

До 100-річчя Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА:**
історична, організаційно-педагогічна
і науково-методична ретроспектива

Полтава
«Дивосвіт»
2014

УДК 378.6.09.(072) (09) (477.53)
ББК 74.584. (4 Укр – 4 Пол) 6 г.е
П 86

*Рекомендовано до друку вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(протокол № 14 від 1 червня 2012 р.)*

Авторський колектив: проф. Н. Д. Карапузова (гол. ред., 2.3, передмова, післямова), доц. В. І. Березан (2.1), доц. Т. О. Благова (2.8), доц. Н. В. Гібалова (2.3), доц. П. С. Горголь (2.8), доц. О. О. Григор'єва (2.6), доц. О. І. Гришко (р. 1), доц. О. А. Жиров (р. 1), доц. Л. В. Зімакова (2.2), доц. Р. В. Винничук (2.9), проф. Л. М. Кравченко (упор. списку використаних джерел), доц. О. О. Лобач (2.4), проф. В. Ф. Моргун (2.7), ст. викл. Л. С. Москаленко (р. 4), доц. І. М. Мужикова (2.5), асист. Н. С. Науменко (2.9), доц. С. П. Олійник (р. 3), доц. А. В. Пасічниченко (2.2.), ст. викл. В. В. Підгорна (р. 5), доц. М. М. Погребняк (2.8), доц. Л. П. Процай (р. 1.), проф. К. В. Седих (2.7), доц. Н. В. Сулаєва (р. 5), проф. О. А. Федій (2.3).

Рецензенти:

Год Б. В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-методичної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Хомич Л. О. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

Лещенко М. П. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка : історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива : монографія / Авт. кол. : В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. – Полтава : Дивосвіт, 2014. – 452 с.

ISBN 978-617-633-104-9.

У монографії виявлено історичну, організаційно-педагогічну і науково-методичну ретроспективу психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: обґрунтовано етапи становлення й розвитку факультету; представлено кафедри психолого-педагогічного факультету як осередки навчально-методичної та науково-дослідницької роботи; висвітлено наукову роботу студентів і магістрантів як базову складову професійної підготовки фахівців на факультеті; розкрито специфіку виховного середовища факультету як цілісної системи взаємопов'язаних компонентів впливу на особистість та репрезентовано мистецьку діяльність студентів і викладачів психолого-педагогічного факультету.

Дослідження містить методичні рекомендації стосовно моделювання багатопрофільного факультету як змістової, організаційної та методичної ланки педагогічного університету.

Матеріали монографії можуть бути рекомендовані вчителям, студентам, магістрантам, науковим працівникам, викладачам, методистам, управлінцям в організації освіти.

УДК 378.6.09.(072) (09) (477.53)
ББК 74.584. (4 Укр – 4 Пол) 6 г.е

© Авторський колектив ПНПУ
імені В. Г. Короленка, 2014.
© Дивосвіт, 2014.

ISBN 978-617-633-104-9.

37 років психолого-педагогічному факультету

*Будь славен, храм палаючої думки!
Нехай Господь пошле тобі ще літ немало,
Великих звершень, визнання і слави,
Зоріти в світі іменем науки.*

Уривок із гімну
ПНПУ імені В. Г. Короленка

ГІМН

психолого-педагогічного факультету

Слова Р. Павлюка, В. Підгорної, музика Р. Білишка

У нас у всіх лише своя є доля.
У кожного стежина є своя.
Мабуть, на те була Господня воля,
Що об'єднала нас одна сім'я.

Приспів:

Наш факультет, мов сонце у долонях,
Що світлом і теплом нас зігрива.
Наш факультет науки і любові,
І кращого за тебе не бува.

Хай розквітає доля, наче квітка,
І творчості не в'януть пелюстки.
Нехай веде, мов Аріадни нитка,
Нас факультет на довгі роки.

Приспів:

Наш факультет, мов сонце у долонях,
Що світлом і теплом нас зігрива.
Наш факультет науки і любові,
І кращого за тебе не бува.

ГІМН

психолого-педагогічного факультету

Слова Р. Павлюка, В. Підгорної

Музика Р. Білишка

У нас у всіх ли-ше сво-я є до-ля. У

кож-но-го сте-жи-на є сво-я. Ма-бу-ть, на те бу-ла Гос-под-ня

во-ля, що об'-сд-на-ла нас од-на сім'-я, ма-

бу-ть на те бу-ла Гос-под-ня во-ля, що об'-сд-на-ла нас од-на сім'-

я. Наш фа-куль-тет, мов сон-це у до-ло-нях, що

світ-лом і теп-лом нас зі-грі-ва. Наш фа-куль-тет на-у-ки

і лю-бо-ві. І кра-що-го за те-бе не бу-ва. І

кра-що-го за те-бе не бу-ва. І кра-що-го за те-бе не бу

ва. І кра-що-го за те-бе не бу-ва.

coda *rit.*

ЗМІСТ

БАГАТИЙ НА ТРАДИЦІЇ, ЩЕДРИЙ НА ТАЛАНТИ ФАКУЛЬТЕТ. <i>Микола СТЕПАНЕНКО</i>	7
ІНСТИТУТ ЕСТЕТИКИ ДИТИНСТВА. <i>Іван ЗЯЗЮН</i>	9
ПЕРЕДМОВА	11
<i>Розділ 1. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ</i>	16
<i>Розділ 2. КАФЕДРИ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК ОСЕРЕДКИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ТА НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ</i>	74
2.1. Кафедра соціальної і корекційної педагогіки	74
2.2. Кафедра початкової і дошкільної освіти	112
2.3. Кафедра природничих і математичних дисциплін	137
2.4. Кафедра музики	157
2.5. Кафедра образотворчого мистецтва	191
2.6. Кафедра філологічних дисциплін	209
2.7. Кафедра психології	227
2.8. Кафедра хореографії	245
2.9. Кафедра культурології та методики викладання культурологічних дисциплін	264
<i>Розділ 3. НАУКОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ І МАГІСТРАНТІВ – БАЗОВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ</i>	281
<i>Розділ 4. ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИХ КОМПОНЕНТІВ УПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ</i>	311
<i>Розділ 5. МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ ФАКУЛЬТЕТУ</i>	342
ПІСЛЯМОВА	373
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	375

**БАГАТИЙ НА ТРАДИЦІЇ,
ЩЕДРИЙ НА ТАЛАНТИ ФАКУЛЬТЕТ**

Сьогодні в українському освітньому просторі йде процес переосмислення цінностей, упровадження модернізаційних освітніх технологій, пошук ефективних шляхів розвитку вітчизняної системи освіти та органічного поєднання традицій з оновленими цілями, завданнями і змістом підготовки висококваліфікованих фахівців. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка – один із відомих у державі центрів культури й освіти, що має свою самобутню духовну ауру, сто років готує вчителя, який несе в шкільну аудиторію ідеали добра і справедливості. Психолого-педагогічний факультет університету, – а йому в цьому році виповнюється 37, – є особливим підрозділом навчального закладу, оскільки він акумулює у своїй діяльності традиції полтавського краю, знання про його просвітницьке культурно-історичне минуле з сучасними науково-педагогічними досягненнями й новими тенденціями розвою демократичних змін в освіті регіону. Про самодостатність факультету свідчать широкий спектр спеціальностей підготовки фахівця (початкова і дошкільна освіта, соціальна і корекційна освіта, образотворче мистецтво, музика, хореографія, культурологія, психологія), висококваліфікований професорсько-викладацький склад, зосереджений на дев'ятох кафедрах (початкової і дошкільної освіти, соціальної і корекційної педагогіки, образотворчого мистецтва, музики, хореографії, культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, психології, природничих і математичних дисциплін, філологічних дисциплін), належна матеріальна база.

До найбільших заслуг цього факультету слід віднести його участь у виформуванні духовних традицій, на які сьогодні орієнтується не лише навчальний заклад, а вся Полтавщина. За останню чверть століття таке духовне збагачення пов'язане передовсім з утвердженням музичного, хореографічного, образотворчого мистецтва не лише як напрямів підготовки вчителя, а й як способу життя та творчості викладачів і студентів. Окрасою факультету й університету стали мистецькі колективи "Калина", "Весна", "Грація", "Марія", "Свічадо", хор

імені Лиманського та інші, які одночасно є високофаховими науково-дослідницькими лабораторіями вчених. Життя вимагало, щоб у педагогічному університеті на рубежі ХХ–ХХІ ст. з'явилися не тільки педагогічні спеціальності. Започаткування підготовки з напрямку "Культурологія" стало доречним саме на цьому факультеті, оскільки він має всі можливості для реалізації концепції формування фахівця універсальної гуманітарної спрямованості.

Психолого-педагогічний факультет у справі плекання висококваліфікованих наукових кадрів сповідує крайовий принцип, не сподівається на суттєву підтримку ззовні, що є абсолютно виправданим, адже основу викладацького колективу (понад третину) становлять його колишні випускники та співробітники. Багато з них стали кращими науковцями українських академічних установ: доктор педагогічних наук, професор Лідія Олексіївна Хомич нині є заступником директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; доктор педагогічних наук, професор Олена Миколаївна Отич очолює відділ педагогічної естетики та етики цього інституту; доктор педагогічних наук, професор Марія Петрівна Лещенко – провідний науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій інституту Інформаційних технологій і засобів навчання.

Психолого-педагогічний факультет може також похвалитися повним циклом неперервної професійної освіти, у структурі якої представлені всі рівні: бакалавр, спеціаліст, магістр, аспірант, докторант. Чимало вчорашніх студентів ідуть у науку, захищають кандидатські та докторські дисертації. Тисячі фахівців, яким факультет дав путівку в життя, працюють учителями початкових класів, керівниками шкіл та позашкільних навчальних закладів, психологами, вихователями дитячих садків, організаторами культурно-дозвілєвої діяльності, хранителями музеїв, викладають естетичні й мистецькі дисципліни в різних освітніх закладах.

Факультетові поталанило на керівників. Перші 20 літ, з року 1977 по рік 1997, його очолювала кандидат психологічних наук, доцент Нінель Степанівна Литвиненко. Ця жінка – мудрий стратег і тактик, їй вдалося розбудувати організаційну структуру, підібрати надійні, кваліфіковані кадри. За час керівництва Наталії Дмитрівни Карапузової, з 1997 року дотепер, факультет став багатопрофільним, досяг вагомих наукових успіхів.

Є всі підстави твердити, що нині психолого-педагогічний факультет на злеті своїх творчих сил, він не потребує зайвої реклами, про нього добре знають на Полтавщині, в Україні й за її межами. Є всі підстави вірити, що в цього важливого структурного підрозділу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка не лише славна історія, а й довге творче майбуття.

Микола СТЕПАНЕНКО,
академік Академії наук вищої освіти України,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор філологічних наук, професор,
ректор ПНПУ імені В. Г. Короленка

ІНСТИТУТ ЕСТЕТИКИ ДИТИНСТВА

Пишаюся, що причетний до утворення і становлення факультету початкових класів, нині – психолого-педагогічний факультет, яке відбулося за часів мого ректорства і деканства колишнього – Н. С. Литвиненко і теперішнього – Н. Д. Карапузової. Нічого не маю проти його сучасної назви, з якою факультет зустрічає своє 37-річчя на радість і колективу університету, і всієї Полтавщини. Адже він – найбільший за чисельністю студентів, найширший за спектром спеціальностей, і його випускників можна зустріти майже у всіх освітніх закладах регіону. Факультет, на мою думку, вже давно відіграє в педагогічному університеті роль Інституту естетики дитинства.

Утім, вагомість праці цього потужного підрозділу університету, його професорсько-викладацького складу вражає не тільки рекордними кількісними показниками підготовки фахівців на стаціонарному, заочному відділеннях, другої вищої освіти, екстернаті, у магістратурі, аспірантурах, докторантурах, але й вирішальним впливом спеціалістів, яких випускає факультет, на долю дитини. Бо кафедри початкової та дошкільної освіти, природничих і математичних дисциплін, філологічних дисциплін разом із біологічним геномом кожної дитинки раннього віку (від батьків) закладають "соціальний геном", що визначає життєвий шлях особистості в юнацькому і дорослому вікових періодах. А, відтак, на думку видатного випускника Полтавського педагогічного, творця оригінальної методики навчання молодших школярів і директора школи В. О. Сухомлинського, – визначає і долю народу!

Факультет має потужну кафедру психології, що не тільки забезпечує психологічну підготовку бакалаврів усіх спеціальностей університету, але й готує кваліфікованих практичних психологів, викладачів психології. Саме психологічна культура майбутніх учителів, володіння засобами психодіагностики і консультування дозволяють реалізувати в особистісно-орієнтованій освіті відому тезу корифея природовідповідної педагогіки К. Д. Ушин-

ського: перед тим, як виховувати дитину в усіх відношеннях, треба її в усіх відношеннях пізнати.

Розширюють діапазон педагогічної взаємодії з дитиною, яка не обмежується стінами навчально-виховних закладів, а залучає й "вулицю", фахівці кафедри соціальної та корекційної педагогіки. Завдяки ж сучасному втручання у педагогічний процес мас-медіа та Інтернету, то – залучає і весь світ! Як залишитися лідером у боротьбі за душу дитини з деякими негативними впливами середовища – ось психолого-педагогічне надзавдання, що ставив перед вихователями видатний майстер такого лідерства, випускник Полтавського педагогічного А. С. Макаренко.

Важливу роль у формуванні людини відіграють кафедри і спеціальності мистецького циклу: музики, образотворчого мистецтва, хореографії. Краса врятує світ, тому зменшити кількість людей, які рухаються, але не вчиняють морально, дивляться, але не бачать прекрасне, слухають, але не чують гармонії – надзвичайна місія художньо-естетичних спеціальностей, до яких приєдналася наймолодша кафедра і спеціальність факультету – культурологія. Наголошую на своєму переконанні: від усіх видів німоти – всі негаразди в світі.

Пишаюся концертною діяльністю художніх колективів, серед яких пісенні (три народні – український хор "Калина", камерний хор імені Павла Лиманського, музично-естрадний центр "Вікторія", жіночий вокальний ансамбль "Свічачо" і чоловічий – "Благовіст"), танцювальні ансамблі (чотири народні – спортивного бального танцю "Грація", самодіяльний ансамбль танцю "Весна" з дитячою студією, сучасного балету "Марія", ансамблі танцю "Кредо" та "Міленіум"), інструментальний камерний ансамбль, студентський театр естрадних мініатюр "Фреш", пишаюся виставковою діяльністю майстрів кафедри образотворчого мистецтва, які прославляють українську і світову культуру не тільки в нашій державі, але й на багатьох континентах земної кулі. За кваліфікацією видатного природознавця й організатора науки В. І. Вернадського, таке освітньо-виховне середовище "тягне" на ноосферне явище!

Бурхлива ріка життя, у швидкоплинній якій мені довелося бути поруч із багатьма членами колективу психолого-педагогічного (а з ким не довелося, знайте, поки працюватиму – буду разом і на відстані), дарує мені велику радість спілкування з фахівцями факультету.

Іван ЗЯЗЮН,
дійсний член Національної академії
педагогічних наук України,
доктор філософських наук, професор,
директор Інституту педагогічної освіти та
освіти дорослих НАПН України

Сучасні тенденції модернізації системи освіти України, приведення її у відповідність до кращих світових і європейських зразків з неодмінною вимогою збереження і примноження потужних вітчизняних надбань побудови і функціонування ефективних освітніх організацій з особистісною зорієнтованістю і неповторним корпоративним духом актуалізують потребу в дослідженнях історичних, організаційно-педагогічних, науково-методичних, аспектів становлення і розвитку структурних елементів вищої педагогічної освіти: університетів як типових навчальних закладів зі своїми освітньо-виховними і науковими традиціями та факультетів педагогічних вишів, на яких ці традиції здебільшого зароджуються, тривалий період акумулюються й інтегруються, оперативно модифікуються стосовно вимог часу і соціуму.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка – один з найстаріших в Україні педагогічних вишів – за столітній період свого існування (1914 р. – дата заснування) дав світові таких відомих педагогів, як А. Макаренко і В. Сухомлинський, напрацьовував упродовж десятиріч готовність до сприйняття нових ідей, передових у світовому та вітчизняному педагогічному середовищі. Однією з таких ідей стала вимога постійного, неперервного оновлення і збагачення організаційно-педагогічної структури вишу, пошуку шляхів максимального задоволення потреб кожного майбутнього вчителя у неповторному поєднанні спеціальностей і спеціалізацій відповідно до його особистісних можливостей. Забезпечити реалізацію цієї ідеї покликана така структурна ланка, як багатопрофільний факультет університету, зокрема психолого-педагогічний. На факультеті здійснюється підготовка фахівців зі спеціальностей "Початкове навчання", "Дошкільне виховання", "Психологія", "Соціальна педагогіка", "Дефектологія, логопедія", "Культурологія", "Образотворче мистецтво", "Музика", "Хореографія"; дев'ять кафедр факультету забезпечують викладання понад 300 навчальних дисциплін та керівництво близько 70 навчальними і виробничими практиками: серед викладачів більше третини – вихованці факультету, носії його корпоративного духу та традицій.

Проте системний логіко-структурний аналіз комплексу матеріалів з досвіду роботи психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка виявив, з одного боку, потребу в науковому узагальненні історичних, організа-

ційно-педагогічних і науково-методичних аспектів становлення й розвитку цього структурного підрозділу вишу як ефективного і конкурентоспроможного в умовах ринку освітніх послуг і праці; з іншого – можливість визначення перспектив моделювання багатопрофільного факультету педагогічного вишу для впровадження такого досвіду в систему вищої педагогічної освіти країни.

У контексті даного дослідження важливе значення має аналіз вітчизняною і зарубіжною наукою методолого-теоретичних, організаційно-методичних і технологічних проблем побудови ефективних організаційно-педагогічних підрозділів. До методологічних основ відносимо праці авторів, які розкривають ідеї філософії освіти й нової парадигми виховання (Б. Ананьєв, В. Андрущенко, І. Аносов, А. Бойко, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Романенко та ін.); містять загальні положення філософії (М. Бердяєв, Г. Гегель, А. Пригожин, В. Шинкарук та ін.); педагогіки (А. Дістервег, Д. Дьюї, О. Духнович, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та ін.); психології, соціології (Г. Балл, Л. Виготський, П. Керженцев, О. Леонтєв, П. Наторп, С. Рубінштейн та ін.); вчення про особистість, її пріоритетність та особливості розвитку, детермінованість її саморозвитку зовнішніми і внутрішніми факторами (Г. Костюк, С. Максименко, К. Роджерс, Б. Лихачов, В. Сухомлинський та ін.); положення антропології й педагогіки про самоцінність людини, її визнання вищою духовною цінністю і первинною творчою реальністю (І. Бех, Г. Ващенко, А. Маслоу, Г. Олпорт, Ф. Перлз, А. Сміт та ін.), про самоздійснення людини як основний шлях руху до особистісної зрілості й одну з її сутнісних потреб (Ш. Амонашвілі, Я. Коменський, Н. Кузьміна, А. Макаренко, Д. Ушинський, П. Юркевич та ін.).

Науковий інтерес становлять теоретичні положення системного (Б. Андрушків, О. Блейк, Г. Дмитренко, П. Друкер, Д. Трейсі, Е. Юдін та ін.), комплексного (І. Ансофф, В. Бурега, Ф. Хміль, А. Шегда та ін.), ситуаційного (М. Бідняк, М. Вудкок, М. Мескон, Р. Фішер, Д. Френсіс, М. Фолетт та ін.), антикризового, маркетингового, бізнесового (В. Веснін, В. Гриньов, П. Друкер, Ф. Котлер, В. Лукашевич, Т. Серджіованні, Е. Уткін та ін.), наукових підходів: закони і принципи теорії наукового менеджменту, самоменеджменту суспільних систем і особистості професіонала у сфері управління організаціями соціального й економічного типів (В. Берн, Б. Будзан, Д. Карнегі, Л. Зайверт, М. Мартиненко, У. Оучи, В. Шепель та ін.).

У сучасних вітчизняних дослідженнях проблематики вищої освіти актуалізуються її сутнісні людиноцентричні аспекти (В. Бегей, Н. Бібік, Г. Давиденко, Г. Єльнікова, Ю. Конаржевський, М. Красовицький, В. Курило, В. Пікельпа, О. Савченко та ін.), інноваційні стратегії (В. Беспалько, В. Бондар, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Луговий, В. Майборода, А. Макаренко, В. Маслов, В. Олійник, О. Цокур, В. Шаркунова та ін.) та технології підготовки педагогічних кадрів (В. Козаков, В. Крижко, Е. Лузік, І. Лікарчук, О. Мармаза, Н. Остро-

верхова, Є. Павлютенков, М. Сметанський, Т. Сорочан та ін.), психологічні основи менеджменту освіти (Л. Карамушка, Н. Коломінський, В. Моляко, Л. Орбан-Лембрик, С. Подмазін та ін.).

Окремо необхідно виділити сучасну історико-педагогічну тенденцію характеристики вагомих здобутків вітчизняних наукових шкіл (праці про наукові школи О. Савченко, А. Бойко, П. Щербаня та ін.), педагогічних і класичних університетів, закладів післядипломної педагогічної освіти тощо. Так, стосовно Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка видано: два випуски "Історії Полтавського педагогічного університету в особах" (1995 р., 2004 р.); працю В. Є. Лобурця "Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (нарис історії)" (Полтава, 1994 р.); колективне видання "Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: історія і сучасність" (Полтава, 2009 р.; автори – Б. Год, О. Єрмак, П. Киридон); низку наукових статей з історії вишу. З історії психолого-педагогічного факультету періодично видавалися матеріали до його ювілейних дат (15-річчя, 20-річчя, 25-річчя), інформаційні буклети, публікації з історії кафедр, художніх колективів, мистецько-педагогічних проєктів тощо. Проте відсутні роботи дослідників, у яких би системно узагальнювався організаційний досвід розбудови психолого-педагогічного факультету ПНПУ як поліпрофільного підрозділу університету за всіма основними напрямками його діяльності. Тому метою даного дослідження є виявлення та систематизація історичних етапів, організаційно-педагогічних та науково-методичних чинників розвитку психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету як особистісно зорієнтованої корпоративної організації і цілісного освітньо-культурного середовища.

Завданнями дослідження є:

- виявлення етапів становлення і розвитку психолого-педагогічного факультету як поліпрофільної ланки в структурі педагогічного університету;
- історико-логічний, герменевтичний, кроскультурний та науково-педагогічний аналіз діяльності кафедр факультету як осередків навчально-методичної, науково-дослідницької і виховної роботи;
- характеристика наукової роботи студентів і магістрантів як базової складової професійної підготовки фахівців на факультеті;
- обґрунтування виховного середовища факультету як цілісної системи взаємопов'язаних компонентів впливу на особистість майбутнього вчителя;
- з'ясування особливостей і технологій мистецької взаємодії викладачів і студентів факультету.

Окрім названого вище, у роботі систематизовано наукові здобутки викладачів факультету: монографії, дисертації, підручники, посібники, збірники

наукових праць (з 1978 по 2013 р., за роками видання), представлено бібліографію провідних публікацій викладачів та низку архівних матеріалів із фондів Державного архіву Полтавської області й архіву університету.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше у вітчизняній педагогічній науці проведено ретроспективний аналіз становлення, розвитку, сучасної модернізації поліпрофільного факультету педагогічного університету в історичному, організаційно-педагогічному і науково-методичному аспектах. На основі системи критеріїв (часовий період; сутність соціальних процесів у країні; зміст і специфіка змін внутрішнього освітньо-виховного процесу університету) визначено етапи становлення і розвитку психолого-педагогічного факультету ПНПУ:

I (1977–1984 рр.) – загального проектування (становлення, структурного вдосконалення, експериментальної роботи);

II (1984–1997 рр.) – оптимізації структури і змісту підготовки фахівців (розвиток спеціальності "Початкове навчання" та низки спеціалізацій; утілення національних засад професійної педагогічної освіти);

III (1997–2004 рр.) – поліпрофільності і професіоналізації підготовки (відкриття нових кафедр; збільшення кількості наукових досліджень; акредитація магістратури);

IV (2004 – по теперішній час) – модернізації педагогічного середовища (перехід на кредитно-модульну систему організації навчання; створення цілісного навчально-виховного освітньо-культурного середовища).

На основі комплексного аналізу обґрунтовано діяльність кафедр факультету як осередків навчально-методичної (розроблення проектів нормативного і методичного забезпечення спеціальностей та дисциплін, видів самостійної, індивідуальної роботи студентів, практик, форм контролю, вимог до випробувань); науково-дослідницької (підготовка дисертаційних досліджень, діяльність аспірантур, магістратур, наукових шкіл, написання наукових праць) та виховної (культурно-освітні проекти, кураторська робота, профорієнтація) роботи; охарактеризовано види і форми наукової роботи студентів і магістрантів як базової складової професійної підготовки фахівців на факультеті; виявлено специфіку виховного середовища факультету та провідні засоби мистецької взаємодії його викладачів і студентів.

Практична значущість пропонованої роботи міститься у трансформуванні його теоретичних положень, висновків і узагальнень на практичний науково-методичний і організаційно-педагогічний супровід процесу формування фахівця на поліпрофільному факультеті педагогічного університету. Узагальнені матеріали дослідження можуть використовуватися на регіональному і всеукраїнському рівнях педагогічними навчальними закладами III–IV рів-

нів акредитації, органами управління освітою, методичними службами, відповідно до проаналізованих етапів, змісту та специфіки освітньо-культурного й виховного середовища психолого-педагогічного факультету.

Матеріали пропонованої роботи доцільно використовувати для подальшого розвитку методолого-теоретичних і технологічних основ проблеми проектування поліпрофільного факультету педагогічного вишу.

Розділ 1.**ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка – один із найстаріших вищих навчальних закладів Полтавщини. Педуніверситет став alma mater для майже шістдесяті тисяч учителів, науковців, митців, державних і громадських діячів. Тут осягали педагогічну мудрість усесвітньо відомі педагоги А. С. Макаренко і В. О. Сухомлинський, тут зростає геній космічного мислителя Ю. В. Кондратюка. Зусиллями кількох поколінь професорсько-викладацького складу, студентів, співробітників університету став відомий не лише в Україні, але й за межами нашої держави [999].

Становлення й розвиток університету відбувалися відповідно до реалій тодішнього життя. Наприкінці 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. у системі освіти країни сталися глибокі зміни, що знайшло своє відображення в житті навчальних закладів. У грудні 1958 р. був прийнятий закон "Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР", який започаткував реформування системи освіти в країні. Запроваджувалися нові типи навчальних закладів – школи-інтернати, спеціалізовані школи з поглибленим вивченням окремих предметів, призначені для цілеспрямованої підготовки учнів до вступу на відповідні факультети вишів. З 1960 р. почали діяти класи і школи подовженого дня. У 1970–1980-х рр. було здійснено перехід до обов'язкової загальної середньої освіти, введено 11-річне навчання, створено єдиний тип закладів профтехосвіти – середні професійно-технічні училища. У свою чергу це внесло важливі корективи в діяльність педагогічних вишів із підготовки вчителів для навчальних закладів нового типу і середніх загальноосвітніх шкіл [999, с. 70].

Діяльність вишів була під постійним контролем керівництва країни: відповідно до наказу № 27 від 12.02.1976 р. колегія Міністерства освіти УРСР розглянула питання про підсумки виконання планів і соціалістичних зобов'язань 1975 року і IX п'ятирічки в цілому в галузі народної освіти та заходи до виконання зобов'язань першого року десятої п'ятирічки і відмітила, що "ще не в усіх школах забезпечено належний рівень навчально-виховної роботи. Окремі вчителі проводять уроки на низькому науковому і методичному рівні, не забезпечують міцних і глибоких знань з основ наук, має місце лібералізм в оцінюванні знань учнів. Ще слабо впроваджується передовий педагогічний досвід. Має міс-

це формальний підхід до виховної роботи, не враховуються вікові та індивідуальні особливості учнів... У ряді областей є суттєві недоліки в розстановці і використанні педагогічних кадрів, значна частина вчителів працює не за фахом, багато без відповідної освіти" [1013, арк. 3]. Зазначене є свідченням того, що проблема кадрового забезпечення шкіл кваліфікованими вчителями, у тому числі й учителями початкових класів, була в ці роки особливо актуальною. Як бачимо, у колі інтересів керівництва країни було питання про вдосконалення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх закладах, підвищення професійного рівня вчителів та відповідні зміни системи вищої педагогічної освіти.

Подальший розвиток вищої педагогічної освіти був неможливий без постійного вдосконалення творчих зв'язків із загальноосвітніми закладами, чіткого функціонування системи "виш – школа". У пошуках шляхів підвищення якості підготовки молодих спеціалістів у Полтавському педінституті в кінці 1970-х рр. було розпочато розробку експериментальної програми "Учитель" (школа – педвуз – школа). Її ініціатором і керівником став тодішній ректор І. А. Зязюн. Протягом тривалого часу він з однодумцями та послідовниками впроваджував свої ідеї у практику роботи інституту і шкіл Полтавської області. Досвід Полтавського педінституту був схвалений місцевими органами влади, а також Міністерством народної освіти України [999, с. 219]. До розробки окремих аспектів програми "Учитель" залучалися викладачі інституту та вчителі шкіл області. Було створено й опубліковано навчальні програми, посібники, методичні рекомендації, низку наукових праць. На базі інституту проведено кілька міжнародних, всесоюзних, республіканських і міжвузівських наукових конференцій із проблем педагогіки вищої школи і педмайстерності. Усе це дало змогу виявити як здобутки Полтавського педагогічного, так і потребу в реорганізації у ньому структури підготовки вчителів.

Отже, основними передумовами створення психолого-педагогічного факультету в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка були: 1) реформування освітньої галузі в 60–70-х рр. ХХ ст.; 2) вимоги суспільства до підвищення професійного рівня вчителів початкових класів; 3) інноваційна діяльність ученої ради й ректора інституту І. А. Зязюна.

I етап (1977–1984 рр.) – загальне проектування (становлення, структурне вдосконалення, експериментальна робота).

До 1977–1978 н. р. до складу Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка входило чотири факультети: історичний, філологічний, фізико-математичний та природничий. Важливою подією для структурного вдосконалення вишу стало заснування в 1977 р. деканату факультету підготовки вчителів початкових класів (відповідно до наказу № 6 від

Н. С. Литвиненко

11.02.1977 р. ректора інституту І. А. Зязюна). У наказі наголошувалось на здійсненні всебічної допомоги з боку деканів існуючих факультетів (С. В. Ніколенка, О. Д. Бондаревської, Л. Ф. Баранника, А. П. Каришина) в організації та плануванні роботи деканату. Найбільша ж відповідальність лягала на плечі Нінель Степанівни Литвиненко, яку відповідно до рішення партійного бюро та ректорату було призначено виконувачем обов'язків декана [1030, арк. 7]. У Міністерстві народної освіти УРСР згодом було видано відповідний наказ № 262 від 20.09.1979 р. за підписом тодішнього міністра освіти М. В. Фоменка [1011, арк. 115]. Організація професійного навчального осередку, завдан-

ням якого була підготовка кваліфікованих учителів початкових класів, означала долучення вишу до справи вдосконалення системи вищої педагогічної освіти й ознаменувала нову якість культурно-освітнього простору області.

Перший декан психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Нінель Степанівна Литвиненко в 1954 р. закінчила історико-філологічний факультет Сумського педагогічного інституту. Упродовж 1954–1962 рр. працювала спочатку вчителем початкових класів та викладачем психології й історії у 7–9 класах, а потім учителем історії і психології у 8–10 класах середніх шкіл Сумської й Полтавської областей [1008, арк. 3–4]. Маючи 10-річний досвід педагогічної роботи в початковій та середній школі, у 1962 р. розпочала викладацьку діяльність на посаді асистента кафедри педагогіки і психології Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (наказ ректора № 161 від 3.09.1962 р.) [1008, арк. 5]. Психологія стала предметом її наукового інтересу й дослідження, і в 1972 р. без відриву від виробництва вона захистила кандидатську дисертацію на тему "Шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання" в Казанському державному педагогічному інституті. Наказом ректора Полтавського педагогічного інституту І. А. Зязюна № 2 від 4.11.1979 р. Н. С. Литвиненко призначено деканом факультету підготовки вчителів початкових класів [1008, арк. 24].

Основними завданнями новоствореного факультету були:

– підготовка висококваліфікованих учителів початкових класів;

– виховання у студентів світогляду, моралі, підвищення культурного і загальноосвітнього рівня;

– підвищення ідейно-теоретичного і наукового рівня занять, удосконалення методики їх проведення;

– залучення всіх студентів до активної громадсько-політичної роботи;

– створення матеріальної бази факультету [1035, арк. 2].

Саме вони стали основою розвитку факультету.

Становлення факультету підготовки вчителів початкових класів відбувалось у непростих умовах. Н. С. Литвиненко й очолюваному нею деканатові в ході роботи довелося зіткнутися з низкою труднощів: 1) відсутність навчальних планів і програм; 2) недостатня кількість навчально-методичної літератури; 3) нестача кваліфікованих спеціалістів; 4) відсутність приміщень, дидактичних і матеріально-технічних засобів навчання тощо. Подолати їх можна було за умови вираженого наукового підходу до навчально-виховного процесу, усвідомлення важливості організації нового факультету. Розв'язання питань, що постали перед колективом деканату та його керівником, дозволило забезпечити педагогічному інституту принципово нову якість розвитку. З метою налагодження ефективної роботи з перших днів розпочалася діяльність із планування роботи деканату, практичної підготовки до якісного набору студентів, добору професорсько-викладацького складу та навчально-допоміжного персоналу, а також створення навчальної та матеріально-технічної бази [1030, арк. 7].

Улітку 1977 р. було здійснено перший набір студентів факультету підготовки вчителів початкових класів. Згідно з річним звітом про проведення вступних екзаменів за 1977 р. на перший курс стаціонарного відділення зі спеціальності 2121 – Педагогіка і методика початкового навчання було зараховано 60 студентів, яких розподілено на 2 академічні групи. Куратором групи "А" було призначено Л. Л. Безобразову, групи "Б" – Ф. М. Удовенко. Незважаючи на те, що набір відбувався вперше, конкурс складав 2,9 умовної особи на місце [1034, арк. 19]. Отже, надії на перспективність нового факультету були повністю виправданими.

Відповідно до наказу № 42 від 26.08.1977 р. ректора інституту "Про розподіл та закріплення аудиторного фонду на 1977–1978 навчальний рік" факультет підготовки вчителів початкових класів, поряд із філологічним і фізико-математичним, розміщувався у навчальному корпусі № 2. За ним були закріплені аудиторії 125, 222, 317, 412, 425. Заняття відбувалися в першу зміну: з 8.00 до 13.30 [1030, арк. 98–99].

Навчальний процес у перший рік існування факультету забезпечували викладачі кафедр педагогіки та психології, російської мови, фізичного виховання. Біля витоків факультету стояли Н. С. Литвиненко, М. Т. Безкишкіна, Н. А. Вакулєнко, В. В. Кудіна, Е. Ф. Палажченко, Н. І. Романенко та ін., які забезпечува-

ли проведення навчально-виховних заходів, доклали чимало зусиль для розв'язання численних проблем перших років існування: підбору викладацьких кадрів, розробки комплексів навчально-методичного забезпечення, створення матеріально-технічної бази. Цей колектив одностайно сприяв розвитку психолого-педагогічного факультету як багатопрофільного організаційно-педагогічного підрозділу інституту.

У процесі навчальної діяльності особлива увага викладачів і студентів зверталась на виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР "Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовку їх до праці", рішень колегії Міністерства освіти УРСР від 14.12.1977 р. "Про стан і заходи щодо поліпшення роботи початкових класів шкіл республіки", постанови Ради Міністрів УРСР "Про вдосконалення планування і підготовку спеціалістів і поліпшення використання випускників вищих і середніх спеціальних навчальних закладів у народному господарстві" від 17.02.1978 р. та наказу Міністерства народної освіти УРСР № 56 від 20.03.1978 р. У розроблених на факультеті заходах були передбачені різноманітні види роботи, спрямовані на поліпшення навчально-виховного процесу, на ефективні зв'язки факультету зі школами. Так, викладачі факультету Н. С. Литвиненко, Е. Ф. Палажченко, М. Т. Безкишкіна взяли участь у роботі обласних, міських і районних нарад, на яких обговорювалися завдання виконання постанов уряду. На факультеті організувалися перегляди, огляди, виставки літератури з питань передового педагогічного досвіду, ідейно-політичного і трудового виховання школярів та студентів. У центрі уваги роботи деканату було питання про посилення контролю за роботою викладачів, що забезпечували підготовку вчителів початкових класів [1035, арк. 28–29].

Інтенсифікація навчального процесу потребувала посиленої уваги до самостійної роботи студентів. Підготовка майбутніх педагогів здійснювалась таким чином, щоб забезпечити формування активної пізнавальної діяльності студентів, прищепити їм прагнення до освітнього саморозвитку. Основу організації самостійної роботи становили комплексні навчальні плани кафедр і деканату, графіки всіх видів навчання студентів із визначенням обсягу завдань із кожної дисципліни, термінів їх виконання [1001, с. 218]. Усі групи було поділено на підгрупи, введено щоденний облік роботи студентів у години самопідготовки. Контроль за самостійною роботою студентів здійснювався з боку деканату постійно, ці питання були в полі зору студентського активу, виносились на обговорення засідань виробничих нарад [1035, арк. 11].

Для моніторингу якості самостійної роботи студентів на зміну контролюю-семінарській системі вводиться періодична атестація студентів усіх курсів упродовж навчальних семестрів, яка дозволяла викладачам своєчасно виявляти не-

встигаючих і проводити з ними додаткові заняття та консультації. На основі аналізу атестаційних оцінок уточнювалась і конкретизувалась навчальна й виховна робота деканатів, комсомольських бюро факультетів, кураторів академічних груп. Кафедри теж одержали можливість більш оперативно знаходити й усувати недоліки у викладанні і засвоєнні окремих тем та розділів фахових дисциплін [1001, с. 219]. Протоколи засідань ректорату засвідчують, що в ході проведення першої та другої атестацій на факультеті підготовки вчителів початкових класів було атестовано 100 % студентів. За результатами атестації факультет посів перше місце в інституті за кількістю атестованих студентів [1032, арк. 31–33].

Приділялася увага й естетичному розвитку студентів. Велику роль у цьому процесі відігравала діяльність студентського клубу і колективів художньої самодіяльності. У перший рік існування факультету було проведено роботу з організації колективів художньої самодіяльності. З річного звіту про роботу факультету за 1977–1978 н. р. дізнаємося, що всі 60 студентів стали учасниками таких колективів. На факультеті були створені: жіночий хор (54 особи), вокальний ансамбль (12 осіб), група з навчання гри на гітарі (11 осіб), танцювальний гурток (14 осіб), вокальне тріо, квартет, дует [1035, арк. 14].

Навчальний процес на факультеті проводився у повній відповідності до чинних навчальних планів і програм. Труднощі зустрічалися при викладанні курсу образотворчого мистецтва у зв'язку з відсутністю відповідної матеріальної бази [1035, арк. 11]. Відсутність кафедр на факультеті утруднювала постановку й розв'язання методологічних і методичних питань. Частина проблем розглядалась на засіданнях виробничої наради викладачів факультету, зокрема: "Стан викладання дисципліни "Вступ до мовознавства" (викладач доц. М. Т. Безкишкіна), обговорення відкритого заняття з анатомії і фізіології дитини (викладач Е. Ф. Палажченко), обговорення відкритого семінарського заняття з історії КПРС (викладач Н. І. Романенко) [1033, арк. 25]. В. о. декана факультету упродовж навчального року відвідала лекції та практичні заняття майже кожного викладача, побувала на багатьох екзаменах і залаках [1035, арк. 11].

На початковому етапі робота факультету супроводжувалася активним вивченням вітчизняного досвіду та передових педагогічних ідей. Тому діяльність викладачів характеризувалася відкритістю та готовністю до навчально-методичного та наукового спілкування. Відразу після створення факультету розвивалася співпраця з міським методичним кабінетом початкових класів, факультетами початкових класів низки педагогічних вишів України: Слов'янського, Харківського, Івано-Франківського. Викладачі проводили бесіди і читали лекції для вчителів молодших класів міста й області з питань викладання мови, музики, анатомії та фізіології молодшого школяра [1035, арк. 28–29]. Корисними для професійного зростання студентів, підготовки їх

до роботи в школі були зустрічі з молодими вчителями початкових класів шкіл міста. Крім того, було розпочато вивчення передового досвіду кращих учителів молодших класів області, зокрема учителів початкових класів шкіл № 6, 7, 30 м. Полтави [1035, арк. 12]. У результаті цієї роботи було модернізовано навчальні плани, особливо програми і зміст основних курсів та спецкурсів, що стало основою для підвищення якості навчання студентів.

У 1977–1978 н. р. з метою різносторонньої підготовки і поліпшення ефективності професійного навчання зі складу студентів I курсу факультету підготовки вчителів початкових класів було організовано відділення малювання при Полтавській міській художній школі. Протягом року відзначалася робота студентів Т. Осадчої, Н. Онопрієнко, Н. Сироти, М. Герасименко та деяких інших [1033, арк. 102].

Упродовж першого навчального року деканатом факультету постійно проводилась профорієнтаційна робота, метою якої було зацікавити абітурієнтів навчатися на факультеті підготовки вчителів початкових класів. Цьому сприяло створення в інституті взимку 1978 р. факультету майбутнього вчителя. Відповідно до наказу № I-а від 6 січня 1978 р. ректора інституту на факультет майбутнього вчителя (відділення факультету підготовки вчителів початкових класів) було зараховано 58 слухачів [1031, арк. 13–16]. 22 слухачам рада факультету дала рекомендації до вступу, із них 12 успішно склали іспити й стали студентами інституту. Іншим напрямом профорієнтаційної роботи стало залучення студентів I курсу до профорієнтаційної діяльності. У річному звіті про роботу приймальної комісії за 1978 р. зазначено: "Перед кожним студентом першого курсу факультету було поставлене завдання провести відповідну профорієнтаційну роботу у своїй школі, виявляючи та агітуючи до вступу на факультет найкращих випускників шкіл" [1037, арк. 7]. Завдяки такій роботі було зараховано до складу студентів 4 медалістів (В. Рененко, Т. Котенко, Н. Коваль, Н. Баранник) [1037, арк. 7]. Третім напрямом було використання аудиторій учителів, які проходили перепідготовку при Полтавському ІУКУ та педагогічному інституті, що дало можливість охопити профорієнтацією школи Полтавської області.

Розвиток факультету супроводжувався відкриттям нових кафедр. В архівах університету збереглися матеріали, які свідчать, що відповідно до наказу Міністерства народної освіти УРСР № 148 від 3.07.1978 р. і Положення про кафедри вищих навчальних закладів на прохання інституту в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка на факультеті підготовки вчителів початкових класів було організовано кафедру педагогіки і методики початкового навчання, яка об'єднувала викладачів педагогіки, психології, російської мови, української мови, анатомії та фізіології, музики та фахових методик [1010, арк. 69]. За наказом ректора інституту № 33-к від 7.08.1978 р. навчаль-

Кафедра педагогіки і методики початкового навчання. Зліва направо: студентка Ю. А. Зулідова (профорг ф-ту), зав. кафедри, доц. Н. С. Литвиненко, лаборант Л. Є. Горбунова, асист. М. І. Дідора, ст. лаборант Л. П. Гоч, асист. В. В. Кудіна, асист. Р. А. Колеснікова. 1978–1979 н. р.

ний процес забезпечували: доценти Н. С. Литвиненко, Н. А. Вакуленко, Е. Ф. Палажченко, асистенти В. В. Кудіна, Т. О. Ткаченко, М. І. Дідора, лаборанти Л. Д. Маслій і Л. Є. Горбунова. Першим завідувачем кафедри було призначено в. о. декана факультету Н. С. Литвиненко [1010, арк. 68].

У цей період значна увага на факультеті приділялася вдосконаленню якості професійно-педагогічної підготовки викладачів. На виконання інструктивного листа Міністерства народної освіти УРСР № 8/978 від 12.08.1977 р. та з метою піднесення психолого-педагогічної і методичної підготовки майбутніх учителів викладачі кафедри працювали над такими науковими проблемами: методика вузівської лекції (Н. С. Литвиненко), сучасний урок і шляхи його організації (Н. А. Вакуленко), програмоване навчання і ТЗН (Е. Ф. Палажченко), наукова організація самостійної роботи студентів (М. І. Дідора). На основі зібраних матеріалів цими викладачами були виконані методичні розробки з обраної проблематики [1033, арк. 18]. Важливою формою вдосконалення методики викладання навчальних дисциплін при підготовці майбутніх учителів було відвідування та колективне обговорення відкритих лекцій і практичних занять викладачів: "Міжособові стосунки в колективі" (доц. Н. С. Литвиненко), "Вища нервова діяльність людини" (доц. Е. Ф. Палажченко), "Введение" по современному русскому языку" для студентів 1-х курсів" (доц. Н. А. Вакуленко)

тощо. Цілеспрямована робота викладачів кафедри і факультету сприяла успішному навчанню студентів. Зокрема, зимову сесію 1978–1979 н. р. на "4" і "5" склали 83 % студентів, літню – 73 %, що відповідало існуючим вимогам [1039, арк. 3].

Викладачі факультету працювали над підвищенням рівня методичної підготовки майбутніх фахівців і більш тісного зв'язку із загальноосвітньою школою. На допомогу студентам денної форми навчання викладачами факультету були розроблені інструктивно-методичні рекомендації з проходження безперервної практики студентів I–IV курсів (Р. А. Колеснікова), а також із виконання завдань зі шкільної гігієни в ході педпрактики (Е. Ф. Палажченко, Р. А. Колеснікова). Громадсько-педагогічна безперервна практика проходила на базі середніх шкіл № 4 і № 27 м. Полтави. Студенти проводили психолого-педагогічні спостереження за школярами, інформаційні заняття в підшефних класах, святкові ранки, конкурси дитячих малюнків; за ініціативою студентів була організована "Майстерня Діда Мороза" з виготовлення іграшок-саморобок і новорічних сувенірів для вчителів і батьків, екскурсія в краєзнавчий музей, культпоходи на кінофільми тощо.

Культурно-масова робота на факультеті сприяла щорічному збільшенню кількості існуючих колективів та проведених заходів. Архівні матеріали свідчать, що в цей період було створено гуртки художньої самодіяльності: вокальні ансамблі "Веснянка" і "Росинка", ансамбль народних інструментів, студію сучасного танцю, студію гри на гітарі, вокально-інструментальний ансамбль, ляльковий театр [1038, арк. 22]. Кожен студент був учасником художньої самодіяльності. У цей рік концертною групою факультету було проведено 26 концертів.

Значна увага приділялася покращенню матеріально-технічної бази факультету. Так, у звіті про навчально-виховну роботу за 1978–1979 н. р. зазначено, що "за час існування факультету створена відповідна матеріально-технічна база. У кожній закріпленій за факультетом аудиторії, де проводяться заняття, є можливість використовувати технічні засоби навчання. Лише за 1978–1979 н. р. у кабінет педагогіки і методики початкового навчання було придбано наочних посібників і ТЗН на суму 950 крб.: ілюстративні таблиці, альбоми друкованих букв, макети конструкторів, набір карток для математики, природознавства, української та російської мови, трудового навчання, колекції мінералів, топлива, граніту, тканин, комплект ляльок, муляжі овочів, грампластинки" [1038, арк. 24]. Позитивні зрушення відбулися й у інформаційному забезпеченні навчального процесу: "За 1978–1979 н. р. на факультет надійшло 150 книг. Книжковий фонд кабінету становить 240 книг, середня забезпеченість по факультету – 2 примірники на студента. Факультет забезпечений необхідною кількістю навчальної документації, новими програмами, які вийшли з друку", – такі дані збереглися в архівних фондах [1038, арк. 24].

У відповідності до штатного розпису, затвердженого Міністерством освіти УРСР на 1979–1980 н. р., професорсько-викладацький склад кафедри педагогіки і методики початкового навчання поповнили доц. І. М. Мудрий, асист. Т. М. Байбара, Н. М. Бобух, Р. А. Колеснікова, Н. І. Рибас, Н. Г. Горпинич, Т. В. Лихошвай, Н. М. Зікун [1036, арк. 181]. У колі наукових інтересів викладачів факультету були різні проблеми навчання і виховання. Так, доц. Н. А. Вакуленко працювала над темою "Методика роботи над збагаченням активного словника учнів", доц. Н. С. Литвиненко, асист. М. І. Дідора і Р. А. Колеснікова – над комплексною темою "Методи і засоби формування комуністичного світогляду радянського громадянина, учнівської та студентської молоді", доц. Е. Ф. Палажченко і І. М. Мудрий – над проблемою фізіології та розвитку дитини [1041, арк. 20].

За 1979–1980 н. р. були видані:

а) методичні вказівки кураторам академічних груп з формування студента в процесі проведення політико-виховних годин (Н. С. Литвиненко, М. І. Дідора);

б) методичні рекомендації вчителям до проведення політико-виховної роботи в сільських загальноосвітніх школах (Н. С. Литвиненко, М. І. Дідора);

в) методичні рекомендації до самостійного вивчення курсу "Вікової фізіології та шкільної гігієни" (Е. Ф. Палажченко) [1041, арк. 20].

Викладачі факультету підтримували наукові зв'язки з НДІ педагогіки і психології УРСР, з кафедрою педагогіки Харківського педагогічного інституту, МДПІ імені В. І. Леніна, з Радою з координації педагогічних досліджень в СРСР, із Харківським НДІ охорони материнства і дитинства [1041, арк. 21].

У 1979–1980 н. р. відбулося відкриття заочної форми навчання з планом набору 50 осіб. Деканат і кафедра проводили роботу як на стаціонарі, так і на заочному відділенні. Значний вплив на підвищення якості підготовки студентів-заочників мав тісний і постійний зв'язок зі школами та органами народної освіти. Проблемою, з якою зіткнулися викладачі, була відсутність програм з окремих дисциплін, зокрема із сучасної російської мови, спеціальних збірників вправ і диктантів [1041, арк. 8]. Саме тому всі заходи факультету були спрямовані на підвищення якості освітніх послуг і рівня знань заочників. Поступово зростає навчально-матеріальна база, науковий потенціал кафедри, створюються нові навчальні лабораторії і кабінети, встановлюються наукові зв'язки з провідними вищими педагогічними закладами. У своїй роботі факультет і кафедра керувалися Постановами ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР "Про подальше покращення ідеологічної, політико-виховної роботи" (від 26 квітня 1979 р.) та "Про подальший розвиток вищої школи і підвищення якості підготовки спеціалістів" (липень 1979 р.) [1041, арк. 6].

Станом на 1 вересня 1980 р. на факультеті було видано 4 науково-методичних посібники, підготовлено 5 методичних розробок, проведено 10 відкритих лекцій,

обговорено 7 текстів лекцій, підготовлено 3 доповіді на методичний семінар, 7 доповідей на інститутську наукову конференцію та 2 студентські наукові роботи на республіканський конкурс, проведено 84 взаємовідвідування занять, 5 зустрічей із передовиками виробництва, ветеранами, організовано для студентів 6 екскурсій по Полтаві, 5 – до інших міст [1041, арк. 7]. Для виконання плану прийому абітурієнтів на факультеті діяли підготовчі курси, у роботі яких активну участь брали викладачі кафедри – доц. Н. А. Вакуленко і асист. Р. А. Колеснікова [1041, арк. 7].

На факультеті проводилася робота з удосконалення методик та підвищення теоретичного рівня на основі використання новітніх наукових досягнень. Викладачі факультету Н. С. Литвиненко, Е. Ф. Палажченко, І. М. Мудрий, Н. А. Вакуленко, Р. А. Колеснікова, Т. М. Байбара брали участь у роботі обласних, міських і районних нарад педагогічних працівників. На факультеті організовувались виставки літератури, які висвітлювали передовий педагогічний досвід, питання трудового виховання школярів і студентів. Усі викладачі кафедри писали реферати з педагогічної майстерності; реферату доц. Е. Ф. Палажченка "Лекція у сучасному виші" було присуджене 2 місце в конкурсі на найкращий реферат серед викладачів Полтавського педінституту [1041, арк. 8].

Основним напрямом методичної роботи кафедри було вдосконалення сучасних форм і методів підготовки майбутніх учителів. Для розв'язання цього завдання у навчальний процес активно впроваджується проблемне навчання як на практичних і семінарських заняттях, так і під час лекційних занять. Викладачі факультету проводили значну роботу з установлення тісних зв'язків зі школами. Так, доц. Н. С. Литвиненко працювала над проблемою "Розвиток пізнавальної діяльності в процесі навчання", проводила дослідження з курсу історії і географії в 8–9 кл. шкіл міста та області (СШ № 27, 23, 14 м. Полтави, Новосанжарська школа). Асист. М. І. Дідорою проведено психологічне дослідження з формування самостійності учнів 2–3 кл. на уроках російської мови та математики Диканської та Балясенської середніх шкіл Полтавської області. Доц. І. М. Мудрим і асист. Р. А. Колесніковою розпочата робота з вивчення досвіду викладання предметів у початкових класах кращими учителями Полтави. Результати досліджень відображались у тезах доповідей на наукових конференціях і в наукових статтях (у республіканському збірнику "Географія в школі", журналі "Початкова школа", газеті "Известия"), методичних рекомендаціях тощо [1041, арк. 22].

Прогресуюче зростання наукової інформації зумовило актуальність технізації навчального процесу, оскільки технічні засоби навчання значно розширювали можливості сприйняття педагогічних процесів і явищ, удосконалювали працю викладачів. На факультеті підготовки вчителів початкових класів велика увага приділялася використанню ТЗН у навчально-виховному процесі. Викладачі та лаборанти постійно працювали над поліпшенням технічної

оснащеності навчального процесу. З метою масового застосування ТЗН викладачами створювались тематичні картотеки (з курсів землезнавства, психології, анатомії та фізіології, основ природознавства). Окремими викладачами, зокрема доц. Е. Ф. Палажченко, були виконані методичні розробки на тему "Роль ТЗН в активізації пізнавальної діяльності студентів" [1041, арк. 9]. Кафедра педагогіки і методики початкового навчання була оснащена ТЗН: 3 магнітофони, електрофон, 2 епідіаскопи, 1 телевізор, 1 кіноустановка "Україна-5", діапроектор "Протон", кодоскоп [1041, арк. 10]. Щорічно влаштовувались виставки технічних засобів навчання та наочності, виготовленої студентами. Під час таких заходів відбувався обмін досвідом упровадження ТЗН у навчальний процес, обговорювались оптимальні науково-методичні варіанти використання інформаційної та контролювальної техніки.

У пошуках більш ефективних шляхів залучення студентів до науково-дослідницької роботи з 1977 р. стали організовуватись проблемні наукові гуртки. Гуртківці досліджували проблематику, споріднену з науковими інтересами своїх керівників, що давало можливість брати участь у розробці господарських робіт та комплексних кафедральних тем. Зокрема, на педагогічному факультеті в 1979–1980 н. р. діяли 4 наукові студентські гуртки:

1. Основи педагогічної майстерності майбутнього вчителя (керівники – доц. Н. С. Литвиненко, асист. Р. А. Колеснікова).
2. Російська мова – мова міжнаціонального спілкування та єдності народів СРСР (доц. Н. А. Вакуленко).
3. Гурток з природознавства (доц. І. М. Мудрий, доц. Е. Ф. Палажченко).
4. Життя і діяльність В. І. Леніна – взірць відданого служіння народові (ст. викл. Н. І. Романенко) [1041, арк. 21].

З метою активізації пізнавальної діяльності студентів в інституті все ширше впроваджувалися спецкурси й спецсемінари. Дані про них представлені в табл. 1.1 [1041, арк. 26].

Таблиця 1.1

Відомості про спецкурси, спецсемінари, спецпрактикуми, факультативи на факультеті підготовки вчителів початкових класів (1979 – 1980 н. р.)

Перелік назв	Обсяг у годинах		На якому факультеті і курсі читається	Яка кафедра проводить заняття
	лекц.	практ.		
Спецкурси				
Історія музики	6	16	Пед. ф-т, 7 семестр	каф. пед. і метод. поч. навчання

Прод. таблиці 1.1

Перелік назв	Обсяг у годинах		На якому факультеті і курсі читається	Яка кафедра проводить заняття
	лекц.	практ.		
Спецкурси				
Історія образотворчого мистецтва	10		Пед. ф-т, 8 семестр	Каф. пед. і метод. поч. навчання
Теорія і методика піонерської та жовтентяської роботи	2	10	Пед. ф-т, 8 семестр	Каф. педагогіки
Факультативи				
Техніка і культура мовлення	8		Пед. ф-т, 7 семестр	Каф. пед. і метод. поч. навчання
Туризм	2	8	Пед. ф-т, 6 семестр	Каф. пед. і метод. поч. навчання
Практикум із виготовлення наочних посібників	2	10	Пед. ф-т, 8 семестр	Каф. пед. і метод. поч. навчання
Хоровий спів	20		Пед. ф-т, 8 семестр	Каф. пед. і метод. поч. навчання

У річному звіті про роботу інституту за 1979–1980 н. р. зазначалося: "Третій рік функціонує факультет підготовки вчителів початкових класів, і всі ці роки успішність становить 100%. Якісний показник на факультеті став кращим на 7% (з 80,3% до 87,3%)" [1040, арк. 42–43]. Історія факультету свідчить, що тенденція до 100% успішності залишилася і в наступні роки та стала показником оптимально організованої роботи на факультеті.

У 1980–1981 н. р. факультет підготовки вчителів початкових класів мав перших випускників. Річний звіт про роботу кафедри та протоколи засідань Державної екзаменаційної комісії, дозволили встановити, що успішно закінчили інститут і отримали кваліфікацію вчителя початкових класів 55 осіб. 2 студенти цього курсу мали академвідпустку, 3 – перевелися впродовж попередніх років на заочне відділення в інші виші республіки за сімейними обставинами. Усі випускники факультету були працевлаштовані у відповідності до призначення [1043; 1044, арк. 3]. Перші випускники склали іспити із сучасної російської мови з методикою викладання, математики з методикою викладання, сучасної української мови з методикою викладання, педагогіки, наукового комунізму. Деякі студенти захищали дипломні роботи з різних фахових методик.

У 1980 р. на заочне відділення було зараховано 50 студентів, на стаціонарне – 80. Збільшення кількості студентів супроводжувалось оновленням викладацького складу факультету, який поповнили викладачі С. А. Семеняк, Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський, Л. О. Чербінська, М. Й. Алексюк, Л. Г. Безуглова, Г. В. Пу-

жай, О. Б. Унковський, Л. В. Курилець. Темою комплексного дослідження викладачів і студентів факультету стали аспекти роботи вчителя-класовода з вивчення, систематизації та впровадження передового педагогічного досвіду. Результати досліджень знайшли відображення у виступах студентів на наукових студентських конференціях і в дипломних роботах випускників. Викладачі кафедри Р. А. Колеснікова, Н. С. Литвиненко вивчали та узагальнювали досвід виховної роботи заступників директорів із позакласної роботи шкіл м. Кременчука Л. І. Лелеки та М. І. Бойко [1042, арк. 26–27].

Значна увага цього навчального року приділялася розвитку матеріально-технічної бази факультету. Так, у 1980–1981 н. р. факультетом було придбано: 15 мікроскопів для лабораторних занять з дисциплін біологічного циклу, 4 піаніно для музичного відділення, таблиці з біології, комплект таблиць із курсу "Анатомія і фізіологія дитини" (30 прим.), навчальні таблиці з математики (4 прим.), таблиці з української мови (4 прим.), мольберти для практичних занять з образотворчого мистецтва (30 прим.), комплект карт із землезнавства (12 прим.), 2 комплекти діафільмів із математики, 3 комплекти діафільмів із фізіології та шкільної гігієни, друкарська машинка "Україна". Крім того, було відремонтовано кабінет педагогічної майстерності, навчальні аудиторії та приміщення деканату [1044, арк. 29].

З 1981 р. розпочинається якісно інший період розвитку факультету підготовки вчителів початкових класів, коли із 120 студентів, зарахованих на I курс, 60 стали отримувати підготовку з додатковими спеціальностями "Образотворче мистецтво" (30) і "Музика" (30), з п'ятирічним терміном навчання, що свідчило про організаційне розширення факультету та науково-методичне освоєння нових спеціальностей. Значна увага в цей час приділялась підвищенню кваліфікації викладачів: асист. М. І. Дідора в 1981 р. закінчила аспірантуру при НДІ психології УРСР, доц. І. М. Мудрий закінчував роботу над докторською дисертацією, асист. Т. В. Лихошвай, Н. М. Бобух, Т. М. Байбара визначилися з темами кандидатських дисертацій і склали по 2 кандидатських іспити. Р. А. Колеснікова вступила до аспірантури Українського науково-дослідного інституту педагогіки [1045, арк. 111]. Професорсько-викладацький склад у цей період зазнав суттєвих змін. Так, у 1981 р. починає свою діяльність молодий обдарований педагог Л. О. Хомич. Якщо в 1981 р. факультет налічував 20 викладачів, то в наступному навчальному році їхня кількість збільшилась до 29 осіб, у тому числі 6 доцентів і кандидатів наук.

Наприкінці 1981–1982 н. р. в інституті взагалі й на факультеті зокрема було проведено анкетування студентів, яке виявило, що існуюча система підготовки вчителя формує стійку педагогічну спрямованість фахівців, яка базується на міцних знаннях основ своєї професії, активному включенні в професійну діяльність уже під час навчання, набутті впевненості в успіхові майбутньої педагогіч-

ної діяльності. Працюючи над удосконаленням системи підготовки вчителів, на факультеті постійно дбали, щоб виховна робота дієво впливала на кожного студента. Індивідуалізація виховання обумовлювалася передусім діяльністю інституту кураторів. Обов'язки кураторів академічних груп на стаціонарі і заочному відділенні виконували педагоги, які мали необхідний досвід організаторської роботи. Вимогливими і доброзичливими наставниками студентської молоді зарекомендували себе Н. М. Зікун, С. А. Семеняк, Н. І. Рибас, І. М. Мудрий, Н. М. Бобух, Т. М. Байбара, Т. В. Лихошвай, Р. А. Колеснікова та багато інших викладачів.

Діяльність кураторів знаходилася в центрі уваги кафедр і деканату. Ще в 1978 р. в інституті було створено постійно діючий семінар кураторів, де вивчалися різні аспекти і методики виховної роботи з молоддю, кращі наставники ділилися своїм досвідом згуртування колективів студентських груп, обґрунтували методи стимулювання трудової і громадської активності студентів. На допомогу кураторам у 1979 р. кафедра педагогіки підготувала методичні вказівки з проведення виховних годин в академічних групах. Одночасно здійснювався систематичний контроль за роботою викладачів, прикріплених до академічних груп, їхні звіти заслуховувалися на раді факультету, засіданнях кафедр. Для кожного курсу була підібрана основна виховна тематика, яка в перспективі мала розширюватись і вдосконалюватись. Так, для перших курсів – це комплексне вивчення особистості кожного студента і згуртування колективів груп на основі безвідривної практики в СШ № 32 м. Полтави, вироблення навичок роботи з дітьми за індивідуальними планами; II курси – проблема оптимізації факторів впливу на формування світогляду студентів; проблема вивчення психології роботи вчителя на основі безвідривної практики в СШ № 32, удосконалення навичок виховної роботи в молодших класах; III курси – вивчення та оптимізація факторів впливу на студентів у процесі формування їх як учителів на матеріалах педагогічної та піонерської практик; IV курси – формування умінь і навичок практичного й творчого використання запасу знань, необхідних для самовдосконалення [1046, арк. 11].

Постійна увага на факультеті відводилася професійно-трудовому вихованню. Студенти груп узяли шефство над учнями молодших класів школи-інтернату імені Н. К. Крупської (III курс), школи № 32 (I–II курси), Ковалівського дитячого будинку (IV курс). Частина студентів брала участь у роботі педзагону "Турбота", вела гуртки "М'яка іграшка", "Умілі руки" при ЖЕК № 6 м. Полтави, танцювальний і хоровий гуртки в СШ № 32 тощо [1046, арк. 12].

Значне кількісне зростання факультету, вивчення широкого кола дисциплін поставило проблему створення нових кафедр і секцій. У зв'язку з такою потребою відповідно до наказу Міністра освіти № 160 від 21.05.1982 р. були проведені зміни в структурі інституту: кафедру педагогіки і методики почат-

кового навчання було реорганізовано в три кафедри: музики і співів; природничих і математичних дисциплін початкового навчання; педагогіки і методики початкового навчання [1045, арк. 7]. Очолювали кафедри відповідно заслужений працівник культури УРСР, старший викладач Григорій Семенович Левченко, кандидат біологічних наук, доцент Іван Миколайович Мудрий, кандидат педагогічних наук, доцент Нінель Степанівна Литвиненко.

У 1982–1983 н. р. відбулося покращення якості викладацького складу. До аспірантури вступили Т. В. Лихошвай (Дніпропетровський університет), Л. О. Хомич (Український науково-дослідний інститут педагогіки), Асист. Р. А. Колеснікова була переведена із заочної форми навчання до денної аспірантури Українського науково-дослідного інституту педагогіки. Підвищення кваліфікації шляхом стажування пройшли Н. М. Бобух (Харківський університет), Т. М. Байбара (Московський державний педагогічний інститут імені В. І. Леніна) [1028, арк. 23]. На кафедрі педагогіки і методики початкового навчання починають працювати доц. М. Л. Семенюченко, ст. викл. Л. М. Трищ, ст. викл. В. Д. Василенко, асист. Л. П. Гоч. Кафедру природничих і математичних дисциплін початкового навчання поповнили ст. викл. О. П. Попенко, асист. Т. М. Бугаєць, а кафедру музики і співів – асист. М. М. Вовк, асист. Ж. В. Борщ і асист. О. В. Чепіль [1027]. Дobreю традицією стає формування викладацького складу з випускників факультету.

З метою вдосконалення матеріально-технічної бази кафедрою педагогіки і методики початкового навчання в 1982–1983 н. р. було придбано деревообробний станок для виконання робіт при проведенні лабораторних занять із циклу дисциплін образотворчого мистецтва. На кафедрі музики і співів було проведено доукомплектування музичних інструментів (піаніно, баян, акордеони, струнні інструменти тощо), необхідних для проведення індивідуальних занять. Кафедра природничих і математичних дисциплін початкового навчання придбала діапроектор, мікропрепарати, муляжі із зоології та ботаніки; було виготовлено 15 таблиць і роздаткових матеріалів. Для занять зі скульптури в гуртожитку № 3 обладнана скульптурна майстерня [1028, арк. 23].

Наступний навчальний рік ознаменувався проведенням в інституті міжвузівської науково-методичної конференції "Актуальні проблеми підвищення педагогічної майстерності викладачів-суспільствознавців", яка була здійснена на високому організаційному та ідейно-теоретичному рівні і стала поштовхом для подальшого вдосконалення навчального процесу й розширення факультету. Окрім того, реалізації цього завдання сприяли різного роду змагання серед професорсько-викладацького складу, що проводились в інституті. Зокрема, переможцем інститутського соціалістичного змагання стала кафедра педагогіки і методики початкового навчання, а найкращими викладачами визнані І. М. Мудрий і М. І. Дідора.

Вступна співбесіда з абітурієнтами за участю студентського декана Наталії Мацак, декана факультету Н. С. Литвиненко та викладачів Г. С. Левченка, Л. М. Трищ і Н. М. Зисун. 1983 р.

1983–1984 н. р. відзначився першим випуском на заочному відділенні: усі 50 студентів-заочників, які були зараховані на перший курс, успішно склали державні іспити й отримали дипломи. Беззаперечним досягненням факультету стало те, що в ці роки якісний показник на заочному відділенні став найвищим в інституті (із 392 студентів на "4" і "5" навчалось 250, що становить 64%). Цьому сприяла цілеспрямована робота з удосконалення навчального процесу заочного відділення. Так, згідно з планом консультаційних пунктів проводилась відповідна робота в міжсесійний період. На засіданнях кафедр і ради факультету слухались питання, які стосувались навчальної та виховної роботи зі студентами-заочниками. Ключовими питаннями були явка студентів на консультації, якість перевірки контрольних робіт і робота кураторів.

У центрі уваги кафедр факультету були психолого-педагогічні проблеми, питання управління й оптимізація навчального процесу. Значана увага приділялась самостійній роботі студентів: по-перше, були організовані консультації для невстигаючих студентів (особливо плідно в цьому напрямку працювали І. М. Мудрий, Л. А. Левченко, Т. М. Бугаєць, Т. М. Байбара, С. А. Семеняк, В. Х. Нечипоренко); по-друге, здійснювався систематичний контроль із боку студентського деканату і викладачів за самопідготовкою студентів; по-третє, групою аналізу на чолі з Є. Ф. Палажченко проводилася агестація студентів, результати якої обговорювались в академічних групах, на засіданнях кафедр

і раді факультету; по-четверте, невстигаючі студенти запрошувались на засідання кафедр.

Кадровий склад факультету поповнюють ст. викл. О. О. Шовкомуд, асист. Л. І. Ніжнікова, Л. О. Чербінська (кафедра музики і співів), ст. викл. Г. Ф. Верезомський, Л. А. Левченко, В. Х. Нечипоренко, асист. А. Г. Бортник (кафедра природничих і математичних дисциплін початкового навчання), асист. Л. В. Бугрим, С. В. Кондратенко, Н. В. Косенко, Н. М. Манжелій, Ю. В. Саник (кафедра педагогіки і методики початкового навчання).

II етап (1984–1997 рр.) – оптимізація структури і змісту підготовки фахівців (розвиток спеціальності "Початкове навчання" та низки спеціалізацій; утілення національних засад професійної педагогічної освіти).

1984 р. позначився серйозними змінами у структурі загальноосвітньої та початкової школи. Відповідно до постанови № 281 від 10. 07. 1984 р. Ради міністрів УРСР розпочав здійснюватися поступовий перехід на одинадцятирічний термін навчання у середній загальноосвітній школі. Розпочинається набір на навчання дітей із 6 років. Початкова школа перетворюється з трирічної в чотирирічну. На вирішення нових завдань, які виникли перед початковою школою, була спрямована Всесоюзна науково-практична конференція "Шляхи вдосконалення психолого-педагогічної підготовки вчителя в світлі основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи", яка була проведена в інституті у квітні 1985 р. за безпосередньої участі викладачів факультету.

Діяльність усіх кафедр факультету у 80-х рр. XX ст. була спрямована на реалізацію загальноінститутської експериментальної комплексної програми "Учитель". Викладачі факультету долучалися до реалізації цієї програми на 3-х етапах: довшівському, вишівському, післядипломному. Ними було запропоновано складові програми: "Школа юного педагога" (Н. С. Литвиненко, Р. А. Колеснікова), система роботи на факультеті майбутнього вчителя (М. Й. Алексіюк, Л. М. Трищ, Н. А. Вакуленко), проведення занять на факультеті майбутнього вчителя в місті та на консультаційних пунктах (Кременчук, Миргород, Лубни) [1007, арк. 29–30]. Кожна кафедра працювала над темою, яка була складовою частиною експериментальної програми "Учитель": кафедра педагогіки і методики початкового навчання – "Педагогіка і методика початкового навчання", кафедра природних і математичних дисциплін – "Удосконалення навчально-виховного процесу на педагогічному факультеті і в початковій школі", кафедра музики і співів – "Удосконалення змісту, форм і методів навчання студентів зі спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "музика", кафедра образотворчого мистецтва – "Науково-методична організація і діяльність центру художнього виховання".

Подібна політика дала свої позитивні наслідки. Перш за все це стосувалося результатів випуску: упродовж останніх п'яти років якісний показник на державних іспитах залишався стабільно високим – 84–85%. У 1984–1985 н. р. кожен третій випускник склав усі державні екзамени на "відмінно" (30,5%). В умовах проведення шкільної реформи випускники педагогічного факультету виявилися цілком підготовленими до майбутньої роботи. Нагальними проблемами залишалися: ознайомлення студентів з нового навчального року з основами інформатики та роботою обчислювальних пристроїв, розробка рекомендацій із питань формування у молодших школярів найпростіших уявлень про основні ідеї сучасної математики, зокрема забезпечення дітей елементарною комп'ютерною грамотністю, удосконалення підготовки студентів до роботи з шестирічками на уроках та в позаурочний час з усіх навчальних дисциплін.

Штат викладачів у 1984–1985 н. р. поповнили ст. викл. О. І. Попова, асист. Л. А. Верхола, О. О. Войналович, Н. А. Гаркавенко, Н. І. Науменко (кафедра педагогіки і методики початкового навчання), доц. Е. П. Беденко, ст. викл. М. П. Лещенко, А. Г. Любченко (кафедра природничих і математичних дисциплін початкового навчання), ст. викл. Т. Г. Богданович, В. Г. Миронов, В. В. Підгорна, асист. С. І. Вац (Глушкова), Л. М. Верьовкіна (Миронова), Л. А. Гнатюк, І. М. Лук'яненко (Гришко) (кафедра музики і співів).

Подальший розвиток вищої педагогічної освіти був неможливий без постійного вдосконалення творчих зв'язків із загальноосвітніми школами, чіткого функціонування системи "виш – школа" і відкриття нових спеціальностей. Як наслідок, у 1984–1985 н. р. викладачі образотворчого мистецтва факультету активно включаються в розробку експериментальних програм із фахових дисциплін, а творчі роботи Н. І. Рибас, О. Б. Унковського та Л. Г. Безуглової неодноразово були представлені на художніх виставках. Відповідно до наказу № 225 від 12.07.1985 р. Міністерства освіти УРСР "Про реорганізацію кафедр педінститутів" кафедру педагогіки і методики початкового навчання було реорганізовано в кафедри педагогіки і методики початкового навчання та образотворчого мистецтва. Першими викладачами новоствореної кафедри образотворчого мистецтва стали ст. викл. Н. І. Рибас (завідувач кафедри), Л. Г. Безуглова, О. Б. Унковський, С. О. Дороненко, асист. Ю. В. Саник, С. В. Кондратенко. Становлення кафедри відбувалось у складних умовах. Завідувачу кафедри Н. І. Рибас довелося вирішувати низку нагальних проблем: 1) були відсутні навчальні плани і програми; 2) бракувало навчально-методичної літератури; 3) не вистачало кваліфікованих спеціалістів тощо. Окрім того, складність професійної підготовки майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва полягала в недостатній систематизованості й вивченості широкого діапазону навчального матеріалу.

Проте напрям підготовки вчителів образотворчого мистецтва з вищою педагогічною освітою було взято правильно. Подолати існуючі недоліки вдалося завдяки науковому підходу до навчально-виховного процесу. Постійне прагнення до вдосконалення приносило відчутні результати. Велика частина перших випускників факультету після закінчення інституту продовжувала підвищувати свою кваліфікацію. Деякі з них вступили до аспірантури й серйозно зайнялися науково-дослідною роботою.

Не менш важливою подією стала реорганізація відповідно до наказу № 317 від 18.11.1985 р. "Про реорганізацію кафедр Полтавського педінституту" кафедри музики і співів у кафедри музики і співів та музичного виховання. Професорсько-викладацький склад новоствореної кафедри музичного виховання був таким: ст. викл. В. В. Підгорна (завідувач кафедри), Т. Г. Богданович, асист. Л. М. Верьовкіна, Л. А. Гнатюк, І. М. Лук'яненко.

Упродовж 1985–1990 рр. пріоритетними напрямками у розбудові факультету були питання систематичного поліпшення якості навчально-виховного процесу, вдосконалення сучасних форм і методів підготовки майбутніх педагогів, оптимізації організаційно-педагогічної структури факультету. У цей період робота факультету була спрямована на реалізацію всього комплексу ідейно-політичних, навчально-виховних і соціально-моральних завдань, які випливали з матеріалів XXVII з'їзду КПРС, з'їзду Комуністичної партії України, основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи, Пленуму ЦК КПРС (січень 1987 р.), основних напрямів економічного й соціального розвитку СРСР на 1986–1990 рр. і на період до 2000 р., основних напрямів перебудови вищої та спеціальної освіти в країні.

Уся робота викладачів кафедр факультету здійснювалась за такими напрямами: 1) формування у студентів світогляду, моралі, високої ідейності та принциповості; 2) підвищення теоретичного рівня і вдосконалення методики проведення лекційних, практичних і лабораторних занять на основі використання сучасних наукових досягнень; 3) організація самостійної роботи студентів та контроль за нею; 4) створення сучасної матеріально-технічної бази; 5) активізація науково-дослідної роботи на кафедрах із залученням до неї студентів; 6) налагодження взаємодії з базовими школами. Навчальний процес на цьому етапі здійснювався у відповідності з робочими планами з усіх дисциплін, які були розроблені на основі нових програм навчання, досвіду роботи аналогічних факультетів інших педагогічних інститутів країни: Мінського, Тернопільського, Свердловського, Кіровоградського. Значна увага приділялась упровадженню в навчальний процес технічних засобів навчання та передового педагогічного досвіду вчителів шкіл № 32, 6, 3 м. Полтави. Поступово збільшувалась кількість студентів, які навчалися на факультеті: якщо в 1984–1985 н. р. на заочному від-

діленні навчалось 75 осіб, а на стаціонарному – 125, то в 1987–1988 н. р. кількість студентів становила відповідно 150 і 125 осіб.

У другій половині 80-х рр. ХХ ст. кафедри факультету підтримували тісні зв'язки з базовими школами. З метою організації навчально-дослідної бази для викладачів інституту й студентів, підвищення ефективності педагогічної практики студентів, розширення можливостей участі викладачів інституту в роботі з підвищення професійної майстерності шкільних учителів відповідно до наказу № 3-а від 15.09.1988 р. ректора інституту в базових закладах були створені філіали інститутських кафедр. Кожен викладач входив до складу однієї з комплексних кафедр, які були створені для роботи в базових школах № 6, 14, 31. Саме ці школи стали базами для проведення пропедевтичної та активної практик студентів, вивчення досвіду вчителів початкових класів. Своєчасною й плідною виявилася співпраця кафедри образотворчого мистецтва зі школою № 31, де був організований філіал кафедри та обладнаний кабінет образотворчого мистецтва, який став лабораторією для апробації експериментальної програми для шкіл із поглибленим вивченням образотворчого мистецтва (Н. І. Рибас, Л. А. Санік). Крім того, на базі цієї школи велася дослідницька робота студентів з проблеми використання народної творчості в навчально-виховному процесі (Л. В. Бичкова).

Розширенню та укріпленню міжнародних зв'язків сприяло підписання угоди про співпрацю між Полтавським державним педагогічним інститутом імені В. Г. Короленка і Слупською вищою педагогічною школою. Відповідно до цієї угоди з 7 по 28 жовтня 1988 р. на педагогічному факультеті проходили практику 8 польських студентів під керівництвом викладачів із Польської народної республіки.

Кінець 80-х рр. ознаменувався злетом наукової діяльності в педагогічному інституті, відбулися всесоюзні форуми: ХІІІ радянсько-німецький семінар молодих учених і аспірантів АПН СРСР і АПН НДР (1988 р.) та "Проблеми освоєння театральної педагогіки і професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя" (1991 р.), які зібрали відомих вітчизняних і зарубіжних спеціалістів від Лондона до Владивостока.

Реформа загальноосвітньої школи вимагала збільшення уваги до проблеми навчання в початкових класах, що зумовило проведення обласної науково-практичної конференції з проблеми навчання шестирічок (1987 р.), виступи викладачів факультету (Р. А. Колеснікова, М. П. Лещенко, Н. С. Литвиненко, Л. М. Тріщ) на обласній науково-практичній конференції з проблеми "Оптимізації навчально-виховного процесу в початковій школі" (1987 р.), проведення зустрічей із найкращими вчителями області з метою обміну досвідом роботи в початковій школі (Н. Д. Чеберя – відмінник народної освіти СРСР,

Учасники ХІІІ радянсько-німецького семінару молодих учених та аспірантів АПН СРСР і АПН НДР. 1988 р.

Н. І. Здорнова – учитель-методист, Г. А. Козіна – відмінник народної освіти СРСР, В. М. Перекопна – старший учитель, відмінник народної освіти СРСР). Отже, педагогічний факультет розвивався в напрямку посилення методичної підготовки фахівців, більш тісного зв'язку із загальноосвітньою школою.

На факультеті закріпився інститут кураторства, проводилась значна робота з формування у студентів професійних умінь і навичок, зокрема безвідривна та активна практики; функціонувала "Школа молодого лектора", "Школа вожатого", наукові гуртки, гуртки художньої самодіяльності (хор "Калина", танцювальний колектив "Весна", ВІА "Вікторія", ансамбль баяністів).

Ефективними формами роботи стали різноманітні теоретичні конференції, тематичні політінформації, зустрічі з ветеранами війни і праці, кращими вчителями початкових класів міста. Під керівництвом кураторів проводилися тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, літературні диспути, лекції-концерти. Розвивалися зв'язки з базовою школою № 32 та дитячим садком № 80 (відповідальні М. Й. Алексюк та Л. П. Гоч). Спільні засідання кафедр факультету з учителями початкових класів та працівниками дитячого садка спрямовувалися на вивчення викладачами і студентами передового досвіду роботи педагогів-практиків та активне впровадження наукових ідей у заклади дошкільної і початкової освіти. З 1983–1985 н. р. на факультеті стали традицій-

ними конкурс художньої самодіяльності груп першого курсу, конкурс політичної пісні та політичного плаката, конкурс казок, конкурс "Ось які наші дівчатка", конкурс кулінарів, день ласунчика в школі-інтернаті імені Н. Крупської, студентів. Деякі форми виховної роботи, що зародилися на факультеті, були запозичені іншими факультетами педагогічного інституту: конкурси казки, педагогічної майстерності, свято батьків тощо. Традиційним для факультету стало проведення в базових і підшефних закладах новорічних ранків (тільки в 1986–1987 н. р. їх було організовано більше 70), робота "Театру казок" для молодших школярів м. Полтави (у 1986–1987 н. р. відбулося 28 вистав), зустрічі з випускниками, щорічні батьківські збори. Особливо слід згадати вперше організований у 1986–1987 н. р. ярмарок солідарності, кошти з якого передано до Фонду світу.

У 1989–1990 н. р., за умов лібералізації політичної ситуації в країні, відбулися зміни в організації навчального процесу, що було викликано впровадженням вільного відвідування лекцій. Це зумовило необхідність посилення індивідуальної роботи викладачів зі студентами. У зв'язку з уведенням дипломних робіт в інституті за кожним викладачем факультету (крім кафедр музичного виховання та музики і співів) було закріплено по 10 студентів, які працювали над науковим дослідженням. На базі кафедри образотворчого мистецтва проведена обласна конференція народних майстрів, викладачі цієї кафедри взяли участь у міжнародних, республіканських і обласних художніх виставках.

Значне місце в роботі факультету приділялося питанням правильного підбору кадрів, організації і проведення соціалістичних змагань, подальшого зміцнення трудової дисципліни та особистої відповідальності кожного члена колективу за доручену справу. На рубежі 80–90-х рр. у колектив факультету вливаються нові сили: Н. В. Бондар, Т. В. Коваленко (Саєнко), М. П. Кравченко, В. В. Нікітіна, С. П. Олійник, А. В. Репенко, В. І. Сидорчук, В. М. Степаненко, С. М. Трипольська, О. В. Халчанська, І. В. Цєпова, О. С. Чернова, В. П. Шпак, Н. Є. Яриновська (кафедра педагогіки і методики початкового навчання); М. В. Гриньова, О. І. Гришко, З. М. Литовченко (кафедра природничих і математичних дисциплін початкового навчання); В. С. Кириченко (Ірклієнко), І. М. Колотухіна, Л. А. Руденко, А. В. Синенко, Ю. О. Синявський, С. О. Соломаха, Г. О. Ямкова, Л. П. Ясько (кафедра музичного виховання); Н. Ю. Дем'яно, І. В. Довбня, І. В. Корецька, Т. В. Любченко, Ю. М. Нестеренко, Н. П. Олійникова, С. О. Сиваченко (Підворна), Т. В. Скорик, С. М. Яковлева (кафедра музики і співів); Л. В. Бичкова, Е. М. Буніч, О. В. Григор'єва, А. Є. Климко, О. М. Кушніренко, М. Ю. Орленко, Л. А. Санік, Л. С. Тупикіна, Л. І. Ямщикова (кафедра образотворчого мистецтва).

Відбулися й юридичні зміни. На виконання наказу Міністерства вищої середньої спеціальної освіти СРСР № 790 від 17.11.1987 р. та листа Держкомітету СРСР по народній освіті № 98-122-100/12 від 15.04.1988 р. "Про перехід

на нові коди спеціальностей" з 1988–1999 н. р. спеціальність 2121 – Педагогіка і методика початкового навчання була переведена на код 0308.

90-і рр. ХХ ст. пов'язані в історії української педагогічної науки, системи загальної середньої та вищої педагогічної освіти з процесами розбудови національних засад виховання і навчання особистості та входження країни до світового і європейського освітнього контексту. Здобуття Україною незалежності, орієнтація держави на Європу та європейські цінності не могли не позначитися на розвиткові освіти. У зв'язку з цим відбувається потужне оновлення змісту і технологій підготовки фахівця, особливо у сфері педагогічної професійної діяльності, упроваджується особистісно орієнтована, компетентнісна та людиноцентрична освіта.

Вивчення широкого кола навчальних дисциплін поставило проблему створення нових кафедр і секцій. У зв'язку з такою потребою та з метою корінного покращення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою з 01.09.1990 р. кафедра педагогіки і методики початкового навчання реорганізовується в кафедру педагогіки і психології початкового навчання на чолі з Л. О. Хомич і кафедру філологічних дисциплін початкового навчання на чолі з Н. М. Бобух; у 1991 р. при кафедрі образотворчого мистецтва створюється секція хореографії, яка з 1993 р. перетворюється на кафедру хореографії; у 1992 р. ліквідується кафедра музичного виховання.

Перебудова всієї системи освіти поставила проблему вдосконалення підготовки кадрів у галузі дошкільної та початкової освіти. Потреба у забезпеченні освітньої сфери фахівцями нового покоління, здатними на високому професійному рівні здійснювати навчальний процес в освітніх закладах різних типів, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися і володіти науковою інформацією, досвідом наукової і методичної роботи зумовила відкриття в 1990 р. на педагогічному факультеті спеціальності "Педагогіка і психологія дошкільного виховання".

У 1990 р. набір на стаціонар здійснювався за такими спеціальностями: "Педагогіка і методика початкового навчання" (68 осіб), "Педагогіка і психологія дошкільного виховання" (33 особи), "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "Музика" (31 особа) та "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "Образотворче мистецтво" (31 особа). Уперше на заочне відділення було здійснено набір за двома спеціальностями: "Педагогіка і методика початкового навчання" (140 осіб) та "Педагогіка і психологія дошкільного виховання" (30 осіб). У 1991 р. відкриваються спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "Практичний психолог" та "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "Хорео-

графія", а в 1992 р. – "Дошкільна педагогіка і психологія та іноземна мова". Отже, головною тенденцією 90-х рр. ХХ ст. стає запровадження підготовки вчителів початкових класів із подвійними спеціальностями.

Відкриття нових спеціальностей та реорганізація кафедр факультету вимагали розробки і впровадження нових інтегрованих курсів із педагогіки, психології та педагогічної майстерності, з дисциплін образотворчого мистецтва, розробки спецкурсів з актуальних проблем підготовки майбутніх учителів і вихователів дошкільних закладів (кафедри педагогіки і психології початкового навчання, природничих і математичних дисциплін початкового навчання й образотворчого мистецтва).

Актуальним завданням школи в цей період було виявлення й розвиток особистісного початку кожного учня. Використовуючи в загальнотеоретичному плані концепції вітчизняних і зарубіжних учених про творчий розвиток особистості, викладачі факультету все більше уваги стали приділяти різним видам мистецтва: музичному, образотворчому, театральному й хореографічному. Глибоке проникнення мистецтва в процес навчання й виховання кожної дитини створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності учня, реалізації його творчого потенціалу, виявлення та вдосконалення креативних здібностей. З метою визначення конкретних шляхів формування творчих здібностей молодших школярів за ініціативи кафедри педагогіки і психології початкового навчання на факультеті створюється науково-проблемна група "Творчість", завданням якої була розробка методики виявлення обдарованих дітей і проблемно-пошукова група "Пошук", діяльність якої була спрямована на визначення шляхів формування здібностей молодших школярів, вивчення результативності розроблених методик. До складу цих груп увійшли викладачі дисциплін психолого-педагогічного циклу та викладачі кафедр образотворчого мистецтва, музики і співів і музичного виховання. Поштовхом для подальшого розвитку творчих спеціальностей стало проведення на базі інституту 22 квітня 1991 р. Всесоюзної науково-практичної конференції "Проблеми освоєння театральної педагогіки в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя".

На початку 90-х рр. ХХ ст. актуалізується питання підготовки вчителя для сільської малокомплектної школи. Педагогічний факультет активно включається в цей процес. Кафедра педагогіки і психології початкового навчання налагоджує зв'язки з Андрущанською малокомплектною школою Полтавського району. З метою співпраці в 1990–1991 н. р. були зроблені такі кроки: розроблені й читалися спецкурси "Робота з класом-комплексом" і "Робота груп продовженого дня", які сприяли підвищенню рівня індивідуальної роботи вчителя з учнями, ознайомленню студентів з особливостями навчально-виховного

процесу в класі-комплексі й групі продовженого дня; на базі Андрущанської школи проводились заняття зі студентами для засвоєння спецкурсів; вивчено досвід роботи учителя школи Т. О. Говорун з проблеми вдосконалення методики викладання мови й математики в умовах малокомплектної школи; для учнів школи і жителів села викладачами і студентами організовано й проведено Новорічне свято з показом театралізованої казки (Т. М. Байбара, Н. В. Косенко) і свято до Дня Перемоги (Р. А. Колеснікова); для батьків дітей школи прочитано ряд лекцій: "Екологічне виховання молодших школярів у школі й у сім'ї" (Л. П. Гоч), "Особливості виховання дітей у сім'ї" (О. І. Попова) та ін.; під керівництвом викладачів кафедри студентами написана низка курсових і дипломних робіт; проведено бесіди з учителями малокомплектної школи стосовно проблеми вдосконалення навчально-виховного процесу; зібрано бібліотечку дитячої літератури, яку передано у фонд школи; студентами виготовлено унаочнення для уроків мови, природознавства, математики, яке передане вчителям школи; написано й видано методичні рекомендації, що розкривали питання роботи в малокомплектній школі.

У цей період тісною залишається співпраця викладачів із навчальними закладами міста й області. Кафедри факультету проводили спільні засідання з учителями початкових класів, які працювали в навчальних закладах нового типу (березень 1992 р.), була розроблена орієнтовна програма співробітництва кафедр педагогічного факультету, кабінету початкових класів ОІУКУ з учителями навчальних закладів Полтавщини нового типу. Викладачі кафедри педагогіки і психології початкового навчання рецензували й корегували програму з літератури для перших прогімназичних класів середньої школи № 9 м. Полтави (Н. В. Косенко), розробили програму для школи-гімназії № 33 м. Полтави "Азбука моральності" (В. І. Сидорчук), "Вступ до педагогічної професії". Старший викладач Р. А. Колеснікова спільно з учителем Л. В. Бабич гімназії м. Комсомольська підготували матеріали до інтегрованої з народознавством програми читання для початкової школи, а спільно з учителем Т. В. Юрченко м. Лубни – матеріали до посібника з народознавства про ткацькі промисли на Полтавщині. У співавторстві з викладачами Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка був підготовлений науково-методичний посібник "Актуальні проблеми дошкільного виховання".

На початку 90-х рр. ХХ ст., незважаючи на складну політичну й економічну ситуацію в країні, одним із пріоритетних напрямів розвитку факультету залишалась наукова діяльність викладачів. Значною мірою цьому сприяло відкриття в інституті в 1992 р. аспірантури зі спеціальності 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки. Першими аспірантами стають асистент кафедри педа-

гогіки і психології початкового навчання Н. М. Манжелій і асистент кафедри педагогічної майстерності Т. Г. Дмитренко.

З метою комплексного аналізу й оцінки якості підготовки майбутніх учителів, складу та рівня науково-педагогічних кадрів, організації навчально-виховного процесу, ефективності наукових досліджень, стану матеріально-технічної бази та підготовки інституту до державної атестації в 1992–1993 н. р. були проведені самоатестації факультетів за допомогою атестаційних комісій, які показали відповідність якості підготовки спеціалістів педагогічного факультету акредитаційним вимогам.

Удосконаленню навчального процесу сприяла розробка викладачами факультету впродовж 1992–1994 рр. елективного компоненту навчальних планів. Результатом стало запровадження на педагогічному факультеті в 1994–1995 н. р. 20 спецкурсів за вибором. У зв'язку з підвищенням вимог до педагогічної освіти на факультеті використовувались нові форми проведення занять: міжкафедральні семінари, комплексні заняття, проблемні семінари з розробки педагогічних програм, заняття в музеях, позашкільних і спеціалізованих педагогічних закладах. На кафедрах були розроблені тести дисциплін психолого-педагогічного, природничо-математичного й філологічного циклів, а з деяких курсів – багаторівневі тестові й комп'ютерні завдання.

Аналіз річних статистичних звітів за 1993–1994 н. р. дозволив установити, що з року в рік на психолого-педагогічному факультеті збільшувалась частка студентів, які навчались на стаціонарному відділенні. Так у 1993 р. на стаціонарі факультету навчалось 742 студенти, тоді як на заочному відділенні – 749 студентів. У 1994–1995 н. р. на стаціонарі – 768 студентів, на заочному – 717 студентів. У 1995–1996 н. р. на стаціонарі – 847 студентів, на заочному – 504 студенти, у 1996–1997 н. р. на стаціонарі – 835 студентів, на заочному – 464 студенти.

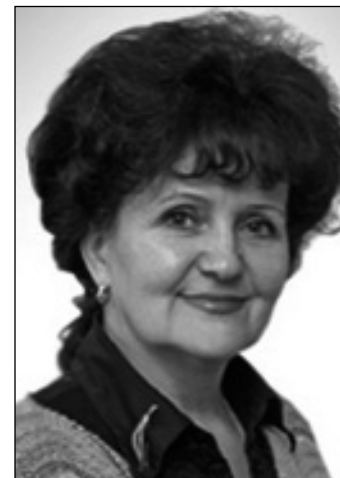
Збільшення кількості кафедр і спеціальностей на початку 90-х рр. ХХ ст. вимагало розширення викладацького складу, чисельний склад шести кафедр зріс на 110 викладачів.

Новою віхою в розвитку психолого-педагогічного факультету стало призначення на посаду декана Наталії Дмитрівни Карапузової.

У 1978 році Наталія Дмитрівна закінчила фізико-математичний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка й отримала диплом із відзнакою. Педагогічну роботу розпочала викладачем математики в Полтавській загальноосвітній школі № 19. З 1979 р. продовжила трудову діяльність у Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка, де пройшла всі ланки кар'єрного росту: старший лаборант, асистент, старший викладач, доцент, заступник декана психолого-педагогічного факультету, в. о. декана психолого-педагогічного факультету

(наказ № 285-к від 01.12.1997 р.) [спр. 44-01, арк. 152], декан психолого-педагогічного факультету (наказ № 74-к від 13.03.98 р.) [спр. 42-01, арк. 75].

У 1997 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Н. Д. Карапузова захистила кандидатську дисертацію з теми "Дидактичні умови організації екзамену у вищих навчальних педагогічних закладах" за спеціальністю 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки (науковий керівник – Валентина Іванівна Лозова, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України).

Н. Д. Карапузова

Наукові інтереси Наталії Дмитрівни досить широкі й пов'язані з проблемою запровадження інноваційних технологій у навчальний процес вищої педагогічної школи, із дослідженням ергономічної та природничо-математичної підготовки майбутніх учителів початкової школи, контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів. Під керівництвом Наталії Дмитрівни розпочала роботу й успішно діє наукова школа "Формування і розвиток освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу", науковий здобуток якої щорічно примножується і наразі становить понад 200 наукових та науково-методичних праць. Наталія Дмитрівна є членом редакційної колегії низки фахових видань, збірників наукових праць, організатором міжнародних, всеукраїнських та місцевих науково-практичних конференцій, семінарів, симпозіумів.

Н. Д. Карапузова – сучасний управлінець високої кваліфікації та професійної компетентності, зі стратегічним мисленням, організаторськими, діловими та моральними якостями, емоційно-вольовим потенціалом, акмеологічною культурою, виключною працездатністю, вмінням забезпечити необхідні умови праці, належний морально-психологічний клімат, трудову і виконавську дисципліну, здатністю встановлювати ділові і творчі відносини з колегами. Вона стала спадкоємицею та гідним продовжувачем усталених традицій факультету.

За плідну працю на педагогічній ниві, за вагомих внесок у розвиток національної освіти і науки, за якісне і кількісне зростання психолого-педагогічного факультету Наталія Дмитрівна Карапузова має звання "Заслужений працівник освіти України" (2008), нагороджена нагрудним знаком "Відмінник освіти"

України" (2003), Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України (2007), Полтавської облдержадміністрації (2001, 2003), Академії педагогічних наук України (2001), Української асоціації імені Василя Сухомлинського (2007), виконавчого комітету Полтавської міської ради (2002, 2008).

III етап (1997–2004 рр.) – поліпрофільність і професіоналізація підготовки (відкриття нових кафедр, збільшення кількості наукових досліджень, акредитація магістратури).

Початок ХХІ ст. характеризувався стрімким розвитком національної системи освіти, глобалізацією, швидкою зміною технологій, утвердженням пріоритетів сталого розвитку суспільства, що зумовило зростання ролі освіти та потребу в її модернізації. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти у ХХІ ст. система освіти має забезпечувати підготовку людей високої освіченості і моралі, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких та інформаційних технологій, мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці; формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється.

На виконання стратегічних завдань щодо модернізації системи вищої освіти на факультеті проводилася робота з організації процедур ліцензування та акредитації спеціальностей відповідно до нових ліцензійних умов, що визначають загальні вимоги та мінімальні нормативи забезпечення навчальних закладів науково-педагогічними кадрами, матеріально-технічною, навчально-методичною та інформаційною базою.

У цей період факультет отримав ліцензії Міністерства освіти України на підготовку фахівців із низки спеціальностей 6.010100, 7.010102, 8.010102 – Початкове навчання, 6.010100, 7.010101, 8.010101 – Дошкільне виховання, 6.010100, 7.010105 – Соціальна педагогіка, 6.040100, 7.040101, 8.040100 – Психологія (Ліцензія № 174862 від 13.05.1997 р., 25.11.1999 р., Ліцензія № 233434 від 28.03.2002 р., Ліцензія № 521611 від 29.05.2003 р.), 6.010100, 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія, 6.010100, 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика, 6.010100, 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Образотворче мистецтво (Ліцензія № 233434 від 28.03.2002 р., Ліцензія № 521611 від 29.05.2003 р.). Упродовж досліджуваного періоду у Фаховій раді з гуманітарних дисциплін Міністерства освіти й науки України вищевказані спеціальності пройшли акредитацію.

На факультеті здійснювалася підготовка фахівців із подвійних спеціальностей "Практична психологія, соціальна педагогіка", "Практична психологія, іноземна мова і література", "Практична психологія, початкове навчання", "Початкове навчання, практична психологія", "Початкове навчання, хореографія", "Початкове навчання, музичне виховання", "Початкове навчання, образотворче мистецтво", "Дошкільне виховання, фізичне виховання дошкільника", "Дошкільне виховання, іноземна мова і література", "Початкове навчання" і "Дошкільне виховання" за трирічними навчальними планами (інтегрованими з навчальними планами відповідних спеціальностей Кременчуцького педагогічного відділення) та п'ятирічними навчальними планами на заочній формі навчання, "Дошкільне виховання, практична психологія", "Дошкільне виховання, дефектологія, логопедія", "Соціальна педагогіка, іноземна мова і література" [1015, арк. 1–2], "Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія. Соціальна педагогіка", "Педагогіка і методика середньої освіти. Музика. Соціальна педагогіка", "Педагогіка і методика середньої освіти. Образотворче мистецтво. Соціальна педагогіка" для стаціонару і для заочного відділення, "Початкове навчання. Дошкільне виховання" (2000–2001 н. р.) [1015], "Хореографія. Соціальна педагогіка", "Музика. Соціальна педагогіка", "Образотворче мистецтво. Соціальна педагогіка", "Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія. Іноземна мова та зарубіжна література", "Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика", "Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Образотворче мистецтво", "Початкове навчання. Дошкільне виховання" [1020, арк. 1–2] (2001–2002 н. р.), "Хореографія. Культурологія", "Музика. Культурологія", "Образотворче мистецтво. Культурологія", "Початкове навчання. Дошкільне виховання" [1020, арк. 1–5] (2002–2003 н. р.). Здійснено набір студентів на другу вищу освіту за спеціальністю "Практична психологія" (32 особи).

Ліцензування на факультеті спеціальностей стало можливим за рахунок збільшення частки науково-педагогічних працівників із науковими ступенями та вченими званнями. Тому першочерговим завданням стало питання відповідності науково-педагогічного потенціалу ліцензійним умовам: зміцнення якісного кадрового складу факультету, зокрема запрошення до викладання докторів та професорів з інших освітніх установ: доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Валентини Іванівни Лозової, доктора педагогічних наук, академіка Віри Романівни Ільченко, завідувача лабораторії початкової освіти АПН України Тетяни Миколаївни Байбари, доктора педагогічних наук, професора Марії Купріянівни Шеремет, кандидата фізико-математичних наук, професора Олександра Савовича Мельниченка та ін. Крім того, продовжувалося активне залучення студентів та асистентів на навчання до ма-

гістратури й аспірантури, створювалися сприятливі умови для розвитку наукової діяльності факультету та молодих науковців, започатковувалися нові й продовжували роботу діючі наукові школи, наукові проблемні групи, гуртки, друкувалися як одноосібні публікації викладачів, так і в співавторстві зі студентами. У цей період викладачами організовано і проведено міжнародні науково-практичні конференції – близько 10, всеукраїнські науково-практичні конференції – 6, семінари та симпозиуми – 5, започатковано студентську науково-практичну конференцію "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття", яка традиційно проводиться і по нині.

У 1999 р. відбулася значима для університету подія – на виконання Наказу Міністерства освіти України від 25.12.1999 р. № 448 на базі Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка створюється Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. У зв'язку з цим відбуваються значні зміни в організаційній структурі факультету: ліквідувалися кафедри методики естетичного виховання та хореографії й образотворчого мистецтва і утворювалися кафедри хореографії та образотворчого мистецтва, дошкільної педагогіки; змінювалися назви кафедр: педагогіки і психології початкового навчання на соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання, філологічних дисциплін початкового навчання на філологічних дисциплін, природничих і математичних дисциплін початкового навчання на природничих і математичних дисциплін; відповідно до наказу ректора № 106-р від 15.06.1999 р. до складу психолого-педагогічного факультету була введена кафедра психології; у 2003 р. утворюються дві самостійні кафедри – хореографії та образотворчого мистецтва; кафедру музики і співів було перейменовано на кафедру музики (рішення вченої ради університету (протокол № 12 від 30.04.2004 р.). Всього у цей період на факультеті діяло 8 кафедр: соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання, дошкільної педагогіки, природничих і математичних дисциплін, психології, філологічних дисциплін, музики і співів, образотворчого мистецтва і культурології, хореографії. У різні роки їх очолювали, відповідально ставлячись до своїх обов'язків, професори Л. О. Хомич, М. П. Лещенко, В. Ф. Моргун, В. П. Шпак, Н. М. Бобух, доценти О. С. Чернова, В. І. Березан, Н. І. Рибас, Н. М. Манжелій, Н. В. Сулаєва, О. О. Лобач, П. С. Горголь, Т. М. Байбара, Т. Я. Руденко, Е. Ф. Палажченко, Г. О. Котломанітова, Л. В. Бичкова, І. М. Мужикова, О. О. Григор'єва, Л. В. Волик. Їхня праця – зразок сумлінності, ініціативності, вдалого поєднання організаторської та наукової діяльності.

Відповідно до сучасних вимог викладачами факультету були оновлені та вдосконалені навчальні курси (лекції, лабораторні, практичні заняття), розроблені й упроваджені в навчальний процес програми з низки дисциплін за

новими навчальними планами, програми та методичні рекомендації з проведення навчальних і виробничих практик за спеціальностями факультету. У навчальний процес упроваджуються нові педагогічні технології контролю й корекції навчальних досягнень студентів, кафедрою природничих і математичних дисциплін запроваджена модульна система контролю знань.

Освітні інноваційні процеси вимагали ефективного забезпечення різних напрямів діяльності факультету. З цією метою було побудовано нову структуру деканату, яка включала заступників декана з навчальної роботи, наукової роботи, питань практик, виховної роботи, соціальної роботи, спортивно-масової роботи. Цю різнопланову й копітку роботу на факультеті у різні роки виконували викладачі Н. М. Савельєва, Н. В. Гібалова, О. А. Федій, О. Г. Мирошник, О. А. Гніздзілова, О. Ю. Тупиця, В. І. Березан, Н. О. Юдіна, І. Г. Тітов, В. С. Ірклієнко, А. В. Пасічніченко, Г. О. Котломанітова, В. В. Підгорна.

Збільшення спеціальностей та їх поліпрофільність зумовило зростання контингенту студентів як на стаціонарному, так і на заочному відділеннях. З метою збільшення кількісного і якісного складу студентів факультету рішенням ученої ради інституту в 1998 р. було відкрито консультаційний пункт заочного відділення Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка на базі Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка зі спеціальностей "Дошкільне виховання" і "Початкове навчання".

Динаміка змін контингенту за навчальними роками представлена в таблиці 1.2 та на діаграмі 1.1.

Таблиця 1.2

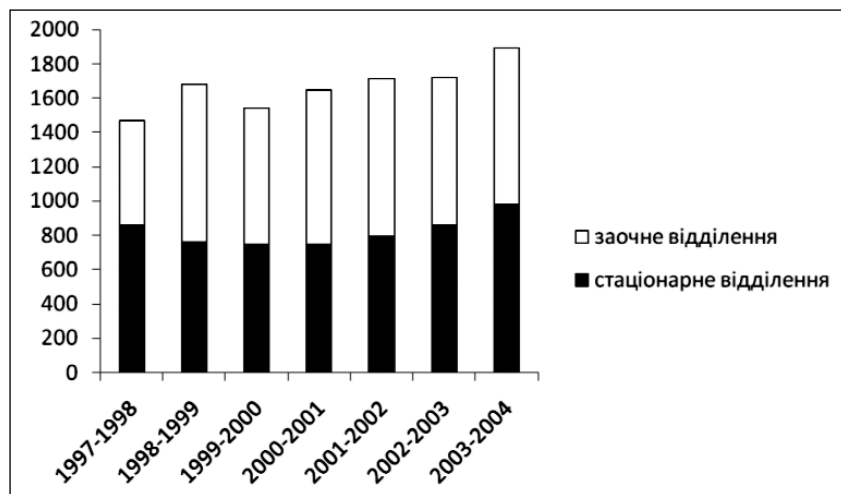
Контингент студентів психолого-педагогічного факультету (1997–2004 рр.)

Навчальний рік	Стаціонарне відділення	Заочне відділення	ІІ вища освіта	Екстернат	Магістратура	Усього
1997–1998	857	577	32			1466
1998–1999	759	855	64	2		1680
1999–2000	748	732	52	9		1541
2000–2001	738	846	52	13	8	1647
2001–2002	775	865	42	13	21	1716
2002–2003	854	827	20	15	5	1721
2003–2004	964	850	41	23	17	1895

Специфіка низки ліцензованих мистецьких спеціальностей та особливості навчально-творчої діяльності окремих кафедр факультету обумовили ще один напрям роботи – творчу діяльність, без участі в якій майбутніх педагогів-хорео-

Діаграма 1.1

**Динаміка зміни контингенту студентів
психолого-педагогічного факультету (1997–2004 рр.)**

графів, музикантів, художників неможливо якісно підготувати фахівця з мистецької освіти. Результатом спільної творчої роботи викладачів та студентів стали виставкова та концертна діяльність. Творчі колективи факультету – український народний хор "Калина", камерний хор "Гілея", спортивно-танцювальний центр "Грація", музичний центр "Вікторія", хореографічні колективи "Весна", "Кредо", СТЕМ "Ананас" – стали визнані й широковідомі як в Україні, так і за рубежом. Увесь спектр мистецької діяльності детально описано в розділі 5 монографії.

Матеріально-технічна база факультету на той час включала 22 навчальні аудиторії, більшість з яких спеціалізовані, лабораторію практичної психології, аудиторії-музеї історії факультету (В. М. Верховинця та народного хору "Калина", декоративно-ужиткового мистецтва), клас хорового співу, три танцювальні зали, класи індивідуальних занять із музичного інструменту, класи малюнка та живопису, лінгафонний кабінет, два комп'ютерні класи, обладнані найсучаснішими комп'ютерами, підключеними до локальної та глобальної мереж, організаційною технікою, створено всі умови для успішного використання у навчальному процесі нових інформаційних технологій. Значний внесок у цю справу зробив завідувач комп'ютерної лабораторії В. А. Жадан. Факультет на чолі з деканом продовжує зміцнювати і модернізувати матеріально-технічну базу.

IV етап (2004 – по теперішній час) – модернізація педагогічного середовища (перехід на кредитно-модульну систему організації навчання, створення цілісного навчально-виховного освітньо-культурного середовища).

Соціально-економічні й політичні зміни в суспільстві, зміцнення державності України, входження її в цивілізоване світове співтовариство зумовили реформу національної системи вищої освіти, – реалізацію ідей Болонського процесу, – спрямовану на забезпечення мобільності, працевлаштування та конкурентоспроможності фахівців із вищою освітою.

На виконання першочергових завдань реформування вищої освіти в Україні з урахуванням вимог Болонського процесу відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 48 від 23 січня 2004 р. в ряді вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації розпочався педагогічний експеримент з організації навчального процесу за кредитно-модульною системою. Деканати та кафедри університету активно включилися в цей процес як в організаційному, так і в навчально-методичному аспекті.

У цей період робота факультету спрямовується на виконання основних завдань кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП): адаптація ідей ECTS до системи Вищої освіти України; забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажаннями студента, сприяє його саморозвитку і відповідно підготує до життя у вільному демократичному суспільстві; стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти; унормування порядку надання можливості студенту отримання професійних кваліфікацій відповідно до ринку праці.

З метою впровадження Болонського процесу в організацію навчальної діяльності на психолого-педагогічному факультеті у вересні 2005 р. було проведено аналітичний семінар, на якому розглядалося "Загальне положення про впровадження модульно-рейтингової технології навчання", вивчалися особливості організації навчального процесу у вимірі модульно-рейтингової системи навчання, розглядався досвід функціонування модульно-рейтингової системи навчання у навчальних закладах м. Полтави. За результатами семінару були визначені основні підходи до створення методичного супроводу організації навчання зі спеціальностей "Психологія. Мова та література", "Психологія. Соціальна педагогіка", "Початкове навчання. Образотворче мистецтво", "Дошкільне виховання", "Хореографія. Мова та література", "Початкове навчання. Музика", "Соціальна педагогіка. Мова та література". На факультеті була створена робоча група у складі 13 викладачів (відповідальна доц. О. Г. Мірошник), які координували роботу з експериментального впровадження модульно-рейтингової

системи навчання при викладанні таких дисциплін: "Методика навчання іноземної мови" (ст. викл. О. Ю Тупиця, асист. Ю. Б. Федоренко), "Методика музичного виховання в школі" (доц. О. О. Лобач), "Історія музичного мистецтва" (ст. викл. Н. І. Євстігнеєва), "Дошкільна педагогіка" (доц. О. С. Чернова), "Соціальна педагогіка" (доц. О. А. Федій, доц. Н. О. Сайко), "Основи теорії музики і аналізу музичних творів" (асист. Л. І. Литвиненко), "Диференціальна психологія" (доц. Н. О. Чайкіна), "Основи соціоекології" (доц. І. С. Беседіна), "Фізіологія ЦНС і ВНД" (доц. В. М. Помогайбо), "Методика викладання образотворчого мистецтва" (доц. І. М. Мужикова), "Методика викладання трудового виховання та художньої праці" (доц. Т. В. Саєнко).

Починаючи з 2006–2007 н. р. для студентів перших курсів усіх факультетів було запроваджено кредитно-модульну систему навчання (рішення вченої ради університету від 29 грудня 2005 р. (протокол № 6). Відповідно до державного стандарту підготовлено нові навчальні плани з 13 спеціальностей, розроблено й упроваджено у навчальний процес програми з низки дисциплін за новими навчальними планами підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів, зокрема із соціальної педагогіки, дефектології, культурології, музики, психології, образотворчого мистецтва; програми та методичні рекомендації до проведення всіх навчальних та виробничих практик за спеціальностями психолого-педагогічного факультету. Укладені тексти комплексних контрольних робіт з усіх фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, розроблено методичні пакети для студентів, що навчаються за модульно-рейтинговою системою, проведено щорічну перевірку рівня фундаментальної підготовки студентів факультету.

У 2005 р. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка увійшов до переліку вишів-учасників всеукраїнського педагогічного експерименту за програмою "Intel@Навчання для майбутнього", який було започатковано на виконання Державної програми "Вчитель", відповідно до Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, з метою координації діяльності вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації, які здійснюють підготовку фахівців за напрямом "Педагогічна освіта", методичної підготовки студентів щодо ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі наказом міністра освіти і науки України С. М. Ніколасенка (наказ № 248 від 22.04.05 р.). Професорсько-викладацький склад психолого-педагогічного факультету розпочав і продовжує працювати над методичною системою навчання майбутніх учителів ефективного впровадженню ІКТ у навчально-виховний процес. У межах роботи вченої ради факультету працюють комісії з перевірки кафедр щодо впровадження ІКТ у навчально-виховний процес викладачами.

Протягом усього періоду продовжується ліцензування та акредитація спеціальностей: 6.010100, 7.010101, 8.010101 – Дошкільне виховання, 6.010100, 7.010102, 8.010102 – Початкове навчання, 6.010100, 7.010105, 8.010105 – Соціальна педагогіка, 6.040100, 7.040101, 8.040100 – Психологія, 6.010100, 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія, 6.010100, 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика, 6.010100, 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Образотворче мистецтво, 6.010100, 7.010106 – Дефектологія, 6.040100, 7.020101, 8.020101 – Культурологія (Ліцензія № 122171 від 16.05.2005 р., Ліцензія № 328606 від 13.06.2007 р., Ліцензія № 482853 від 14.09.2009 р., Ліцензія № 552922 від 7.12.2010 р.) [1018, арк. 2–4]; 6.010101, 7.01010101, 8.01010101 – Дошкільна освіта, 6.010102, 7.01010102, 8.01010102 – Початкова освіта, 6.010105, 7.01010501 – Корекційна освіта (за нозологіями), 6.010106, 7.01010601, 8.01010601 – Соціальна педагогіка, 6.040100, 7.03010201, 8.03010201 – Психологія, 6.020202, 7.02020201 – Хореографія, 6.020204, 7.02020401 – Музика, 6.020205, 7.02020501, 8.02020501 – Образотворче мистецтво (Ліцензія № 482853 від 14.09.2009 р., Ліцензія № 552922 від 7.12.2010 р.) [1018, арк. 1–3].

Процес модернізації освіти в Україні та належна нормативно-правова база актуалізували в суспільстві інтеграційні тенденції, що призвело до зростання значення організації та функціонування вищих педагогічних закладів освіти III–IV рівнів акредитації як науково-освітньо-виховних комплексів регіону. Саме тому в 2009 р. за активної участі ректора університету, проф. М. І. Степаненка, декана факультету, проф. Н. Д. Карапузової та викладачів кафедр початкової та дошкільної освіти (доц. Н. М. Манжелій, доц. О. А. Остряньської), музики (доц. О. О. Лобач), хореографії (доц. П. С. Горголя), образотворчого мистецтва (доц. І. М. Мужикової) було укладено договори між Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка та Кременчуцьким педагогічним училищем імені А. С. Макаренка (Наказ МОН України № 514 від 15.06.2009 р.), Полтавським музичним училищем імені М. В. Лисенка" (Наказ МОН України № 553 від 26.06.2009 р.), Гадяцьким училищем культури імені І. П. Котляревського (Наказ МОН України № 554 від 22.06.2009 р.) й Миргородським державним керамічним технікумом імені М. В. Гоголя (Наказ МОН України № 515 від 15.06.2009 р.) як складовими науково-освітньо-виховного комплексу регіону. Це дозволило оптимізувати, удосконалити процес професійної підготовки майбутніх педагогів, переорієнтувати його з традиційних підходів на інноваційні, створити сприятливі умови для технологізації навчально-виховного процесу у ВНЗ та наближення до реальної практичної діяльності; забезпечити безперервну ступеневу підготовку фахівців, координацію спільної навчальної та навчально-методичної діяльності, ефективне ви-

користання наявного науково-педагогічного потенціалу та матеріально-технічної бази. Діяльність факультету у складі комплексу стала унікальною базою для плідних, ґрунтовних, різнобічних наукових досліджень та підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців.

Тісна співпраця здійснювалася кафедрами мистецького спрямування факультету із Загальноосвітнім колеґіумом мистецтв в смт Опішне, Палацом естетичного виховання учнівської молоді м. Полтави, обласною школою-інтернатом для дітей-сиріт, музичними та художніми школами міста та області, Полтавським базовим медичним коледжем. Учнів профільних класів, музичних і художніх шкіл, різноманітних гуртків та секцій залучено до участі у творчих конкурсах. Викладачами кафедр хореографії й музики щорічно проводилися обласні хореографічні фестивалі для дітей сільських шкіл Полтавської області, обласні конкурси спортивного танцю, конкурси бального танцю для дітей-сиріт, конкурси виконавської майстерності учнів музичних шкіл і шкіл мистецтв Полтавщини "Музичний вернісаж" та інші заходи. Викладачі кафедр образотворчого мистецтва і культурології на базі Обласного центру естетичного виховання учнівської молоді, краєзнавчого музею та літературно-меморіального музею імені В. Г. Короленка проводять майстер-класи для школярів, зустрічі митців (викладачів і студентів) з учнівською молоддю міста, виставки дитячих і студентських робіт. Викладачі кафедр музики та хореографії входять до складу журі різноманітних вокальних, музичних, хореографічних всеукраїнських, регіональних дитячих і юнацьких конкурсів; кафедри психології консультують учнів, що беруть участь у написанні наукових робіт МАН.

Упродовж цього періоду на базі психолого-педагогічного факультету організовано і проведено близько сотні значущих конференцій, за результатами яких опубліковано збірники наукових праць, зокрема Міжнародну науково-практичну конференцію, присвячену 30-річчю кафедри психології "Суб'єктно-особистісні виміри психологічної освіти" (1–2 жовтня 2010 р.), II Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного мистецтва" (6–7 грудня 2010 р.), II Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Духовна культура особистості в системі соціального регулювання суспільства" (22–24 листопада 2011 р.), Міжнародну науково-практичну конференцію "Неформальна мистецька освіта в системі підготовки майбутнього вчителя" (25–26 травня 2012 р.), Всеукраїнські педагогічні читання "Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика" (3–4 квітня 2012 р.), Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій" (15–17 лютого 2013 р.). Разом із викладачами в наукових дослідженнях, конференціях та предметних олімпіадах беруть активну участь студенти та магістранти.

Всеукраїнські педагогічні читання "Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика". 3–4 квітня 2012 р.

З метою вдосконалення навчально-методичної та наукової роботи відбулися зміни в структурі факультету: кафедру дошкільної педагогіки було перейменовано на кафедру початкової і дошкільної освіти, кафедру соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання – на кафедру соціальної і корекційної педагогіки; у зв'язку з відкриттям нової спеціальності 6.010100 – Культурологія кафедру образотворчого мистецтва було перейменовано на кафедру образотворчого мистецтва і культурології (наказ № 39-р від 11.05.2006 р.), а з 2007 р. відбулася їх реорганізація, унаслідок чого утворилося дві кафедри: кафедра образотворчого мистецтва та кафедра культурології; останню у вересні 2011 р. перейменовано на кафедру культурології та методики викладання культурологічних дисциплін.

Плідна діяльність факультету впродовж майже сорока років існування й цього періоду зокрема дає можливість схарактеризувати нинішній стан факультету в цілому.

Сьогодні на психолого-педагогічному факультеті існують денна, заочна та екстернатна форми навчання студентів. Перелік спеціальностей денного відділення наведений у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

**Перелік напрямів підготовки, спеціальностей та спеціалізацій,
за якими здійснюється підготовка
бакалаврів, спеціалістів та магістрів
стаціонарної форми навчання
на психолого-педагогічному факультеті
(станом на 01.09.2013 р.)**

Освітньо-кваліфікаційний рівень "Бакалавр"
6.030102 – Психологія
6.010102 – Початкова освіта
6.010105 – Корекційна освіта (логопедія)
6.020204 – Музичне мистецтво
6.020101 – Культурологія
6.020205 – Образотворче мистецтво
6.010101 – Дошкільна освіта
6.010106 – Соціальна педагогіка (соціально-психологічна реабілітація)
6.020202 – Хореографія
Освітньо-кваліфікаційний рівень "Спеціаліст"
7.03010201 – Психологія
7.01010201 – Початкова освіта (спеціалізація: інформатика)
7.01010201 – Початкова освіта (спеціалізація: іноземна мова (англійська або німецька))
7.01010501 – Корекційна освіта (логопедія) (спеціалізація: спеціальна психологія)
7.02020401 – Музичне мистецтво. 7.01010601 Соціальна педагогіка
7.02010101 – Культурологія
7.02020501 – Образотворче мистецтво (спеціалізація: декоративне мистецтво)
7.01010101 – Дошкільна освіта 7.01010501 Корекційна освіта (логопедія)
7.01010101 – Дошкільна освіта. 7.01010201 Початкова освіта
7.01010601 – Соціальна педагогіка (спеціалізація: соціально-психологічна реабілітація)
7.02020201 – Хореографія
Освітньо-кваліфікаційний рівень "Магістр"
8.01010101 – Дошкільна освіта
8.01010201 – Початкова освіта
8.03010201 – Психологія
8.02020501 – Образотворче мистецтво
8.02020401 – Музичне мистецтво
8.02010101 – Культурологія
8.02020201 – Хореографія

Перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка студентів заочного відділення, наведена в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

**Перелік напрямів підготовки, спеціальностей і спеціалізацій,
за якими здійснюється підготовка бакалаврів та спеціалістів
заочної форми навчання на психолого-педагогічному факультеті
(станом на 01.09.2013 р.)**

Освітньо-кваліфікаційний рівень "Бакалавр"
6.030102 – Психологія
6.010105 – Корекційна освіта (логопедія)
6.020101 – Культурологія
6.020202 – Хореографія
6.020205 – Образотворче мистецтво (3 роки)
6.020204 – Музичне мистецтво (3 роки)
6.010102 – Початкова освіта
6.010102 – Початкова освіта (2 роки)
6.010101 – Дошкільна освіта
6.010101 – Дошкільна освіта (2 роки)
6.010106 – Соціальна педагогіка
Освітньо-кваліфікаційний рівень "Спеціаліст"
7.03010201 – Психологія
7.01010501 – Корекційна освіта (логопедія) (спеціалізація: спеціальна психологія)
7.02010101 – Культурологія
7.02020201 – Хореографія
7.02020501 – Образотворче мистецтво (спеціалізація: декоративне мистецтво)
7.02020401 – Музичне мистецтво (спеціалізація: режисура музично-виховних шкільних заходів)
7.01010201 – Початкова освіта (спеціалізація: іноземна мова (англійська або німецька))
7.01010201 – Початкова освіта (спеціалізація: інформатика)
7.01010101 – Дошкільна освіта (спеціалізація: іноземна мова (англійська або німецька))
7.01010101 – Дошкільна освіта. 7.01010201 Початкова освіта
7.01010601 – Соціальна педагогіка (спеціалізація: соціально-психологічна реабілітація)
Освітньо-кваліфікаційний рівень "Спеціаліст" (перепідготовка)
7.03010201 – Психологія
7.01010601 – Соціальна педагогіка

Динаміка змін контингенту за навчальними роками представлена в таблиці 1.5 та на діаграмі 1.2.

Таблиця 1.5

**Контингент студентів психолого-педагогічного факультету
(2004–2014 рр.)**

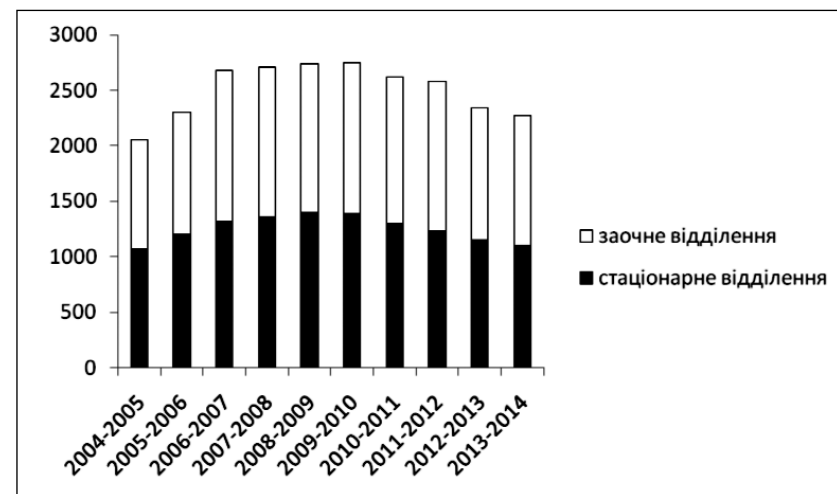
Навчальний рік	Стаціонарне відділення	Заочне відділення	ІІ вища	Екстернат	Магістратура	Усього
2004–2005	1073	985	48	26		2132
2005–2006	1201	1098	54	33	31	2417
2006–2007	1324	1359	58	21	15	2777
2007–2008	1361	1349	58	28	49	2845
2008–2009	1401	1342	56	29	50	2878
2009–2010	1389	1357	50	18	50	2864
2010–2011	1304	1317	56	16	50	2743
2011–2012	1227	1350	164	13	50	2804
2012–2013	1149	1196	200	8	38	2591
2013–2014	1105	1165	109	2	39	2420

Сьогодні факультет має 9 кафедр: початкової та дошкільної освіти (завідувач – доктор педагогічних наук, професор Ольга Андріївна Федій), природничих і математичних дисциплін (завідувач – кандидат педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України Наталія Дмитрівна Карапузова), психології (завідувач – доктор психологічних наук, професор Кіра Валеріївна Седих), музики (завідувач – професор, заслужений діяч мистецтв України Григорій Семенович Левченко), філологічних дисциплін (завідувач – кандидат філологічних наук, доцент Олександр Юрійович Тупиця), образотворчого мистецтва (завідувач – народний художник України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури Анатолій Євгенович Чернощоків), соціальної та корекційної педагогіки (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Георгіївна Пахомова), хореографії (завідувач – народний артист України, заслужений діяч мистецтв України Герман Юрійович Юрченко), культурології та методики викладання культурологічних дисциплін (завідувач – доктор педагогічних наук, професор Любов Миколаївна Кравченко).

Фахову підготовку студентів здійснює 161 викладач, у тому числі 5 докторів наук, 7 професорів, 77 кандидатів наук, 74 доценти. Серед них – 1 заслужений працівник освіти України, 1 народний художник України, 1 народний артист України, 1 заслужена артистка України, 3 заслужені діячі мистецтв України, 2 заслужені працівники культури України, 1 заслужений майстер народної творчості, 1 майстер спорту України, 4 члени Національної спілки художників України, 1 член Національної спілки архітекторів України, 2 члени Національної спілки майстрів народної творчості України.

Діаграма 1.2

**Динаміка зміни контингенту студентів
психолого-педагогічного факультету (2004–2014 рр.)**

Кафедри факультету забезпечують викладання понад 300 навчальних дисциплін та керівництво 69 навчальними й виробничими практиками. Зусиллями професорсько-викладацького складу кафедр факультету створено цілісний комплекс науково-методичного супроводу підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів з усіх названих вище спеціальностей і спеціалізацій відповідно до державних стандартів.

Творчою лабораторією, де критично аналізувалася діяльність колективу, визначалися напрями його подальшої роботи, розглядалися актуальні проблеми взаємодії викладачів і студентів, стала вчена рада факультету, засідання якої проводились упродовж навчального року щомісяця. У 1989–1990 н. р. до її складу входило 28 викладачів та 9 студентів, у 1999–2000 н. р. – 21 викладач і 6 студентів, у 2002–2003 н. р. – 26 викладачів та 8 студентів, у 2007–2008 н. р. – 55 викладачів і 4 студенти, у 2008–2009 н. р. – 66 викладачів і 4 студенти, 2009–2010 н. р. – 55 викладачів та 4 студенти, 2010–2011 н. р. – 55 викладачів та 4 студенти, 2012–2013 н. р. – 57 викладачів та 4 студенти, 2013–2014 н. р. – 55 викладачів та 4 студенти. Обов'язки секретаря вченої ради факультету в різні роки сумлінно виконували такі викладачі: Т. В. Лихошвай (1981–1982 н. р.), Л. О. Хомич (1982 р.), М. Л. Семенюченко (1982–1983 рр., 1991–1992 рр., 1994–1996 рр.), Н. А. Вакулен-

ко (1983–1989 рр.), Н. М. Бобух (1989–1991 рр.), О. О. Григор'єва (1992–1994 рр.), Н. С. Степаненко (1996–2004 рр.), О. В. Халчанська (2004–по теперішній час).

Засідання вченої ради факультету. 2012 р.

Завідувачі кожної з кафедр та відповідальні за певні напрями роботи звітували на раді про досягнуті результати і визначали перспективи на новий навчальний рік. Істотним для успішного становлення і подальшого вдосконалення діяльності факультету стало активне виявлення й усунення певних недоліків та обговорення перспектив розвитку кафедр у визначених напрямках. На засіданнях ученої ради психолого-педагогічного факультету постійно здійснювалися моніторингові дослідження й оцінка результативності діяльності викладачів та студентів. Розглядалися питання: вдосконалення організації педагогічного процесу на факультеті, адаптації першокурсників до умов вишу, організації процесу навчання студентів за кредитно-модульною системою, створення сучасного навчально-методичного забезпечення, профорієнтаційної роботи викладачів із майбутніми абітурієнтами, поліпшення якості навчання студентів за індивідуальним графіком, удосконалення виховної роботи в гуртожитку, розширення і зміцнення зв'язків факультету з освітніми закладами; визначення кандидатур студентів на призначення іменних стипендій. Обговорювалися проблеми розвитку творчої ініціативи викладачів, підвищення рівня їхнього професіоналізму, впровадження у навчальний процес сучасних наукових досягнень, передового педагогічного досвіду, забезпечення єдності теорії і практики неперервної професійної підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів, аналізувалися аспекти організації експериментальної та інноваційної діяльності на факультеті, розробки і реалізації перспективних освітніх технологій тощо.

Різноманітну діяльність з організації навчально-виховного процесу на стаціонарній формі навчання психолого-педагогічного факультету в різні роки успішно виконували висококваліфіковані, авторитетні й відповідальні *заступники декана з навчальної роботи*: Т. В. Лихошвай (1982–1983 н. р.), М. І. Дідора (1982 р.), В. Д. Василенко (1983–1993 н. р.), А. Г. Любченко (1991–1993 н. р.), Н. Д. Карапузова (1993–1995 н. р.), Н. М. Савельєва (1995–2003, 2004–2005 н. р.), Н. В. Гібалова (2003–2004 н. р.), О. А. Федій (2003–2004 н. р.), О. Г. Мирошник (2004–2006, квітень – вересень 2007 н. р.), О. А. Гнізділова (2005–2007 н. р.), О. Ю. Тупиця (2006–2007 н. р.), В. І. Березан (2007–2008 н. р.), Н. О. Юдіна (2007–2011 н. р.), І. Г. Тітов (2008–2011 н. р.), О. А. Остряньська (2011–2012 н. р.), Т. А. Яновська (2011 – по теперішній час), Ю. Л. Горбенко (2012 р.), Л. Г. Хоменко (2012 р. – по теперішній час).

Обов'язки *заступників декана з навчальної роботи заочної форми навчання* в різні роки сумлінно виконували: М. Й. Алексіюк (1993–1994 н. р.), Л. О. Хомич (1994–1995 н. р.), В. Д. Василенко (1995–1996 н. р.), Н. Д. Карапузова (1996–1997 н. р.), В. П. Шпак (березень – вересень 1998 н. р.), О. А. Лаврінченко (1998–1999 н. р.), В. С. Ірклієнко (1999–2003 н. р.), А. В. Пасічніченко (2003–2008 н. р.), К. Ф. Чуб (2004 – по теперішній час), Г. О. Котломанітова (Славута) (2008–2010 н. р.), Є. А. Починок (Зімниця) (2010 – по теперішній час).

Серед численних турбот нинішніх заступників декана з навчальної роботи (доц. Т. А. Яновська, доц. Л. Г. Хоменко, доц. Є. А. Починок, доц. К. Ф. Чуб) – щоденна копітка робота зі студентами та викладачами щодо забезпечення якості освітнього процесу; планування навчального процесу на факультеті, розробка навчальних та робочих планів (наприклад, лише в 2011–2013 н. р. на факультеті підготовка фахівців різних спеціальностей здійснювалася за 79 навчальними планами); допомога випусковим кафедрам у підготовці ліцензійних та акредитаційних справ, розробці освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик; укладання графіків навчального процесу, визначення дисциплін траєкторії вільного вибору студентів; складання розписів навчальних занять, осінньо-зимової та весняно-літньої екзаменаційних сесій; визначення семестрового й річного рейтингу студентів кожної спеціальності; укладання графіків виконання й захисту курсових, бакалаврських, дипломних, магістерських робіт; підготовка документації до державної атестації бакалаврів, спеціалістів, магістрів; різнобічний контроль за навчальним процесом (поточний, проведення ректорських та комплексних контрольних робіт, підсумковий), індивідуальна робота зі студентами й безліч інших важливих поточних справ.

Відкриття *магістратури, другої вищої освіти та екстернатури* обумовило призначення відповідальних осіб за їхньою діяльністю. У різні роки завідування

магістратурою здійснювали досвідчені викладачі: О. І. Гришко (1998–2003 н. р.) та О. А. Федій (2003–2005 н. р.). За якість підготовки фахівців на другій вищій освіті та в екстернаті відповідали методисти Л. В. Перепелкіна (Серова) (2001–2008 н. р.) і Л. В. Дрозд (2008 – по теперішній час).

Сьогодні факультет пов'язує власні перспективи з модернізацією всіх ланок освітньої діяльності, поліпшенням матеріальної бази, використанням нових науково-педагогічних технологій, наближенням до кращих європейських стандартів, розвитком власних напрацювань педагогічної роботи. Важливим аспектом професійного становлення майбутніх фахівців є практична підготовка студентів, яка реалізується через систему практик, що проходять відповідно до навчального плану спеціальності та регламентуються державними стандартами освіти. У процесі проходження практик закладаються підвалини професіоналізму, формується позитивна мотивація до подальшої роботи, закріплюються теоретичні знання, отримані студентами під час навчання, набуваються й удосконалюються практичні навички й уміння в умовах конкретної роботи, відбувається процес оволодіння сучасними методами, формами організації навчально-виховного процесу в освітньому закладі як технологічними засобами майбутньої професії.

Види та обсяги практик на психолого-педагогічному факультеті визначаються освітньо-професійними програмами підготовки фахівців, навчальними планами, графіками навчального процесу. Відповідно до Державних стандартів освіти та навчальних планів підготовки фахівців на психолого-педагогічному факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка здійснюються навчальні та виробничі практики, перелік яких регламентується певною спеціальністю або спеціалізацією відповідно до кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст, магістр. Узагальнений перелік практик: *навчальні практики* – психологічна, психологічна (пропедевтична), з вікової психології, дефектологічна, з метою спостереження за навчально-виховною роботою вчителя, музично-етнографічна, фольклорна, ознайомча культурологічна, пленерна, соціально-педагогічна, волонтерська, польова з природознавства, виховна у школі, педагогічна, логопедична, культурологічна, позакласна та позашкільна освітньо-виховна, з профорієнтаційної роботи в школі, технологічна, методична; *виробничі практики* – психологічна у психологічній службі, соціально-педагогічна, педагогічна у дитячому навчальному закладі, педагогічна у школі, педагогічна у закладах допрофесійної мистецької освіти, педагогічна з іноземної мови, логопедична, хореографічно-педагогічна у позашкільних закладах освіти та культури, культурологічна педагогічна у загальноосвітній школі, психологічна діагностико-корекційна, дефектологічна, культурологічна, в дитячих навчально-виховних закладах (літ-

ня), культурологічна (літня), психолого-педагогічна (літня), у літніх навчально-виховних закладах, літня педагогічна, педагогічна у дитячих оздоровчих таборах, науково-педагогічна у вищому навчальному закладі тощо.

Метою виробничих практик є поглиблення, удосконалення й закріплення студентами здобутих знань, умінь та навичок для оволодіння професійним досвідом, формування у студентів готовності до самостійної діяльності за фахом. За необхідності студенти збирають та опрацьовують матеріал, необхідний для написання курсової, кваліфікаційної роботи (бакалаврської, дипломної, магістерської).

Завданнями навчальних практик відповідно до обраної спеціальності є ознайомлення зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних знань та умінь загально-професійних та спеціальних дисциплін, узагальнення, систематизація та закріплення теоретичних знань, умінь і навичок із певного циклу дисциплін.

Виробнича науково-педагогічна практика у вищому навчальному закладі, яку проходять магістранти, спрямована на накопичення практичних навичок та досвіду викладацької роботи, необхідних для викладання дисциплін за профілем набутої спеціальності у вищих навчальних закладах.

Від часу заснування факультету робота з організації й проведення практик покладалася на деканат та факультетських керівників, яких призначали фахові кафедри. У 2002 р. у зв'язку з розширенням низки спеціальностей на факультеті й відповідним збільшенням кількості та видів практик обов'язки з організації та контролю було покладено на заступника декана з питань практик. У різні роки ці обов'язки виконували: В. І. Березан (2002–2004 рр.), Л. І. Мартиросян (2004–2005 рр.), Н. М. Атаманчук (2005–2006 рр.), З. В. Резніченко (2006–2007 рр.), В. С. Ірклієнко (2007 – по теперішній час).

За роки існування факультет та випускові кафедри підтримують тісні зв'язки з установами освіти, культури, соціальними центрами, громадськими організаціями, які стали базами практик для студентів різних спеціальностей, серед них: гімназії, загальноосвітні школи I–III ступенів, навчально-виховні комплекси, навчально-виховні об'єднання, спеціалізовані школи, школи-інтернати, дитячі навчальні заклади м. Полтави та області, літні оздоровчі табори, установи дозвілля, міські та обласні центри, зокрема міський центр дитячо-юнацьких клубів за місцем проживання, міський центр позашкільної освіти, обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді, обласний центр естетичного виховання учнівської молоді.

Підготовка спеціалістів галузей знань "Мистецтво" і "Культура" регламентує такий вибір баз практик: Полтавська художня школа, музичні школи,

Полтавська школа мистецтв імені Р. Кириченко, Полтавський палац дитячої та юнацької творчості, міський Будинок культури, Полтавська обласна філармонія, Полтавська обласна державна телерадіокомпанія "Лтава", комплекс кімнат-музейів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка, Полтавський краєзнавчий музей, Полтавський художній музей імені М. О. Ярошенка, обласна бібліотека для юнацтва імені О. Гончара тощо.

Ураховуючи специфіку підготовки майбутніх спеціалістів зі спеціальностей "Корекційна освіта", "Соціальна педагогіка", "Психологія", ставляться вимоги до наукових і практичних знань випускників, умінь і навичок професійної діяльності логопедів, соціальних педагогів, психологів в умовах системи охорони здоров'я, системи освіти, закладів системи соціальної політики та сімей з особами з обмеженими фізичними і психічними можливостями. Відповідно до цього базами практик студентів факультету стали: дитяче відділення Полтавської клінічної психіатричної обласної лікарні імені О. Ф. Мальцева, Полтавська спеціальна загальноосвітня школа № 39, НВК інтернатного типу для дітей з вадами розвитку Полтавської обласної ради, психолого-медико-психологічні консультації м. Полтави, Полтавська обласна лікарня, санаторії, реабілітаційні центри, кримінально-виконавчі інспекції управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Полтавській області, соціальні служби, зокрема Полтавська обласна благодійна організація "Реабілітаційний центр "Вихід Є!", Полтавський обласний та районний центри соціальних служб для дітей, сім'ї, молоді та спорту, Полтавський обласний громадський фонд "Громадське здоров'я!", Благодійна асоціація допомоги ВЛІ-інфікованим та хворим на СНІД "Світло надії", центр реабілітації дітей-інвалідів до 18 років.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності факультету та невід'ємною складовою підготовки майбутніх фахівців є *наукова робота викладачів*. Основними завданнями наукової діяльності факультету є: проведення фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень пріоритетних напрямів освіти і виховання; підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; організація інформаційної та видавничої діяльності для актуалізації і впровадження досягнень учених вишу шляхом видання монографій, підручників та інших наукових робіт; створення на факультеті сучасної науково-експериментальної і навчально-лабораторної бази та їх ефективне використання. Видаються журнал та збірники наукових праць: "Естетика і етика педагогічної дії: збірник наукових праць", Всеукраїнський науковий журнал "Психологія і особистість" (ліцензований ВАК України), "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI сторіччя", "Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика".

У 2008–2011 рр. згідно з постановою ВАК України в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка діяла спеціалізована вчена рада К 44.053.01 із присудження наукових ступенів кандидата педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки та 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. У різні роки членами цієї ради були викладачі психолого-педагогічного факультету Н. Д. Карапузова, Л. М. Кравченко, Н. М. Манжелій, О. А. Остряньська, В. Ю. Стрельніков, В. П. Шпак. У 2013 р. рада відновила свою роботу, її членами стали Л. М. Кравченко, О. А. Федій, О. А. Гніздзілова.

На факультеті ефективно функціонують 7 наукових шкіл: проф. Л. О. Хомич "Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя"; проф. Н. Д. Карапузової "Формування і розвиток освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу"; проф. В. Ф. Моргуна "Проблема періодизації розвитку особистості в ході життя"; проф. Л. М. Кравченко "Наукові основи інтеграції культурологічного і педагогічного знання"; проф. О. А. Федій "Професійна підготовка педагогів до естетизації освітнього процесу"; проф. К. В. Седих "Синергетичний підхід до психологічних процесів у системах різного рівня організації"; проф. О. А. Гніздзілова "Актуальні проблеми дошкільної освіти"; наукова лабораторія доц. О. О. Лобач "Теорія і методика духовно-емоційного виховання особистості засобами мистецтва"; творче наукове об'єднання "Слово" (доц. М. П. Волочай).

Мистецька діяльність психолого-педагогічного факультету відзначається високопрофесійною роботою самодіяльних художньо-творчих колективів (сім із яких мають високе звання "народного"); український народний хор "Калина" (проф. Г. С. Левченко); народний аматорський камерний хор імені Павла Лиманського (ст. викл. С. М. Жмайло); народний естрадно-музичний центр "Вікторія" (ст. викл. С. В. Вовченко); чоловічий ансамбль "Благовіст" (доц. М. Д. Хіміч); жіночий вокальний ансамбль "Свічадо" (ст. викл. Н. М. Ремезова); народний ансамбль спортивного бального танцю "Грація" (доц. П. С. Горголь); народний самодіяльний ансамбль танцю "Весна" (ст. викл. Л. Б. Пригода) та дитяча студія ансамблю "Весна" (ст. викл. Л. Б. Пригода); народний ансамбль сучасного балету "Марія" (доц. М. М. Погребняк); ансамбль сучасного танцю "Кредо" (ст. викл. Я. Г. Рева); народний хореографічний колектив "Міленіум" (доц. О. О. Таранцева); СТЕМ "Фреш" (доц. А. В. Петрушов), "Театр казок" (доц. Л. С. Москаленко) та ін.

Активна науково-творча робота викладачів зацікавлює і студентів. Із метою залучення майбутніх фахівців до наукової роботи створене *Наукове товариство студентів психолого-педагогічного факультету*, що складається з 84 наукових проблемних груп, у яких працює понад 470 осіб. Керуючи діяль-

ністю наукових проблемних груп, викладачі допомагають студентам оволодівати сучасними методами організації самостійних наукових досліджень, аналізувати та вивчати джерельну базу й досвід роботи кращих педагогів, упроваджувати систему експериментальних завдань в освітньо-виховні заклади. Майбутні науковці беруть активну участь у конкурсних науково-дослідницьких роботах, конкурсах на кращу науково-дослідну роботу студентів вищих навчальних закладів України, олімпіадах зі спеціальностей, укладанні портфоліо. Результати дослідницької діяльності кафедри широко використовують в навчальному процесі. Підсумки наукової роботи студентів презентуються щорічно на численних науково-практичних конференціях, одна з яких – "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI сторіччя" – є міжнародною візитною карткою психолого-педагогічного факультету.

Важливою ланкою входу України до європейського освітнього простору є розробка навчально-методичного забезпечення та постійне його оновлення відповідно до вимог сучасної вищої школи. Цю важливу роботу здійснювало спочатку *методичне об'єднання*, потім – *методична комісія*, а з 2007 р. – *методична рада факультету*, до складу якої входили творчі, компетентні й досвідчені викладачі. Загальне керівництво й контроль за організацією *методичної роботи факультету* здійснювали: Р. А. Колеснікова (1980–1982 н. р.), О. П. Попенко (1983–1984 н. р.), Л. М. Тріщ (1984–1987 н. р.), О. І. Попова (1987–1989 н. р.), Н. В. Косенко (1992–1995 н. р.), Т. Я. Руденко (1995–1997 н. р.), Л. О. Хомич (1997–1998 н. р.), Н. М. Савельєва (1998–2000 н. р.), М. П. Волочай (2000–2001 н. р.), Н. О. Чайкіна (2001–2004 н. р.), О. А. Остряньська (2004–2006 н. р.), І. М. Мужикова (2007–2009 н. р.), Н. О. Сайко (2009–2010 н. р.), Т. М. Дзюба (2010–2012 н. р.), М. М. Тесленко (2012 – по теперішній час). Робота керівників та членів *методичної ради факультету* спрямована на модернізацію навчально-виховного процесу відповідно до європейських вимог, проведення моніторингових досліджень підвищення якості ступеневої професійної підготовки фахівців, ефективну організацію наукової та навчально-методичної діяльності викладачів; навчання студентів із урахуванням їх індивідуальних особливостей та специфіки кожної спеціальності, що в цілому дозволяє забезпечити високу якість вищої педагогічної освіти. Особлива увага приділяється здійсненню інформаційно-консультативної допомоги та підвищенню рівня методичної майстерності молодих викладачів факультету. Продовжується наполеглива робота зі зміцнення бази для дистанційної освіти студентів, укладання електронних підручників, упровадження необхідного навчально-методичного забезпечення кредитно-модульної системи організації навчання, комплектації пакетів навчально-методичного забезпечення з дисциплін навчального плану на електронних носіях та ін.

Виховну діяльність зі студентами факультету організовує *заступник декана з виховної роботи* Т. В. Батієвська. Проводяться такі традиційні щорічні заходи: Тиждень факультету, Посвята в студенти, фестиваль-конкурс огляду талантів першокурсників "Зорепад", хореографічний фестиваль "Танцювальний серпантин", свято студентської поетичної творчості "Повінь душі", фестиваль мистецтв "Студентська весна", профорієнтаційний захід "День відкритих дверей", випускний бал, різні тематичні вечори, конкурси виконавської майстерності, виставки студентських творчих робіт, зустріч із випускниками факультету, ветеранами та ін. У різні роки посаду заступника декана з *виховної роботи* обіймали: Н. М. Зікун (1981–1985 н. р.), Т. Г. Богданович (1985–1987 н. р.), В. В. Підгорна (1987–1994, 2001–2004, 2008–2009 н. р.), Л. О. Хомич (1994–1995 н. р.), Г. О. Котломанітова (Славута) (1995–1996, 2004–2005 н. р.), Л. В. Кононенко (Литовченко) (1996–1997 н. р.), О. А. Лаврінченко (1997–1999 н. р.), Ю. М. Ковалевська (1999–2000 н. р.), В. І. Березан (2000–2001 н. р.), О. О. Рудич (2005–2006 н. р.), Р. О. Павлюк (2006–2008 н. р.), Л. С. Москаленко (2009–2013 н. р.), Т. В. Батієвська (2013 – по теперішній час). У 2005–2006 н. р. з метою оптимізації роботи кураторів на психолого-педагогічному факультеті створено *Раду кураторів*, яка успішно функціонує і по теперішній час.

Усіляку підтримку у виховній роботі зі студентами, змістовній організації їх дозвілля, у вирішенні побутових проблем надають викладачі, відповідальні за профспілкову роботу в університеті – П. П. Артюшенко й на факультеті: В. С. Ірклієнко, М. П. Кравченко, Л. П. Гоч, Н. М. Манжелій (1996–2001 н. р.), О. М. Кушніренко (2001 – по теперішній час). *Відповідальним за роботу зі студентами в гуртожитку* впродовж багатьох років є викладач кафедри музики В. П. Яковлев.

Невід'ємним компонентом виховного процесу в університеті, запорукою формування в студентства патріотичних почуттів, морального та фізичного здоров'я є фізичне виховання. Спортивно-масова робота спрямована на широке залучення студентської молоді до самостійних систематичних занять фізичною культурою, виховання у студентів потреби в здоровому способі життя, збереженні та зміцненні здоров'я, формування фізичних і духовних цінностей особистості, підвищення рівня фізичної підготовки, навчальної та трудової активності, формування загальної та професійної культури, створення умов для активної освітньої діяльності. Для організації фізичного виховання з метою підвищення фізичного здоров'я студентів створена *посада заступника декана зі спортивно-масової роботи*, який відповідає за спортивну роботу на факультеті, комплектує та готує збірні команди факультету для участі в спортивних змаганнях університету, проводить спортивно-масові заходи на факультеті й т. ін. Упродовж 1980–1983 н. р., 1987–1989 н. р. і

Вручення відзнак "Студент року". Зліва направо: Людмила Супрунова, Марина Смирнова і ректор ПНПУ Микола Степаненко. 2011 р.

1992–2002 н. р. цю посаду обіймала Л. Г. Кириленко (Півень); у 1983–1984 н. р. і 1985–1987 н. р. – О. В. Гюла; у 1984–1985 н. р. і 1990–1992 н. р. – Л. О. Константіновська; у 1989–1990 н. р. – О. К. Кузьміна; у 2002–2004 н. р. – В. М. Філенко; у 2004–2006 н. р. – О. А. Погребняк; у 2006–2009 н. р. – Н. М. Литвиненко. Із 2009 р. обов'язки заступника декана зі спортивно-масової роботи виконує О. В. Донець.

Важливим напрямом діяльності факультету є зміцнення й модернізація матеріально-технічної бази. Значний внесок у цю справу зробили *заступники декана із соціальних питань*: К. І. Лелюх (1998–2005 рр.) та її наступниця О. М. Титаренко (2005 р. – по теперішній час). Вони дбали про санітарний стан аудиторій факультету, комфортні умови навчання студентів і праці викладачів. Завдяки їх наполегливій діяльності кафедри факультету забезпечені сучасним обладнанням.

Факультет має у своєму розпорядженні 40 аудиторій, 9 навчально-методичних кабінетів, 3 лабораторії мультимедійних технологій, 4 музеї (музей П. Т. Лиманського (завідувач – асист. Л. О. Трохименко); музей В. М. Верховинця та українського народного хору "Калина" (завідувач – доц. Н. Ю. Дем'яно); музей історії психолого-педагогічного факультету (завідувач – доц. О. О. Ващак); аудиторія-музей декоративно-ужиткового мистецтва (завідувач – ст. викл. О. М. Кушніренко).

Успішному навчанню студентів факультету сприяють діюча локальна комп'ютерна мережа та мережа Інтернет, відеотека, банк прикладних комп'ютерних програм, електронні посібники та комп'ютерні програми тестового контролю знань із фахових дисциплін. Також на факультеті працює інформаційна відеосистема, котра забезпечує оперативне отримання студентами та викладачами необхідної інформації з питань організації навчально-виховного процесу.

Обов'язки *завідувача лабораторії комп'ютерної техніки* в різні роки виконували І. М. Говтвяниця, С. Е. Єфіменко, В. А. Жадан, А. В. Калініченко, Л. Г. Хоменко, Н. М. Панасенко, О. В. Максакова, Р. М. Трембач, забезпечуючи постійне оновлення комп'ютерних програм, злагоджену роботу лабораторії мультимедійних технологій, лабораторії комп'ютерної техніки психолого-педагогічного факультету, лабораторії комп'ютерної та обчислювальної техніки кафедри природничих і математичних дисциплін.

Варто відзначити щоденну роботу *диспетчерів психолого-педагогічного факультету*. На стаціонарному відділенні ними були: Л. Є. Горбунова (1977–1984 н. р.), О. Б. Сирота (1984 р.), Л. М. Чернишова (1984–1985 н. р.), Т. В. Романюта (Хоменко) (1985–1989 н. р.), Л. С. Сависько (1989 р.), Н. В. Грачова (1989–1991 н. р.), І. О. Будник (Антіпова) (1991–1992, 1995–1996 н. р.), Н. В. Ляшек (1991–1993 н. р.), Г. М. Моргун (1992–1993 н. р.), І. В. Карапузова (Маклясова) (1993–1994 н. р.), Н. М. Куліш (1994–1995 н. р.), О. В. Разуваєва (1994 н. р.), А. О. Срібницька (1994–1995 н. р.), О. А. Остряньська (1996–1997 н. р.), А. В. Пасічніченко (1995–1998 н. р.), Ю. А. Остряньська (1997–2002 н. р.), Т. Є. Кебікова (1998–1999 н. р.), Ю. С. Омельченко (1999–2001 н. р.), Л. В. Перепелкіна (Серова) (2001–2002 н. р.), М. С. Захарченко (Пухай) (2002–2005 н. р.), О. І. Борисова (Зубова) (2001–2012 н. р.), О. С. Шевченко (2003–2006 н. р.), О. Ю. Парака (2005–2006 н. р.), С. І. Данилишина (2005–2011 н. р.), О. О. Черемило (2006–2007 н. р.), І. С. Демченко (Литка) (2006–2010 н. р.), Л. М. Пелешок (2007–2009 н. р.), Н. О. Борбицька (2010–2011 н. р.), Р. В. Кузін (2011–2012 н. р.), М. В. Лагода (2011–2012 н. р.), О. М. Чернишова (2011–2012 н. р.), О. В. Лисенко (2012), М. Г. Коробко (2011 – по теперішній час.), В. В. Ландик, Н. А. Скидан (Колосова) (2013 – по теперішній час). *Методисти та диспетчери заочного відділення*: Т. О. Харлан (Неізвідська) (1988–1989 н. р.), В. М. Каркач (1989–1990 н. р.), Н. М. Гармаш (1990–1997 н. р.), І. О. Будник (Антіпова) (1996 р.), А. В. Пасічніченко (1996–1998 н. р.), Н. Ю. Пидько (1996–2004 н. р.), Л. П. Гюч (1998–2002 н. р.), Т. Ю. Павлова (2002–2003 н. р.), В. О. Просяник (2003–2006 н. р.), О. Ю. Коробкова (Парака) (2005–2007 н. р.), С. І. Гайдабура (2006–2012 н. р.), Л. М. Пилипенко (2006–2007 н. р.), Т. М. Куст (2007–2008 н. р.), М. Ю. Лисенко

(2008–2009 н. р.), Н. О. Борбицька (2009–2010 н. р.), Н. Й. Метельська (2010 – по теперішній час). Саме ці працівники здійснюють величезну щоденну роботу, завдяки якій факультет працює як злагоджений механізм.

Важливим завданням діяльності факультету є сприяння інтеграції української системи освіти зі світовою, паритетне її входження у світовий освітній простір, вивчення функціонування світових освітянських систем, дослідження тенденцій їх розвитку, впровадження передового педагогічного досвіду. Саме тому важливим напрямом роботи факультету є *міжуніверситетські вітчизняні та міжнародні зв'язки*, за які в різні роки на факультеті відповідали Р. О. Павлюк та О. І. Гришко. Так, освітню, науково-методичну роботу факультет здійснює у тісній співпраці з іншими науковими та навчальними закладами України й зарубіжжя, зокрема з Вищою педагогічною школою у Слупську (Польща), Великотирновським університетом імені Св. Кирила та Мефодія (Болгарія), Каліфорнійською державною освітньою корпорацією "Пренатальна і перенатальна психологія здоров'я" (США), Гавергальським коледжем (Канада), Оксфордським центром вивчення англійської мови як іноземної (Великобританія), Центром дослідження та розвитку освіти учителів (групи RITES) Відкритого університету Великої Британії, Белгородським державним університетом (Росія), Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (м. Київ), відділом мікології Інституту ботаніки НАНУ, лабораторією інтеграції змісту освіти, лабораторією початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, Українською медичною стоматологічною академією та ін. Усвідомлюючи роль *міжнародної співпраці* та необхідність широкої інтеграції до світового науково-освітнього простору, професорсько-викладацький склад факультету бере активну участь у проведенні ґрунтовних наукових досліджень і репрезентації їх результатів на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, здійснює публікації у міжнародних фахових виданнях забезпечує оперативне впровадження в навчально-виховний процес результатів дослідницької діяльності, організовує науково-дослідну роботу студентів, здійснює видання збірників наукових праць та ін. Факультет із року в рік цілеспрямовано розширює базу міжнародного співробітництва.

Різномпланова діяльність психолого-педагогічного факультету висвітлена на веб-сторінках сайту університету. Доброю традицією також стало широке обговорення роботи факультету в *засобах масової інформації*. Кафедри регулярно запрошують ЗМІ на науково-практичні конференції та інші заходи; викладачі факультету були залучені до участі в теле- та радіоефірах, до створення науково-популярних відеосюжетів на регіональному та національному телебаченні. Наведемо переконливі приклади: зав. кафедри початкової та до-

шкільної освіти, проф. О. А. Федій (телеканали "Інтер", "Перший національний", висвітлення досвіду кафедри з підготовки майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти); викладачі кафедри культурології ("ІРТ", "Лтава", сюжет про спеціальність "Культурологія"); проф. кафедри соціальної та корекційної педагогіки В. П. Шпак (Черкаське регіональне телебачення, висвітлення досвіду роботи кафедри з підготовки соціальних педагогів); проф. кафедри музики Г. С. Левченко ("Лтава", "Місто"); ст. викл. С. В. Вовченко ("Лтава"); проф. В. Ф. Моргун ("Лтава"); доц. кафедри психології І. Г. Тітов ("Місто"); доц. кафедри хореографії О. А. Жиров (ОДТРК "Лтава", "Місто"); ст. викл. кафедри образотворчого мистецтва О. О. Бабенко та асист. Н. М. Дігтяр (ОДТРК "Лтава"), доц. Т. В. Саєнко (ОДТРК "Лтава", телеканал "Інтер") та ін. Інформація про факультет постійно розміщується в таких виданнях: газети "Полтавський вісник" та "Коло", інтернет-видання "Репортер" та "Полтавщина". Здобутки студентів факультету (О. Білоконь – перемога на обласному конкурсі "Студент року", О. Геращенко – перемога у телевізійному проєкті "Танцюють всі", О. Кензов – участь у суперфіналі всеукраїнського вокального шоу телевізійного каналу СТБ "Х-фактор") були широко висвітлені у вітчизняних ЗМІ.

Унікальні *штандарти академічної культури психолого-педагогічного факультету*, якими є *корогва, герб і емблема*. Розробка символіки факультету розпочалася в 2001 р. зі створення емблеми (3.03.2001 р.), автором якої став викладач кафедри образотворчого мистецтва В. С. Бабенко. Плідний внесок здійснили викладачі й студенти нашого факультету в формування академічної культури та виготовлення символіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Так, у 2001–2002 н. р. на замовлення ректора університету В. О. Пашенка був проведений конкурс на створення символіки університету і його підрозділів. Авторський колектив, який був визнаний переможцем, об'єднав викладачів кафедри образотворчого мистецтва (для професійного опрацювання ідей) і студентів (для реалізації проєкту зі створення символіки). Загальне керівництво, методичне й технологічне забезпечення, ідея і загальна композиція геральдичного комплексу здійснена О. М. Кушніренко; колористична концепція втілена Л. В. Бичковою; композиція гербів університету та факультету розроблена В. С. Бабенко; виготовлення в матеріалі корогв, значків, емблем, подарункових обкладинок здійснено творчою групою студентів III–V курсів зі спеціальності "Образотворче мистецтво": Н. Волковою, С. Поп, О. Власовою, І. Пономарь, Н. Світличною.

Корогва психолого-педагогічного факультету – символ об'єднання його викладачів і студентів навколо державотворчої ідеї, готовності сумлінно й

Студенти факультету на урочистій церемонії посвяти у першокурсники. 1 вересня 2010 р.

плідно здобувати та удосконалювати професійні знання і вміння для розвитку української освіти на основі узгодження кращих здобутків традиційних і модерних освітніх парадигм. Це символ успадкування освітніх традицій Київської Русі й культурно-творчої діяльності українського козацтва, яке не лише гідно виборювало право українського народу на власну державність, а й активно сприяло бурхливому розвитку духовного, наукового та художнього життя в Україні. Тому корогва факультету втілює сучасну інтерпретацію символіки тих славетних часів в історії України. Корогва психолого-педагогічного факультету відтворює елементи державної та загальноуніверситетської символіки, вона має триклинову форму і лазурове тло, на якому зображено у жовтих кольорах емблему факультету у вигляді сонця, на тлі якого силует жінки в національному вбранні, що випускає з піднятих рук сокола. Триклинова форма корогви символізує триєдність Бога-Отця, Бога-Сина і Бога-Духа Святого, її лазурове тло за геральдичним трактуванням означає красу, м'якість і велич. У православ'ї цей колір символізує Вічну Божественну Істину і Неосяжну Таємницю, це колір Всевишнього Отця, відображення божественної природи будь-якого явища. Золото в геральдиці є символом багатства, справедливості й величчю духу. Його сакральна сутність полягає в образі святості, Слави Божої, обраності, угоди між Богом і людьми. Зіставлення лазурового тла корогви із золотим обрамленням та іншими деталями засвідчує велич гуманістичного призначення Педагога сприяти духовному розвитку людини та

богоугодність і доленосність культуротворчої справи факультету у вихованні майбутніх учителів високого професійного рівня, здатних реалізувати святу місію виховання гідних громадян Вітчизни.

Використані в корогві жовтий і синій кольори символізують дві першооснови буття: вогонь і воду, землю (дає найкоштовніше – золоту руду і жито) і небо (дає дощ). В усіх міфологіях світу на початку світотворення стоять вогонь і вода. Вогонь – символ сонця, любові, багатства роду, здоров'я, сили. Вода – праматір світу, родючої сили природи. Синя та жовта фарби при змішуванні дають зелений колір, що є символом дерева життя. Тобто з цього поєднання створилося життя на землі. Символом життя є також жінка, тобто берегиня роду людського. Жіноча постать із піднятими догори руками встановлює семантичний зв'язок між символічною Великою Праматір'ю всього живого – знаменитою слов'янською Богинею-Берегинею і Берегинею української культури Освітою, що, як дбайлива мати, плаче наступні покоління українців. Жінка випускає в самостійне життя сокола, що символізує українську душу, дитину, яку виростила і виховала.

Символічним є також створення гімну психолого-педагогічного факультету (2004 р.), авторами слів якого стали викладач кафедри музики В. В. Підгорна та студент Р. О. Павлюк; музику написав Р. Г. Білишко – випускник факультету зі спеціальності "Початкове навчання. Музика". Цей гімн знають і викладачі, і студенти, а при проведенні науково-практичних конференцій, масових виховних заходів урочисто мелодія та життєствердуючі слова гімну, гідно проспівані професорсько-викладацьким та студентським колективом факультету, наповнюють душу кожного потужною енергією родинної єдності, бажанням спільної творчої й відданої праці, впевненістю в доленосній культуротворчій місії факультету в здійсненні якісної професійної підготовки конкурентоспроможних майбутніх педагогів; безмежно вірою в те, що "наш факультет, мов Аріадні нитка, нехай веде нас довгі роки".

Доброю традицією також стало декламування *Клятви педагога* першокурсниками (на урочистій церемонії посвяти в студенти) та випускниками (на святковому випускному балі) психолого-педагогічного факультету. Кожен рядок Клятви педагога спочатку виголошується студентом, що має найвищий рейтинг із навчальної, наукової та виховної роботи, а потім урочисто й піднесено підтверджується всією міцною родиною студентів факультету. Коли у великій актовій залі впевнено звучить священне слово "Клянусь!" з вуст більш ніж двохсот дзвінкоголосих вихованців, серця викладачів і студентів переповнюються щемливою радістю й почуттям відповідальності за високі результати професійної діяльності; у серцях факультетців закарбовуються й ще довго відлунюють слова Клятви педагога: "Клянуся сприяти повноцінному інтелектуальному,

Ректорський бал

ментальному та фізичному розвитку людини! Клянуся! Плекати вразливий і неповторний світ особистості, створювати умови для творчої реалізації, самовдосконалення, формування уявлення про добро, красу, честь, відповідальність. Клянуся! Починати виховання з себе, бути у всьому взірцем для наслідування. Клянуся! Пропагувати здоровий спосіб життя та загальнолюдські моральні цінності, сприяти формуванню чіткої громадянської позиції. Клянуся! Сумлінно виконувати професійні обов'язки, запроваджувати сучасні технології навчання та виховання. Клянуся! Визнавати свої помилки та пам'ятати про необхідність постійної самоосвіти. Клянуся! Виховувати любов до України, повагу до культурно-історичної спадщини нації та духовних надбань світової спільноти. Клянуся!"

Штандарти, гімн і клятва педагога є невід'ємною складовою академічної культури, візитною карткою, окрасою й гордістю нашого факультету!

Отже, аналіз багаторічного досвіду роботи професорсько-викладацького складу психолого-педагогічного факультету переконливо доводить, що упродовж свого існування психолого-педагогічний факультет прагне організувати свою діяльність як потужний підрозділ педагогічного університету та науково-освітньо-виховний інтегративно-координуючий моніторинговий центр, який є творцем інноваційних концепцій і технологій освіти, зберігачем і наступником найкращих традицій і педагогічних поглядів минулого, фундаментом і акумулятором перспективних соціальних перетворень. Він забезпечує стабільну підготовку висококваліфікованих фахівців з орієнтацією на на-

гальні потреби держави та її конкретних регіонів, активізує формування науково-освітнього потенціалу нації, сприяє забезпеченню ефективної взаємодії суб'єктів регіонального співтовариства, підвищенню компетентності фахівців, усвідомленню необхідності спільними зусиллями досягати процвітання регіону й держави.

О. Жиров, Л. Процай, О. Гришко

Розділ 2.**КАФЕДРИ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК ОСЕРЕДКИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ
ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ****2.1. Кафедра соціальної і корекційної педагогіки**

Кафедра почала функціонувати з перших днів заснування факультету підготовки вчителів початкових класів у складі єдиної *кафедри педагогіки і методики початкового навчання*. Про це свідчить низка архівних документів: "Списки осіб, які беруть участь у конкурсі на заміщення вакантних посад Полтавського педінституту", підписані ректором І. А. Зязюном 14.06.1977 р.; "Протокол засідання конкурсної комісії Полтавського педінституту від 18.06.1977 р.", в якому було рекомендовано Раді інституту обрати В. В. Кудіну асистентом кафедри педагогіки і методики початкового навчання; "Наказ ректора ПДП № 32-к від 15.08.1977 р.": §3 – В. В. Кудіну з 15.08.1977 р. зарахувати на посаду асистента кафедри педагогіки і методики початкового навчання; "Наказ ректора ПДП № 34-к від 24.08.1977 р.": §3 – Т. О. Ткаченко з 24.08.1977 р. зарахувати на посаду старшого лаборанта кафедри педагогіки і методики початкового навчання. До Міністерства освіти УРСР був направлений лист із проханням дозволити організувати в Полтавському педінституті кафедру педагогіки і методики початкового навчання у зв'язку з першим набором студентів на факультет підготовки вчителів початкових класів, а оскільки відповідно наказу до вересня 1977 р. з Міністерства освіти УРСР не надійшло, було відкрито кабінет педагогіки і методики початкового навчання (ауд. № 322 навч. корп. № 2). Про це свідчать такі документи: "Наказ ректора ПДП № 37-к від 08.09.1977 р., §14", "Наказ ректора ПДП № 40-к від 19.09.1977 р., §3", "Наказ ректора ПДП № 49-к від 4.11.1977 р., §2". Згідно з усіма наказами ректора при кабінеті працювало 5 осіб – асистент В. В. Кудіна, старший лаборант Т. О. Ткаченко, лаборанти Л. С. Левшина, Л. Є. Горбунова, Л. Д. Маслій.

Офіційною датою створення кафедри є 15.08.1978 р. (наказ ректора ПДП імені В. Г. Короленка № 33-к від 7.08.1978 р., виданий на підставі наказу МО УРСР від 3.07.1978 р. за № 148, підписаного міністром О. М. Мариничем). Згідно з цим наказом організувалася *кафедра педагогіки і методики початкового навчання* в такому складі: Н. С. Литвиненко – в.о. завкафедри, доцент; Н. А. Вакуленко – доцент; Е. Ф. Палажченко – старший викладач, кандидат медичних наук; Т. О. Ткаченко, В. В. Кудіна – асистенти, Л. П. Гоч – стар-

ший лаборант, Л. Д. Маслій, Л. Є. Горбачова – лаборанти. Також згідно з наказом ректора № 41-к від 5.09.1978 р. М. І. Дідора була переведена на посаду асистента новоствореної кафедри. На той час це була єдина кафедра на факультеті, її очолила кандидат педагогічних наук, доцент *Нічель Степанівна Литвиненко* (наказ ректора № 44-к від 25.09.1978 р.), у майбутньому декан факультету.

У 1978–1981 рр. Н. С. Литвиненко згуртувала навколо себе колектив однодумців, серед яких були доценти: кандидат філологічних наук Н. А. Вакуленко, кандидат біологічних наук І. М. Мудрий, кандидат філологічних наук Н. Г. Горпинич, кандидат медичних наук Е. Ф. Палажченко, старший викладач Н. І. Рибас, асистенти В. В. Кудіна, Т. А. Ткаченко, М. І. Дідора, Т. М. Байбара, Н. М. Зікун, Р. А. Колеснікова, Т. В. Лихошвай, Н. М. Бобух, старший лаборант Л. П. Гоч. Із перших днів заснування кафедри її члени велику увагу приділяли якійсь підготовці висококваліфікованих фахівців початкової школи. Вивчення передового досвіду вчителів-новаторів та кращих учителів Полтавщини, України, постійне вдосконалення майстерності викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу, фахових методик, наукова діяльність, створення матеріальної бази, навчальних кабінетів стали основними напрямками роботи викладачів. Оскільки діяльність кафедри відрізнялася багатопрофільністю, то і кадровий склад був різноманітний. Тут працювали різні за фахом спеціалісти: російські та українські філологи, біологи, медики, психологи, історики, математики, учителі образотворчого мистецтва, художники, музиканти.

Першими викладачами, які читали курси *педагогіки*, були кандидат педагогічних наук, доцент М. Н. Павлій, старший викладач О. І. Попова (викладачі кафедри педагогіки і психології), асистент В. В. Кудіна, *основ педагогічної майстерності* – асистент Р. А. Колеснікова, *психології* – доцент Н. С. Литвиненко, асистент М. І. Дідора.

У 1981 р. при кафедрі були створені дві секції: *музики й образотворчого мистецтва*, оскільки на факультеті почали готувати вчителів початкових класів із додатковими спеціальностями. Секцію музики очолив старший викладач Г. С. Левченко, також сюди прийшли працювали асистенти П. Т. Лиманський, Г. В. Пужай, Л. О. Чербінська, Л. В. Курилець, Н. М. Зікун – усі з базовою музичною освітою (диригенти, хормейстери, музиканти-виконавці, педагоги-музиканти, теоретики музичного мистецтва). До складу секції образотворчого мистецтва входило три викладачі: старші викладачі Н. І. Рибас (за фахом педагог), Л. Г. Безуглова (художник), О. Б. Унковський (архітектор). На вакантну посаду асистента кафедри прийшла працювати Л. О. Хомич, яка вела практичні й лабораторні заняття з курсів медико-біологічного циклу.

Відкриття нових спеціальностей та збільшення обсягів набору студентів призвело до того, що в 1982 р. було організовано дві нові спеціалізовані кафедр-

ри: природничих та математичних дисциплін початкового навчання, на яку перейшли викладачі математики, природознавства та відповідних методик, курсів медичного циклу (див. підр. 2.3. "Кафедра природничих та математичних дисциплін"); музики і співів, на яку були переведені викладачі секції музики (див. підр. 2.4. "Кафедра музики"). У цьому ж році Л. П. Гоч почала працювати на посаді асистента кафедри. На посаду старшого лаборанта прийшла працювати випускниця факультету Л. Д. Маслій. У 1983 р. була створена кафедра образотворчого мистецтва, на яку перейшли викладачі образотворчого циклу (див. підр. 2.5. "Кафедра образотворчого мистецтва").

На кафедрі педагогіки й методики початкового навчання залишилися тільки викладачі педагогіки (асист. Л. П. Гоч), психології (доц. Н. С. Литвиненко, ст. викл. М. І. Дідора) та філологічних дисциплін (канд. філол. наук, доц. Н. А. Вакуленко, М. Л. Семенюченко, ст. викладачі Л. М. Тріщ, М. Й. Алексіук, В. Д. Василенко).

У 1984–1990 рр. кафедра поповнюється першими випускниками факультету: асистенти Н. М. Манжелій (1984), Н. В. Косенко (1984), О. О. Войналович (1985), С. П. Олійник (1986), Т. В. Коваленко (Саєнко) (1989), В. П. Шпак (1989), Н. Є. Яриновська (1989), І. Й. Сидорчук (1989), В. М. Степаненко (1989); досвідченими викладачами з інших кафедр і закладів: кандидат філологічних наук, доцент О. В. Халчанська (1985), старші викладачі О. І. Попова (1985), М. П. Лещенко (1985), С. М. Трипольська (1989); молодими фахівцями: Н. В. Бондар (1985), Н. А. Горкавенко (1985), В. В. Нікітіна (1985), А. В. Репенко (1986), М. П. Кравченко (1986), О. С. Чернова (1986), І. В. Цєпова (1986).

На кафедрі були створені умови для вступу до аспірантури (Р. А. Колеснікова – 1983, М. П. Лещенко – 1987) та успішного захисту дисертацій. Так, після захисту в 1987 р. кандидатської дисертації зі спеціальності 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки [4] з 1988 р. кафедру очолила кандидат педагогічних наук, доцент *Лідія Олексіївна Хомич*.

У 1985–1990 рр. кафедра мала співробітництво із Вищою педагогічною школою в Слупську (Польща) й Великотирновським університетом імені св. Кирила та Мефодія (Болгарія), щорічно відбувався обмін науковцями та студентськими групами. Польські й болгарські викладачі брали участь у проведенні спільних міжнародних наукових конференцій, виступали з цікавими лекціями та вели практичні заняття, їхні студенти проходили в Україні польову та інші навчальні практики, у т. ч. і на базі "Асканії-Нової". У свою чергу наші науковці працювали за кордоном, організовували педагогічну практику для наших і зарубіжних майбутніх фахівців у літніх дитячих таборах відпочинку. У 1990 р. після закінчення аспірантури і захисту кандидатської дисертації зі спеціальності 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки [11] М. П. Лещенко створила при

середній школі № 7 м. Полтави авторську альтернативну школу "Чарівний світ" для дітей від 3 до 13 років, а в 1993 р. вступила до докторантури.

У 1991 р. створена нова спеціалізована кафедра *філологічних дисциплін початкового навчання* (див. підр. 2.6. "Кафедра філологічних дисциплін"), на яку були переведені викладачі відповідного фаху, а кафедра педагогіки й методики початкового навчання перейменована на кафедру *педагогіки і психології початкового навчання*.

У 1990-х рр. на кафедру прийшли працювати старші викладачі Н. М. Савельєва (1991), О. І. Гришко (1994), О. А. Лаврінченко (1998), а також багато випускників нашого факультету: асистенти А. С. Харченко (1992), Н. В. Сулаєва (1993), С. В. Костенко (1993), Ю. М. Ковалевська (1994), Н. М. Куліш (Атаманчук) (1994), Н. О. Сайко (1995), А. В. Пасічніченко (1995), О. А. Федій (1996), О. І. Коломацька (1996), О. Г. Коваленко (1999).

З 1992–1993 н. р. викладачі кафедри працювали науковими керівниками у полтавських ліцеях і гімназіях. Так, доцент Л. О. Хомич очолила наукову кафедру при гімназії № 21 м. Полтави, а доцент С. М. Трипольська керувала науковою роботою в обласному ліцеї для обдарованих дітей із сільської місцевості. У цей період традиційними стають виїзні засідання кафедри, запрошення передових педагогів для виступів перед викладацькою та студентськими аудиторіями. Назавжди запам'яталися майбутнім педагогам зустрічі з такими відомими вченими, педагогами України та близького й далекого зарубіжжя, як Ш. О. Амонашвілі, О. Я. Савченко, І. А. Зязюн, А. М. Алексіук, В. І. Лозова, Я. Л. Коломенський, Б. П. Нікітін, Л. А. Блудова та ін.

У 1995–1998 н. р. кафедру очолювала кандидат педагогічних наук, доцент **Ольга Сергіївна Чернова** (Л. О. Хомич вступила до докторантури).

У зв'язку з відкриттям, підготовкою і випуском фахівців із нових спеціальностей (зокрема, педагогіка і психологія (дошкільна), практична психологія) у 1996–1997 н. р. кафедра була перейменована в кафедру *психолого-педагогічних дисциплін*. У цьому ж році з докторантури повернулася доцент М. П. Лещенко, яка захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Професійна педагогіка [34]. 1 вересня цього ж року вона очолила кафедру методики естетичного виховання та хореографії (див. підр. 2.8. "Кафедра хореографії"), а в 1999–2000 н. р. була призначена завідувачем новоствореної кафедри дошкільної педагогіки (див. підр. 2.2. "Кафедра початкової і дошкільної освіти").

У 1998 р. з докторантури повернулася доцент Л. О. Хомич, яка знову була призначена завідувачем кафедри.

У другій половині 1990-х рр. кафедра встановлює зв'язки з Міжнародним дитячим центром "Артек". Студенти III курсу проходять педагогічну практику

Кафедра психолого-педагогічних дисциплін (1996–1997 н. р.). Стоять (зліва направо): доц. В. П. Шпак, асист. Н. О. Сайко, асист. А. В. Пасічніченко, асист. Н. М. Куліш (Атаманчук), ст. викл. А. М. Хоменко, ст. викл. О. А. Федій, доц. Н. М. Манжелій, доц. Н. М. Савельєва, асист. В. М. Степаненко. Сидять (зліва направо): доц. О. О. Войналович, зав. кафедрою, доц. О. С. Чернова, доц. Н. С. Литвиненко, ст. викл. Р. А. Колеснікова, ст. викл. Л. П. Гоч, ст. лаборант Л. Д. Маслій

в літніх таборах відпочинку, включаючи й "Артек"; проводяться спільні табірні збори фахівців із питань упровадження в життя програми "Діти України". У 1996 р. започатковані "педагогічні посиденьки" за участі директорів шкіл та їх заступників, працівників шкіл та дошкільних закладів. На них у невимушеній атмосфері відбувався обмін думками щодо вдосконалення шляхів ефективної підготовки майбутніх учителів та вихователів, здійснювався пошук нових форм і методів роботи з дошкільнятами і молодшими школярами.

У вересні 1999 р. від кафедри відокремилася кафедра *дошкільної педагогіки*, куди перейшли працювати доцент О. С. Чернова, старший викладач Н. А. Горкавенко. У свою чергу, кафедра була перейменована в кафедру *соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання*, оскільки на факультеті почала здійснюватися підготовка соціальних педагогів. У цьому ж році розпочата підготовка дефектологів, логопедів за другою спеціальністю. Тому на кафедру прийшли працювати фахівці-дефектологи: старші викладачі Л. О. Федорович (1999), Н. Г. Пахомова (2000).

З 1999–2000 н. р. при кафедрі діє аспірантура. У цьому ж році ліцензована, а в наступному акредитована магістратура зі спеціальності 8.010102 – Початкове навчання. 7 років кафедра випускала магістрів педагогічної освіти, викладачів педагогічних дисциплін та методик початкового навчання. Викладачами кафедри забезпечувалися навчальні дисципліни: "Педагогіка ви-

щої школи" (проф. Л. О. Хомич), "Актуальні проблеми педагогіки", "Інноваційні технології початкового навчання" (доц. Н. М. Манжелій), "Методика викладання педагогічних дисциплін" (доц. Н. М. Савельєва). Магістерськими дослідженнями, присвяченими актуальним проблемам початкової школи, керувала проф. Л. О. Хомич.

У 2000–2010 рр. на кафедру прийшли працювати в основному випускники факультету: з інших кафедр – доцент В. І. Березан (2000), асистент Л. І. Куторжевська (2000 – випускниця філологічного факультету); з аспірантури – асистенти Н. М. Куліш (Атаманчук) (2002), Л. В. Литовченко (Кононенко) (2002), Г. О. Котломанітова (2003), Н. О. Сайко (2003), старший викладач Л. В. Волик (2004); молоді фахівці – асистенти О. Г. Вільхова (2002), А. М. Льченко (2003), І. С. Комісар (2003), О. Г. Бугаєць (Губарь) (2004), І. М. Омельченко (2005), Н. В. Таран (Златопольська) (2006), М. Ю. Лисенко (2008), О. В. Чубенко (Деточка) (2010); сумісники – асистенти О. І. Зубова (2002), І. М. Фабро (2002 – випускниця філологічного факультету), В. О. Просяник (2003), К. В. Скорик (Педь) (2007), О. І. Олефір (2007), Л. І. Василенко (2010), Н. В. Панченко (2010).

З початку XXI ст. кафедра почала співпрацювати з визнаними науковцями України, які трудилися на кафедрі за сумісництвом: кандидат педагогічних наук, доцент В. Ю. Стрельников (2001, з 2007 р. – доктор педагогічних наук), доктор педагогічних наук, професор В. І. Лозова (2003–2006), доктор педагогічних наук, професор М. К. Шеремет (2006–2012), доктор педагогічних наук, доцент І. В. Гавриш (2009–2011).

У 2004 р. були ліцензовані спеціальності 7.010106 – Дефектологія. Логопедія, 8.010105 – Соціальна педагогіка, здійснений перший набір логопедів за першою спеціальністю, у 2005 р. – акредитована магістратура зі спеціальності "Соціальна педагогіка".

У березні 2006 р. у зв'язку зі зміною постійного місця роботи Л. О. Хомич на посаду завідувача кафедри обрано кандидата педагогічних наук, доцента **Валентину Ігорівну Березан**.

До червня 2006 р. кафедра соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання випускала фахівців із трьох спеціальностей: початкового навчання, соціальної педагогіки, дефектології та логопедії. Відповідно, на кафедрі діяло три секції: *психолого-педагогічних дисциплін, соціальної педагогіки і спеціальної педагогіки*.

1 червня 2006 р. кафедру реорганізовано в кафедру *соціальної і корекційної педагогіки*. Дисципліни секції психолого-педагогічних дисциплін передано на кафедри початкової і дошкільної освіти (реорганізована кафедра дошкільної педагогіки) (див. підр. 2.2. "Кафедра початкової і дошкільної освіти") і психології. На відповідні кафедри були переведені викладачі педагогіки і пед-

майстерності (асистент О. Г. Вільхова) та психології (кандидат психологічних наук, доцент Н. М. Атаманчук).

У 2006–2007 н. р. колективом кафедри було укладено пакети документів зі спеціальностей "Соціальна педагогіка" і "Дефектологія", в які входили ОКХ, ОПП, структурно-логічна схема, навчальні плани освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, спеціаліст) згідно нових стандартів 2003–2004 рр. за вимогами кредитно-модульної системи, а на початку 2007 р. – акредитована спеціальність 6.010100, 7.010106 – Дефектологія за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями – бакалавр і спеціаліст.

2006–2007 н. р. для кафедри був плідним на наукові здобутки. У цьому році викладачами кафедри захищено 4 дисертації, подані на здобуття наукового ступеня: доктора педагогічних наук – 2 (В. П. Шпак, В. Ю. Стрельников), кандидата педагогічних наук – 2 (Н. Г. Пахомова, А. М. Ільченко). Також у цьому навчальному році кафедра посіла почесне III місце з наукової роботи в загальному рейтингу кафедр університету.

З вересня 2007 по листопад 2011 р. кафедру очолювала доктор педагогічних наук, професор **Валентина Павлівна Шпак**, яка в лютому 2007 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук [93].

У листопаді 2009 р. із докторантури (2006–2009) повертається на кафедру доцент О. А. Федій, яка у грудні 2010 р. захищає докторську дисертацію [136] та проходить конкурс на вакантну посаду завідувача кафедри початкової і дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Також вступили до докторантури доценти Л. В. Волик (2007), В. І. Березан (2008), Н. Г. Пахомова (2010), З. В. Резніченко (2010), до аспірантури – асистенти О. Г. Губарь (2008), О. І. Олефір (2009), М. Ю. Лисенко (2011). У червні 2010 р. старший викладач І. М. Омельченко захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.08 – Спеціальна психологія [134] і стає першим дипломованим фахівцем у цій галузі науки в секції корекційної педагогіки.

У 2010 р. повторно акредитовані напрям підготовки 6.010106 – Соціальна педагогіка (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр) і спеціальність 7.010105 – Соціальна педагогіка (освітньо-кваліфікаційний рівень – спеціаліст).

З листопада 2011 по грудень 2012 р. обов'язки завідувача кафедри соціальної і корекційної педагогіки виконувала доктор педагогічних наук, доцент **Лариса Віталіївна Волик**, яка в жовтні 2011 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

З грудня 2012 по лютий 2014 р. кафедру очолювала кандидат педагогічних наук, доцент **Галина Олександрівна Котломанітова**, а з лютого 2014 р.

обов'язки завідувача кафедри соціальної і корекційної педагогіки виконує кандидат педагогічних наук, доцент **Наталія Георгіївна Пахомова**.

За останні роки секція корекційної педагогіки поповнилася новими фахівцями. На кафедру прийшли працювати кандидат психологічних наук, доцент М. М. Кононова (2011), кандидат педагогічних наук, доцент А. М. Ільченко (2011) (сумісник), старший викладач Н. В. Мазур (2011) (сумісник), асистенти Л. М. Карауланова (2011), К. А. Гринь (2013), Л. В. Дрозд (2013). По секції соціальної педагогіки почали працювати асистент Н. В. Панченко, старші викладачі Н. М. Кочура (2012), М. М. Тесленко (2013), П. С. Чарченко (2013).

У різні часи на кафедрі також працювали професори М. М. Василина, І. В. Гавриш, В. І. Лозова; доценти Ж. В. Борщ, Т. М. Дзюба, О. А. Острианська, Н. М. Пивовар; старші викладачі Т. О. Благова, А. М. Дяченко, Я. С. Жорняк, С. В. Корюлюк, О. М. Кузема, О. А. Мірчук, Л. М. Олейніченко, І. О. Опанасенко, В. В. Підгорна, О. П. Попенко, А. В. Хоменко; асистенти Л. В. Бугрим, А. О. Верхола, О. І. Гришко, Н. М. Дем'яненко, Н. Д. Карапузова, О. І. Коломацька, Н. В. Кузнецова, Л. П. Курелець, Н. І. Науменко, А. О. Сребрицька, І. Г. Тітов, Ю. С. Федорченко, Я. Я. Януш; старші лаборанти Л. В. Василенко, С. І. Данилишина; лаборанти В. П. Батрак, І. Березовський, О. Кацапенко, Н. С. Ляхович, К. І. Лелюх, С. Б. Сафонова, Ю. І. Пір. Сьогодні вони працюють у різних закладах освіти, соціальних службах, громадських організаціях, і в рамках співробітництва кафедра підтримує зв'язки з ними.

Нині кафедра випускає фахівців із соціальної педагогіки та корекційної освіти за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями – бакалавр (6.010106, 6.010105), спеціаліст (7.01010601, 7.01010501).

Із 1994 р. кафедра працює над загальною науковою проблемою "Вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, практичних психологів, соціальних педагогів і дефектологів-логопедів". У рамках цієї теми з моменту заснування кафедри викладачами захищено 6 докторських (Л. В. Волик [138], М. П. Лещенко [34], Н. Г. Пахомова [155], О. А. Федій [136], Л. О. Хомич [46], В. П. Шпак [93]) і 24 кандидатських дисертації (О. О. Войналович [20], Л. В. Волик [78], О. І. Гришко [23], А. М. Ільченко [100], Ю. М. Ковалевська [41], Н. В. Косенко (Кузнецова) [10], Г. О. Котломанітова [102], Н. М. Куліш (Атаманчук) [62], Л. І. Куторжевська [72], О. А. Лавріненко [43], М. П. Лещенко [11], Л. В. Литовченко (Кононенко) [133], Н. М. Манжелій [27], І. М. Омельченко [134], Н. Г. Пахомова [91], З. В. Резніченко [74], Н. М. Савельєва [24], Н. О. Сайко [75], С. М. Трипольська [18], О. А. Федій [31], Л. О. Федорович [65], Л. О. Хомич [4], О. С. Чернова [14], В. П. Шпак [25]). Працюють над докторськими дисертаційними дослідженнями доценти В. І. Березан, Н. Г. Пахомова, З. В. Резніченко. Закінчили аспірантуру старші викладачі

О. І. Олефір, І. М. Фабро. Навчаються в аспірантурах вишів Києва і Полтави
О. Г. Губарь, Н. В. Златопольська, М. Ю. Лисенко, М. С. Грінченко, Н. В. Панченко.

У 1994–1996 рр. викладачами кафедри були розроблені й затверджені перші навчальні програми інтегрованих курсів "Теорія та історія дошкільної педагогіки" (1994) для студентів спеціальності "Педагогіка і психологія (дошкільна)" (доценти М. П. Лещенко, О. С. Чернова, О. О. Войналович) і "Теорія та історія педагогіки" для спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання з хореографією, музикою і образотворчим мистецтвом" (доценти Л. О. Хомич, М. П. Лещенко).

У 1997 р. з нагоди 20-річчя психолого-педагогічного факультету на кафедрі започаткований збірник статей "Наукові записки психолого-педагогічного факультету", де були висвітлені наукові здобутки викладачів. До редакційної колегії першого випуску входили викладачі кафедри і факультету [191]. Збірник наукових праць вийшов двічі у 1997 р. у 3-х частинах [191] та у 1998 р. [199]. А в 1999 р. з ініціативи редакторів – доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки А. М. Бойко та кандидата педагогічних наук, доцента, декана психолого-педагогічного факультету Н. Д. Карапузової – став фаховим виданням із педагогіки, затвердженим ВАК України, і був названий "Збірником наукових праць Полтавського державного педагогічного університету (серія "Педагогічні науки)".

З ініціативи кафедри проведено низку міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, зокрема "Розбудова національної початкової школи" (1993), "Шляхи удосконалення навчально-виховного процесу в початкових класах і дошкільних закладах" (1996), "Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів" (2000), "Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи" (2002), "Теорія і практика навчання і виховання дітей з обмеженими фізичними і психічними можливостями: інноваційний підхід" (2004), "Педагогічні та соціально-психологічні аспекти виховання у контексті сучасного європейського виміру" (2006), "Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії та практики" (2008), "Новітні медико-психолого-педагогічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів" (2009). Усі супроводжувалися випуском матеріалів конференції та фахового видання з педагогічних наук, затвердженого ВАК України [172; 174; 211; 263; 299; 437].

Перу викладачів кафедри належить 17 монографій [26; 45; 60; 78; 83; 86; 93; 97; 107; 113; 114; 123; 125; 128; 137; 143] та 17 посібників, рекомендованих МОН України [204; 222; 265; 310; 321; 341; 347; 399; 403; 412; 445; 475; 485; 486; 487; 487; 533]. Колектив кафедри видав низку навчальних, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, матеріалів (див.

список публікацій). Крім цього, кожен викладач є автором декількох навчальних програм та методичних розробок до них.

Під керівництвом доцента Л. О. Федорович групою викладачів і співробітників (доц. Н. Г. Пахомова, зав. лабораторії інформатики і ОТ В. А. Жадан, зав. лабораторії мультимедійних технологій В. В. Златопольський, ст. лаборант О. І. Шевченко) створено більше 50 навчальних фільмів з метою насичення навчального процесу професійної підготовки логопедів та запровадження мультимедійних технологій.

Професори кафедри і докторанти здійснюють керівництво кандидатськими дисертаційними роботами зі спеціальностей 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти, 13.00.07 – Теорія і методика виховання, 13.00.09 – Теорія навчання. Викладачі кафедри В. П. Шпак, Н. М. Савельєва, Л. І. Куторжевська постійно беруть участь в опонуванні дисертаційних робіт. Також викладачів кафедри запрошують як експертів в акредитаційні комісії в галузі знань 0101 – Педагогічна освіта за спеціальністю 6.010100, 7.010102 – "Початкове навчання" (Л. О. Хомич, 2004, 2005; Л. О. Федорович, 2006) та за напрямом підготовки 6.010106 і спеціальністю 7.01010601 – Соціальна педагогіка (В. П. Шпак, 2009; Л. І. Куторжевська, 2012, 2013).

Багато зусиль докладає професорсько-викладацький колектив кафедри до керівництва студентською наукою (на кафедрі працюють 12 проблемних груп і наукових гуртків), керівництва курсовими, дипломними і магістерськими дослідженнями, підготовкою студентів до участі у щорічних конференціях "Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття", "Педагогічні читання з нагоди річниці з дня народження В. О. Сухомлинського" та ін. Результати наукових робіт студентів репрезентуються у збірниках наукових праць студентів і магістрантів та збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Студенти спеціальності "Соціальна педагогіка" у II турі предметних Всеукраїнських студентських олімпіад, який проходив на базі Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, отримали такі нагороди: Катерина Скорик – грамоти за зайняте III місце (2005, 2006) та диплом III ступеня від міністра МОН України як переможець Всеукраїнської студентської олімпіади із соціальної педагогіки (2005), Наталія Таран – грамоти за зайняті I місця у конкурсах "Наукова робота", "Захист наукових робіт", у творчому конкурсі "Світ моїх захоплень" (2006); на II етапі Всеукраїнської олімпіади з психології, який проходив на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса), Юлія Порожня зайняла II місце (2013). Студенти спеціальності "Дефектологія" напрямку підготовки "Корекційна освіта" у II турі предметних Всеукраїнських

студентських олімпіад, який традиційно проходить на базі Інституту корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ), отримали такі нагороди: *Ольга Олефір* – диплом III ступеня (2006), *Оксана Деточка* – диплом III ступеня та диплом II ступеня за краще виконання тестових завдань (2007), *Тетяна Литвиненко* – диплом III ступеня (2008), *Єгор Тищенко* – диплом III ступеня (2009), *Яна Жорняк* – дипломи III ступеня (2010, 2011), *Дар'я Товстуха* – диплом II ступеня (2013).

За результатами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із природничих, технічних і гуманітарних наук у галузі "Педагогічні науки" (у т. ч. педагогічна і вікова психологія) у 2006–2007 н. р. *Катерина Скорик* за наукову роботу отримала диплом I ступеня в м. Ялті (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н. М. Савельєва). У цьому ж навчальному році диплом I ступеня отримала студентка *Наталія Яремака* за студентську наукову роботу "Роль профспілок у працевлаштуванні підлітків" (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. П. Шпак).

Кафедра підтримує наукові зв'язки з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України, Київським, Луганським, Черкаським національними університетами, Харківським, Вінницьким, Кіровоградським, Запорізьким, Херсонським, Чернівецьким педуніверситетами, Закладом освіти "Білоруський державний педагогічний університет імені Максима Танка" (Мінськ), Московським педагогічним державним університетом, Московським міським педагогічним університетом, Інститутом корекційної педагогіки (Москва), Федеральним державним бюджетним освітнім закладом вищої професійної освіти "Новосибірський державний педагогічний університет".

Кафедра підтримує творчі зв'язки з:

- Міжнародним фондом допомоги дітям і дорослим, потерпілим від Чорнобильської аварії (м. Полтава);
- Українсько-німецьким центром допомоги дітям з органічними ураженнями ЦНС (м. Київ);
- Центром медико-соціальної реабілітації дітей та підлітків "Клініка Дружня до Молоді" на базі Полтавської обласної дитячої клінічної лікарні з метою профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі студентів I–III курсів та в контексті виховної роботи кураторськими академгрупами;
- Полтавським обласним центром соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді з метою участі у волонтерському русі студентів у літній та канікулярний період (у м. Полтаві та районних центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) і проведення виробничих практик студентів спеціальності "Соціальна педагогіка";

- кримінальною міліцією у справах неповнолітніх УМВС Полтавської області (участь у ряді заходів, проведених цією структурою УМВС, проведення виробничих практик студентів спеціальності "Соціальна педагогіка").

Кафедра соціальної і корекційної педагогіки співпрацює з Благодійною асоціацією "Світло надії", благодійним фондом "Громадське здоров'я", "Вибір" у формі проведення на їх базі навчальних і виробничих практик, курсових, дипломних і магістерських досліджень, консультування, проведення спільних заходів. Викладачі консультують учителів, проводять методичні семінари у ЗНЗ № 6, 9, 14, 21, 37, ДНЗ № 6, 59, 10, 80, загальноосвітній спеціальній школі інтенсивної педагогічної корекції для дітей із ЗПР № 39, Полтавській обласній школі-інтернаті для дітей-сиріт та дітей, позбавлених піклування батьків, а також здійснюють керівництво педагогічною практикою студентів на базі цих закладів. Взаємозв'язки та співробітництво кафедри соціальної і корекційної педагогіки із закладами системи освіти, охорони здоров'я та соціальної політики і сім'ї є вагомим і необхідним ланкою роботи, однією з умов забезпечення навчально-виховного процесу з професійної підготовки майбутніх педагогів.

Кафедра соціальної і корекційної педагогіки організовує роботу із закладами системи освіти, охорони здоров'я та соціальної політики і сім'ї у кількох напрямках.

Перший напрям – організаційно-практичний: забезпечення умов проходження навчальних і виробничих практик. Педагогічна практика проходить на базі кращих освітніх та соціально-педагогічних закладів міста й області, а саме:

- НВК інтернатного типу для дітей із вадами розвитку Полтавської обласної ради м. Полтави;
- НВК № 45, 26, 10 м. Полтави;
- ДНЗ № 6, 78 м. Полтави;
- Полтавська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступеня для дітей, які потребують корекції розумового розвитку м. Полтави;
- Полтавська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступеня інтенсивної педагогічної корекції для дітей із ЗПР м. Полтави;
- ЗНЗ № 15, 2, 25 м. Полтави;
- Полтавська клінічна психіатрична обласна лікарня імені О. Ф. Мальцева;
- обласна психолого-медико-педагогічна консультація;
- міська психолого-медико-педагогічна консультація та інші.

Навчальні й виробничі практики на базі цих закладів проводяться у повному обсязі згідно з навчальним планом та графіком навчального процесу. Усі види практик забезпечені програмами, до рецензування яких залучаються провідні фахівці цих закладів. До керівництва практикою залучаються вчителі та вихователі шкіл міста й області, працівники центрів служб для молоді.

Другий напрям – методичний: забезпечення доцільних умов навчально-виховного процесу цих закладів, а саме:

1. Участь у педагогічних радах (НВК № 45, 26, 10 м. Полтави).
2. Проведення консультацій педагогів і батьків (НВК № 45, 26 м. Полтави).
3. Участь в експериментальній роботі (НВК № 45, 26 м. Полтави).

Третій напрям – науковий:

1. Проведення кафедрою соціальної і корекційної педагогіки науково-практичних конференцій.

2. Розробка та рецензування програм спеціальних шкіл спільно з Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського.

У рамках профорієнтаційної роботи та формування контингенту студентів кафедра соціальної і корекційної педагогіки тісно співпрацює із закладами системи освіти, охорони здоров'я, соціальної політики м. Полтави та Полтавської області. Наші студенти є учасниками школи волонтера, в якій отримують досвід роботи з людьми похилого віку, дітьми інтернатних закладів, онкохворими, ВІЛ-інфікованими.

З 2004 р. при кафедрі відкрито магістратуру зі спеціальності "Соціальна педагогіка". З магістрантами працювали кандидати і доктори наук, які викладали такі навчальні дисципліни: "Основи наукових досліджень", спецкурс (проф. В. П. Шпак), "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" (доц. Н. О. Сайко), "Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін", "Організація роботи з різними соціальними групами" (доц. В. І. Березан), "Організація діяльності державних і спеціалізованих служб" (доц. Л. І. Куторжевська), "Соціальна робота в Україні" (доц. Г. О. Котломанітова), "Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу" (проф. В. Ю. Стрельников). Наукові дослідження магістрантів присвячені актуальним проблемам соціально-педагогічної діяльності педагога з різними соціальними групами, розкриттю напрямів роботи соціального педагога в різних соціальних інституціях та з різними категоріями клієнтів тощо. За всі роки роботи магістратури науковими керівниками досліджень були професори В. Ю. Стрельников, Л. О. Хомич, В. П. Шпак, доценти В. І. Березан, Л. В. Волик, І. В. Гавриш, Л. В. Кононенко, Г. О. Котломанітова, Л. І. Куторжевська, З. В. Резніченко, Н. М. Савельєва, Н. О. Сайко, О. А. Федій. Усі магістранти беруть участь у роботі студентських та інших наукових конференцій. Традиційними стали спільні публікації навчальних, навчально-методичних, методичних посібників та методичних рекомендацій магістрантів і викладачів за матеріалами кваліфікаційних досліджень.

На кафедрі створені всі організаційно-методичні умови для проходження студентами напрямів підготовки і спеціальностей "Соціальна педагогіка",

"Корекційна освіта", зокрема розроблені наскрізні програми практик для студентів II–IV, V і VI курсів, робочі навчальні програми з кожної навчальної і виробничої практики, обрані відповідні бази проходження.

За час навчання студенти напряму підготовки "Соціальна педагогіка" проходять такі види практик: *навчальна соціально-педагогічна* у IV семестрі (бази проходження: загальноосвітні школи I–II, I–III ступенів, спеціалізовані та спеціальні школи, гімназії, ліцеї м. Полтави тощо); *навчальна волонтерська* у IV семестрі (бази проходження: обласний, міський, районні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді м. Полтави); *навчальна виховна* у V семестрі (бази проходження: позашкільні освітні заклади м. Полтави, які мають позитивний досвід соціального виховання школярів за туристсько-краєзнавчим, еколого-натуралістичним, науково-технічним, художньо-естетичним напрямками – Обласний центр естетичного виховання учнівської молоді, Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Полтавський обласний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, Обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді, Полтавський міський центр позашкільної освіти, Полтавська міська школа мистецтв "Мала академія мистецтв"); *навчальна технологічна* у VI семестрі (бази проходження: Полтавський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Полтавський районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Полтавський обласний громадський фонд "Громадське здоров'я", Благодійна асоціація допомоги ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД "Світло надії" м. Полтави, Полтавська обласна благодійна організація "Реабілітаційний центр "Вихід є"); *виробнича літня педагогічна* у VI семестрі (бази проходження: дитячі оздоровчі заклади Полтавської області, дитячо-юнацькі клуби за місцем проживання, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, стаціонарні відділення дитячих лікарень тощо); *виробнича соціально-педагогічна* у VIII семестрі (бази проходження: Полтавський районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, районний підрозділ у м. Полтаві кримінально-виконавчої інспекції Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Полтавській області).

Студенти напряму підготовки "Корекційна освіта" проходять такі види практик: *навчальна дефектологічна* у IV семестрі (бази проходження: дитяче відділення Полтавської обласної клінічної психіатричної лікарні імені О. Ф. Мальцева м. Полтави, спеціальна загальноосвітня школа № 39 м. Полтави, НВК інтернатного типу для дітей з вадами розвитку Полтавської обласної ради); *навчальна логопедична* у IV і V семестрах (бази проходження: ДНЗ № 6 м. Полтави, НВК інтернатного типу для дітей з вадами розвитку Полтавської обласної ради, НВК № 10, 24, 45); *навчальна психологічна* у VI семестрі

(бази проходження: спеціальна загальноосвітня школа № 39 м. Полтави, НВК інтернатного типу для дітей із вадами розвитку Полтавської обласної ради, школа-інтернат для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку с. Микільське Полтавського р-ну Полтавської обл.); *виробнича літня педагогічна у VI семестрі* (бази проходження: дитячі оздоровчі заклади); *виробнича логопедична у VIII семестрі* (бази проходження: спеціальна загальноосвітня школа № 39 м. Полтави, НВК інтернатного типу для дітей із вадами розвитку Полтавської обласної ради, НВК № 45, 26, 10, ЗНЗ № 2, 21, 37 м. Полтави).

Студенти V курсу спеціальностей "Соціальна педагогіка" і "Корекційна освіта" у I семестрі проходять *виробничу соціально-педагогічну* (бази практик: Полтавський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Полтавський районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Полтавський обласний громадський фонд "Громадське здоров'я", Благодійна асоціація допомоги ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД "Світло надії" м. Полтави, Полтавська обласна благодійна організація "Реабілітаційний центр "Вихід є", міські та районні кримінально-виконавчі інспекції управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Полтавській області) і *виробничу дефектологічну* (бази практик: спеціальна загальноосвітня школа № 39 м. Полтави, НВК інтернатного типу для дітей з вадами розвитку Полтавської обласної ради, НВК № 45, 26, 10, ЗНЗ № 2, 21, 37 м. Полтави) практики відповідно.

За час проходження практик студенти опановують увесь спектр діяльності соціального педагога і логопеда, спеціального психолога. Магістранти спеціальності "Соціальна педагогіка" проходять *виробничу науково-педагогічну*

Лабораторне заняття з логопедії у студентів спеціальності "Корекційна освіта". 2012 р.

практику на базі педуніверситету, яка триває 6 тижнів і готує студентів до майбутньої викладацької діяльності. Обов'язки факультетських керівників і методистів практик виконують викладачі, які мають досвід роботи в ЗНЗ, ДНЗ, ВНЗ.

Викладачі кафедри традиційно беруть участь в організації, підготовці та проведенні заходів факультету. Зокрема, у 2005 р. було нетрадиційно проведено конкурс випускників (доц. В. І. Березан і доц. О. А. Федій) разом зі студентами V і I курсу у формі конкурсно-розважальної програми "Випускник психолого-педагогічного – 2005 – "Майстер красномовства".

Сьогодні на кафедрі працюють 12 кураторів, зокрема ст. викл. О. І. Олєфір (ДФ-11), ст. викл. Н. М. Кочура (СП-18), доц. Л. О. Федорович (ДФ-11, заоч., ДФ-31), асист. Н. В. Панченко (СП-19, заоч., СП-48), доц. Н. М. Савельєва (СП-28), доц. Н. Г. Пахомова (ДФ-21, заоч., ДФ-31, заоч.), ст. викл. Н. М. Златопольська (СП-29, заоч.), доц. Н. О. Сайко (СП-38), доц. В. І. Березан (СП-39, заоч.), доц. М. М. Кононова (ДФ-41, ДФ-51), доц. Л. І. Куторжевська (ПН-415), доц. Г. О. Котломанітова (СП-58). Усі вони беруть активну участь у підготовці і проведенні заходів ("Зорепад" – I курс; "Театр казки" – II курс, "Народний календар" – IV курс; заходи в рамках днів психолого-педагогічного факультету; екскурсії до Центру "Клініка Дружня до Молоді" та ознайомлення з роботою й напрямками діяльності цього Центру), проводять культурно-виховну роботу зі студентами академгруп: систематично контролюють відвідування занять, проводять бесіди у гуртожитку і на кураторських годинах ("Привітання з Днем знань", "Святині нашого міста", "Особливості міжособистісного спілкування молоді у місцях спільного проживання", "Обов'язок, точність, надійність – важливі риси людини", "Про культуру мовлення і спілкування", "Спосіб життя та репродуктивне здоров'я", "Дотримання вимог та правил внутрішнього розпорядку студентського гуртожитку", "Здоровий спосіб життя", "Вплив алкоголю та куріння на здоров'я", "Етика спілкування студентів – майбутніх соціальних і корекційних педагогів", "Новорічні розваги", "Що посієш, те й пожнеш" та ін.), відвідують зі студентами музеї, картинні галереї, театри, кінотеатри, організують екскурсії до м. Кременчука (Л. О. Федорович, Л. І. Куторжевська), м. Умані та м. Львова (Л. І. Куторжевська, В. П. Шпак, Л. В. Кононенко, Н. Г. Пахомова, Г. О. Котломанітова, Н. В. Златопольська), м. Кам'янець-Подільського з метою вивчення досвіду студентського самоврядування педагогічного університету та збору фактичних матеріалів соціально-демографічного розвитку Галицько-Волинського регіону в рамках роботи науково-дослідної групи, здійснення туристично-краєзнавчої подорожі за маршрутом "Полтава–Феодосія–Сімферополь–Севастополь–Алушка–Ялта–Полтава" (З. В. Резніченко), на кінний завод смт Чутове (Л. І. Куторжевська), відвідують зі студентами музеї В. Г. Короленка, І. П. Котляревського, космонавтики, А. С. Макаренка у с. Ковалівці, Раїси

Кириченко у ПНПУ імені В. Г. Короленка, українського весілля у с. Великі Будища, постійно відвідують школу-інтернат імені Н. К. Крупської, дитячий притулок "Любисток", приймальник-розподільник, Кременчуцьке педагогічне училище імені А. С. Макаренка, Полтавський обласний ліцей для обдарованих дітей при Кременчуцькому педучилищі імені А. С. Макаренка, Кременчуцький ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, Полтавський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка тощо.

Викладачі кафедри ефективно виконують адміністративні обов'язки в університеті та на факультеті: Н. М. Савельєва – заступник декана з навчальної роботи (денна форма навчання) (1995–2003 рр. та у 2004–2005 н. р.), голова методичної ради університету (з 2009 р.); Г. О. Котломанітова – заступник декана з виховної роботи (1995–1996, 2004–2005), заступник декана з навчальної роботи (заочна форма навчання) (2008–2010); Л. В. Кононенко – заступник декана з виховної роботи (1996–1997); В. П. Шпак – заступник декана з навчальної роботи (заочна форма навчання) (1998); В. І. Березан – заступник декана з виховної роботи (2000–2001), заступник декана з питань практик (2001–2004), заступник декана з навчальної роботи (денна форма навчання) (2007–2008); О. А. Федій – заступник декана з навчальної роботи (денна форма навчання) (2003–2004), заступник декана з магістратури (2004–2005); З. В. Резніченко – заступник декана з питань практик (2005–2007), голова ради молодих учених університету (2007–2013); Н. В. Панченко – соціальний педагог психологічної служби університету (2011–2013); Н. М. Кочура – соціальний педагог психологічної служби університету (із жовтня 2013 р.).

Викладачі кафедри за плідну творчу працю отримали низку почесних нагород: Н. С. Литвиненко – медаль А. С. Макаренка, медаль Н. К. Крупської, звання "Відмінник вищої школи"; Л. О. Хомич – звання "Відмінник освіти України" (2002), Почесну грамоту Полтавської обласної держадміністрації (2004); Н. М. Савельєва – дві Почесних грамоти Полтавської обласної держадміністрації: з нагоди 25-річчя факультету (2002) та за досягнення в методичній роботі (2009); В. П. Шпак – грамоту від міського голови за сумлінну працю, високий професіоналізм (2009), грамоту Полтавської обласної держадміністрації за вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти (2009), грамоту Головного управління освіти і науки Полтавської області за сумлінну працю в системі освіти, добросовісне виконання посадових обов'язків (2009); Л. І. Куторжевська – грамоту Головного управління освіти і науки Полтавської області за сумлінну працю в системі освіти, добросовісне виконання посадових обов'язків (2010); З. В. Резніченко – грамоту Полтавської обласної державної адміністрації Головного управління освіти і науки за багаторічну сумлінну

працю, вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти та з нагоди відзначення Дня науки (2011). Викладачі Н. М. Савельєва, Л. О. Федорович, В. П. Шпак, В. І. Березан, Г. О. Котломанітова, З. В. Резніченко, Л. І. Куторжевська мають грамоти і подяки від ректора університету за сумлінне ставлення до роботи, за внесок у зміцнення наукового та методичного потенціалу психолого-педагогічного факультету, університету.

Крім цього, викладачі кафедри брали активну участь у художній самодіяльності університету, факультету: учасники народного хору "Калина" – Г. О. Котломанітова (1988–1993), І. С. Комісар (1999–2006), Н. В. Златопольська (2004–2007); учасники камерного хору під керівництвом Павла Лиманського – Г. О. Котломанітова (1994–2000), Л. В. Кононенко (1994–1997), Н. В. Златопольська (2000–2003); учасники джаз-квартету психолого-педагогічного факультету – Л. В. Кононенко (1991–2004, художній керівник), В. І. Березан (1991–2004), Г. О. Котломанітова (1995–2004).

Випускники факультету, які починали працювати на кафедрі й після закінчення аспірантури захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук, нині працюють у різних навчальних і наукових закладах України. Серед них: Н. В. Косенко (Кузнецова) (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Одеського національного університету імені І. Мечнікова; перша випускниця факультету, що захистила кандидатську дисертацію), Н. М. Манжелій (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової і дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майже 10 років (2001–2010 рр.) була завідувачем кафедри дошкільної педагогіки, а після реорганізації – початкової і дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка), О. О. Войналович (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова), С. П. Олійник (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін, заступник декана психолого-педагогічного факультету з наукової роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), Т. В. Сасенко (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, у 2010 р. закінчила докторантуру зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти і готується до захисту докторської дисертації), Н. В. Сулаєва (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, у 2005–2008 н. р. була завідувачем цієї кафедри, у 2011 р. закінчила докторантуру зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти й готується до захисту докторської дисертації), А. С. Харченко (кандидат психологічних наук, доцент ка-

федри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), Ю. М. Ковалевська (кандидат психологічних наук, доцент, психолог соціально-психологічної служби та власниця авторської недільної школи у м. Осло, Норвегія), А. В. Пасічніченко (кандидат психологічних наук, доцент кафедри початкової і дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), А. В. Хоменко (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), О. Г. Коваленко (кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, зараз навчається в докторантурі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України зі спеціальності 19.00.07 – Вікова і педагогічна психологія), А. М. Ільченко (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії, психології та педагогіки Полтавської державної аграрної академії), І. М. Омельченко (кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії інтенсивної педагогічної корекції Інституту спеціальної педагогіки НАПН України).

Про високий рівень кваліфікації викладачів кафедри свідчить і професійна кар'єра інших колишніх її співробітників. Н. Д. Карапузова, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти, завідувач кафедри природничих і математичних дисциплін, із 1997 р. очолює психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. С. В. Костенко працює у власній приватній школі, займається музикотерапією з дітьми пренатального, постнатального та раннього віку (м. Монреаль, Канада). О. А. Лаврінченко, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, працює головним науковим співробітником відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, більше 5 років очолював історико-правовий факультет Ніжинського державного педагогічного університету імені М. В. Гоголя. О. І. Гришко, кандидат педагогічних наук, доцент, викладає на кафедрі початкової і дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. С. В. Королук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського. О. Г. Вільхова навчається в аспірантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, С. І. Данилишина – в аспірантурі Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків). Л. В. Василенко працює секретарем Полтавської обласної організації "Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина".

В умовах сьогодення колектив кафедри соціальної і корекційної педагогіки значну увагу приділяє впровадженню новітніх технологій навчання й уріз-

Кафедра соціальної і корекційної педагогіки. Сидять зліва направо: асист. Н. В. Панченко, доц. Л. О. Федорович, доц. Л. В. Кононенко, в. о. зав. кафедри, доц. Л. В. Волик, проф. В. П. Шпак; стоять зліва направо: доц. А. М. Ільченко, доц. М. М. Кононова, доц. Г. О. Котломанітова, ст. викл. І. М. Фабро, ст. лаборант М. С. Грінченко, доц. В. І. Березан, доц. З. В. Резніченко, доц. Н. О. Сайко, доц. Н. Г. Пахомова, доц. Л. І. Куторжевська. Січень 2012 р.

номанітненню форм презентації знань (ділові та рольові ігри, спеціально створені тренінги, круглі столи, дискусії; повного засвоєння, рівневої диференціації, "діалогу культур", комп'ютерних, особистісно орієнтованих тощо). У навчальній роботі викладачами активно використовуються мультимедійні засоби навчання, вивчається досвід провідних спеціалістів нашої країни та зарубіжжя.

У 2011–2013 н. р. професорсько-викладацький склад кафедри кілька разів змінювався у зв'язку зі вступом викладачів до аспірантури, зміною основного місця роботи, виходом у декретну відпустку і на 01.12.2013 р. становить 22 викладачі: 12 штатних працівників і 10 сумісників (1 професор, 10 доцентів, 7 старших викладачів, 4 асистенти). Серед них: кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри Г. О. Котломанітова, доктор педагогічних наук, професор В. П. Шпак, кандидати педагогічних наук, доценти В. І. Березан, Л. В. Кононенко, Л. І. Куторжевська, Н. Г. Пахомова, З. В. Резніченко, Н. О. Савельєва, Н. О. Сайко, Л. О. Федорович, кандидат психологічних наук, доцент М. М. Кононова, старші викладачі О. Г. Губарь, Н. М. Златопольська, Н. О. Кочура, Н. В. Мазур, О. І. Олефір, М. М. Тесленко, П. С. Чарченко, асистенти

К. А. Гринь, Л. В. Дрозд, Л. М. Карауланова, Н. В. Панченко, старші лаборанти М. С. Грінченко, Т. О. Митрофанова.

Пахомова Наталія Георгіївна (1970 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. зав. кафедри, працює на кафедрі 13 років. Закінчила Донецький державний університет зі спеціальності "Російська мова і література", отримала кваліфікацію філолога, викладача російської мови і літератури (1992); Харківський державний університет зі спеціальності "Практична психологія", отримала кваліфікацію практичного психолога (1993), практичного психолога, дефектолога (1994); аспірантуру Інституту спеціальної педагогіки АПН України (м. Київ) зі спеціальності 13.00.03 – Корекційна педагогіка (2006); докторантуру Інституту корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ) зі спеціальності 13.00.03 – Корекційна педагогіка (2013). З 2000 р. працює в ПДПУ імені В. Г. Короленка: старший викладач кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2000), доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки. У 2006 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – Корекційна педагогіка [91] в Інституті спеціальної педагогіки АПН України (м. Київ). 19 лютого 2009 р. отримала звання доцента кафедри соціальної і корекційної педагогіки. 23 грудня 2013 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – Корекційна педагогіка в Інституті корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

За час роботи на кафедрі розробила такі курси і навчально-методичне забезпечення до них: "Основи дефектології", "Основи корекційної роботи", "Логопсихологія", "Основи сурдопедагогіки", "Основи тифлопедагогіки", "Основи олігофренопедагогіки", "Розвиток і виховання дітей з обмеженими можливостями", "Спеціальна педагогіка з історією", "Спеціальна психологія" та ін., декілька спецкурсів для студентів спеціальності "Корекційна освіта". Виконує обов'язки куратора академічних груп II і III курсу заочної форми навчання напряму підготовки "Корекційна освіта" (ДФ-21, ДФ-31). Голова Полтавського осередку Української асоціації корекційних педагогів.

Основні напрями наукової роботи: формування мовленнєвої готовності дітей із порушеннями мовлення, подолання дизартрії в дітей старшого дошкільного віку, системність психологічної, педагогічної та медичної підготовки студентів-логопедів у ВНЗ.

Має 108 друкованих праць, у тому числі: 1 монографія, 7 посібників [445–448; 496; 838], з них 1 – з грифом МОН [445], 1 методичні рекомендації, 6 навчальних програм, 57 статей у виданнях, затверджених ВАК України, 30 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах та інші видання.

Котломанітова Галина Олександрівна (1970 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 11 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання", отримала кваліфікацію і звання учителя початкових класів (1992). З 1992 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка: асистент кафедри філологічних дисциплін початкового навчання (1992), асистент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2002), старший викладач кафедри соціальної і корекційної педагогіки (2006), доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки (2008), заступник декана з виховної роботи (1995–1996, 2004–2005), заступник декана з навчальної роботи (заочна форма навчання) (2008–2010), в. о. завкафедри соціальної і корекційної педагогіки (грудень 2012), завкафедри соціальної і корекційної педагогіки (жовтень 2013). У 2007 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки [102] у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника МОН України. Брала активну участь у художній самодіяльності університету, факультету: учасниця народного хору "Калина" (1988–1993), камерного хору під керівництвом Павла Лиманського (1994–2000), джаз-квартету психолого-педагогічного факультету (з 1995 р.). За час роботи на кафедрі викладала ряд дисциплін: "Педагогіка", "Методика виховної роботи", "Вступ до спеціальності "Соціальна педагогіка", "Теорія та історія соціальної педагогіки", "Сценарне мистецтво", "Естетотерапія", "Основи педагогічної майстерності", "Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля", "Соціалізація особистості".

За останні роки розробила такі курси і навчально-методичне забезпечення до них: "Андрогогіка", "Етнопедагогіка", "Логоритміка з методикою", "Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах", "Соціальна робота в Україні", "Технології соціально-психологічної реабілітації" для студентів стаціонарної, заочної та екстернатної форми навчання освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст", "магістр". Крім цього, керує кількома видами практик для студентів денної та заочної форм навчання. Розробила програми та інструктивно-методичні матеріали виробничої соціально-педагогічної практики для студентів IV та V курсів спеціальності "Соціальна педагогіка". Здійснює керівництво написанням курсових та дипломних, магістерських кваліфікаційних робіт. Має проблемну групу, з якою працює над темою "Технології соціально-педагогічної роботи з особами різних вікових і соціальних категорій", готує студентів до участі в студентських наукових конференціях та керує підготовкою ними наукових статей. Результати наукових робіт студентів репрезентувалися у збірниках статей "Наукові здобутки студентів –

освіті XXI століття: зб. наук. праць студентів і магістрантів" (Полтава, 2005–2010) та збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (Полтава, 2004–2013). Виконує обов'язки завідувача кафедри, куратора академічної групи студентів V курсу спеціальності "Соціальна педагогіка" (СП-58), відповідає за виховну роботу на кафедрі. Постійно бере участь у підготовці й проведенні різноманітних заходів на кафедрі, факультеті та університеті, співпрацює зі студентським активом.

Основні напрями наукової роботи: світоглядні парадигми освіти й виховання осіб різних вікових і соціальних категорій.

Має 45 друкованих праць, у тому числі: 7 методичних рекомендацій, 15 навчальних програм, 17 статей у виданнях, затверджених ВАК України [743; 744], 6 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах та інші видання.

Савельєва Наталія Миколаївна (1958 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 22 роки. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Математика", отримала кваліфікацію і звання учителя математики середньої школи (1979) і за направленням працювала в СПТУ № 3 м. Полтави вчителем фізики і математики. Викладацьку діяльність розпочала у 1984 р. на кафедрі педагогічної майстерності Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, де працювала асистентом, а з 1985 р. – старшим викладачем. У складі цієї кафедри брала участь у написанні підручника "Основы педагогического мастерства" (за ред. проф. І. А. Зязюна) та низки інших публікацій. Із 1991 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка: старший викладач кафедри педагогіки і психології початкового навчання (1991), доцент кафедри психолого-педагогічних дисциплін (1995), заступник декана психолого-педагогічного факультету з навчальної роботи (стаціонарна форма навчання) (1995–2003, 2004–2005), голова методичної ради університету (з 2009 р.). У 1994 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки [24] у Харківському державному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. У 1996 р. отримала звання доцента кафедри психолого-педагогічних дисциплін.

За час роботи на кафедрі розробила такі дисципліни і навчально-методичне забезпечення до них: "Основы педагогической мастерности", "Методика викладання педагогічних дисциплін", "Методика роботи гувернера", "Соціальні проблеми девіантної поведінки", "Соціально-правове забезпечення", "Основы соціально-правового захисту особистості", "Технології роботи соціального гувернера", "Соціально-педагогічна профілактика правопорушень". Крім цього, розробила 2 спецкурси для студентів спеціальностей 7.010102 – Початкове

навчання, 8.010105 – "Соціальна педагогіка". Здійснює керівництво написанням курсових та дипломних, магістерських кваліфікаційних робіт. Більше 10 років керує науковими студентськими групами з проблеми "Соціально-педагогічна робота з групами девіантної поведінки". Виконує обов'язки куратора академічної групи студентів II курсу напряму підготовки "Соціальна педагогіка" (СП-28). Постійно бере участь у підготовці й проведенні різноманітних заходів на кафедрі, факультеті та університеті. Є членом вченої ради факультету, університету, систематично бере участь у науково-методичних комісіях психолого-педагогічного факультету та університету.

Основні напрями наукової роботи: соціально-правовий захист дітей як аспект діяльності соціального педагога.

Має 85 друкованих праць, у тому числі: 1 монографія (у співавторстві) [123], 1 підручник, 23 посібники [182; 186; 187; 214; 262; 337; 339; 355; 374; 396; 458; 469; 500; 521; 523; 541], 26 методичних рекомендацій [572], 7 навчальних програм, 3 статті у виданнях, затверджених ВАК України, 5 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах та інші видання.

Федорович Людмила Олександрівна (1953 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 14 років. Закінчила Бельцький державний педагогічний інститут імені Алеко Руссо (Молдова) зі спеціальності "Педагогіка і психологія (дошкільна)", отримала кваліфікацію викладача педагогіки і психології, методиста з дошкільного виховання (1977); Київський педагогічний інститут імені О. М. Горького зі спеціальності "Дефектологія", отримала кваліфікацію логопеда дошкільних та шкільних закладів (1987). У 2003 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – Теорія навчання [65] у Криворізькому державному педагогічному університеті. З 2004 р. працює на посаді доцента кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання. У 2006 р. отримала вчене звання доцента кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання.

За час роботи на кафедрі розробила такі курси і навчально-методичне забезпечення до них: "Анатомо-фізіологічні та клінічні основи дефектології", "Вступ до спеціальності "Дефектологія"", "Основы дефектології", "Основы дефектології і логопедії", "Дефектологія і психолого-педагогічна експертиза", "Логопедія з історією логопедії", "Психопатологія дитячого віку", "Методика психолого-педагогічної і медичної діагностики", "Відбір дітей в логопедичні установи", "Психолого-педагогічна експертиза", "Вступ до спеціальності "Корекційна освіта", "Логопедія", "Корекційно-реабілітаційні служби", "Організація логопедичної роботи у системі освіти", "Вибрані питання логопедії" для студентів стаціонарної, заочної та екстернатної форми навчання освітньо-

кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст". Крім цього, розробила спецкурси з актуальних проблем логопедії для студентів напряму підготовки 6.010105 – Корекційна освіта.

Здійснює керівництво написанням курсових та дипломних робіт. Більше 10 років керує науковими студентськими групами з актуальних питань теорії і практики логопедії. На кафедрі відповідає за зв'язки із загальноосвітніми закладами з питань навчання і виховання дітей з порушеннями у розвитку, виконує обов'язки куратора груп студентів I (ДФ-11, заочна форма навчання) і III (ДФ-31, денна форма навчання) курсів напряму підготовки "Корекційна освіта". Постійно бере участь у підготовці та проведенні різноманітних заходів на кафедрі, факультеті й університеті, організовує різноманітні екскурсії з професійним спрямування для студентів напряму підготовки "Корекційна освіта".

Основний напрям наукової роботи: теорія і практика професійної підготовки майбутніх логопедів.

Має 200 друкованих праць, у тому числі: 1 монографія (колектив авторів) [160], 28 посібників [247; 251; 253; 339; 361; 365; 382; 385; 415; 421; 429; 441; 450; 509; 956], із них 7 – з грифом МОН [222; 265; 321; 475; 502; 533], 1 словник, 10 методичних рекомендацій, 30 навчальних програм, 105 статей у виданнях, затверджених ВАК України, 15 – в інших виданнях, 22 – у виданнях країн СНГ, 4 – в інших зарубіжних країнах, 18 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Сайко Наталія Олександрівна (1974 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 14 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Педагогіка і психологія дошкільна", отримала кваліфікацію спеціаліста: викладач дошкільної педагогіки і психології, вихователь (1995). З 1995 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В.Г. Короленка: асистент кафедри педагогіки і психології початкового навчання (1995), старший викладач (2003), доцент (2005) кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання, відповідальна за методичну роботу факультету (2009–2010). У 2004 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти [75] в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України (м. Київ). 2007 р. присвоєне вчене звання доцента кафедри соціальної і корекційної педагогіки. Після присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук викладає 4 основні курси: "Вступ до спеціальності "Соціальна педагогіка", "Соціальна педагогіка", "Технології соціально-педагогічної роботи", "Актуальні проблеми соціальної педагогіки". Крім цього, розробила спецкурси для студентів спеціальності "Соціальна педагогіка". Навчальний процес забезпечу-

ється у різних формах: лекції, практичні й лабораторні заняття, керівництво навчальною і виробничою практикою студентів III, IV і V курсів, курсовими, дипломними та магістерськими роботами. Виконує функції відповідального за методичну роботу на кафедрі; систематично бере участь у засіданнях методичної комісії факультету та університету; є куратором групи студентів III курсу напряму підготовки "Соціальна педагогіка" (СП-38). Керує студентською науковою групою з проблеми "Соціально-педагогічні технології роботи з різними категоріями людей".

Має 78 друкованих праць, у тому числі: 9 посібників [398; 459; 460], 10 методичних рекомендацій, 14 навчальних програм, 26 статей у виданнях, затверджених ВАК України [893], 6 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Куторжевська Любов Іванівна (1959 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 13 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Українська мова і література", отримала кваліфікацію і звання учителя української мови і літератури середньої школи (1980); Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка, отримала кваліфікацію лектора-методиста з питань загальної методики (1990). З 1986 р. працює в ПДП (нині ПНПУ) імені В. Г. Короленка: старший викладач кафедри педагогічної майстерності (1986), асистент (2000), старший викладач (2001), доцент (2005) кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання. У 2004 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти [72] в Інституті педагогіки АПН України. 2007 р. присвоєне вчене звання доцента кафедри соціальної і корекційної педагогіки. За час роботи на кафедрі викладала низку дисциплін: "Основи педагогічної майстерності", "Теорія та історія педагогіки", "Соціальна робота в загальноосвітніх установах", "Система виховної роботи в дитячих будинках та інтернаті", "Сучасні технології початкового навчання", "Методика виховної роботи в закладах інтернатного типу", "Соціальна педагогіка". За останні роки розробила такі курси і навчально-методичне забезпечення до них: "Етика і психологія сімейного життя", "Педагогіка сімейного виховання", "Соціальний супровід сім'ї", "Екокультура особистості", "Теорія та історія соціального виховання", "Соціально-педагогічна робота в закладах освіти", "Організація діяльності державних і спеціалізованих служб" для студентів стаціонарної, заочної та екстернатної форми навчання освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст", "магістр". Навчальний процес забезпечується у різних формах: лекції, практичні і лабораторні заняття, керівництво навчальною і виробничою практикою студентів, курсовими, дипломними та магістерськими робота-

ми. З початку роботи на кафедрі виконує функції профорга. Сьогодні є куратором академгрупи студентів IV курсу напряму підготовки "Початкова освіта" (ПН-415). Відповідає за зв'язки з інтернатними закладами. Постійно бере участь у підготовці й проведенні різноманітних заходів на кафедрі, факультеті й університеті, організовує різноманітні екскурсії з професійним спрямуванням для студентів напряму підготовки "Соціальна педагогіка" та кураторської групи.

Основний напрям наукової роботи: система роботи в закладах інтернатного типу.

Має 78 друкованих праць, у тому числі: 5 посібників [208; 327; 375; 376], 7 методичних рекомендацій, 15 навчальних програм, 17 статей у виданнях, затверджених ВАК України, 27 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Кононенко Лілія Володимирівна (1970 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 11 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Педагогіка і методика початкового навчання і музика", отримала кваліфікацію спеціаліста учителя початкових класів і музики (1993). З 1993 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПДПІ (нині ПНПУ) імені В. Г. Короленка: асистент кафедри хореографії (1993), заступник декана з виховної роботи (1996–1997), асистент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2002), старший викладач (2008), доцент (2011) кафедри соціальної і корекційної педагогіки. У 2010 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти [133] в Київському університеті імені Бориса Грінченка МОН України. На кафедрі викладає 5 лекційних курсів: "Основи наукових досліджень", "Основи соціально-педагогічних досліджень", "Основи красномовства", "Основи профорієнтаційної роботи", "Практикум з професійного спілкування", с/к "Соціально-гармонізуючий компонент музичного мистецтва". У рамках виробничої соціально-педагогічної практики координує спільну роботу з Полтавським обласним благодійним фондом "Громадське здоров'я", благодійною асоціацією "Світло надії", управлінням Державного департаменту України з питань виконання покарань у Полтавській області, Полтавською обласною благодійною організацією "Реабілітаційний центр "Вихід є"". За час роботи на кафедрі відповідала за наукову роботу, виконувала обов'язки куратора академгруп студентів спеціальності "Психологія. Соціальна педагогіка", напряму підготовки "Соціальна педагогіка". З 2008 р. керує студентською науковою групою з проблем професійної комунікації соціального педагога. Завжди брала активну участь у художній самодіяльності університету, факультету: учасниця камерного хору під керівництвом Павла Лиман-

ського (1994–2000), художній керівник джаз-квартету психолого-педагогічного факультету (з 1991 р.). Постійно бере участь у підготовці й проведенні різноманітних заходів на кафедрі, факультеті та в університеті.

Основні напрями наукової роботи: соціально-гармонізуючий компонент музичного мистецтва, ораторська майстерність соціального педагога.

Має 44 друковані праці, у тому числі: 2 посібники [296], 3 методичні рекомендації, 12 навчальних програм, 15 статей у виданнях, затверджених ВАК України, 8 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Фабро Ірина Миколаївна (1974 р. н.), старший викладач, працює на кафедрі 7 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Російська мова і література та практична психологія в системі народної освіти", отримала кваліфікацію спеціаліста, вчителя російської мови і літератури та практичного психолога в системі народної освіти (1997); аспірантуру університету зі спеціальності 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки (2010). З 2002 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка: асистент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2002–2003), асистент (2007), старший викладач (2010) кафедри соціальної і корекційної педагогіки. На кафедрі викладає 5 лекційних курсів: "Педагогіка", "Реабілітаційна педагогіка", "Основи психогієни", "Соціально-педагогічне консультування", "Технології соціально-психологічної реабілітації". Крім цього, проводила практичні та лабораторні заняття з таких навчальних дисциплін: "Технології роботи соціального гувернера", "Теорія та методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями", "Основи красномовства". Також керує курсовими роботами, задіяна як груповий керівник і методист на навчальних і виробничих практиках студентів напряму підготовки 6.010106 – Соціальна педагогіка. За час роботи на кафедрі виконувала обов'язки куратора академгрупи цього ж напряму підготовки. Завершує роботу над кандидатською дисертацією "Розвиток ідей реабілітаційної педагогіки в Україні (друга половина ХХ століття)".

Має 17 друкованих праць, у тому числі: 1 навчальна програма, 6 статей у виданнях, затверджених ВАК України [951; 952], 9 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах.

Губарь Ольга Григорівна (1982 р. н.), старший викладач, працює на кафедрі 7 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія", здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку, логопеда (2004); магістратуру зі спеціальності "Дошкільне виховання", здобула кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача дошкільної педагогіки та мето-

дик дошкільного виховання (2005). З 2004 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка: асистент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2004), старший викладач кафедри соціальної і корекційної педагогіки (2010). У 2008 р. вступила до аспірантури Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (заочна форма навчання) на спеціальність 13.00.03 – Корекційна педагогіка. У 2009 р. закордувала тему дисертаційного дослідження "Формування мовленнєвої компетенції у підлітків з дизартрією в умовах логопедичного кабінету". На кафедрі викладає такі лекційні курси: "Логопедія", "Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення", "Основи дефектології", "Спеціальна педагогіка". Крім цього, проводить практичні й лабораторні заняття з таких навчальних дисциплін: "Психолінгвістика", "Методика психолого-педагогічної та медичної діагностики", "Організація логопедичної допомоги в дошкільних закладах", "Відбір дітей в логопедичні установи". Також керує курсовими, дипломними роботами, задіяна як груповий керівник і методист на навчальних і виробничих практиках студентів напряму підготовки 6.010105 – Корекційна освіта. Виконувала обов'язки куратора академгрупи I-III курсів цього ж напряму підготовки.

Має 25 друкованих праць, у тому числі: 3 посібники, з них 1 – із грифом МОН України [475], 5 навчальних програм, 6 статей у виданнях, затверджених ВАК України, 12 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Олефір Ольга Іванівна (1985 р. н.), старший викладач, працює на кафедрі 5 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія", здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку, логопеда (2007); магістратуру Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за спеціальністю "Дефектологія", здобула кваліфікацію викладача корекційної педагогіки та спеціальної психології (2008). На кафедрі працює з вересня 2007 р. У 2009–2012 рр. навчалася в аспірантурі Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова зі спеціальності 13.00.03 – Корекційна педагогіка. Завершує роботу над кандидатською дисертацією на тему "Корекція лексичної сторони мовлення молодших школярів із ТПМ на уроках читання".

Забезпечує викладання навчальних курсів "Спеціальна методика навчання української мови", "Логопедія", "Логопсихологія", "Психолінгвістика", "Основи інклюзивної освіти", "Ігри в логопедичній роботі", "Вступ до спеціальності "Дефектологія", "Організація та управління корекційно-реабілітаційною ді-

яльністю в системі спеціальної освіти", "Психолого-педагогічна допомога дітям раннього віку з фактором ризику", "Теорія і методика виховання дітей з вадами мовлення", "Основи корекційної роботи", "Організація логопедичної роботи у системі освіти". Керує курсовими роботами, є груповим керівником і методистом навчальних і виробничих практик студентів напряму підготовки 6.010105 – Корекційна освіта. Виконує обов'язки куратора групи студентів I курсу напряму підготовки "Корекційна освіта" (ДФ-11).

Основні напрями наукової роботи: навчання української мови дітей із вадами мовлення, розвиток окремих складових мовлення молодших школярів із тяжкими мовленнєвими порушеннями.

Має 17 друкованих праць, у тому числі: 1 посібник [382], 12 статей, із них 8 у виданнях, затверджених ВАК України [820–822], 4 матеріали доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах.

Панченко Наталія Василівна (1984 р. н.), асистент, працює на кафедрі 3 роки. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Психологія. Соціальна педагогіка", здобула кваліфікацію практичного психолога, соціального педагога, соціально-педагогічного працівника з дітьми з девіантною поведінкою (2008); магістратуру зі спеціальності "Соціальна педагогіка", здобула кваліфікацію магістра соціальної педагогіки (2009). З 2010 р. працює на посаді асистента кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У 2012 р. вступила до аспірантури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (заочна форма навчання) за спеціальністю 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки. Викладає дисципліни: "Основи сценарної роботи соціального педагога", "Основи сценічного та екранного мистецтва", "Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля", "Соціальна педагогіка", "Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями", "Практикум з професійного спілкування", "Основи красномовства", "Основи наукових досліджень", "Основи соціально-педагогічних досліджень", "Організація роботи соціальних інституцій", "Основи демографії", "Соціальна робота в Україні", "Основи інклюзивної освіти", "Фізична реабілітація" для студентів стаціонарної і заочної форми навчання. Крім цього, розробила 2 спецкурси: "Місце та роль соціальної реклами в діяльності соціального педагога" та "Соціально-правовий захист дітей від насильства в сім'ї" для студентів напряму підготовки "Соціальна педагогіка". З 2010 р. обіймає посаду соціального педагога психологічної служби Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Виконує обов'язки куратора груп студентів IV курсу денної форми навчання (СП-48) та I курсу заочної форми навчання (СП-19) напряму підготовки "Соціальна педагогіка".

Основний напрям наукової роботи: місце та роль соціальної реклами в діяльності соціального педагога. У рамках роботи над проблемою розроблено навчальну програму спецкурсу, проведено майстер-клас для соціальних педагогів Полтавської області. Налагоджено співпрацю з Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського стосовно впорядкування обласної відеотеки соціального відео, де виступає незалежним експертом.

Має 10 друкованих праць, у тому числі: 1 посібник, 2 методичні рекомендації, 2 навчальні програми, 4 матеріали і тези доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах та інші видання.

Чубенко Оксана Володимирівна (1986 р. н.), асистент, працює на кафедрі 3 роки. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія", здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку, логопеда (2008); магістратуру Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за спеціальністю "Дефектологія" та здобула кваліфікацію викладача корекційної педагогіки та спеціальної психології (2009). З 2008 р. є дійсним членом УАКП (Українська асоціація корекційних педагогів). У квітні 2010 р. пройшла атестацію та здобула кваліфікаційну категорію "Спеціаліст другої категорії". З 2010 р. працює на посаді асистента кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Викладає дисципліни "Логопедія", "Психолінгвістика", "Фізична реабілітація осіб з вадами мовлення", "Основи корекційної роботи", "Корекційно-реабілітаційні служби", "Основи корекційної педагогіки" для студентів I–III курсів стаціонарної і заочної форми навчання. Крім цього, є науковим керівником курсових робіт із дефектології і логопедії, методом навчальних і виробничих логопедичних практик.

Основний напрям наукової роботи: особливості формування морально-етичних навичок у глухих та слабочуючих дітей. У рамках роботи над проблемою бере активну участь у науково-практичних конференціях, семінарах тощо.

Має 5 друкованих праць, у тому числі: 1 посібник, 3 статті, з них 1 у виданні, затвердженому ВАК України [976], 1 матеріал конференції.

Кононова Марина Миколаївна (1972 р. н.), кандидат психологічних наук, доцент, працює на кафедрі 2 роки. Закінчила Слов'янський державний педагогічний інститут зі спеціальності "Трудове навчання, обслуговуюча праця", здобула кваліфікацію вчителя трудового навчання, креслення, безпеки життєдіяльності (2000); зі спеціальності "Психологія", здобула кваліфікацію практичного психолога (2002). У 2009 р. успішно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності

19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія на тему "Глибинні детермінанти психічної дезадаптації суб'єкта" у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Має досвід роботи (4 роки) у вищих закладах освіти III–IV рівнів акредитації. На кафедрі викладає такі лекційно-практичні курси: "Патопсихологія", "Психолого-педагогічна діагностика та відбір дітей у спеціальні заклади", "Основи патопсихології і психотерапії", "Спеціальна психологія", "Психолого-педагогічна діагностика". З дисципліни "Основи патопсихології і психотерапії" розробила робочу навчальну програму із застосуванням модульно-рейтингової системи оцінювання знань студентів, методичні рекомендації та пакет тестів для здійснення рейтингового контролю оцінки знань студентів. Є активним учасником науково-практичних конференцій, семінарів, тренінгів, наукових шкіл із проблем глибинної психокорекції, а саме, у 2008–2010 рр. проходила навчання у II, III, IV, V, VI авторській школі та на наукових сесіях за методикою академіка АПН України Т. С. Яценко з глибинної психокорекції, які проходили у різних ВНЗ України (Ялта, Умань, Слов'янськ). Керує студентською науковою групою з проблеми "Шляхи розв'язання проблеми дезадаптації підлітків з вадами розвитку у соціумі". На кафедрі відповідає за наукову роботу, виконує обов'язки куратора груп студентів IV і V курсів напряму підготовки і спеціальності "Корекційна освіта" (ДФ-41, ДФ-51). Нагороджена Почесною грамотою Головного управління освіти і науки Донецької області за значний внесок у розвиток освіти, запровадження сучасних методів навчання і виховання дітей (2004), грамотою Головного управління освіти і науки Полтавської області за сумлінну працю, вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти, добросовісне виконання посадових обов'язків та з нагоди Дня науки (2010).

Наукові інтереси в галузі глибинної психокорекції: теоретичні та методологічні засади практичної психології, прикладні аспекти глибинної психокорекції, проблема психічної адаптації.

Має 35 друкованих праць, у тому числі: 5 методичних рекомендацій, 6 навчальних програм, 14 статей у виданнях, затверджених ВАК України [731–734], 9 статей та доповідей на конференціях.

Кочура Наталія Олександрівна (1986 р. н.), старший викладач, працює на кафедрі другий рік. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Психологія. Соціальна педагогіка", здобула кваліфікацію практичного психолога, соціального педагога, соціально-педагогічного працівника з дітьми з девіантною поведінкою (2008); магістратуру зі спеціальності "Соціальна педагогіка", здобула кваліфікацію магістра соціальної педагогіки (2009). Має сертифікат психолога-консультанта в методі позитивної психотерапії Вісбаденської академії позитивної психо-

терапії (2009). З 2008 р. працювала на посаді соціального педагога Полтавської гімназії № 31. За час роботи у гімназії підготувала 3 переможців II етапу (обласного) та 1 переможця III етапу (всеукраїнського) конкурсу-захисту наукових робіт Малої академії наук України (секція "Психологія"). Із жовтня 2012 р. працює на посаді старшого викладача кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Викладає такі лекційні курси: "Технології соціально-психологічної реабілітації", "Соціально-педагогічне консультування", "Основи психогігієни" для студентів стаціонарної і заочної форм навчання. Виконує обов'язки куратора групи студентів I курсу напряму підготовки "Соціальна педагогіка" (СП-18).

Основний напрям наукової роботи: використання інноваційних технологій у формуванні свідомого ставлення до власного здоров'я учнівської молоді, формування тендерних стереотипів у студентської молоді.

Має 2 друковані праці: у тому числі 1 методичні рекомендації, 1 стаття у збірниках наукових праць.

Шпак Валентина Павлівна (1964 р. н.), доктор педагогічних наук, професор, працює на кафедрі 21 рік. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Педагогіка і методика початкового навчання", отримала кваліфікацію учителя початкових класів середньої школи (1988). З 1988 р. працює на педагогічному факультеті ПДП імені В. Г. Короленка (нині – психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка): асистент кафедри педагогіки і методики початкового навчання (1988), асистент кафедри філологічних дисциплін початкового навчання (1990), директор музею історії факультету (1990–2011), старший викладач (1994), доцент (1995) кафедри педагогіки і психології початкового навчання, заступник декана психолого-педагогічного факультету з навчальної роботи (заочна форма навчання) (1998), завідувач (2007–2011), професор (2007) кафедри соціальної і корекційної педагогіки. У 1994 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки [25] у Харківському державному педагогічному інституті імені Г. С. Сковороди. У 1996 р. отримала звання доцента кафедри педагогіки і психології початкового навчання ПДП імені В. Г. Короленка. У 2007 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки [93] у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. У 2011 р. отримала звання професора кафедри соціальної і корекційної педагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. З листопада 2011 р. на кафедрі працює за сумісництвом, а за основним місцем роботи – на посаді професора кафедри соціальної роботи Черкаського національного університету імені

Богдана Хмельницького. За час роботи на кафедрі викладала такі курси і розробила навчально-методичне забезпечення до них: "Теорія та історія педагогіки", "Педагогіка", "Реабілітаційна педагогіка", "Етнопедогогіка", "Педагогіка вищої школи", "Основи наукових досліджень" для студентів денної, заочної та екстернатної форм навчання освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст", "магістр". Крім цього, розробила спецкурс для студентів спеціальності 8.01010601 – Соціальна педагогіка, здійснює керівництво курсовими, дипломними та магістерськими роботами. По кафедрі виконувала обов'язки куратора академічних груп, відповідала за наукову роботу. До листопада 2011 р. виконувала громадське доручення директора музею історії психолого-педагогічного факультету, відповідального редактора збірника наукових праць ПНПУ серії "Педагогічні науки".

Керує науковою школою "Становлення і розвиток реабілітаційної педагогіки в Україні", є членом двох спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських дисертацій (у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди та Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка), виступає офіційним опонентом на захисті дисертацій зі спеціальності 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки.

Основний напрям наукової роботи: актуальні проблеми реабілітаційної педагогіки.

Має 150 друкованих праць, у тому числі: 3 монографії [85], 12 посібників [194; 195; 280; 281; 306; 342; 366; 401; 405], із них 3 – з грифом МОН [310; 341; 399], 10 методичних рекомендацій, 9 навчальних програм, 57 статей у виданнях, затверджених ВАК України, 55 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах та інші видання.

Березан Валентина Ігорівна (1971 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 13 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання, музика", отримала кваліфікацію учитель початкових класів, учитель музики (1994); аспірантуру Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти (1999). З вересня 1994 р. працює на психолого-педагогічному факультеті ПДП імені В. Г. Короленка: асистент кафедри хореографії (1994), асистент кафедри дошкільної педагогіки (1999), заступник декана з виховної роботи (2000–2001), доцент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (2001), заступник декана з питань практики (2001–2004), завідувач кафедри соціальної і корекційної педагогіки (2006–2007), заступник декана з навчальної роботи (денна форма навчання) (2007–2008). У червні 2000 р. захистила дисертацію на здобуття наукового

ступеня кандидата педагогічних наук [48] в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України (м. Київ). У квітні 2001 р. здобула стипендію Кабінету Міністрів України для молодих науковців. У 2002 р. пройшла тренінгові курси для соціальних працівників при Міжнародній гуманітарній організації "СПІД Фонд Схід-Захід" (м. Київ). 23 грудня 2002 р. отримала звання доцента кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання.

Автор навчальних посібників "Дозвіллезнавство" (2005), "Сценарне мистецтво" (2008), "Теорія та методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями" (2009, 2013), "Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля" (2013), "Основи сценарної роботи соціального педагога" (2013) для студентів спеціальності і напряму підготовки "Соціальна педагогіка", навчальних посібників "Основи сценічного та екранного мистецтва" (2011), "Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання" (2013) для студентів напряму підготовки "Початкова освіта", навчальних програм із курсів, що викладаються на кафедрі, навчальних і виробничих практик та програм державних екзаменів для студентів IV і V курсів напрямів підготовки і спеціальності "Соціальна педагогіка" та "Корекційна освіта".

З 1 листопада 2008 р. навчається у докторантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальності 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки. За час роботи на кафедрі розробила такі курси і навчально-методичне забезпечення до них: "Методика виховної роботи у позашкільних закладах", "Методика естетичної грамотності", "Риторика", "Дозвіллезнавство", "Сценарне мистецтво", "Теорія і практика діяльності дитячих і молодіжних організацій", "Основи наукових досліджень", "Методологія і методика соціально-педагогічних дисциплін", "Основи сценічного та екранного мистецтва", "Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля", "Основи сценарної роботи соціального педагога", "Теорія та методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями", "Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання", "Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін", "Організація роботи з різними соціальними групами". До 2004 р. була факультетським керівником усіх навчальних і виробничих соціально-педагогічних практик студентів II–V курсів, до 2012 р. – факультетським керівником і методистом виробничої науково-педагогічної практики магістрантів. Керує курсовими, дипломними і магістерськими дослідженнями студентів. Виконує обов'язки куратора групи студентів III курсу заочної форми навчання напряму підготовки "Соціальна педагогіка" (СП-39). Має ряд Почесних грамот ректора Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за вагомий науковий внесок, удосконалення навчально-методичної роботи, використання мультимедійних технологій

у навчально-виховному процесі, сумлінне ставлення до праці та з нагоди професійних свят (2003–2012).

Основні напрями наукової роботи: проблема підготовки магістрантів до викладання соціально-педагогічних дисциплін, консультативної роботи з різними соціальними групами, використання інформаційно-комунікативних технологій у роботі соціального педагога та викладача вищої школи.

Має 100 друкованих праць, у тому числі: 13 посібників [288; 296; 311; 315; 338; 352; 353; 462; 534], з них 1 із грифом МОН [204], 13 методичних рекомендацій [597; 905], 36 навчальних програм, 23 статті, з них 16 у виданнях, затверджених ВАК України [597], 12 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Резніченко Зоя Володимирівна (1977 р. н.), кандидат педагогічних наук, доцент, працює на кафедрі 11 років. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка зі спеціальності "Трудове навчання, креслення і прикладна творчість", отримала кваліфікацію учитель праці, креслення і прикладної творчості (1999); аспірантуру зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти (2003). З 1999 р. працює в ПДПУ імені В. Г. Короленка: завідувач лабораторії обчислювальної техніки педагогічно-індустріального факультету (1999–2000), асистент (2002), старший викладач (2005), доцент (2006) кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання, заступник декана психолого-педагогічного факультету з питань практик (2005–2007), голова ради молодих учених університету (2007–2013). У квітні 2005 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти [74] в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України (м. Київ). 18 лютого 2008 р. отримала звання доцента кафедри соціальної і корекційної педагогіки. З 2010 р. навчається в докторантурі ПНПУ імені В. Г. Короленка.

На кафедрі викладає такі навчальні дисципліни: "Педагогіка", "Основи демографії", "Соціальна педагогіка", "Соціальний супровід сім'ї", "Соціальна робота (в Україні)", "Організація роботи різних соціальних інституцій", декілька спецкурсів для студентів спеціальності "Соціальна педагогіка". Також виконувала обов'язки куратора академічних груп спеціальності "Соціальна педагогіка", є факультетським керівником навчальної виховної практики студентів III курсу.

Основні напрями наукової роботи: історико-педагогічні аспекти реалізації громадянської активності учнівської молоді в Україні.

Має 58 друкованих праць, у тому числі: 3 посібники [233; 454; 497], 1 методичні рекомендації, 12 навчальних програм, 13 статей у виданнях, затвер-

джених ВАК України, 28 матеріалів і тез доповідей на конференціях, симпозиумах, семінарах та інші видання.

Мазур Наталія Володимирівна (1985 р. н.), старший викладач, працює на кафедрі за сумісництвом 2 роки. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія", здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку, логопеда (2007); магістратуру зі спеціальності "Дошкільне виховання", здобула кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання (2008). Працює вчителем-логопедом логопедичного пункту ЗОШ № 10 м. Полтави. Крім цього, є головою громадської організації "Європейська молодіжна ліга" та членом редколегії газети "Європейський вибір". У 2004–2008 рр. була учасницею камерного хору імені Павла Лиманського психолого-педагогічного факультету. На кафедрі працює за сумісництвом із вересня 2011 р. Викладає такі дисципліни: "Спеціальна педагогіка з історією", "Фізична реабілітація осіб з вадами мовлення", "Психолінгвістика", "Основи корекційної роботи", "Логопедія", "Основи корекційної педагогіки", "Спеціальна психологія", "Логопсихологія", "Альтернативні засоби навчання та корекційної роботи з дітьми із ТПМ", "Нейропсихолінгвістика", "Інноваційні технології в корекційній освіті", "Мовленнєва підготовка дітей з обмеженими психофізичними можливостями".

Має 4 друковані праці, у тому числі: 1 посібник [377], 1 методичні рекомендації, 2 статті у збірниках наукових праць.

Карауланова Людмила Миколаївна (1982 р. н.), асистент, працює на кафедрі за сумісництвом 2 роки. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія", здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку, логопеда; магістратуру зі спеціальності "Дошкільне виховання", здобула кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання (2008). Працює вчителем-логопедом логопедичного пункту при спеціалізованій школі № 5 м. Полтави. На кафедрі працює за сумісництвом із вересня 2011 р. на посаді старшого викладача, з вересня 2013 р. – на посаді асистента. Викладає дисципліни: "Логопедія", "Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення", "Фізична реабілітація", "Основи корекційної педагогіки", "Вибрані питання логопедії", спецкурс із логопедії для студентів II–V курсів стаціонарної і заочної форм навчання. Здійснює факультетське керівництво виробничою логопедичною практикою, підготовкою і написанням курсових робіт. З квітня 2008 р. є членом Української асоціації корекційних педагогів.

Має 2 друковані праці, у тому числі: 1 посібник [721], 1 стаття у збірнику наукових праць.

Златопольська Наталія Василівна (1988 р. н.), старший викладач, працює на кафедрі третій рік. Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Соціальна педагогіка. Педагогіка і методика середньої освіти. Мова і література (англійська)", здобула кваліфікацію соціального педагога, соціально-педагогічного працівника з дитячими та громадськими молодіжними організаціями, учителя англійської мови і зарубіжної літератури (2005); магістратуру зі спеціальності "Соціальна педагогіка", здобула кваліфікацію магістра соціальної педагогіки (2006). Із жовтня 2006 р. по травень 2008 р. працювала на посаді асистента, з вересня 2013 р. – працює на посаді старшого викладача кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Викладає лекційний курс "Менеджмент соціально-педагогічної роботи" та спецкурс, проводить лабораторні заняття з навчальної дисципліни "Основи красномовства". До 2014 р. проводила заняття з курсу "Соціальна педагогіка" для студентів стаціонарної і заочної форм навчання. Виконує обов'язки куратора групи студентів II курсу заочної форми навчання напряму підготовки "Соціальна педагогіка" (СП-29). Задіяна як груповий керівник і методист на навчальних і виробничих практиках студентів напряму підготовки 6.010106 – Соціальна педагогіка. З жовтня 2007 р. зарахована до аспірантури Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальності 13.00.07 – Теорія і методика виховання. На кафедрі працює за сумісництвом.

Основний напрям наукової роботи: підготовка соціальних педагогів до статевого виховання учнівської молоді.

Має 10 друкованих праць, у тому числі: 1 методичний посібник 7 статей у збірниках наукових праць.

Грінченко Марина Сергіївна (1991 р. н.), старший лаборант, працює на кафедрі 2 роки. Закінчила Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Соціальна педагогіка", здобула кваліфікацію соціального педагога, фахівця із соціально-психологічної реабілітації (2013). З вересня 2013 р. навчається в магістратурі зі спеціальності 8.01010601 – Соціальна педагогіка Харківської державної академії культури, з листопада 2013 р. – в аспірантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. З 2009 р. – волонтер Полтавського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Упродовж 2009–2010 рр. брала участь у Всеукраїнській благодійній акції "Від серця до серця", програмі "Ти молодий" на ТРК "ЛТАВА" (січень 2010 р.). У рамках волонтерської діяльності неодноразово брала участь в організації соціального інспектування сімей, які

опинилися у складних обставинах (с. Степне, с. Валки Полтавського р-ну Полтавської обл.), проведенні тренінгів профілактичного спрямування (с. Терешки, с. Головач Полтавського р-ну Полтавської обл.), адаптації випускників інтернатних закладів (Микільська спеціальна ЗОШ-інтернат Полтавського р-ну Полтавської обл.). У 2011, 2013 рр. брала участь у II етапі Всеукраїнських студентських олімпіад зі спеціальності "Соціальна педагогіка" (м. Глухів), захищала проект "Соціальний супровід обдарованих дітей у прийомних сім'ях".

Має 10 друкованих праць, у тому числі: 1 навчально-методичний посібник, 6 статей у збірниках наукових праць, 2 статті у матеріалах соціально-педагогічних проєктів, тези науково-практичних конференцій.

В. Березан

2.2. Кафедра початкової і дошкільної освіти

Кафедра початкової і дошкільної освіти почала функціонувати з перших днів заснування факультету підготовки вчителів початкових класів (1978–1979 н. р.) у складі *кафедри педагогіки й методики початкового навчання*. На той час це була єдина кафедра на факультеті, яку й очолила кандидат педагогічних наук, доцент Нінель Степанівна Литвиненко – декан факультету. За спогадами колишнього ректора Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Івана Андрійовича Зязюна, робота Н. С. Литвиненко будувалась на її любові й повазі до студентів і студентів до неї: "Навіть я, не кажучи вже про колег – про ректорів, деканів, завідуючих кафедрами, дивувався її фізичній силі і витривалості, винахідливості і мудрості, її незбагненній сердечності у ставленні до студентів, її материнській здатності любити їх і захищати" [1001, с. 113].

Як вище вже зазначалося, відкриття нових спеціальностей та збільшення обсягу набору студентів призвело до того, що з 1982 р. від основної кафедри почали відокремлюватися і створюватися нові спеціалізовані кафедри, зокрема природничих та математичних дисциплін, музики і співів, образотворчого мистецтва.

Необхідність і важливість виховання дітей дошкільного віку кваліфікованими фахівцями, потреба навчально-виховних закладів Полтавщини в спеціалістах, реалізація завдань, які стояли перед органами освіти та вищими навчальними закладами, сприяли відкриттю в 1990 р. на педагогічному факультеті спеціальності "Дошкільне виховання".

Підготовка перших спеціалістів у галузі дошкільного виховання здійснювалась досвідченими викладачами, які працювали на кафедрі педагогіки і психоло-

гії початкового навчання: доц. О. С. Чернова, доц. О. О. Войналович, доц. М. П. Лещенко, доц. Н. М. Савельєва, асист. В. М. Степаненко, доц. Н. М. Дем'яненко та ін.

30 серпня 1999 р. створена кафедра дошкільної педагогіки (наказ № 144-к від 30.08.1999 р.). У свою чергу, кафедра педагогіки і психології початкового навчання була перейменована у кафедру соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання, оскільки на факультеті почала здійснюватися підготовка соціальних педагогів.

Із того часу підготовка студентів спеціальності "Дошкільне виховання" забезпечувалась кафедрою дошкільної педагогіки, а "Початкового навчання" – кафедрою соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання.

Кафедрою соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання продовжувала керувати доктор педагогічних наук, доцент Л. О. Хомич.

Першим керівником новоствореної кафедри дошкільної педагогіки стала доктор педагогічних наук, доцент М. П. Лещенко. Вона в 1996 р. захистила докторську дисертацію "Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на матеріалах Великобританії, Канади, США)" і вже у ті роки була автором багатьох праць із порівняльної педагогіки, педагогічної майстерності, інноваційних педагогічних технологій "Виховання казкою", "Мистецька гра", "Виховання в природі", "Драматична творчість", "Виховання мистецтвом" та ін. Їх зміст було відображено у наукових виданнях, зокрема в монографії "Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання" [26]. Досягнення світової педагогіки, власний багаторічний педагогічний досвід підготовки майбутніх педагогів та творення пізнавально-активного поля

Завідувач кафедри дошкільної педагогіки, доктор педагогічних наук, доцент П. М. Лещенко консультує магістрантів. 2000 р.

позитивного потенціалу у власній приватній школі "Чарівний світ" викладені Марією Петрівною у навчально-методичному посібнику "Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності" (2003 р.).

Першими викладачами кафедри дошкільної педагогіки були М. П. Лещенко, доценти О. С. Чернова, О. І. Гришко, М. П. Волочай, Н. А. Горкавенко, Н. В. Сулаєва, В. І. Березан.

У 2001 р. кафедру дошкільної педагогіки очолила доцент, кандидат педагогічних наук Наталія Михайлівна Манжелій. Кандидатська дисертація Т. М. Манжелій (1995) виконана в проблемному полі наступності дошкільної і початкової освіти. Наталія Михайлівна десять років поспіль очолювала педагогічний колектив кафедри, який за її керівництва зміцнів науково, методично, успішно пройшов акредитацію спеціальностей "Дошкільне виховання" та "Початкове навчання" (2006–2007 н. р.). У складі кафедри на той час було 9 викладачів (кандидати наук, доценти В. І. Березан, М. П. Волочай, О. І. Гришко, Н. М. Манжелій, Н. В. Сулаєва, О. С. Чернова; асистенти О. А. Гнізділова, Н. А. Горкавенко, Л. В. Зімакова).

У 2002–2004 рр. склад кафедри поповнився молодими викладачами: О. О. Вашак, І. В. Карапузовою, Н. В. Ковалевською, А. В. Пасічніченко, А. В. Харитоновою, більшість із яких була випускниками психолого-педагогічного факультету, магістрами спеціальності "Дошкільне виховання".

У 2006 р. кафедра дошкільної педагогіки була перейменована в *кафедру початкової і дошкільної освіти* (протокол ученої ради ПДПУ імені В. Г. Короленка № 11 від 4.05.2006 р.). До складу кафедри увійшли такі викладачі: канд. пед. н., доц. О. А. Остряньська, асист. В. М. Богута, О. Г. Вільхова, О. І. Зубова, В. О. Просяник, що забезпечували викладання навчальних дисциплін "Загальна педагогіка", "Дидактика", "Основи педагогічної майстерності", "Методика виховної роботи", "Школознавство", "Сучасні технології початкового навчання", "Вступ до спеціальності" та ін.

3 грудня 2011 р. кафедру початкової і дошкільної освіти очолила доктор педагогічних наук Ольга Андріївна Федій, яка в листопаді 2011 р. захистила докторську дисертацію "Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності". Нині на кафедрі 16 штатних працівників, із них 2 доктори наук, професори: О. А. Федій, О. А. Гнізділова; 8 кандидатів наук, доцентів: Н. М. Манжелій, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, О. С. Гришко, І. В. Карапузова, Н. В. Ковалевська, О. О. Вашак, Ю. Г. Павленко; 3 старші викладачі: В. М. Богута, С. С. Бурсова, Т. В. Мірошніченко; 1 асистент В. В. Павлоченко; 2 старші лаборанти: Ю. Г. Степура, О. М. Павелко; 2 сумісники, з них 1 доктор педагогічних наук, професор Л. О. Хомич та 1 асистент Ю. Г. Степура. Уже декілька років на засадах сумісництва на кафедрі працює

Колектив кафедри початкової і дошкільної освіти. Зліва направо: сидять: доц. О. О. Вашак, доц. О. С. Чернова, доц. О. А. Остряньська, зав. кафедри, проф. О. А. Федій, доц. О. І. Гришко, доц. Н. М. Манжелій, доц. Л. В. Зімакова; стоять: ст. викл. В. М. Богута, доц. І. В. Карапузова, доц. О. А. Гнізділова, доц. Н. В. Ковалевська, доц. А. В. Пасічніченко, асист. Т. М. Роман (Скрипай), ст. лаборант Ю. Г. Степура, ст. викл. Л. П. Клевака, ст. викл. С. С. Бурсова. 2012 р.

доктор педагогічних наук, професор Л. О. Хомич (нині завідувач відділу виховних систем у педагогічній освіті Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України). Частка викладачів кафедри з науковим ступенем складає 62%.

Усі викладачі кафедри є кваліфікованими фахівцями в галузі вищої освіти. Деякі члени кафедри мають державні відзнаки та нагороди: Н. М. Манжелій – лауреат обласної премії імені А. С. Макаренка в номінації "Вищі навчальні заклади" (2009 р.).

Кадрове зростання кафедри продовжується. В аспірантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка навчаються Т. М. Роман (Скрипай) (науковий керівник – проф. О. А. Федій), О. Г. Вільхова (науковий керівник – проф. Л. О. Хомич). Станом на 2013–2014 н. р. кадровий склад випускової кафедри початкової і дошкільної освіти відповідає ліцензійним умовам підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів спеціальностей "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта".

У 2011–2012 р. н. кафедра успішно пройшла ліцензування та акредитацію на право провадження освітньої діяльності з надання освітніх послуг із підготовки фахівців галузі знань 0101 – Педагогічна освіта за освітньо-кваліфікаційними рівнями "бакалавр", "спеціаліст", "магістр" напрямів підготовки 6.010101 – Дошкільна

освіта, 6.010102 – Початкова освіта, спеціальностей 7.01010101 – Дошкільна освіта, 7.01010201 – Початкова освіта, 8.01010101 – Дошкільна освіта, 8.01010201 – Початкова освіта (термін дії Ліцензії та Сертифіката до 01.07.2022 р.).

У 2013 р. здійснено перший випуск студентів перепідготовки спеціалістів за спеціальностями 7.01010101 – Дошкільна освіта, 7.01010201 – Початкова освіта.

Навчально-методична робота кафедри початкової і дошкільної освіти. Навчально-методична складова професійної підготовки фахівців спеціальностей "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта" завжди була в центрі уваги викладачів кафедри різних років і відповідала нормативним документам профільного міністерства та положенням ПНПУ імені В. Г. Короленка.

У 1998 р. Полтавський педінститут перейшов на ступеневу систему підготовки фахівців за рівнями "бакалавр – спеціаліст", а наступного року відбулося ліцензування магістратури за спеціальностями "Дошкільне виховання" і "Початкове навчання".

Із 1997-го по 2003 р. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка співпрацював із Кременчуцьким педагогічним училищем імені А. С. Макаренка в напрямі організації підготовки фахівців освітнього рівня "спеціаліст" із початкового навчання та дошкільного виховання у трирічний термін навчання; 2009 р. (наказ № 514 Міністерства освіти і науки України від 15.06.2009 р.) створено навчальний комплекс "Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка – Кременчуцьке педагогічне училище імені А. С. Макаренка". Студенти педагогічного училища мають можливість на заочній формі навчання отримати освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр" за два роки, "спеціаліст" – ще за один рік.

У зв'язку з переходом вищих навчальних закладів освіти України на кредитно-модульну систему навчання викладачами кафедри у 2006 р. було укладено 16 навчальних планів зі спеціальностей "Дошкільне виховання", "Початкове навчання", "Дошкільна освіта", "Початкова освіта" (за освітніми рівнями "бакалавр", "спеціаліст", "магістр"; заочної та денної форм навчання).

Кафедра забезпечувала викладання близько 46 фахових дисциплін та десяти спецкурсів. До кожної дисципліни викладачі кафедри уклали навчально-методичний комплекс: оновлені та розроблені нові навчальні та робочі програми, лекції, плани практичних, семінарських та лабораторних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів, усі представлені як у друкованому, так і в електронному варіантах. Оновлено та розроблено 22 програми різних видів практик.

У зв'язку з уведенням нових поєднань спеціальностей та спеціалізацій на психолого-педагогічному факультеті, зокрема "Дефектологія. Логопедія" й "Іноземна мова", та магістратури викладачі кафедри працювали над розроб-

кою нових навчальних програм із навчальних дисциплін. Представимо деякі результати цієї роботи:

- 2000–2001 н. р. – розроблено програми з курсу "Методика розвитку мовлення з практикумом виразного читання" (асист. Л. В. Зімакова), спецкурсу "Актуальні проблеми дитячої психології" (асист. Н. А. Горкавенко), спецкурсу "Особливості роботи за програмою "Крок за кроком" у дошкільних закладах" (доц. О. С. Чернова), спецкурсу "Актуальні питання формування елементарних математичних уявлень" (доц. О. І. Гришко).

- 2001–2002 н. р. – розроблено нові робочі програми курсу "Основи музичного виховання дошкільників" (доц. Н. В. Сулаєва) і спецкурсів "Соціально-психологічні проблеми спілкування та взаємин дошкільників" (ст. викл. А. В. Пасічниченко), "Специфіка навчання української мови дітей дошкільного віку в російськомовному дошкільному закладі" (асист. Л. В. Зімакова), "Розвиток мовлення дошкільників засобами драматичного мистецтва" (асист. Л. В. Зімакова). Відповідно до затвердженого плану продовжувалася робота з удосконалення навчально-методичних комплексів дисциплін, які викладалися в магістратурі.

- 2002–2003 н. р. – розроблено "Методичні рекомендації до написання курсових та дипломних робіт", програми державних екзаменів для студентів спеціальності "Дошкільне виховання".

- 2003–2004 н. р. – підготовлено й видано посібник "Комплексні контрольні роботи для студентів спеціальності "Дошкільне виховання", який включав тексти контрольних робіт з 11 дисциплін у 10 варіантах, критерії оцінювання знань, умінь і навичок.

Викладачі кафедри беруть активну участь у семінарах, що організуються Всеукраїнським фондом "Крок за кроком".

- 2004–2005 н. р. – розроблені нові навчальні програми до основних курсів "Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників" (доц. О. І. Гришко) та програми спецкурсів: "Підготовка студентів до формування логіко-математичного розвитку дошкільників" (доц. О. І. Гришко), "В. Г. Короленко: педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності" (доц. О. А. Гніздзілова), "Соціалізація дошкільників засобами драматичного мистецтва" (ст. викл. Л. В. Зімакова).

- 2005–2006 н. р. – у ПДПУ відбулося експериментальне впровадження модульно-рейтингової системи навчання, в якому активну участь взяла доц. О. С. Чернова, яка розробила навчально-методичний пакет за модульно-рейтинговою системою до курсу "Дошкільна педагогіка" для студентів II курсу. До його змісту ввійшли: умови та критерії модульно-рейтингової оцінки, плани практичних занять, методичні рекомендації до самостійної роботи,

тестові завдання, перелік питань для індивідуальної роботи, пакети педагогічних ситуацій, екзаменаційні білети.

• 2006–2007 н. р. – на першому курсі денної форми навчання викладачі розпочинають плідну роботу над оновленням та вдосконаленням методичного забезпечення курсів, які вивчаються за кредитно-модульною системою навчання. Викладачами кафедри підготовлені акредитаційні справи спеціальностей "Початкове навчання" і "Дошкільне виховання". Успішно пройшли акредитацію, підтвердили відповідність кадрового складу, навчально-методичного та інформаційного забезпечення ліцензійних вимог. Робочою групою кафедри у складі доц. Н. М. Манжелій, доц. О. А. Гніздлової, доц. О. С. Чернова, доц. А. В. Пасічніченко, ст. викл. Н. В. Ковалевської, асист. Л. П. Клеваки відповідно до державних стандартів освіти було розроблено 12 нових навчальних планів спеціальностей "Початкове навчання", "Дошкільне виховання" кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст", "магістр".

Розробка нових планів зумовила необхідність удосконалення навчально-методичного забезпечення курсів, що викладалися раніше, а також розробку нових. Зокрема, було розроблено навчально-методичне забезпечення з дисциплін "Етнопсихологія", "Методика проведення занять з народознавства", "Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям", "Теорія та методика співпраці ДНЗ із родинами", "Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників", "Порівняльна педагогіка", "Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі", "Виховання дітей раннього віку", "Порівняльна дошкільна педагогіка", "Дошкільна етнопедогогіка", "Методика керівництва логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку" та ін.

• 2007–2008 н. р. – колектив кафедри продовжує активно працювати над упровадженням кредитно-модульної системи навчання. Розробляються нові робочі програми, пакети модульного навчально-методичного забезпечення.

Як уже зазначалося, однією з форм залучення до навчання здібної молоді стало укладання в 2009 р. Полтавським педуніверситетом договорів про створення навчальних комплексів із Кременчуцьким педагогічним училищем імені А. С. Макаренка. Відтепер випускники спеціальностей "Дошкільна освіта", "Початкова освіта", котрі одержали кваліфікацію молодшого спеціаліста, мають можливість продовжувати навчання в університеті для здобуття рівнів бакалавра та спеціаліста за скороченими термінами. З 2011 р. викладачі кафедри ініціювали запровадження перепідготовки спеціалістів за спеціальностями "Дошкільна освіта" і "Початкова освіта", що дістало підтримку керівництва навчального закладу та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Було набрано 45 осіб на спеціальність "Дошкільна освіта" та 18 – на спеціальність "Початкова освіта".

Нині викладачі постійно працюють над розробкою та вдосконаленням навчально-методичного забезпечення дисциплін, у процесі читання лекцій, практичних занять націлюють студентів на усвідомлення перспективних тенденцій розвитку педагогічної науки, що ґрунтуються на кращих світових і національних педагогічних здобутках минулого та новітніх педагогічних ідеях сучасних науковців.

У процесі проведення лекційних, практичних занять викладачі кафедри впроваджують нові інформаційні технології, сучасні засоби навчання (проф. О. А. Федій, проф. О. А. Гніздлова, доц. О. І. Гришко, доц. Л. В. Зімакова, доц. Н. В. Ковалевська та ін.). Такий підхід допомагає студентам краще оволодіти змістом, засобами, формами, методами і прийомами педагогічного процесу. Кафедрою постійно запроваджуються нові форми і методи роботи під час викладання курсів. У процесі навчання студенти розв'язують творчі задачі, пишуть реферати, готують наукові повідомлення та проекти, слайд-презентації до рефератів і доповідей. Семінарські і практичні заняття проводяться у формі ділових та рольових ігор, дидактичних дискусій, різноманітних тренінгів. Викладачі працюють над упровадженням модульно-рейтингової системи оцінювання знань, елементів дистанційного навчання, використовують можливості комп'ютерної техніки, прагнуть постійно вводити до лекційних та практичних занять новий зміст та ідеї сучасної педагогічної науки.

Вимоги сьогодення вимагають акцентувати увагу на самостійній роботі студентів. Тому викладачі значну увагу приділяють методичному забезпеченню цього виду роботи студентів денної, заочної та екстернатної форм навчання. Підготовлено навчально-методичні комплекси, які містять методичні рекомендації з організації і проведення самостійної роботи. Питання самостійної роботи студентів знаходиться у центрі уваги і неодноразово заслуховувалося і обговорювалося на засіданнях кафедри та методичних семінарах. Активно розробляються електронні варіанти лекцій, практичних занять. Навчально-методичні комплекси включають: навчальні програми, робочі програми, тематику курсових, дипломних робіт, тести, екзаменаційні білети, комплексні кваліфікаційні роботи, варіанти контрольних робіт, плани практичних занять, завдання, методичні рекомендації й матеріали для самостійної та індивідуальної роботи. Згідно з планом кафедри регулярно проводяться відкриті заняття викладачів, обговорюються тексти лекцій. На кафедрі зібрана і постійно поповнюється відеотека, де представлені відеоматеріали, які використовуються викладачами під час читання курсів.

Сполучною ланкою між теоретичним навчанням і майбутньою самостійною педагогічною діяльністю студентів є педагогічна практика. Практика студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка є невід'ємною складовою державних стандартів освіти.

Створення навчально-методичного забезпечення з кожної дисципліни і з практик зокрема та постійне його оновлення відповідно до вимог сучасної вищої школи є важливою ланкою входу України до світового освітнього простору. Викладачами кафедри розроблено програми практик за спеціальністю "Дошкільна освіта".

Навчальні практики:

- польова практика з природознавства (I курс);
- навчальна педагогічна (III курс, V семестр);
- навчальна педагогічна (III курс, VI семестр).

Виробничі практики:

- виробнича літня педагогічна (III курс);
- виробнича педагогічна у ДНЗ (IV курс);
- виробнича педагогічна у дошкільних закладах (V курс) – для студентів спеціальності "Дошкільна освіта. Дефектологія. Логопедія";
- виробнича педагогічна у дошкільних закладах (V курс) – для студентів спеціальності "Дошкільна освіта. Початкова освіта";
- науково-педагогічна у ВНЗ (магістратура).

Загальна кількість практик на стаціонарній формі навчання зі спеціальності "Дошкільна освіта" – 7.

За спеціальністю "Початкова освіта".

Навчальні практики:

- позакласна та позашкільна освітньо-виховна практика (II курс);
- спостереження за навчально-виховною роботою вчителя (II курс);
- навчально-виховна практика в школі (III курс, V семестр);
- навчально-виховна практика в школі (III курс, VI семестр).

Виробничі практики:

- педагогічна практика у дитячих оздоровчих таборах (III курс);
- виробнича педагогічна практика в школі (IV курс);
- виробнича педагогічна у школі (V курс) – для студентів спеціальності 7.01010201 – Початкова освіта спеціалізації "Іноземна мова і література", "Інформатика";
- науково-педагогічна у ВНЗ (магістратура).

Загальна кількість практик на денній формі навчання зі спеціальності "Початкова освіта" – 8.

Значне місце у роботі кафедри посідає методична робота. Велика увага надається організації і проведенню методичних семінарів, на яких розглядаються актуальні проблеми початкової освіти та дошкільного виховання, професійної підготовки фахівців.

Практика студентів спеціальності "Дошкільна освіта" у ДНЗ № 80. 2012 р.

Виховна робота кафедри. Основні завдання виховання студентської молоді зумовлені пріоритетними напрямками реформування виховання, визначених Державною національною програмою "Освіта" (Україна XXI століття). Викладачі кафедри озброюють майбутніх фахівців не лише фаховими знаннями, вміннями та навичками професійної діяльності, а й формують у них відповідний світогляд, моральні, трудові, правові, естетичні та інші якості. Куратори академічних груп, якими є всі викладачі кафедри, здійснюють свою діяльність відповідно до основних принципів виховання, визначених у Концепції національного виховання. Діяльність кураторів проводиться відповідно до розроблених планів роботи академічних груп за такими напрямками: громадянське, моральне, естетичне, трудове, фізичне, економічне, екологічне виховання. Результативність роботи кураторів забезпечується дотриманням таких умов: планування роботи спільно з активом групи, вибудовування стосунків із групою з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, залучення всіх студентів до суспільних справ і відповідальність за них, запобігання байдужості, безвідповідальності, сприяння розвитку ініціативи.

Куратори працюють з академічними групами впродовж усього терміну навчання – 5 років. Основне завдання кураторів перших курсів – сприяти адаптації студентів до умов навчання у вузі, яке реалізується через ознайомлення студентів з історією ВНЗ, його структурою, особливостями діяльності, традиціями, специфікою функціонування кафедри, змістом аудиторної роботи; ознайомлення зі структурою, організацією та напрямками діяльності сту-

дентського самоврядування; інформування про роботу бібліотек, читальних залів, про методи самостійної роботи. Налагоджуються контакти з батьками студентів для своєчасного інформування про особливості адаптаційного періоду навчання, успіхи та проблеми.

Змістом роботи кураторів II–III курсів є сприяння в проведенні різноманітних виховних позааудиторних заходів у групах; залучення студентів до різних видів діяльності, які проводилися на факультеті та поза його межами, систематичне проведення кураторських годин, забезпечення сприятливих умов організації навчально-виховної роботи. Актуальною для кураторів залишається проблема надання необхідної допомоги студентам в організації навчальної роботи, вивченні інтересів, потреб, а також міжособистісних взаємин у групах.

Робота кураторів IV–V курсів спрямована на покращення навчальної діяльності студентів, підготовку до державних екзаменів, надання консультативної допомоги студентам, що навчаються за індивідуальним графіком. Значна увага приділяється профорієнтаційній роботі та активізації працевлаштування студентів державної форми навчання на подальше місце роботи. Куратори груп допомагають у підготовці до проведення традиційних заходів: свят першокурсників "Зорепад", конкурсу "Театр казок", участі у заходах, присвячених Тижню факультету.

Куратори систематично відвідують гуртожиток, де мешкають студенти. Перевіряють санітарно-гігієнічний стан кімнат, готовність до зимового періоду, проводять бесіди щодо економії води та електроенергії, збереження тепла. У 2003–2004 рр. викладачами кафедри спільно зі студентами у гуртожитку проведено свято "Масляна". Постійно проводяться індивідуальні та групові бесіди зі студентами на різноманітні теми: "Історична пам'ять: вулиці старої Полтави", "Бажання і можливості", "Задоволення цікавості: крок до прірви", "Підготовка молоді до виконання материнських і батьківських функцій", "Морально-етичні аспекти поведінки студента педагогічного університету" та ін. Організуються екскурсії до музеїв міста, дендропарку, ботанічного саду університету, пам'ятних місць Полтави та Полтавщини.

Цікавими професійно спрямованими стали заходи, проведені в рамках щорічного Тижня психолого-педагогічного факультету, зокрема: науково-практичний семінар "Театральне мистецтво як засіб розвитку особистості дошкільника" (організатори – О. А. Гніздлова, Л. В. Зімакова, 2005 р.), майстер-класи "Солоні тісто у роботі вихователя ДНЗ" (організатор – А. В. Пасічніченко, 2006 р.), "Орігамі у роботі вихователів" (організатор – А. В. Пасічніченко, 2007 р.), майстер-клас із педагогічної майстерності на тему "Технологія організації комунікативно-пізнавальної діяльності дітей вихователями ДНЗ у сучасному інформаційному просторі" (організатор – Л. В. Зімакова, 2010 р.) та інші.

Наукова діяльність викладачів. Науково-дослідницька діяльність завжди була і є важливою складовою роботи кафедри початкової і дошкільної освіти. Провідним напрямом наукової діяльності викладачів є пошук та впровадження шляхів естетизації навчально-виховного процесу, його гуманізації, розвитку креативного потенціалу учасників педагогічного процесу на основі ідей людиноцентризму, реалізації особистісно орієнтованого підходу, які були закладені ще І. А. Зязюном – колишнім ректором вишу та науковим керівником викладачів кафедри різних років.

Існує декілька складових науково-дослідницької роботи викладачів кафедри, що стали традиційними: науково-дослідницька діяльність викладачів як основа викладання навчальних дисциплін на якісному науковому рівні, залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, апробація науково-практичних досягнень викладачів та студентів, розповсюдження передових наукових підходів до здійснення педагогічної діяльності у різних ланках освіти.

Науково-дослідницька діяльність викладачів кафедри початкової і дошкільної освіти має певний пріоритетний напрям, який задає зміст усієї пошукової роботи. З ним узгоджується загальна тематика досліджень, яка є актуальною для всіх викладачів.

У 1999 р. завідувач кафедри дошкільної педагогіки, доктор педагогічних наук М. П. Лещенко започаткувала кафедральну тему наукового дослідження "Підготовка студентів до виховання творчої особистості дошкільника в умовах сучасного соціуму". Тривалий час викладачі та студенти спеціальності "Дошкільна освіта" здійснювали свої пошуки у цьому напрямі, які відбивались у змісті курсових, дипломних, магістерських робіт, кандидатських дисертацій, навчально-методичних посібників. Для багатьох молодих викладачів кафедри та її випускників це стало підґрунтям майбутніх кандидатських дисертаційних досліджень, якими керувала М. П. Лещенко, працюючи пізніше в Національному університеті імені Тараса Шевченка на посаді завідувача кафедри педагогіки.

Із 2007 р. кафедра початкової і дошкільної освіти під керівництвом Н. М. Манжелій почала працювати над науковою темою "Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та початкових класах загальноосвітніх шкіл". Дослідження викладачів були присвячені пошуку шляхів реалізації завдань початкової освіти та напрямів роботи дошкільних навчальних закладів за Базовою програмою "Я у Світі".

У рамках кафедральної теми викладачами здійснювалася підготовка майбутнього педагога до роботи за альтернативними методиками, до естетичного та соціального виховання дошкільників засобами драматичного мистецтва, до виховання їх безпечної поведінки засобами народної педагогіки, до роботи в навчально-виховних комплексах "школа–дитячий садок", до роботи

домашнім вихователем у сучасних соціально-економічних умовах. Вивчалися питання історико-педагогічного змісту, зокрема використання ідей С. Русової, М. Монтессорі, В. Сухомлинського, В. Верховинця, В. Короленка в практиці роботи навчальних закладів.

За період існування кафедри суттєво підвищився науковий рівень викладачів. Цьому сприяла плідна робота керівників кафедри М. П. Лещенко та Н. М. Манжелій. Значна частина викладачів різних часів були аспірантами М. П. Лещенко: В. І. Березан, Н. В. Сулаєва, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, О. О. Вашак. У свою чергу Н. М. Манжелій завжди підтримувала і створювала належні умови для науково-дослідницької діяльності всіх молодих учених кафедри. На початок 2011–2012 н. р. усі штатні працівники кафедри мали науковий ступінь та вчене звання.

У 2003 р. А. В. Пасічніченко після закінчення аспірантури Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України (м. Київ) захистила дисертацію "Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку" (науковий керівник – канд. психол. наук В. В. Андрієвська). У 2004 р. після закінчення аспірантури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди О. А. Гнізділова захистила дисертацію з теми "Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка" (науковий керівник – проф. Л. Д. Попова). Того ж 2004 р. Л. В. Зімакова після закінчення аспірантури Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (м. Київ) захистила дисертацію "Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва" (науковий керівник – проф. М. П. Лещенко). У 2007 р. Н. В. Ковалевська захистила дисертацію з теми "Професійна підготовка студентів дошкільних відділень до роботи в сім'ях" (науковий керівник – проф. М. П. Лещенко). Плідним на досягнення був і 2010 р., який відзначений захистом двох кандидатських дисертацій: О. О. Вашак із теми "Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки" (науковий керівник – проф. М. П. Лещенко) та І. В. Карапузової – "Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання" (науковий керівник – проф. В. І. Лозова).

У 2010 р. Ольга Андріївна Федій захистила докторську дисертацію "Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності" (науковий консультант – проф. Л. О. Хомич). У 2012 р. Олена Анатоліївна Гнізділова захистила докторську дисертацію "Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України ХХ століття" (науковий консультант – проф. С. Т. Золотухіна).

Для підняття наукового потенціалу кафедри на посаду її завідувача було призначено доктора педагогічних наук **Ольгу Андріївну Федій**. Нині її нау-

кові інтереси пов'язані з дослідженням методолого-теоретичних засад естетотерапії, проблем гуманізації та естетизації процесу формування сучасної особистості на засадах особистісно орієнтованої парадигми. Розробляючи естетотерапевтичну концепцію педагогічного середовища, О. А. Федій поглиблює і науково спрямовує дослідницьку діяльність викладачів кафедри, має своїх учнів і послідовників – магістрантів та аспірантів. О. А. Федій бере участь у роботі спеціалізованої вченої ради к 44.053.61 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка з 2013 р.

З метою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів нею розроблено навчальний посібник "Естетотерапія" (рекомендований Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України, лист № 1.4/18-Г-551 від 13.04.2007 року) та підготовлено й опубліковано друге видання цього навчального посібника, виправлене та доповнене [347]. Монографія О. А. Федій "Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії" у 2010 р. посіла третє місце на Всеукраїнському конкурсі на кращу наукову і методичну працю з проблем педагогічної і мистецької освіти у номінації "Краща наукова праця з проблем педагогічної і мистецької освіти" [125].

О. А. Федій є членом редколегії журналу "Етика і естетика педагогічної дії" (спільне видання Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка). З грудня 2009 р. по т. ч. О. А. Федій – науковий кореспондент відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Має більше 100 публікацій, з яких 74 – одноосібні. Серед них: 1 монографія, 1 навчальний посібник "Естетотерапія" (2 видання з грифом Міністерства освіти і науки України), 1 словник, 2 навчально-методичних посібники, 12 програм курсів з інструктивно-методичними матеріалами, 10 навчально-методичних рекомендацій, 48 статей, опублікованих у фахових виданнях, затверджених ВАК України тощо.

В останні роки особливе місце у науковій діяльності доктора педагогічних наук **Олени Анатоліївни Гнізділової** займає вивчення процесу організації дослідницької роботи викладачів вищих педагогічних навчальних закладів України ХХ століття та дослідження питань професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у наукових школах Східної України в історичній ретроспективі. Результатом наукових досліджень і навчання впродовж 2007–2010 рр. у докторантурі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди стало опублікування понад 30 наукових статей та монографій "Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: теорія, досвід, перспективи" [139]. О. А. Гнізділова бере участь у робо-

ті спеціалізованої вченої ради К 44.053.61 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка з 2013 р.

Важливим аспектом наукової діяльності О. А. Пніздлової на кафедрі є координація наукової роботи викладачів та студентів. Вона бере активну участь у підготовці студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр" та "магістр" до Всеукраїнської студентської олімпіади, в узагальненні результатів наукових досліджень викладачів кафедри, керує магістерськими роботами з історії педагогіки, порівняльної педагогіки, теорії та методики виховання дітей дошкільного віку. Серед кращих: С. Гуржій – "Становлення і розвиток дошкільної освіти на Полтавщині (кінець XIX – початок XX ст.)" (2006 р.), С. Бурсова "Педагогічна технологія виховання дітей першого року життя" (2007 р.), Т. Федій "Експериментально-дослідницька діяльність у природі як засіб виховання дітей дошкільного віку" (2011 р.), Н. Гаврилюк "Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетенції дітей дошкільного віку" (2013 р.).

На увагу заслуговує науково-дослідницька діяльність доцентів кафедри, які багато років на високому рівні здійснюють професійну підготовку майбутніх педагогів.

Змістом наукових пошуків **Наталії Михайлівни Манжелій** є дослідження у галузі історії педагогіки, сімейної педагогіки та особливостей роботи в навчально-виховному комплексі "школа – дитячий садок", а результатом стало її співавторство у виданні підручника з грифом МОН "Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги", в якому вона представила свої історико-педагогічні знахідки – матеріали про науково-педагогічну діяльність Олександра Васильовича Духновича. Н. М. Манжелій брала активну участь у роботі вченої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальностями 13.00.01 – Загальна педагога та історія педагогіки і 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти, яка працює в ПНПУ імені В. Г. Короленка (з 2008 по 2012). Здійснило керівництво магістерськими дослідженнями зі спеціальностей "Початкова освіта" та "Дошкільна освіта", серед яких заслуговують на увагу роботи магістрантів Т. Скіданової "Формування моральних якостей у молодшому шкільному віці" (2008), Н. Воловської "Особливості економічного виховання дітей старшого дошкільного віку" (2006), Н. Білоус "Дидактична гра як засіб розвитку пізнавальної активності першокласників" (2009).

Плідно та послідовно у рамках кафедральної теми здійснює наукову діяльність кандидат педагогічних наук, доцент **Ольга Іванівна Гришко**. Коло її наукових інтересів окреслюється темою "Проблеми формування логіко-математичного мислення дітей у сучасних дослідженнях та в практиці роботи дошкільних навчальних закладів". Починаючи з 2000 р., досліджує роль гри у системі формування елементарних математичних уявлень, визначає акту-

альні проблеми формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку та шляхи їх вирішення, вивчає історичні аспекти розвитку математичної освіти дошкільників в Україні та сучасні тенденції розвитку методики формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Її наукові ідеї відображені в авторських наукових працях, дипломних та магістерських дослідженнях студентів. Під керівництвом О. І. Гришко виконані магістерські роботи: О. Гаврилюк "Формування основ логіко-математичного мислення у дітей дошкільного віку" (2005), Е. Березовської "Педагогічні умови інтелектуального розвитку старших дошкільників у процесі формування математичних уявлень" (2006), А. Плушко "Становлення методики математичної освіти дошкільників в Україні" (2009) та інші.

О. І. Гришко керувала науковою роботою студентки О. В. Чмир "Використання розвивальних ігор у процесі формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку", яка у 2010 р. брала участь у конкурсі студентських наукових робіт; займається підготовкою майбутніх вихователів до використання сучасних комп'ютерних ігор із метою логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Доцент **Анжела Василівна Пасічніченко** впродовж багатьох років займається проблемою соціально-психологічного розвитку дитини. Під керівництвом А. В. Пасічніченко виконувалися дипломні та магістерські дослідження, в яких основна увага приділялася проблемам соціалізації дітей дошкільного віку, зокрема, вивчалися питання формування міжособистісних взаємин у групах дошкільників, досліджувалися аспекти становлення статусу в дитячих групах, соціально-емоційного розвитку дітей із порушеннями мовлення, дисгармонійного розвитку, емоційного неблагополуччя, сором'язливості, тривожності, конфліктності дошкільників. За період роботи на кафедрі підготувала дві студентські роботи на конкурс наукових робіт "Емоційне неблагополуччя дитини дошкільного віку і його причини" (О. Гінжелюк, 2006 р.), "Психологічні особливості формування статево-рольових уявлень дошкільників" (Я. Герасименко, 2007 р.).

На сучасному етапі доцент **Лілія Василівна Зімакова** плідно працює у галузі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх вихователів до навчання мови дітей дошкільного віку. Нею розроблено навчальні посібники "Теорія та методика розвитку рідної мови у схемах, таблицях, тезах", "Теорія та методика розвитку рідної мови: опорні лекції" [308; 511], метою яких є підвищення науково-теоретичного рівня підготовки студентів спеціальності "Дошкільна освіта". Л. В. Зімакова здійснює самостійний пошук ефективних засобів розвитку рідної мови дітей дошкільного віку та професійної підготовки майбутніх педагогів до їх використання, керує науково-дослідницькою діяльністю студентів та магістрантів. Під її керівництвом проведені магістерські дослід-

ження: Р. Павлюк "Підготовка майбутніх вихователів ДНЗ до використання казки на заняттях з іноземної мови" (2006 р.), В. Ткаченко "Організація самостійної роботи майбутніх вихователів у процесі вивчення курсу "Теорія та методика розвитку рідної мови" (2010 р.), В. Федій "Дидактична гра як засіб мовленнєвого розвитку старших дошкільників" (2011 р.), Ж. Матюх "Підготовка майбутніх вихователів до формування фонетичної компетенції дошкільників сучасними засобами навчання мови" (2013 р.).

Після завершення дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук **Наталія Володимирівна Ковалевська** займається проблемами професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до роботи у сім'ї; здійснює керівництво дипломними та магістерськими дослідженнями. Вона розкрила коло своїх інтересів у ряді статей, серед яких значимими є "Особливості використання педагогічної герменевтики в підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку", "Становлення та функціонування інституту домашніх вихователів на території України: історичний аспект", "Професійна підготовка майбутніх вихователів до роботи у сім'ї". Н. В. Ковалевською було укладено такі навчально-методичні посібники: "Формування креативної компетенції майбутніх вихователів дітей дошкільного віку", "Професійна підготовка майбутніх вихователів до індивідуальної трудової діяльності" та "Домашній вихователь у соціально-педагогічному дискурсі" [371; 372; 424].

Оксана Олексіївна Вашак упродовж останніх років займається проблемами професійної підготовки майбутніх вихователів до використання етнопедагогіки у вихованні дітей дошкільного віку, їх мовленнєвого розвитку та екологічного виховання. Результатом кандидатського дисертаційного дослідження було видання навчально-методичного посібника "Екологічне виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки" [964]. У 2012 р. підготувала на конкурс студентських наукових робіт науково-педагогічне дослідження на тему "Особливості реалізації особистісно-орієнтованого підходу в розвитку мовлення дітей дошкільного віку" (студентка Я. Манойло).

Ірина Валеріївна Карапузова після захисту у 2010 р. кандидатської дисертації "Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання" [130] продовжує займатися проблемами професійної підготовки майбутніх вихователів до ознайомлення дошкільників з природою та організації педагогічної підтримки студентів у процесі навчання. У 2011 р. підготувала на конкурс студентських наукових робіт дослідження Т. Федій "Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей у природі". У 2013 р. І. В. Карапузова у співавторстві підготувала підручник для студентів ВНЗ "Основи природознавства", рекомендований МОН України (лист МОН № 1/11 – 4528 від 27.02.2013 р.).

Завершили дисертаційні дослідження: "Розвиток творчих здібностей дітей у системі позашкільної освіти" – **Валентина Миколаївна Богута** (науковий керівник – проф. Л. О. Хомич), "Педагогічна підтримка дітей у період адаптації у дошкільному навчальному закладі" – **Світлана Сергіївна Бурсова** (науковий керівник – проф. Н. Д. Карапузова), "Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі" – **Тетяна Віталіївна Мірошніченко** (науковий керівник – проф. О. А. Федій).

Викладачі **Тетяна Миколаївна Роман (Скрипай)**, **Оксана Григорівна Вільхова**, **Юлія Григорівна Степура** навчаються в аспірантурі. Науково-дослідницька діяльність молодих учених кафедри початкової і дошкільної освіти полягає у підготовці кандидатських дисертаційних досліджень із проблем теорії та методики навчання й виховання дітей, професійної педагогіки та історії педагогіки, зокрема "Формування емоційно-вольової культури майбутніх вчителів початкових класів у процесі психолого-педагогічної підготовки" (Т. М. Роман (Скрипай), науковий керівник – проф. О. А. Федій).

Розпочали науковий пошук молоді викладачі **Віта Валеріївна Павлюченко** з проблеми творчого розвитку молодших школярів (підготовка 8 одноосібних публікацій) та **Юлія Григорівна Степура** з проблеми соціального виховання молодших школярів засобами естетотерапії (8 одноосібних публікацій).

Наукові школи.

М. П. Лещенко. На психолого-педагогічному факультеті розпочала свою діяльність наукова школа доктора педагогічних наук, професора Марії Петрівни Лещенко. Інноваційний характер та ефективність педагогічних технологій, розроблених під її керівництвом, підтверджуються проведеними науковими пошуками та понад 35-ма успішно захищеними кандидатськими дисертаціями, серед яких 12 досліджень проведено викладачами психолого-педагогічного факультету. Першим було захищене в 1996 р. кандидатське дослідження О. А. Федій "Підготовка студентів педагогічних інститутів до естетичного виховання дітей 6–7 років", в якому розкрито специфіку використання педагогом українських дитячих пісень у процесі естетичного розвитку вихованців.

Під керівництвом М. П. Лещенко у рамках створення естетико-педагогічного поля розроблялися педагогічні технології творення чарівного світу пізнання у ході навчання читати. Однією з найбільш яскравих стала "Мистецька гра від А до Я", розробкою, апробацією і впровадженням якої займалася Н. В. Сулаєва, котра захистила у 2000 р. кандидатську дисертацію "Дидактична мистецька гра у системі професійної підготовки вчителів початкових класів". Особливості використання сучасної музики масових жанрів у виховному процесі були з'ясовані у кандидатській дисертації "Підготовка майбут-

нього педагога до естетичного виховання школярів засобами сучасної музики масових жанрів", яку у 2000 р. захистила Валентина Ігорівна Березан.

Упродовж 2000–2012 рр. під керівництвом М. П. Лещенко захищено ще 9 кандидатських дисертацій з актуальних проблем професійної освіти викладачами психолого-педагогічного факультету (О. О. Вашак, Н. І. Дячук, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, Ю. А. Мохірева, Н. О. Павленко, З. В. Резніченко, О. О. Рудич, Ю. С. Стиркіна). Учні наукової школи М. П. Лещенко суттєво підвищили науково-педагогічний потенціал психолого-педагогічного факультету.

Л. О. Хомич. Із 1999 р. на кафедрі почала функціонувати наукова школа "Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя" Лідії Олексіївни Хомич – доктора педагогічних наук, професора, яка нині працює заступником директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України та за сумісництвом – професором кафедри початкової і дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка. Поява наукової школи Л. О. Хомич була зумовлена необхідністю розробки сучасної концепції підготовки майбутніх учителів, спрямованої на реалізацію традицій національного виховання та вимог суспільства до школи і вчителя.

На сучасному етапі до наукової школи входять один доктор (О. А. Федій) та одинадцять кандидатів педагогічних наук, що вже захистили дисертаційні дослідження з означеної проблеми, а також вісім докторантів і сім аспірантів та пошукувачів, які працюють над науковими дослідженнями: у 2004 р. аспірантку Н. О. Сайко захищена кандидатська дисертація "Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку", у якій розроблено і теоретично обґрунтовано підходи до професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів; у 2006 р. аспірантку Т. О. Благовою захищена кандидатська дисертація "Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина XIX – початок XX століття)", де вперше системно відтворено історичний розвиток і зміст викладання мистецьких дисциплін у закладах освіти, виявлено взаємовплив культурно-мистецьких процесів регіону і викладання предметів мистецького циклу в навчальних закладах.

Наукова діяльність аспірантів спрямована на підготовку вчителя, здатного творчо підходити до розв'язання проблем навчально-виховного процесу. Темати дисертацій є: "Розвиток творчих здібностей дітей у системі позашкільної освіти" (В. М. Богута), "Виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народного танцю в загальноосвітніх школах України (1945–1991 рр.)" (О. Г. Вільхова).

О. А. Федій. Відбувається становлення наукової школи Ольги Андріївни Федій у рамках діяльності наукової лабораторії "Професійна підготовка педагогів до естетизації освітнього процесу", яка базується на запровадженні нау-

ково-методологічних та методичних основ естетотерапії у професійно-педагогічній підготовці вчителя. О. А. Федій здійснює керівництво 7 кандидатськими дисертаційними дослідженнями: Т. М. Скрипай – "Формування емоційно-вольової культури майбутніх вчителів початкових класів у процесі психолого-педагогічної підготовки", Т. В. Мірошніченко – "Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі", І. В. Цибулько – "Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до використання естетотерапії в інклюзивному навчанні", О. В. Сільчук – "Формування культури ділового спілкування майбутніх інженерів-дослідників аграрного профілю у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу", Н. В. Козак – "Здоров'язберігаюче виховання підлітків основної школи у навчально-виховному процесі", Я. Г. Рева – "Підготовка майбутніх хореографів до використання засобів хореотерапії у професійній діяльності", Ю. Г. Степура – "Підготовка майбутніх педагогів до соціального виховання учнів початкової школи засобами естетотерапії".

Аспіранти О. А. Федій розробляють методологічні, теоретичні та методичні засади підготовки вчителів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності, пропагуючи та стверджуючи їх вплив на особистість як нову функцію професійної діяльності педагога, що працює в деструктивних умовах сучасного соціокультурного простору. Учні О. А. Федій обґрунтовують теоретичні і методичні основи професійної підготовки педагога-гуманіста у контексті базових положень особистісно зорієнтованого навчання на основі використання естетотерапевтичних методик формування гармонійної особистості через актуалізацію її креативного потенціалу. За її керівництва подальшого розвитку набувають дослідження історії вивчення та використання естетотерапевтичного складника процесу формування особистості як необхідної передумови професійної успішності педагога; теоретичні положення про формування педагогічної майстерності вчителя та вихователя; форми і методи організації навчально-пізнавальної, науково-дослідної і практичної роботи студентів (педагогів); методики вивчення критеріальних рівнів сформованості гуманістичного світогляду та ціннісних орієнтацій педагога при використанні ним засобів естетотерапії.

Студентська наука. Ефективною формою науково-дослідницької роботи студентів є участь у роботі кафедральних проблемних груп. Починаючи з 1999 р. їх науковими керівниками були М. П. Лещенко, О. І. Гришко, О. С. Чернова, Н. А. Горкавенко, М. П. Волочай, Н. В. Сулаєва. У 2001–2002 н. р. працювали такі проблемні групи: "Наступність в роботі дитячого садка і початкової школи" (доц. Н. М. Манжелій), "Інноваційні технології дошкільного виховання" (доц. О. С. Чернова), "Сучасні тенденції розвитку елементарних математичних уяв-

лень у дітей дошкільного віку" (доц. О. І. Гришко), "Естетичне виховання особистості засобами хорового співу" (ст. викл. Н. В. Сулаєва), "Особливості психічного розвитку людини" (асист. Н. А. Горкавенко). Усього науковою роботою займалися 35 студентів.

Нині на кафедрі працює 9 проблемних груп: "Актуальні проблеми естетотерапії" (керівник – доктор пед. наук, проф. О. А. Федій), "Самобутність дошкільного дитинства як періоду інтенсивного розвитку особистості" (керівник – доктор пед. наук, проф. О. А. Гнізділова), "Формування логіко-математичної компетентності у ДНЗ в сучасних умовах розвитку дошкільної освіти" (керівник – канд. пед. наук, доц. О. І. Гришко), "Наступність у роботі дитячого садка і початкової школи" (керівник – канд. пед. наук, доц. Н. М. Манжелій), "Соціально-емоційний розвиток дошкільника" (керівник – канд. псих. наук, доц. А. В. Пасічніченко), "Основні засади народної педагогіки в національних і загальнолюдських цінностях" (керівник – канд. пед. наук, доц. О. О. Вашак), "Актуальні проблеми дошкільної лінгводидактики" (керівник – канд. пед. наук, доц. Л. В. Зімакова), "Музейно-педагогічна діяльність у початковій школі" (керівник – канд. пед. наук, доц. Ю. Г. Павленко), "Співпраця ДНЗ з родинами в сучасних умовах" (керівник – канд. пед. наук, доц. Н. В. Ковалевська).

Викладачі кафедри здійснюють керівництво курсовими, дипломними та магістерськими роботами, апробація результатів яких відбувається на сторінках науково-педагогічних видань різного рівня, у виступах на науково-практичних конференціях. Вагомі результати наукових пошуків викладачів та магістрантів уміщені на сторінках кафедральних навчально-методичних посібників "Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку", який виходив за загальною редакцією О. С. Чернової з 2006 по 2011 р., "Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти" (за ред. О. А. Федій).

Традиційною стала участь студентів у Сухомлинівських читаннях, щорічній Міжнародній студентській конференції "Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика" (ПНПУ імені В. Г. Короленка) та інших науково-практичних конференціях у ПНПУ і за його межами. Зокрема, у 2010–2011 н. р. вийшло 19 одноосібних статей студентів, 9 робіт були опубліковані спільно з викладачами кафедри як навчально-методичні посібники для студентів та педагогічних працівників; у 2013 р. – 69 студентських публікацій.

Щорічно найкращі студенти отримують стипендію імені В. О. Сухомлинського, у 2011 р. її отримували студентки М. Тищенко та В. Павлюченко.

Студентські олімпіади. Щороку викладачами кафедри проводиться перший (відбірний) тур олімпіади зі спеціальностей "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта". Результати Всеукраїнських студентських олімпіад позитивно

характеризують роботу викладачів кафедри у цьому напрямі, останні 10 років найкращі студенти спеціальності "Дошкільна освіта" потрапляли до десятка нагороджених (на фоні 30 – 50 учасників).

У 2011 р. викладачі кафедри початкової і дошкільної освіти були нагороджені грамотою за якісну підготовку студентів до участі у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Дошкільна освіта" (20–22 квітня 2011 р., Слов'янський державний педагогічний університет).

Студенти спеціальності "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта" з 2004 р. беруть участь в університетському конкурсі наукових робіт, є постійними учасниками Всеукраїнського конкурсу наукових робіт. З метою підвищення якості виконання студентських наукових робіт у 2003 р. кафедрою видано "Методичні рекомендації до написання курсових та дипломних робіт для студентів спеціальності "Дошкільна освіта" (обсягом 4 друковані аркуші), які було доповнено та перевидано у 2005 і 2009 рр. До колективу авторів увійшли викладачі кафедри Н. М. Манжелій, О. С. Чернова, О. І. Гришко, Н. В. Сулаєва, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова. У 2013 р. – "Методичні рекомендації до написання і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт (для студентів спеціальності "Початкова освіта")" (автори – О. А. Федій, Н. М. Манжелій, Н. В. Ковалевська, Л. В. Зімакова). Розробка методичних рекомендацій значно підвищила рівень планування та організації наукових досліджень, виконання й оформлення курсових та дипломних робіт.

Магістратура. Модернізація системи освіти України поставила проблему вдосконалення підготовки кадрів у галузі дошкільного виховання та початкового навчання, особливо коли в кінці 90-х р. XX ст. українська вища школа починає процес поступового входження в європростір вищої освіти на спільних принципах розвитку. Першочерговими цілями для просування у світі європейської зони вищої освіти визнано: прийняття системи порівнюваних академічних ступенів; прийняття системи, що заснована на двох основних циклах – доступеневому та ступеневому тощо [1000, с. 64]. У зв'язку з цим 1998 р. Полтавський педінститут перейшов на ступеневу систему підготовки фахівців за рівнями "бакалавр – спеціаліст", а наступного року було ліцензовано діяльність магістратури за вісьмома спеціальностями, серед яких були початкове навчання та дошкільне виховання [613, с. 110]. Із 1999 р. керівництво факультету та його професорсько-викладацький склад розпочали роботу з організації науково-дослідницької роботи магістрантів спеціальностей "Дошкільне виховання" та "Початкове навчання" (нині "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта").

Керівництво магістерськими дослідженнями з названих вище спеціальностей здійснювалося викладачами кафедр дошкільної педагогіки та природничих і математичних дисциплін. Першими магістрантами спеціальності

"Дошкільне виховання" були Я. Г. Рева, Ж. О. Шиян, Т. С. Щербина. Магістерськими дослідженнями керували доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної педагогіки М. П. Лещенко та кандидат педагогічних наук, доцент О. С. Чернова. Я. Г. Рева виконувала магістерське дослідження "Методика психотерапевтичного впливу на дітей із проблемами у розвитку". Нині Я. Г. Рева працює старшим викладачем кафедри хореографії та завершує навчання в аспірантурі ПНПУ імені В. Г. Короленка. Ж. О. Шиян виконала магістерську роботу з теми "Система дошкільного виховання в зарубіжних країнах". Деякий час вона працювала на кафедрі філологічних дисциплін викладачем англійської мови та методики проведення занять з іноземної мови в ДНЗ. Т. С. Щербина під керівництвом О. С. Чернової здійснила педагогічний пошук з теми "Педагогічні технології навчання дошкільників іноземної мови". Нині Т. С. Щербина (П'ятакова) закінчила аспірантуру відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (м. Київ), завершує кандидатське дисертаційне дослідження "Професійна підготовка до інклюзивного навчання в університетах Швейцарської Конфедерації".

Першими магістрантами зі спеціальності "Початкове навчання" були Т. В. Бережинська, В. В. Тітенко, М. Л. Тітенко, Т. В. Бережинська під керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента кафедри природничих та математичних дисциплін Т. М. Байбари підготувала магістерське дослідження "Шляхи індивідуалізації пізнавальної діяльності молодших школярів". Нині Т. В. Бережинська – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих і математичних дисциплін ПНПУ імені В. Г. Короленка. У 2001–2002 р. здобули дипломи магістрів дошкільного виховання В. В. Биковець, О. О. Вашак, О. В. Жовнір, Я. М. Олійник, О. В. Резник, О. В. Сачковська.

Магістрантами спеціальності "Початкове навчання" у 2000–2001 н. р. були О. А. Жиров, Д. Л. Важничка, Т. А. Гурій, О. Г. Марфіна, О. М. Циганенко. У 2001–2002 рр. магістрантів стає вже вісім: Т. В. Алаєва, О. А. Доценко, О. Г. Вільхова, А. О. Возовик (Трохименко), Л. А. Кузьомко, Ю. Г. Павленко, А. Є. Фернібок, М. М. Юхно. Починаючи з 2003–2004 н. р. кількість магістрантів спеціальності "Дошкільне виховання" стабільно становить 5 осіб. Перші магістранти проводили дослідження актуальних та важливих тем із теорії та методики навчання, професійної педагогіки. Разом із науковими керівниками вони проводили дослідження на межі педагогіки, психології, фізіології, сміливо поринали у глибини нових на той час галузей педагогічної науки – порівняльної та пренатальної педагогіки. Для багатьох із них магістратура стала першою сходинкою до вагомих педагогічних досліджень, зокрема до написання кандидатських дисертацій. Окрім того, магістратура спеціальностей "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта" психолого-педагогічного факультету стала своє-

рідною кузнею кадрів як для самого вищу, так і для інших навчальних та науково-дослідних інститутів.

У 2013 р. магістранти спеціальності "Дошкільна освіта" (Н. В. Гаврилюк, Ж. В. Матюх) стали переможцями Міжнародного студентського конкурсу науково-дослідних робіт "Педагогічний пошук", присвяченого 125-річчю від дня народження А. С. Макаренка (Росія, м. Белгород), зайняли відповідно 1 та 3 місця (наукові курівники – проф. О. А. Федій та доц. Л. В. Зімакова).

Апробація наукових досліджень викладачів. Важливе місце в науковій роботі кафедри посідає проведення науково-практичних конференцій, присвячених проблемам початкової і дошкільної освіти, та участь викладачів кафедри у науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах різного рівня.

У 1996 р. члени кафедри підготували і провели міжвузівську науково-практичну конференцію "Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в початкових класах і дошкільних закладах" за участі науковців України, працівників шкіл та дошкільних закладів, колишніх випускників факультету.

У березні 2000 р. проведена Всеукраїнська науково-практична конференція "Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів", участь у якій взяли науковці та вчителі-практики з Києва, Харкова, Вінниці, Чернігова, Умані, Переяслав-Хмельницького, Кіровограда й інших міст. За результатами конференцій була видана збірка матеріалів.

У 2002 р. кафедрою проведено обласну науково-практичну конференцію "Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини", у 2004 р. – Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти", у 2006 р. – "Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру", у 2008 р. – "Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика", у 2010 р. – "Сучасні тенденції розвитку і практики дошкільної освіти". У 2012 р. кафедра брала активну участь у підготовці Всеукраїнських педагогічних читань "Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика", присвячених пам'яті Т. М. Байбари. 11 квітня 2013 р. о 14.00 год. проведено Міжнародний круглий стіл on-line "Здоров'єберегаючі технології в освітньому просторі" кафедрами початкової і дошкільної освіти, природничих і математичних дисциплін спільно з Федеральною державною автономною установою вищої професійної освіти "Белгородський національний дослідницький університет" і Харківською інженерно-педагогічною академією.

Результати проведених викладачами кафедри конференцій, читань розкриті на сторінках збірників наукових статей, фахових видань, кафедр-

ральних видань наукових статей та матеріалів конференцій. Наукові статті конференції 2010 р. "Сучасні тенденції розвитку і практики дошкільної освіти" уміщені у науково-практичному освітньо-популярному журналі "Імідж сучасного педагога" (2010. – № 6 – 7 (105–106). – 126 с.) та збірнику наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції "Сучасні тенденції розвитку і практики дошкільної освіти".

Щороку викладачі кафедри беруть участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях у ПНПУ і за його межами. Традиційною стала участь викладачів у роботі науково-практичних семінарів та конференцій, які проводять Глухівський національний педагогічний університет, Белгородський державний університет (Росія). Із цими навчальними установами у різний час формувалось партнерське співробітництво, зокрема, з 2010 р. між кафедрою початкової і дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка та кафедрою дошкільної педагогіки і психології Белгородського державного університету діє безстрокова угода про наукове співробітництво із закордонними організаціями з проблеми "Навчально-методична та науково-дослідницька діяльність учителя".

Кращі випускники кафедри. За весь термін діяльності психолого-педагогічного факультету було підготовлено близько 4000 учителів початкових класів; отримали кваліфікацію спеціаліста з дошкільного виховання близько 2500 випускників денної, заочної та екстернатної форм навчання.

Випускники кафедри, які отримали диплом учителя початкових класів, у різні часи працювали на кафедрах ПНПУ імені В. Г. Короленка, закінчили аспірантури навчальних і наукових закладів України, захистили кандидатські дисертації, серед них: Т. В. Бережинська, В. І. Березан, Т. О. Благова, О. О. Войналович, Н. Ю. Дем'янко, О. А. Жиров, Л. В. Зімакова, Є. А. Починок, В. С. Ірклієнко, Н. М. Манжелій, І. М. Мужикова, Ю. М. Ковалевська, Т. В. Коваленко, Н. В. Косенко, Л. В. Кононенко (Литовченко), С. П. Олійник, О. А. Острянська, Н. О. Павленко, Ю. Г. Павленко, Н. В. Сулаєва, О. А. Федій, А. С. Харченко, А. В. Хоменко, В. П. Шпак. Найбільш талановиті випускники спеціальності "Дошкільна освіта" працюють у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, мають наукові ступені: Н. М. Атаманчук (Куліш), О. О. Вашак, О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова, А. В. Пасічніченко, О. О. Рудич, Н. О. Сайко.

Отже, за тривалий період свого існування кафедра початкової і дошкільної освіти здійснила потужний кадровий науково-педагогічний розвиток, зміцнила авторитет у сфері дошкільної, початкової, професійної освіти та має перспективи науково-педагогічного зростання.

Л. Зімакова, А. Пасічніченко, О. Федій

2.3. Кафедра природничих і математичних дисциплін

Однією з перших кафедр, заснованих на педагогічному факультеті, була кафедра *природничих і математичних дисциплін початкового навчання*. Вона утворена 1982 р. в результаті реорганізації кафедри педагогіки та методики початкового навчання.

Очолив кафедру кандидат біологічних наук, доцент Іван Миколайович Мудрий. До неї ввійшли 4 доценти, 2 старших викладачі, 2 лаборанти. Протягом перших років діяльності професорсько-викладацький склад кафедри поступово укомплектовувався. У період 1982–1985 рр. на кафедрі працювали: кандидати наук, доценти І. М. Мудрий, Е. Ф. Палажченко, С. А. Семеняк, В. Х. Нечипоренко, старші викладачі – кандидат педагогічних наук О. П. Попенко (відмінник народної освіти УРСР), Ж. Ф. Верезомський, Л. А. Левченко, А. Г. Бортник, асистенти Т. М. Байбара, Т. М. Бугаєць. Кафедра забезпечувала викладання 7 дисциплін: "Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни", "Землезнавство і краєзнавство", "Ботаніка з основами екології", "Зоологія з основами екології", "Методика викладання природознавства", "Математика", "Методика викладання математики".

Зростав і розширювався педагогічний факультет, поповнювалася спеціалістами й кафедра природничих і математичних дисциплін початкового навчання. Так, у вересні 1985 р. на кафедру прийшли працювати старшими викладачами А. Г. Любченко (1991–1993 рр. – заступник декана педагогічного факультету) і М. П. Лещенко (нині – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Національного університету імені Тараса Шевченка). У 1986 р. склад кафедри поповнила кандидат педагогічних наук, доцент З. І. Литовченко, розпочала свій науково-педагогічний шлях на кафедрі асистентом М. В. Гриньова (1986–1988 рр.) (нині – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту, декан природничого факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка).

У 1988–1992 рр. на кафедру приходять працювати старшими викладачами досвідчені дидакти-математики Н. Д. Карапузова, Н. І. Багрій; асистентами – випускниця педагогічного факультету В. І. Сидорчук, випускники фізико-математичного факультету С. Є. Єфіменко, Н. В. Гібалова, В. Ю. Лелюх, А. О. Абраменко (Борисенко).

З 1990 р. під керівництвом кафедри починає працювати кабінет інформатики. Першим завідувачем кабінету був І. М. Говтвяниця, який продовжив свій шлях інженером-програмістом.

Під керівництвом І. М. Мудрого (1982–1992 рр.) діяльність кафедри була спрямована на підвищення якості викладання за рахунок міжпредметної інтеграції та на формування у студентів математичних і природознавчих понять [1047; 1048; 1050; 1052; 1054; 1056; 1058].

Науково-дослідна робота викладачів здійснювалася в межах комплексної наукової теми кафедри "Удосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі", яка була включена до загальноінститутської експериментальної програми "Учитель – школа – педвуз – школа. Результати наукових досліджень неодноразово публікувалися у центральних фахових журналах Радянського Союзу та УРСР: Мудрий І. М. Подготовка учителей начальных классов к преподаванию природоведения / И. М. Мудрый // Начальная школа. – 1986. – № 9; Мудрий І. М. Гігієна голосового апарату педагога / І. М. Мудрий, Э. Ф. Палажченко / Радянська школа. – 1986. – № 3; Мудрий І. М. Системный подход к природоведческой подготовке / И. М. Мудрый, Э. Ф. Палажченко // Вестник высшей школы. – 1987 та інші.

Викладачі С. А. Семеняк і В. Х. Нечипоренко досліджували проблеми реалізації виховних можливостей програми з природознавства у початкових класах, патріотичне виховання школярів на уроках природознавства. Вони розробляли методичні рекомендації з використання красознавчого матеріалу, художніх та музичних творів на уроках природознавства у початковій школі, їм належить понад 50 наукових публікацій, присвячених проблемам генетики, а також питанням удосконалення викладання природознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах освіти.

Необхідно відзначити плідну наукову роботу **Зінаїди Михайлівни Литовченко**, вона була членом ученої ради інституту, членом редакційної колегії з математики видавництва "Радянська школа" та членом колегії по захисту кандидатських дисертацій з методики викладання математики при Київському педагогічному інституті, очолювала заочну математичну школу Полтавської області, яка була філіалом школи при Московському державному університеті, друкувалася в журналі "Початкова школа", випустила ряд навчально-методичних посібників для учнів, учителів та студентів, зокрема "Наближені обчислення і МК", "Вивчення елементів лінійного програмування в середній школі", "Застосування ЕОМ в навчальному процесі школи та ВНЗ" тощо.

Підтримувалася співпраця з науковими установами Радянського Союзу, а саме: з Інститутом зоології АН УРСР (доц. С. А. Семеняк), Московським державним педагогічним інститутом імені В. І. Леніна (доц. Е. Ф. Палажченко), Інститутом фізіології імені П. К. Анохіна АН СРСР (доц. І. М. Мудрий), Інститутом педагогіки АПН УРСР (асист. Т. М. Байбара, Л. А. Хіміч, О. І. Гришко), Кіровоградським педагогічним інститутом (ст. викл. Л. А. Левченко) [1047; 1050;

1052]. Крім того, проводилася активна організаційно-методична робота: обмін досвідом із подібними кафедрами педагогічних інститутів міст Мінська, Свердловська, Кіровограда; запровадження передового педагогічного досвіду в навчально-виховний процес базових шкіл м. Полтави № 6, 14, 32; участь у районних педрадах (сміт Чутове, сміт Решетилівка, м. Кобеляки); робота у складі комісії Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР із питання участі Свердловського педагогічного інституту в реалізації реформи загальної освіти і професійної школи (доц. І. М. Мудрий, 1985–1986 рр.).

Викладачі кафедри вели активну просвітницьку діяльність, співпрацюючи з громадською організацією "Товариство "Знання". Так у 1985–1986 рр. провідними науковцями було прочитано 75 публічних лекцій у Полтаві та області [1050].

Вагомий внесок у розвиток кафедри зробила **Тетяна Миколаївна Байбара**, яка завідувала кафедрою у 1992–1993 рр. Вона згрупувала навколо себе дружний і злагоджений колектив однодумців. Під її керівництвом кафедра працювала над темою "Умови і шляхи реалізації концепції розвитку національної освіти у школі І ступеня". У травні 1993 р. кафедрою спільно з відділом виховання і навчання молодших школярів НДІ педагогіки України була організована і проведена Всеукраїнська науково-практична конференція "Розбудова національної початкової школи". Кафедра підтримувала наукові зв'язки з Великотирновським університетом (Болгарія), досліджувала зарубіжний досвід організації навчально-виховного процесу у вишій та початковій ланці освіти.

У листопаді 1993 р. Тетяна Миколаївна вступила в докторантуру Науково-дослідного інституту педагогіки України, а в 1998 р. отримала запрошення від Інституту педагогіки АПН України перейти на роботу в лабораторію початкової освіти, яку очолила з 2000 р. Її компетентний підхід і креативність яскраво проявилися в наукових роботах: навчальних програмах для учнів початкової школи і студентів вишу, підручнику з методики навчання природознавства, підручниках "Я і Україна", "Природознавство", які перекладалися російською, польською, угорською, кримсько-татарською мовами. За її активної участі лабораторія розробила Державний стандарт початкової загальної освіти (2012), навчальні програми для 1–4 класів, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, покоління нових підручників і посібників для початкових класів, які перекладено на інші мови.

У складний період соціально-економічного розвитку незалежної України, кафедра бере активну участь у розбудові вищої національної школи. Під керівництвом завідувача кафедри доцента **Едуарда Федоровича Палажченка** (1993–2000 рр.) науковці презентують дослідження у наукових, науково-методичних, науково-практичних конференціях, які відбувалися у провідних вишах України та за її межами, де виступали з доповідями про вдосконалення

Засідання методичного семінару кафедри природничих і математичних дисциплін початкового навчання. Зліва направо сидять: В. І. Сидорчук, Н. І. Багрії, В. Х. Нечипоренко, Н. В. Гібалова, О. І. Гришко, С. Е. Єфіменко, О. А. Остряньська, Е. Ф. Палащенко; стоять: В. М. Цимбал, В. М. Помогайбо, В. Ю. Лелюх, А. О. Борисенко. 1996 р.

підготовки педагогічних фахівців. Молоді викладачі (Н. В. Гібалова, А. О. Борисенко, Т. В. Бережинська, О. А. Остряньська, В. М. Цимбал) визначилися з темами наукових досліджень та вступили до аспірантури. О. І. Гришко успішно захистила кандидатську дисертацію з теми "Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики" зі спеціальності 13.00.02 – Теорія і методика навчання математики (нині вона доцент кафедри початкової і дошкільної освіти).

Викладачами кафедри в різні роки працювали: доценти Е. П. Беденко, О. І. Гришко, О. А. Остряньська, О. В. Харченко, О. В. Пилипенко; старші викладачі С. Е. Єфіменко, В. І. Сидорчук, А. В. Калениченко, І. Д. Гончаренко; асистенти В. О. Богун, С. О. Зайцев, В. Ю. Лелюх, О. В. Міхопарова, В. М. Тараненко, О. С. Комаров, Н. В. Сергієнко, В. М. Цимбал, Н. М. Головня, Т. Є. Кожевнікова. У різні часи сумлінно та наполегливо виконували щоденну кропітку роботу лаборанти кафедри Г. Г. Горбунова, О. Собко, О. Разуваєва, І. М. Могилат, В. М. Цимбал, О. В. Дряпак, К. І. Лелюх, О. В. Победа, Т. В. Мірошніченко, З. П. Штефан, Л. Г. Дзюба (Хоменко), Ю. М. Левінська, К. П. Крикля, М. П. Бойчук, А. В. Мирошніченко, В. С. Семенська, Г. В. Мартазіна.

Свій науковий шлях починали з роботи на кафедрі природничих та математичних дисциплін такі знані науковці:

– М. В. Гриньова – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності, декан природничого факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка;

– Т. М. Байбара – кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки АПН України, автор підручників, зошитів із природознавства, методичних посібників для вчителів;

– М. П. Лещенко – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка;

– А. В. Калениченко – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем та технологій Полтавської державної аграрної академії.

Як важливий етап свого професійного зростання згадують роботу на кафедрі знані освітяни Полтавщини Т. М. Бугаєць, В. А. Левченко, А. Г. Бортник.

Нині кафедра забезпечує викладання понад 50 дисциплін, у її штаті працюють 14 викладачів, з яких 11 – кандидати наук, 10 – доценти, 1 – професор. Співробітники кафедри залучені до підготовки студентів психолого-педагогічного факультету за різними напрямками підготовки: "Психологія", "Початкова освіта", "Дошкільна освіта", "Корекційна освіта", "Соціальна педагогіка", "Музика", "Хореографія", "Образотворче мистецтво", "Культурологія".

Основу кафедри становлять дві секції:

– секція природничих дисциплін забезпечує викладання навчальних дисциплін медико-біологічного циклу, природознавчих дисциплін та методики їх викладання;

– секція математичних дисциплін забезпечує математичну підготовку студентів психолого-педагогічного факультету; викладання фундаментальних курсів з інформатики, практикумів із нових інформаційних технологій та їх використання у майбутній професії, дидактики математики початкової школи.

Секції працюють у тісному взаємозв'язку з кафедрами університету (екології та охорони довкілля, ботаніки, біології та основ здоров'я людини, математики, математичного аналізу та інформатики) й інших провідних вишів міста.

Нині до складу колективу кафедри входять доценти В. М. Помогайбо, І. С. Беседіна, К. Ф. Чуб, Н. В. Гібалова, О. І. Березан, А. В. Петрушов, Є. А. Починок, Л. П. Процай, Л. Г. Хоменко, Т. В. Бережинська, старший викладач В. А. Ржеко, асистенти А. О. Борисенко, Я. М. Макаренко, Н. О. Власенко, завідувач лабораторії обчислювальної техніки О. В. Максакова, старші лаборанти Л. Г. Дзюба, В. В. Дзюба, Д. О. Богданова.

Керує кафедрою **Наталія Дмитрівна Карапузова** – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри природничих і математичних дисциплін, декан психолого-педагогічного факультету, заслужений працівник освіти України.

Наталія Дмитрівна – відомий учений, однією з перших в Україні дослідила проблему ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів, очолює наукову школу "Формування і розвиток освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу", керує дослідженнями аспірантів зі спеціальностей 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти, 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.08 – Дошкільна педагогіка. Напрямами наукових досліджень школи є організація контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів, ергономічна підготовка майбутніх учителів початкових класів, запровадження педагогічної підтримки у навчально-виховний процес, формування професійної мобільності студентів, актуалізація та окреслення пріоритетних напрямів творчого використання педагогічних ідей вітчизняних педагогів. Під її керівництвом захищено 3 кандидатських дисертації. Наталія Дмитрівна – автор (співавтор) понад 200 наукових і науково-методичних праць. Вона є основоположником розвитку педагогічної ергономіки в Україні, співавтором навчального посібника з грифом МОН України "Основи педагогічної ергономіки" (2012) та підручника "Педагогическая эргономика начальной школы" (2014), виданого за кордоном; співавтором підручника з грифом МОН України "Основи природознавства" (2013). Під її керівництвом уперше досліджено педагогічну спадщину В. А. Євтушевського, яку висвітлено в монографії "Василь Адрианович Евтушевский – педагог, просвітитель (1836–1888 рр.)" (2011); результати досліджень у галузі музейної педагогіки впроваджені та використовуються на психолого-педагогічному факультеті.

Трудова діяльність Наталії Дмитрівни пов'язана з психолого-педагогічним факультетом із перших днів його заснування. Працюючи в райкомі комсомолу, на кафедрі математичного аналізу Полтавського педагогічного інституту вона читає лекції з математики та методики математики на запрошення першого декана факультету Нінелі Степанівни Литвиненко. У 1990 р. Н. Д. Карапузова стає членом кафедри природничих і математичних дисциплін початкового навчання і проходить шлях від старшого викладача до професора, завідувача кафедри, декана факультету. Протягом багатьох років вона читає основні та спеціальні курси з математичних дисциплін ("Математика", "Теорія ймовірностей і математична статистика", "Математичні методи у педагогічних дослідженнях", "Методика навчання математики" та інші) для студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету.

Значний адміністративний досвід, високі особистісні та організаторські якості реалізуються Н. Д. Карапузовою на посаді завідувача кафедри вже понад 10 років. Великих зусиль докладено Наталією Дмитрівною до підвищення якісного рівня професорсько-викладацького складу кафедри:

– до кадрового складу залучено кваліфікованих викладачів: кандидата біологічних наук І. С. Беседіну, кандидата фізико-математичних наук К. Ф. Чуба, кандидатів медичних наук О. І. Березана, А. В. Петрушова, старшого викладача В. А. Ржеко;

– до викладацької діяльності на факультеті залучалися висококваліфіковані спеціалісти інших закладів освіти:

- І. Д. Гончаренко – заслужений працівник освіти, директор СШ №13 м. Полтави;

- Т. М. Байбара – кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України;

- О. С. Мельниченко – професор кафедри математичного аналізу та інформатики ПНПУ імені В. Г. Короленка;

- Г. П. Жемела – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік, завідувач кафедри рослинництва Полтавської державної аграрної академії;

- О. В. Пилипенко – кандидат медичних наук, доцент Української медичної стоматологічної академії;

– стали кандидатами педагогічних наук Н. В. Гібалова, О. А. Остряньська, Т. В. Бережинська; фізико-математичних наук – Л. Г. Хоменко;

– захистили під її науковим керівництвом кандидатські дисертаційні дослідження Ю. Г. Павленко, Є. А. Починок, Л. П. Процай;

– вступили до аспірантури Т. В. Мірошніченко, Н. М. Панасенко, Н. О. Влащенко, А. В. Мирошніченко, Я. М. Макаренко, М. П. Бойчук, Л. Г. Дзюба, О. В. Максакова;

– закінчила аспірантуру і готується до захисту кандидатської дисертації А. О. Борисенко.

Під науковим керівництвом Наталії Дмитрівни кафедра організувала і проводила міжнародні, всеукраїнські науково-практичні конференції та регіональні семінари [293; 299].

Значущою подією в науково-організаційній роботі кафедри стала Всеукраїнська науково-практична конференція "Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти", яка відбулася у 2001 р. Високий рівень організації і проведення конференції відзначили відомі українські вчені Іван Андрійович Зязюн, Олександра Яківна Савченко, Микола Самійлович Вашуленко, Надія Михайлівна Бібік, Тетяна Миколаївна Байбара та інші науковці, які взяли участь у її роботі.

Наукова співпраця кафедри з Інститутом педагогіки НАПН продовжується. Так, 3 – 4 квітня 2012 р. спільно з лабораторією початкової освіти інституту проведені Всеукраїнські педагогічні читання "Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика", присвячені пам'яті Т. М. Байбари. За ос-

танні 5 років проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру" (2006 р., спільно з кафедрою дошкільної освіти ПДПУ імені В. Г. Короленка), Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти" (2008 р.) та п'ять регіональних наукових семінарів: "Ергономічні засади професійної підготовки майбутніх учителів" (2010), "Валеологічна освіта – шлях до зміцнення здоров'я нації" (2011), "Педагогічні ідеї і діяльність В. Євтушевського" (2012), "Упровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес освітніх закладів" (2013), "Упровадження ІКТ у навчально-виховний процес освітніх закладів" (2014).

15–16 жовтня 2008 р. в межах роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції "Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти" [423] на базі ЗОШ № 13 проведено відкритий круглий стіл "Авторські технології комп'ютеризації навчання" для науковців, науково-педагогічних працівників, учителів міста. Досвід діяльності з комп'ютеризації навчального процесу представив директор школи, заслужений працівник освіти України І. Д. Гончаренко. Визначено переваги та перспективи впровадження сучасних комп'ютерних технологій у навчальний процес різних рівнів. Запропонована тематика та форма роботи викликає інтерес у педагогічній громадськості.

Викладачі кафедри значні здобутки мають у науковій діяльності. Загальна наукова тема кафедри "Удосконалення природничої та математичної підготовки студентів психолого-педагогічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів України" реалізується за такими напрямками: теорія та методика професійної освіти, теорія та історія педагогіки. Результати наукової діяльності викладачів кафедри: захищено 6 кандидатських дисертацій [49, 94, 108, 115, 144, 149]; видано 2 підручники з грифом МОН (один опубліковано за кордоном), 3 навчальні посібники з грифом МОН [536, 554, 574], 1 монографію [147], численні навчально-методичні посібники, затверджені вченою радою ПНПУ імені В. Г. Короленка, статті у фахових виданнях України та за кордоном.

На кафедрі існує система наставництва, досвідчені викладачі передають свій досвід, знання молодому поколінню. Систематично проводяться відкриті заняття, майстер-класи для молодих науковців.

Довгий час наставником викладачів природничого циклу залишається **Валентин Михайлович Помогайбо** – доцент, кандидат біологічних наук зі спеціальності "Генетика", відмінник освіти України (працює на кафедрі з 1995 р.).

Навчаючись в аспірантурі, брав участь у фундаментальних дослідженнях з експериментального мутагенезу під керівництвом відомого генетика, професора П. К. Шкварнікова, що відзначено у другому томі тритомного видання АН УРСР "Развитие биологии на Украине" (1985 р.). За участь у дослідженні ролі академіка М. І. Вавилова в розвитку біології в Україні нагороджений пам'ятною медаллю до 100-річчя від дня народження цього видатного вченого. Брав участь у відродженні Національного університету "Києво-Могилянська академія", що відзначено спеціальним дипломом.

Коло наукових інтересів Валентина Михайловича сьогодні – це інтеграція змісту біологічної освіти студентів вищих навчальних закладів та філософія освіти. Він є автором 90 наукових праць загальним обсягом понад 100 друкованих аркушів, серед яких підручник із грифом МОН "Основи природознавства", 8 навчальних посібників ("Довкілля", "Біологічний експрес-довідник", "Порівняльна анатомія нервової системи", "Анатомія та фізіологія нервової системи", "Вступ до пренатальної психології" [202; 219; 232; 276; 288; 302; 303]), 4 посібники мають гриф МОН ("Генетика людини", "Основи валеології", "Основи педагогічної ергономіки", "Анатомія та еволюція нервової системи" [536; 554]). Більшість наукових публікацій видано в ліцензованих журналах: "Генетика" (Москва), "Цитология и генетика" (Київ), "Доклады ВАСХНИЛ" (Москва), "Сахарная свекла" (Москва), "Вісник академії наук України" (Київ), "Біологія та хімія у школі" (Київ), "Постметодика" (Полтава) тощо. Крім того, опубліковано численні науково-просвітницькі статті з питань інтеграції змісту освіти та філософії освіти (2000–2010) у центральних освітянських газетах ("Освіта", "Управління освітою", "Директор школи", "Біологія", "Психологія"). У наукових журналах, збірниках, газетах різного підпорядкування опубліковано 22 статті з питань ролі видатних учених у розвитку біологічної науки в Україні та на Полтавщині.

В. М. Помогайбо забезпечує підготовку студентів із таких дисциплін: "Анатомія, фізіологія людини з основами генетики", "Фізіологія ВНД", "Анатомія та еволюція нервової системи", "Основи генетики".

Євгенія Анатоліївна Починок працює над дослідженням педагогічних умов формування ергономічних компетенцій у майбутніх учителів початкових класів. Нею в 2009 р. захищено кандидатську дисертацію відповідної тематики й упроваджено в навчальний процес експериментально перевірену програму спецкурсу "Основи педагогічної ергономіки" [115]. У 2010 р. організовано і проведено регіональний семінар "Ергономічні засади професійної підготовки майбутніх учителів", у якому взяли участь викладачі університету, вчителі шкіл, методисти, студенти. Євгенія Анатоліївна на високому рівні проводить навчальні заняття з методики викладання предметів освітньої га-

лузі "Людина і світ", методики викладання валеології та БЖД, методики навчання природознавства; керує магістерськими дослідженнями, як результат – видання спільних із магістрантами навчально-методичних посібників для студентів педагогічного факультету з методики навчання природознавства у початковій школі [697–700]. Є співавтором підручника "Основи природознавства" (Н. Д. Карапузова, І. В. Карапузова, В. М. Помогайбо, Є. А. Починок) (гриф МОН) та навчального посібника "Основи педагогічної ергономіки" (Н. Д. Карапузова, Є. А. Зімниця, В. М. Помогайбо) (гриф МОН).

З 2010 р. Є. А. Починок уміло організовує навчально-виховний процес на заочному відділенні психолого-педагогічного факультету, працюючи заступником декана.

Провідними викладачами дисциплін біологічного циклу є кандидат біологічних наук, доцент **Ірина Сергіївна Беседіна** ("Основи екології", "Основи валеології", "Основи ботаніки і зоології", "Основи землезнавства і краєзнавства") та кандидат педагогічних наук, доцент **Тетяна Василівна Бережинська** ("Методика навчання природознавства").

І. С. Беседіна працює на кафедрі природничих і математичних дисциплін із 2005 р., є автором низки опублікованих методичних матеріалів, посібників із навчальних курсів, що нею викладаються. У 2006 та 2007 рр. брала участь у розбудові адміністративно-наукового центру "Регіональний ландшафтний парк "Нижняворсклянський": закладанні дендропарку, фруктового саду, розробки проекту музею (експозиція про гриби), забезпечувала еколого-просвітницькі заходи – організувала конференції, проводила екологічні екскурсії, здійснювала моніторингові наукові дослідження.

Наукові інтереси І. С. Беседіної пов'язані з вивченням мікобіоти Лівобережної Лісостепу України. Кожного року проводяться моніторингові дослідження видової різноманітності базидіальних грибів та їхніх екологічних особливостей у різних фітоценозах Полтавського та Диканського районів. Результати досліджень постійно висвітлюються І. С. Беседіною на наукових зібраннях різного рівня: з'їздах, конференціях і семінарах. За 20 років роботи в університеті вона опублікувала понад 60 наукових та методичних праць. Результати мікологічних досліджень увійшли до обґрунтування доцільності створення регіональних парків "Гадяцький" і "Нижняворсклянський". Свій науковий досвід І. С. Беседіна передає молоді. Вона має багаторічний досвід керівництва учнівськими науковими роботами, які неодноразово перемагали на обласних та всеукраїнських конкурсах. Під її керівництвом підготовлено 11 дипломних та 5 магістерських робіт. І. С. Беседіна є популяризатором природоохоронних знань серед різних груп населення – учнів, студентів, учителів, бере участь в інформаційних передачах на телебаченні, проводить екс-

курсії на природно-заповідних територіях, є автором тематичних фотовиставок природоохоронної тематики.

Т. В. Бережинська почала свою науково-педагогічну діяльність на кафедрі природничих і математичних дисциплін асистентом у 1999 р. Тетяна Василівна – випускниця психолого-педагогічного факультету, належить до послідовників науково-методичної школи Т. М. Байбари, адже була її ученицею і магістранткою, а згодом, у 2002–2005 рр., навчалася в аспірантурі лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, яку очолювала Тетяна Миколаївна. У 2007 р. захистила кандидатську дисертацію "Формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів", науковий керівник – проф. Н. М. Бібік [94].

Т. В. Бережинською розроблено спецкурс "Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів", який упроваджено в навчальний процес підготовки майбутніх учителів початкових класів, опубліковано близько 20 наукових та науково-методичних праць із питань теорії та методики професійної освіти, методики навчання природознавства молодших школярів [593–596].

Високий рівень викладання дисциплін медико-біологічного циклу забезпечується кандидатами медичних наук, доцентами **Олексієм Івановичем Березаном** і **Андрієм Васильовичем Петрушовим**.

О. І. Березан є провідним фахівцем з підготовки студентів за спеціальністю "Корекційна освіта", ним розроблено навчально-методичне забезпечення професійно-орієнтованих курсів для цієї спеціальності, а саме: "Мовленнєві і сенсорні системи та їх порушення", "Неврологічні основи логопедії", "Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху і мовлення", "Невропатологія", "Клінічні основи порушень психофізичного розвитку", "Психопатологія". Як кандидат наук, проводить активну наукову діяльність. Має близько 60 наукових друкованих праць, серед яких навчальний посібник із грифом МОН "Анатомія та еволюція нервової системи" (В. М. Помогайбо, О. І. Березан), 18 навчальних посібників серії "Клінічні основи корекційної педагогіки" ("Анатомія і фізіологія дитини дошкільного віку", "Органи мовлення: анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти", "Анатомо-фізіологічні та клінічні основи сурдопедагогіки", "Основи дитячої нейропсихопатології", "Сенсорні і мовленнєві системи та їхні порушення", "Невропатологія", "Основи психопатології", "Неврологічні основи логопедії", "Клініка психічного дизонтогенезу", "Психопатологія дитячого віку", "Невропатологія" (електронний посібник), "Основи нейропсихології" тощо) [266; 267; 282; 283; 352–407; 408; 409; 514; 515; 598; 599; 600; 601]. Результати наукових до-сліджень неодноразово доповідалися на науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Проблематика наукових публікацій О. І. Березана стосується клінічних основ корекційної педагогіки, зокрема питань етіології, патогенезу, клініки, діагностики й профілактики вродженої та набутої патології, дослідження причин і механізмів виникнення аномалій психомоторного розвитку дітей, що формуються переважно у внутрішньоутробному періоді життя та під час народження. Наукові інтереси О. І. Березана охоплюють і проблеми вдосконалення викладання медичних дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах. У 2009 р. успішно пройшов наукове стажування на кафедрі нервових хвороб з нейрохірургією та медичною генетикою ВДНЗ України "Українська медична стоматологічна академія". Здійснює керівництво проблемною групою "Актуальні питання клінічних основ дефектології", є керівником наукових статей та доповідей студентів.

А. В. Петрушов працює на кафедрі природничих і математичних дисциплін із 2007 р., викладає курси "Основи медичних знань та охорони здоров'я", "Педіатрія", "Вікова фізіологія та валеологія", "Анатомія, фізіологія і патологія дітей і підлітків з основами валеології", є автором навчальних програм із дисциплін "Вікова фізіологія та валеологія", "Педіатрія" та їх методичного забезпечення, п'яти навчальних посібників із курсів, які викладаються на кафедрі: "Генетика людини" (гриф МОН України №1/11-8961 від 27.09.2010 р. [536]), "Основи медичних знань" [389], "Невідкладна допомога та догляд за хворими" [390], "Основи валеології", "Вікова фізіологія та валеологія". Ним опубліковано понад 40 наукових та науково-методичних праць, у тому числі у фахових виданнях, які внесено до переліку ВАК України, зокрема у журналах "Світ медицини та біології", "Вісник проблем біології і медицини", "Імідж сучасного педагога" [842–844]. Брав участь у роботі багатьох міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій. Наукові публікації та виступи стосуються проблем оптимізації медико-біологічної підготовки студентів педагогічних ВНЗ, профілактики поширених захворювань внутрішніх органів та фармакогенетики, попередження невідкладних станів та ускладнень захворювань.

До кола інтересів А. В. Петрушова входять також проблеми виховання студентської молоді та розвитку творчих здібностей студентів. Він є художнім керівником Полтавської міської асоціації КВК та керівником студентського театру естрадних мініатюр "ФРЕШ" психолого-педагогічного факультету, який бере участь в університетських, міжвишівських мистецьких заходах і концертах, є багаторазовим лауреатом обласного мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна".

Теоретичні курси математики та інформатики забезпечують досвідчені лектори – доценти Наталія Володимирівна Гібалова, Костянтин Федорович Чуб, Людмила Петрівна Процай, Любов Григорівна Хоменко та старший викладач Віра Андріївна Ржеко.

Н. В. Гібалова працює на кафедрі понад 20 років. Після закінчення фізико-математичного факультету Полтавського педагогічного інституту в 1991 р. почала свою педагогічну діяльність асистентом кафедри природничих і математичних дисциплін початкового навчання, вела практичні заняття з математики, методики викладання математики, лабораторні роботи з основ інформатики і ТЗН. З 1996 по 1999 р. навчалася в аспірантурі Інституту педагогіки АПН України, після закінчення якої у 2000 р. в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова успішно захистила кандидатську дисертацію "Методична система навчання учнів 5–6 класів елементів геометрії", (науковий керівник – член-кореспондент АПН України, проф. М. І. Бурда) [49]. Є автором близько 50 праць, серед яких навчальні та методичні посібники для студентів вишу, науково-методичні праці з питань теорії та методики навчання математики учнів початкової та середньої школи, друкувалася в фаховому журналі "Математика в школі". Разом з В. А. Ржеко продовжують працювати над проблемою удосконалення математичної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Ними випущено навчальний посібник із математики для студентів спеціальності "Початкова освіта", розроблено методичні рекомендації до викладання курсу математики в умовах кредитно-модульної системи, методичні посібники з вивчення окремих розділів математики "Геометричні побудови", "Наближені обчислення" та інші [358; 359; 360; 472; 639; 637; 638].

В. А. Ржеко продовжила свою педагогічну діяльність на кафедрі природничих і математичних дисциплін після 35-річної трудової діяльності на кафедрі математики ПДП імені В. Г. Короленка – з 2002 р. Віра Андріївна – професіонал із багаторічним стажем викладацької діяльності, у її науковому доробку близько 40 друкованих праць з питань методики викладання математики у середній та вищій школі [873; 874; 875; 876].

К. Ф. Чуб починав свій науково-педагогічний шлях учителем математики та інформатики (1989–1994 рр.), продовжив асистентом кафедри математичного аналізу ПДП імені В. Г. Короленка (1995–1997 рр.), аспірантом факультету кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1997–2000 рр.). У 2000 р. захистив кандидатську дисертацію зі спеціальності "Системний аналіз і теорія оптимальних рішень" з проблеми "Оптимальне керування кінетичною системою Моно-Ієрусалимського" [53]. У 2000–2004 рр. працював на кафедрі математичного аналізу та інформатики Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Із 2004 р. – доцент кафедри природничих та математичних дисциплін, заступник декана з навчальної роботи психолого-педагогічного факультету. Наукові інтереси Костянтина Федоровича пов'язані з розробкою методів знаходження оптимальних ке-

рувань для нелінійної кінетичної системи, упровадженням нових інформаційних технологій у навчальний процес загальноосвітньої та вищої школи.

З метою якісного забезпечення аудиторних занять і самостійної роботи студентів стаціонарної форми та для організації дистанційної освіти студентів заочної й екстернатної форм навчання ним розроблено й апробовано електронний підручник із дисципліни "Математичні методи в психології". Має низку навчальних посібників та фахових праць з інформатики, які забезпечують підготовку майбутніх учителів інформатики в початкових класах [972–975].

Людмила Петрівна Процай працює на кафедрі з 2002 року. У 2011 році захистила кандидатську дисертацію у спеціалізованій вченій раді К 44.053.01 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, присвячену комплексному вивченню непересічної педагогічної персоналії В. А. Євтушевського [144]. Висновки дослідження й узагальнений фактичний матеріал є джерелом для підготовки праць з історії педагогіки, створення нормативних та елективних спецкурсів і спецсеминарів із педагогіки й методики викладання математики в початковій школі для закладів педагогічної освіти III–IV рівнів акредитації та системи післядипломної педагогічної освіти. На основі отриманих результатів дослідження розроблено й використовується у практиці підготовки майбутніх учителів авторський спецкурс та проведено регіональний семінар "Педагогічні ідеї і діяльність В. Євтушевського". Свої наукові здобутки Л. П. Процай презентувала на науково-практичних міжнародних конференціях та у фахових наукових виданнях [863–866]. У співробітництві з Н. Д. Карапузовою видано монографію "В. А. Євтушевський – педагог-просвітник (1836–1888)" (2012 р.).

Ґрунтовна фахова підготовка і високий професійний рівень дають Людмилі Петрівні змогу ефективно викладати предмети "Теорія ймовірностей та математична статистика", "Математичні методи в психології", "Основи інформатики та обчислювальної техніки", "Нові інформаційні технології та технічні засоби навчання", "Методика навчання математики", спецкурс "Педагогічні ідеї і діяльність В. А. Євтушевського".

У 2008 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди **Юлія Григорівна Павленко** захистила дисертацію на тему "Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів" зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти [109]. Результатами експериментальної роботи доведено ефективність упровадження розробленої системи використання музеїв педагогічного профілю у навчальній, виховній і науковій роботі студентів вищих педагогічних навчальних закладів. У навчально-виховний процес університету впроваджено спецкурс "Основи музейно-педагогічної діяльності вчителя". Результати дослід-

жень неодноразово доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах, опубліковано близько 15 наукових праць у фахових виданнях. У грудні 2009 р. Ю. Г. Павленко була офіційним опонентом на захисті кандидатської дисертації з проблем музейної педагогіки. З 2012 р. Юлія Григорівна виконує обов'язки заступника директора з наукової роботи музею історії психолого-педагогічного факультету та координує сектор науково-дослідної роботи кафедри.

Упродовж багатьох років Ю. Г. Павленко набувала досвіду викладання методики математики у початковій школі, тісно співпрацюючи зі своїм науковим керівником і наставником Н. Д. Карапузовою. Разом із нею опубліковані й використовуються в освітньому процесі вищої школи навчально-методичні посібники з методики викладання математики [226; 227]. З початком підготовки на факультеті майбутніх учителів інформатики у початкових класах розроблено навчальну програму, навчально-методичне забезпечення курсу методики навчання інформатики у початковій школі для студентів напряму підготовки "Початкова освіта". У 2012–2013 н. р. Юлію Григорівну Павленко обрано на посаду доцента кафедри початкової і дошкільної освіти.

Л. Г. Хоменко працює на кафедрі з 2006 р., викладає курси "Нові інформаційні технології", "Технічні засоби навчання", "Комп'ютерна графіка та анімація". У 2012 р. Любов Григорівна захистила кандидатську дисертацію з проблеми "Структурні перетворення в швидкозагартованих бінарних та квазібінарних системах на основі Fe, Ti і W" й отримала ступінь кандидата фізико-математичних наук. Результати дисертаційної роботи висвітлені в 14 наукових публікаціях, з них 5 – у фахових виданнях. Науковий доробок дослідника ґрунтовно представлено в посібнику "Процеси розпаду пересичених твердих розчинів", рекомендованому МОН до використання в навчальному процесі вищої школи. Апробація основних положень дослідження відбувалася на науково-практичних конференціях міжнародного рівня в Україні (Київ, Дніпропетровськ, Полтава, Івано-Франківськ, Ужгород) та за її межами (Прага, Фрязіно, Кемерово).

Л. Г. Хоменко виконує обов'язки заступника декана психолого-педагогічного факультету з навчальної роботи по стаціонарному відділенню, у жовтні 2013 р. обрана на посаду доцента кафедри природничих і математичних дисциплін.

Наукові проблеми в галузі математичної фізики досліджує викладач кафедри **Анжела Олександрівна Борисенко**. Коло наукових інтересів А. О. Борисенко становлять побудова реалізацій чотиривимірних алгебр Лі та відповідних інваріантних просторів у певних класах диференціальних операторів, а також питання знаходження ермітових точно розв'язних матричних моделей Шредингера. Результати дисертаційного дослідження "Точно розв'язні матричні моделі" були неодноразово представлені у фахових виданнях, на

міжнародних наукових конференціях у Києві "Symmetry in Nonlinear Mathematical Physics", "Dynamical Systems Modelling and Stability Investigation" [615–619], на яких учені з усього світу презентують найбільш вагомі здобутки з теорії диференціальних рівнянь та математичної фізики. А. О. Борисенко закінчила аспірантуру і готується до захисту дисертаційного дослідження.

Прагнення до професійного зростання виявляють молоді викладачі кафедри. Так, закінчила аспірантуру і готується до захисту **Тетяна Віталіївна Мірошніченко** (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; тема дисертаційного дослідження: "Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі", науковий керівник – проф. О. А. Федій), яка з 2013 р. працює на кафедрі початкової і дошкільної освіти, **Надія Миколаївна Головна** (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; тема дослідження: "Формування професійної мобільності на засадах дидактичного вибору"; науковий керівник – проф. Н. Д. Карапузова), **Яна Миколаївна Макаренко** (Інститут ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України, тема дослід-

Колектив кафедри природничих і математичних дисциплін. Зліва направо сидять: доц. І. С. Беседіна, доц. К. Ф. Чуб, доц. Н. В. Гібалова, проф. Н. Д. Карапузова, доц. В. М. Помогайбо, ст. викл. Т. В. Мірошніченко, асист. М. П. Бойчук; стоять: доц. Л. П. Процай, доц. Л. Г. Хоменко, зав. лаб. О. В. Максакова, асист. А. О. Борисенко, доц. Ю. Г. Павленко, доц. А. В. Петрушов, зав. лаб. В. А. Жадан, ст. лаб. В. В. Дзюба, ст. лаб. Л. Г. Дзюба, доц. О. І. Березан, доц. Є. А. Починок, ст. викл. В. А. Ржеко. 2012 р.

ження: "Агарикоїдні гриби (Agaricales, Boletales та Russulales) басейну р. Псел у межах Лівобережного Лісостепу"; науковий керівник – проф. В. П. Гелюта), **Нагалія Олександрівна Власенко** (Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара, тема дослідження: "Еколого-ідеологічні особливості зеленої зони

міста Полтави"; науковий керівник – проф. А. П. Травлев), **Мирослава Петрівна Бойчук** (Харківський національний університет імені Н. В. Каразіна, тема дослідження: "Психологічні особливості пам'яті у людей з різним рівнем розвитку репрезентативних систем"; науковий керівник – проф. Є. В. Заїка), **Лєся Григорівна Дзюба** (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, тема дослідження: "Формування готовності майбутніх учителів інформатики початкової школи до ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями"; науковий керівник – проф. Н. Д. Карапузова).

Значна увага кафедри приділяється науковим дослідженням із залученням студентів до наукової творчості. Особисте ставлення керівника кафедри до наукових досліджень та його успіхи в цьому напрямку є взірцем, добрим прикладом для молодих співробітників. Зокрема, студенти і магістранти здійснюють підготовку наукових доповідей, виконують дослідницькі лабораторні роботи і домашні завдання, що містять елементи творчого пошуку, здійснюють дослідження під час усіх видів практики, роблять виступи на наукових семінарах і конференціях, пишуть курсові та дипломні роботи, наукові статті тощо.

Викладачі кафедри організують роботу студентських проблемних груп, які вивчають актуальні проблеми: генетики (доц. В. М. Помогайбо), клінічних основ дефектології (доц. О. І. Березан), різноманіття грибів макроміцетів у різних природних угрупованнях Полтавської області (доц. І. С. Беседіна), сучасну профілактику поширення захворювань внутрішніх органів (доц. А. В. Петрушов), використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професії (доц. К. Ф. Чуб).

Доценти Н. В. Гібалова, І. С. Беседіна, К. Ф. Чуб є консультантами наукових робіт учнів-членів МАН, які займали призові місця на обласних конкурсах учнівських наукових робіт.

Викладачі кафедри (Н. Д. Карапузова, Н. В. Гібалова, Є. А. Починок, Л. П. Процай) ведуть цілеспрямовану, систематичну методичну підготовку студентів до участі у Всеукраїнській олімпіаді з початкової освіти. Результатами цієї роботи є такі досягнення: 1-е загальне місце – Юлія Павленко (м. Глухів, 2001 р.), 1-е місце у номінації "Методика викладання математики" – Ірина Степура (м. Дрогобич, 2004 р.), відзнака у номінації "Найкращий урок природознавства" – Тетяна Скрипай, Надія Вовк (м. Бердянськ, 2009 р.), нагороджені грамотою за найкращі роботи з методики навчання природознавства Мирослава Кучерук та Валентина Балабас (м. Глухів, 2013 р.).

Результатом наукової роботи зі студентами і магістрантами є видання методичних посібників та рекомендацій, які в подальшому використовуються у професійній підготовці наступних поколінь майбутніх фахівців.

З 2000 по 2014 р. спільно з викладачами кафедри магістрантами підготовлено понад 25 публікацій.

Реалізація основних вимог Болонського процесу вносить великі зміни в організацію навчання у вищому навчальному закладі. Щорічно викладачами кафедри укладаються програми нових нормативних та альтернативних курсів, випускаються навчальні посібники, удосконалюються навчально-методичні комплекси з урахуванням вимог кредитно-модульної системи, сьогоденних досягнень у відповідних галузях науки та освітніх технологій.

Кафедра завжди приділяла увагу науково-методичній роботі. Серед найбільш вагомих здобутків у цьому напрямі необхідно відзначити підготовку навчальних та навчально-методичних посібників:

- підручник "Основи природознавства" (гриф МОН) (Н. Д. Карапузова, І. В. Карапузова, В. М. Помогайбо, Є. А. Починок), 2013 р.;
- навчальний посібник "Анатомія та еволюція нервової системи" (В. М. Помогайбо, О. І. Березан), 2013 р.;
- навчальний посібник "Основи педагогічної ергономіки" (Гриф МОН України) (Н. Д. Карапузова, Є. А. Зімниця, В. М. Помогайбо), 2012 р.;
- навчальний посібник "Генетика людини" (Гриф МОН України) (В. М. Помогайбо, А. В. Петрушов), 2011 р.;
- методичний посібник для студентів педагогічних вишів, учителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня, методистів "Задачі з логічним навантаженням як засіб розвитку математичних здібностей" (Н. Д. Карапузова, Н. І. Багрій, Н. В. Гібалова), 2000 р.;
- навчальний посібник для студентів ВНЗО "Позакласна робота з математики в початкових класах ПНПУ" (Н. Д. Карапузова, Т. В. Мірошніченко), 2011 р.;
- посібник для вчителів початкових класів та студентів "Використання краєзнавчого матеріалу в текстах математичних задач початкової школи" (Н. Д. Карапузова, І. В. Севрюк), 2005 р.;
- біологічний експрес-довідник для вчителів, школярів та абітурієнтів (В. М. Помогайбо, Т. В. Помогайбо), 2001 р.;
- "Довкілля" – підручник для студ. вищих пед. навч. закладів зі спеціальності "Початкове навчання" (В. М. Помогайбо), 2005 р.;
- "Вступ до пренатальної психології" – спецкурс для студ. вищих пед. навч. закладів зі спец. "Психологія" (В. М. Помогайбо), 2005 р.;
- серія навчальних посібників для студентів спеціальності "Дефектологія. Логопедія": "Анатомія і фізіологія дитини дошкільного віку", "Органи мовлення: анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти", "Анатомо-фізіологічні та клінічні основи сурдопедагогіки" та ін. (укладач О. І. Березан);
- навчальний посібник "Математика" в двох частинах для студентів спеціальності "Початкове навчання" (Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко), 2008, 2010, 2011, 2013 рр.;

- навчальний посібник "Математичні методи в психології" (К. Ф. Чуб, Л. П. Процай), 2008 р.;
- навчальний посібник "Лабораторний практикум з нових інформаційних технологій" (К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко, Л. П. Процай), 2008 р.;
- навчальний посібник "Основи програмування на мові Турбо Паскаль" (К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко), 2011, 2013 рр.;
- навчальний посібник "Основи роботи в Access 7.0" (К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко);
- навчальний посібник "Збірник вправ та тестів з мови Турбо Паскаль" (К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко), 2011 р.;
- навчальний посібник "Основи інформатики та обчислювальної техніки" (К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко, Л. П. Процай), 2011 р.;
- навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів "Вікова фізіологія та валеологія" (А. В. Петрушов, Т. В. Мірошніченко), 2008 р.

Викладачами кафедри здійснюється робота з упровадження нових форм організації наукової та науково-методичної роботи.

Завдяки потужній матеріальній базі набули активного використання мультимедійні технічні засоби та комп'ютерні технології в навчальному процесі. Сьогодні проведення аудиторних занять з інформатики та інших дисциплін забезпечується двома навчальними аудиторіями, обладнаними сучасними персональними комп'ютерами. Значні можливості в підвищенні ефективності навчального процесу створюють лабораторія мультимедійних технологій, лабораторія комп'ютерної та обчислювальної техніки кафедри природничих та мате-

Практичне заняття студентів у лабораторії обчислювальної техніки кафедри природничих і математичних дисциплін. Викладач – доц. К. Ф. Чуб. 2012 р.

матичних дисциплін, лабораторія комп'ютерної техніки психолого-педагогічного факультету. Комп'ютерні навчальні аудиторії обладнані найсучаснішими комп'ютерами, організаційною технікою, встановлено локальну комп'ютерну мережу, викладачі і студенти мають можливість користуватися інформацією з Інтернету, створено всі умови для використання в навчальному процесі нових інформаційних технологій. Завдяки професіоналізму та особистим якостям завідувачів лабораторій В. А. Жадана, Р. М. Трембача, О. В. Максакової комп'ютерна техніка працює чітко і злагоджено, а викладачі, аспіранти, магістранти, студенти можуть отримати необхідну консультацію і допомогу.

З метою презентації досвіду роботи викладачів щодо впровадження сучасних інформаційних технологій на науково-методичних семінарах кафедри систематично розглядаються питання з теми "Сучасні інформаційні технології у досвіді роботи викладачів кафедри". Така форма роботи дозволяє представити досвід використання в навчальному процесі електронних підручників, мультимедійних лекцій, комп'ютерного тестування, лабораторних робіт тощо.

Важливий принцип роботи кафедри – єдність навчання і виховання студентської молоді. Викладачі кафедри прагнуть реалізувати головну мету виховної роботи – необхідність приведення освіти і виховання молоді відповідно до нової системи загальнолюдських та національних цінностей, сприяння появі демократично орієнтованих спеціалістів української держави, нової генерації інтелігенції з високими якостями і духовністю. Головним принципом виховання молоді на кафедрі є "власний приклад викладача", дієвий і такий, що забезпечує неперервність процесу виховної роботи. Особливою формою виховної роботи викладачів кафедри є кураторська діяльність, оскільки значна частина студентів не є місцевими, а несформована особистість молодої людини постійно потребує психологічної підтримки, яку вона втратила, залишившись без безпосередньої батьківської опіки. Куратор із перших днів допомагає студентам сформуванню колективу академгрупи, проводить як індивідуальну, так і групову організаційно-виховну та культурно-освітню роботу, встановлює зв'язок із батьками студентів, з'ясовує особистісні проблеми студентів, надає їм першу комунікативну допомогу, здійснює педагогічний контроль за навчальним процесом, дотриманням студентами моральних та етичних норм поведінки в навчальних корпусах та гуртожитках, "Правил внутрішнього розпорядку університету" тощо.

У різні часи кураторами академічних груп були викладачі кафедри: доценти В. М. Помогайбо, Т. В. Березинська, А. В. Петрушов, Ю. Г. Павленко, Н. В. Гібалова та інші. Сьогодні педагогами-наставниками академічних груп працюють доценти Н. В. Гібалова, Є. А. Починок, О. І. Березан, І. С. Беседіна, Л. П. Процай, А. В. Петрушов, Л. Г. Хоменко, старші викладачі В. А. Ржеко, асистенти А. О. Борисенко, Я. М. Макаренко, Н. О. Власенко.

Викладачі кафедри беруть активну участь в організації та проведенні традиційних заходів факультету: "Посвяті в студенти", "Зорепаді", конкурсі "Театр казок", "Студентській весні", розробці та поданні на конкурс портфоліо кураторських груп (усі викладачі-куратори). Портфоліо "Краєзнавство" групи ПН-314 (2010 р.), яке розроблялося під керівництвом куратора В. А. Ржеко, одержало перемогу в номінації "Рідний край". Проводяться екскурсії зі студентами до закладів культури міста: галереї мистецтв, музеїв м. Полтави (В. Г. Короленка, Панаса Мирного, Полтавської битви, Ю. Кондратюка, І. П. Котляревського, краєзнавчого), Полтавського обласного музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя, обласної бібліотеки, тематичних фотовиставок, музею еволюції тварин, тераріуму, ботанічного саду, оранжереї університету тощо.

Викладачі кафедри систематично беруть участь у спортивних змаганнях між викладачами та співробітниками факультетів університету. Так, О. І. Березан є членом збірної факультетської команди з волейболу, Л. П. Процай, К. Ф. Чуб неодноразово перемагали в шаховому університетському турнірі; О. І. Березан мав високі результати на університетських змаганнях із настільного тенісу.

Активна робота здійснюється кафедрою в напрямі встановлення тісних зв'язків та побудови діалогу з навчально-виховними закладами, міським управлінням освіти, Головним управлінням освіти обласної державної адміністрації. Спільно з ними у 2008 р. проведено відкриті науково-методичні семінари для директорів та заступників директорів шкіл м. Полтави.

Свою науково-методичну роботу кафедра здійснює у тісній співпраці з іншими науковими та навчальними закладами України й зарубіжжя:

- Центром дослідження та розвитку освіти вчителів (групи RITES) Відкритого університету Великої Британії;
- Белгородським державним університетом;
- відділом мікології Інституту ботаніки НАНУ;
- Лабораторією інтеграції змісту освіти Інституту педагогіки НАПН України;
- Лабораторією початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України;
- Педагогічним інститутом Київського університету імені Бориса Грінченка;
- Українською медичною стоматологічною академією;
- Дніпропетровським національним університетом імені Олеся Гончара (кафедра геоботаніки, ґрунтознавства та екології).

Здобутки кафедри – це не лише підсумок зробленого, а й відкриття перспектив подальшого розвитку та втілення всіх творчих і наукових задумів.

Н. Гібалова, Н. Карапузова

2.4. Кафедра музики

Історія кафедри сягає своїм корінням у 1920 р., коли її засновано як кафедру мистецтвознавства на чолі з В. М. Верховинцем (1920–1933). Знаний педагог викладав курси "Мистецтвознавство" (співи й музика), "Теорія музики", "Методика музичного виховання", "Диригування", "Сольфеджіо", "Постановка голосу", "Музичний інструмент (фортепіано, скрипка)", спеціальний курс "Дитячі ігри". Названі дисципліни й сьогодні входять до основного змісту професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Незважаючи на відсутність спеціальної мистецької кафедри, у 30-х рр. ХХ ст. продовжувалися найкращі художні традиції навчального закладу. Так, інститутський хор (керівник – М. А. Фісун) був незмінним учасником виховних заходів, переможцем міських і обласних оглядів художньої самодіяльності [644, с. 41–42], учасником першої Декади українського мистецтва та літератури в Москві (1936) [644, с. 97].

У 1957 р. в Полтавському педагогічному інституті вводиться нова спеціальність "Російська мова, література та музика", що викликало потребу відкриття кафедри музики і співів [644]. Завідувачами кафедри були П. М. Горбенко (1957–1958) та М. А. Фісун (1958–1967), які залучали до роботи спеціалістів Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка, тому професорсько-викладацький склад постійно змінювався [644].

Доц. М. О. Герасименко згадує, що на кафедрі працювали Н. П. Артамонова (вокал), П. А. Дондук (концертмейстер), М. П. Ключнік (диригування, хормейстер, керівник ансамблю бандуристок), А. Б. Сідак (керівник оркестру народних інструментів), О. П. Філатова (фортепіано), С. П. Шкарбан і В. О. Фененко (баян) та інші. Студенти брали участь у різних колективах художньої самодіяльності (хор, оркестр народних інструментів, симфонічний оркестр, вокальні ансамблі, капела бандуристів тощо). Випускники тих років досягли високих результатів у професійній діяльності, зокрема член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка А. М. Бойко, заступник голови обласного відділення Музичного товариства України, заслужений працівник культури України, композитор, методист Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в 1993–2008 рр. В. О. Сліпак, директор музею "Музична Полтавщина", автор наукових праць із музичного краєзнавства В. Г. Тесленко та ін.

З 1967 по 1981 р. кафедри музики як структурного підрозділу навчального закладу не існувало, функціонували мистецькі гуртки та колективи, зокрема академічна хорова капела (керівник Г. С. Левченко, 1967–1969 р.), яка за висо-

кий рівень виконавської майстерності за короткий термін здобула звання народної, двічі нагороджувалася золотими медалями на республіканських оглядах і фестивалях художньої самодіяльності, а її керівник отримав почесне звання заслуженого працівника культури України (1969 р.) [644]. Згодом хорову капелу очолив викладач Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка, диригент-хормейстер Г. Є. Гнатенко (1974–1981) [644]. Крім названих, діяли аматорська оперна студія під керівництвом актора П. І. Захарова (1970–1976), солістами якої були викладачі та студенти (А. Я. Волок, О. Ф. Ганич, М. О. Герасименко, Є. Деримарко, В. Снігуренко, В. Пулинець), університет культури (з 1965 р.) під орудою доцента О. А. Стасілюнас, чоловічий хор історичного факультету, оркестр народних інструментів, естрадний вокально-інструментальний ансамбль природничого факультету "Емпіреї" та інші (загалом 20 загальноінститутських і факультетських колективів, що охоплювали 900 студентів і викладачів). Організацією роботи колективів художньої самодіяльності опікувалася М. І. Малич – відповідальна від ректорату за естетичне виховання студентів [644, с. 97].

Отже, можна назвати декілька передумов створення сучасної кафедри музики: 1) усвідомлення та реалізація в процесі професійної підготовки майбутніх учителів потужного виховного потенціалу мистецтва як органічного складника національної української культури; 2) збереження, збагачення й розвиток традицій художньо-естетичного виховання молоді, започаткованих фундаторами Полтавського інституту народної освіти; 3) регулярне функціонування в рамках педагогічного інституту мистецьких кафедр, які вирішували широкий діапазон завдань професійної підготовки майбутнього вчителя, загальної мистецької освіти студентів, організації художньої самодіяльності в навчальному закладі тощо.

Традиції підготовки вчителів мистецьких дисциплін продовжує ректор, доктор філософських наук, професор І. А. Зязюн, за ініціативи якого в 1981 р. відновлюється діяльність кафедри музики і співів на підґрунті авторської концепції художньо-естетичної освіти та виховання сучасного вчителя. Розпочинається нова епоха у становленні кафедри в рамках педагогічного факультету. У річному звіті за 1980–1981 н. р. зазначається, що вперше в 1981 р. "на стаціонарне відділення прийнято ... 60 осіб з додатковою спеціальністю образотворче мистецтво і музика (з п'ятирічним терміном навчання)" [1024, арк. 4]. З метою забезпечення навчально-виховного процесу при кафедрі педагогіки і методики початкового навчання створено секцію музики на чолі із заслуженим працівником культури України Григорієм Семеновичем Левченком.

Першими викладачами новоствореної секції стали п'ять асистентів – Н. М. Зікун, Л. В. Курилець, П. Т. Лиманський, Г. В. Пужай, Л. О. Чербінська [1023, арк. 19]. Всі асистенти мали вищу музичну освіту: Павло Тихонович

Лиманський – випускник диригентсько-хорового відділення Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського, Галина Вікторівна Пужай закінчила диригентсько-хоровий факультет Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського, Людмила Вікторівна Курилець навчалася на факультеті народних інструментів Ленінградської консерваторії, Ніна Михайлівна Зікун отримала професійну підготовку на музично-педагогічному факультеті Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя, Лариса Олегівна Чербінська – на факультеті культури Чимкентського державного педагогічного інституту імені Аль-Фарабі [1016, арк. 26–27].

Професійна підготовка майбутніх учителів музики і співів включала хорове диригування, яке викладали Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський, Г. С. Пужай; спеціальний інструмент – фортепіано (Н. М. Зікун, Л. О. Чербінська), баян, акордеон (Л. В. Курилець), історію музики (Л. В. Курилець), методика музичного виховання (Н. М. Зікун, Л. В. Курилець), теорію музики і сольфеджіо (Г. С. Пужай), хоровий клас (П. Т. Лиманський) [1024, арк. 20–21]. Практичні заняття з хорового класу, індивідуальні заняття з хорового диригування й постановки голосу традиційно проводяться за наявності концертмейстера, обов'язки яких додатково виконували асистенти Н. М. Зікун, Г. С. Пужай, Л. О. Чербінська. Усі спеціальні предмети викладалися за навчальними програмами, розробленими колегами з Тернопільського державного педагогічного інституту імені Я. Галана, але в них уносилися певні корективи, що затверджувалися на засіданнях кафедри. Так, у протоколі № 1 від 31 серпня 1982 р. читаємо, що П. Т. Лиманський запропонував "внести зміни у послідовність вивчення диригентських схем"; Г. В. Пужай вважала за необхідне "внести в музично-теоретичний цикл предмет "Аналіз музичних творів" [1019, арк. 2].

У 1980–1981 н. р. "методична робота кафедри була спрямована на вдосконалення форм і методів підготовки майбутніх учителів. Основними напрямками діяльності кафедри були такі:

- а) підвищення рівня читання лекцій із усіх дисциплін кафедри, максимальне досягнення науковості, проблемності лекційних курсів, зв'язку зі школами;
- б) використання технічних засобів навчання;
- в) організація самостійної роботи студентів;
- г) всебічний контроль членами кафедри самостійної роботи студентів (проведення колоквиумів, самостійних і контрольних робіт, диктантів, індивідуальна робота тощо)" [1070, арк. 7].

На засіданні ради факультету Г. С. Левченко висунув проблему організації самопідготовки студентів із музичного інструменту, "щоб вони могли індивідуально працювати над собою" [1017, арк. 2]. Наказом ректора за кожним студентом з 20.00 по 23.00 закріплювалася аудиторія для самопідготовки, яку контролювали чергові викладачі [1015, арк. 69–70].

Аналіз архівних документів свідчить, що провідним принципом професійної підготовки майбутніх учителів у 1980–1982 рр. був принцип зв'язку теорії і практики, опори на передовий педагогічний досвід. Так, із метою "вдосконалення якості підготовки спеціалістів передбачені різноманітні види робіт, спрямовані на оптимізацію навчально-виховного процесу на факультеті, на зв'язок факультету зі школами. Неодноразово на факультеті організовувалися виставки літератури, зустрічі з досвідченими вчителями області, читацькі конференції, диспути, що відбивають передовий педагогічний досвід...", наголошувалося, "щоб лекції мали проблемний характер, відображали актуальні питання теорії і практики", включали "матеріали передового педагогічного досвіду" [1070, арк. 4–5].

Реалізація названих принципів сприяла підвищенню результативності виробничої педагогічної практики (якісний показник успішності становив 97,5%) [1015, арк. 110]. Студентів-практикантів залучали до участі в традиційних серпневих нарадах, педагогічних радах базових шкіл. Як недолік названо "несвоєчасне затвердження конспектів уроків, виховних заходів та іншої документації" [1015, арк. 109]. Ректор заохочував і викладачів, і студентів до сумлінного ставлення до організації та проведення педагогічної практики. Так, студентці педагогічного факультету Н. Дем'янюк було оголошено подяку "за активну участь у проведенні виховної роботи з учнями" [1015, арк. 110].

Викладачами кафедри педагогіки і методики початкового навчання велася "потужна профорієнтаційна робота протягом року в різних районах області", за що, зокрема, в річному звіті факультету відзначено асистента Н. М. Зікун [1024, арк. 3]. Серед абітурієнтів були дуже високими конкурси, тому постало питання про вдосконалення форм відбору найкращих випускників шкіл, щоб вони мали не лише високий рівень знань, але й відповідні педагогічні здібності. Саме тоді виникла ідея створення відбірних комісій: "Сутнісну допомогу у відборі абітурієнтів відіграли відбірні комісії, створені на факультеті, до складу яких входили викладачі факультету, зав. кабінетом початкових класів ІУУ (Інституту удосконалення учителів) Кузема О. М., студенти старших курсів" [1024, арк. 3].

Крім навчальної, методичної роботи, викладачі секції музики мали забезпечувати художньо-естетичне виховання студентів у колективах художньої самодіяльності, таких як український народний хор "Калина", хорова капела, вокально-інструментальний ансамбль "Вікторія", ансамбль баяністів, які достойно презентували вищий навчальний заклад на обласному міжвузівському фестивалі "Студентська весна" [1025, арк. 15]. Фестиваль був започаткований у 1981 р. Іваном Володимировичем Охріменком – головою спортивного та культурно-масового відділу обласної ради профспілок (1981–1990) [822]. Після перемоги на "Студентській весні–1982" вокально-інструментальний ансамбль "Вікторія" (художній керівник – студент С. В. Вовченко) одержав звання "народний".

Безперечним досягненням творчої роботи секції музики став переможний виступ у 1981 р. українського народного хору "Калина" на телеконкурсах "Сонячні кларнети" і "Товариш пісня", а також отримання Г. С. Левченком звання "Заслужений діяч мистецтв України" (1981). Науково-дослідна робота музикантів-педагогів тих часів представлена лише однією працею Г. С. Левченка "До вершин духовності" (1981), присвяченою "вивченню впливу народнопісенних творів на формування національної культури і розвиток духовності учнівської та студентської молоді". Саме вона визначила генеральний напрям загальнокафедрального дослідження на наступні десятиріччя. Отже, наукова діяльність секції музики мала два напрями – науково-дослідний і науково-творчий, які зберігаються до сьогодні.

1982 р. на засіданні розширеної ради педагогічного факультету (протокол № 10 від 8 червня 1982 р.) секцію музики реорганізовано в кафедру музики і співів. До порядку денного входило питання "Про рекомендацію завкафедрами тт. І. М. Мудрого, Г. С. Левченка" [1017, арк. 60]. В обговоренні кандидатури на посаду завідувача кафедри взяла участь Г. В. Пужай: "Ст. викл. Г. С. Левченко працює на факультеті з 1981 р. З 1979 р. успішно керує інститутським народним хором "Калина". Тов. Левченка Г. С. знають як композитора-пісняра. За багаторічну роботу т. Левченко Г. С. має ряд нагород. Тов. Левченко Г. С. має гарні організаторські здібності, вимогливий до себе і до своїх товаришів. Багато працює над підвищенням свого професійного та ідейно-політичного рівня". На раді ухвалили: "Рекомендувати ст. викл. Левченка Г. С. до участі в конкурсі на заміщення вакантної посади зав. кафедри музики" [1017, арк. 62].

У річному звіті про роботу інституту за 1982 р. уперше аналізувався навчально-виховний процес, здійснюваний викладачами кафедри музики і співів, за такими параметрами: "всього членів кафедри", "проведено засідань кафедри", "на засіданнях кафедри обговорено текстів лекцій і відкритих лекцій", "проведено взаємовідвідувань викладачами", "відвідано лекцій та інших видів занять завкафедрою, ректором, проректорами" тощо [1071, арк. 149].

У 1982 р. порівняно з 1981 р. "зменшено набір на спеціальність "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "Музика і співи" – на 5 осіб" [1071, арк. 4] і прийнято 25 студентів [1024, арк. 3].

Зважаючи на домінування в професійній підготовці майбутніх учителів музики індивідуальних форм роботи, виникла необхідність у пошуку нових висококваліфікованих викладачів. Із 1982 р. на кафедрі працює 7 осіб [1071, арк. 149], у тому числі Ж. В. Борщ – випускниця музично-педагогічного факультету Кіровоградського педагогічного інституту, М. М. Вовк – факультету народних інструментів Уфимського інституту культури, О. В. Чепіль – історико-теоретичного факультету Донецького музично-педагогічного інституту [1016, арк.

26–27]. Побіжно зауважимо, що зараз О. В. Чепіль працює викладачем Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка, є членом Спілки композиторів України, відомим на Полтавщині музикознавцем – автором і ведучою краєзнавчих і культурно-просвітницьких радіопрограм телерадіокомпанії "Лтава" [504].

У наказах ректора по навчальному процесу за 1982–1983 н. р. указано загальне навантаження по кафедрі, яке складало 11187 годин, з них штатні викладачі виконували 4513 годин, а погодинники – 6674. Навантаження кожного працівника було різним: від 570 годин до 876 [1015, арк. 15]. Традиційно за сумісництвом на кафедрі працювали викладачі музичного училища: заслужена артистка України Л. Г. Лук'янова, заслужений працівник культури України А. Ф. Отич, викладачі В. Л. Ємець, В. Ю. Кінько, Є. М. Нагорний та ін.

У перші роки закладався фундамент матеріально-технічної бази професійної підготовки майбутніх учителів музики. Так, у 1980–1981 рр. "для музичного відділення факультету було придбано – 4 піаніно" [1070, арк. 29]. Наступного року "придбали 2 стереопрогравачі "Лідер", 2 акордеони "Атлас", 2 акордеони "Акорд", 10 баянів "Молодість", 8 баянів "Прометей", 1 баян "Сармат" і 2 барабани, відремонтовано магнітофон "Айстра" [1024, арк. 22].

Про позитивне ставлення деканату до висококваліфікованих викладачів кафедри свідчить те, що адміністрація дбала про забезпечення їх житлом: "За останні два роки факультету була виділена одна квартира, яку отримав Г. С. Левченко" [1024, арк. 21].

Ми детально проаналізували перші роки роботи кафедри музики, тому що саме тоді складався стиль і визначалися генеральні напрями діяльності професорсько-викладацького складу, карбувалися традиції, осмислювалися перспективи її розвитку. Далі будемо зупинятися лише на ключових подіях історії кафедри музики.

У 1983–1984 н. р. розпочато всесоюзний експеримент з удосконалення професійної підготовки вчителів початкових класів із додатковими спеціальностями, в який включилися творчі кафедри педагогічного факультету: "Кафедра працювала над програмою комплексного дослідження з проблеми "Удосконалення змісту, форм і методів навчання студентів за спеціальністю "Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю "Музика". Керували дослідженням учені Мінського педагогічного інституту. Кафедра розробила для студентів робочі плани, викладачі виступили з доповідями з вищезазначеної проблеми на координаційній нараді та науково-практичній конференції в Тернополі" [1021, арк. 31]. Педагоги обговорювали, удосконалювали та впроваджували в навчально-виховний процес нові програми, розроблені провідними спеціалістами Мінського педагогічного інституту імені М. Горького [1020, арк. 123].

Кафедра музики та співів у хвилини відпочинку. Зліва направо: П. Т. Лиманський, Н. М. Зікун, Л. А. Гнатюк, О. О. Лобач, О. В. Чепіль, Л. М. Бабенко, М. О. Гонтар, Г. Л. Шиллер. 1985 р.

У 80-х рр. минулого століття навантаження кафедри склали такі курси: "Історія музики", "Теорія музики та сольфеджіо", "Гармонія", "Хоровий клас", "Хорознавство", "Диригування", "Постановка голосу", "Музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)", "Додатковий інструмент (фортепіано, баян, акордеон)", "Аналіз музичних творів", "Методика музичного виховання школярів" [1020, арк. 123].

Употужнився викладацький склад кафедри. 1987 р. Г. С. Левченко отримує вчене звання доцента. Після закінчення Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського (тепер державний університет мистецтв) розпочали свою трудову діяльність Л. А. Гнатюк (випускниця історико-теоретичного факультету, 1984 р.) і С. І. Глушкова (фортепіанний факультет, 1985 р.), а також вихованки педагогічних інститутів О. О. Шовкомуд (Лобач) (Київ, 1984), Н. Ю. Дем'янюк (Полтава, 1987) і С. О. Подворна (Ніжин, 1987).

Ректорат навчального закладу вбачав головною умовою підвищення ефективності професійної підготовки майбутнього вчителя роботу кожного викладача вищої школи в середніх спеціальних і загальноосвітніх навчальних закладах. Практично всі викладачі паралельно працювали у школах і професійно-технічних училищах, що дозволяло їм на лекційних і практичних заняттях конкретизувати провідні теоретико-педагогічні та науково-методичні положення. Виступаючи на засіданні кафедри Г. С. Левченко наголошував: "Адміністрація інституту постійно акцентує нашу увагу на безпосе-

редній роботі кожного викладача в школах і профтехучилищах. Ми намагаємося виконувати цю вимогу. Викладач В. Г. Миронов керує хором хлопчиків у СШ № 32, Н. М. Зікун працює з гуртком СШ № 29, О. О. Шовкомуд (Лобач) працює вчителем музики і співів у СШ № 5, С. І. Вац (Глушкова), М. О. Гонтар як концертмейстери виступають із хоровими і вокальними колективами художньої самодіяльності СПТУ № 10" [1021, арк. 51].

З 1984 р. викладачі кафедри почали активну публікацію своїх праць: статей (Г. С. Левченко "Ідейно-моральне виховання майбутнього вчителя музики у навчальній та позааудиторній роботі", "Полтавська битва в історичних піснях") [625, с. 51–52]; програм виступів колективів художньої самодіяльності (М. М. Вовк, Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський) [1030, арк. 74]; матеріалів і тез науково-практичних конференцій тощо (Н. М. Зікун, Г. С. Левченко, О. В. Чепіль, О. О. Шовкомуд).

Ініціюється наукова робота студентів: "Щорічно у вузі проводяться студентські наукові конференції, конкурси. Студенти інституту беруть участь у республіканських і всесоюзних конференціях і конкурсах. ... у Всесоюзних олімпіадах "Студенти і НТП" з різних дисциплін" [1026, арк. 2]. На кафедрі підготовлені перші дипломні дослідження під науковим керівництвом ст. викл. О. О. Шовкомуд (Лобач) на теми "Музичне виховання учнів шестирічного віку в умовах загальноосвітньої школи", виконане В. С. Кириченко (Ірклієнко), та "Методика ознайомлення з музично-теоретичними поняттями учнів загальноосвітньої школи", виконане Л. А. Руденко. Згодом перші дипломниці успішно продовжили свою наукову діяльність і стали кандидатами педагогічних наук [21; 40].

Специфічним напрямом науково-творчої роботи студентів була (й залишається) участь у різноманітних творчих конкурсах. Студенти-музиканти разом із колективами художньої самодіяльності перемагали в телеконкурсах "Сонячні кларнети" (український народний хор "Калина", народна академічна хорова капела). "Калина" бере участь у всесоюзних і всеукраїнських оглядах художньої самодіяльності, фестивалях народної творчості (1983, 1984, 1985, 1987 рр.), виступає з концертами в Києві (1983, 1987 рр.), Кіровограді (1984 р.), Тернополі (1986 р.), Чорнобилі (1986 р.), Севастополі й Херсоні (1987 р.) та багатьох інших містах України. Визначною подією в історії педагогічного інституту стала зарубіжна гастрольна поїздка славетного хору до Болгарії в 1984 та 1989 рр. За десятиріччя Г. С. Левченко підготував із колективом 15 найрізноманітніших програм, які не повторювали одна одну (1980, 1981, 1981, 1982, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1990 рр.). Багатий і надзвичайно різноманітний репертуар тих часів частково збережений Всесоюзною фірмою грампласти "Мелодія" на дисковій-гіганті "Барви Полтавщини", який містив результати етнографічних розвідок художнього керівника, а також його автор-

ські обробки українських народних пісень (Москва, 1987 р.). Того ж року вийшла друком перша брошура Г. С. Левченка, де узагальнюється досвід його роботи із самодіяльним українським народним хором [162].

Академічна хорова капела під орудою П. Т. Лиманського, підтвердивши 1984 р. звання "народна", гастролювала в багатьох містах України, Росії, Прибалтики [163]. Почесне звання "народний" отримує оркестр народних інструментів (художній керівник – ст. викл. М. М. Вовк). Крім названих вище колективів, діяв ансамбль троїстих музик (художній керівник – О. Я. Рябушенко), ансамбль баяністів (художній керівник – ст. викл. В. Г. Миронов), вокальний ансамбль дитячої пісні (художній керівник – О. О. Шовкомуд (Лобач)). Діяльність студентських колективів художньої самодіяльності узагальнюється в річному звіті про науководослідну роботу кафедри: "Концертні програми, створені викладачами кафедри, транслювалися по місцевому, республіканському і всесоюзному радіо, телебаченню, виконувалися в Народній Республіці Болгарія" [1030, арк. 72].

У кінці 80-х рр. на європейські простори вийшов народний самодіяльний музично-естрадний центр "Вікторія", який з успіхом виступав у Польщі (1988, 1989), Швеції (1989–1990), Росії (1987–1990).

Однією з форм контролю адміністрацією інституту якості роботи кафедр було впровадження тижнів факультетів, до участі в них залучалися "всі викладачі, кращі студенти-виконавці, колективи художньої самодіяльності" [1028, арк. 77]. Саме вони сприяли ствердженню мистецько-професійної традиції проведення конкурсу виконавської майстерності студентів-музикантів, яка зберігається дотепер.

У грудні 1985 р. на факультеті паралельно з кафедрою музики і співів була створена кафедра музичного виховання на чолі зі ст. викл. В. В. Підгорною.

Ядро професорсько-викладацького складу нової кафедри становили перші випускники-музиканти: С. В. Вовченко, В. С. Кириченко (Ірклієнко), А. В. Синенко, Ю. О. Синявський. Крім названих педагогів, тут також працювали Т. Г. Богданович, Л. М. Верьовкіна, І. Гришко, С. О. Соломаха, Л. О. Чербінська. Вони забезпечували загальну мистецьку освіту вчителів початкових класів без додаткової спеціальності "Музика" та організацію позааудиторної виховної роботи на педагогічному факультеті та в інституті загалом [1029, арк. 111]. Майбутні вчителі початкової школи вивчали методику музичного виховання та гру на музичному інструменті.

З 1987 по 1992 р. (до моменту її реорганізації) кафедру музичного виховання очолював заслужений працівник культури України (1987 р.) П. Т. Лиманський.

Кафедра музичного виховання стала ініціатором багатьох педагогічно-виховних інновацій: "Позитивним починанням є відкриття "Театру казок".

"Театр казок" дав першу виставу в інституті 2 лютого 1986 р. для дітей шкіл № 4, 6, 10 та дошкільних установ" [1029, арк. 74]. "Театру казок" психолого-педагогічного факультету вже понад чверть століття, напрацьований у його надрах художньо-педагогічний досвід, осмислений С. О. Соломахою, став однією з концептуальних ідей сучасної загальної мистецької освіти на основі інтеграції різних видів мистецтв [29].

На рубежі 80–90-х рр. у колектив кафедри музики і співів впливають молоді сили: випускники Львівської (І. В. Мостова, фортепіанний факультет) та Київської (Ю. М. Нестеренко, факультет народних інструментів) консерваторій, вихованці музично-педагогічного факультету Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя (Н. І. Євстігнеєва (Дячук), А. І. Литвиненко), кращі студенти нашого навчального закладу (М. Д. Маріо (Хімич), О. М. Отич, В. П. Яковлев, В. М. Шиян).

Незважаючи на складну політичну, соціокультурну та економічну ситуацію, головним надбанням кафедри в 90-і рр. ХХ ст. була потужна наукова діяльність викладачів. Г. С. Левченко отримує вчене звання професора (1992 р.), П. Т. Лиманський (1992 р.), Є. І. Тягло (1993 р.) і М. О. Герасименко (1994 р.) – звання доцента; захищають кандидатські дисертації О. О. Лобач (Москва, 1991 р.), В. С. Ірклієнко (Київ, 1993 р.), Л. А. Гнатюк (Київ, 1994 р.), С. О. Соломаха (Київ, 1995 р.), Н. Ю. Дем'яно (Харків, 1996 р.), О. М. Отич (Київ, 1997 р.), І. В. Мостова (Луганськ, 1998 р.), М. Д. Хімич (Харків, 2000 р.), С. І. Глушкова закінчує аспірантуру-стажування Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського зі спеціальності "Камерний ансамбль" (1993–1996 рр.).

Учені кафедри музики започаткували дослідження перспективних педагогічних проблем: О. О. Лобач (Шовкомуд) розробила психолого-педагогічні основи емоційного виховання школярів засобами структурованих мистецько-емоційних ситуацій ("Виховання емоційної чуйності у молодших школярів") [15]; В. С. Ірклієнко представила один із перших рукописів кандидатської дисертації українською мовою, виконаний у контексті української народної культури ("Формування естетичної культури молодших школярів у побуті") [21]; С. О. Соломаха та О. М. Отич стали одними з перших дослідників із теорії та методики професійної освіти (відповідно – "Підготовка майбутніх учителів початкових класів до керівництва театральною діяльністю молодших школярів" [29], "Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору)" [38]); Н. Ю. Дем'яно – перша дослідниця спадщини В. М. Верховинця ("Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця") [33]; Л. А. Гнатюк здійснила перше музикознавче дослідження в контексті мистецької євроінтеграції ("Микола Лисенко і Лейпцизька консерваторія: німецька музично-теоретична школа як фундамент європейської музичної освіти

ти") [22]; І. В. Мостова ввела в науковий обіг поняття "педагогічно-виконавська майстерність" ("Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики") [45], розробила авторську програму курсу "Основний музичний інструмент (фортепіано)" [830], а також відкрила архіви С. А. Шевченка – мистецтвознавця, етнографа, композитора, викладача Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка, наставника Г. С. Левченка.

На підґрунті наукових досліджень публікуються навчально-методичні посібники (Г. С. Левченко, П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло "Хорове диригування" [169; 188], П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло "Вокально-хорова робота вчителів музики в дитячому хорі" [189], Н. Ю. Дем'янюк "Етнографічно-дослідницька діяльність В. М. Верховинця" [188]); авторські навчальні програми, написані кожним спеціалістом кафедри як узагальнення власного музично-педагогічного досвіду (1996 р.); методичні рекомендації [162; 163], наукові статті, які оприлюднюються в центральних вітчизняних [967] і зарубіжних журналах, а також у перших колективних збірниках наукових праць викладачів психолого-педагогічного факультету [191–192;], у матеріалах науково-практичних конференцій. На наукових форумах обговорюються принципово нові проблеми, актуальні для педагогічного простору незалежної України. Так, великий резонанс у науково-педагогічних колах мали такі конференції, як "Теоретико-методичні основи формування громадянина України" [173], "Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів" [181].

За високий рівень наукової роботи, перемогу в загальноуніверситетському рейтингу друкованої продукції ректорат нагородив професорсько-викладацький склад кафедри першим комп'ютером.

Підвищення наукового рівня професорсько-викладацького складу кафедри сприяло употужненню науково-дослідницької діяльності студентів. Із 1992 р. вводиться обов'язкове виконання дипломних досліджень усіма студентами-музикантами.

У 1993 р. вирізвився новий напрям наукової діяльності викладачів у рамках співпраці з навчальними закладами нового типу (гімназіями, ліцеями, коледжами тощо), які повинні були розробляти авторські концепції діяльності, моделі випускника, навчальні програми нових факультативів і спеціальних курсів, відповідне навчально-методичне забезпечення тощо. Безумовно, вирішення цих завдань вимагало грамотного наукового керівництва, експертної оцінки висококваліфікованих спеціалістів. Доц. О. О. Лобач з 1994 р. стала науковим керівником експериментальної школи-комплексу "Вибір" СШ № 17 імені Н. Г. Неленя м. Кременчука (директор В. О. Логвін) [273] та Полтавської гімназії № 33 (директор О. О. Ткач) [181].

Інша інновація реформованої української освіти в незалежній Україні – створення Малої академії наук, у рамках якої учні шкіл і сьогодні захищають на конкурсах свої наукові дослідження. Так, доц. О. О. Лобач підготувала до захисту 16 наукових робіт із проблеми розвитку емоційної сфери особистості з учнями Полтавської гімназії № 33, зокрема, Оксана Шевчук посіла III місце на всеукраїнському конкурсі (1993 р.).

Результатом двадцятирічної науково-дослідної та науково-творчої діяльності стало проведення кафедрою музики і співів першої міжнародної науково-практичної конференції "Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця" (1999) [1012, арк. 2]. Проблемне поле наукового форуму охоплювало широкий спектр напрямів: філософсько-педагогічні засади формування національної культури молоді в українській педагогічній спадщині, педагогічні технології в системі професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя, проблеми естетичного виховання і формування національної культури вчителя у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця, втілення його ідей у процес художньо-естетичного виховання сучасної молоді, шляхи відродження народного мистецтва та перспективи розвитку художньо-естетичної освіти в Україні. Вищезазначені питання висвітлювались у доповідях дійсного члена АПН України, академіка, доктора філософських наук, професора, директора Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України І. А. Зязюна; академіка-секретаря відділення АПН України, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України М. Б. Євтуха; дійсного члена АПН України, доктора педагогічних наук, професора, директора Науково-дослідного інституту педагогіки АПН України В. М. Мадзігона; доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента АПН України, ректора Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка В. О. Пащенко; доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України, проректора з наукової роботи Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка А. М. Бойко; народного артиста України, академіка, професора, художнього керівника Державного національного українського народного хору імені Г. Верьовки, голови Всеукраїнської музичної спілки А. Т. Авдієвського; заслуженого діяча мистецтв України, викладача Київського державного музичного училища імені Р. М. Глієра Я. В. Верховинця та інших відомих науковців і діячів культури. У форумі взяли участь науковці, митці, громадські діячі та вчителі-практики Австрії, Бельгії, Ізраїлю, Німеччини, Росії, Туреччини, України, Швейцарії, зокрема швейцарський режисер Катрін Азад, австрійський хормейстер, педагог і громадський діяч Ганс Замхабер, хормейстери з Бельгії Марейка Бонте та Марія Нейрінк. Членами оргкомітету: заслуженим діячем мистецтв Укра-

їни, професором Г. С. Левченком, деканом психолого-педагогічного факультету доцентом Н. Д. Карапузовою, доцентами О. О. Лобач, Н. Ю. Дем'яно, В. С. Ірклієнко – була розроблена наукова концепція конференції. У ній обґрунтовані зміст і структура національної культури особистості, принципи і шляхи формування національної культури молоді засобами народного мистецтва. За матеріалами конференції опубліковано перший збірник наукових праць з однойменною назвою, підготовлений доцентами Л. А. Пнатюк і О. О. Лобач.

На міжнародній конференції було остаточно визначено загальнокафедральну тему дослідження "Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва".

Для ознайомлення з життям і спадщиною видатного вітчизняного педагога і митця В. М. Верховинця та творчою діяльністю українського народного хору "Калина", залучення студентської молоді до історії і традицій українського народу у 2000 р. в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка за ініціативи ректора університету професора В. О. Пашенка, проректора з наукової роботи професора А. М. Бойко, декана психолого-педагогічного факультету доцента Н. Д. Карапузової було створено аудиторію-музей Василя Миколайовича Верховинця та українського народного хору "Калина" (№ 312, навчальний корпус № 3) [674]. Значний внесок у розробку наукової концепції і створення експозиції музею зробили кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Н. Ю. Дем'яно і завідувач кафедри музики професор Г. С. Левченко. Художнє оформлення аудиторії-музею здійснив викладач кафедри образотворчого мистецтва, художник В. С. Бабенко. Вагому науково-методичну допомогу надав Я. В. Верховинець, матеріали власного архіву якого представлені в експозиції. Особисті речі В. М. Верховинця з його будинку в Полтаві передала у фонд музею Д. А. Синиця.

Урочисте відкриття аудиторії-музею відбулось 2 березня 2000 р. і присвячувалося 120-й річниці від дня народження Василя Миколайовича Верховинця [1006, арк. 18]. У ньому взяли участь ректор університету, професор В. О. Пашенко, проректор з наукової роботи, професор А. М. Бойко, проректор з навчальної роботи, доцент П. В. Киридон, проректор з виховної роботи, доцент Є. І. Тягло, декан психолого-педагогічного факультету, доцент Н. Д. Карапузова, викладачі і студенти університету. Серед почесних гостей були присутні син В. М. Верховинця – Ярослав Васильович Верховинець – заслужений діяч мистецтв України, викладач Київського державного музичного училища імені Р. Глієра, заступник голови обласної державної адміністрації І. М. Онопрієнко, начальник управління освіти облдержадміністрації І. В. Охріменко, завідувач відділу культури міськвиконкому О. А. Даценко, обласний голова товариства "Просвіта" імені Т. Г. Шевченка М. Г. Кульчинський та інші офіцій-

ні особи. У відкритті музею брали участь представники засобів масової інформації: телебачення, радіо, періодичних видань [674].

При музеї функціонує студентська проблемна група, члени якої вивчають життєвий і творчий шлях В. М. Верховинця, досліджують його педагогічну, етнографічну, акторську, хореографічну, диригентсько-хорову, композиторську діяльність і спадщину. Результатом цієї роботи є підготовка студентами і оприлюднення наукових статей, виступи на студентських науково-практичних конференціях. Учасниками проблемної групи – екскурсоводами і громадським директором, доцентом Н. Ю. Дем'яно – в аудиторії-музеї Василя Миколайовича Верховинця та українського народного хору "Калина" регулярно проводяться екскурсії, які організовуються для студентів психолого-педагогічного факультету й університету, школярів, учителів мистецьких дисциплін міста й області, учасників наукових конференцій, випускників і гостей факультету. Завдяки науково-дослідницькій і пошуковій діяльності студентів експозиція музею поступово поповнюється новими матеріалами.

Сьогодні музей згідно з Наказом № 945 від 26.11.2010 р. "Про реєстрацію музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України" зареєстрований Головним управлінням освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації (свідоцтво № 17-179).

У навчальній і навчально-методичній роботі в 90-х рр. також відбулися кардинальні зміни. Полтавський педагогічний інститут готувався до першої акредитації навчального закладу, розробляються "тести поточного і тематичного контролю знань студентів" [1007, арк. 13], комплексні контрольні роботи та ректорські контрольні роботи тощо [1009, арк. 43]. У червні 1993 р. спеціальна комісія у складі проф. Г. С. Левченка (голова), доц. П. Т. Лиманського, старших викладачів О. О. Шовкомуд (Лобач) і В. В. Підгорної здійснила самоаналіз діяльності кафедри: "Розглядаючи стан справ на кафедрі музики і співів за фіксованими показниками, маємо на підставі підсумкових оцінок і здатності до підготовки фахівців із спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання і музики" зробити такі висновки:

- Профорієнтаційна робота кафедри та якість підготовки спеціаліста в цілому задовольняє основним вимогам.
- Результати навчання, складання державних екзаменів і контрольних кваліфікаційних завдань мають підсумкову оцінку "добре"
- Наслідки захисту дипломних робіт по кафедрі музики і співів "відмінно"...
- Залучення студентів до художньої самодіяльності складає більше 70%, тобто відповідає оцінці "відмінно".
- Перевірка якості підготовки випускників оцінена на "добре".

Таким чином, загальна оцінка здатності кафедри музики готувати фахівців зі спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання і музика"

(враховуючи більшість благополучних і "спокійних" зон за нефіксованими показниками) відповідає діапазону "добре".

ПРОПОЗИЦІЇ: Комісія з самоатестації вважає, що кафедра музики і співів здатна забезпечити підготовку фахівців із додаткової спеціальності "Музика", який відповідає третьому рівню акредитації" [1014, арк. 22–23].

Наступного 1994 р. спеціальність "Педагогіка і методика початкового навчання. Музика" пройшла акредитацію. Головою акредитаційної комісії був народний артист України, академік АПН України та Академії мистецтв України, професор, голова Всеукраїнської музичної спілки А. Т. Авдієвський.

Епоха інновацій і реформ почалася з 1997 р., коли психолого-педагогічний факультет очолила кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Дмитрівна Карапузова. Під її керівництвом здійснювалися і продовжують здійснюватися складні процеси ліцензування та акредитації традиційних для факультету і принципово нових спеціальностей. У річному звіті психолого-педагогічного факультету за 1998–1999 н. р. декан наголошувала: "Проїшли процедуру ліцензування у Фаховій раді з гуманітарних дисциплін Міністерства освіти України магістратура з початкового навчання, магістратура з дошкільного виховання. Отримана ліцензія Міністерства освіти України на підготовку фахівців зі спеціальності "Соціальна педагогіка". Розроблені навчальні плани та пакети навчально-методичної документації з ряду нових спеціальностей та їх поєднання, а саме: "Початкове навчання. Музичне виховання".... для підготовки фахівців на базі освітньо-кваліфікаційного рівня "молодший спеціаліст" [1012, арк. 2].

За ініціативи декана психолого-педагогічного факультету, доц. Н. Д. Карапузової започатковується підготовка сучасних фахівців для оновленої української школи, що дає змогу інтегрувати зміст професійної освіти з різних спеціальностей: початкове навчання – музика, дошкільне виховання – музика, культурологія – музика, музика – практична психологія, музика – соціальна педагогіка.

Результативність професійної підготовки майбутніх учителів музики була високо оцінена журі всеукраїнських студентських олімпіад. Так, Алла Возовик (Трохименко) стала переможцем у номінації "За краще виконання українських творів" серед піаністів консерваторій і музично-педагогічних факультетів вищих педагогічних закладів (2001 р., викладач – С. І. Глушкова), а Наталія Павленко була недосяжною для конкурентів у номінації "Урок музики" (2003 р., викладач – доц. О. О. Лобач).

Кафедра музики і співів запропонувала нові студентські колективи та види позааудиторної виховної роботи, зокрема проф. Г. С. Левченко започаткував Всеукраїнський студентський фестиваль у м. Полтаві "Червона калина" [1008, арк. 8], жіночу хорову капелу психолого-педагогічного факультету (художні керівники – доц. Н. Ю. Дем'янко, 1990–1994 рр., 1997–2004 рр. та ст. викл. С. О. По-

дворна, 1987–1990 рр., 1994–1997 рр.); при українському народному хорі "Калина" створив ансамбль скрипалів і танцювальну групу.

Художні колективи кафедри музики і співів у ті роки вийшли на європейські мистецькі простори: "Калина" популяризувала музику України в Польщі (1990, 1996 рр.), Австрії (1991, 1992, 1994, 1998 рр.), Німеччині (1992, 1994, 1997, 1999 рр.), Бельгії (1994, 1997 рр.), Швейцарії (1994, 1998 рр.), Італії (1996 р.), Франції (1997 р.) [625, с. 41]; створений доц. П. Т. Лиманським хоровий ансамбль "Слов'янський світанок" (1994–1997 рр.) гастролював у Франції [1010, арк. 68].

Особливої уваги заслуговує інноваційна форма професійної підготовки майбутнього вчителя музики – студентська філармонія, заснована на кафедрі музики і співів ст. викл. Ю. М. Нестеренко (1988–1992 рр.). Вона вирішувала декілька завдань: накопичення студентами музичного репертуару; набуття музично-виконавського та культурно-просвітницького досвіду роботи зі шкільною аудиторією; формування музичної культури школярів; розвиток особистісних професійно-значущих якостей студентів; здійснення профорієнтаційної діяльності у середніх загальноосвітніх школах Полтави тощо. Як зазначають С. І. Глушкова, Н. М. Зікун, Ю. М. Нестеренко, організуючи "концерти, присвячені творчості Й. С. Баха (СШ № 6, 7), П. І. Чайковського (СШ № 6, 17), Ф. Шопена (СШ № 6, 17), ми переконалися, що вчителі та діти з великою цікавістю поставилися до таких заходів, ...що студентська філармонія... сприяє укріпленню зв'язків вишу зі школами" [169, с. 363–366].

Високопрофесійну діяльність професорсько-викладацького колективу педагогічного інституту загалом гідно оцінено українським урядом. Згідно з Наказом № 448 від 29.12.1999 "Про оголошення постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 1999 р. № 2247" "на базі Полтавського державного педагогічного інституту, що ліквідується", створили "Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка" [1005].

На початку нового тисячоліття до професорсько-викладацького складу кафедри вливаються нові сили: випускниця відділу народних інструментів Донецької державної консерваторії імені С. С. Прокоф'єва, лауреат Міжнародного конкурсу виконавців на українських народних інструментах імені Гната Хоткевича (Харків, 1998, II премія) Л. І. Головня; випускниця Київського національного університету культури і мистецтв, лауреат Національного конкурсу кобзарського мистецтва імені Г. Китастого (Київ, 2003, III премія), артистка Національного оркестру народних інструментів України (1996–1999 рр.), керівник квартету бандуристок "Вишиванка" Полтавської обласної філармонії (2000–2005) Н. М. Буць (Ремезова); а також випускники кафедри музики і співів ПНПУ імені В. Г. Короленка Ю. М. Гринь, Н. О. Павленко, А. О. Трохименко.

У цей період наукова робота кафедри спрямована на подальше дослідження загальнокафедральної проблеми, яка обговорювалася на таких науково-практичних конференціях і регіональних семінарах: "Пісня не знає кордонів" (2003 р.), "Народне мистецтво у професійній підготовці майбутнього вчителя" (2004 р.). У наукових зібраннях взяли участь понад 200 учителів музичного мистецтва та керівників хорових колективів Полтавщини, що дало змогу обмінятися практичним досвідом професійної підготовки вчителів мистецьких дисциплін нової генерації, прилучення молодого покоління до скарбів національної культури та виховання особистості засобами народного мистецтва.

2000 р. захистила дисертацію М. Д. Хіміч (Маріо) "Виховання молоді засобами православної духовної музики у закладах освіти України (кінець XIX – початок XX століття)" (м. Харків), яка стала першим в Україні історико-педагогічним дослідженням із проблеми реалізації виховного потенціалу православної духовної музики [50]. Молоді спеціалісти вступають до аспірантури: Л. І. Головня – до Київського національного університету культури і мистецтв; Н. М. Буць (Ремезова) – до Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Викладачі продовжували працювати над своїми науковими проблемами та оприлюднювали результати досліджень. Так, Н. Ю. Дем'янюк стала першим на кафедрі музики автором розділу колективної монографії "Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка мовою музейних експонатів" [674]; наукові статті вийшли друком у центральних педагогічних часописах, зокрема "Початковій школі" (Н. Ю. Дем'янюк, В. С. Ірклієнко, В. В. Підгорна) [675; 707], а також у ліцензованих виданнях Москви (М. Д. Маріо) [774], Санкт-Петербургу (Н. Ю. Дем'янюк) [673], Чернівців (Н. І. Євстігнеєва (Дячук) [690], Полтави (О. О. Лобач, М. Д. Маріо (Хіміч), В. С. Ірклієнко) [704; 769; 775].

Навчально-методична робота кафедри концентрується на підготовці до акредитації спеціальності "Музика" (2003 р.), що потребувало відповідного науково-методичного забезпечення. Доценти Н. Ю. Дем'янюк, П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло стали співавторами оригінального підручника, рекомендованого Міністерством освіти і науки України "Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагогіки"; професор Г. С. Левченко укладає перший в Україні навчальний посібник із сольфеджіо на основі народних пісень [216]; Н. Ю. Дем'янюк – "Основи хорознавства і методики роботи з хором", до змісту якого ввійшли зразки етнографічної спадщини В. Верховинця [250]. Науково-методичне керівництво підготовкою першого пакету документів із акредитації спеціальності "Музика" у 2003 р. здійснювала доц. І. В. Мостова.

У позааудиторній виховній роботі відбулася подія регіонального масштабу. Проф. Г. С. Левченко започаткував на своїй малій батьківщині у с. Грабарівка Пирятинського району обласний пісенний фестиваль "Калинові гуляння"

Проведення викладачами кафедри музики індивідуальних занять. 2014 р.

на" (2003 р. й до сьогодні). На філологічному факультеті асист. Л. І. Головня організувала інструментальний ансамбль бандуристок "Лілея".

На цей період припадає кульмінація науково-педагогічної та творчої діяльності доц. П. Т. Лиманського. Він організує камерний хор психолого-педагогічного факультету "Гілея" (1998–2001 рр., директор – С. С. Гогохія), який за короткий термін став лауреатом III Міжнародного конкурсу в Італії "Світ музики – 2000", III Міжнародного конкурсу камерних колективів "Ялта-Вікторія – 2001" (м. Ялта), дипломантом VII, VIII, IX Всеукраїнських фестивалів духовного пісенства "Від Різдва до Різдва" (2000, 2001, 2002 рр., м. Дніпропетровськ). На радіо записано тридцятихвилинну програму хору, у 2001 р. вийшов сімдесятихвилинний компакт-диск "Да исполнятся уста наша" із записами національної та зарубіжної духовної музики. Крім того, відомий хормейстер узагальнює результати своєї творчої діяльності в численних наукових працях, зокрема оприлюднює збірник музичних творів "Обробки українських народних пісень та переклади для академічного хору" [217] і методичні рекомендації "Самостійна робота з хорового диригування" у співавторстві з доц. Є. І. Тяглом [177]. Останні й до сьогодні не втрачають своєї актуальності в умовах професійної підготовки спеціалістів-музикантів на основі кредитно-модульної системи навчання.

На вшанування пам'яті заслуженого працівника культури України, доцента кафедри музики і співів ПДП імені В. Г. Короленка П. Т. Лиманського 2002 р. відкрита аудиторія його імені (ауд. № 403 навчального корпусу № 3; керівник – асистент кафедри музики А. О. Трохименко). В основному фонді – 57 експонатів (фотодокументи, наукові праці, рукописні матеріали, особисті речі). Представлений матеріал розміщено в трьох експозиціях: 1) життєвий шлях митця та становленню його як майстра хорового мистецтва; 2) музично-громадська діяльність і творчий шлях митця; 3) творча діяльність народного камерного хору психолого-педагогічного факультету імені П. Лиманського. Окрасою експозиційного ансамблю є портрет, подарований митцями Полтавського державного технічного університету імені Ю. Кондратюка.

Понад чверть століття кафедру музики і співів очолював відмінник освіти, професор **Григорій Семенович Левченко** (1981–2004 рр., з 2012 й до сьогодні). Його наукові інтереси пов'язані з проблемою естетичного виховання студентів. Творча діяльність митця охоплює фольклорно-пошуковий, композиторський, концертний та педагогічно-виховний напрями [625; 906]. Григорій Семенович – автор майже 100 наукових праць: навчальних посібників ("Хорове диригування", "Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини", "Ой у лузі, та ще й при березі", "Стоїть гора високая", "Земле рідна моя", "Спогади, погляди, роздуми, поради") [162; 177; 203; 216; 272; 290; 291; 328; 341; 392], репертуарних збірників ("Червона калина – полтавська земля", "Використання творів місцевих композиторів у творчих колективах", "Народні пісні Полтавщини", "На козака пригодонька" – лірико-драматична поема для мішаного хору), навчальних програм із хорового класу і хорового диригування, методичних рекомендацій і наукових статей. Як композитор і фольклорист професор Левченко є автором і аранжувальником понад 50 музичних творів.

Проте "неземним, фантастичним" мистецьким явищем, як писала австрійська преса, візитівкою не лише Полтави, але й України понад тридцять років залишається український народний хор "Калина", засновником і незмінним керівником якого є професор Г. С. Левченко. "Калина" – лауреат обласної премії імені Петра Артеменка, Всеукраїнської премії імені Миколи Островського, багаторазовий лауреат всеукраїнських і міжнародних фестивалів. Поцінуючи мистецький доробок українського народного хору "Калина", меценати зарубіжжя сприяли випуску компакт-дисків із записами творів у виконанні колективу ("Калина AN HOHENTWIEL Studentenchor aus Poltava. Lieder und Tanze Ukraine", "Kalena Voix ukrainiennes vol.4 Chant populaires ukrainies Ensemble Kapela, Universite Pedagogique de Poltava, Ukraine, Direction: Gregory Levtchenko", "VOIX UKRAINIENNES UKRAINIAN VOICES KALENA: Europe de l'Est Eastern Europe", "VOIX UKRAINIENNES UKRAINIAN VOICES. "KA-

LENA": Choeur populaire Ukrainien de l'institut pedagogique de Poltava, dirige par Hrehory Levtchenko", "Ukrainian voices voix ukrainiennes HOEUR et ORCHESTRE POPULAIRE KALENA DE L'INSTITUT PEDAGOGIQUE de POLTAVA (Ukraine de l'Est) dirige par Gregory Levtchenko ainsi que: solos, duos et trios traditionnels") та відеозаписів концертів хору ("Kirchenkonzert – Kalina St. Marienricken", "Choeurs en balade un documentaire de Frederic Gonseth", "Kalena Dir. Gregory Levtchenko. Choeur, orchestre et danseurs de l'Institut Pedagogique de Poltava (Ukraine) fonde et dirige par Gregory Levtchenko", "Kalena Voix ukrainiennes Direction: Gregory Levtchenko, Concerts de chants populaires ukrainiens par l'Ensemble Kalena (Poltava) (2010 a Delemont et a Onex lors de la 6 tournee de Kalena en Suisse" та ін.). Загалом випущено 19 компакт-дисків, 9 відео із записами славнозвісного колективу, 74 концертні програми й афіші.

Багаторічна науково-творча діяльність проф. Г. С. Левченка увінчалася успіхом – у 2011 р. створено Асоціацію "Калина" у Швейцарії (м. Лозанна). За сумлінну працю Г. С. Левченко має численні нагороди (77 грамот, подяк, дипломів і свідоцтв, близько 30 нагрудних знаків). Особливо вагомими є міжнародні: Вища відзнака Фонду Міжнародних премій імені академіка М. А. Касьяна – орден Миколи Чудотворця за визначний внесок у примноження добра на землі (1997 р.), ордени "Знак Пошани" (1986 р.), "За заслуги" III ступеня (2009 р.), Диплом лауреата Міжнародного відкритого рейтингу популярності та якості "Золота Фортуна" (2001 р.), нагрудні знаки "Петро Могила" (Міністерство освіти і науки України), "За багаторічну плідну працю в галузі культури" (Міністерство культури і мистецтв України), медалі "За доблестний труд", "Ветеран труда", а також до грамот Ради Міністрів України, прем'єр-міністра України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і туризму України, тричі присвоєне звання "Відмінник освіти України" тощо.

Про Г. С. Левченка та його непересічний талант написано десятки статей у газетах, журналах, довідниках ("Митці України", "Імена України", "Хорове мистецтво та його подвижники", "Хто є хто на Полтавщині", "В піснях оспівана Полтава", "Їм крила дала Пирятинщина", "Історія Полтавського педуніверситету в особах", "The International Who's Who in Music and Musicians Directory" (Cambridge: The Biographical Center", 1996). Про свого вчителя та улюблений колектив талановито розповіла у книзі "Сповитий вітрами" (2004 р.) Вікторія Гайдамака – учасниця хору з 1984 р., солістка й ведуча його концертів, учитель-методист, учитель української мови та літератури Полтавського міського багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського.

Отже, під керівництвом проф. Г. С. Левченка визначено генеральний напрям наукової діяльності кафедри, результати якої апробовано на численних науково-практичних конференціях різного рівня; створено колектив висококвалі-

фікованих викладачів (за часів його керівництва захищено 9 кандидатських дисертацій; 12 викладачів отримали звання доцента, 14 закінчили або вступили до аспірантури й докторантури); розроблено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів музики, ліцензовано спеціальність "Музичне мистецтво"; сформовано потужну матеріально-технічну базу кафедри – обладнані приміщення для індивідуальних занять, закуплені музичні інструменти (фортепіано, баяни, акордеони), у тому числі й для оркестру українського народного хору "Калина", найрізноманітніші технічні засоби навчання (телевізори, магнітофони, DVD, комп'ютери, сканер, ксерокс та ін.), сформовано методичний фонд кафедри, який містить бібліотеку музикознавчої та музично-педагогічної літератури, подарованої кафедрі родиною доц. П. Т. Лиманського, нотну бібліотеку, що сприяє підвищенню якості професійної підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва; впроваджено оригінальну систему позааудиторної музично-виховної роботи, яку можна кваліфікувати як "неформальну мистецьку освіту" (Н. В. Сулаєва) майбутніх учителів.

Зважаючи на високу кваліфікацію професорсько-викладацького складу кафедри музики, у 2001 р. Міністерство освіти і науки України дозволило підготовку вчителів музики і соціальної педагогіки на заочному відділенні, де музика стала першою спеціальністю, яка згодом була успішно ліцензована (2003 р.) та акредитована (2004 р.), з цієї причини кафедру музики і співів було перейменовано на кафедру музики.

Протягом 2004–2008 рр. кафедру музики очолювала кандидат педагогічних наук, доцент, заслужена артистка України (2009 р.), солістка й учасниця танцювальної групи українського народного хору "Калина" (з 1987 р.), хормейстер чоловічої групи (з 1989 р.), випускниця кафедри музики і співів 1992 р. **Наталія Вікторівна Сулаєва**. Вона розпочала багатогранну діяльність на кафедрі музики вже досвідченим педагогом – працювала вчителем музики Полтавської ЗОШ № 5 (1992–1993 рр.), викладачем кафедри початкового навчання (1993–2005 рр.). Наталія Вікторівна за короткий термін виконала кандидатське дослідження "Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання дидактичної мистецької гри у навчально-виховному процесі" (Київ, 2000 р.) [51], закінчила докторантуру ПНПУ імені В. Г. Короленка (2008–2011 рр.). У вітчизняній педагогічній науці вона відкрила новий напрям – неформальна мистецька освіта. Результати докторського дослідження оприлюднено в монографії "Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти", навчальному посібнику "Неформальна мистецька освіта: теоретико-методологічний та історичний аспекти" [573] та численних статтях ("Неформальна мистецька освіта як засіб соціалізації майбутнього педагога", "Історичні передумови виникнення неформальної музичної освіти в Україні" та ін.) [916–920] тощо.

За ініціативи Н. В. Сулаєвої на базі кафедри музики 25–26 травня 2012 р. вперше в Україні проведено Міжнародну науково-практичну конференцію "Неформальна мистецька освіта в системі підготовки майбутнього вчителя", в якій узяли участь 100 учасників із Німеччини, Польщі, Росії, Сполучених Штатів Америки, Швеції із 7-ми навчальних закладів (Берлінського університету, Белгородського інституту мистецтв і культури, Лі університету (м. Клівленд, штат Теннессі, США), Національного дослідницького університету "Белгородський державний університет", університету м. Йончопінг (Швеція), університету Яна Кохановського (філія в м. Пьотрков Трибунальський, Польща), МАОУ середньої загальноосвітньої школи с. Опеченський Посад Боровичського району Новгородської області, Росія); а також учені та практики з понад 20 наукових установ України (Інституту інформаційних технологій в освіті та Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОНМС) і провідних навчальних закладів (Запоріжжя, Києва, Львова, Луганська, Одеси, Севастополя, Сімферополя, Харкова, Чернігова).

Крім вищеназваних наукових розвідок, доц. Н. В. Сулаєва має понад 100 друкованих праць із проблем музичного й естетичного виховання дітей і студентської молоді: навчально-методичні посібники "Методика музичного виховання", "Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів", "Музичне мистецтво в системі виховної роботи Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка", "Особливості використання музичного мистецтва у роботі з розумово відсталими дітьми", "Особливості педагогічного впливу на дітей із аутизмом (на основі формування етичних норм поведінки)" тощо [234; 245; 278; 279; 503; 543]. Так, навчально-методичний посібник "Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми з обмеженими психічними і фізичними можливостями" схвалено Науково-методичною комісією зі спеціальної педагогіки та Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти й науки України (протокол № 2 від 14.06.2005 р.) [502].

Провідним напрямом *навчально-методичної роботи* професорсько-викладацького складу кафедри під керівництвом Н. В. Сулаєвої було ліцензування (2007 р.) та акредитація (2008 р.) магістратури: розробка й обґрунтування концепції професійної підготовки фахівців спеціальності 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика (автор – доц. Н. Ю. Дем'янюк), укладання освітньо-професійної програми (автори – доценти О. О. Лобач і Н. І. Дячук), освітньо-професійної характеристики (доц. Н. В. Сулаєва), нових навчальних планів (доценти Н. В. Сулаєва та В. С. Ірклієнко), навчально-методичного забезпечення принципово нових дисциплін: "Актуальні проблеми музикознавства" (доц. Н. О. Павленко), "Музична психологія" (доц. Н. І. Дячук), "Теорія і

методика викладання музичних дисциплін у вищих закладах освіти та спеціальних навчальних закладах", "Теорія і методика емоційного виховання особистості" (доц. О. О. Лобач), спецкурсів "Комунікативно-ігрові технології" (доц. Н. В. Сулаєва), "Теорія і методика емоційного виховання особистості" (доц. О. О. Лобач), "Організація музично-дозвілєвої діяльності" (доц. В. І. Березан).

На підставі Наказу МОН за № 774 від 30.12.2005 р. "Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу" 2006 р. університет став учасником всеукраїнського педагогічного експерименту з впровадження кредитно-модульної системи навчання. Викладачі кафедри розробили навчально-методичні комплекси з кожної дисципліни, які містять навчальні та робочі програми, затверджені радою університету, тексти або тези лекцій (друкований та електронний варіанти), плани практичних і лабораторних занять, завдання для здійснення різних форм контролю (контрольних робіт, тестування, контрольних занять, музичних диктантів, задач із гармонії, запитань до заліку, екзамену тощо), критерії оцінювання навчальних досягнень студентів із дисципліни, наочний матеріал (аудіозаписи, відеозаписи, опорні схеми), інтернет-ресурси та ін. Науково-методичні комплекси розроблялися викладачами вперше, тому виникало надзвичайно багато питань, зокрема щодо уніфікації критеріального апарату з індивідуально-практичних дисциплін (постановки голосу, музичного інструменту, диригування, хорового та оркестрового класів тощо). Проблемні питання ефективно вирішувалися на методичних семінарах кафедри, на засіданнях методичних рад факультету й університету.

У цей період студенти-музиканти неодноразово перемагали на всеукраїнських студентських олімпіадах у номінаціях "Урок музики" – Людмила Стівківська, 2004 р., Богдана Тертична, 2005 р. (керівник – доц. О. О. Лобач); "Вокально-хорова робота" – Наталія Панченко (2006 р., керівник – ст. викл. Г. В. Пужай); "За високу культуру виконання" – Людмила Манюненко, 2008 р. (керівник – асист. Н. М. Буць (Ремезова).

Під керівництвом Н. В. Сулаєвої підготовлений пакет документів з акредитації спеціальності 6.02020401, 7.02020401 – Музичне мистецтво за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями – "бакалавр" і "спеціаліст" (2008–2009 н. р.), що дало змогу вивершити статус професійної підготовки студентів-музикантів на рівень спеціальної музичної освіти та значно розширити сферу їхньої майбутньої діяльності, включаючи не лише середні загальноосвітні навчальні заклади, але й початкові спеціалізовані школи естетичного виховання (дитячі музичні школи, школи мистецтв тощо).

Продовжувалася результативна науково-дослідницька діяльність викладачів кафедри. Захистили кандидатські дисертації Н. І. Дячук (Євстїгнеєва) "Підготовка майбутніх учителів до використання музики як засобу саморегуляції функціо-

нального стану учнів" (Вінниця, 2005 р.), де обґрунтовуються концептуальні засади впровадження інтегрованого психотерапевтичного підходу в навчально-виховний процес вищої школи [79]; О. А. Даценко "Педагогічні умови діяльності дитячих творчих колективів Полтавщини", де узагальнюється регіональний досвід організації та функціонування дитячих мистецьких колективів [98]; Н. О. Павленко "Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій" (Київ, 2008) [109]. Результати названих досліджень оприлюднені в численних публікаціях [478; 479; 535; 688–692; 837].

Н. В. Сулаєва постійно стимулювала та підтримувала наукову діяльність колег, про що свідчить переконливий список опублікованих праць. Так, виходять перші підручники та навчально-методичні посібники, рекомендовані МОН України до використання в навчально-виховному процесі (Н. Ю. Дем'янюк, О. О. Лобач) [240; 320]; перший на кафедрі електронний підручник "Оркестровий клас", підготовлений Н. М. Буць (Ремезовою) [316]; перший в Україні навчально-методичний посібник "Технологія створення акомпанементу" (С. І. Глушкова, Г. В. Пужай) [319]; навчальні та навчально-методичні посібники Н. Ю. Дем'янюк [419], Г. С. Левченка [216; 290; 291; 328], О. О. Лобач [329], Н. В. Сулаєвої [573; 157]; методичні рекомендації з професійно-орієнтованих дисциплін [259] та статті з різних напрямів мистецької педагогіки, у тому числі й за кордоном.

Результати дослідження загальнокафедральної теми "Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва" обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, організованих кафедрою музики: "Фольклорна спадщина Полтавщини: шляхи збереження, розвитку та популяризації", у рамках якої відбувся обласний фестиваль "Калинові гуляння", а матеріали оприлюднені в спеціальному випуску журналу "Імідж сучасного педагога" (№ 2(61) 2006 р.); "Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій" (2008 р.), зміст останньої викладено на сторінках однойменного збірника наукових праць [392].

З 2004 р. при кафедрі почала діяти аспірантура. Під науковим керівництвом доц. О. О. Лобач здійснюють кандидатські дослідження випускники кафедри музики. Ю. М. Гринь виконує кандидатську дисертацію "Педагогічні погляди та освітня діяльність Володимира Щепотьєва (1880–1937 рр.)", результати якої апробовані в публікаціях у фахових виданнях і на науково-практичних конференціях [660–662]. А. О. Трохименко працює над темою "Виховний потенціал православної духовної музики в умовах консолідації українського суспільства в XVII столітті" [938–940].

З 2008 р. при кафедрі музики функціонувала докторантура під керівництвом доктора педагогічних наук, професора, завідувачки кафедри педагогіки Націо-

нального університету імені Тараса Шевченка М. П. Лещенко [11; 26; 34; 35]. Першими докторантами стали доц. Н. В. Сулаєва, доцент кафедри соціальної та корекційної педагогіки, випускниця кафедри музики і співів 1993 р. В. І. Березан і доцент кафедри образотворчого мистецтва Т. В. Саєнко.

Н. В. Сулаєва одночасно обіймала посади завідувача кафедри музики та проректора з виховної роботи, тому значно інтенсифікувалася *позааудиторна виховна робота* викладачів і мистецьких колективів. 2005 р. на кафедрі організовано нову творчу лабораторію – жіночий вокальний ансамбль "Свічадо" (художній керівник – Н. М. Ремезова). У 2006–2007 н. р. учасники хору "Калина" здійснили гастрольну поїздку до Швейцарії, Німеччини та Австрії, дали концерт для працівників Постійного представництва України при відділенні ООН та інших міжнародних організацій у Женеві; наступного року відбулися потужні міжнародні проекти: "Авторський концерт Г. С. Левченка з нагоди його 75-річчя" та "Ювілейний концерт хору "Калина" з нагоди 30-річчя".

Незабутнє враження справили на глядачів презентація творчості студентів-музикантів. Свій майстер-клас "Професія – музикант" провела студентка заочного відділення Олена Селезньова, на якому виступив керований нею зразковий ансамбль "Пісенька" з м. Дніпропетровська. С. Бригида вперше в історії кафедри музики провів авторський концерт свого гурту "Новий стиль", де звучали його вірші, пісні, інструментальні композиції (2004 р.).

Солісти естрадно-музичного центру "Вікторія" вибороли I, II, III місця на VII (2007), гран-прі та II місце на VIII (2008) Міжнародному конкурсі-фестивалі "Захід XXI століття" (м. Івано-Франківськ, 2007–2008 рр.), нагороджені дипломом I ступеня та дипломом "Приз глядацьких симпатій" на Міжнародному європейському студентському фестивалі "Барви осені" (м. Київ, 2008), стали переможцями телевізійної програми ТРК "ЛТАВА" "Квадрат-У шукає таланти" (2008).

З 2009 по 2012 рр. кафедру музики очолювала кандидат педагогічних наук, доцент **Олена Олександрівна Лобач**. Вона працює на кафедрі з 1984 р. після закінчення музично-педагогічного факультету Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького. У 1991 р. захистила кандидатську дисертацію в аспірантурі Інституту теорії і методів виховання АПН СРСР у Москві та продовжила навчання в докторантурі Полтавського педагогічного університету імені В. Г. Короленка (1999–2002). О. О. Лобач автор понад 190 наукових і навчально-методичних публікацій, у тому числі розділу "Кордоцентрична парадигма розвитку емоційної культури вчителя мистецьких дисциплін" колективної монографії "Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності", 25 навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій і брошур, зокрема "Виховання красою", "Творчі портрети вчителів музичного мистецтва Полтавщини", "Образ "серця" в емоційному

вихованні молодших школярів", "Духовний розвиток учнів основної школи засобами мистецтва", "Музично-дидактичні ігри в початковій школі", що вийшла друком в бібліотеці "Шкільний світ" (Київ) [570], а також 25 навчальних програм тощо. У центрі її наукових інтересів – теорія і методика емоційного виховання особистості в контексті "педагогіки серця", професійна підготовка вчителів музичного мистецтва, музично-педагогічне краєзнавство, православна педагогіка [759–762]. О. О. Лобач – голова експертної ради МОН України конкурсу підручників із музичного мистецтва та художньої культури (2006–2010 рр.), науковий керівник двох обласних спеціальних дослідницьких груп учителів, організованих при Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського:

1. З проблеми реалізації музичної регіоналістики. Результатом даної діяльності є укладання у співавторстві з Л. Л. Халецькою навчальної програми "Музичне краєзнавство" для 7 класу, рекомендованої МОН України [433]. З метою її науково-методичного забезпечення вийшла друком хрестоматія "Музичне краєзнавство: від витоків до сьогодення", де опубліковані матеріали багатьох членів кафедри [434].

2. З проблеми "Дидактичне забезпечення програми "Біблійна історія та християнська культура", рекомендованої МОН України. За результатами експериментальної роботи дослідницької групи вийшли друком навчально-методичні посібники "Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів" (2007 р.), схвалений комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (протокол № 23 від 30 березня 2007 р.) [326], а також "Християнська етика в українській культурі" (2011 р.) [549], "Вивчаємо біблійну історію та християнську етику в 5 класі" у двох частинах [563].

З 2009 по 2012 р. *наукова робота* кафедри музики набула нового статусу, що зумовлено підписанням угоди про співпрацю з відділом естетики та етики Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України з проблеми "Розвиток педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін вищих педагогічних навчальних закладів на естетичних та етичних засадах" (відповідальні – доц. О. О. Лобач і старший науковий співробітник С. О. Соломаха). Підготовлено пакет документів до ліцензування спільного збірника наукових праць "Естетика і етика педагогічної дії", що виходить регулярно два рази на рік із 2011 р.

Результатом співпраці із зарубіжними установами стало проведення 4 березня 2010 р. дистанційної Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Ігрова діяльність учнів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій", де взяли участь учені Московського міського педагогічного інституту, Ниж-

ньогогородського інституту розвитку освіти, викладачі кафедри музики та культурології психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Доц. Н. І. Дячук протягом двох років підтримувала зв'язки з підготовчою школою Choate Rosmary Hall (США), а з вересня 2011 р. – з Гарвардським університетом (США). З листопада 2011 р. вона розпочала спільний проект із Обласним центром недоношених немовлят, де разом із своєю проблемною групою (В. Бовсунівська, В. Корень, М. Орехова) веде експериментально-дослідницьку роботу з проблеми музикотерапії, що мала широкий резонанс на всеукраїнському та обласному телебаченні. Під її керівництвом Є. О. Газданова підготувала наукову роботу "Використання методів музикотерапії у навчально-виховному процесі початкової школи", яка вперше в історії кафедри перемогла на всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (15–17 березня 2011 р., Переяслав-Хмельницький).

Розширилося коло наукових публікацій. Серед них варто назвати першу на кафедрі монографію доц. Н. Ю. Дем'янюк "Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця" [128], монографії проф. О. М. Отич, зокрема "Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти" [119]; біографічний нарис "Сходінки становлення стилю. Композитор Т. Парулава-Оскоменко" доц. Г. М. Полянської [452]; а також наукові публікації викладачів у фахових виданнях [615; 630; 662; 696; 761; 928; 956; 976; 977] і збірниках праць за матеріалами науково-практичних конференцій [678; 679; 827; 835; 886]. Традиційними стали спільні публікації навчально-методичних посібників і методичних рекомендацій доцентів кафедри з магістрами музики [359; 501; 534].

У навчально-методичній роботі кафедри також відбулися певні зміни. Так, за ініціативи ректора Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої освіти М. І. Степаненка в 2009 р. створено навчальний комплекс як добровільне об'єднання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та комунального вищого навчального закладу Полтавської обласної ради "Полтавське музичне училище імені М. В. Лисенка" і рівня акредитації (директор – заслужений працівник культури України М. М. Демченко). У перший рік створення комплексу було набрано на заочне відділення за скороченим терміном навчання (3 роки бакалаврату і 1 рік спеціаліста) 25 першокурсників, які 2012 р. у формі концерту публічно склали практичну частину комплексного державного екзамену з музики та методики її викладання в Малій актовій залі.

З метою навчально-методичного забезпечення навчання на кредитно-модульній основі були підготовлені нові навчальні посібники: доц. Н. Ю. Дем'янюк "Хрестоматія з диригування хором" у 3-х частинах [419], доц. Н. І. Дячук "Основи теорії музики" для хореографів [479], доц. Н. О. Павленко "Інтерактивні педагогічні технології в музичній освіті" [535]; методичні рекомендації, зокрема до написання курсових, дипломних і магістерських робіт доц. Н. І. Дячук.

У цей період дещо розширився спектр позааудиторної роботи. Доц. О. О. Лобач ініціювала обласний профорієнтаційний конкурс виконавської майстерності учнів початкових спеціалізованих шкіл естетичного виховання Полтавщини (дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв) "Музичний вернісаж" на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2009–2012 рр.). У ньому брали участь учні ДМШ № 1, 2, 3, Малої академії мистецтв імені Р. Кириченко м. Полтави, Білицької, Бречківської, Гадяцької, Карлівської, Козельщинської, Кобеляцької, Комсомольської, Котелевської, Кременчуцької, Лохвицької, Миргородської, Пирятинської, Решетилівської, Ромоданівської, Семенівської, Шишацької ДМШ.

Серед творчих лабораторій кафедри почали функціонувати два нові мистецькі колективи. Камерний інструментальний ансамбль (з 2009 р.) очолила ст. викл. С. І. Глушкова – лауреат Міжнародного конкурсу виконавської майстерності "GRAND PRIZE EURASIA" у номінації "Інструментальне мистецтво" (Одеса, 2008 р.), випускниця аспірантури. Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського зі спеціальності "Камерний ансамбль". 2010 р. організовано чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст" (художній керівник – доц. М. Д. Хімич), основу репертуару якого складала духовна музика.

Професор **Григорій Семенович Левченко** очолив кафедру музики у найвідповідальніший період акредитації магістратури у 2012 р. Згідно з акредитаційними умовами були розроблені принципово нові навчальні плани (доценти Н. В. Сулаєва та В. С. Ірклієнко), упорядковано навчально-методичні комплекси відповідно до ECTS, зокрема зі спеціальних курсів, що ґрунтуються на результатах докторських досліджень професорів Л. М. Кравченко ("Етнокультура особистості") та О. А. Федій ("Естетотерапія"). За рішенням Акредитаційної комісії України (протокол № 104 від 30.05.2013 р.) спеціальність 8.02020401 – Музичне мистецтво освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" була успішно акредитована. З 2007 по 2013 р. магістерську підготовку отримали 30 спеціалістів, серед яких: заслужений артист України Р. М. Почеп, артисти Полтавської обласної філармонії С. Бригида, А. Кіба, Р. Шегера, переможці міжнародних і всеукраїнських конкурсів та фестивалів вокального (Л. Супрунова) й інструментального (М. Міхно) мистецтв; викладачі початко-

вих спеціалізованих шкіл естетичного виховання, які працюють за кордоном (Н. Вандервоодт, А. Піонтковська) і в Україні (М. Бибка, О. Бідна, П. Буторін, Л. Грінченко, О. Долина, А. Іванова, М. Кабушка, Ю. Лазоренко, М. Палишева, С. Северин, Ю. Ткаленко та ін.).

Нині на кафедрі працюють 20 викладачів (18 штатних і 2 внутрішніх сумісники) та 11 співробітників, серед них: заслужений працівник культури України, заслужений діяч мистецтв України, професор Г. С. Левченко; 7 кандидатів наук, доцентів – заслужена артистка України Н. В. Сулаєва, Н. Ю. Дем'яно, Н. І. Дячук, В. С. Ірклієнко, О. О. Лобач, Н. О. Павленко, М. Д. Хіміч, заслужений працівник культури України, лауреат міжнародних і всесоюзних конкурсів М. О. Герасименко (Болгарія, 1968, 1974 рр.; Чехословаччина, 1974 р.; Німеччина, 1976 р.; Греція, Кіпр, Єгипет, Сирія, Мальта, Туреччина 1977 р.; 1978, 1985 рр.; Канада, 1984 р.); 7 старших викладачів – лауреат Міжнародного конкурсу виконавської майстерності "GRAND PRIZE EURASIA" у номінації "Інструментальне мистецтво" (Одеса, 2008 р.) С. І. Глушкова; лауреат міжнародних і всеукраїнських конкурсів кобзарського мистецтва (Київ, 2003 р.; Дніпропетровськ, 2004 р.), у минулому артистка Національного оркестру народних інструментів України (1996–1999 рр.), а нині керівник оркестру народних інструментів і солістка українського народного хору "Калина" Н. М. Ремезова; С. В. Вовченко – лауреат міжнародних і всеукраїнських конкурсів естрадного мистецтва, який презентував його не лише в Україні, але й за кордоном (Польща, 1988, 1989; Швеція, 1989–1994; Німеччина, 1994–2003; Росія, 1987–2013); В. В. Підгорна, С. М. Жмайло, Г. В. Пужай, В. П. Яковлев; асистенти Ю. М. Гринь і А. О. Трохименко. Отже, 50% професорсько-викладацького складу кафедри музики мають наукові ступені та звання.

Обслуговують навчально-виховний процес акомпаніатори (А. Ю. Мечетна, О. Д. Харченко), провідні концертмейстери (С. О. Подворна, І. М. Шкляр), концертмейстери (С. А. Сліпко, Л. О. Чербінська, Б. С. Стегній), старші лаборанти Л. А. Кузьомко, В. Бородіна, О. Д. Соловйова, О. М. Шкляр.

У рамках наукових досліджень викладачі кафедри співпрацюють із такими установами: Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, Львівським науково-практичним центром професійної освіти НАПН України, Белгородським національним дослідницьким університетом, Белгородським державним інститутом культури, Глазівським державним педагогічним інститутом імені В. Г. Короленка, Воронежським державним педагогічним університетом, Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова, Національною академією мистецтв імені П. І. Чайковського, Харківським національним педагогічним університетом імені Г. Сковороди, Бердянським державним педагогічним університетом, Сумським державним педагогічним

університетом імені А. С. Макаренка, Полтавським обласним інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників імені М. Остроградського, Гадяцьким училищем культури імені І. П. Котляревського тощо.

Щороку викладачі оприлюднюють до 80 наукових і творчих праць загальним обсягом 60–80 др. арк. як в Україні, так і за кордоном (Бельгія, Німеччина, Польща, Росія, Швейцарія), особливе місце серед публікацій належить спільним науково-методичним працям із магістрантами (30 назв). Учені-педагоги щорічно презентують до 100 доповідей на наукових конференціях і семінарах у Полтаві, в усіх містах України та за її межами. Про високий науковий статус викладачів кафедри свідчить те, що вони опонують та проводять експертизу кандидатських дисертацій (доценти Н. В. Сулаєва, О. О. Лобач, М. Д. Хіміч), рецензують монографії, автореферати, підручники й навчальні посібники для середніх і вищих навчальних закладів.

Студенти перемагають на різноманітних конкурсах. Так, 2013 р. В. Корень (група М-42) з дослідженням "Шляхи актуалізації педагогічного потенціалу коліскової пісні в умовах відділення інтенсивної терапії недоношених немовлят" посіла II місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, що відбувався на базі Глухівського національного педагогічного університету (науковий керівник – доцент Н. І. Дячук). Л. Супрунова має дипломи I та II ступенів у телепроекті "Шанс", гран-прі в номінації "Вокал" на Міжнародному фестивалі-конкурсі пісні і танцю "Різдво в Татрах" (Словаччина, грудень 2011 р.), диплом II ступеня в номінації "Вокал-соло" на Міжнародному фестивалі-конкурсі "Слов'янський вінок" (Болгарія, 2011 р.), диплом I ступеня в Італії (2012 р.). К. Дудник і М. Міхно – переможці Міжнародного конкурсу ударних інструментів (Полтава, 2009 р.); Я. Сідько нагороджена грамотою I Всеукраїнського фестивалю мистецтв "Україна – свята родина" з нагоди 20-ї річниці незалежності України (Київ, 2011 р.).

Богдан Матвійчук (група М-52) продовжив традицію творчих звітів студентів. 4 грудня 2013 р. відбулася презентація його авторського компакт-диску фортепіанної музики "Mezzo Forte" (диск випустила в Києві відома українська звукозаписувальна компанія "Росток Рекордз"). Окрім десятих композицій із компакт-диску, прозвучали інші твори у виконанні автора та його колег-музикантів. На концерті були присутні не лише студенти і викладачі університету, але й учні Полтавського міського багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського, який піаніст закінчив із золотою медаллю.

При кафедрі діють мистецькі колективи, які можна кваліфікувати як творчі лабораторії професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, де студенти поглиблюють диригентсько-хорову, хорознавчу та музично-виконавську підготовку, набувають практичного досвіду роботи з мистецькими колективами. Серед них знаний в Україні та Європі український

народний хор "Калина" (з 1979 р.; керівник – проф. Г. С. Левченко), народний самодіяльний музично-естрадний центр "Вікторія" (з 1981 р.; керівник – ст. викл. С. В. Вовченко), народний камерний хор імені П. Т. Лиманського психолого-педагогічного факультету (керівники – ст. викл. В. В. Сидоров, 2002–2003 рр.; ст. викл. Ю. В. Пелевіна, 2003–2007 рр.; з 2007 р. – ст. викл. С. М. Жмайло, під орудою якого колектив 2009 р. захистив звання "Народний"), жіночий вокальний ансамбль "Свічадо" (з 2005; керівник – ст. викл. Н. М. Ремезова), чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст" (з 2010 р.; керівник – доц. М. Д. Хіміч).

Про визнання високої художньої майстерності творчих колективів кафедри музики свідчать перемоги на мистецьких конкурсах і фондові записи. Так, народний самодіяльний музично-естрадний центр "Вікторія" став недосяжним на конкурсах "Dance Song Fest" (Харків, 2012 р.), "Живий квадрат" (Полтава, 2008–2013). Жіночий вокальний ансамбль "Свічадо" посів III місце в номінації "Академічний спів" на III Міжнародному вокально-хоровому конкурсі "PREMIER-2012" (м. Київ, 2012), виборов диплом I ступеня на фестивалі-конкурсі "На хвилях Євпаторії" (2013). Неабияку популярність серед слухачів і глядачів Полтавської обласної ТРК "Лтава" мають професійні аудіо- та відеозаписи українського народного хору "Калина" (керівник – проф. Г. С. Левченко), народної хорової капели та камерного хору "Гілея" (керівник – доц. П. Т. Лиманський), музично-естрадного центру "Вікторія" (керівник – ст. викл. С. В. Вовченко).

Викладачі кафедри ведуть адміністративну й громадську діяльність: проф. Г. С. Левченко, доц. Н. В. Сулаєва, доц. Н. О. Павленко очолюють журі престижних мистецьких конкурсів (Всеукраїнський фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва імені М. Кондратюка, обласний фестиваль "Пісенні крила Чураївни", обласний конкурс-фестиваль аматорських колективів, міський конкурс патріотичної пісні "Є професія – Батьківщину захищати", огляд художньої самодіяльності середніх загальноосвітніх навчальних закладів Полтавщини); доценти О. О. Лобач і В. С. Ірклієнко – постійні члени журі конкурсу "Учитель року" в номінації "Учитель музичного мистецтва"; доц. Н. О. Павленко – член обласної міжвідомчої комісії з питань утвердження в регіоні духовності, моральності та здорового способу життя, а також організаційного комітету міського фестивалю "Дні Європи у Полтаві" (2011 р.); доц. Є. І. Тягло виконував обов'язки проректора з наукової, навчальної роботи та міжнародних зв'язків (1991–2005 рр.); доц. Н. В. Сулаєва (2006–2008 рр.) і доц. Н. О. Павленко (з 2008 р.) – проректори з виховної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка; доц. В. С. Ірклієнко та ст. викл. В. П. Яковлев – заступники декана психолого-педагогічного факультету; В. В. Підгорна – режисер-постанов-

ник міських, університетських і факультетських мистецьких масових заходів, режисер і сценарист фільмів про факультет і університет [836–838].

У різні роки на кафедрі працювали Герой України Р. П. Кириченко; доктор мистецтвознавства, професор Київської і Львівської консерваторій О. С. Цаллай-Якименко; заступник директора Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, доктор педагогічних наук, професор О. М. Отич; доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України М. П. Лещенко; народний артист України, керівник симфонічного оркестру Полтавського академічного музично-драматичного театру імені Миколи Гоголя В. М. Скакун; заслужений працівник культури (1985 р.), заслужений діяч мистецтв України (1999 р.), композитор, педагог, виконавець-баяніст, лауреат обласних премій, володар гран-прі Міжнародного конкурсу композиторів у номінації "Фольклорна музика" в рамках II Міжнародного фестивалю "Світ музики" у м. Фівізано, Італія (1999 р.), лауреат Міжнародного відкритого рейтингу популярності та якості "Золота фортуна" (2001 р.), член Національної спілки композиторів України (з 1998 р.) О. І. Чухрай; заслужені артисти України В. П. Путько та Л. Г. Лук'янова; кандидат мистецтвознавства [104], член Національної спілки композиторів України Г. М. Полянська, дипломна робота якої була опублікована як монографія всеукраїнським видавництвом "Музична Україна" 1984 р. [3]; кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України С. О. Соломаха; завідувач вокального відділення Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка О. І. Бугай (Вольвач); кандидат мистецтвознавства, доцент, докторант Національної музичної академії імені П. Чайковського А. І. Литвиненко; викладач вокалу Харківського музичного училища імені Б. М. Лятошинського І. В. Довбня, а також В. Л. Ємець, С. А. Івакіна, І. В. Корецька, О. Лук'янець, Т. В. Любченко, Є. Нагорний, Л. І. Ніжнікова, Н. П. Олейникова, Т. В. Скорик, Л. П. Ясько, С. М. Яковлева; концертмейстери Н. Глушич, С. С. Гогохія, М. Гонтар, І. М. Твердохліб, Г. Л. Шиллер; старші лаборанти Л. М. Бабенко, В. М. Богута, Н. А. Єрохіна, Т. О. Овчаренко, Н. В. Панченко, Т. О. Харлан.

Кафедра музики пишається успіхами своїх вихованців, серед них: доктори педагогічних наук, професори О. А. Лавріненко, О. М. Отич, О. А. Федій [31; 38; 43; 119; 136]; кандидати наук В. І. Березан [48], Л. Я. Галушко [127], Н. Ю. Дем'яно [33], Т. М. Дзюба [99], В. С. Ірклієнко [21], Ю. М. Ковалевська [41], Л. В. Литовченко [133], О. А. Остряньська, Н. О. Павленко [109], Т. М. Пазюченко (Траверсе) [55], Г. В. Радіонова [124], Н. В. Сулаєва [51]; викладачі та співробітники ПНПУ імені В. Г. Короленка Ю. М. Гринь, Н. М. Золотарьова-Па-

сюта, Л. А. Кузьомко, Т. В. Мірошніченко, А. О. Трохименко, В. П. Яковлев; заслужені артисти України В. В. Соколик, Р. М. Почеп і Н. С. Мізева (художній керівник українського народного хору Полтавського міського багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського, який продовжує справу професора Г. С. Левченка); І. М. Іванова – солістка Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки; М. Я. Малько – головний спеціаліст відділу охорони культурної спадщини та культурної політики управління культури Полтавської обласної державної адміністрації; В. І. Шевченко – директор Котелевської школи мистецтв, а згодом заступник голови Котелевської райдержадміністрації; Н. Іванова (Деркач) – художній керівник українського народного хору "Лтава" імені В. Міщенка Полтавського міського будинку культури; Т. В. Черевко – магістрантка Берлінського університету зі спеціальності "Педагогіка і музикознавство"; С. В. Костенко – концертмейстер хореографічної школи при національному балеті Канади; Л. Л. Халецька – методист відділу методики виховання Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, учитель-методист, переможець обласного конкурсу "Учитель року-2006" у номінації "Учитель музики", а тепер аспірантка кафедри музики ПНПУ імені В. Г. Короленка (2012 р.); І. М. Бузанова – методист художньо-естетичного циклу Херсонського Таврійського ліцею мистецтв; митці Р. Білишко, С. Бригида, О. Дебредені, А. Кіба, О. Лаптева, Л. Митько, Д. Петунін, В. Посисаєв, Р. Шегера; переможці конкурсів і олімпіад – С. Гавриленко, О. Марченко, С. Пересичанська, К. Цимбал; переможці конкурсів "Учитель року" О. Сенік (1995 р.), О. Нестеренко (1996 р.), О. Хвостенко (2006 р.), Т. Білій (2008 р.), Л. Ржеко (2009 р.), Я. Ясько (2013 р.); керівники та хормейстери колективів художньої самодіяльності, відомих у країні та за її межами, Г. Єрисова, С. Міщенко, Н. Пилипенко, О. Селезньова, В. Слюсар, Ю. Тесленко, І. Шкурпела; діячі освіти і культури І. Вергелес, І. Пнатенко, О. Ігнатенко, О. Кузнецова, В. Кульбашна, О. Кучерявий, Д. Литвин, М. Лобач, М. Мазур, І. Мелешко, М. Мухар, М. Парасимчук, Н. Смирнова, Б. Трегуб, Л. Цимбал, О. Чечотка, О. Шульченко.

17 жовтня 2013 р. мистецько-педагогічна громадськість зарубіжжя й України, представники влади, колеги, учні, друзі вітали з ювілеєм професора Г. С. Левченка, творчий шлях якого розкривав документальний фільм "Життя, гідне людини". Запальні, величні, щирісердні пісні, супроводжувані відеосюжетом, захоплювали глядачів і запрошували поринути у вир подій минулого й сьогодення. У біобібліографічному покажчику, що вийшов друком у серії "Науковці університету", В. Гайдамака пише: "Українська народна пісня у виконанні хору "Калина" не має мовних бар'єрів. Краса, професіоналізм, щирість не залишають байдужими ні емоційних братів-слов'ян, ні педантичних нім-

Колектив кафедри музики. Зліва направо стоять: В. С. Ірклієнко, Н. І. Дячук, Ю. М. Гринь, Л. О. Чербінська, Є. І. Тягло, А. О. Трохименко, Н. М. Ремезова, С. М. Жмайло, С. О. Подворна, Г. В. Пужай, В. В. Підгорна, С. І. Глушкова, І. М. Шкляр, С. В. Вовченко; сидять: М. Д. Хімич, Н. О. Павленко, Н. Ю. Дем'яно, О. О. Лобач, Г. С. Левченко, Н. В. Сулаєва, В. П. Яковлев. 2012 р.

ців, ні стриманих, на перший погляд, австрійців, ні темпераментних італійців, ані вишуканих швейцарців. Усі вони потрапляють у полон до художнього керівника колективу, який одним помахом руки, ніби в казці, переносить їх у дивосвіт українського мистецтва. Вони розуміють, що за цим стоїть самозречена любов до пісні й її виконавців, важка праця, сувора дисципліна". Вишукана, копітка, довготривала (три роки!) робота керівника й колективу лише над одним номером показала у своєму фільмі "Чарівна паличка" швейцарський режисер Катрін Азад. Його першими поціновувачами були викладачі кафедри музики й "каліняни", а через день (19 жовтня) подивилися учасники міжнародного фестивалю кіно "Молодість" (м. Київ), який відкрив український народний хор "Калина".

Викладачі та випускники кафедри музики вчаться у свого наставника відданості справі, організованості, творчому неспокою, а головне – невичерпній любові до рідної землі, мови й мистецтва, тому й дбають про захист, збереження, відродження, розвиток багатих національно-культурних і найкращих світових мистецьких традицій, убачаючи в цьому сенс своєї професійної діяльності. Змінюється час, змінюються підходи до навчання та виховання молоді, але вічними залишаються неперевершені зразки високого Мистецтва та Культури. Саме вони є дороговказом на шляху сходження людини до досконалості, а веде дитину цією дорогою вчитель Мистецтва.

О. Лобач

2.5. Кафедра образотворчого мистецтва

Кафедра образотворчого мистецтва ПНПУ імені В. Г. Короленка бере свій початок з 1980 р., коли згідно з "Планом-замовленням" Міністерства освіти СРСР було прийнято рішення про відкриття з 1981 р. експериментальної спеціальності "Педагогіка і методика початкового навчання" з додатковою спеціальністю "Образотворче мистецтво" на базі педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. У 1980 р. за безпосередньої участі декана педагогічного факультету Нінель Степанівни Литвиненко та старшого викладача кафедри педагогіки і методики початкового навчання Ніни Іванівни Рибас розроблено план експерименту і механізми його реалізації. Надалі щорічні звіти про хід експерименту розглядалися на координаційних нарадах Міністерства освіти СРСР у базових навчальних закладах Києва, Москви, Мінська та Тернополя [176].

У 1981 р. на денне відділення педагогічного факультету було прийнято 60 студентів із додатковою спеціальністю "Образотворче мистецтво" і "Музика" (з п'ятирічним терміном навчання). Викладання рисунку, історії мистецтв, методики трудового навчання, методики образотворчого мистецтва здійснювали викладачі кафедри педагогіки і методики початкового навчання старший викладач Н. І. Рибас, асистенти Л. Г. Безуглова та О. Б. Унковський. У перші роки їхня діяльність була спрямована на розв'язання широкого діапазону специфічних творчих завдань: розробку базової навчально-методичної документації, створення матеріально-технічної бази (спеціалізованих майстерень та їхнього оснащення), заснування методичного фонду. Так, завдяки налагодженню Н. І. Рибас професійних контактів із кафедрою малюнка Московського державного педагогічного інституту імені В. І. Леніна (завідувач кафедри проф. М. М. Ростовцев) факультет одержав декілька десятків робіт московських студентів, з яких почалося формування методичного фонду дисциплін образотворчого циклу. За ініціативи доцента Ліоліни Григорівни Безуглової на кафедрі створено центр естетичного виховання, організовано студентські групи поглибленого вивчення науково-творчих проблем, що знайшло втілення у тематиці та змісті дипломних робіт.

Кафедру образотворчого мистецтва утворено в 1985 р. (наказ ректора 63-к від 02.12.85 р.), згодом, у 1999 р., у зв'язку з об'єднанням кафедри методики естетичного виховання і хореографії й кафедри образотворчого мистецтва утворено кафедру хореографії та образотворчого мистецтва (наказ 149-к від 30.08.99 р.). Наступна реорганізація кафедри хореографії та образотвор-

чого мистецтва відбулася у 2003 р.: наказом ректора університету 117-к від 03.09.03 утворено кафедру образотворчого мистецтва. У зв'язку з відкриттям нової спеціальності 6.010100 – Культурологія, 01.06.2006 р. кафедру образотворчого мистецтва було перейменовано на кафедру образотворчого мистецтва і культурології (наказ № 39-р від 11.05. 2006 р.). У 2007 р. кафедра образотворчого мистецтва знову стає відокремленим підрозділом.

Розвиток кафедри відбувався у співпраці із закладами науки, освіти та культури: відділом педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, кафедрою образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, художньо-графічним факультетом Московського державного педагогічного інституту імені В. І. Леніна (тепер Московський педагогічний державний університет), Полтавським національним технічним університетом імені Юрія Кондратюка, Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, Полтавською обласною організацією Національної спілки художників України, Полтавським художнім музеєм (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка, Полтавським краєзнавчим музеєм, Полтавським літературно-меморіальним музеєм В. Г. Короленка, Миргородським державним керамічним технікумом імені М. В. Гоголя, Гадяцьким училищем культури імені І. П. Котляревського, міським методичним кабінетом управління освіти Полтавського міськвиконкому, Полтавською дитячою художньою школою, Обласним центром естетичного виховання учнівської молоді, загальноосвітніми закладами м. Полтави.

Упродовж тринадцяти років кафедру образотворчого мистецтва, очолювала талановитий педагог і художник, доцент **Ніна Іванівна Рибас**. Вона була включена до складу УМО (Учебно-методическое объединение) з образотворчого циклу дисциплін мистецтва при Міністерстві освіти СРСР (м. Москва). Науковці розробляли нову концепцію професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в умовах педагогічного факультету. Творчою групою були підготовлені навчальні плани, програми [166, 176] з образотворчих дисциплін, методичні посібники та рекомендації. Плідна діяльність Н. І. Рибас як члена цієї групи та завідувача кафедри сприяла підтриманню на кафедрі творчої атмосфери, розвитку індивідуальності молодих викладачів, а також організації і становленню своєї рідної науково-методичної школи професійної підготовки вчителя образотворчого мистецтва та початкового навчання.

У різні роки на кафедрі працювали: доктор архітектури, професор В. М. Вадимов, народний художник України, професор І. М. Віцько, народний художник України, професор В. Ф. Герашенко, заслужений діяч науки і техніки України, доктор педагогічних наук, професор О. М. Пехота, доцент Л. Г. Безугло-

ва, заслужений художник України, доцент В. Л. Мозок, кандидат економічних наук, доцент В. І. Рашковська, доцент Н. І. Рибас, старші викладачі Є. В. Буніч, С. Д. Дороненко, А. Є. Климко, Т. М. Кусайло, А. М. Тимошенко, Л. С. Тупикіна, І. А. Шипулін, О. Б. Унковський, асистенти Л. О. Верхола, О. В. Григор'єва, Н. М. Дігтяр, О. О. Кайдановська, О. В. Кванталіані, С. В. Кондратенко, М. М. Лобач, М. Ю. Орленко, О. М. Пшеннікова, С. Д. Рой, Л. А. Санік, Ю. В. Санік, О. В. Тойм, Л. І. Ямщикова, лаборанти О. С. Власова, К. В. Головка, Н. П. Динник, Н. П. Довгаль, Є. А. Зімниця, К. І. Лелюх, Н. В. Панченко, І. Б. Пивовар, Н. В. Ромашова.

За їх участі на кафедрі формувалися традиції підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва: О. М. Пехота – один із провідних українських фахівців у галузі професійної освіти – здійснювала керівництво магістерськими роботами у перші роки існування на кафедрі магістратури, зміцнюючи науковий потенціал керівників кваліфікаційних досліджень; В. І. Рашковська досліджувала проблему взаємозв'язку християнства та освіти в умовах сьогодення, результатом чого став захист нею докторської дисертації, неодноразово брала участь у міжнародних конференціях та симпозиумах, де були представлені країни Європи й Америки; Т. М. Кусайло – потужний художник-графік – активізувала творчий потенціал молодих викладачів та студентів (закладені нею підходи до навчання композиції в умовах педагогічного факультету продовжували І. А. Шипулін, О. О. Кайдановська); Л. С. Тупикіна більше 20 років забезпечувала високий естетичний рівень вимог до результатів навчальної діяльності студентів із методики трудового навчання та художньої праці; О. Б. Унковський сприяв сформованості у перших випускників кафедри креативних ознак професійного стилю діяльності.

Нині у складі кафедри доценти: народний художник України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури А. Є. Чорнощоків, голова правління Полтавської обласної організації Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України, кавалер орденів Святого Рівноапостольного князя Володимира та Святого Архистратига Божого Михаїла, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2010 р. Ю. О. Самойленко; кандидати педагогічних наук: Л. В. Бичкова, Т. В. Саєнко, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2011 р. Ю. А. Мохірева, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2012 р. І. М. Мужикова, кандидат архітектури Т. Я. Руденко; старші викладачі: заслужений майстер народної творчості України, кавалер ордена За заслуги III ступеня О. О. Бабенко, В. С. Бабенко, лауреат Полтавської щорічної премії імені В. Г. Короленка (2008 р.) О. М. Кушніренко, Т. Ф. Рибас; асистенти: Т. В. Батієвська, О. О. Перепелиця, лаборанти кафедри: С. В. Донець, Н. С. Момот, С. І. Тимошенко.

У 1994–1996 рр. кафедру очолювала доцент **Любов Володимирівна Бичкова**, а під час її навчання в докторантурі Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (тепер Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України) в 1997–1999 рр. – доцент **Тетяна Яківна Руденко**. З 1999 по 2008 рр. кафедрою образотворчого мистецтва знову керувала Л. В. Бичкова. Її зусиллями на факультеті в 1988 р. створено музей декоративно-ужиткового мистецтва. Цей музей – один із перших у педагогічних закладах України, у ньому зберігаються мистецькі твори відомих майстрів України, старовинні побутові речі Полтавщини, дипломні роботи студентів, водночас це навчальна аудиторія, в якій майбутні педагоги мають можливість безпосередньо на заняттях вивчати унікальні оригінальні твори декоративно-ужиткового мистецтва.

Колектив кафедри образотворчого мистецтва. Зліва направо сидять: Л. В. Бичкова, Л. С. Тупикіна, Ю. О. Самойленко, К. І. Лелюх; стоять: Н. М. Дігтяр, Н. В. Панченко, Т. В. Саєнко, Ю. А. Мохірева, О. О. Бабенко, О. М. Кушніренко, С. В. Донець, І. М. Мужикова, О. О. Перепелиця, Т. В. Батієвська, Т. Ф. Рибас, В. С. Бабенко. 2011 р.

У цей період за ініціативи декана психолого-педагогічного факультету кандидата педагогічних наук, доцента Н. Д. Карапузової відбулося відкриття аудиторії "Вернісаж" (1999). У ній знаходяться твори, подаровані викладачами кафедри О. О. Бабенком, В. С. Бабенком, Л. В. Бичковою, І. М. Віць-

ком, Н. М. Дігтяр, В. Л. Мозоком, Ю. А. Мохіревою, Н. І. Рибас, які у різні роки працювали та нині працюють на психолого-педагогічному факультеті, а також офорти Л. Г. Безуглової у меморіальному куточку художниці.

У 2001–2004 рр. Л. В. Бичкова очолює науково-дослідну лабораторію з проблем формування колористичної культури особистості, створену спільно з Інститутом педагогіки і психології професійної освіти АПН України на базі кафедри хореографії і образотворчого мистецтва Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, здійснюючи теоретичне обґрунтування концепції безперервного розвитку колористичної культури особистості, дослідження та створення педагогічних умов формування колористичної культури особистості на різних етапах її розвитку від дошкільного віку до становлення як фахівця з педагогічної освіти.

Завдяки наполегливій праці очолюваного Л. В. Бичковою колективу, уперше було ліцензовано спеціальності "Педагогіка і методика середньої освіти. Образотворче мистецтво" та "Культурологія" за освітньо-кваліфікаційними рівнями "бакалавр", "спеціаліст", "магістр" (Ліцензія серії АВ - № 328606, рішення про видачу ліцензії ДАК від 24.04.2007 р., протокол № 66, Наказ МОН України від 11.05.2007 р. № 1192-Л – видана 13.06.2007 р.) й акредитовано спеціальність "Педагогіка і методика середньої освіти. Образотворче мистецтво" за освітньо-кваліфікаційними рівнями "бакалавр", "спеціаліст" (Сертифікат серії НД-ІУ № 171434, рішення ДАК від 22 червня 2004 р., протокол № 51, Наказ МОН України від 01.07.2004 р. № 558 – видана 16 березня 2005 р.) та "магістр" (Сертифікат серія НД-ІУ № 177331, рішення ДАК від 1 липня 2008 р., протокол № 72, Наказ МОН України від 07.07.2008 р. № 2180-Л – видана 20 листопада 2008 р.).

У 2008–2013 рр. кафедру очолювала кандидат педагогічних наук, доцент **Ірина Мирославівна Мужикова**. За її керівництва кафедрою здійснюється підготовка фахівців освітньої галузі 0202 – Мистецтво напряму підготовки 6.020205, спеціальності 7.02020501, 8.02020501 – Образотворче мистецтво освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст", "магістр" за навчальними планами, укладеними відповідно до Державних стандартів освіти, з урахуванням нормативних актів та рекомендацій Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. З березня 2013 р. кафедру очолює народний художник України, доцент **Анатолій Євгенович Чернощок**. За його активної діяльності кафедрою було успішно акредитовано спеціальність 8.02020501 – Образотворче мистецтво за освітньо-кваліфікаційним рівнем "магістр".

Навчальні плани підготовки фахівців з образотворчого мистецтва укладено з урахуванням наступності та послідовності, вони спрямовані на реаліза-

цію системного підходу до формування творчого професійно та науково підготовленого спеціаліста на інтеграцію всіх блоків дисциплін та їх орієнтацію на кінцевий результат – високу якість підготовки вчителя образотворчого мистецтва. Структура навчальних планів забезпечує організацію підготовки вчителів образотворчого мистецтва згідно з вимогами Болонських угод.

Завдання професійної підготовки вчителя образотворчого мистецтва вирішуються через:

- комплекс гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових та професійно-орієнтованих дисциплін, які формують високий професійний рівень підготовки фахівців;

- вивчення психолого-педагогічних дисциплін, які забезпечують формування необхідних якостей особистості, професійного світогляду, педагогічної майстерності, умінь та навичок у галузі художньої освіти;

- науково-педагогічне спрямування викладання курсів гуманітарних, соціально-економічних і природничо-наукових дисциплін;

- залучення студентів до науково-дослідницької роботи через систему навчальних курсів, участь у наукових об'єднаннях, проблемних групах, виконання курсових та кваліфікаційних робіт, присвячених актуальним художньо-культурним та педагогічним проблемам;

- практичну підготовку у процесі проходження студентами педагогічної виробничої практики у навчальних закладах різного типу;

- кадрове забезпечення навчального процесу висококваліфікованими викладачами з числа професорсько-викладацького складу університету шляхом залучення науковців, досвідчених працівників органів освіти та освітніх закладів різного рівня до читання спецкурсів, організації практичної підготовки, рецензування кваліфікаційних робіт студентів.

Сутністю підготовки фахівця обумовлюється логіка розподілу дисциплін навчального плану між семестрами за принципом від часткового до загального, від конкретного до абстрактного, від практичного до аналітичного. Тому спочатку вивчаються дисципліни переважно поглибленої фахової підготовки, потім – здебільшого узагальнювального характеру.

Класичний напрям підготовки майбутніх фахівців забезпечується нормативними дисциплінами: "Рисунок", "Пластична анатомія" (В. С. Бабенко, Ю. О. Самойленко, А. Є. Чернощок), "Живопис" (Л. В. Бичкова, О. О. Бабенко), "Композиція" (О. О. Перепелиця), "Скульптура" (Н. М. Дігтяр). Вибіркову складову утворюють курси "Основи кольорознавства" (Л. В. Бичкова), "Основи перспективи" (Т. Я. Руденко).

Частина навчального часу припадає на курси прикладного спрямування: "Художньо-прикладна графіка" (Ю. А. Мохірева), "Комп'ютерний дизайн",

"Вишивка" (Т. В. Батієвська), "Декоративно-прикладне мистецтво", "Писанкарство" (О. М. Кушніренко), "Полтавський розпис" (Ю. А. Мохірева), "Килимарство" (О. О. Бабенко).

Методичну підготовку майбутніх учителів до керування образотворчою діяльністю школярів забезпечують курси "Методика викладання образотворчої діяльності" та "Педагогічний малюнок" (І. М. Мужикова).

Наукові пошуки викладачів кафедри знайшли відображення в інноваційних дисциплінах: "Педагогічне кольорознавство" та "Колористична культура" (Л. В. Бичкова), "Методика організації образотворчої діяльності у позашкільних закладах", "Теорія і методика спеціальної образотворчої освіти" та "Методика викладання образотворчих дисциплін у вищій школі" (І. М. Мужикова), "Народне мистецтво країн світу" та "Декораційне мистецтво" (О. М. Кушніренко), "Лялькарство" (Т. В. Саенко), "Психологія мистецтва" (Т. Ф. Рибас).

Практична підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва здійснюється під час навчальних (плер, педагогічна, методична) та виробничих педагогічних практик у загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладах міста та області.

Ефективним засобом залучення студентів до різних форм наукової та творчої діяльності є щорічні студентські науково-практичні конференції, опублікування їх матеріалів у збірнику наукових праць "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття" (Випуски 1 – 11); ретроспективні й тематичні виставки творчих робіт студентів у Художньому салоні Полтав-

Обговорення творчих робіт студентів викладачами кафедри образотворчого мистецтва. 2012 р.

ської обласної організації НСХУ, Полтавському краєзнавчому музеї та Полтавському художньому музеї (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка, Полтавській обласній бібліотеці імені І. П. Котляревського, Полтавському літературно-меморіальному музеї В. Г. Короленка; участь у роботі Містечка майстрів у м. Полтаві; проведення майстер-класів для учителів та учнів міста і області; обов'язкові щосеместрові виставки-перегляди навчальних та самостійних робіт студентів у приміщеннях факультету, звітні виставки з пленерної практики.

У 1986 р. на кафедрі започатковується традиція виконання кращими студентами дипломних робіт. Із 1990 р. вперше в інституті обов'язковий захист дипломних робіт з образотворчого мистецтва було впроваджено для всіх студентів випускного курсу. Ця традиція збережена і продовжує розвиватися. Нині під керівництвом викладачів кафедри виконуються бакалаврські, дипломні та магістерські кваліфікаційні роботи. Їх тематика охоплює найрізноманітні-

Урочисте відкриття виставки творчих робіт студентів "Напхненні традиціями" у Полтавському краєзнавчому музеї. 2013 р.

ші проблеми образотворчого мистецтва та мистецької освіти. Упродовж терміну виконання наукових робіт студенти мають можливість дослідити історичний аспект обраної проблеми, з'ясувати її теоретичні основи, підготувати відповідні методичні рекомендації, ефективність яких перевіряється у ході експериментальної роботи під час проходження магістрантами виробничої науково-педагогічної практики на базі психолого-педагогічного факультету. Практична частина кваліфікаційної роботи є авторським твором, у якому випускникові надається можливість продемонструвати власні художньо-творчі

здібності. Стали традицією мультимедійні презентації досліджень та виданої продукції навчально-методичного характеру на захисті кваліфікаційних робіт.

Традиційно магістранти кафедри беруть участь у II турі Всеукраїнського конкурсу наукових робіт, це: Н. Волкова (2001), К. Гонтарюк (2010), М. Рожнятовська (2011), С. Донець (2012), А. Ругалова (2013). Кращі випускники магістратури Н. М. Дігтяр (2008) та О. О. Перепелиця (2009) поповнили ряди ви-кладачів кафедри.

Акцентними проблемами вищої педагогічної освіти останнього часу є запровадження ECTS. Викладачами кафедри здійснюється *розробка необхідного навчально-методичного забезпечення*: електронних підручників, посібників, навчально-контролювальних програм. Постійна увага приділяється, зокрема, вдосконаленню й урізноманітненню напрямів і форм роботи зі студентами, підвищенню рівня успішності студентів, їх науково-дослідницької роботи, збільшенню ефективності профорієнтаційної роботи та заходів зі збереження контингенту студентів.

Наукові пошуки викладачів, спрямовані у поле мистецької освіти, об'єднані загальною темою "Теорія і методика формування художньої культури особистості на різних етапах її розвитку", яка реалізується викладачами кафедри в теоретико-методичному та художньо-творчому аспектах.

Результатом наукових досліджень викладачів кафедри став захист кандидатських дисертацій зі спеціальностей 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти: у 1996 р. – "Формування базових знань з кольорознавства в учителів початкових класів" (Л. В. Бичкова), 2007 р. – "Художній розпис у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва" (Ю. А. Мохірева) та 13.00.02 – Теорія та методика навчання образотворчого мистецтва: у 2002 р. – "Формування творчої активності молодших школярів засобами української народної іграшки" (Т. В. Коваленко); 2004 р. – "Формування творчого мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі вивчення основ композиції" (О. О. Кайдановська); 2005 р. – "Методика формування базових знань та вмінь з образотворчого мистецтва в майбутніх учителів початкових класів" (Л. М. Мужикова). Працюють над завершенням дисертацій: докторської – Т. В. Саєнко, кандидатських – О. М. Кушніренко, Т. Ф. Рибас, Т. В. Батієвська.

Для викладачів-науковців кафедри на часі актуальними є такі проблеми: педагогічні аспекти кольорознавства та формування колористичної культури особистості (Л. В. Бичкова), методика вивчення зі студентами і школярами історії українського мистецтва та мистецтва полтавського розпису (Ю. А. Мохірева), теоретико-методичні основи навчання образотворчого мистецтва у спеціальних художніх і загальноосвітніх навчальних закладах (Л. М. Мужикова), динаміка становлення та розвитку художньої педагогічної освіти в Україні (Т. Я. Руденко),

наукові основи професійної освіти майбутніх учителів та викладачів мистецьких дисциплін в умовах полікультурного суспільства (Т. В. Саєнко).

Наукова діяльність А. Є. Чорнощоківа пов'язана з обґрунтуванням концепцій та керівництвом реконструкцією Спасо-Преображенської церкви (Великі Сорочинці), історико-опорного плану м. Лубен, церкви Різдва Богородиці (Василівка), храму Святого Архистратига Божого Михаїла (Петрівка). Він здійснює дослідження актуальних мистецьких проблем та художніх традицій Полтави XVIII–XX ст., зокрема наукове керівництво творчим колективом із реконструкції пам'ятки національного значення Полтавського кадетського корпусу.

Сферою наукових інтересів В. С. Бабенка є коло проблем вступу в культуроснавство; О. О. Бабенко досліджує традиції килимарства на Полтавщині; Т. В. Батієвська опановує шляхи впровадження комп'ютерних технологій у мистецьку освіту; О. М. Кушніренко спрямовує наукові пошуки у процес навчання декоративно-ужиткового мистецтва майбутніх педагогів; О. О. Перепелиця пов'язала свою наукову роботу із вивченням педагогічного потенціалу графічної ілюстрації; Т. Ф. Рибас з'ясовує можливості впливу на формування духовності молоді засобами мистецтва іконопису.

Про науковий та фаховий імідж викладачів кафедри свідчить залучення їх до опонування дисертацій зі спеціальностей 13.00.02 – Теорія та методика навчання (образотворче мистецтво) (Л. М. Мужикова, Т. В. Саєнко) та 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти (Л. В. Бичкова, Ю. А. Мохірева) у спеціалізованих учених радах Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Республіканського вищого навчального закладу "Кримський гуманітарний університет" (м. Ялта); рецензування авторефератів, наукової та навчально-методичної продукції.

Із 1983 по 2012 р. кафедрою на базі ПНПУ імені В. Г. Короленка спільно з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ПХМ (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка було проведено 6 науково-практичних конференцій:

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів" (17 – 19 травня 1995 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Українська нитка в мистецтві килимарства, ткацтва, вишивки" (19 – 20 березня 1998 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах" (16 – 17 квітня 2003 р.);

– Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні аспекти модернізації художньо-педагогічної освіти" (21 – 22 квітня 2005 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Образотворче мистецтво у контексті сучасності" (26 – 27 квітня 2007 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Мистецтво в реаліях сучасної освіти" (22 – 23 квітня 2010 р.).

Їх результати опубліковано у часописах та збірниках наукових праць.

У 2013 році спільно із Полтавським художнім музеєм (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка започатковано проведення щорічного Всеукраїнського науково-практичного семінару "Мистецтво в реаліях сучасної освіти".

Викладачі кафедри беруть активну участь у роботі міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій з питань педагогічної та мистецької освіти. Найбільш вагомі з них:

– Міжнародна науково-практична конференція "Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця" (Полтава, 1999);

– Мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О. П. Рудницької (Київ, 2003 – 2013 рр.);

– Міжнародна гіпермедійна конференція "Активізація креативного потенціалу майбутнього педагога: Теорія і практика" (Полтава, 2006);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Сучасна мистецька освіта: проблеми, технології, перспективи" (Ніжин, 2008);

– Міжнародна науково-практична конференція "Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти" (Полтава, 2009);

– Міжнародна науково-практична конференція "Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід" (Полтава, 2010);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Декоративно-прикладне мистецтво в національній системі художньо-педагогічної освіти: досвід і перспективи" (Одеса, 2010);

– IV Міжнародна науково-практична конференція "Гуманістичні орієнтири мистецької освіти" (Київ, 2011);

– Міжнародна науково-практична конференція "Методологія художественно-педагогічного образования в глобальном социокультурном пространстве" (Москва, 2012);

– Міжнародна науково-практична конференція "Неформальна мистецька освіта в системі підготовки майбутнього вчителя" (Полтава, 2012);

– Міжнародний науково-практичний семінар "Развитие творческих способностей детей и молодежи в образовательном пространстве" (Белгород, 2012);

– Всеукраїнська науково-практична конференція "Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи" (Умань, 2012);

– II Всеукраїнська науково-практична конференція "Феномен писанки в сучасному культурно-освітньому просторі" (Полтава, 2013);

– II Міжнародний конгрес "Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст" (Полтава, 2013).

Традиційними є щорічні *науково-методичні семінари* кафедри, присвячені питанням мистецької освіти та художньої творчості. Вони проводяться спільно з Полтавським художнім музеєм (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка (О. М. Курчакова), Полтавським краєзнавчим музеєм (К. Б. Фесик), методичним об'єднанням учителів художньо-естетичних дисциплін міського методичного кабінету управління освіти Полтавського міськвиконкому (роботу об'єднання довгі роки очолювала випускниця кафедри 1986 р. А. М. Тимошенко (Московець), нині – випускниця 1993 р. О. В. Гнидіна (Демочко).

Неперервність наукових традицій кафедри забезпечується і співпрацею її викладачів (О. О. Бабенко, Л. В. Бичкова, О. М. Кушніренко, Т. В. Саєнко) з Малою академією наук. У межах спільної діяльності викладачами кафедри здійснюється консультування юних науковців та рецензування наукових робіт секції "Мистецтвознавство". Л. В. Бичкова та Т. В. Саєнко входять до складу журі II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Полтавського територіального відділення Малої академії наук України.

У *творчому доробку* викладачів кафедри твори різних видів і жанрів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва: живопис, графіка, килимарство, кераміка, декоративний розпис, малярство на склі, лялькарство. Кращі з них неодноразово експонувалися на престижних міжнародних, всеукраїнських та регіональних виставках, стали окрасою залів у державних та культурних установах, зберігаються в музейних та приватних колекціях. У 2011 р. у ПХМ (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка відбулася художня виставка творів викладачів кафедри образотворчого мистецтва, на якій експонувався 91 твір. Уперше для кафедри ця подія відбулася у великій виставковій залі галереї.

Із кафедрою пов'язана професійна діяльність видатних полтавських митців Ліоліни Григорівни Безуглової (1950–1994), Валерія Леонтіївича Мозока (1940–2008), Івана Михайловича Віцька (1930–2011).

Л. Г. Безуглова, член Національної спілки художників України, працювала на кафедрі у 1981–1994 рр. Автор творчих робіт у галузі графіки та живопису: "Українська пісня" (1975), "Маруся Чурай" (триптих, 1984), "Кармен-сюїта" (1988), "Чураївна" (1988), "Генеза" (1988), серії робіт "Світанок" (1989), "Різдво"

(1989), "Ностальгія" (1991). Твори Л. Г. Безуглової зберігаються у приватних зібраннях Польщі, Канади, США, Німеччини, Швеції. Деякі з них опубліковані [260]. У 2000 р. в університеті запроваджена стипендія імені Л. Г. Безуглової, яка призначається кращим студентам спеціальності за успіхи у творчій діяльності.

Народний художник України **І. М. Віцько** – майстер української порцеляни – працював на кафедрі у 1998–2005 рр. Його роботи репрезентували високий мистецький рівень українського декоративно-ужиткового мистецтва впродовж чотирьох десятиріч. Твори І. М. Віцька експонувалися на американському (Лос-Анджелес), європейському (Братислава, Велико-Тирново, Вільнюс, Загреб, Мінськ, Москва, Париж, Прага, Рига, Слупськ, Таллінн) та азіатському (Алма-Ата, Ашхабад, Ташкент, Томськ, Улан-Батор, Хабаровськ) континентах, а також представлені в музейних зібраннях Дніпропетровська, Києва, Москви, Полтави, інших міст України та близького зарубіжжя. Твори І. М. Віцька притаманна висока культура, образність художнього мислення, поєднання національних традицій, сучасне осмислення. До визначних зразків сучасної художньої кераміки належать: сервізи для чаювання "Червона квітка" (1958), "Плахта" (1960), "Золотистий" (1976), "Ювілейний" (1972); набір чайників "Софія Київська" (1981); декоративні вироби "Лтава" (1974), "Дівчина з куманцем", "Енейці" (1976); набір "Гуцульська сім'я" (1975); вази "Гая" (1976), "Кочубеївські дуби" (1977); тематичні вази й тарелі, присвячені Т. Шевченкові (1963) та І. Котляревському (1993), вази з орнаментальними мотивами доби Трипілля (1998), "Каплички" (2000). Твори митця публікувалися в каталогах [275; 406] та часописах.

У 1994–2008 рр. на кафедрі працював видатний живописець, заслужений художник України, доцент **В. Л. Мозок** – автор творів у жанрі портрета, пейзажу, натюрморту, які експонувалися більш ніж на 80 виставках (Болгарія, Італія, Німеччина, Росія, Україна). Упродовж 1993–1995 рр. він очолював правління Полтавської обласної організації Національної спілки художників України. Твори В. Л. Мозока зберігаються в музеях та приватних зібраннях України, Австрії, Бельгії, Греції, Грузії, Ізраїлю, Італії, Канади, Німеччини, Росії, Сингапура, США. Головні з них: "Автопортрет" (1977), "Портрет О. Великодної" (1989), "Портрет малювальниці Параски Біляк" (1990), "Сонце сідає" (1990), "Соняшники" (1994), "Берези" (1997), "Чорнобривці" (1998), "Натюрморт із соняшниками" (1999), "Свято. Портрет В. Данилейка" (1999), "Квіти сонця" (2001), "Затишок" (2001), "Польові ромашки" (2003), "Дем'янівські квіти" (2004), "На хуторі" (2005), "Калиновий край" (2006), "Тепла осінь" (2006). Пензлю відомого митця належить цикл портретів видатних керамістів Полтавщини, що експонується в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному. Репро-

дукції творів художника друкувалися у часописах "Україна", "Ранок", "Декоративне мистецтво", альбомах [406] та персональних каталогах [205].

У факультетській аудиторії "Вернісаж" у пам'ять про визначних художників-педагогів відкрито меморіальні куточки.

Особливою рисою професійної діяльності викладачів (В. С. Бабенко, О. О. Бабенко, Н. М. Дігтяр, Ю. А. Мохірева, Т. В. Саєнко, Ю. О. Самойленко, А. Є. Чернощоків) кафедри образотворчого мистецтва є поєднання педагогічної та художньо-творчої діяльності. Митці активно експонують свої твори на міжнародних, всеукраїнських та регіональних виставках. Традиційною стала їхня участь у художніх акціях, які проводять Полтавська обласна організація НСХУ та ПХМ (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка: виставки "Український краєвид" (2005), "Микола Гоголь. Україна і світ" (2009), "Мистецтво замість гармат" (2009), "Художня виставка з нагоди 40-річчя Полтавської обласної організації НСХУ" (Полтава, Київ, 2010), "Український натюрморт" (2011), "Українська графіка" (2012), "Дороги Гоголя. Полтава – Санкт-Петербург" (2012), "Народне мистецтво Полтавщини" (2012), "Доки сонце в небі світить" (Всеукраїнська художня виставка, присвячена 110-й річниці встановлення пам'ятника І. П. Котляревського у м. Полтаві) (2013). Твори митців опубліковані в каталогах [275; 406; 430; 431; 471; 511].

Старший викладач кафедри **Віктор Савелійович Бабенко** – художник декоративного мистецтва, дизайнер, автор монументальних розписів, творів у галузі живопису, графіки, скульптури, поліграфічного дизайну. Здійснив проект відтворення інтер'єру Хрестовоздвиженського храму Хрестовоздвиженського монастиря у Полтаві (у співавторстві з О. Петровим та О. Рясним у 1989–1991 рр.); проект відтворення іконостасу для Хрестовоздвиженського монастиря (у співавторстві з Р. Ругаловим у 1991–1993 рр.).

Разом із групою студентів В. С. Бабенко провів оформлення університетських музеїв В. О. Сухомлинського, В. М. Верховинця, історії психолого-педагогічного факультету. За його власними ескізами виготовлено меморіальні дошки Юрію Кондратуку, викладачам і студентам Полтавського педагогічного інституту, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Художник є автором розпису на честь 1100 річчя м. Полтави у холі корпусу № 1, погруддя В. Г. Короленка (корпус № 2), ескізи прапора і герба університету та емблеми психолого-педагогічного факультету.

В. С. Бабенко є одним з авторів та укладачем ґрунтового видання "Полтава на межі двох століть: Історико-архітектурний нарис" [451]. Він створив цикл малюнків-реконструкцій історичних краєвидів Полтави.

Основні живописні твори художника: "Край дикого поля" (1986), "Предвічний храм" (триптих) (1989), "Народження Венери. Присвячення Сальвадору Далі" (1990), "Іван Богослов" (1991), "Античний міф" (1993), "Забута притча" (2006),

"Одвічний Мамай" (2006), "Створення світу" (2007) експонувалися на виставках (Полтава, Харків, Хмельницький) та опубліковані у каталогах [511; 558].

Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва **Олександр Олексійович Бабенко** – член Національної спілки художників України, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Міжнародної текстильної асоціації, заслужений майстер народної творчості України, кавалер ордена За заслуги III ступеня, автор килимів, гобеленів, картин. У 1992 р. його килим "Осінні барви" було виставлено у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі з нагоди 1500-річчя Києва. У 2000 р. відбулися персональні виставки Олександра Олексійовича та Надії Несторівни Бабенків у Національному художньому музеї (Київ) та ПХМ (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка (Полтава). Килим "Квітуха земля" (1984) прикрашає кабінет Президента України. Автор серії гобеленів для Центру культури і бізнесу в Афінах та українському посольстві в Греції (2006).

Основні твори О. О. Бабенка – килими "Білі квіти" (1979), "Вечірній" (1982), "Осінні барви" (1982), "Квітуха земля" (1984), "Кобзарева пісня" (1989), "Моя Україна" (2006), "Райські птахи" (2008), "Український соняшник" (2009), "Полтавська родина" (2009), "Світ Котляревського" (2010), "Полтавські самоцвіти" (2011), експонувалися на всеукраїнських та міжнародних виставках (Лодзь, Москва, Париж, Ренн). Персональні виставки творів митця пройшли у Національному художньому музеї (Київ, 2000 р.), Полтавському художньому музеї (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка (Полтава, 2000 р.), містах Аалені (Німеччина, 2001), Фільдерштадт (Німеччина, 2003), Афіни (Греція, 2006, 2007), Гамбург (Німеччина, 2011). Репродукції творів О. О. Бабенка неодноразово друкувалися в альбомах [275; 406; 430], часописах "Образотворче мистецтво" та "Народне мистецтво".

Кандидат педагогічних наук, доцент **Юлія Анатоліївна Мохірева** – член НСХУ, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2011 р., автор творів у галузі живопису, графіки, полтавського розпису. Основні з них: "Весілля" (1992), "Зачарований Гоголь" (2009), "Охоронець полтавського Всесвіту" (2009), "Хай не розлучать нас дороги" (2007), триптих "Воскресаю тобою у небо..." (2010), "Квіти від тебе" (2011), експонувалися на міжнародних та всеукраїнських виставках (Дніпропетровськ, Київ, Хмельницький, Полтава). Персональні виставки (1993, 1998, 2009) мисткиня мала у художньому салоні Полтавської обласної організації НСХУ. Її твори неодноразово публікувалися [275; 430; 431; 511; 546; 558].

Асистент кафедри **Олена Олегівна Перепелиця** – автор графічних композицій: "Чай на траві" (2000), "Осіній натюрморт" (2002), "Сон на Різдво" (2003); серій графічних робіт: "Церкви Полтавщини" (2009), "Місячне диво"

(2008); ілюстрацій до збірки оповідань Петра Дениска "Казки для Іванка" (2010) та віршів Надії Гринь "Барви року" (2010).

Кандидат педагогічних наук, доцент, майстер народної творчості **Тетяна Валентинівна Саенко** – автор творів у галузі українського лялькарства та авторської ляльки. Основні з них: "Наречена" (2003), "Матуся" (2004), "Мар'яна" (2006), "Дівчина з куманцем" (2009), "Господарочка" (2010), "Сусідки" (2010), "Сім'я" (2010), "Весняне коло" (2010), "Гадяцька красуня" (2011), "Перша онука" (2011), "Василина" (2011), експонувалися на всеукраїнських та міжнародних виставках (Варшава, Київ, Полтава). Майстриня є ініціатором проведення у Полтаві циклу виставок, які популяризують мистецтво українського традиційного лялькарства.

З 2004 р. на кафедрі працює голова правління Полтавської обласної організації Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України, кавалер орденів Святого Рівноапостольного князя Володимира та Святого Архистратига Божого Михаїла, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2010 р. **Юрій Олексійович Самойленко**. Він є організатором художньо-творчого життя Полтавщини, ініціатором мистецьких акцій, які систематично проводяться в Полтавському художньому музеї (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка: Великодня виставка "Світ Божий, як Великдень" (2000), виставка пам'яті І. П. Котляревського (2003), виставки "Український краєвид" (2005), "Микола Гоголь. Україна і світ" (2009). Ю. О. Самойленко – упорядник каталогів мистецької продукції полтавських художників, у тому числі каталогів вищезгаданих мистецьких акцій.

Ю. О. Самойленко – автор гобеленів "Вознесіння" (1997), "Троянди і виноград" (1998); вітражів "Спаситель", "Святі Кирило та Мефодій", "Преподобні Антоній і Феодосій" для Покровської церкви в Полтаві (1996); картин "Спас нерукотворний" (1995), "Пророк М. Гоголь", "Зелена неділя. Спогади надій" (2009). Його роботи неодноразово опубліковані [205; 260; 392; 416; 498]. Персональні виставки творів митця відбулися в Полтаві у 2007, 2011 рр.

З 2013 р. кафедру очолює народний художник України, лауреат Державної премії в галузі архітектури **Анатолій Євгенович Чернощоків**. Його творча діяльність пов'язана із створенням експозицій музею театру і кіно (Київ), музею О. В. Суворова (Очаків), музею-садиби І. П. Котляревського (Полтава). А. Є. Чернощоків у 1982–1994 рр. керував створенням музейних експозицій Державного музею-заповідника М. В. Гоголя (Гоголеве), Державного музею-заповідника "Поле Полтавської битви" (Полтава), музею-заповідника А. С. Макаренка (Ковалівка), краєзнавчого музею (Лубни), експозиції виставки "Експо-93" (Штутгарт). З 1994 по 2007 р., працюючи на посадах головного художника м. Полтави, заступника головного архітектора міста, створює проекти будівлі,

розпису та іконостасу храму "Віри, Надії, Любові та матері їх Софії" (Полтава), інтер'єру Палацу дозвілля "Листопад" (Полтава), реконструкції центральної історичної частини Полтави. Брав участь у відновленні Свято-Успенського собору (Полтава), проектів благоустрою парків та скверів міста.

Важливим напрямом діяльності кафедри є залучення майбутніх педагогів до участі в художньо-творчих проектах. Традиційно студенти брали участь в оздобленні інтер'єрів та літніх майданчиків загальноосвітніх навчальних закладів та інших установ і організацій міста, щиро ділилися своїми художніми вміннями зі школярами та відвідувачами музеїв на майстер-класах із петриківського та полтавського розписів, лялькарства, малярства на склі, писанкарства, бісероплетіння.

Низку художньо-творчих проектів було реалізовано під керівництвом старшого викладача **Ольги Миколаївни Кушніренко**: виготовлення корогв, вимпелів, святкових стрічок, стендів із символікою Полтавського державного (національного) педагогічного університету імені В. Г. Короленка та психолого-педагогічного факультету (2002); реставрація старовинних іграшок із колекції музею-садиби В. Г. Короленка м. Полтави (2008); експонування творчих робіт студентів, виконаних на заняттях із декоративно-ужиткового мистецтва у Полтавському художньому музеї (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка, Полтавському краєзнавчому музеї, Обласному центрі естетичного виховання учнівської молоді ("Маски" (2008), "Маркізетовий розмай" (2009). Батикові композиції прикрашають стіни університетської бібліотеки, кабінетів факультету (2009), інтер'єр ідальні університету прикрашають декоративні тарелі (2010), для великої та малої актових зал університету виготовлені монументальні декоративні лаштунки (2010–2011).

За сумлінну працю і творчі досягнення викладачі кафедри нагороджені: у 2009 р. О. О. Бабенко – орденом За заслуги III ступеня; Ю. О. Самойленко – орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира (2007) та орденом Святого Архистратига Божого Михаїла (2011); Л. В. Бичкова – Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2006); І. М. Мужикова (2010). Став лауреатом Державної премії України в галузі архітектури за комплексну реконструкцію історичного центру Полтави А. Є. Черношочков (2000), Полтавської щорічної премії імені В. Г. Короленка 2008 р. – О. М. Кушніренко; премії імені Миколи Ярошенка – Ю. О. Самойленко (2010), Ю. А. Мохірева (2011) та І. М. Мужикова (2012).

Упродовж 30 років кафедрою здійснювався випуск спеціалістів із кваліфікацією "Учитель початкових класів, учитель образотворчого мистецтва середньої школи", а з 2011 р. – "Учитель образотворчого мистецтва, етики та естетики", з 2007 р. – магістрів із кваліфікацією "Викладач образотворчого мистец-

тва". Серед випускників кафедри талановиті художники, майстри народної творчості, педагоги, вчителі образотворчого мистецтва загальноосвітніх закладів, керівники гуртків та художніх студій. У різні роки на кафедрі працювали і нині працюють її випускники: О. М. Кушніренко (Говоренко), А. М. Тимошенко (Московець), І. А. Шипулін (1996), А. Є. Климко, І. М. Мужикова (Аліман), М. Ю. Орленко, Л. І. Ямщикова (1987), Т. В. Саєнко (Коваленко) (1988), Т. Ф. Рибас (1994), Н. М. Дігтяр (Ковальчук) (2008), О. О. Перепелиця (2009), С. В. Донець (2011). Активні учасники художнього життя Полтавщини: член Національної спілки художників України, завідувач відділу науково-масової та виставкової роботи Полтавського художнього музею (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка А. Тимошенко та працівники галереї О. Бабенко, Ю. Сторожева, Р. Кліпак, Н. Дмитренко, А. Науменко, член Національної спілки художників України М. Рожнятовська, брати В. та Ю. Панченки, О. Пушкарьова, М. Міщераков, Т. Кобзар.

Серед випускників кафедри є талановиті педагоги, вчителі образотворчого мистецтва, керівники гуртків та студій: І. А. Катько – колишній директор дитячої художньої школи м. Полтави; І. А. Шипулін та Ю. В. Ілляшева (Бокарева) – керівники знаних у Полтаві дитячих студій образотворчого мистецтва "Веселка", вихованці яких неодноразово ставали переможцями всеукраїнських та регіональних конкурсів дитячого малюнка; учителі образотворчого мистецтва О. В. Гнидіна (Демочко), О. Л. Єфименко, О. В. Лелюх, О. П. Медяник (Владімірова), А. А. Шандиба, І. А. Шипулін, які в різні роки були лауреатами міського та обласного етапів Всеукраїнського конкурсу "Учитель року". Відомі на Полтавщині імена самобутніх учителів образотворчого мистецтва – Ю. А. Багацької, М. І. Ландик, І. А. Палій, В. В. Жмак та багатьох інших.

Кафедра має реальні можливості для свого подальшого розвитку та втілення в життя нових творчих задумів.

І. Мужикова

2.6. Кафедра філологічних дисциплін

Кафедра філологічних дисциплін початкового навчання була створена у 1990 р. в результаті реорганізації кафедри педагогіки і методики початкового навчання (наказ № 73–к від 28.08.1990 р.) [1006, с. 62]. Передумовою створення окремої кафедри філологічних дисциплін на педагогічному факультеті стало посилення уваги до мовної освіти взагалі та до української мови зокрема. Курси сучасної української мови, сучасної російської мови, методики викла-

дання української мови у початковій школі, методики викладання російської мови у початковій школі вивчалися у значному обсязі, випускники склали державні іспити з української мови та методики її викладання у початковій школі, з російської мови та методики її викладання у початковій школі. Створення профільної кафедри дало змогу покращити філологічну підготовку майбутніх учителів.

Кафедра філологічних дисциплін забезпечувала викладання курсів сучасної української літературної мови, дитячої літератури, методики викладання української мови в початковій школі, сучасної російської мови та методики її викладання. Тут працювали кандидат філологічних наук, доцент Наталія Архипівна Вакуленко, кандидат філологічних наук, доцент Марія Леонтіївна Семенюченко; кандидат філологічних наук, доцент Марія Йосипівна Алексіук; кандидат філологічних наук, доцент Олександра Володимирівна Халчанська; кандидат філологічних наук, доцент Ольга Олександрівна Григор'єва; кандидат філологічних наук, доцент Анатолій Миколайович Дяченко; старші викладачі Володимир Дмитрович Василенко, Любов Марківна Тріщ, Марія Петрівна Кравченко, Наталія Віталіївна Бондар, Анжеліна Іванівна Тарасова, Ольга Сергіївна Чернова, Світлана Петрівна Олійник, Світлана Іванівна Кулій, Людмила Олексіївна Сапегіна; асистенти Людмила Володимирівна Бутрим, Галина Олександрівна Славута (Котломанітова), Наталія Євгенівна Яриновська, Лариса Миколаївна Ніколаєва, Лариса Анатоліївна Руденко, Валентина Павлівна Шпак, Ганна Олексіївна Ірза; старший лаборант Катерина Іванівна Лелюх.

Кафедра розпочала роботу над науковою темою "Формування мовної культури майбутнього фахівця вищої освіти", у рамках якої тривалий час працювали відомі викладачі.

Марія Йосипівна Алексіук – кандидат філологічних наук, доцент, мовознавець, викладач із 20-річним досвідом роботи у школі. Закінчила філологічний факультет Львівського державного університету імені І. Франка, працювала вчителем української мови на Донеччині, в Івано-Франківську, Полтаві. У 1981 р. Марію Йосипівну, як досвідченого передового вчителя, запросили на роботу до Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка на посаду старшого викладача кафедри педагогіки та методики початкового навчання. У 1987 р. М. Й. Алексіук закінчила аспірантуру Харківського педагогічного інституту, а в 1988 захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю "Українська мова". З 1989 р. Марія Йосипівна працювала на посаді доцента кафедри педагогіки і методики початкового навчання, а з 1990 – доцента кафедри філологічних дисциплін початкового навчання. У 1993–1994 рр. Марія Йосипівна була заступником декана психолого-педагогічного факультету. З 1994 по

1999 р. – секретарем ученої ради Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. М. Й. Алексіук багато зробила для забезпечення правильності та чистоти української мови в документах інституту. Доцент М. Й. Алексіук – автор понад 70 наукових праць, присвячених проблемам граматики української мови. Серед них: Синтаксис простого речення: Навчально-методичний посібник. – Полтава, 1992; Праці: Структурні моделі предикативних найменувань // Слово в лексичній і граматичній системі мови: Зб. наук. праць. – Полтава, 1994; Стилїстичні особливості складнопідрядних речень // Слово в аспекті функціонування: Зб. наук. праць. – Полтава, 1996; Про компонентний склад предикативних найменувань особи // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць. – Х., 1998.

Кандидат філологічних наук, доцент **Наталія Архипівна Вакуленко** відома у колі педагогів і мовознавців. Її дослідження присвячені лексикології, синтаксису ускладненого і складного речення, культури українського та російського мовлення, українського народознавства, мовної практики Володимира Короленка. Наталія Архипівна закінчила Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького, аспірантуру при кафедрі російської мови цього ВНЗ (1956), захистила кандидатську дисертацію. Усе творче життя Наталії Архипівни Вакуленко пов'язане з Полтавським державним педагогічним інститутом імені В. Г. Короленка (нині Національний педагогічний університет), в якому вона працювала упродовж 1953–1994 рр., спочатку асистентом (1956–1966), потім старшим викладачем (1966–1974), доцентом (1974–1994) кафедр російської мови, педагогіки і методики початкового навчання. На кафедрі філологічних дисциплін – від дня її створення. Викладала курс сучасної російської мови.

Марія Леонтіївна Семенюченко – учений-мовознавець, кандидат філологічних наук (1970), доцент (1977). Викладала курс сучасної української мови. М. Л. Семенюченко закінчила мовно-літературний факультет Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (1951) (тепер Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова); викладала українську мову в Ужгородському учительському інституті (1951–1953), навчалася в аспірантурі при Київському державному педагогічному інституті (1953–1956). З 1956 в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (нині Національний педагогічний університет): асистент (1956–1958, 1963–1970), старший викладач (1970–1974), доцент (1974–1982) кафедри української мови, доцент (1982–1986) кафедри педагогіки і методики початкового навчання, доцент (1990–1996) кафедри філологічних дисциплін. Коло наукових зацікавлень: синтаксис сучасної української літературної мови, лінгводидактика. Основні праці: Складнопідрядні речення з підрядним часовим, у яких дії головного й підрядного речень одночасні // Наук. зап. / Полт. пед. ін-т, 1959 –

Т. 11; Складнопідрядні речення з підрядним часовим в усному мовленні // Українське усне літературне мовлення. – К., 1967; Складнопідрядні речення з підрядним часовим у сучасній українській мові // Мовознавство. – 1969. – № 2; Розмежування часових і умовних підрядних речень // Укр. мова і літ. в школі. – 1973. – № 2.

Анатолій Миколайович Дяченко – учений-літературознавець, кандидат філологічних наук за спеціальністю "Російська література" (1969), письменник, краєзнавець, філателіст. Закінчив П'ятигорський державний педагогічний інститут (нині Державний лінгвістичний університет) (1950), аспірантуру при Київському державному педагогічному інституті імені О. М. Горького (тепер Національний державний університет імені М. П. Драгоманова) (1959). Учителював, працював у районній газеті на Ставропольщині (1950–1956). У Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (нині Національний педагогічний університет) із 1959 – (з перервами): асистент, старший викладач кафедри російської і зарубіжної літератури (1959–1974, 1976–1982), старший викладач, доцент кафедри філологічних дисциплін (1982–1997). Друкуватися почав із 1948. Автор понад 1000 газетно-журнальних публікацій, що побачили світ у Армавірі, Ашгабаті, Будапешті, Києві, Краснодарі, Кременчуці, Москві, Полтаві, Софії, Тамбові, Ташкенті, Тбілісі, Харкові. Його перу належать десятки літературознавчих праць: Деякі особливості пейзажу в циклі віршів М. О. Некрасова, присвячених російським дітям // Уч. зап. / П'ятигорський пед. ін-т, 1960. – Т. 21; Зображення М. О. Некрасовим праці дітей у кріпосному селі // Наук. зап. / Київський пед. ін-т, 1962. – Т. 32; Педагогічні і просвітницькі погляди М. О. Некрасова // Наук. зап. // Полтавський пед. ін-т, 1962. – Т. 13; Філателістична Гоголіана // Вінок М. В. Гоголю. – Х., 1984; На батьківщині Гоголя // Рус. яз. и лит. в сред. учеб. заведениях УССР. – 1984. – № 9. Автор книг "Письменники Полтавщини" (1990), "Літератори Полтавщини" (три випуски довідників – 1991, 1992, 1996), "Якщо ти людина" (2000), "Детективний жанр на Полтавщині" (1997) (у співавт.), "Невідомий Юрій Дмитренко" (2001), "Хвалю й сварю, кого люблю" (2005), "Я син ворога народу" (2000), "За горами гори" (2002), "Полтава моя – це поезія й проза" (2004). Організатор видання і редактор майже 100 книг письменників-земляків. Член Міжнародної співдружності письменницьких спілок. Лауреат (член і один із засновників) Полтавської спілки літераторів, премій імені Володимира Даля, Володимира Малика, Леоніда Бразова. На кафедрі філологічних дисциплін доцент А. М. Дяченко викладав дитячу літературу.

Старший викладач **Володимир Дмитрович Василенко** – випускник Львівського державного університету імені І. Я. Франка – почав працювати на педагогічному факультеті від часу його створення. Упродовж багатьох років був заступником декана факультету. Володимир Дмитрович викладав курс су-

часної української мови, займався проблемами вдосконалення методики викладання рідної мови у школі та вищому навчальному закладі, формування культури мовлення учнів та студентів.

Старший викладач **Любов Марківна Тріщ** прийшла на педагогічний факультет після багатьох років роботи вчителем початкових класів. Філолог за освітою (закінчила філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Вчитель російської мови і літератури"), вивчала проблеми методики викладання російської мови у початковій школі.

Старший викладач **Наталія Віталіївна Бондар** – фахівець із сучасної російської мови з десятирічним досвідом викладацької роботи в Бердянському державному педагогічному інституті та на кафедрі російської мови Полтавського державного педагогічного інституту. Займалася проблемами російської лексикології, стилістики, культури мови.

Ольга Сергіївна Чернова – випускниця філологічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, вчитель із великим досвідом педагогічної та організаційної роботи. Працюючи на кафедрі філологічних дисциплін, Ольга Сергіївна підготувала і захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Нині доц. О. С. Чернова працює на кафедрі педагогіки початкової і дошкільної освіти.

Курс методики української мови впродовж багатьох років викладала старший викладач **Марія Петрівна Кравченко**, випускниця філологічного факультету Ужгородського державного університету, педагог зі значним досвідом роботи у школі. Марія Петрівна досліджувала проблеми мовленнєвого розвитку особистості, збагачення словника молодших школярів.

У 1991 р. на кафедру прийшла знаний у місті вчитель початкових класів **Людмила Олексіївна Сапегіна**. Викладала курс дитячої літератури, уміло поєднуючи його з методикою читання у початковій школі, передаючи майбутнім учителям власний педагогічний досвід.

Старший викладач **Анжеліна Іванівна Тарасова** почала працювати на кафедрі філологічних дисциплін у 1992 р., коли педагогічний факультет розпочав підготовку студентів за спеціальністю "Дошкільне виховання". А. І. Тарасова – досвідчений фахівець із дошкільної освіти, вона багато років пропрацювала на посаді вихователя, завідувача дитячого садка, інспектора відділу народної освіти. Анжеліна Іванівна викладала курс методики розвитку мовлення дошкільників.

Першим завідувачем новоствореної кафедри стала кандидат філологічних наук, доцент **Надія Миколаївна Бобух**. Надія Миколаївна – випускниця філологічного факультету Харківського державного університету імені О. М. Горького (нині Національний університет імені В. Н. Каразіна). У 1988 р. закінчила

аспірантуру при цьому навчальному закладі, захистила дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук. У Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (тепер Національний педагогічний університет) почала працювати в 1980 р., спочатку на посаді асистента, потім – старшого викладача кафедри педагогіки і методики початкового навчання. Нині Надія Миколаївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та іноземних мов Полтавського університету економіки і торгівлі, автор понад 50 наукових праць із проблем лексичної семантики, контрастивної лексикології, лінгвостилістики, лексикографії. Праці: Атрибутивна антонімічна парадигма лівий – правий у віршованих текстах (на матеріалі української і болгарської поезії) // Сучасні дослідження з іноземної філології. – Ужгород: ПП Обручар В. В., 2007. – Вип. 5; Антонімічна синтагма свій – чужий у віршованих текстах // Наук. зап. Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2007. – Вип. 73; Синтаксичні функції лексичних опозицій (на матеріалі поетичної мови ХХ століття) // Лінгвістика: зб. наук. праць. – Луганськ: Альма-матер, 2009. – № 2.

З ініціативи Н. М. Бобух кафедра розпочала роботу над тлумачним словником української мови для початкової школи. На одному з перших засідань було розподілено підготовчу роботу. Почався збір словникового та ілюстративного матеріалу з підручників для початкової школи, робота з тлумачними словниками української мови. Викладачі працювали в лексикографічному відділі Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Академії наук України, вивчали матеріали картотеки. Кожна словникова стаття обговорювалася і корегувалася авторським колективом. Нова кафедра починалася з серйозної наукової роботи, що в 1995 р. завершилася виданням тлумачного словника для учнів початкової школи. До складу авторського колективу словника ввійшли: Н. М. Бобух, М. Й. Алексюк, Н. А. Вакуленко, В. Д. Василенко, О. О. Григор'єва, С. Є. Єфименко, Г. О. Ірза, М. П. Кравченко, А. А. Руденко, М. Л. Семенюченко, Н. С. Степаненко, Л. М. Трищ, О. В. Халчанська. Ілюстрації до словника підготували художники Т. В. Коваленко, І. А. Шипулін. Відповідальний редактор – доктор філологічних наук Л. О. Пустовіт. Рукопис рецензували: член-кореспондент АПН України, завідувач кафедри стилістики української мови Київського державного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Л. І. Мацько та кандидат філологічних наук, керівник лабораторії лінгвістичного аналізу художнього тексту Тернопільського державного педагогічного інституту М. П. Крупа.

Однотомний "Шкільний тлумачний словник української мови" розрахований на учнів та вчителів початкових класів. У ньому вміщено малознайомі й нові для молодших школярів слова, які вживаються в підручниках для чотирічної початкової школи з українською мовою навчання. У стислій і до-

ступній формі подано їх тлумачення, вимову й написання відповідно до норм сучасної літературної мови. З урахуванням особливостей психології сприймання учнів молодших класів, властивостей їх пам'яті та мислення, у словнику наведено також слова, при тлумаченні яких виникають певні труднощі. Це слова з абстрактним значенням, слова іншомовного походження, багатозначні слова, омонімі слова. Словник охоплює лексику, пропоновану до активного вживання учням 1–4-х класів згідно з програмою розвитку усного та писемного мовлення школярів, а також деякі загальнонавчальні терміни, пов'язані з сучасним розвитком науки і техніки. Словник було видано за сприяння та фінансової допомоги відділу з національних та мовних питань Київської міської державної адміністрації в 1995 р. [168].

У 90-х рр. ХХ ст. зав'язалися стосунки кафедри з лінгвістичними кафедрами зарубіжних вищих навчальних закладів, наприклад, Великотирновського університету імені Святих Кирила і Мефодія, внаслідок чого спільними зусиллями кафедр педагогічного факультету і названого університету було випущено міжнародний збірник науково-методичних праць "Актуальні проблеми початкової школи" (1994 р.).

З утвердженням державного статусу української мови в 1990 р. більш пильної уваги з боку науковців потребували питання про місце і роль рідної мови у системі початкової школи, походження української мови та шляхи її розвитку. Цим і багатьом іншим важливим проблемам була присвячена проведена кафедрою Всеукраїнська науково-практична конференція "Мова в системі початкового навчання" (1991 р.) – перша конференція, підготовлена і проведена кафедрою філологічних дисциплін. Конференція проходила 12–14 листопада 1991 р. на базі педагогічного факультету Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. У роботі конференції взяли участь 135 учених-мовознавців, педагогів, психологів, математиків, мистецтвознавців, філософів, істориків із Києва, Харкова, Чернігова, Івано-Франківська, Кіровограда, Сімферополя, Дніпропетровська, Донецька, Ізмаїла, Тернополя, Кіровограда, Глухова, Луцька, Львова, Дрогобича, Луганська, Запоріжжя. На пленарному засіданні виступили відомі вчені: С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт (Інститут мовознавства імені О. О. Потебні АН України), М. С. Вашуленко (Науково-дослідний інститут педагогіки України), Н. О. Воскресенська (Харківський державний педагогічний інститут імені Г. С. Сковороди), А. О. Свашенко (Харківський державний університет імені О. М. Горького). Учасники конференції працювали у 8 секціях: "Основи формування мовної культури", "Підготовка вчителів для початкової ланки системи народної освіти", "Психолого-педагогічні основи вивчення програмних дисциплін у початковій школі", "Лінгвістична підготовка учнів початкових класів", "Проблеми розвитку усного і писемного мовлення

молодших школярів", "Художнє слово в естетичному вихованні дитини", "Етнолінгвістика і початкова школа", "Музика та образотворче мистецтво в мовленнєвому розвитку особистості". Обговорювалися гострі проблеми функціонування української мови як державної, мовного виховання особистості, культури мови і культури суспільства, рідної мови і двомовності. Були представлені нові підходи до вивчення мови та формування комунікативних умінь учнів та студентів, розкриті можливості використання мистецтва в мовленнєвому розвитку особистості, естетичного виховання художнім словом. За результатами конференції опублікований збірник матеріалів [167].

У 90-х рр. ХХ ст. гостро стояла проблема використання української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, зокрема в освіті. У цей час кафедра багато працює для утвердження державного статусу української мови, підняття її престижу. У навчальному процесі та виховній роботі викладачі кафедри формували у студентів повагу та любов до рідного слова, прагнення глибоко знати українську мову та вміло володіти нею, власним прикладом переконуючи майбутніх педагогів у тому, що українська мова нічим не поступається перед російською, що вона здатна функціонувати в усіх стилях мовлення. Щороку в березні проводився тиждень рідної мови. У рамках тижня були організовані Шевченківські наукові читання (1991 р., 1992 р., 1993 р.), вечір поезії, присвячений творчості Тараса Шевченка (1994), Лесі Українки (1995), вечір пам'яті Григора Тютюнника (1998).

У 1994 р. завідувач кафедри доц. Н. М. Бобух вступила на навчання до докторантури Київського державного лінгвістичного університету (нині Національний лінгвістичний університет), і кафедру філологічних дисциплін очолила **Ольга Олександрівна Григор'єва**, кандидат філологічних наук, доцент, випускниця філологічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка.

З 1995 р. кафедра забезпечує викладання іноземних мов – німецької та англійської – для спеціальностей "Дошкільне виховання та іноземна мова", "Практична психологія та іноземна мова", "Соціальна педагогіка та іноземна мова". На кафедру з філологічного факультету були переведені викладачі іноземної мови: старші викладачі Віра Павлівна Андерш, Володимир Митрофанович Костенко, кандидат філологічних наук, доцент Сергій Дмитрович Щербина та випускник філологічного факультету асистенти Юлія Сергіївна Стиркіна, Юлія Іванівна Трофімова. Упродовж подальших років на посаду асистентів кафедри були прийняті випускники філологічного факультету Полтавського педагогічного інституту О. Ю. Тупиця, випускниця філологічного факультету Горлівського педагогічного інституту Ю. П. Федоренко, випускники психолого-педагогічного факультету Оксана Богданівна Вар'янюк, Юлія Петрівна Федоренко, Жан-

на Олексіївна Шиян, Оксана Олексіївна Рудич, Тетяна Сергіївна Щербина, Оксана Вікторівна Наливка, Наталія Миколаївна Маценко (Величко).

Очолив секцію іноземних мов кандидат філологічних наук, доцент **Сергій Дмитрович Щербина** – випускник Київського державного університету імені Т. Шевченка. Сергій Дмитрович – досвідчений викладач вищої школи, більше десяти років пропрацював на кафедрі іноземних мов Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, захистив дисертацію з зарубіжної літератури. Коло наукових інтересів – анголомовна зарубіжна література, переклад художнього тексту.

У 1999 р. кафедра філологічних дисциплін початкового навчання була перейменована на кафедру філологічних дисциплін (наказ № 144-к від 30.08.1999 р.) [1005, 2]. Перейменування зумовлено тим, що на цей час кафедра забезпечувала викладання дисциплін філологічного циклу, окрім спеціальності "Початкове навчання", для спеціальностей "Практична психологія", "Соціальна педагогіка", "Дошкільне виховання" та інших.

Одним із першочергових завдань кафедри у цей період стало зміцнення кадрового потенціалу, підвищення професійної майстерності викладачів. Навчання в аспірантурі, стажування за кордоном, співробітництво з освітніми та науковими закладами України й зарубіжжя, проведення науково-практичних конференцій стали важливими складниками діяльності кафедри філологічних дисциплін.

У квітні 2000 р. була проведена Міжнародна науково-практична конференція "Вивчення мови на комунікативній основі". У роботі конференції взяли участь 60 науковців, серед них учені з Бельгії, Німеччини, США, України, зокрема з Києва, Дніпропетровська, Одеси, Кіровограда, Донецька, Луганська, Житомира. З цього часу почалося співробітництво кафедри з кафедрою іноземних мов та кафедрою романо-германської філології нашого університету, кафедрою іноземних мов Української медичної стоматологічної академії і кафедрою іноземних мов Полтавського кооперативного інституту. Результатом співпраці стала Міжнародна науково-практична конференція "Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної", проведена на базі кафедри іноземних мов Української медичної стоматологічної академії і присвячена 10-й річниці незалежності України. Учасники конференції працювали у секціях: "Лінгвістичні проблеми викладання мови як іноземної", "Проблеми словотвору та термінології", "Нові методичні концепції та ефективні прийоми вивчення мови як іноземної", "Практичні питання викладання іноземної мови". У роботі конференції взяли участь науковці з 15 міст України, гості з Росії, Естонії, Грузії [591].

У листопаді 2003 р. проведена Всеукраїнська науково-практична конференція "Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови", яка

збрала більше 50 учасників. У конференції взяли участь учені-мовознавці, педагоги, літературознавці, психологи з вищих навчальних закладів та наукових установ Києва, Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Вінниці, Черкас, Кіровограда та інших міст України, гості з Німеччини (м. Штутгарт), Росії (м. Белгород), учителі, аспіранти. Працювали секції: "Теоретико-методичні основи інноваційних технологій як проблема сучасної лінгводидактики"; "Лінгводидактичні засади новітніх підходів до вивчення мови"; "Реалізація культурологічної та лінгвокраїнознавчої лінії при вивченні мови". Виданий збірник "Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – м. Полтава, 18–19 листопада 2003 року. – Полтава" (ПДПУ, 2004. – 174 с.).

Для кафедри завжди були актуальними питання більш глибокого дослідження лінгвістичних та педагогічних засад викладання іноземної мови, впровадження нових методик та ефективних прийомів навчання. Кілька років поспіль на кафедрі за сумісництвом працювали доктор філологічних наук, професор кафедри іноземних мов Української медичної стоматологічної академії Валентина Костянтинівна Зернова, досвідчені вчителі англійської мови шкіл Полтави Валентина Іванівна Макеєва, Жанна Яківна Златопольська. Саме з їх ініціативи щороку проводилися цікаві методичні засідання з участю вчителів іноземної мо-

Методичний семінар секції іноземних мов. 2013 р.

ви шкіл міста: "Мистецтво у викладанні іноземної мови" (2001 р.), "Організація наукової роботи учнів та студентів при вивченні іноземної мови" (2002 р.).

У 2005 р. розпочалося співробітництво між кафедрою філологічних дисциплін і Центром дослідження освіти та освітніх технологій при факультеті дослідження освіти і мов Відкритого університету м. Мілтон (Великобританія).

Установилися зв'язки з коледжем Сант-Елоїзіус м. Менен (Бельгія), з Оксфордським центром вивчення англійської мови як іноземної (Великобританія). Стажування за кордоном пройшли викладачі іноземної мови Олександр Юрійович Тупиця (Німеччина), Оксана Богданівна Вар'янюк (США), Тетяна Сергіївна Щербина (США), Юлія Сергіївна Стиркіна (Бельгія). Результатом стажування стало впровадження в навчальний процес зарубіжних педтехнологій вивчення мови та літератури, використання автентичної англомовної літератури.

Кінець 90-х – початок 2000-х рр. характерний для кафедри суттєвим підвищенням наукової кваліфікації кадрів. У цей час захистили кандидатські дисертації з філології Ніна Степанівна Степаненко ("Функціонування дієслівних-іменних конструкцій з просторовим значенням у сучасних російській та українській мовах", 1996 р.), Лариса Віталіївна Герасименко ("Організація дидактичного вибору в навчально-пізнавальній діяльності студентів вищих педагогічних закладів", 1999 р.), Юлія Сергіївна Стиркіна ("Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів", 2002 р.), Людмила Іванівна Мартиросян ("Українсько-російська міжмовна омонімія в генетичному і функціонально-семантичному аспектах (дієслівна лексика)", 2002 р.), Олександр Юрійович Тупиця ("Композиційна роль безеквівалентної лексики в поетичному тексті", 2005 р.), Юлія Петрівна Федоренко ("Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови", 2005 р.), Оксана Олексіївна Рудич ("Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання сучасної англомовної дитячої літератури", 2005 р.), Юлія Іванівна Браїлко ("Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60–80-х років ХХ століття (семантико-стилістичний аспект)", 2005 р.). У звіті кафедри за 2004–2005 н. р. зазначено, що кількість кандидатів наук на кафедрі філологічних дисциплін становить 83,3% від загальної кількості викладачів. Це дало змогу повноцінно забезпечити навчальний процес викладачами відповідної кваліфікації, підвищити ефективність науково-дослідницької роботи кафедри, покращити організацію наукової роботи студентів.

У 2006 р. кафедру філологічних дисциплін очолила **Зоя Орестівна Валюх**, доктор філологічних наук, професор, випускниця Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (тепер національний університет), знаний вчений-мовознавець, автор понад 150 праць, досвідчений викладач вищої школи. Докторська дисертація "Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові" захищена нею в Інституті української мови НАН України у 2006 р. [87]. Навчальна та науково-педагогічна діяльність професора З. О. Валюх відзначена почесною грамотою Полтавської обласної державної адміністрації (2009 р.). Праці: Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. – К., Полтава, 2005; Категорія демінутивності та її ви-

яв у словотвірних парадигмах іменника української мови // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія "Філологічні науки". – Полтава, 2008. – Випуск 1–2 (59–60); Іменники української мови як база дієслівного словотворення // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика". – Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. – Вип. VIII; Ізоморфізм дериваційних парадигм у словотворі та синтаксисі // Мовознавчий вісник. – Черкаси, 2009. – Вип. 8.

Під керівництвом Зої Орестівни на кафедрі активізувалася наукова робота викладачів. У вересні 2006 р. була проведена Міжнародна науково-практична конференція "Комунікативна компетенція у професійній діяльності педагога і психолога". Працювали секції: "Психолого-педагогічні аспекти комунікативної компетенції", "Проблема формування комунікативної компетенції в сучасній лінгводидактиці", "Текст як об'єкт дослідження і засіб навчання", "Соціокультурна лінія у формуванні комунікативної компетенції". У роботі конференції взяли участь науковці з України, Росії, Великобританії, Норвегії [326].

Традиційними стали для кафедри щорічні регіональні науково-практичні конференції та семінари: "Методологічні основи процесу виховання та навчання іноземних мов у початковій школі" (міжнародний методичний семінар 2006 р.), "Витоки слов'янської писемності" (науковий семінар, 2008 р.), "Актуальні проблеми сучасної філології" (регіональна науково-практична конференція, 2009 р.), "Формування мовленнєвої компетенції у процесі викладання дисциплін філологічного циклу" (регіональний науково-практичний семінар, 2010 р.).

За редакцією проф. З. О. Валюх започатковано видання збірника наукових праць "Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика". Вийшло друком шість випусків [391]. Нині Зоя Орестівна Валюх – завідувач кафедри української філології Київського національного лінгвістичного університету.

Сьогодні на кафедрі філологічних дисциплін працює 13 викладачів, з них 12 – кандидати наук, доценти, 1 асистент. Завідувач кафедри (з лютого 2014 р.) – кандидат філологічних наук, доцент **Олександр Юрійович Тупиця**. Закінчив філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, аспірантуру при тому ж навчальному закладі. На кафедрі працює з 1998 року. Захистив у 2005 р. кандидатську дисертацію на тему "Композиційна роль безеквівалентної лексики в поетичному тексті" (Київський Інститут української мови НАН України) [83]. Коло наукових інтересів: поетичний переклад, безеквівалентна лексика, лексикологія сучасної німецької мови, німецька література ХХ століття. Має понад 30 друкованих праць [941–948].

Олена Володимирівна Дмитренко – кандидат філологічних наук, доцент, випускниця філологічного факультету Полтавського державного педаго-

Колектив кафедри філологічних дисциплін. Зліва направо сидять: Н. С. Степаненко, О. В. Дмитренко, С. П. Олійник, О. О. Григор'єва, О. В. Халчанська; стоять: Ю. І. Браїлко, А. А. Стриж, Л. І. Мартиросян, Ю. П. Федоренко, О. Ю. Тупиця, Ю. С. Спиркіна, О. О. Рудич, М. П. Волочай. 2012 р.

гічного інституту, працює на кафедрі з 2007 р. У 2008 р. захистила дисертацію на тему "Система романтичних мотивів и образов в художественной прозе В. Ф. Одоевского" (Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського) [107]. Автор 32 публікацій, монографії "Мотивная организация художественной прозы В. Ф. Одоевского", посібника, "Антологія сучасної німецької малої прози для дітей", рекомендованого Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (2012) [683–687].

Кандидат філологічних наук, доцент **Ольга Олександрівна Григор'єва** працює на кафедрі з часу її створення – з 1990 р. Ольга Олександрівна – випускниця філологічного факультету Полтавського педінституту. Закінчила аспірантуру Дніпропетровського університету, у 1989 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Семантична структура термінів корозії і захисту металів у сучасній російській мові" (Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького, 1989 р.). Упродовж 10 років працювала на філологічному факультеті Полтавського державного педагогічного університету: асистентом кафедри російської мови, старшим викладачем кафедри російського та слов'янського мовознавства. Займається проблемами лексикології сучасної української та російської мов, культури мовлення, лінгводидактики [657–659].

Кандидат філологічних наук, доцент **Олександра Володимирівна Халчанська** працює на психолого-педагогічному факультеті з 1986 р. Кваліфікований досвідчений викладач, закінчила Донецький державний університет (нині національний університет) (1973 р.), аспірантуру при Дніпропетровському державно-

му університеті (нині Національний університет імені Олеся Гончара). У 1980 р. захистила дисертацію на тему "Причинные предложные конструкции в украинском языке и адекватная передача их в переводах на русский язык" (Дніпропетровський державний університет). У Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка – з 1981 р.: асистент (1981), старший викладач (1981–1984), доцент (1984–1986) кафедри української мови, доцент кафедри педагогіки і методики (1986–1990), кафедри філологічних дисциплін (з 1990). Досліджує проблеми інваріантних і варіантних значень причинових відношень в українській мові, їхніх закономірних відповідників при перекладі, питання формування літературної творчості дітей на уроках мови та читання в початковій школі. Автор понад 80 наукових і науково-методичних праць [958–961].

Ніна Степанівна Степаненко прийшла на кафедру в 1991 р. У 1996 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Функціонування дієслівно-іменних конструкцій з просторовим значенням у сучасних російській та українській мовах" (Український державний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) [36], яка була присвячена проблемі синтаксичної компаративістики, зокрема такому її аспектові, як вияв симетрії та асиметрії на семантичному і формально-граматичному рівнях синтаксичних структур зі значенням "простір". Результати її наукових досліджень відбиті в численних наукових працях. Чимало розвідок присвячено лінгводидактичним проблемам, передусім методиці укрупненого структурування, вивченню мови на комунікативній основі, мовній компетенції особистості. Вони вміщені в всеукраїнських виданнях: у журналах "Дивослово", "Українська мова й література в гімназіях, ліцеях", "Українська мова і література в школі та ін. Сфера наукових інтересів – порівняльний синтаксис слов'янських мов, проблеми сучасної лінгводидактики. Автор понад 100 наукових статей [907–911], монографії "Часопис "Рідний край": духовні обшири українства" [145].

Кандидат педагогічних наук, доцент **Світлана Петрівна Олійник** – випускниця психолого-педагогічного факультету, аспірантуру закінчила в Харківському педагогічному університеті, на кафедрі працює з 1994 р. У березні 1995 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Осмысленное письмо как способ формирования правописных навыков у першоклассников" (Київський Інститут педагогіки АПН України) [28]. Світлана Петрівна і нині продовжує працювати над цією науковою проблемою [333–335; 823–829]. Доцент С. П. Олійник – заступник декана з наукової роботи. Вона координує наукову роботу студентів факультету, готує щорічні наукові студентські конференції.

Марія Петрівна Волочай – випускниця Кременчуцького педагогічного училища та філологічного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, кандидат філологічних наук, доцент. У 1992 р. захисти-

ла дисертацію на тему "Нерегулярные семантические связи фразеологических единиц в художественном тексте" (Волгоградський державний педагогічний університет) [17]. Досліджує проблему семантичних зв'язків фразеологічних одиниць у художньому тексті. Автор понад 100 публікацій. Праці: [632–634]. Марія Петрівна разом зі студентами вивчає творчість письменників Полтавщини, проводить літературні читання.

У 2001 р. після закінчення аспірантури при Київському національному лінгвістичному університеті на кафедрі почала працювати кандидат філологічних наук, доцент **Людмила Іванівна Мартиросян** – досвідчений педагог, методист. У 2002 р. Людмила Іванівна захистила кандидатську дисертацію "Українсько-російська міжмовна омонімія в генетичному і функціонально-семантичному аспектах (дієслівна лексика)" (Київський національний лінгвістичний університет) [58], розробила курси української мови за професійним спрямуванням, сучасної української мови. Займається проблемами лексикології української та російської мов [778–782].

Юлія Іванівна Браїлко – кандидат філологічних наук, доцент. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (тепер Національний педагогічний університет), аспірантуру при Українському державному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова (тепер Національний педагогічний університет). У 2005 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60–80-х років ХХ століття (семантико-стилістичний аспект)" (Київський національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) [76]. Проблема, яку досліджує Ю. І. Браїлко – лексична структура конфесійного стилю [620–623].

Юлія Сергіївна Стиркіна – кандидат педагогічних наук, доцент, випускниця філологічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. У 2002 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів" (Київський Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України) [59]. Автор понад 40 наукових праць із проблем методики викладання іноземної мови [912–915].

Оксана Олексіївна Рудич працює на кафедрі філологічних дисциплін із 1997 р. За цей час пройшла шлях від асистента до доцента, захистила кандидатську дисертацію у 2005 р. на тему "Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання сучасної дитячої англійської літератури" (Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка) [81]. На сьогодні О. О. Рудич має більш 40 друкованих праць [884–888]. Коло наукових інтересів доцента О. О. Рудич не обмежується сучасними технологіями стимуляції інтересу до читання, вона також досліджує проблематику використання інтерактивних

технологій навчання іноземної мови на початковому етапі. Оксана Олексіївна Рудич є організатором вечорів студентської поетичної творчості, які стали традиційними та проводяться щороку в рамках тижня факультету.

Юлія Петрівна Федоренко працює на кафедрі з 1998 р., спочатку асистентом, а після закінчення аспірантури Полтавського педагогічного університету та захисту дисертації на тему "Формування комунікативної компетенції у процесі вивчення іноземної мови" (Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2005 р.) [84] – на посаді доцента кафедри. Юлія Петрівна продовжує досліджувати проблему формування комунікативної компетенції, водночас розширюючи коло наукових інтересів, постійно підвищує свою професійну майстерність [953–955].

Старший викладач **Ольга Миколаївна Палеа** – випускниця психолого-педагогічного факультету – закінчила в аспірантуру Полтавського національного педагогічного університету, завершує роботу над кандидатською дисертацією на тему "Організація самостійної позааудиторної роботи майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах Великої Британії". Ольга Миколаївна – автор 17 наукових праць.

Технічне забезпечення навчально-методичної та наукової діяльності кафедри здійснюють старші лаборанти **Оксана Миколаївна Титаренко** та **Ольга Володимирівна Топчило**.

Кафедра стала стартовим майданчиком у науку для молодих учених, які сьогодні працюють у вищих навчальних закладах та наукових установах України. Тут розпочинали науково-педагогічну діяльність Лариса Віталіївна Волик – нині доктор педагогічних наук; Валентина Павлівна Шпак – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького; Ірина Вікторівна Цєпова – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії філології та методики викладання у початковій школі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди; Лариса Віталіївна Герасименко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-політичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди; Оксана Вікторівна Наливка та Тетяна Сергіївна Щербина – старші наукові співробітники Інституту педагогіки і психології професійної освіти (м. Київ); Галина Олександрівна Котломанітова (Славута) – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; Лариса Анатоліївна Руденко – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу

практичної психології Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України; Наталія Віталіївна Котух – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; Роман Олександрович Павлюк – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка; Оксана Богданівна Вар'янюк (Іссом) – докторант Центру дослідження освіти та освітніх технологій при факультеті дослідження освіти і мов Відкритого університету м. Мілтон (Великобританія).

Кафедра філологічних дисциплін зберігає і примножує традиції, започатковані попередниками. Продовжується співпраця з вищими навчальними закладами та науковими установами України і зарубіжжя. Кафедра співпрацює з Белгородським державним університетом (Росія), Опольським, Шльонським університетами (Польща), Придністровським університетом (м. Тирасполь, Придністров'я), Харківським та Київським представництвами Британської Ради з питань освіти, навчальними закладами Німеччини, Чернівецьким національним університетом імені Ю. Федьковича, Дніпропетровським національним університетом імені О. Гончара, Кременчуцьким національним університетом імені М. Остроградського, Полтавським університетом економіки і торгівлі, Кременчуцьким педагогічним училищем імені А. Макаренка, школами міста й області. Викладачі кафедри взяли участь у Міжнародній науково-практичній конференції "Науковий прогрес на межі тисячоліть" (Прага, 2011), семінарі-практикумі "Основи сучасного перекладу", організованому Центром німецької мови і культури на базі Полтавського університету економіки і торгівлі (Полтава, 2011).

У 2011 р. кафедрою проведена Всеукраїнська науково-практична конференція "Мовленнєвий розвиток особистості". Конференція проходила 19–20 травня 2011 р. на базі психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету та Полтавської спеціалізованої школи I–III ступенів № 3. Метою конференції стало обговорення актуальних проблем методології лінгвістики, літературознавства, лінгводидактики як наук про дослідження мови та формування мовленнєвої культури особистості, визначення сучасних стратегій полікультурного розвитку людини, оптимальних умов для стимулювання освітніх потреб та прагнень. Серед учасників конференції – вчені з різних кафедр Полтавського педагогічного університету, науковці з вищих закладів освіти Києва, Вінниці, Тернополя, Харкова, Кременчука, Луцька, Рівного, Кіровограда, Белгорода, учителі шкіл міста і області, вихователі ДНЗ. Напрямки роботи конференції: методологічні засади мовленнєвого розвитку особистості; інноваційні педагогічні технології форму-

вання мовленнєвої культури; сучасні концепції полікультурного розвитку особистості. У програмі конференції – пленарне засідання, робота секцій, відвідування уроків учителів-новаторів, презентація проектів. Результатом роботи конференції стало видання збірника "Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика" [537].

У 2012 р. кафедрою проведені: регіональний науково-методичний семінар "Лінгвістичні проблеми: орієнтири і досягнення", 10 квітня 2012 р.; міжвузівський студентський науковий семінар "Функціонування української мови як державної: реалії, проблеми, перспективи", 9 листопада 2012 р. У 2013 р. – регіональна науково-практична конференція "Сучасні тенденції філологічної підготовки майбутніх педагогів", 20 травня 2013 р.; регіональний науковий семінар з міжнародною участю "Вивчення мов у європейському освітньому просторі", 10 жовтня 2013 р.

Кафедра філологічних дисциплін продовжує працювати над науковою темою "Формування мовної культури майбутнього фахівця в системі вищої освіти". У рамках теми розробляються проблеми: "Роль гри у навчально-виховній діяльності учнів" доц. О. В. Дмитренко; "Актуальні проблеми вивчення мови на комунікативній основі", доц. О. О. Григор'єва; "Актуальні питання методики викладання навчальних предметів освітньої галузі "Мова і література", доц. С. П. Олійник; "Вивчення зарубіжної літератури як засіб розвитку особистості студента", доц. М. П. Волочай; "Формування комунікативної компетенції в сучасних умовах освіти", доц. Ю. І. Браїлко; "Особливості роботи над словом на

Засідання літературної студії "Слово". 2013 р.

уроках української мови і читання", доц. О. В. Халчанська; "Актуальні питання вивчення німецької мови", доц. О. Ю. Тупиця; "Використання креативних видів роботи у процесі навчання англійської мови", доц. О. О. Рудич; "Практична стилістика як засіб підвищення культури мовлення вчителя", доц. Н. С. Степаненко; "Комунікативна компетенція в процесі вивчення іноземної мови", доц. Ю. П. Фе-

доренко; "Типологічні паралелі лексико-семантичних явищ в українській і російській мовах", доц. Л. І. Мартирисян; "Викладання іноземної мови у дошкільних навчальних закладах та початкових класах", доц. Ю. С. Стиркіна; "Актуальні питання теоретичної граматики англійської мови", асист. А. А. Стриж. Працює 13 проблемних груп. За останні п'ять років опубліковано понад 200 студентських наукових робіт. На кафедрі діє наукове об'єднання "Слово".

Викладачі кафедри філологічних дисциплін постійно підвищують свій науковий рівень та професійну майстерність. Упродовж кількох років кафедра впроваджує в навчальний процес нові педтехнології, в основу яких покладений комунікативний підхід до вивчення мови. Кафедра керує педагогічною практикою студентів спеціальності "Іноземна мова та зарубіжна література". Базами педагогічної практики є школи міста, серед них – школи-гімназії № 9, № 14 "Здоров'я", в яких є спеціалізовані класи з поглибленим вивченням іноземної мови.

Виховна робота зі студентами спрямована на формування поваги до рідної мови. Щороку в рамках тижня факультету під керівництвом доцента О. О. Рудич проводяться вечори студентської поетичної творчості. Доцент М. П. Волочай разом зі студентами та колишніми випускниками готує літературно-музичні композиції: "Народ мій є, народ мій завжди буде", присвячена творчості Ліни Костенко (2005 р.); "Думи мої, думи мої", присвячена творчості Т. Г. Шевченка (2006 р.); "Доля жінки-матері та дитини у творчості Т. Г. Шевченка" (2007 р.); "Україно, ти моя молитва", присвячена В. Симоненку (2008 р.); "О слово рідне! Хто без тебе я?" (2009 р.); "Народе мій, до тебе я ще верну", про життя та творчість В. Стуса (2011 р.); "Я житиму сльозою серед співів", до дня народження Лесі Українки (2012); "У твоїй любові до вітчизни сто віків є чим на світі жити", присвячена творчості В. Сосюри і С. Єсеніна) (2013 р.).

Має кафедра і спортивні досягнення: доценти О. В. Дмитренко і Ю. І. Браїлко щороку відстоюють честь факультету в змаганнях із шахів, завойовують призові місця.

О. Григор'єва

2.7. Кафедра психології

Психологічну підготовку майбутніх учителів із 1936 р. в Полтаві проводили фахівці у складі кафедри педагогіки і психології. Післявоєнна історія розвитку психології на Полтавщині пов'язана з іменами психологів Полтавського педагогічного інституту: учениці Ленінградської (Б. Г. Ананьєва) і Київської (Г. С. Костюка) психологічних шкіл, кандидата педагогічних наук (з психоло-

гії), доцента Тамари Іванівни Гавакової, кандидата педагогічних наук (з психології), доцента Нінелі Степанівни Литвиненко, старших викладачів Мотрі Іванівни Шенгур і Людмили Олександрівни Ткач [803].

У жовтні 1980 р. з ініціативи ректора, професора І. А. Зязюна кафедра психології була відокремлена від кафедри педагогіки в самостійний підрозділ. До стартового складу кафедри входили ветерани – доценти Т. І. Гавакова, І. К. Тарасенко, випускники Київського (Ю. І. Калюжна, О. Д. Кравченко, П. А. М'ясоїд), Московського (А. П. Коняєва, В. Ф. Моргун) та Харківського (І. В. Фастовець) університетів. Пізніше на кафедрі психології працювали випускники Київського університету: О. О. Головка, В. І. Гордієнко, Л. В. Копець, З. Ф. Сіверс, В. С. Хомик, Московського університету: Т. А. Устименко, Московського педагогічного інституту: Т. М. Єгорова, С. І. Кириченко, Харківського університету: В. В. Колінько, О. О. Колінько, Н. О. Нарожня, Ю. В. Ключев, Полтавського пединституту: П. Б. Деряга, Ю. М. Рудимова, А. В. Савельєв, Н. В. Стрельникова, В. М. Заїка, Т. М. Пазюченко. Велику роботу проводили завідувачі лабораторій психодіагностики, профорієнтації, соціально-психологічних досліджень В. Рихва, Є. Гололобов, С. Чепець, С. Балацький, В. Бєлий, В. Григорович, Т. Мироненко, старші лаборанти Н. Гармаш, В. Мацапура, лаборанти Л. Голуб, Л. Шкурупій.

Перші дев'ятнадцять років кафедра психології функціонувала як загальноінститутський підрозділ, але перетворення факультету початкового навчання в психолого-педагогічний і ліцензування спеціальності "Психологія" вимагало створення випускової кафедри на факультеті. Тому в 1999 р., з ініціативи декана факультету доцента Н. Д. Карапузової ректор університету В. О. Пашенко підписав наказ про перехід кафедри психології до складу психолого-педагогічного факультету [803].

Станом на грудень 2013 р. колектив кафедри налічував 29 осіб. Серед них – завідувач кафедри, доктор психологічних наук, професор К. В. Сєдих, кандидат психологічних наук, професор В. Ф. Моргун, кандидати психологічних наук, доценти Н. О. Гончарова, Ю. Л. Горбенко, Ю. І. Калюжна, О. Г. Коваленко, О. Г. Мирошник, Л. Г. Перетятко, І. Г. Тітов, А. С. Харченко, Н. О. Чайкіна, Н. О. Юдіна, Т. А. Яновська, кандидати психологічних наук, старші викладачі М. М. Мельничук, М. М. Рева, Т. Є. Тітова, В. В. Шевчук, кандидат педагогічних наук старший викладач М. М. Тєслєнко, старші викладачі К. В. Божко, Т. І. Губіна, О. Д. Кравченко, Л. С. Москаленко, Н. М. Тищенко, асистенти К. П. Крикля, В. А. Лавріненко, Н. М. Мишко, Є. Г. Хоменко, завідувач лабораторії О. В. Корнілов і старший лаборант В. Г. Обловацька.

Профорієнтаційна і навчально-виховна робота кафедри психології. Сьогодні професія "психолог" є однією з найбільш популярних, усе більше випускників

обирають її як подальшу професійну діяльність. Отримати спеціальність психолога вони можуть у ПНПУ імені В. Г. Короленка, єдиному в регіоні, в якому підготовка психолога має давні традиції, здійснюється кваліфікованими спеціалістами та включає три освітні рівні – бакалавр, спеціаліст, магістр.

З метою формування контингенту студентів на психолого-педагогічному факультеті використовуються найрізноманітніші форми і методи активізації інтересу випускників шкіл до спеціальності "Психологія". Головними завданнями, які вирішують у цьому аспекті викладачі кафедри психології, є: організація агітаційно-роз'яснювальної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах м. Полтави, м. Кременчука та інших міст і селищ Полтавської області; рекламно-інформаційна діяльність у засобах масової інформації; участь в обласних та міських профорієнтаційних виставках, конкурсах, ярмарках, презентаціях; проведення Днів відкритих дверей та Днів гостинності; проведення олімпіад із психології та конкурсів наукових робіт школярів із психології в МАН України.

Викладачі кафедри психології та активні учасники студентського самоврядування психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка, які є членами профорієнтаційної групи, протягом року виступають на батьківських та випускних зборах, інших різноманітних урочистих подіях, що відбуваються у навчальних закладах міста й області; проводять агітаційно-інформаційну роботу (забезпечують рекламно-інформаційною продукцією) серед вступників та їхніх батьків, зокрема надають інформацію про навчальний заклад, правила прийому та програми вступних випробувань на спеціальність "Психологія".

Викладачами кафедри проводяться різноманітні заходи з метою підвищення психологічної компетентності населення регіону. Серед таких заходів – круглі столи, майстер-класи, бесіди тощо, які організуються як у рамках різних заходів, що проводяться спільно з психологічними службами (шкільними, психологічними службами МВС та МНС тощо) та громадськими організаціями (Українська спілка психотерапевтів, "Світло надії" та ін.), так і в рамках регіональних, всеукраїнських, міжнародних науково-практичних семінарів і конференцій.

Підготовка психолога включає такі види практик: навчальна психологічна (пропедевтична), навчальна практика з вікової психології, навчальна психологічна, навчальна практика з профорієнтаційної роботи в школі, виробнича психолого-педагогічна (літня) практика, виробнича психологічна діагностико-корекційна практика, виробнича психологічна практика у психологічній службі.

Базами психологічних практик є: заклади дошкільної освіти, загальноосвітні школи, соціальні служби, дитячі оздоровчі табори, територіальні центри соціального обслуговування, психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка тощо.

Під час навчальних та виробничих практик студенти удосконалюють свої знання та вміння, які отримали в стінах університету на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, а також у ході виконання індивідуальних завдань, самостійної роботи. Вони набувають необхідних компетентностей у доборі та проведенні психодіагностичних методик, здійсненні психопрофілактичних, просвітницьких, профорієнтаційних заходів, складанні психокорекційних та тренінгових програм, що, в цілому, сприяє набуттю ними професійно важливих якостей.

Кафедрою проводиться культурно-виховна робота, спрямована на формування професійної самосвідомості майбутніх фахівців, повноцінне розкриття їх різноманітних здібностей та обдарованості.

У цілісному процесі підготовки сучасного фахівця-психолога дедалі більшого значення набуває інститут кураторства та студентського самоврядування. Студентські організації реалізують свої права, насамперед, у таких сферах діяльності: навчання, підвищенні його якості та рівня самоосвіти, науково-дослідній і культурно-освітній роботі, організації дозвілля, суспільно-корисній праці, самоврядуванні у студентських академічних групах та гуртожитку, утвердженні у молодіжному середовищі здорового духовного та культурного способу життя тощо. Розширення студентського самоврядування дає змогу виховати у майбутніх фахівців соціальну відповідальність, розвивати у них прагнення до наукового пошуку, підвищувати рівень самостійності, що також є важливим для підготовки майбутнього психолога.

Вихованню професійної та загальної культури майбутніх фахівців сприяє активна участь студентів у художній самодіяльності, робота різноманітних факультативів, лекторіїв, клубів, театрів, студій.

Викладачі кафедри психології беруть активну участь у загальноуніверситетських заходах, спрямованих на популяризацію здорового способу життя. Учасники спартакіади "Молодість та здоров'я" серед професорсько-викладацького складу ПНПУ імені В. Г. Короленка – доц. Ю. Л. Горбенко (волейбол), професор В. Ф. Моргун (шахи), доцент І. Г. Тітов (волейбол, шахи, теніс).

Підвищення якості навчання студентів-психологів реалізується кафедрою залученням останніх до науково-дослідницької діяльності. Предметом усебічної уваги викладачів є питання організації самостійної творчої роботи студентів. Так, при складанні навчальних і робочих програм та планів до кожної теми надається перелік питань теоретичного чи практичного характеру, які потребують самостійної роботи студентів.

Основна увага викладачів спрямована на модернізацію навчально-виховного процесу в контексті виконання Болонських угод: запровадження кредитно-модульної системи організації навчання, підготовка відповідного методичного забезпечення тощо.

Викладачі кафедри є кураторами академічних груп. Значну увагу кафедра психології приділяє адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ, збереженню контингенту студентів. Розроблена система проведення консультацій, індивідуальних занять. До формування і зміцнення колективів академічних груп I курсу активно залучаються куратори, роль яких особливо зростає в умовах запровадження кредитно-модульної системи. Якість навчання першокурсників та їхня адаптація до навчання в умовах ВНЗ аналізується на засіданнях кафедри, перші успіхи і невдачі стають предметом розмов із батьками на батьківських зборах або в телефонному режимі.

З метою адаптації студентів-психологів, формування їх професійної ідентичності та соціально-психологічної зрілості деканатом та кафедрою проводиться широке коло заходів, насамперед кураторські години різного тематичного спрямування. Серед них можна виокремити бесіди на теми "Особливості навчання за кредитно-модульною системою", "Адаптованість студентів до умов навчання та проживання в гуртожитку", "Особливості організації навчально-виховного процесу на різних курсах навчання", на яких куратори ознайомлюють студентів із переліком дисциплін, укладають індивідуальні плани навчальної діяльності, аналізують специфіку кожного виду навчальної діяльності, ознайомлюють із рейтингом студентів у групі.

Таким чином, уся система профорієнтаційної, навчальної та культурно-виховної роботи кафедри спрямовується на формування компетентності майбутніх фахівців, уміння виробляти індивідуальний стиль діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися. Професорсько-викладацький склад кафедри психології забезпечує формування у кожного студента високоморальних якостей, національної свідомості і патріотизму, історичної самоідентифікації, рис гуманної особистості, толерантної у процесі міжнаціонального спілкування, з цілісним національно-культурним світоглядом, психологічною компетентністю.

Наукові та методичні здобутки кафедри психології. Одним з основних напрямів діяльності кафедри психології є науково-дослідницька робота, яка включає розробку тем досліджень у рамках Полтавських наукових шкіл "Синергетичний підхід до психологічних процесів у системах різного рівня організації" (керівник – К. В. Седих) та "Проблема періодизації розвитку особистості в ході життя" (керівник – В. Ф. Моргун), керівництво курсовими, дипломними та магістерськими роботами студентів, публікацію наукових здобутків, участь у наукових конференціях.

У межах роботи над указаними кафедральними темами систематично проводяться наукові семінари, на яких обговорюються проблеми історії, теорії та практики психології: "Психологія взаємодії сім'ї з освітніми соціальними інституціями" (проф. К. В. Седих), "Превентивно-психологічний супровід про-

форієнтації протягом життя" (проф. В. Ф. Моргун), "Професійна підготовка практичного психолога" (доц. Н. О. Гончарова), "Ціннісні орієнтації особистості" (доц. Ю. Л. Горбенко), "Психологічні аспекти професійної адаптації професіонала" (доц. Ю. І. Калюжна), "Соціальні та психологічні проблеми особистості у похилому віці" (доц. О. Г. Коваленко), "Психологічні аспекти творчого потенціалу педагога" (доц. О. Г. Мирошник), "Професійне покликання особистості як психологічна проблема" (доц. Л. Г. Перетятко), "Психологія світогляду особистості" (доц. І. Г. Тітов), "Психологічні проблеми диференціації навчання школярів" (доц. А. С. Харченко), "Напрями моніторингу якості освіти" (доц. Н. О. Чайкіна), "Проблеми мотивації навчання" (доц. Н. О. Юдіна), "Особливості особистісного розвитку учнів початкових класів у інтегрованій освіті" (доц. Т. А. Яновська), "Психологічний супровід особистості юриста в умовах кризи середнього віку" (ст. викл. К. В. Божко), "Емоційна регуляція професійно-педагогічної діяльності вчителя" (ст. викл. Т. І. Губіна), "Життєві цілі особистості" (ст. викл. М. М. Копотун), "Мотиваційна готовність практичного психолога до майбутньої діяльності" (ст. викл. О. Д. Кравченко), "Взаємозв'язок стилів сімейного виховання з характерологічними особливостями підлітків" (ст. викл. М. М. Мельничук), "Психологічні умови становлення соціального статусу молодшого шко-

Монографії та навчальні посібники колективу кафедри психології

ляра" (ст. викл. Л. С. Москаленко), "Формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів у процесі професійної підготовки" (ст. викл. Т. Є. Тітова), "Психологічні особливості комунікативних умінь майбутніх соціальних педагогів" (ст. викл. Н. М. Тищенко), "Особливості самопізнання у студентів педагогічних спеціальностей" (ст. викл. М. М. Тесленко), "Вплив взаємодії з іншими на смислову сферу підлітків із неформальних об'єднань" (асист. В. А. Лавріненко), "Психологічні детермінанти девіантної поведінки підлітка" (асист. Н. М. Мишко), "Взаємодія учителя з підлітками у педагогічному процесі" (асист. Є. Г. Хоменко).

На базі наукової школи "Синергетичний підхід до психологічних процесів у системах різного рівня організації" (очолює завідувач кафедри психології, доктор психологічних наук К. В. Седих) виконуються п'ять кандидатських дисертаційних досліджень, у тому числі й співробітниками кафедри В. А. Лавріненком, Н. М. Мишко та Є. Г. Хоменко.

Колектив кафедри підготував низку посібників і розробок. Так, К. В. Седих є автором монографії "Психологія взаємодії систем "сім'я і освітні інституції" (Полтава, 2008) та навчальних посібників "Психологія сім'ї", "Основи психотерапії", "Делінквентний підліток" (у співавторстві з В. Ф. Моргуном). Доценти Т. І. Гавакова, І. К. Тарасенко є співавторами першого, а О. Г. Мирошник – третього і четвертого видань підручника "Педагогічна майстерність" (І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, О. Г. Мирошник, В. А. Семиченко, Н. М. Тарасевич; за ред. І. А. Зязюна) [378], який перекладено російською та польською мовами. Доцент Т. А. Устименко підготувала підручник з етнопсихології "Основи міжкультурної взаємодії" (Полтава, 1998) [200] та "Навчально-методичні матеріали до засідань Полтавського молодіжного Євроклубу "Європейські студії" (Полтава, 2003). Доцент В. В. Колінько видав "Методичні рекомендації з профконсультації школярів: Консультативний тренінг" (Полтава, 1988), доцент Н. О. Чайкіна – "Комплекс психологічних методів дослідження професійної адаптації молодого вчителя" (Київ, 1997) [968].

Професорові В. Ф. Моргуну належать декілька монографій і навчальних посібників. Серед них: "Проблема періодизації розвитку особистості в психології" (М., 1981), "Моністична концепція багатовимірного розвитку особистості" (Полтава, 1989), "Учителям и родителям о психологии подростка" (М., 1990), "Делінквентний підліток" (у співавторстві з К. В. Седих) (Полтава, 1995) [179], "Інтедіфія (інтеграція і диференціація) освіти" (Полтава, 1996) [185], "Обдаровані діти і школа" (Полтава, 1998), "Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно орієнтованої освіти" (Полтава, 2003, 2006) [289], "Педагогічні системи, технології. Досвід. Практика: Довідник" (у 2 ч., Полтава, 2007) (співавтором двох останніх робіт є доц. Ю. І. Калюжна) [325], "Особистість в освіті: парадигма культури" [140] та ін.

У написанні навчального посібника "Методи психодіагностики підлітків" (Полтава, 1995) узяли участь О. О. Головка, В. І. Гордієнко, П. Б. Деряга, Т. М. Єгорова, Ю. І. Калюжна, В. В. Кірічек, О. О. Колінько, Л. В. Копець, О. Д. Кравченко, Н. О. Нарожня, В. Ф. Моргун, Л. Г. Перетятко, З. Ф. Сівєрс, Т. А. Устименко, І. В. Фастовець, Н. О. Чайкіна [178]. Третє видання цього посібника – "Психодіагностика особистості підлітка" (К., 2013) – вийшло з грифом МОН України [455], з яким побачили світ і три видання навчального посібника В. Ф. Моргуна та І. Г. Тітова "Основи психодіагностики" (К., 2009, 2012, 2013).

І. Г. Тітов видав модульний посібник "Психофізіологія людини" (Полтава, 2004) [264] (підготовлено також його електронну версію), навчальний посібник із грифом МОНМС України "Вступ до психофізіології" (К., 2011) [545], навчальний посібник "Психологія індивідуальної суб'єктності молодших школярів: теоретико-методичний аспект" (Полтава, 2007) [343] і навчально-методичний посібник "Розвиток творчої уяви молодших школярів" (Полтава, 2006). Доцент Н. М. Атаманчук підготувала навчальні посібники: "Психологія і педагогіка: Конспект лекцій" (Полтава, 2006), "Загальна психологія: Курс лекцій (модульний варіант)" (Полтава, 2007) (а також його електронну версію), "Практикум із загальної психології" (Полтава, 2008). Доцент Н. О. Гончарова випустила методичний посібник "Основи вибору професії: Консультативний тренінг" (Полтава, 2006) [646] та навчальний посібник "Основи професійної орієнтації" (К., 2010) [473]. Доцент Н. О. Юдіна підготувала методичні рекомендації "Мотивація молодших школярів у процесі інтегрованого навчання" (Полтава, 2002) [983]. О. Г. Коваленко – співавтор навчального посібника "Психологія дорослості з основами геронтопсихології".

Кожен із викладачів є також автором декількох навчальних програм і методичних розробок до них.

К. В. Седих – головний редактор наукових журналів "Психологія і особистість", "Форум психіатрії і психотерапії" та "Системний погляд". В. Ф. Моргун є членом редколегії наукових журналів із психології "Обдарована дитина" (Київ), "Психологія і особистість" (Київ–Полтава) і педагогіки: "Постметодика" та "Імідж сучасного педагога" (Полтава), членом правління Товариства психологів України.

Наукова робота кафедри психології активно реалізується на базі лабораторії психодіагностики та соціально-психологічного тренінгу.

З моменту заснування науковці кафедри захистили 1 докторську дисертацію – К. В. Седих, 26 кандидатських дисертацій, зокрема: Н. М. Атаманчук [62], Н. О. Гончарова [97], Ю. Л. Горбенко [88], Т. М. Дзюба [99], Ю. І. Калюжна [6], О. Г. Коваленко [71], В. В. Колінько [7], В. В. Колодочка (Шевчук) [131], М. М. Копотун (Рева) [132], О. Г. Мирошник [12], М. М. Мельничук, Л. Г. Перетятко [16], І. Г. Тітов [111], Т. Є. Тітова, М. М. Тесленко, Т. А. Устименко, А. С. Хар-

Група студентів-психологів під час соціально-психологічного тренінгу, що проводять старші викладачі Т. Є. Тітова (четверта ліворуч), Л. С. Москаленко (друга праворуч), Н. М. Тищенко (четверта праворуч). 2012 р.

ченко [52], Н. О. Чайкіна [39], Н. О. Юдіна [66], Т. А. Яновська [112]. Закінчила докторантуру (2013) доц. О. Г. Коваленко, працюють над докторськими дисертаціями В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. Закінчили аспірантуру К. В. Божко, Т. І. Губіна, В. В. Кірічек, О. Д. Кравченко, Л. С. Москаленко, Н. М. Тищенко. У 2013 р. в ПНПУ імені В. Г. Короленка відкрито аспірантуру з психології.

Кафедра була ініціатором проведення багатьох науково-практичних конференцій, зокрема всеукраїнських і міжнародних: "Орієнтація молоді на педагогічну професію" (1987), "Підготовка практичних психологів: досвід, проблеми і перспективи" (2000), "Соціально-психологічні детермінанти становлення громадянськості сучасної молоді в контексті спадщини А. С. Макаренка" (2004). 5–7 жовтня 2005 р. проведена Міжнародна конференція "Розвивальна освіта і багатовимірний досвід особистості" (у контексті Болонського процесу). Дві останні супроводжувались випуском фахових збірок наукових робіт: перша – разом із лабораторією особистості Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України (на чолі з членом-кореспондентом АПН України М. Й. Боришевським), друга – разом із факультетом психології Харківського національного університету (на чолі з деканом, проф. О. М. Лактіоновим).

В останні роки кафедра психології була організатором або співорганізатором таких наукових зібрань: "Актуальні тенденції освіти дорослих у сучасному вимірі". Міжнародна науково-практична конференція (Полтава, 17–18 листопада 2010 р.); "Сім'я та психотерапія в контексті культури сучасної України", "Сучасна сім'я. Освіта. Медицина. Психологія. Психотерапія. Можливості співпраці" (Полтава, 2006, 2007, 2008); "Особистісне зростання і гуманізація

стосунків між поколіннями" (Полтава, 19–21 квітня, 2007); "Перспективи інтеграції соціально-психологічних досліджень сім'ї та практики системної сімейної психотерапії в Україні". X Всеукраїнська науково-практична конференція (Полтава, 29–31 січня 2010 р.); "Суб'єктно-особистісні виміри психологічної освіти". Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 30-річчю кафедри психології ПНПУ імені В. Г. Короленка (Полтава, 1–2 жовтня 2010 р.); "Соціально-психологічна наука третього тисячоліття: досвід, виклики, перспективи" (Київ, 18–20 жовтня, 2010 р.); "Системний підхід до актуальних проблем психосоматики" (Харків, 28–30 січня, 2011 р.); "Технології управління освітніми закладами". Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 123-річчю від дня народження А. С. Макаренка (Полтава, 11–12 березня 2011 р.); "Теоретичні та методичні основи організації здоров'язбережувального навчального середовища учнів загальноосвітньої школи" Всеукраїнська науково-практична конференція (Полтава, 14 квітня 2011 р.); "Самоосвіта та розвиток емоційного інтелекту як фактор удосконалення педагогічної майстерності вчителя". Міжнародна науково-практична конференція (Миргород, 16–17 вересня 2011 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) "Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій" (Полтава, 15–17 лютого, 2013 р.).

У 2011 р. ПНПУ імені В. Г. Короленка спільно з Інститутом психології імені Г. С. Костюка НАПН України розпочав випуск вітчизняного наукового видання – журналу "Психологія і особистість" (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 17757 – 6607 Р, дата реєстрації 19.05.2011 р.), головними редакторами якого є доктор психологічних наук, директор Інституту психології академік С. Д. Максименко та доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології, проф. К. В. Седих, заступниками – проф. В. Ф. Моргун та доц. І. Г. Тітов.

Кафедра психології та студентська наука. Викладачі кафедри психології залучають талановитих студентів до роботи у наукових проблемних групах, написання статей до щорічних студентських збірників наукових праць "Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття", "Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика", до підготовки дипломних робіт, проводять олімпіади для майбутніх психологів. У 2001–2002 н. р. троє студентів-психологів психолого-педагогічного факультету здобули перше командне місце в Україні (у м. Києві на базі МАУП): Віталій Заїка (2 місце), Ольга Червінська (3 місце) і Дарія Орлова (5 місце). У 2005 р. команда Полтавського педагогічного університету (В. Заїка, Д. Орлова) у загальному конкурсі з класичними університетами в Івано-Франківську також виступила на високому рівні, а В. Заїка зайняв 3-є призове місце серед 66 учасників зі всієї України.

У 2013 р. магістрантка О. Передера посіла 2 місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Психологія" (Київ), студентка Ю. Порохня – 2 місце у Всеукраїнській олімпіаді з психології серед студентів, для яких "Психологія" не є основною спеціальністю (Одеса). Готували команду доценти О. Г. Мирошник, І. Г. Тітов, Н. М. Атаманчук та ін. Асистенти К. П. Крикля (науковий керівник – ст. викладач О. Д. Кравченко), А. В. Мирошнеченко (науковий керівник – доц. О. Г. Мирошник) – колишні призери фінальних етапів конкурсів студентських наукових робіт.

Кафедрою підготовлені й видані інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи студентів із виконання курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських досліджень (2007, 2013) (див. докладніше: Моргун В. Ф., Москаленко Л. С. Кваліфікаційні наукові роботи з психології: курсова, бакалаврська, магістерська. Методичний посібник для студентів (за ред. В. Ф. Моргуна).

Відомі випускники кафедри психології. **Наталія Олексіївна Гончарова** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка й отримала кваліфікацію "Вчитель російської мови та літератури та практичний психолог у системі народної освіти". З 1998 по 2003 р. навчалася в аспірантурі ПДПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія. 16.03.2007 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Психологічні особливості старших підлітків з низьким рівнем навчальних досягнень в умовах профорієнтації" [97] у спеціалізованій ученій раді Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України (м. Київ).

Владислав Владиславович Григорович – керівник Центру практичної психології при Головному управлінні Міністерства внутрішніх справ України в Полтавській області. Закінчив Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка й отримав кваліфікацію "Учитель початкових класів, практичний психолог у закладах освіти".

Олена Григорівна Коваленко – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка й отримала кваліфікацію "Учитель початкових класів, практичний психолог у закладах освіти". З 2000 по 2003 р. навчалася в аспірантурі ПДПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія. 29.10.2004 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Розвиток емпатії та атракції майбутнього педагога як умов професійного спілкування" [71] у спеціалізованій ученій раді Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України (м. Київ). У 2013 р. закінчила докторантуру Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України (м. Київ).

Тамара Анастоліївна Яновська – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології ПНПУ імені В. Г. Короленка. Закінчила Полтавський державний пе-

дагогічний інститут імені В. Г. Короленка й отримала кваліфікацію "Учитель математики і фізики, практичний психолог у закладах освіти". З 1998 по 2001 р. навчалася в аспірантурі Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (м. Київ) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія і захистила кандидатську дисертацію на тему "Особливості розвитку мислення молодших школярів в умовах інтегрованого навчання" [112] у спеціалізованій ученій раді Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України.

Про високий рівень кваліфікації викладачів кафедри психології свідчить професійна кар'єра колишніх її співробітників. Очоловувала Київський міський педагогічний університет імені Б. Грінченка З. Ф. Сіверс, викладають: у Волинському національному університеті імені Л. Українки – В. С. Хомик, Києво-Могилянській академії – Л. В. Копець, Національному університеті імені Т. Шевченка – Т. М. Пазюченко, Національній академії внутрішніх справ – Н. О. Нарожня.

Внутрішньоукраїнські та міжнародні контакти кафедри психології. Кафедра психології тісно співпрацює з провідними вишами Києва, Харкова, Дніпропетровська, Луцька, Львова, Одеси, Сімферополя, Новомосковська тощо. Плідними є зв'язки кафедри з навчальними закладами та науковою спільнотою м. Больцано (Італія), м. Москва (Росія), м. Благоевград (Болгарія), м. Познань (Польща), м. Белгород (Росія) та ін. Зокрема, активною є співпраця з Московським університетом, Видавничим домом "Народное образование" (Росія), з лабораторією "Макаренко-реферат" Марбурзького університету (Німеччина), з Південно-Західним університетом імені Неофіта Рильськи (м. Благоевград) і Великотирновським університетом (обидва – Болгарія). Форми співпраці: підготовка аспірантів, захист дисертацій, стажування, участь у наукових конференціях, спільні публікації.

К. В. Седих брала участь у міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: 3rd World Congress for Psychotherapy, Відень, 14–18 липня, 2002 р.; Warszawskie Sympozjum Balintowskie, Варшава, 16–17 січня, 2010 р.; The Opportunities of Applying of Concepts and Methods of systemic family therapy in the Organization Counseling, Больцано, 27–28 лютого, 2010 р.; The Methods of Systemic Family Therapy for Optimization of Team-work, Інсбрук, 1–2 березня, 2010 р.

Лабораторія "Макаренко-реферат" Марбурзького університету видала монографію з полемікою В. Ф. Моргуна і проф. Г. Хілліга (Моргун В. Ф. Макаренковедение требует деловых дискуссий // Полтавская трудовая колония им. М. Горького. Полемика, документы, портреты (1920–1926 гг.) / Сост. Гетц Хиллиг // Opus-kula Makarenkiana. – Marburg, 2003. – № 25).

Старший викладач Л. С. Москаленко брала участь у міжнародних конференціях: Capacities as Another Side of the Coin-How do Teach Theory of Positive Psychotherapy // 12th International trainer Seminar of the World Association

Positive Psychotherapy (WAPP) (Frankfurt, Germany, 8–10 September, 2011); Psychological Support of Process of Establishment of the Social Status of the Person // 10th International Training Seminar of Positive Psychotherapy (Riga, Latvia, 17–20 September, 2009).

Гостями кафедри і студентів-психологів педуніверситету були такі відомі вчені: академіки Ш. А. Амонашвілі (Грузія), О. О. Бодальов, М. М. Нечаев (Росія), дійсні члени НАПН України Л. Ф. Бурлачук, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, А. В. Киричук (Київ), А. Я. Чебикін (Одеса), Т. С. Яценко (Черкаси), члени-кореспонденти НАПН України Г. О. Балл, М. Й. Боришевський, Л. М. Карамушка, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко (Київ), доктори психології А. К. Маркова (Москва), Ю. З. Гільбух, Я. Л. Коломінський, В. В. Рибалка, Ю. М. Швалб (Київ) та інші.

За успіхи в освітній і науковій діяльності проф. В. Ф. Моргун має дві урядові відзнаки (нагрудний знак Міністерства освіти УРСР "Відмінник народної

Коллектив кафедри психології. Зліва направо 1 ряд: проф. В. Ф. Моргун, доц. Н. О. Юдіна, зав. кафедри, доктор психол. наук, доц. К. В. Седих, ст. викл. В. В. Кірічек; 2 ряд: доц. Л. Г. Перетяцько, доц. О. Г. Мирошник, доц. Н. О. Чайкіна, зав. лаб. О. В. Корнілов; 3 ряд: доц. Т. М. Дзюба, доц. Н. О. Гончарова, доц. А. С. Харченко, доц. Н. М. Атаманчук; 4 ряд: асист. Н. М. Мишко, ст. викл. Т. І. Губіна, ст. викл. К. В. Божко, ст. викл. Т. Є. Тітова, ст. лаборант В. Г. Обловацька; 5 ряд: доц. О. Г. Коваленко, ст. викл. Н. М. Тищенко, ст. викл. М. М. Мельничук, ст. викл. Л. С. Москаленко, асист. Є. Г. Хоменко, ст. викл. М. М. Тесленко. 2012–2013 н. р.

освіти" – 1.09.1984; знак Міністерства освіти і науки України "Антон Макаренко" – 19.04.2007) і російську громадську "Медаль А. С. Макаренка за педагогическую доблесть" Міжрегіональної суспільної організації педагогічної громадськості (4.04.2007).

Спираючись на досвід попередників, кафедра психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка як відомий в Україні та за її межами осередок психологічної науки і практики зустрічає 100-річчя університету успіхами як у навчальній, методичній, так і науковій роботі: має здобутки міжнародного рівня в галузі психології особистості, її вікової періодизації розвитку, психодіагностики, профорієнтації, педагогічної майстерності, психології міжкультурної взаємодії, психології та психотерапії сім'ї.

Персоналії кафедри психології.

Кіра Валеріївна Седих (нар. 16.11.1963, м. Ростов-на-Дону, Росія) – завідувач кафедри психології, доктор психологічних наук (2012), професор. *Закінчила* відділення психології біологічного факультету Харківського державного університету імені О. М. Горького (1986), психолог, викладач; захистила кандидатську дисертацію з медичної психології (1995), докторську дисертацію на тему "Психологія взаємодії сім'ї з освітніми соціальними інституціями" (2012); психотерапевт із системної сімейної психотерапії. *Викладає дисципліни:* основи психотерапії, психологія сім'ї, актуальні проблеми психології, психологічне консультування, психологія сексуальності.

Катерина Валеріївна Божко (нар. 18.12.1975, м. Полтава) – старший викладач (2011) кафедри психології (2007). *Закінчила:* Національну юридичну академію України імені Я. Мудрого (1997), правознавець; Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України (2005), магістр практичної психології, викладач психології; аспірантуру Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія (2011). *Викладає дисципліни:* юридична психологія, політична психологія, практикум із загальної психології.

Наталія Олексіївна Гончарова (нар. 21.06.1972, м. Полтава) – доцент (2010) кафедри психології (1996), кандидат психологічних наук (2007) [97]. *Закінчила:* Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1995), учитель російської мови і літератури, практичний психолог у закладах освіти; аспірантуру з психології ПДПУ імені В. Г. Короленка (1999) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія, психолог, викладач психології. *Викладає дисципліни:* юридична психологія, практикум із психології профорієнтації, психологічне консультування, психологічна експертиза в різних галузях.

Юрій Леонідович Горбенко (нар. 02.11.1966, м. Чернівці) – доцент (2011) кафедри психології (2009), кандидат психологічних наук (2006) [88], психолог,

викладач психології. *Закінчив:* Горьківське вище зенітне ракетне командне училище ППО (1987), Київський військовий гуманітарний інститут Національної академії оборони України (2001), педагог. *Викладає дисципліни:* загальна психологія, соціальна психологія, психологія масової поведінки, філософія психології.

Тетяна Іванівна Губіна (нар. 21.11.1951, Гагарський роз'їзд Белоярського р-ну Свердловської обл., Росія) старший викладач кафедри психології (1995). *Закінчила* Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1972), учитель історії; Південно-Сахалінський педагогічний інститут (Росія, 1991), практичний психолог, викладач психологічних дисциплін; аспірантуру з психології ПДПУ імені В. Г. Короленка (1999). *Викладає дисципліни:* психологічний спецпрактикум по спецкурсах, психологія стресу.

Юлія Іванівна Калюжна (нар. 11.12.1957, с. Білозір'я Черкаського р-ну Черкаської обл.) – доцент (1991) кафедри психології (1980), кандидат психологічних наук (1988) [6]. *Закінчила* філософський факультет (відділення психології) Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (1979), психолог, викладач психології; аспірантуру НДІ загальної і педагогічної психології АПН СРСР (м. Москва, 1987) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія. *Викладає дисципліни:* психологія управління, психологія праці, інженерна психологія, методика викладання психології.

Олена Григорівна Коваленко (нар. 11.10.1977, м. Київ) – доцент (2007) кафедри психології (2000), кандидат психологічних наук (2005) [71]. *Закінчила:* Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1999), учитель початкових класів та практичний психолог у закладах освіти; аспірантуру з психології ПДПУ імені В. Г. Короленка (2003), докторантуру Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (2013). *Викладає дисципліни:* політична психологія, геронтопсихологія, психологія атракції, вступ до спеціальності.

Марина Митрофанівна Рева (нар. 30.10.1970, м. Полтава) – старший викладач кафедри психології (2005), кандидат психологічних наук (2010). *Закінчила* філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (1994), учитель російської мови і літератури, практичний психолог у закладах освіти; аспірантуру Інституту соціальної та політичної психології АПН України (2009), психолог, викладач психології. *Викладає дисципліни:* соціальна психологія, психологія травмуючих ситуацій, юридична психологія, психологія реклами.

Олександр Володимирович Корнілов (нар. 22.06.1982, м. Полтава) – завідувач лабораторії кафедри психології (з 2007 р.). *Закінчив* природничий факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2004), учитель біології, валеології та основ екології, практичний психолог у закладах освіти.

Ольга Данилівна Кравченко (нар. 15.03.1958, с. Бурімка Ічнянського р-ну Чернігівської обл.) – старший викладач кафедри психології (1980). *Закінчила* філософський факультет (відділення психології) Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (1980), психолог, викладач психології; аспірантуру НДІ психології Міносвіти України за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія (1987). *Викладає дисципліни:* історія психології, основні напрямки зарубіжної психології, практикум з психології діяльності.

Катерина Петрівна Крикля (нар. 14.03.1986, с. Нехвороща Новосанжарського р-ну Полтавської обл.) – асистент кафедри психології (2008). *Закінчила* психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка (2008), магістр практичної психології, викладач психології. З 2009 р. навчається в аспірантурі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ) за спеціальністю 19.00.07 – "Педагогічна і вікова психологія". *Викладає дисципліни:* психологія, загальна психологія, психодидактика.

Віталій Анатолійович Лаврінченко (нар. 28.08.1987, м. Полтава) – асистент кафедри психології (2010). *Закінчив* психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка (2009), магістр практичної психології, викладач психології. *Викладає дисципліни:* психологія, загальна психологія, клінічна психологія, психологія конфлікту.

Майя Михайлівна Мельничук (нар. 30.03.1979, м. Полтава) – старший викладач кафедри психології (2008), кандидат психологічних наук (2013). *Закінчила* психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка (2008), магістр практичної психології; аспірантуру Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за спеціальністю 19.00.01 – Загальна психологія, історія психології" (2012), викладач психології. *Викладає дисципліни:* основи психогенетики, геронтопсихологія, практикум з загальної психології.

Олена Георгіївна Мирошник (нар. 8.08.1962, м. Азов Ростовської обл.) – доцент (1992) кафедри психології (1997), кандидат психологічних наук (1990) [12]. *Закінчила* відділення психології філософського ф-ту Ростовського-на-Дону державного університету (1984), психолог, викладач психології; аспірантуру НДІ освіти дорослих АПН СРСР (м. Ленінград, 1990). *Викладає дисципліни:* загальна психологія, соціальна психологія, психологія конфлікту, теорія та методика викладання соціальної психології у вищих навчальних закладах. *Проблеми наукового дослідження:* онтологічно-екзистенційний аналіз педагогічної рефлексії в системі професійної діяльності вчителя, динаміка рефлексивних позицій учителя в процесі професійного становлення, шляхи та психологічні умови розвитку педагогічної рефлексії.

Надія Мирославівна Мишко (нар. 14.04.1981, м. Полтава) – асистент кафедри психології (2004), завідувач лабораторії кафедри психології (2004–2007).

Закінчила психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка (2004), магістр практичної психології, викладач психології. *Викладає дисципліни:* практикум із загальної психології, загальна психологія, педагогічна психологія, соціальна психологія.

Володимир Федорович Моргун (нар. 23.03.1947, м. Донецьк) – професор (2001) кафедри психології, кандидат психологічних наук (1979) [1], завідувач кафедри психології з 1980 по 2012 р. *Закінчив* факультет психології Московського державного університету імені М. В. Ломоносова (1971); там же захистив кандидатську дисертацію. *Викладає дисципліни:* психодидактика і сугестопедія, психологія вищої школи, теоретико-методологічні проблеми психології. *Засновник наукової школи* "Психологія багатомірної особистості" (1984). Науковий керівник або консультант кандидатів наук: медичних – Л. І. Дубова (Полтава), педагогічних – А. О. Чунаєв (Ярославль), психологічних – В. В. Колінько (Харків), Н. О. Чайкіна, А. С. Харченко, Н. О. Гончарова (Полтава), Р. М. Білоус, О. С. Куц (Кременчук).

Людмила Семенівна Москаленко (нар. 22.09.1979, с. Арсенівка Зіньківського р-ну Полтавської обл.) – старший викладач (2007) кафедри психології (2002). *Закінчила* психолого-педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2002), магістр практичної психології, викладач психології; аспірантуру Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія (2007). *Викладає дисципліни:* психологія праці, практикум з психології спілкування, основи психокорекції.

Лариса Георгіївна Перетяцько (нар. 19.02.1959, м. Люботин Харківської обл.) – доцент (1993) кафедри психології (1985), кандидат психологічних наук (1991) [16]. *Закінчила* відділення психології біологічного факультету Харківського державного університету імені О. М. Горького (1981), психолог, викладач психологічних дисциплін; аспірантуру Інституту психології АН СРСР (м. Москва, 1991) за спеціальністю 19.00.01 – Загальна психологія, історія психології. *Викладає дисципліни:* патопсихологія, клінічна психологія, загальна психологія, психологія.

Марина Миколаївна Тесленко (нар. 18.09.1981, с. Люхча Сарненського р-ну Рівненської обл.) – старший викладач (2012) кафедри психології (2007), кандидат педагогічних наук (2013). *Закінчила* природничий факультет Сумського державного університету імені А. С. Макаренка (2005); аспірантуру Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю 13.00.09 – Теорія навчання (2011). *Викладає дисципліни:* психодидактика, методика викладання психології, загальна психологія.

Наталія Миколаївна Тищенко (нар. 2.08.1979, м. Полтава) – старший викладач (2010) кафедри психології (2003). *Закінчила* психолого-педаго-

гічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2001), магістр практичної психології, викладач психології; аспірантуру Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія (м. Київ, 2010). *Викладає дисципліни:* психологія, соціально-психологічний тренінг, практикум із психології спілкування, вступ до спеціальності.

Іван Геннадійович Тітов (нар. 28.01.1977 р., м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл.) – доцент (2009) кафедри психології (2001), кандидат психологічних наук (2007) [111]. *Закінчив* Полтавське медичне училище (1996); Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (2001); аспірантуру Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України (2006) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія, психолог, викладач психології. Працює над докторською дисертацією за темою "Психологічні закономірності становлення світогляду особистості в юнацькому віці". *Викладає дисципліни:* психофізіологія, психологія творчості, психодіагностика, основи психодіагностики.

Тетяна Євгенівна Тітова (нар. 23.11.1979, м. Полтава) – старший викладач (2007) кафедри психології (2004), кандидат психологічних наук (2013) *Закінчила* психолого-педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2001), викладач психології; аспірантуру Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія (м. Київ, 2007). *Викладає дисципліни:* основи психопрактики (практична психологія), експериментальна психологія, соціально-психологічний тренінг.

Анжела Станіславівна Харченко (нар. 20.11.1969, м. Мурманськ) – доцент (2004) кафедри психології (2001), кандидат психологічних наук (2001) [52]. *Закінчила* педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (1991), учитель початкових класів; аспірантуру Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (1998) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія психолог, викладач психології. *Викладає дисципліни:* загальна психологія, педагогічна психологія, практикум з психології діяльності, психологія здоров'я.

Наталія Олександрівна Чайкіна (нар. 22.09.1962 р., м. Кременчук) – доцент (2001) кафедри психології (1986), кандидат психологічних наук (1997) [39], доктор філософії (2009). *Закінчила* відділення психології біологічного факультету Харківського державного університету імені О. М. Горького (1986), психолог, викладач психологічних дисциплін; аспірантуру НДІ психології Міністерства освіти України (м. Київ, 1996) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія. *Викладає дисципліни:* психологія особистості, диференціальна психологія, психологічний спецпрактикум по спецкурсам, психологія сім'ї.

Вікторія Валентинівна Шевчук (нар. 27.10.1982, м. Полтава) – старший викладач кафедри психології (2010), кандидат психологічних наук (2010) [130]. *Закінчила* історичний і психолого-педагогічний факультети Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (2007), магістр практичної психології, викладач психології; аспірантуру Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України за спеціальністю 19.00.01 – Загальна психологія, історія психології (2010). *Викладає дисципліни:* історія психології, вікова психологія.

Наталія Олександрівна Юдіна (нар. 16.05.1965, м. Єнакієве Донецької обл.) – доцент (2008) кафедри психології (1995), кандидат психологічних наук (2003) [66]. *Закінчила* Пермський державний педагогічний інститут (1986), дошкільний педагог і психолог; аспірантуру Інституту педагогіки та психології професійної освіти АПН України (2001) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія, психолог, викладач психології. *Викладає дисципліни:* психологія, вікова психологія, психологія мотивації, психологія травмуючих ситуацій.

Тамара Анатоліївна Яновська (нар. 02.12.1971, м. Полтава) – доцент (2011) кафедри психології (1995), кандидат психологічних наук (2008) [112]. *Закінчила* фізико-математичний факультет (стаціонарне відділення) та вечірнє відділення за спеціальністю "Психологія" Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (1995), учитель математики та фізики, практичний психолог у закладах освіти; аспірантуру Інституту педагогіки та психології професійної освіти АПН України (2001) за спеціальністю 19.00.07 – Педагогічна і вікова психологія, психолог, викладач психології. *Викладає дисципліни:* психологія (загальна, вікова, педагогічна), зоопсихологія та порівняльна психологія, психологічна служба, практикум з психології корекційної роботи.

В. Моргун, К. Седих

2.8. Кафедра хореографії

Останнім часом хореографічне мистецтво все активніше відстоює право вважатися самостійним феноменом художнього простору. Сьогодні в нашій країні відбувається постійне зростання кількості дитячих аматорських колективів різних видів хореографії (класичної, народної, бальної, сучасної), чому сприяє низка таких соціальних явищ, як популяризація медіапроектів танцювальної тематики тощо. Необхідність і важливість естетичного виховання дітей та молоді засобами руху, яке б здійснювалося кваліфікованими фахівцями, потреба позашкільних навчально-виховних закладів Полтавщини у ква-

ліфкованих фахівцях, здатних на високому професійному рівні здійснювати хореографічно-педагогічний процес, творчо мислити, володіти досвідом наукової і методичної роботи сприяли створенню в 1991-му р. у складі кафедри образотворчого мистецтва секції хореографії. Фахову підготовку студентів забезпечували викладачі В. С. Білошкурський, Л. М. Сокіл та А. В. Сухарев.

Окрему кафедру хореографії, яку очолила кандидат педагогічних наук, доцент Олена Олександрівна Лобач, було створено 1993-го р. Почався пошук кваліфікованих спеціалістів, активізувалося забезпечення матеріально-технічної бази кафедри. До колективу кафедри залучилися талановиті хореографи та музиканти: Олена Олександрівна Таранцева, Яніна Григорівна Рева, Тетяна Олександрівна Благова, Валерій Володимирович Радченко, Олександр Віталійович Нікішов, Лілія Володимирівна Литовченко, Валентина Ігорівна Березан, Алла Іванівна Литвиненко, Наталія Михайлівна Золотарьова-Пасюта, Наталія Миколаївна Козлова, Олег Петрович Телятник, Олена Володимирівна Титаренко та акомпаніатори Світлана Віталіївна Костенко, Тетяна Іванівна Солінська, Олег Миколайович Резнік, Геннадій Анатолійович Ільїн. У 1998-му р. кафедру хореографії реорганізовано у кафедру естетичного виховання і хореографії, яку очолила доктор педагогічних наук, доцент Лещенко Марія Петрівна.

1999-го р. у зв'язку з об'єднанням кафедр естетичного виховання й хореографії та образотворчого мистецтва створюється кафедра образотворчого мистецтва й хореографії, якою керує кандидат педагогічних наук, доцент Любов Володимирівна Бичкова. Секцію хореографії очолив заслужений працівник культури України, доцент Петро Степанович Горголь. У 1998–2000-х рр. вступають до аспірантури Л. М. Сокіл, Т. О. Благова, О. О. Таранцева, Н. М. Козлова, А. І. Литвиненко, Л. В. Литовченко. У ці роки розпочинають викладацьку діяльність на кафедрі заслужений артист України, головний балетмейстер пісенно-танцювального ансамблю "Полтава" обласної філармонії В. В. Перепелкін, завідувач Школи-театру танцю при Національному музеї українського гончарства в Опішному М. М. Погребняк, О. М. Живолуп (у минулому соліст Кіровоградського заслуженого самодіяльного ансамблю народного танцю "Ятрань") та О. А. Жиров.

У 2003-му р. секція хореографії відокремлюється в самостійну кафедру хореографії під керівництвом П. С. Горголя. За порівняно невеликий час існування (10 років) кафедра має вагомий напрацювання в навчальній, науково-методичній, виховній роботі.

Професорсько-викладацький склад кафедри хореографії:

Юрченко Герман Юрійович – викладає дисципліну "Гра на музичному інструменті", очолює кафедру хореографії (з 2013-го р.), заслужений діяч мистецтв України (з 1995-го р.), народний артист України (з 2004-го р.), випуск-

ник Харківського інституту мистецтв (1964-й р.), викладач по класу фортепіано та керівник фортепіанного відділу Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка (до 1973-го р.). З 1999-го р. – директор і художній керівник Полтавської обласної філармонії. Герман Юрійович є головою обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки; автором і виконавцем низки мистецьких проєктів ("Свята до музики любов. Композитор, виконавець, глядач", "Краса української мови та української музики", "Таємниці генія" та ін.); художнім керівником та постановником понад 30 різноманітних тематичних програм, серед них: "Мова музики", "Найвище покликання її Величності..." з симфонічним камерним оркестром обласного музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя та камерним оркестром обласної філармонії; автором сценаріїв та постановником тематичних вистав-концертів "Жива квітка його любові" (1998-й р.), творчий звіт майстрів мистецтв та художніх колективів області "Пісенна мова Полтавщини" (1999-й р.), творчий звіт "Симфонія Полтавського краю" (2001-й р.), присвячений 10-й річниці незалежності України, пам'яті Шолом Алейхема, І. Дунаєвського та ін.

Останнім часом великої популярності набувають цикли лекцій, концертів, які організовує та проводить народний артист України Герман Юрченко для учнів загальноосвітніх шкіл, студентської молоді Полтавської області та інших регіонів України, серед них: "Уроки доброти народного артиста України Германа Юрченка", літературно-музична композиція за романом Ліни Костенко "Маруся Чурай", нова романтична концертна програма "Почуття на терезах" за участю високопрофесійних танцюристів та музикантів України. Ним були презентовані спільні проєкти: "Мистецтво – дітям та молоді", музично-літературні композиції "Голгофа", "Біля Мгарського монастиря", "Краса української мови та української пісні", "Слово і музика у вихованні душі людини", "Леся Українка і музика", "В. Г. Короленко і музика", "М. В. Гоголь і музика", "Мелодії душі" та інші. Це понад 600 лекцій-концертів на рік.

Г. Ю. Юрченко працював у складі журі обласних, всеукраїнських і міжнародних музичних, вокальних, театральних і хореографічних фестивалів та конкурсів в Україні.

Герман Юрійович нагороджений дипломом Всеукраїнської програми "Лідер регіону-2002", грамотами Міністерства культури і мистецтв України, Національної всеукраїнської музичної спілки, обласного управління культури.

Петро Степанович Горголь – викладає навчальні дисципліни "Теорія і методика сучасного бального танцю", "Хореографічний ансамбль", "Підготовка концертних номерів". Професор кафедри хореографії (з 2003 р.), випускник Полтавського державного педагогічного інституту (1984 р.), художній керівник народного ансамблю спортивного бального танцю "Трація" (з 1975 р.), до-

цент (з 2002 р.), заслужений працівник культури УРСР (з 1986 р.), лауреат національних і міжнародних конкурсів (з 1977 р.), танцюрист міжнародного класу (з 1981 р.), ліцензований суддя міжнародної категорії Всесвітньої ради танцю (з 2002 р.), тренер вищої категорії зі спортивних танців (з 2008 р.), член національної асоціації спортивного танцю України (з 1993 р.), президент обласного осередку асоціації спортивного танцю України (з 2005 р.), член обласної атестаційної комісії з присвоєння, підтвердження та позбавлення звання "Народний" (Зразковий) аматорський колектив управління культури Полтавської обласної державної адміністрації (з 2011 р.). Член державної акредитаційної комісії з ліцензування і акредитації спеціальності "Хореографія" Міністерства освіти і науки України у вищих навчальних закладах України.

Міжнародна асоціація спортивного танцю, Міністерство культури СРСР, Всесоюзна асоціація бального танцю, Міністерство молоді і спорту України, Асоціація спортивного танцю України, Національна хореографічна спілка України призначали П. С. Горголя членом суддівської колегії зі спортивних танців офіційних чемпіонатів Європи, світу, Радянського союзу, Національних чемпіонатів України, Румунії, Молдови, Білорусії, Латвії, Росії, Польщі, Люксембургу, Німеччини, головою і членом журі міжнародних фестивалів і конкурсів: "Мінський бал", "Балтійські янтаріки", "Ризька осінь", "Inter dance", "Зоряний вальс", "Парад Грацій", "Кубок Полтави", "Красуня Полтави", "Танцюючий бриз", "Срібний черевичок", "Понтійські ігрища", "DanceSongFest", "Танець скликає друзів", "Шукаємо таланти", "Зоряна імперія", "На хвилях Євпаторії", "Севастопольський вальс", "Зоряний олімп" та інших.

Петро Степанович входив до складу режисерсько-постановочних груп культурно-мистецьких заходів, що проводились на території України та за її межами: театралізованого свята зустрічі олімпійського вогню (м. Москва), IV республіканського фестивалю "Молоді голоси" (м. Харків), XII Всесвітнього фестивалю молоді та студентів (м. Москва), чемпіонату соціалістичних країн серед ансамблів (м. Ольштин (Польща), командної зустрічі зі спортивних бальних танців "СРСР – Австрія" (Каунас (Литва), Всесоюзних спортивних зимових ігор (м. Ворохта, Україна), міжнародних танцювальних фестивалів у м. Сочі, Челябінську, Москві, Владивостоку (Росія), Ялті, Києві, Харкові, Сумах, Севастополі, Одесі (Україна), Каунасі, Вільнюсі (Литва), Кишиневі (Молдова), Кошаліні (Польща), Тбілісі (Грузія); був організатором навчально-тренувальних зборів збірної команди СРСР, головним балетмейстером театралізованого свята присвяченого 1100-річчю м. Полтави, 75-річчя від дня утворення Полтавської області, головним режисером I Міжнародної командної зустрічі зі спортивних танців США – Україна, хореограф телевізійного проекту "Танцювальне Євробачення" (Україна), засновником і режисером I Міжнародного фестивалю і конкурсу мистецтв "DanceSongFest" (Україна).

Петро Горголь (у центрі) на практичному занятті із сучасного бального танцю, 2002 р.

Петро Степанович Горголь володар почесних відзнак і нагород:
 1981-й р. – переможець конкурсу хореографів соціалістичних країн;
 1981-й р. нагороджений нагрудним знаком ВЦРПС "За досягнення в самодіяльному мистецтві";
 1981-й р. постановою Полтавської обласної ради занесений на міську Дошку пошани;
 1985-й р. нагороджений медаллю лауреата Всесоюзного огляду самодіяльної художньої творчості;
 1985-й р. нагороджений знаком ЦК ВЛКСМ і Радянського підготовчого комітету "За активну участь у підготовці і проведенні XII Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у м. Москві;
 1986-й р. нагороджений нагрудним знаком ВЦРПС "Переможець соціалістичного змагання";
 1987-й р. нагороджений медаллю лауреата II Всесоюзного фестивалю народної творчості;
 1996-й р. нагороджений відзнакою Польської федерації спортивного танцю та оргкомітету чемпіонату Європи зі спортивних танців;
 2002-й р. нагороджений відзнакою Литовської федерації спортивного танцю і оргкомітету Чемпіонату світу зі спортивних танців серед команд формейшн.
 2003-й р. нагороджений відзнакою "Терпсихора" національної асоціації спортивного танцю України;
 2006-й р. нагороджений нагрудним знаком Полтавської обласної ради;

2006-й р. нагороджений сертифікатом Міжнародного олімпійського комітету "За розвиток спортивного танцю";

2009-й р. – переможець рейтингу "Відомі митці Полтавщини" в номінації "Хореографія";

2011-й р. нагороджений орденом "За заслуги" Української федерації спортивного танцю за вагомий внесок у розвиток танцювального спорту в Україні;

2013-й р. – переможець рейтингу Міжнародної іміджевої програми "Лідери XXI століття", офіційного видання асамблеї ділових кіл України, присвяченого Міжнародному дню танцю;

2013-й р. нагороджений відзнакою Української федерації спортивного танцю і Міжнародної студентської танцювальної асоціації;

2014-й р. нагороджений нагрудним знаком "Творимо красу" громадського творчого об'єднання "Арсенал".

За вагомі мистецькі і спортивні досягнення П. С. Горголь має численні подяки, нагороджений почесними грамотами, дипломами і сертифікатами ЦК ВЛКСМ, Радянського підготовчого комітету XII Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у м. Москві, Міністерства культури СРСР, Кабінету Міністрів України, Міністерства культури України, Державного комітету з питань фізичної культури і спорту України, Міністерства України у справах сім'ї та молоді, Полтавської обласної державної адміністрації, Полтавської обласної ради, Полтавської обласної ради професійних спілок, Полтавської обласної профспілки працівників освіти і науки, управління культури Полтавської обласної державної адміністрації, управління з питань фізичної культури і спорту Полтавської обласної державної адміністрації, управління освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації, комітету з питань телебачення і радіомовлення Полтавської області, Полтавської міської ради, Полтавського міського голови, управліннь культури міст Києва, Севастополя, Кривого Рогу, Кременчука, Лубенської міської ради, Лубенського міського голови, ректорату ПНПУ імені В. Г. Короленка, Українського народного козацтва, Національної хореографічної спілки України, Асоціації спортивного танцю України, Національних асоціацій спортивного танцю Польщі, Молдови, Росії, Білорусії, Естонії, Німеччини, Міжнародної федерації спортивного танцю, оргкомітетів міжнародних і національних конкурсів.

П. С. Горголь – автор 9 телевізійних програм, 32 науково-методичних праць, з яких 3 надруковано у фахових виданнях [652–655].

Олена Олександрівна Таранцева – викладач класичного та українського народного танцю, випускниця Київського національного університету культури і мистецтв (1998 р.), кандидат педагогічних наук (з 2001 р.), доцент (з 2004 р.), заслужений працівник культури України (з 2010 р.), керівник народного хореографічного колективу "Міленіум". На базі цієї творчої лабораторії

здійснює дослідження проблеми естетичного виховання молоді засобами руху і відповідних аспектів підготовки майбутнього вчителя хореографії.

Результати дослідницької діяльності представлені у 14 одноосібних публікаціях, з яких 6 надруковано у фахових виданнях [921–924].

Тетяна Олександрівна Благова – викладач сучасного бального та історико-побутового танцю, факультетський керівник виробничих хореографічно-педагогічних практик, випускниця Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (1996 р.), кандидат педагогічних наук (з 2007 р.), доцент (з 2009 р.). У колі наукових інтересів Т. О. Благової – проблематика загальної та професійної мистецької освіти, зокрема питання модернізації фахової підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі вищої педагогічної освіти.

З 2009 р. Т. О. Благова працює над докторською дисертацією, досліджуючи проблематику становлення й розвитку аматорської та професійної хореографічної освіти в Україні на різних історичних етапах, бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, семінарах. Результати дослідницької діяльності представлені нею у 48 одноосібних публікаціях, з яких 36 – у фахових виданнях [354; 411; 395; 461; 609–612].

Олександр Анатолійович Жиров – викладач сучасного бального танцю та історії хореографічного мистецтва, керівник дитячого танцювально-спортивного клубу "Альянс" Полтавського міського будинку культури, випускник Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (2000 р.), кандидат педагогічних наук (з 2008 р.), доцент (з 2010 р.). У колі наукових інтересів О. А. Жирова – проблема становлення й розвитку хореографічної освіти в Україні в другій половині ХХ ст., питання вдосконалення методики ви-

Тетяна Благова і Олександр Жиров. Мистецький фестиваль в Італії. Серпень 1997 р.

кладання європейських танців у вищих навчальних педагогічних закладах. Нагороджений грамотою управління освіти виконкому Полтавської міської ради за підготовку переможця I етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт учнів-членів Малої академії наук України за вагомий внесок у розвиток і підтримку обдарованої молоді.

Ним опубліковано 39 наукових і науково-методичних праць, з яких 12 – у фахових виданнях [411; 693; 694; 695].

Марина Миколаївна Погребняк – викладач класичного і сучасного танцю, теорії та історії сучасного хореографічного мистецтва, мистецтва балетмейстера, кандидат у майстри спорту СРСР з фігурного катання на ковзанах (1975 р.), випускниця Ленінградської студії-театру танцю "Модерн" О. Кукіна (1983 р.) та Київського національного університету культури і мистецтв (1998 р.), кандидат мистецтвознавства (з 2009 р.), доцент кафедри хореографії, художній керівник ансамблю сучасного балету "Марія". Її наукові інтереси пов'язані з проблемами теорії та історії сучасного театрального танцю, дослідженням досягнень американських, європейських та російських шкіл сучасної сценічної хореографії, упровадженням інноваційних композиційних методів зарубіжних балетмейстерів у навчальний процес, постановкою і композицією танцю "модерн", що спиралася б на минулі досягнення і стала виразником національного духу та національної філософії. Нею опубліковано 30 наукових і науково-методичних праць, з них 11 – у фахових виданнях [849–852].

Яніна Григорівна Рева – старший викладач кафедри, викладає класичний танець і мистецтво балетмейстера. Випускниця Галяцького училища культури імені І. П. Котляревського (1990-й р.) і Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (1994-й р.), художній керівник ансамблю танцю "Кредо". Працює на кафедрі з 1993 р., магістр педагогічної освіти (з 2000 р.), навчається в аспірантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (з 2009 р.). Проводить наукове дослідження терапевтичних можливостей хореографічного мистецтва, а також вивчає проблематику танцювальної терапії як засобу подолання внутрішніх індивідуально-особистісних перешкод на шляху входження дитини в інформаційний простір [870–871].

Олена Григорівна Марфіна – старший викладач народно-сценічного танцю, магістр педагогічної освіти (з 2001 р.), артистка балету вищої категорії Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя. Закінчила Галяцьке училище культури імені І. П. Котляревського (1993 р.) і Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (2000 р.). Під її керівництвом працює студентська проблемна група, яка досліджує методику вивчення танцювальної лексики народно-сценічного танцю.

Лілія Борисівна Пригода – старший викладач кафедри хореографії, викладає народно-сценічний танець і мистецтво балетмейстера. Закінчила Кримське культурно-освітнє училище (1985 р.), Санкт-Петербурзький гуманітарний університет профспілок за кваліфікацією "балетмейстер-педагог" (1999 р.). Працювала асистентом кафедри (з 2004 р.), старшим викладачем (з 2006 р.). Вона є художнім керівником народного ансамблю танцю "Весна", з 2011 р. – аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, досліджує підготовку майбутніх учителів хореографії до використання методик викладання народно-сценічного танцю.

Олександр Васильович Пелипенко – викладач дисциплін "Дихання у хореографії", "Анатомія і фізіологія руху". Випускник Полтавського державного медичного стоматологічного інституту (1993 р.), кандидат медичних наук (з 1996 р.), доцент (з 2007 р.), досліджує проблеми спортивної травматології при підготовці фахівця-хореографа.

Віталій Петрович Горголь – викладач сучасного бального танцю, майстер спорту України зі спортивних танців (з 2002 р.), у складі народного ансамблю спортивного танцю "Грація" ПНПУ імені В. Г. Короленка призер Кубка світу зі спортивних танців серед команд формейшн (Австрія, 2003-й р.), переможець відкритої першості світу (Німеччина, 2007-й р.), п'ятиразовий чемпіон України (2005–2009 рр.), шестиразовий володар Кубка України (2003–2008 рр.), суддя міжнародної категорії Всесвітньої ради танцю (з 2002 р.), член Національної асоціації спортивного танцю України (з 2002-го р.), президент громадської організації "Танцювальна Полтавщина" (з 2009 р.). У 2007-му р. закінчив Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка та магістратуру цього навчального закладу (2008 р.), у 2013-му р. закінчив аспірантуру кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ імені В. Г. Короленка. Коло наукових інтересів окреслене проблемою "Виховання естетичної культури майбутніх учителів-хореографів".

Гладка Світлана Олексіївна – викладач українського народного танцю і методики роботи з дитячим хореографічним колективом, магістр педагогічної освіти (з 2006 р.), випускниця Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2006 р.). Працює асистентом кафедри (з 2011 р.).

Навчальний процес викладачів кафедри здійснюється у творчій співпраці з провідними концертмейстерами **Тетяною Іванівною Солінською** (випускниця Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка 1979 р. та Київського державного інституту культури імені О. Є. Корнійчука 1987 р.), **Наталією Михайлівною Золотарьовою-Пасютою** (випускниця Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, 1993 р.), **Любов'ю Данилівною Русіною** (випускниця Ленінградського інституту культури імені

Колектив кафедри хореографії. Зліва направо перший ряд: ст. викл. Я. Г. Рева, ст. викл. Л. Б. Пригода, канд. мистецтвознавства, доц. М. М. Погребняк, пров. концертмейстер Т. І. Солінська, ст. викл. О. Г. Марфіна, ст. лаборант Л. Ю. Лукімска, асист. С. О. Гладка; другий ряд: концертмейстер Л. Д. Русіна, канд. пед. наук, доц. О. А. Жиров, канд. пед. наук, доц. О. Т. Благова, канд. мед. наук, доц. О. В. Пелипенко, канд. пед. наук, заслуж. прац. культ. України, доц. О. О. Таранцева, заслуж. прац. культ. України, проф. П. С. Горголь, майстер спорту України, асист. В. П. Горголь, пров. концертмейстер Н. М. Золотарьова-Пасюта. 2011 р.

Н. К. Крупської 1980 р.), які впроваджують новітні тенденції у роботі зі студентами, використовують для музичного супроводу музику різних жанрів (від класичної до джазової), практикують оформлення уроків із класичного танцю на музичному матеріалі одного композитора, що дає можливість студентам більш глибоко ознайомитися зі спадщиною видатних композиторів. На практичних заняттях із народно-сценічного танцю концертмейстерами широко використовується зібраний ними музичний матеріал різних регіонів України, Білорусії, Росії, Прибалтики, країн Центральної Європи та Латинської Америки.

Коло наукових інтересів викладачів кафедри досить актуальне і різнопланове.

Так, наукова робота Олени Олександрівни Таранцевої присвячена проблемі формування хореографічних умінь студентів педагогічного закладу в процесі вивчення фахових дисциплін, які розглядаються як сутнісна складова професійної підготовки майбутніх учителів хореографії. Нею проаналізовано стан проблеми у психологічній, педагогічній та хореографічній літературі, у практичній діяльності вищих педагогічних закладів освіти, розроблено та теоретично обґрунтовано структуру, зміст хореографічних умінь і критерії їх

сформованості у студентів педагогічного закладу; теоретично розроблено та експериментально перевірено педагогічну технологію формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю. Доведено, що підвищенню ефективності формування хореографічних умінь майбутніх учителів у процесі вивчення спецкурсу "Теорія та методика українського народно-сценічного танцю" сприяють педагогічне оцінювання рівня сформованості хореографічних умінь студентів, використання можливостей змісту навчального матеріалу, самостійної роботи, видів контролю, педагогічної практики [61].

Дисертаційне дослідження Тетяни Олександрівни Благової "Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина XIX – початок XX століть)" присвячене проблемі становлення і розвитку мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини другої половини XIX – початку XX століть. У роботі визначено загальні тенденції розвитку предметів мистецького циклу в освітньому процесі на території України, виявлено і теоретично обґрунтовано основні етапи розвитку предметів мистецтва у 1860–1920-х рр., здійснено науковий аналіз історико-педагогічних, організаційних та культурно-мистецьких передумов розвитку шкільної і професійної мистецької освіти на Полтавщині, досліджено основні тенденції, особливості змісту і форм організації викладання мистецьких дисциплін у системі загальної і професійної освіти на Полтавщині другої половини XIX – початку XX ст. та окреслено можливості творчого використання позитивного історико-педагогічного досвіду в сучасній практиці загальноосвітньої і професійної школи [86].

Суттєвим доробком у навчально-методичному забезпеченні викладання фахових дисциплін для студентів педагогічних та мистецьких спеціальностей є створення Т. О. Благовою у 2009-му р. навчального посібника "Розвиток шкільної і професійної мистецької освіти на Полтавщині (друга половина XIX – початок XX ст.)", рекомендованого Міністерством освіти і науки України для студентів вищих навчальних закладів. У посібнику висвітлено особливості розвитку загальної та професійної мистецької освіти в Україні й на Полтавщині, зокрема розкрито основні тенденції викладання мистецьких дисциплін у навчальних закладах різних типів, а також узагальнено позитивний досвід організації фахової освіти мистецького профілю. Представлені у посібнику дослідницькі матеріали використовуються у процесі професійної підготовки студентів з основних та варіативних навчальних курсів освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст", "магістр" [354].

У науковому дослідженні Олександра Анатолійовича Жирова "Розвиток української народної хореографії у мистецько-педагогічній спадщині та діяльності К. Василенка (50–90-і рр. XX ст.)" виявлено й систематизовано мис-

тецько-педагогічні ідеї К. Василенка, відомого хореографа і педагога, здійснено цілісний науковий аналіз його діяльності, розкрито внесок у розвиток української народної хореографії, у дослідження української танцювальної лексики та функціонування хореографічних колективів; визначено й теоретично обґрунтовано основні етапи становлення й розвитку української народної хореографії в його спадщині та діяльності; з'ясовано й охарактеризовано основні чинники формування педагогічних поглядів і світоглядної позиції педагога та узагальнено досвід діяльності К. Василенка на посадах завідувача кафедри хореографії Київського державного інституту культури, художнього керівника самодіяльних танцювальних колективів, що дозволило обґрунтувати його авторську дидактичну концепцію й окреслити перспективні напрями використання творчого доробку педагога в сучасних умовах [89].

У 2010-му р. доцентами Т. О. Благовою і О. А. Жировим створено електронний навчально-наочний посібник із курсу "Теорія і методика європейських танців", призначений для студентів хореографічних спеціалізацій закладів загальної та спеціальної мистецької освіти, тренерів і керівників аматорських танцювальних колективів, викладачів хореографії. У ньому відповідно до існуючих в Україні танцювальних класів зібрано, продемонстровано й описано основні фігури європейських бальних танців, розкрито особливості методики їх вивчення, визначено теоретичні основи викладання європейської танцювальної програми. Підтвердженням важливості використання інноваційних технологій та методик викладання хореографії у системі вищої педагогічної освіти є перемога посібника у Міжнародному конкурсі на кращу наукову та навчально-методичну працю з проблем педагогічної та мистецької освіти (номінація "Кращий електронний посібник", 2010-й р.). Електронний навчальний ресурс також рекомендовано Міністерством освіти і науки України для студентів вищих навчальних закладів [397].

Марина Миколаївна Погребняк досліджує проблеми теорії, історії і практики сучасного театрального танцю. Її дисертаційне дослідження "Танець "модерн" у художній культурі ХХ століття" надає цілісну картину функціонування танцю "модерн" у художній культурі ХХ століття. У роботі науково сформульовані критерії віднесення хореографічних творів до стилю "модерн" та визначено поняття "школа танцю "модерн"; відстежується еволюція танцю "модерн" протягом ХХ ст., розглядаються естетико-теоретичні ідеї реформаторів сценічного руху та провідних представників світового танцю "модерн", визначаються особливості розвитку стилю "модерн" у хореографії у дореволюційній і радянській Росії, а також естетико-теоретичні засади постмодерної хореографії [122].

Наукові дослідження викладачів кафедри активно впроваджуються у навчальний процес студентів і магістрантів при викладанні дисциплін хореогра-

фічного циклу: "Теорія і методика українського народного танцю" (О. А. Жиров, О. О. Таранцева), "Теорія і методика викладання сучасного танцю", "Теорія й історія сучасного хореографічного мистецтва" (М. М. Погребняк), а також спецкурсів "Розвиток шкільної та професійної мистецької освіти на Полтавщині (II половина XIX – початок XX століття)" (Т. О. Благова), "Актуальні проблеми мистецької освіти" (Т. О. Благова), "Мистецько-педагогічна спадщина К. Василенка" (О. А. Жиров).

Крім публікацій результатів досліджень, наукова і методична робота викладачів кафедри має такі форми:

Участь у наукових конференціях і науково-практичних семінарах I, II, III Всеукраїнських науково-практичних конференціях "Театральне і хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів" (м. Київ, 2004, 2005, 2006 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції "Європейська наука XXI століття: Стратегія і перспективи розвитку" (м. Дніпропетровськ, 2006 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій" (м. Київ, 2007 р.); Міжнародній науково-теоретичній конференції "Кроскультурність у сучасному світі" (Академія мистецтв України, м. Київ, 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Мистецтво в реаліях сучасної освіти" (м. Полтава, 2010 р.); Міжнародній науковопрактичній конференції "Біблійна історія та християнська етика" (м. Полтава, 2010 р.); II і III Міжнародних науково-практичних семінарах "Тенденції розвитку сучасної хореографії" (м. Луганськ, 2010–2011 рр.) та ін.

Організація і проведення всеукраїнських науково-практичних конференцій: науково-практична конференція, присвячена 25-річчю народного ансамблю бального танцю "Грація" (м. Полтава, 2000 р.); "Хореографічне мистецтво у контексті культурно-освітніх процесів" (Полтава, 2006 р.) [309]; "Тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного мистецтва" (Полтава, 2010 р.) [544]; "Тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного і музичного мистецтва" (Полтава, 2013 р.).

Методична допомога школам естетичного виховання і керівникам хореографічних колективів міста й області: організація та проведення науково-практичного семінару "Хореографічна школа на межі тисячоліть" на базі обласної школи-інтернату для дітей сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків імені Н. К. Крупської (Полтава, 2002-й р., П. С. Горголь); обласного науково-практичного семінару "Сучасна хореографія в слов'янській культурі – 2002" на базі державної спеціалізованої школи-інтернату I–III ступенів "Колегіум мистецтв в Опішні", М. М. Погребняк); участь із лекціями в обласному семінарі-практикумі викладачів відділів хореографії спеціалізованих мистець-

ких навчальних закладів (Полтава, 2008-й р., П. С. Горголь, Л. Б. Пригода, М. М. Погребняк); керівництво науковою роботою "Гармонійний розвиток особистості засобами хореографічного мистецтва" учениці 10 класу Полтавської гімназії № 6 А. Дудки (О. А. Жиров, диплом I ступеня конкурсу на найкращу наукову роботу Малої академії наук міста та області з мистецтвознавчих дисциплін, 2010 р.); методична допомога вчителям Полтавської школи "Чарівний світ" у галузі ритмопластичного танцю, Я. Г. Рева); методична допомога ДЮСШ при обласному спортивному товаристві "Колос" (Полтава, 2002–2006 рр., П. С. Горголь); методична допомога навчальним закладами Полтавського, Кобеляцького, Новосанжарського, Чутівського, Решетилівського, Зіньківського, Семенівського, Хорольського, Кременчуцького й Лубенського районів, на базі яких проводяться різноманітні хореографічні заходи і працюють хореографічні гуртки під керівництвом викладачів і студентів кафедри хореографії.

Організація і проведення конкурсів та фестивалів хореографічної творчості:

- Міжнародного фестивалю бального танцю "Парад грацій" (1983–1989, м. Полтава, П. С. Горголь);
- Національних чемпіонатів України зі спортивних танців (1994, 1996 рр., м. Полтава, П. С. Горголь);
- I Міжнародної командної зустрічі зі спортивних танців США – Україна (1996 р., м. Полтава, П. С. Горголь);
- відкритих Всеукраїнських змагань зі спортивних танців "Кубок Полтави" (1995–2007 рр., м. Полтава, П. С. Горголь);
- конкурсів бального танцю для учнів шкіл сільської місцевості Полтавської області у смт Семенівка, м. Кобеляки, м. Лубни, м. Кременчук (2003, 2005, 2009, 2013 р., П. С. Горголь, В. П. Горголь);
- конкурсів бального танцю і хореографічного фестивалю "Перші кроки" – для учнів обласної школи-інтернату для дітей сиріт та дітей, що залишилися без батьківського піклування (1998–2009 рр., П. С. Горголь, В. П. Горголь);
- обласних фестивалів спортивного бального танцю "Золото осені", "Зимова казка", "Весняна фантазія" (2006–2013 рр., м. Полтава, П. С. Горголь, В. П. Горголь);
- чемпіонату Полтавської області зі спортивних танців (2012–2013 р., м. Полтава, смт Нові Санжари, П. С. Горголь, В. П. Горголь);
- Міжнародного конкурсу мистецтв "DanceSong Fest", народний ансамбль спортивного бального танцю "Грація" (2012 р., м. Харків лауреат I ступеня, керівник В. П. Горголь, організатор фестивалю П. С. Горголь);
- обласного фестивалю бального танцю "Кубок Фрістайлу" (2013 р., м. Лубни, П. С. Горголь, В. П. Горголь);
- загально-університетських хореографічних конкурсів студентських робіт "Серпантин", "Танцюючі перлинки";

– дитячого фестивалю народного танцю "Весняні передзвони" (2012–2013 рр., м. Полтава, Л. Б. Пригода, П. С. Горголь);

– Міжнародного хореографічного конкурсу-фестивалю аматорських колективів "Міленіум" (2006, 2008 рр., м. Полтава, О. О. Таранцева).

Створення мистецьких проектів на базі хореографічних колективів кафедри: "Грація", "Весна", "Кредо", "Марія", дитячої танцювальної студії "Перші кроки" при обласній школі-інтернаті для дітей сиріт, ДЮСШ при обласній раді спортивного товариства "Колос", клубу бального танцю "Альянс", хореографічного колективу "Міленіум".

Презентації творчих робіт і показових виступів: показові виступи народного ансамблю бального танцю "Грація" у прямому ефірі національного телевізійного конкурсу "Танцювальне Євробачення – 2007" (П. С. Горголь).

З 2008 р. на кафедрі хореографії функціонує магістратура. При ліцензованому обсязі 5 осіб за 4 навчальні роки її закінчили 19 магістрантів Віталій Горголь та Євгенія Сорокіна у 2010 р. вступили до аспірантури ПНПУ імені В. Г. Короленка. Усі випускники-магістранти працюють за фахом у навчальних і позашкільних закладах, професійних та творчих хореографічних колективах Полтавської області. У 2012 р. магістратуру закінчив Олександр Геращенко, переможець телевізійного танцювального проекту "Танцюють всі-3" (науковий керівник проф. П. С. Горголь).

Однією з форм наукової роботи викладачів кафедри зі студентами є функціонування проблемних груп під керівництвом викладачів: заслуженого працівника культури України, професора П. С. Горголя (16 студентів), кандидата мистецтвознавства, доцента М. М. Погребняк (8 студентів), старшого викладача Л. Б. Пригоди (7 студентів), старшого викладача Я. Г. Реви (6 студентів), старшого викладача О. Г. Марфіної (6 студентів), асистента В. П. Горголя (6 студентів).

Основним завданням під час занять зі студентами у проблемній групі, якою керує П. С. Горголь, є формування творчої індивідуальної особистості кожного виконавця ансамблю спортивного бального танцю. Під час занять студенти мають змогу переглянути навчальні відеофільми з виступами всесвітньо відомих виконавців і команд формейшн, ознайомитися з музично-ритмічною і технічною характеристикою танців міжнародної конкурсної програми, краще зрозуміти варіанти побудови танцювальних малюнків, виконання танцювальних фігур і трюкових елементів підвищеної складності. Результатами цієї творчої роботи зі студентами є численні перемоги команди формейшн "Грація" на національних та міжнародних конкурсах, фестивалях і чемпіонатах.

Під керівництвом М. М. Погребняк проблемна група здійснює дослідження у галузі теорії і методики викладання різноманітних форм сучасного теат-

рального танцю: модерн-джаз-танцю, неокласичного танцю, "contemporary dance", техніки контактної імпровізації. Практична апробація результатів магістерських досліджень і роботи проблемної групи здійснюється шляхом удосконалення навичок балетмейстерської роботи і виконавської майстерності у народному ансамблі сучасного балету "Марія" й участі у його складі у професійних хореографічних конкурсах.

Проблемна група під керівництвом Л. Б. Пригоди досліджує таку тематику: "Композиційна побудова народно-сценічного танцю", "Народно-сценічний танець – основа репертуару самодіяльного хореографічного колективу". Практична апробація результатів роботи здійснюється шляхом удосконалення навичок техніки виконання, підвищення майстерності у народному ансамблі танцю "Весна".

Проблемна група під керівництвом Я. Г. Реви досліджує питання використання танцю в терапевтичних і профілактичних цілях. Під час занять відбувається ознайомлення студентів з історією та основними методиками танцювальної терапії, створеними провідними фахівцями в цій царині.

Система ансамблів за різними хореографічними жанрами, створена на кафедрі, є додатковою інноваційною формою організації навчального процесу студентів. На їхній базі проводиться навчальна, виховна, наукова, а також самостійна робота студентів. Викладачі кафедри є керівниками народного ансамблю бального танцю "Грація", народного ансамблю сучасного балету "Марія", народного самодіяльного ансамблю танцю "Весна", ансамблю танцю "Кредо".

На базі цих колективів студенти мають можливість удосконалювати техніку виконання з класичного, сучасного, народно-сценічного та сучасного бального танцю. За високу виконавську майстерність студенти – учасники обласних, всеукраїнських і міжнародних хореографічних конкурсів, а також змагань зі спортивного бального танцю отримали звання і дипломи.

Народний ансамбль спортивного бального танцю "Грація".

Лауреат республіканських всесоюзних і міжнародних фестивалів і конкурсів бального танцю, восьмиразовий володар Кубка України, шестиразовий чемпіон України, призер Кубка світу (Австрія, 2003 р.), переможець відкритого чемпіонату світу (Німеччина, 2007 р.), чемпіон Європейської федерації спортивного танцю (Україна, 2010 р.) серед команд формейшн, лауреат Міжнародного фестивалю-конкурсу "DanceSongFest" (Україна, 2012–2013 рр.).

18 танцюристів "Грації" виконали норматив танцюриста міжнародного класу, 36 – отримали звання майстра спорту України, 18 – кандидатів у майстри спорту України. Ансамбль "Грація" неодноразово презентував нашу країну на міжнародних змаганнях і офіційних чемпіонатах світу та Європи (Голландія, Чехія, Литва, Австрія, Білорусія, Люксембург, Німеччина).

Народний ансамбль танцю "Весна".

2006 і 2010 рр. – гран-прі XI Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної творчості "Барвистий віночок" (м. Дніпропетровськ).

2011 р. – гран-прі XIII Міжнародного фестивалю-конкурсу хореографічного мистецтва "Танцюючий бриз" (м. Керч) та ін.

2012–2013 рр. – диплом I ступеня Міжнародного фестивалю-конкурсу мистецтва "DanceSongFest" (м. Харків).

2013 р. – диплом I ступеня I Міжнародного конкурсу мистецтв "Зоряний олімп" (м. Полтава).

Народний ансамбль сучасного балету "Марія".

2008–2013 рр. – лауреат I та II премій у номінаціях "Modern", "Contemporary" VI Міжнародного конкурсу сучасного танцю "Золото осені" (2010, 2012, м. Луганськ); Міжнародного конкурсу мистецтв "Art premium" (2009, 2010, м. Київ); Міжнародного конкурсу мистецтв "ART Premier" (2011–2013, м. Київ); Міжнародного конкурсу сучасного хореографічного мистецтва "Super dense-2012" (м. Львів) у категорії студенти мистецьких закладів, професіонали.

На базі цих творчих колективів студенти також мають можливість отримувати навички балетмейстерської діяльності, сформувати індивідуальний балетмейстерський стиль, здійснити постановку авторських хореографічних творів, у тому числі для показового виступу на державних іспитах. Серед кращих творчих робіт учасників народного ансамблю сучасного балету "Марія" – хореографічні мініатюри "Ave Maria" Альбіни Лобінцевої (2009 р.), "Зоряна абетка" Анни Горюничької (2009 р.), "С любимыми не расставайтесь..." (2010 р.), "Окрилені коханням" (2011 р.) Наталії Ломакіної, "Шторм" Яни Лисак (2011 р.), "Зимня ніч" Марини Пругло і Дениса Єрмуратського (2011 р.); хореографічна композиція за мотивами казки Ш. Перро "Спляча красуня" Ксенії Павлюк (2011 р.), "Плач" Марини Пругло (2013 р.), "Не питай" Олега Телепа (2013 р.).

Кращими дипломними роботами учасників народного ансамблю танцю "Весна" є: "Молдавська сюїта" Ксенії Пригоди (2009 р.), солдатська пляска "Смуглянка" (2010 р.) Валентини Губенко, козацький пляс "Чорноморочка" Дмитра Денисенка (2011 р.), "Буковинський весільний" Сергія Губи (2011 р.), єврейський танець "Заручини" Юлії Шаповал (2011 р.), "Закарпатська сюїта" Олександра Герашенка (2012 р.).

Вагомими творчими екзаменаційними роботами учасників народного ансамблю "Кредо" стали хореографічні мініатюри "Вчителька" і "Буря" Мар'яни Соніної (2011 р.), "Помолимося за родителів" Каріни Паламарчук (2011 р.), "Завжди бути собою" Аліни Дзюби (2011 р.), "Спогад" Анни Кравченко (2011 р.). До творчих доробків кафедри можна віднести постановки учасників народного ансамблю спортивного бального танцю "Грація" "Мелодія кохання" Євгенії

Сорокіної (2009 р.), "Пісня долі" Світлани Рожкової (2009 р.), "Спогади двох сердець" Євгена Солодкого (2009 р.).

Проходження різних видів педагогічних практик хореографічної спрямованості є важливою умовою професійного становлення особистості майбутнього педагога-хореографа. Основним призначенням усіх хореографічних практик на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка є комплексна професійна підготовка студента до хореографічної роботи у системі загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладів.

Усі види спеціальних хореографічних практик (навчально-методична практика з хореографії, навчальна фольклорна практика, виробнича педагогічна хореографічна практика, науково-педагогічна практика для магістрантів) дають можливість студентам насамперед збагатити свій фаховий досвід, а також продемонструвати набуті практичні вміння й навички з методик викладання дисциплін хореографічного циклу. Зміст кожної хореографічної практики представлено у програмах, інструктивно-методичних матеріалах, розроблених викладачами профільної кафедри, затверджених на засіданнях методичної і вченої ради університету.

Початковим етапом фахової практичної підготовки студентів-хореографів є навчально-методична хореографічна практика. Провідним видом діяльності студентів під час її проходження визначається спостереження за хореографічним процесом у дитячому хореографічному колективі та виконання низки теоретичних і практичних завдань, які розкривають основні напрями професійної підготовки майбутнього педагога-хореографа.

Виробнича педагогічна хореографічна практика є наступним етапом у професійному становленні майбутнього вчителя-хореографа. Вона передбачає практичне ознайомлення студентів із діяльністю дитячих хореографічних колективів, підготовкою та проведенням уроків хореографії різних типів, з особливостями керівництва творчою діяльністю дітей. Під час проходження виробничої практики студенти не лише спостерігають за навчально-виховним процесом у колективі, а й, насамперед, беруть активну участь у проведенні хореографічних занять, постановочній та репетиційній роботі. Зміст виробничої практики повною мірою розкриває основні напрями фахової підготовки майбутнього вчителя-хореографа у вищому педагогічному закладі освіти. Студенти виконують комплекс теоретичних і практичних завдань з основних навчальних курсів: "Теорія і методика класичного танцю", "Теорія і методика народно-сценічного / бального танцю", "Композиція та постановка танцю", "Методика роботи з дитячим хореографічним колективом".

Завершальним етапом професійного формування підготовки майбутнього вчителя-хореографа є науково-педагогічна практика, призначена для підготов-

ки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр". Вона проводиться після вивчення основних науково-гуманітарних та професійно-орієнтованих дисциплін, забезпечує єдність теорії та практики, відбувається в умовах, максимально наближених до реальної практичної діяльності. Метою науково-педагогічної практики визначається поглиблення і закріплення теоретичних знань щодо функціонування педагогічних та спеціальних хореографічних навчальних закладів, специфіки роботи художніх керівників, тренерів-викладачів хореографічних колективів, а також формування практичних умінь магістрантів з організації хореографічної освіти й виховання учнівської та студентської молоді.

Результативність педагогічних практик хореографічної спрямованості багато в чому залежить від вибору базової установи, методичного рівня і майстерності викладачів, тренерів, педагогів, керівників танцювальних колективів. Зокрема, у процесі проходження студентами-хореографами педагогічних хореографічних практик кафедра хореографії активно співпрацює з відомими дитячими хореографічними колективами м. Полтави. Постійними базами практик є народний художній колектив ансамбль танцю "Барвінок" (Палац дитячої та юнацької творчості), танцювально-спортивний клуб "Альянс" (міський Будинок культури), ансамбль фольклорно-стилізованого танцю "Плаї" (Обласний центр естетичного виховання учнівської молоді), відділення хореографії Полтавської міської школи мистецтв імені Р. П. Кириченко.

Співробітництво з науковими установами. Упродовж останніх років налагоджено плідні науково-методичні і творчі стосунки кафедри хореографії з іншими вищими навчальними закладами педагогічного і мистецького спрямування; дитячими школами естетичного виховання міста і області; хореографічними асоціаціями і федераціями спортивного бального танцю. Серед них: Київський національний університет культури і мистецтв, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київська державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Харківська державна академія культури, Луганський державний інститут культури і мистецтв, Хмельницька гуманітарна педагогічна академія, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Гадяцьке училище культури імені І. П. Котляревського, Міжнародна федерація спортивного танцю, Асоціація спортивного танцю України, Національна хореографічна спілка України, громадська організація "Танцювальна Полтавщина" та ін.

Різноманітними є форми взаємообміну науковим, педагогічним і мистецьким досвідом між кафедрами хореографії ВНЗ: співorganizаторство у проведенні наукових конференцій (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Миколаївський філіал Київського національного університету культури і мистецтв, Харківська державна академія культури); про-

ведення майстер-класів (Луганський державний інститут культури і мистецтв, Київська муніципальна українська академія танцю імені Сержа Лифаря; співучасть у методичних семінарах (Київське державне хореографічне училище, Київський національний університет культури і мистецтв), проведення хореографічних фестивалів і конкурсів (громадська організація "Танцювальна Полтавщина") тощо.

Випускники кафедри хореографії працюють артистами Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя (Олена Марфіна, Євгенія Хартон, Сергій Литка, Дмитро Денисенко, Сергій Магазій та ін.), артистами Полтавської обласної філармонії (Вадим Перепелкін, Олена Збарська, Сергій Губа, Юлія Шаповал та ін.), тренерами і викладачами зі спортивних танців ДЮСШ "Колос" (майстер спорту України зі спортивних танців Юлія Басюк), викладачами шкіл естетичного виховання міста і області (Юрій Кучерук, Валентина Губенко, Мар'яна Соніна, Олександр Герашенко, Альбіна Лобінцева, Ольга Удоденко та ін.), вчителями ритміки загальноосвітніх шкіл, керівниками зразкових дитячих хореографічних колективів позашкільних закладів культури та освіти.

Сучасна українська хореографічна культура набуває інтенсивного розвитку в умовах складних і багатовекторних процесів. Залежно від ідейно-естетичних вимог часу відбувається оновлення виражальних засобів, змінюються зв'язки режисури, акторської творчості, сценографії, музики. Одночасно знищення соціального прошарку селянства як носія автентичної української культури все наполегливіше вимагає від теоретиків, митців та викладачів сценічного танцю чіткого розуміння нових мистецьких завдань. Потреба збереження національних культур в умовах глобалізації диктує активізацію пошуків шляхів оптимізації виражальних засобів, адекватних новим сучасним рівням світосприйняття. Тому сьогодні викладачі кафедри продовжують дослідження в галузі теорії, історії та методики сучасного хореографічного мистецтва і загальної та професійної мистецької освіти.

П. Горголь, Т. Благова, М. Погребняк

2.9. Кафедра культурології та методики викладання культурологічних дисциплін

Особливого значення в умовах утвердження української державності набуває формування в особистості здатності до творчого розвитку національних культурних традицій, інтеграції їх у загальну культуру людства, трансля-

ції здобутків культури українського народу в майбутнє. Завжди актуальною для фахівця у будь-якій галузі діяльності є здатність до передбачення соціокультурних трансформацій, яка розвивається на основі осягнення загальних основ різноманітних явищ культури, порядку їх системоутворення і взаємодії. Умови переходу до ринкової економіки вимагають різнопланового розвитку особистості для оволодіння нею засобами ефективної адаптації в соціумі, повноцінної реалізації природних задатків. Загальна інтенсифікація життєвих процесів актуалізує потребу розвитку в особистості високого рівня загальної, естетичної та комунікативної культури, вміння реалізувати рекреаційну та катарсичну функції мистецтва, інтегрувати різноманітні, часто протилежні за змістом знання. Це зумовлює необхідність для сучасного суспільства культурологічної освіти, що підтверджується введенням до базового блоку змісту вищої освіти дисципліни "Історія української культури" та викладанням циклу культурологічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах. Тому наполеглива тривала праця адміністрації університету та колективу історичного факультету (акад. В. О. Пашенко, проф. П. А. Кравченко), психолого-педагогічного факультету та кафедри *образотворчого мистецтва й культурології* (доц. Н. Д. Карапузова, доц. Л. В. Бичкова) привела до відкриття у 2007–2008 н. р. спеціалізованої кафедри культурології (завідувач – проф. Л. М. Кравченко), запровадження напряму підготовки "Культура" й спеціальності "Культурологія" для рівнів підготовки "бакалавр", "спеціаліст" і "магістр". Використання потужного потенціалу педагогічного університету дало змогу заснувати підготовку фахівців для закладів культури та освіти регіону й держави на ґрунті міцної науки і практики опанування філософських, педагогічних, історико-краєзнавчих, художньо-мистецьких, філологічних дисциплін, що має забезпечити їхню належну якість на ринку відповідних послуг.

Кафедру культурології утворено наказом ректора університету 17.07.2007 р. У вересні 2011 р. перейменовано на кафедру культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, вона є структурним підрозділом психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Кафедра культурології та МВКД забезпечує викладання 37 навчальних (нормативних, елективних за вибором університету та студентів) дисциплін, зокрема: "Етнологія і фольклор України", "Культурологія", "Стилістичні особливості архітектурно-предметного середовища", "Основи образотворчої діяльності", "Основи мистецтвознавства", "Методологічні проблеми культурології", "Історіографія історії світової культури", "Методика викладання культурологічних дисциплін", "Українська культурологія ХХ століття", "Сучасні нетрадиційні релігійні вчення", "Етнокulturологія", "Онтологія та феноменологія культури", "Дозвіллезнавство", "Режисура

художньо-масових дійств" та ін. (викладачі: доктор педагогічних наук, професор Любов Миколаївна Кравченко; кандидат архітектури, доцент Тетяна Яківна Руденко; кандидат мистецтвознавства, доцент Алла Іванівна Литвиненко; кандидат мистецтвознавства, доцент Галина Миколаївна Полянська; кандидат педагогічних наук, доцент Рената Володимирівна Винничук (Коровіна); кандидат історичних наук, доцент Віталій Анатолійович Дмитренко; кандидат історичних наук, ст. викладач Олександр Вікторович Лук'яненко; кандидат педагогічних наук, ст. викладач Дмитро Миколайович Кравченко; кандидат педагогічних наук, ст. викладач Богдана Сергіївна Скорик; ст. викладач Тетяна Миколаївна Зіненко; ст. викладач Наталія Петрівна Наталевич (Пугач); асистент Наталія Сергіївна Науменко; ст. лаборант Юлія Анатоліївна Васюк).

Кафедру очолює **Любов Миколаївна Кравченко** – доктор педагогічних наук, професор. Закінчила у 1978 р. історичний факультет ПДПУ, працювала на посадах учителя восьмирічної школи, завідувачем районного методичного кабінету, доцента і завідувача кафедри менеджменту обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та доцента кафедри педагогіки ПДПУ. У 1996 р. захистила кандидатську дисертацію з проблем професійної діагностики вчителя, у 2009 р. – докторське дисертаційне дослідження, у якому обґрунтувала власну концепцію і компетентнісно-концентричну модель неперервної професійної підготовки менеджера освіти. Автор наукової монографії "Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти", посібника "Організаційно-педагогічні основи підготовки менеджера освіти", близько 200 наукових і навчально-методичних праць із педагогіки та культурології. Наукові інтереси зосереджені на питаннях формування і самовиховання особистості сучасного менеджера як креативного лідера і висококваліфікованого професіонала з управління освітніми організаціями [90; 117; 718–723; 745–758].

Під керівництвом проф. Л. М. Кравченко розроблено пакет матеріалів і документів для акредитації спеціальностей 6.020101 – Культурологія, 7.02010101 – Культурологія, 8.02010101 – Культурологія з підготовки фахівців: культуролог (освітній рівень "бакалавр"); культуролог, організатор культурно-дозвілєвої діяльності (освітній рівень "спеціаліст"); культуролог, викладач теорії та історії культури (освітній рівень "магістр").

На кафедрі працює наукова школа "Наукові основи інтеграції культурологічного і педагогічного знання". Під керівництвом проф. Л. М. Кравченко захищено 2 кандидатські дисертації зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти: О. А. Свєртнева "Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі", 14 жовтня 2009 р; Л. В. Лебедик "Педагогічна підготовка магістрантів у вищих економічних навчальних закладах", 10 березня 2010 р.; 2 кандидатські

Колектив кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. 2012 р.

дисертації зі спеціальності 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки: Р. В. Коровіна "Виховання загальнолюдських цінностей у літературній спадщині і громадсько-просвітницькій діяльності В. Г. Короленка", 23 листопада 2011 р.; Б. С. Скорик "Просвітницькі ідеї та навчально-виховна діяльність православних чернечих монастирів Центральної України к. XVII–XVIII ст.", 22 травня 2013 р.; готується до захисту дисертаційне дослідження Н. П. Наталевич (Пугач) "Формування професійної компетентності майбутніх культурологів у процесі вивчення історико-культурологічних дисциплін".

Любов Миколаївна бере участь у роботі методичних об'єднань учителів художньої культури загальноосвітніх навчальних закладів м. Полтави, рецензує навчально-методичні розробки вчителів шкіл і викладачів вищих навчальних закладів, є членом редколегій трьох видань, ліцензованих ВАК України як фахові: журналу "Імідж сучасного педагога", збірників наукових праць (серія "Педагогічні науки", ПНПУ імені В. Г. Короленка) та "Етика і естетика педагогічної дії" (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН); очолює редколегію альманаху "Культуролог", започаткованого в університеті у 2008 р. Під її керівництвом видано спецвипуски журналу "Імідж сучасного педагога":

"Культурологічна освіта" (2009 р.), "Художня культура України" (2010 р.), "Світова художня культура" (2011 р.).

На кафедрі розробляється комплексна наукова тема педагогічних кафедр психолого-педагогічного факультету "Методолого-теоретичні основи та організаційно-методичні механізми модернізації вищої освіти Полтавщини" (державний реєстраційний № 0111U000702). Члени кафедри проводять дослідження відповідно до загальної теми наукової роботи кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін "Освітньо-філософські і мистецькі проблеми української культурології XXI століття". Складовими наукової теми є: "Культурологічні чинники формування іміджу сучасного вчителя і менеджера освіти" (проф. Л. М. Кравченко); "Полтавщина: особливості формування та розвитку культури і мистецтва регіону" (доц. А. І. Литвиненко); "Українська професійна кераміка останньої третини ХХ століття: мистецькі процеси та художні особливості" (ст. викл. Т. М. Зіненко); "Виховання загальнонародських цінностей у літературній спадщині і громадсько-просвітницькій діяльності В. Г. Короленка" (доц. Р. В. Винничук (Коровіна); "Семантика музичної мови як чинник естетичного виховання особистості" (доц. Г. М. Полянська); "Підготовка вчителя історії у вітчизняних педагогічних вищих навчальних закладах 30–50-х років ХХ ст." (ст. викл. Д. М. Кравченко) та ін.

Галина Миколаївна Полянська – доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, член Національної спілки композиторів України. Закінчила у 1979 р. Харківський інститут мистецтв імені І. П. Котляревського за спеціальністю "Мистецтвознавство", кандидат мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.03 – Музичне мистецтво. Тема дисертації: "Жанровий пошук у балетній музиці Віталія Губаренка". Автор монографії "Людина з Ламанчі" (К., Музична Україна, 1984), статей у республіканській та місцевій періодиці, спеціальних виданнях. Наукові інтереси спрямовані на проблеми музичної семіотики та семантики культури. Викладає теорію культури, методику навчання етики та естетики [853–858].

Алла Іванівна Литвиненко – доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. Закінчила Ніжинський державний педагогічний інститут імені М. В. Гоголя, спеціальність "Музика і педагогіка", має кваліфікацію вчителя музики і співів, методиста з виховної роботи; кандидат мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.01 – Теорія та історія культури. Тема дисертації: "Музична культура Полтавщини ХІХ – початку ХХ століття в аспектах регіонального джерелознавства". З листопада 2011 р. – докторант Національної музичної академії України імені П. Чайковського. Викладає історію української культури, методику викладання культурологічних дисциплін [428; 767–768].

Рената Володимирівна Винничук (Коровіна) – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. Навчалася в Харківській державній академії культури (2001 р.) за спеціальністю "Культурологія", здобула кваліфікацію культуролога, викладача історії та теорії культури. Тема дисертації: "Виховання загальнонародських цінностей у літературній спадщині і громадсько-просвітницькій діяльності В. Г. Короленка". Досліджує проблеми формування загальнонародських цінностей фахівця. Викладає культурну антропологію, етнокультурологію, основи соціально-культурної діяльності, режисуру художньо-масових дійств [141; 738–742].

Віталій Анатолійович Дмитренко – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. Навчався у Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (1994 р.) за спеціальністю "Історія", здобув кваліфікацію вчителя історії і права. Тема дисертації: "Матеріали церковного обліку населення Київської та Переяславсько-Бориспільської єпархій як джерело з соціальної історії Гетьманщини ХVІІІ століття". Досліджує проблеми історичної демографії Гетьманщини ХVІІІ століття. Викладає історію української культури, рекреаційні ресурси України.

Дмитро Миколайович Кравченко – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. Закінчив Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Педагогіка і методика середньої освіти. Історія", учитель історії та правознавства. Як аспірант ПНПУ імені В. Г. Короленка захистив кандидатське дисертаційне дослідження: "Розвиток професійної підготовки вчителя історії у педагогічних інститутах України (1934–1958 рр.)". Викладає соціальну культурологію, соціологію культури, історію України [745–748].

Олександр Вікторович Лук'яненко – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. Закінчив Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю "Історія та правознавство" і здобув кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача історії. Захистив кандидатське дисертаційне дослідження "Повсякденне життя колективів педагогічних ВНЗ Української РСР часів десталінізації (1953–1964 роки)". Викладає історію української культури, історію науки і техніки.

Людмила Анатоліївна Нестуля – доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1978), Фах – історія, кваліфікація – вчитель історії та суспільствознавства. Кандидат історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Весвітня історія. Тема дисертації: "Роль багатотиражної

преси України у підвищенні трудової активності працівників важкої промисловості (1981–1985 рр.)". *Викладає* технології культурно-дозвілєвої діяльності.

Богдана Сергіївна Скорик – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, працює на кафедрі 5 років. *Закінчила* Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, має спеціальність культуролога, викладача культурологічних дисциплін та кваліфікацію магістра культурології. Захистила кандидатське дисертаційне дослідження "Просвітницькі ідеї та навчально-виховна діяльність православних чернечих монастирів Центральної України (кінець XVII–XVIII століття)". *Викладає* технології культурно-дозвілєвої діяльності (практичні заняття) [896–897].

Зіненко Тетяна Миколаївна – старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. У 1986 р. *закінчила* Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут імені В. П. Затонського, спеціальність "Історія і радянське право", кваліфікація – вчитель історії і суспільствознавства. Основний напрям дослідження: "Полтавська школа художньої кераміки у культуротворчому становленні регіону. *Викладає* історію світової культури" [701–703].

Наталія Сергіївна Науменко – асистент, аспірант кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. *Навчалася* у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, за фахом культуролог, учитель культурологічних дисциплін, учитель музики в середній школі. *Викладає* спецкурс із культурологічних дисциплін (практичні заняття), технології культурно-дозвілєвої діяльності (практичні та лабораторні заняття) [817–819].

Наталія Петрівна Наталевич (Пугач) – старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, працює на кафедрі 1 рік. *Закінчила* Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка, учитель початкових класів і музики. *Закінчила* аспірантуру ПНПУ імені В. Г. Короленка, працює над проблемою "Формування професійної компетентності майбутніх культурологів у процесі вивчення історико-культурологічних дисциплін". *Викладає* українську народну педагогіку (практичні заняття) [867–868].

На кафедрі створено низку *проблемних груп* студентів і магістрантів, які під керівництвом викладачів опановують основи науково-дослідницької діяльності. Кращими випускниками серед магістрантів кафедри стали: Б. Скорик, тема дослідження: "Культура Полтавщини періоду козацької доби" (наук. кер. – проф. Л. М. Кравченко, 2008 р.), нині старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін; Ю. Іванов, те-

ма дослідження: "Професійні аспекти формування світогляду вчителя культурологічних дисциплін засобами міжкультурної комунікації" (наук. кер. – доц. Г. М. Полянська, 2009 р.), нині журналіст; Я. Єнко, тема дослідження: "Музеї М. В. Гоголя у світовому та національному культурологічному контексті" (наук. кер. – проф. Л. М. Кравченко), нині завідувач відділу експозиції Національного музею-заповідника М. В. Гоголя, автор видань "Гоголівські легенди на його батьківщині" (2010 р.), "Музеї М. В. Гоголя у світовому та національному культурологічному контексті" (2011 р.); О. Чечотка, тема дослідження: "Розвиток традицій академічного сольного співу на Полтавщині у XX ст." (наук. кер. – доц. Г. М. Полянська), нині директор дитячої музичної школи № 3 м. Полтави.

Головною метою *виховної роботи кафедри* є реалізація особистісно зорієнтованої моделі вільного розвитку фізично та морально здорової людини і фахівця, який усвідомлює сенс і визначає мету свого життя, здатний виділяти та самостійно вирішувати пріоритетні проблеми професії, бути соціально активним громадянином України. Планують виховну роботу та керують навчально-виховним процесом у групах студентів-культурологів куратори груп. Вони організують взаємодію викладачів, старост студентських груп, студентського деканату. На засіданнях кафедри оперативно координуються зусилля суб'єктів діяльності, аналізується успішність і результативність виховної роботи. Питання виховної роботи зі студентами постійно тримають у полі зору куратори Б. С. Скорик, Д. М. Кравченко, Н. С. Науменко, Н. П. Наталевич (Пугач), О. В. Лук'яненко.

Одним із найважливіших напрямів діяльності кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін є *організація науково-дослідницької роботи*, що передбачає:

- здійснення комплексного наукового дослідження;
- проведення особистих наукових досліджень із найважливіших напрямків культурології, дисциплін і проблем, які відповідають профілю кафедри;
- підготовку кандидатських і докторських дисертацій викладачами;
- участь викладачів у наукових конференціях, семінарах, круглих столах;
- підготовку і видання публікацій, що містять результати дослідницької діяльності науковців кафедри;
- організацію та проведення культурно-мистецьких проєктів.

Кафедра культурології та МКД є організатором і активним учасником науково-практичних конференцій. 23–24 жовтня 2008 р. відбулася перша від часу створення кафедри Всеукраїнська науково-практична конференція "Філософсько-освітні і мистецькі проблеми сучасної культурології України"; організовано й проведено 22–23 травня 2013 р. Всеукраїнську науково-практичну

конференцію (з міжнародною участю) "Принадність Вашого слова та імені безмежна у часі (до 160-річчя від дня народження В. Г. Короленка)".

Значним науковим доробком кафедри є організація і проведення круглих столів, до участі в яких залучаються не лише викладачі й студенти кафедри культурології та МВКД, а також науковці з інших кафедр психолого-педагогічного факультету та всього університету. Значний інтерес викликали круглі столи: "Наука як феномен культури", 21 травня 2009 р.; "Культурологічна проблематика у новітньому гуманітарному дискурсі", 18 жовтня 2009 р.; "Культурологічні сценарії діяльності особистості", 17 березня 2010 р.; "Культура і духовність молоді як проблема педагогічної освіти", 17 березня 2011 р.; "Наука як компонент духовної культури особистості", 18 травня 2011 р.; "Духовність української молоді в контексті модернізації суспільних процесів" (у рамках II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Духовна культура особистості в системі соціального регулювання суспільства"), 23 листопада 2011 р. та VIII Міжнародна студентська науково-практична конференція "Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика", 14–15 березня 2013 р. (секція: "Теоретичні та практичні підходи до підготовки культурологів в умовах інформаційного суспільства").

Невід'ємною складовою діяльності кафедри культурології та МВКД є активне співробітництво з науковими установами Російської Федерації, України та органами державної влади:

- Глазовським державним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка;
- Гжельським державним художньо-промисловим інститутом;
- Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, відділом національного виховання (обласний семінар і курси для вчителів предметів "Художня культура");
- Управлінням культури Полтавської обласної державної адміністрації (організація виставок, свят, видавництво наукових праць).

Кафедра культурології та МВКД має навчально-методичні та науково-методичні доробки. Зокрема, у січні 2011 р. кандидатом мистецтвознавства, доцентом кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, докторантом Національної музичної академії України імені П. Чайковського А. І. Литвиненко було видано навчальний посібник "Полтавщина: музична культура (XIX – початок XX століття)" (Лист МОН України № 1/11 – 10770 від 30.12.2009 р.), у якому з позицій сучасної регіоналістики схарактеризовано етапи професійного становлення основних мистецьких сфер регіону, розкрито особливості формування музичних жанрів, висвітлено діяльність творчих колективів, митців Полтавщини. Оpubліковано монографічно-довідникове до-

Круглий стіл студентів і магістрантів "Культурні індустрії в Україні у контексті глобалізації", проведений у рамках Тижня факультету 15 березня 2012 р.

слідження магістранта кафедри Я. М. Єнка "Музеї М. В. Гоголя у світовому та національному культурологічному контексті".

Особливістю діяльності кафедри культурології та МВКД став щорічний спецвипуск наукового журналу "Імідж сучасного педагога". За останні роки видано три спецвипуски: "Культурологічна освіта" (2009 р.), "Художня культура України" (2010 р.), "Світова художня культура" (2011 р.) [417; 471; 533].

Викладачі кафедри культурології та МВКД є постійними членами журі художньо-мистецьких конкурсів, організаторами і кураторами мистецьких проектів та виставок.

Кафедрою спільно з Управлінням культури Полтавської обласної державної адміністрації щорічно проводиться культурно-просвітній проект "Свято творчої особистості", мета якого сприяти підліткам і молоді в освітньому, духовному, інтелектуальному розвитку, їх соціалізації й життєвому самовизначенні через залучення до культурологічних надбань рідного краю, активну участь у збереженні народних ремесел, звичаїв, традицій. У рамках цього проекту у 2013 р. організовано майстер-клас та виставку Василя Омеляненка "Глина – то жива істота".

Старшим викладачем кафедри Т. М. Зіненко було презентовано низку культурно-мистецьких проектів регіонального та всеукраїнського значення: проект "Перехрестя", метою якого став пошук нових імен у сучасному мистецтві, маловідомих талановитих художників, популяризація полтавської ху-

дожньої школи як цілісного художнього феномена, відображення духу Полтави з точки зору збереження традицій і як сучасного міста зі своїм неповторним колоритом, і як місця концентрації живого мистецького життя; вистави-феєрії творчих робіт міні-симпозіуму монументально-ландшафтної керамічної палаючої скульптури "Спалах", метою якого стало створення монументальних керамічних скульптур, які б утримували вогонь (своєрідні "печі") і символізували обеліски-обереги пам'яті наших пращурів.

Колектив кафедри культурології та МВКД, усвідомлюючи важливість розвитку культурологічного напрямку професійної освіти в сучасному суспільстві, спрямовує свою діяльність на пошук нових, більш ефективних форм фахової підготовки за спеціальністю "Культурологія". *Методична та науково-методична робота* викладачів кафедри культурології тривалий період була присвячена проблемі опанування ЄКТС та адаптації цієї системи навчання до викладання основних культурологічних курсів. Упродовж 2008–2011 н. р. кафедра працювала над розробкою та впровадженням нових методик та освітніх технологій організації навчального процесу, активно вивчався досвід провідних вітчизняних вишів, що знаходяться як у підпорядкуванні Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, так і Міністерства культури і туризму України: Києво-Могилянської академії, Національного університету імені Т. Г. Шевченка, КНУКіМ, Харківської державної академії культури, Рівненського державного гуманітарного університету, Львівської національної академії мистецтв, Полтавського університету економіки і торгівлі.

Питання організації підсумкового контролю та контролю залишкових знань студентів із культурологічних дисциплін кафедрою культурології та методики викладання культурологічних дисциплін періодично розглядаються на засіданнях як пріоритетні, розробляється система уніфікованих комплексних контрольних робіт на засадах спільних підходів викладачів до самостійної та індивідуальної роботи студента. З метою підвищення ефективності самостійної роботи викладачами кафедри культурології розроблені обов'язкові та вибіркові індивідуальні завдання з усіх тем дисциплін, які враховують здібності й можливості кожного студента та спрямовані допомогти йому об'єктивно оцінювати власні знання і розуміти, наскільки він компетентний застосовувати ці знання для засвоєння нової інформації. Вимогою до змісту питань є їх періодичне повторення у тематичному, модульному, підсумковому контролі та винесення на ректорську й комплексну контрольну роботу. Таким чином, неодноразове повторення ключових аспектів змісту кожної навчальної дисципліни, на думку провідних викладачів кафедри, формує належну якість залишкових знань студентів. Кафедрою вивчається і використовується досвід розроблення комплексу контрольних завдань із дисциплін "Культурологія", "Онтологія і феноменологія культури", "Сти-

лістичні особливості архітектурно-предметного середовища" доцентом Т. Я. Руденко; упроваджено її методику оптимізації тестового контролю знань.

Серед низки предметів навчального плану, що покликані формувати професійні навички і вміння студента, особливе значення мають практики як єдина можливість апробації теоретичного матеріалу навчальних курсів. Практика сприяє успішному оволодінню студентами способами і прийомами майбутньої діяльності, надає їм можливість остаточно впевнитися у правильності обраного професійного шляху.

Концептуальні засади практичної підготовки фахівців зі спеціальності 6.020101 – Культурологія та 7.02010101 – Культурологія здійснюються відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики і регламентують послідовність, тривалість і терміни проведення різних видів практик відповідно до навчального плану, визначають цілі, завдання та місце кожного виду практики в структурно-логічній схемі підготовки фахівця.

Оскільки метою діяльності культуролога, вчителя культурологічних дисциплін є гуманізація суспільства, що реалізується через гармонізацію суспільних відносин на різних рівнях, розвиток соціально-культурної інфраструктури, збереження культурних надбань людства, розвиток культурного потенціалу народу і трансляцію культури у майбутнє засобами різностороннього загальнокультурного, естетичного, морального, художнього розвитку особистості, а також надання їй можливостей повноцінного розкриття здібностей та обдарувань, реалізації планів, допомоги у вирішенні життєвих проблем засобами культури, то культуролог має бути підготовленим до професійної діяльності у системі різноманітних закладів культури, соціальної комунікації, державних та недержавних органів загального управління в економічній та соціальній галузі, установ громадської самоорганізації у сфері економіки, екстериторіальних інституцій соціально-культурного спрямування, дослідницьких установ у галузі гуманітарних та суспільних наук, індустрії культурно-дозвіллевих, готельних, туристичних, розважальних та спортивних послуг, закладів загальної та спеціальної мистецької освіти тощо. Суб'єктами впливу і діяльності фахівців із культурології є люди різних національностей та етнічних груп, віросповідань і уподобань, соціальних, майнових і культурних рівнів, об'єднання та групи населення, які займаються виробничою, економічною, соціальною, політичною чи громадською діяльністю, відпочинком або відновленням здоров'я, саморозвитком, самовдосконаленням, самоосвітою, художньою творчістю та іншими формами естетичної і культурно-творчої діяльності. Культурологічна діяльність охоплює практично всі вікові категорії суспільства та, залежно від умов соціальної реалізації, може бути науковою, адміністративно-організаційною, виконавською, виробничою, роз-

Студенти-культурологи під час виробничої культурологічної практики в Полтавському художньому музеї (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка. 2012 р.

важальною, а також культурно-освітньою, загальноосвітньою, гуртковою, студійною чи будь-якою іншою педагогічною діяльністю.

Установи, в яких працюють культурологи, вчителі культурологічних дисциплін є державними, громадськими, громадсько-державними, колективними і приватними: апарати органів державної влади, виконавчі комітети, соціальні установи та політичні організації, професійні та громадські асоціації, союзи, федерації, товариства, спілки, клуби, братства та об'єднання, дипломатичні та консульські представництва, заклади охорони здоров'я, відпочинку, спорту та туризму, музеї, бібліотеки, архіви, галереї мистецтв, виставкові та концертні зали, філармонії, будинки творчості та будинки культури, загальноосвітні школи, спеціальні училища, коледжі, ліцеї, гімназії, колегіуми, школи мистецтв, гуртки і студії тощо. Посади, які можуть займати культурологи, визначаються штатним розписом установ і можуть бути такими: стажист-дослідник, лаборант наукового підрозділу, культорганізатор дитячих позашкільних закладів, вихователь гуртожитку, вихователь професійно-технічних навчальних закладів, адміністратор кінотеатру, адміністратор телевізійних передач, представник з реклами, інспектор з контролю за виконанням доручень, секретар виконавчого комітету, творчої спілки тощо, консультант в апараті органів державної влади, виконкому, секретар асоціації, союзу, федерації тощо, референт, аташе, секретар дипломатичного агентства, секретар технічної, наукової, художньої ради тощо, соціальний працівник, ведучий дискотеки, диск-жокей, розпорядник танцювального вечора, культорганізатор, організатор концертів і лекцій, екскурсовод, учитель історико-культурологічних дисциплін у закладах загальної та спе-

ціальної середньої освіти. Відповідно до цих вимог кафедра культурології та МВКД у 2007–2013 рр. забезпечувалася низка практик.

Навчальна ознайомча культурологічна практика покликана наочно ознайомити майбутніх культурологів зі специфікою мистецько-просвітницької та соціокультурної діяльності. Базами для цієї практики слугували: літературно-меморіальні, художні, історичні, краєзнавчі музеї м. Полтави, міські будинки культури, Обласний центр естетичного виховання учнівської молоді, Будинок науки і техніки, Мала академія мистецтв, Палац дитячої та юнацької творчості, бібліотеки м. Полтави та ОДТРК "Лтава".

Навчальна культурологічна практика проводиться для ознайомлення майбутніх культурологів зі специфікою екскурсійної діяльності та практичного застосування знань із дисципліни "Екскурсознавство". Базами цього виду практики є літературно-меморіальні, художні, історичні, краєзнавчі музеї м. Полтави та музейний комплекс Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Навчальна технологічна практика необхідна для практичного ознайомлення і вироблення навичок майбутніх культурологів з організації культурно-дозвілєвої діяльності у закладах культури. Базами практики є міські Будинки культури, Обласний центр естетичного виховання учнівської молоді, Будинок науки і техніки, Мала академія мистецтв, Палац дитячої та юнацької творчості, музеї і бібліотеки м. Полтави.

Метою *виробничої літньої практики* є розширення професійних знань, формування досвіду самостійної організації життєдіяльності дитячого колективу, озброєння майбутніх студентів-культурологів методиками організації дозвілєвої діяльності в умовах літніх оздоровчих закладів. Цей вид практики проводиться на базах літніх замських та пришкільних оздоровчих таборів, будинків дитячої та юнацької творчості, станцій юних техніків, натуралістів, дитячих клубів, спортивних, туристських таборів, центрів соціальних служб для дітей і молоді.

Виробнича культурологічна і педагогічна практика призначена для практичного спостереження та розширення професійних знань, формування досвіду самостійної організації дитячої або юнацької групи у ході проведення культурно-педагогічних заходів, озброєння майбутніх студентів-культурологів методиками соціально-культурної роботи в умовах різноманітних культурно-освітніх закладів; її бази – це загальноосвітні школи, ліцеї, гімназії, навчально-виховні комплекси м. Полтави та Мала академія мистецтв.

Метою *виробничої культурологічної практики в установах культури* є поглиблення професійних знань, формування досвіду самостійної організації дитячої або юнацької групи у ході проведення навчальних та культурно-виховних заходів, озброєння майбутніх студентів-культурологів методиками

викладання культурологічних дисциплін у культурно-просвітніх закладах. Базами практики є міські будинки культури, Обласні центри естетичного виховання учнівської молоді, будинки науки і техніки, палаци дитячої та юнацької творчості, музеї та бібліотеки.

Виробнича науково-педагогічна практика проводиться зі студентами освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр", призначена для надання майбутнім викладачам вищої школи і науковцям основ культурологічної і педагогічної компетентності фахівця, засвоєння студентами засад методики викладання, закріплення та контролю знань; ознайомлення з особливостями викладання дисциплін культурологічного циклу у вищій школі. Базою виробничої науково-педагогічної практики для магістрантів-культурологів є ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Усі види практик студентів-культурологів об'єднано в наскрізний цілісний комплекс, зумовлений спільною метою підготовки якісного і висококваліфікованого фахівця для ринку освітніх і культурно-дозвіллевих послуг регіону та країни.

Кафедра культурології та методики викладання культурологічних дисциплін – наймолодша в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, проте на ній працюють досвідчені фахівці, майстри своєї справи, які не лише займаються науковою роботою, змістовно, цікаво викладають матеріал, а й організують виховну роботу зі студентами, що проводиться: у рамках загальноакадемічних заходів, у навчальному процесі в ході викладання фахових дисциплін, у гуртожитках, у діяльності кураторів академічних груп.

До *основних форм виховної роботи* кураторів кафедри належать: кураторські години у вигляді бесід, круглих столів, дискусійних клубів, інших заходів виховного впливу в студентських аудиторіях і гуртожитках (із залученням фахівців різного профілю); культпоходи історичними місцями рідного краю, до музеїв, картинних галерей, на виставки, театральні спектаклі тощо; індивідуальна виховна робота зі студентами з урахуванням їхніх особливостей і запитів. Більш складною і відповідальною є робота куратора на першому курсі. Колишній школяр входить до нової, незвичної атмосфери, з іншими проблемами та іншою орієнтацією навчального процесу. Процес його адаптації до нових умов – складний, і завдання куратора полягає в тому, щоб допомогти першокурснику пройти цей період без невиправданих затрат. Тому основна увага кураторами першого курсу спрямовується на вивчення особистості студента, виявлення активу та налагодження системи його роботи, формування згуртованого колективу групи, засвоєння студентами особливостей навчальної діяльності та правил співжиття у гуртожитку, прищеплення навичок самостійної роботи. Звертається увага на формування зацікавленості студентів до суспільно-політичної діяльності, заохочення їх до виконання окремих громадських доручень. На другому курсі важливе місце займає виховання любо-

ві до обраної професії, вдосконалення навичок та вмінь самостійного оволодіння знаннями, активна участь у громадській роботі, теоретичних конференціях, роботі у науковому студентському товаристві, різноманітні форми корисної праці, поширення естетичного кругозору, розвиток у студентів почуття гуманності та колективізму, мобілізація резервів із метою вдосконалення роботи в усіх напрямках навчально-виховних завдань. На третьому курсі розвиваються навички індивідуалізації навчання та розвиток самостійних знань студента; проводяться роз'яснення щодо сучасних методик наукового пізнання, ведення наукової роботи, надання можливості для активної участі в науковій роботі кафедри, формуються професійні інтереси та здібності студента; продовжується виховання в кожного студента свідомого ставлення до питань навчальної, трудової, суспільно-корисної та інших видів діяльності. На четвертому курсі студенти оволодівають науковою методологією, технологіями закріплення знань, які отримали з практики навчання й виховання, виробляється стійкий інтерес до суспільно-політичної та спеціальної інформації, активної участі у науково-дослідницькій роботі. На останніх курсах студенти знайомляться із сучасними досягненнями в різних сферах науки. Така система роботи є характерною в діяльності кураторів О. Лук'яненка, Н. Науменко, Б. Скорик, Д. Кравченко, Н. Наталевич.

Значна увага викладачами кафедри приділяється участі студентів-культурологів у факультетських заходах для розкриття талантів студентської молоді: "Зорепад", де кожний студент-першокурсник в умовах конкурсу має можливість показати свої здібності; "Театр казок", де студенти мають можливість виступити в ролі казкових персонажів і виявити свої акторські здібності. Проводяться традиційні кафедральні заходи: "Ми – культурологи", "Свято творчої особистості", відбувається ознайомлення студентів із виставковими експозиціями тематичних музеїв (музей декоративно-ужиткового мистецтва, кімната-музей В. М. Верховинця); організація та проведення екскурсій мальовничими місцями Полтави (парк імені І. Котляревського, ротонда Дружби народів, музично-драматичний театр імені М. В. Гоголя тощо), до Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка з метою цілеспрямованого впливу на формування естетичних смаків та культурних пріоритетів, до Полтавського краєзнавчого музею, музею В. Г. Короленка. Проходять цикли тематичних бесід із проблем патріотичного виховання, формування здорового способу життя (шкідливості алкоголю, тютюну та інших психотропних речовин), обговорюються шляхи та методи ведення здорового способу життя; проводяться кінолекторії "Найкращі досягнення світового кінематографу" та ін. Студенти мають широкі можливості розвивати свої таланти і в різноманітних за жанрами гуртках, регулярні заняття яких сприяють за-

своєню народних традицій, формуванню художньо-естетичних смаків, загальної культури майбутніх фахівців.

Провідна ідея виховної роботи кафедри – формування всебічно розвинутої особистості фахівця, розвиток у студентської молоді комплексу особистісних якостей і рис характеру громадянина України, які поєднують глибокі знання, уміння і практичні навички, національну свідомість і гордість за свою Батьківщину, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, політичну, фізичну, екологічну культуру. Тому відбувається неперервне транслявання викладачами кафедри молодому поколінню багатств духовної культури українського народу і на цій основі – виховання почуття патріотизму, національної свідомості, громадянської відповідальності за долю рідної землі, шанобливого ставлення до національних традицій, звичаїв, обрядів, культури, історії рідного народу, поваги до батьків, родини, виховання почуття єдності поколінь, спільності культурної спадщини, стимулювання потрєби в набутті знань і професійної компетентності.

Р. Винничук, Н. Науменко

НАУКОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ І МАГІСТРАНТІВ – БАЗОВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ

Науково-дослідницька робота студентів є важливим засобом підвищення якості формування особистості фахівця, здатного творчо застосовувати у практичній діяльності останні досягнення науково-технічного і культурного прогресу.

Підвищенню якості підготовки фахівців сприяє участь студентів у науково-дослідницькій роботі, тому що вона:

- слугує одним із головних резервів аспірантури і пошукувачів ученого ступеня;
- є важливим джерелом поповнення наукових закладів науковими співробітниками;
- активізує і поглиблює навчальний процес, формує навички наукового мислення, сприяє оволодінню методами набуття знань із фундаментальних і спеціальних дисциплін;
- є фактором усебічного розвитку творчих та інтелектуальних якостей студентства, виховання соціально активної особистості, створює середовище самореалізації майбутнього фахівця;
- допомагає студентам розумно, раціонально використовувати час, учить зібраності, цілеспрямованості, відповідальності;
- розвиває мислення, формує вміння логічної аргументації, сприяє оволодінню методами пізнання;
- надає можливість оволодівати навичками самостійної пізнавальної діяльності, методами розв'язання наукових, науково-технічних та інших завдань.

Наукові дослідження формують самостійність, креативність, аналітичне мислення студентів. Науково-дослідницькій роботі студентів притаманні значні можливості для формування творчої особистості фахівця кожної спеціальності. Ті студенти, які постійно беруть участь у різних формах науково-дослідницької роботи, стають потім магістрами й аспірантами, продовжують наукові дослідження.

Серед викладачів психолого-педагогічного факультету майже третина – вихованці факультету, колишні переможці Всеукраїнських фахових олімпіад, конкурсів наукових робі, учасники міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференцій, дискусійних круглих столів, проблемних груп, гуртків, творчих лабораторій, інших форм науково-дослідницької роботи.

Традиція участі студентів психолого-педагогічного факультету в науково-дослідницькій роботі має глибинні корені. Її фундамент заклали перші викладачі факультету під керівництвом тодішнього декана, кандидата педагогічних наук, доцента Нінелі Степанівни Литвиненко. Протягом тривалого часу науково-дослідницька робота студентів здійснювалася у проблемних групах, які функціонували на кафедрах. Під керівництвом досвідчених викладачів студенти готували наукові повідомлення, реферати, курсові, дипломні дослідження, брали участь у науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах студентських наукових робіт. З 1997 р. з ініціативи та сприяння декана психолого-педагогічного факультету – кандидата педагогічних наук, доцента Наталії Дмитрівни Карапузової – було створено чітку, науково обґрунтовану систему організації науково-дослідницької роботи студентів і магістрантів, оскільки практика свідчить, що участь студентів у наукових дослідженнях є найефективнішим засобом розвитку в них ініціативності, самостійності, сприяє формуванню системного професійного мислення.

Науково-дослідницька робота студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету, яка здійснюється згідно з планом, затвердженим радою факультету, відповідно до Закону України "Про вищу освіту" має два напрями:

1. *Науково-дослідницька робота, що передбачена навчальним планом і є складовою навчального процесу:*

- організація викладачами форм науково-пошукової діяльності під час читання курсів, спецкурсів, спецпрактикумів, спецсемінарів;
- проведення викладачами інноваційних практичних, лабораторних занять;
- виступи студентів із науковими повідомленнями на лекціях, практичних заняттях;
- виконання студентами завдань лабораторних робіт, які передбачають елементи наукового дослідження (складання узагальнених таблиць, структурних блок-схем лекції, переліку визначень ключових понять курсу з посиланням на джерела, анотування статей, книг або окремих розділів, написання рефератів і доповідей;
- виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань;
- підготовка і написання курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт, які містять елементи наукових досліджень;
- виконання конкретних завдань науково-дослідного характеру в період проходження студентами практик;
- участь груп або окремих студентів у виконанні індивідуальних планів кафедр;
- вивчення курсу "Основи наукових досліджень".

2. *Науково-дослідницька робота, яка виконується у позааудиторний час:*

- робота студентських проблемних груп, науково-методичного центру, науково-дослідницької лабораторії, творчих лабораторій, гуртків, студентського наукового товариства, наукового об'єднання;
- підготовка студентів до участі в конференціях, предметних олімпіадах, конкурсах, фестивалях науки, днях наукової творчості, виставках, екскурсіях, методичних семінарах, інтелектуальних іграх, педагогічних читаннях тощо;
- керівництво виконанням пошукових завдань у базових навчальних закладах;
- повідомлення студентів старших курсів про досвід своєї дослідницької роботи перед студентами молодших курсів;
- участь у дискусії з науковою проблемою, що досліджують науковці кафедри;
- організація виставок кращих студентських робіт;
- публікація результатів досліджень у періодичній пресі;
- виготовлення ілюстративних матеріалів наукового дослідження: діафільмів, стендів, плакатів, розробка проектів, експонатів музеїв тощо.

Викладачі психолого-педагогічного факультету використовують методи організації наукових досліджень під час читання навчальних курсів, спецкурсів, спецпрактикумів: "Психологія вищої школи", "Актуальні проблеми психології", "Інноваційні психодидактичні технології", "Методологічні та теоретичні проблеми психології" (проф. В. Ф. Моргун), "Підготовка дітей з вадами мовлення до навчання в школі" (доц. Н. Г. Пахомова), "Соціально-правове забезпечення" (доц. Н. М. Савельєва), "Загальна педагогіка" (доц. Н. М. Манжелій), "Педагогіка дошкільна" (доц. О. С. Чернова, доц. О. А. Гніздлова), "Методика формування елементарних математичних уявлень" (доц. О. І. Гришко), "Психологія дошкільна", "Загальна психологія" (доц. А. В. Пасічніченко), "Комунікативно-ігрові технології музичного виховання" (доц. Н. В. Сулаєва), "Теорія та методика емоційного виховання молодших школярів", "Емоційне виховання дітей дошкільного віку", "Емоційне виховання школярів на уроках музичного мистецтва", "Педагогіка музичного сприймання", "Культура Полтавщини" (доц. О. О. Лобач), "Народні свята України" (доц. В. С. Ірклієнко), "Педагогічна спадщина В. М. Верховинця і український музично-ігровий репертуар для дітей" (доц. Н. Ю. Дем'янюк), "Духовна музика" (доц. М. Д. Хіміч), "Розвиток загальної і мистецької освіти в Україні (XIX–початок XX століття)" (доц. Т. О. Благова), "Мистецько-педагогічна спадщина К. Василенка і шляхи її використання в сучасних умовах" (доц. О. А. Жиров), "Композиція і постановка танцю", "Сучасні танцювальні форми", "Історія світової та вітчизняної музики і хореографії", "Теорія та історія сучасного хореографічного мистецтва" (ст. викл. М. М. Погребняк), "Емоційні аспекти педагогічного спілкування", "Соціальна психоло-

гія" (доц. О. Г. Коваленко), "Ціннісні орієнтації особистості" (асист. Т. Є. Тітова), "Психологія соціального статусу особистості" (доц. Л. С. Москаленко), "Психологія творчості" (доц. І. Г. Тітов), "Психологія девіантної поведінки" (ст. викл. В. В. Кірічек), "Методика формування правописних навичок в учнів початкової школи" (доц. С. П. Олійник), "Modern technologies of teaching English" (доц. О. О. Рудич), "Теоретичні проблеми лінгвістики", "Бізнес-курс німецької мови" (доц. О. Ю. Тупиця), "Методика формування граматичних умінь на функціонально-комунікативній основі" (доц. С. П. Олійник), "Історія країни, мова якої вивчається" (доц. О. Ю. Тупиця), "Педагогічні технології використання сучасної дитячої англійської літератури" (доц. О. О. Рудич), "Актуальні питання методики викладання української мови в початковій школі" (доц. С. П. Олійник), "Система контролю навчальних досягнень молодших школярів з математики" (доц. Н. Д. Карапузова), "Методика формування естетико-екологічної культури у молодших школярів в процесі навчання природознавства" (доц. О. А. Остряньська), "Педагогічне кольорознавство" (доц. Л. В. Бичкова), "Виховання особистості молодшого школяра засобами народного мистецтва" (ст. викл. О. М. Кушніренко), "Організація і проведення занять з класичного танцю у хореографічному колективі" (асист. Я. Г. Рева), "Організація і проведення дитячих хореографічних заходів" (доц. П. С. Горголь), "Методика проведення занять з класичного танцю у хореографічних школах" (асист. Я. Г. Рева), "Бальні танці, танцювальні ігри і вікторини для дітей молодшого шкільного віку" (доц. П. С. Горголь), "Стилістичні особливості в художній культурі" на лекціях нормативного курсу "Культурологія" (доц. Т. Я. Руденко), "Регіональний аспект розвитку української культури" (доц. А. І. Литвиненко), "Семантика музичної мови як естетичний чинник виховання особистості" (доц. Г. М. Полянська) тощо.

Результати наукових досліджень використовуються при проведенні лабораторних і практичних занять. Розроблені авторські програми: "Соціально-правове забезпечення" (доц. Н. М. Савельєва), "Сучасні педагогічні технології навчання іноземної мови: програма для студентів психолого-педагогічного факультету (доц. Ю. П. Федоренко, асист. Р. О. Павлюк), навчально-методичний план і програма спецкурсу "Педагогічні технології використання сучасної дитячої англійської літератури у процесі навчання молодших школярів" (доц. О. О. Рудич), програми курсів "Дитяча література країни, мова якої вивчається" (доц. О. О. Рудич), "Література країни, мова якої вивчається" (доц. О. О. Рудич), "Методика викладання образотворчого мистецтва з практикумом", "Методика загальної та спеціальної художньої освіти для спеціальності "Образотворче мистецтво" (доц. І. М. Мужикова), "Декоративно-ужиткове мистецтво" (ст. викл. О. М. Кушніренко), ін. та пакети навчально-методичного забезпечення дисциплін.

Студенти також виконують спеціально розроблені завдання науково-дослідницького характеру в період проходження практик.

На основі матеріалів досліджень викладачів і студентів створені експозиції музеїв: декоративно-ужиткового мистецтва, Василя Миколайовича Верховинця й українського народного хору "Калина" та кімнати-музею психолого-педагогічного факультету.

Студенти і магістранти успішно захищають наукові роботи. Так, у 2013 році захищено: 111 дипломних, 143 бакалаврські, 50 магістерських робіт.

На засіданнях ученої ради факультету періодично розглядаються питання, пов'язані з результативністю наукової роботи студентів, аналізуються їхні досягнення, обговорюються проблеми щодо організації та проведення науково-дослідницької роботи студентів: видання студентських наукових робіт, участь у всеукраїнських студентських наукових конференціях, у роботі наукових гуртків тощо.

На психолого-педагогічному факультеті науковій роботі студентів приділяється значна увага не тільки тому, що вона є обов'язковим складником навчання в університеті, а передусім тому, що студенти – майбутні науковці, які будуть розробниками нових педагогічних концепцій і технологій.

Історико-хронологічний аналіз науково-дослідницької роботи студентів психолого-педагогічного факультету дав змогу виявити, що у 2000 р. на факультеті було створено студентську наукову асоціацію, головою якої стала студентка спеціальності "Психологія" Ольга Червінська. З 2002 по 2005 р. студентська наукова асоціація працювала під керівництвом студентки, а пізніше магістрантки Ольги Параки. Для виявлення здібних і творчо мислячих студентів, їх залучення до наукової діяльності у листопаді 2006 р. на факультеті було створено Студентське наукове товариство (СНТ) як підрозділ ПДПУ.

Ініціатива студентства та підтримка ректорату – два детермінуючих фактори становлення СНТ як якісно нової, власне студентської самоврядної структури, котра має свої відділення на всіх факультетах. Керівним органом СНТ є його рада, до складу якої входять голови студентських наукових товариств факультетів. СНТ ПДПУ є колегіальним членом Обласного СНТ при раді ректорів вищих навчальних закладів Полтавського регіону. Товариство бере активну участь в організації та роботі науково-практичних конференцій, фахових предметних олімпіадах, які проходять в університеті, проводить дискусійні зустрічі, круглі столи, семінари із загальних питань розвитку студентської наукової думки. СНТ організовує лекції з провідними викладачами університету для цільової студентської аудиторії. Традиційними стали університетські інтелектуальні змагання "Брейн-ринг". Товариство ініціювало видання загальноуніверситетської студентської газети "Вік-NO", на Web-сайті уні-

верситету розмістило власну сторінку, де відображаються основні напрями його діяльності, обговорюються актуальні питання студентського життя.

На факультеті СНТ повноцінно функціонує під керівництвом Наталії Яремаки (2006–2008 рр.), Вікторії Філоненко (2009–2010 рр.), Юлії Степури (2011 р.), Альони Белакової (2012–2013 рр.).

Значна увага на факультеті приділяється орієнтації на науково-дослідницьку діяльність студентів перших курсів. Для них читаються курси, які спрямовують студентську наукову роботу. Так, на кафедрі соціальної та корекційної педагогіки це курс "Вступ до спеціальності" (проф. О. А. Федій, доц. Н. О. Сайко, доц. Л. О. Федорович), на кафедрі психології – "Вступ до спеціальності (доц. О. Г. Коваленко), на кафедрі початкової і дошкільної освіти – "Теорія та історія загальної педагогіки" (доц. Н. М. Манжелій), на кафедрі образотворчого мистецтва – "Основи кольорознавства" (доц. Л. В. Бичкова), на кафедрі культурології та методики викладання культурологічних дисциплін – "Історія мистецтв" (доц. Г. М. Полянська).

Студенти-першокурсники беруть участь у роботі проблемних груп, гуртків, творчого наукового об'єднання, науково-дослідної лабораторії, науково-методичного центру. З метою адаптації до науково-дослідної діяльності кафедрами для студентів-першокурсників проводяться різні заходи з пропаганди наукових знань і педагогічного досвіду, студентські круглі столи, педагогічні читання. Майбутнім учителям пропонуються різні форми роботи: лекції-диспути, науково-практичні семінари, повідомлення, екскурсії, психологічні ігри, узагальнення діагностичних матеріалів, виготовлення експонатів для музеїв, теоретико-практичні заняття тощо.

Студентські проблемні групи, гуртки, творчі лабораторії. Кожна кафедра є осередком наукової роботи студентів та магістрантів і забезпечує реалізацію пошукових інтересів науковців-початківців передусім через проведення гурткової роботи, роботи проблемних груп, творчих лабораторій, творчого наукового об'єднання, науково-методичного центру, науково-дослідницької лабораторії, студентського наукового товариства. Ці ефективні форми науково-дослідницької діяльності студентів створені відповідно до рішень кафедр, керують ними досвідчені викладачі (професори, доценти, старші викладачі). До роботи залучаються студенти різних курсів, але завдання вони виконують різної складності: пишуть творчі есе, готують наукові доповіді про підсумки наукових досліджень, виставки, концертні програми, розробляють тести, готують експонати для музеїв тощо. Поступово студенти оволодівають різними гранями наукового пошуку.

Зміст роботи проблемних груп, гуртків, творчих лабораторій полягає в проблемному вивченні студентами навчального матеріалу, складанні анотацій і написанні рефератів, оволодінні навичками проведення експерименту й обробки наукових результатів, виготовленні наочних посібників, засобів, про-

веденні просвітницької роботи серед населення, керівництві гуртками в школах, дитячих садках, на молодших курсах, участі у підготовці дозвіллевих заходів, виставок, конкурсів тощо. Окрім того, студенти і магістранти здійснюють допомогу кафедрам в організації й проведенні навчально-методичної роботи, зустрічей, екскурсій, конкурсів студентських наукових робіт, заохочують студентів до занять науковою роботою.

Нині на психолого-педагогічному факультеті працюють 84 проблемні групи, у роботі яких беруть участь 517 студентів і магістрантів.

Так, *кафедра музики* забезпечує керівництво такими напрямими роботи: "Емоційне виховання молодших школярів засобами мистецтва" (доц. О. О. Лобач), "Формування національної культури молоді у спадщині В. М. Верховинця" (доц. Н. Ю. Дем'янюк), "Історія духовної музики в Україні" (доц. М. Д. Хімич), "Формування музичної культури майбутнього вчителя засобами хорового мистецтва" (асист. Ю. М. Гринь), "Формування музичної культури майбутнього вчителя засобами хорового мистецтва" (ст. викл. Н. М. Ремезова), "Формування виконавських умінь і навичок у майбутніх вчителів музики" (ст. викл. С. І. Глушкова), "Формування творчої особистості керівника дитячого вокально-хорового колективу" (ст. викл. Г. В. Пужай), "Використання методів музикотерапії в навчально-виховному процесі початкової школи" (доц. Н. І. Дячук), "Українська національна культура – основа естетичного розвитку особистості" (доц. В. С. Ірклієнко), "Музико-естетичне виховання засобами українського фольклору" (доц. Н. О. Павленко), "Фоніатричні основи в роботі з дитячими голосами вчителя музичного мистецтва" (ст. викл. С. М. Жмайло), "Формування національної культури майбутнього вчителя засобами хорового мистецтва" (доц. Є. І. Тягло), "Режисура музично-виховних заходів мистецького спрямування" (ст. викл. В. В. Підгорна), "Розвиток інтегрованого мислення майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення курсу основного музичного інструменту (фортепіано)" (асист. А. О. Трохименко), "Неформальна мистецька освіта українського народу: минуле і сучасність" (доц. Н. В. Сулаєва).

На кафедрі культурології та методики викладання культурологічних дисциплін функціонують 7 проблемних груп, у яких студенти розвивають свої творчі здібності та виробляють індивідуальний професійний стиль, необхідний при розв'язанні практичних проблем: "Духовна діяльність особистості в соціокультурному середовищі" (проф. Л. М. Кравченко), "Мистецтво в системі духовної культури" (доц. Т. Я. Руденко), "Мистецтво і культура Полтавщини в аспекті біографічних досліджень" (доц. А. І. Литвиненко), "Соціальна культурологія" (ст. викл. Д. М. Кравченко), "Проблеми сучасних молодіжних субкультур" (доц. Г. М. Полянська), "Мистецьке життя Полтавщини (1991–2009) як об'єкт культурологічного дослідження" (ст. викл. Т. М. Зіненко), "Структурна етнологія" (доц. Р. В. Винничук (Коровіна).

На кафедрі соціальної і корекційної педагогіки: "Соціально-педагогічна робота у сфері міжетнічних стосунків" (доц. Н. М. Савельєва), "Проблема ранньої діагностики дітей з ризиком виникнення порушень мовлення" (доц. Л. О. Федорович), "Анімаційна діяльність в соціокультурному сервісі та туризмі" (доц. Л. В. Волик), "Шляхи розв'язання проблеми дезадаптації підлітків з вадами розвитку у соціумі" (ст. викл. М. М. Кононова), "Технології соціально-педагогічної роботи з особами різних вікових і соціальних категорій" (доц. Г. О. Котломанітова), "Соціально-педагогічні технології у роботі з клієнтом" (доц. Н. О. Сайко), "Проблеми професійно-педагогічної комунікації у контексті соціально-педагогічної взаємодії" (доц. Л. В. Кононенко), "Діяльність соціального педагога інтернатного закладу освіти" (доц. Л. І. Куторжевська).

На кафедрі початкової і дошкільної освіти: "Актуальні проблеми естетотерапії" (проф. О. А. Федій), "Актуальні проблеми методики ознайомлення дітей з природою" (доц. І. В. Карапузова), "Основні засади народної педагогіки в національних і загальнолюдських цінностях" (доц. О. О. Вашак), "Інноваційні технології дошкільного виховання" (доц. О. С. Чернова), "Соціально-психологічні проблеми спілкування та взаємин дошкільників" (доц. А. В. Пасічніченко), "Наступність у роботі дитячого садка і початкової школи" (доц. Н. М. Манжелій), "Формування логіко-математичної компетентності у ДНЗ в умовах впровадження базової програми "Я у світі"" (доц. О. І. Гришко), "Музейно-педагогічна діяльність у початковій школі" (доц. Ю. Г. Павленко), "Актуальні проблеми дошкільної лінгводидактики" (доц. Л. В. Зімакова), "Самобутність дошкільного дитинства як періоду інтенсивного розвитку особистості" (проф. О. А. Гніздзілова).

На кафедрі природничих і математичних дисциплін: "Шляхи вдосконалення методики викладання математики в початковій школі" (проф. Н. Д. Карапузова), "Використання навчально-інформативних технологій у майбутній професії" (доц. К. Ф. Чуб), "Актуальні проблеми дефектології" (доц. О. І. Березан), "Вивчення різноманіття грибів макроміцетів у різних природних угрупованнях Полтавської області" (доц. І. С. Беседіна), "Актуальні проблеми педагогічної генетики" (доц. В. М. Помогайбо), "Сучасна профілактика розповсюдження захворювань внутрішніх органів" (доц. А. В. Петрушов).

На кафедрі образотворчого мистецтва: "Методичне забезпечення процесу формування колористичної культури особистості" (доц. Л. В. Бичкова), "Методика вивчення народного мистецтва України" (ст. викл. О. О. Бабенко), "Методика вивчення різних видів народного мистецтва в загальноосвітній школі та спеціалізованих закладах освіти" (доц. Т. В. Саєнко), "Конструктивний малюнок як основа навчального процесу" (ст. викл. В. С. Бабенко), "Декоративно-ужиткове мистецтво в системі підготовки вчителя початкових класів і образотворчого мистецтва" (ст. викл. О. М. Кушніренко), "Дослідження історії методів навчання

образотворчого мистецтва у закладах освіти України" (доц. І. М. Мужикова), "Релігійні засади православного мистецтва" (ст. викл. Ю. М. Самойленко), "Вивчення художніх особливостей розпису" (доц. Ю. А. Мохірева), "Формування духовної культури майбутніх вчителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах освіти" (асист. Т. Ф. Рибас), "Сучасні технології використання комп'ютерних технологій в навчальних закладах різного типу" (асист. Т. В. Батієвська).

На кафедрі хореографії: "Специфіка виконання латиноамериканських танців у команді формейшн" (доц. П. С. Горголь), "Композиційна побудова народно-сценічного танцю" (ст. викл. Л. Б. Пригода), "Техніка контактної імпровізації" (доц. М. М. Погребняк), "Використання навчально-танцювальних рухів та комбінацій у комплексі тренувальних вправ" (асист. О. Г. Марфіна), "Бальна хореографія та спортивний (бальний) танець в Україні" (асист. В. П. Горголь).

На кафедрі філологічних дисциплін: "Роль гри у навчально-виховній діяльності учнів" (доц. О. В. Дмитренко), "Актуальні проблеми вивчення мови на комунікативній основі" (доц. О. О. Григор'єва), "Актуальні питання методики викладання навчальних предметів, освітньої галузі "Мова і література" (доц. С. П. Олійник), "Вивчення зарубіжної літератури як засіб розвитку особистості студента" (доц. М. П. Волочай), "Формування комунікативної компетенції в сучасних умовах освіти" (доц. Ю. І. Браїло), "Особливості роботи над словом на уроках української мови і читання" (доц. О. В. Халчанська), "Актуальні питання вивчення німецької мови" (доц. О. Ю. Тупиця), "Використання креативних видів роботи у процесі навчання англійської мови" (доц. О. О. Рудич), "Практична стилістика як засіб підвищення культури мовлення вчителя" (доц. Н. С. Степаненко), "Комунікативна компетенція в процесі вивчення іноземної мови" (доц. Ю. П. Федоренко), "Типологічні паралелі лексико-семантичних явищ в українській і російській мовах" (доц. Л. І. Мартиросян), "Викладання іноземної мови у дошкільних навчальних закладах та початкових класах" (доц. Ю. С. Стиркіна).

На кафедрі психології: "Проблема взаємодії між сім'єю та психологічною і психотерапевтичними службами" (доц. К. В. Седих), "Проблеми періодизації розвитку особистості протягом життя" (проф. В. Ф. Моргун), "Соціально-психологічні проблеми професійної орієнтації учнів у навчально-виховному процесі" (доц. Н. О. Гончарова), "Психологічні проблеми дослідження спрямованості особистості" (доц. Ю. Л. Горбенко), "Проблема особистості в психології" (доц. Т. М. Дзюба), "Психологічні особливості міжособистісного спілкування" (доц. О. Г. Коваленко), "Соціально-психологічні проблеми міжособистісної взаємодії" (доц. О. Г. Мирошник), "Проблеми клінічної психології" (доц. Л. Г. Перетяцько), "Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчої особистості" (доц. І. Г. Тітов), "Соціально-психологічні проблеми особистості" (доц. Н. О. Чайкіна), "Закономірності психічного розвитку школяра в навчально-виховному процесі"

(доц. А. С. Харченко), "Проблеми розвитку та формування мотивації навчання учнів та студентів" (доц. Н. О. Юдіна), "Психологічні основи організації навчальної та професійної діяльності молоді" (доц. Ю. І. Калужна), "Соціально-психологічні проблеми особливостей розвитку особистості учнів та студентської молоді в умовах навчальної діяльності" (доц. Т. А. Яновська), "Психологія обдарованості дітей" (доц. Н. М. Атаманчук).

264 студенти і магістранти стаціонарного і заочного відділень беруть участь у роботі творчих лабораторій кафедр музики та хореографії, зокрема:

- українського народного хору "Калина" (проф. Г. С. Левченко);
- камерного хору імені Павла Лиманського (ст. викл. С. М. Жмайло);
- музичного центру "Вікторія" (ст. викл. С. В. Вовченко);
- вокального жіночого ансамблю "Свічадо" (асист. Н. М. Буць);
- народного ансамблю бального танцю "Грація" (доц. П. С. Горголь);
- народного ансамблю "Весна" (ст. викл. Л. Б. Пригода);
- дитячої студії ансамблю "Весна" (ст. викл. Л. Б. Пригода);
- ансамблю сучасного танцю "Кредо" (асист. Я. Г. Рева);
- ансамблю сучасного балету "Марія" (ст. викл. М. М. Погрібняк).

На кафедрі філологічних дисциплін працює творче наукове об'єднання "Слово"; на кафедрі образотворчого мистецтва – гурток "Художня фотографія" (доц. І. М. Мужикова) та лабораторія з проблем формування колористичної культури особистості (доц. Л. В. Бичкова); на кафедрі культурології та МВКД функціонує науково-методичний центр історії культури і краєзнавства (доц. А. І. Литвиненко).

Участь студентів і магістрантів у Всеукраїнських предметних олімпіадах.

Факультет має вагомий результати участі студентів і магістрантів у фахових олімпіадах:

- Юлія Павленко – I місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкова освіта" (м. Глухів, 2001 р.);
- Наталія Павленко – IX місце, нагороджена грамотою за перемогу в конкурсі педагогічної майстерності у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкова освіта" (м. Глухів, 2002 р.);
- Дарія Орлова – V місце, Віталій Заїка – II місце, Ольга Червінська – III місце, команда посіла I місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Психологія" (м. Київ, 2002 р.);
- Олена Прокопенко – VI місце, Тетяна Долуда – IX місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Київ, 2002 р.);
- Олена Прокопенко – IV місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання", студенти Ольга Пупак і Олена Прокопенко нагороджені грамотами за глибокі знання з фахових дисциплін, професійні вміння, успіхи у проведенні наукового дослідження (м. Київ, 2003 р.);

– Світлана Асташова – II місце I Всеукраїнського відкритого чемпіонату з комп'ютерної графіки і анімації, нагороджена грамотою (м. Київ, 2003 р.);

– Ольга Пупак – III місце, нагороджена дипломом; Юлія Вовк – V місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання", нагороджена дипломом (м. Київ, 2004 р.);

– Ірина Степура – нагороджена грамотою за найкращий урок природознавства у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкова освіта" (м. Дрогобич, 2004 р.);

– Наталія Таран – I місце у конкурсі "Миттєве вирішення соціально-педагогічних ситуацій" II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з соціальної педагогіки (м. Луганськ, 2004 р.);

– Антоніна Стриж – I місце у конкурсі "Консультавання" II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади із соціальної педагогіки (м. Луганськ, 2004 р.);

– Юлія Федорченко – IX місце, нагороджена грамотою за оригінальність і художній стиль викладу матеріалу, використання прийомів активізації аудиторії у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Умань, 2005 р.);

– Катерина Скорик – III місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді з соціальної педагогіки (м. Луганськ, 2005 р.);

– Віталій Заїка – III місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Психологія", нагороджений дипломом (м. Івано-Франківськ, 2005 р.);

– Олена Парамоненко – V місце, нагороджена грамотою за авторське бачення проблеми дослідження у Всеукраїнській студентській олімпіаді з дошкільного виховання (м. Умань, 2006 р.);

– Маргарита Лавріненко – VI місце, нагороджена грамотою за сміливість та наполегливість науковця-початківця у Всеукраїнській студентській олімпіаді з дошкільного виховання (м. Умань, 2006 р.);

– Катерина Скорик – III місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді із соціальної педагогіки (м. Луганськ, 2006 р.);

– Наталія Таран – нагороджена грамотами за I місце у конкурсі "Наукова робота", за I місце у конкурсі "Захист наукових робіт", за I місце у творчому конкурсі "Світ моїх захоплень" Всеукраїнської студентської олімпіади із соціальної педагогіки (м. Луганськ, 2006 р.);

– Леся Клевака – нагороджена грамотою за кращий результат в III турі (індивідуальне психологічне консультування і психотерапія) Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Психологія" (м. Івано-Франківськ, 2006 р.);

– Вікторія Сідненко – нагороджена грамотою за кращий результат у I турі (комп'ютерна діагностика фахових знань) II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Психологія" (м. Івано-Франківськ, 2006 р.);

– Ольга Олефір – III місце у Міжнародній студентській олімпіаді зі спеціальності "Дефектологія" (м. Київ, 2006 р.);

– Ірина Степура – нагороджена грамотою за найкращу роботу з методики викладання математики, представлена на Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкове навчання"; Людмила Стівпівська нагороджена грамотою за найкращий фрагмент уроку з основ музики, представлений на Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкове навчання" (м. Глухів, 2007 р.);

– Марина Рожнятовська – нагороджена дипломом за перемогу в номінації за "Кращий твір живопису" Всеукраїнської студентської олімпіади з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (м. Одеса, 2007 р.);

– Юлія Яремченко – V місце, нагороджена грамотою за авторське бачення проблеми дослідження, Наталія Мазур – VI місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Умань, 2007 р.);

– Оксана Дєточка – нагороджена дипломом II ступеня за краще виконання тестових завдань у III Всеукраїнській студентській олімпіаді (з міжнародною участю) зі спеціальності "Дефектологія" (м. Київ, 2007 р.);

– Тетяна Скрипай – IX місце, нагороджена грамотою за перемогу в номінації "Автор кращого уроку з навчального предмета "Я і Україна" у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкова освіта" (м. Бердянськ, 2008 р.);

– Тетяна Литвиненко – III місце у загальному конкурсі IV Всеукраїнської студентської олімпіади (з міжнародною участю) зі спеціальності "Корекційна освіта" (м. Київ, 2008 р.);

– Наталія Мазур – V місце, Ольга Шульга – VI місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді з "Дошкільного виховання" (м. Кривий Ріг, 2008 р.);

– Тетяна Різніченко – V місце, Ганна Таран – IX місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Кривий Ріг, 2009 р.);

– Віталій Лаврінєнко – IX місце (ПП-514), нагороджений грамотою за глибокі знання з психології у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Психологія" (м. Одеса, 2008 р.);

– Катерина Крикля – VIII місце, нагороджена грамотою за розробку на високому професійному рівні актуальної психологічної проблеми у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Психологія" (м. Одеса, 2008 р.).

У рамках II етапу олімпіади грамотами були відзначені наукові роботи Віталія Лаврінєнка ("Психологічні особливості розвитку особистісних рис підлітків-неформалів"), Катерини Криклі ("Динаміка розвитку самоєфективності студентів у процесі професійної підготовки"), Марини Кеян ("Конфліктологічна компетентність у внутрішньо груповій взаємодії студентів"), які були надруковані у Віснику Одеського національного університету (2008 р.), Наталії Борбицької

("Психологічні особливості стресу студентів в умовах традиційної та кредитно-модульної системи вищої освіти"), видана у Матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса, 13 квітня 2009 р.).

– Тетяна Скрипай – IX місце, нагороджена грамотою в номінації "Автор кращого уроку з курсу "Я і Україна", Олеся Погрібняк нагороджена грамотою за високий рівень теоретичної підготовки у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкове навчання" (м. Бердянськ, 2009 р.);

– Тетяна Різніченко – V місце, нагороджена грамотою за високий рівень креативності під час виконання завдань у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Луганськ, 2009 р.);

– Каріна Гонтарюк – нагороджена грамотою за перемогу в номінації "Креативний учитель" у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкова освіта" (м. Бердянськ, 2010 р.);

– Крістіна Ковальова – нагороджена грамотою за перемогу в номінації "Кращий знавець методики викладання освітньої галузі "Людина і світ" у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Початкова освіта" (м. Бердянськ, 2010 р.);

– Яна Жорняк – III місце у VI Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Корекційна освіта (за нозологіями)" (з міжнародною участю) (м. Київ, 2010 р.);

– Тетяна Різніченко – IV місце, Ольга Чмир – VIII місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Кривий Ріг, 2010 р.);

Вручення диплому переможця Всеукраїнської олімпіади з дефектології студентці Яні Жорняк

– Яна Рой – нагороджена дипломом за краще експериментальне дослідження у VI Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Корекційна освіта (за нозологіями)" (з міжнародною участю) (м. Київ, 2010 р.);

– Віталій Лаврінченко – нагороджений грамотою за вміння використовувати психологічні знання для розв'язання практичних психологічних проблем у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Психологія" (м. Одеса, 2010 р.);

– Олена Величко – VII місце, нагороджена грамотою за майстерність педагогічної імпровізації у презентації фрагменту заняття у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" (м. Слов'янськ, 2011 р.);

– Тетяна Федій – IV місце, нагороджена грамотою за яскравість особистісних проявів, креативне ставлення до наукової спадщини при написанні твору-есе. Грамотою нагороджена кафедра початкової і дошкільної освіти за якісну підготовку студентів до участі у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади (м. Слов'янськ, 2011 р.)

– Яна Жорняк – III місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Корекційна освіта" (з міжнародною участю). Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України висловлює подяку доценту Н. Г. Пахомовій за активну участь в організації та проведенні II туру VII Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Корекційна освіта" (м. Київ, 2011 р.);

– Валерія Баришева нагороджена грамотою за перемогу в I турі "Захист наукової студентської роботи" II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з культурології (м. Вінниця, 2011 р.);

– Марія Бурда нагороджена грамотою як найкращий лексикознавець у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням" (м. Чернівці, 2012 р.);

– Дарія Товстуха – II місце у VIII Всеукраїнській студентській олімпіаді (з міжнародною участю) зі спеціальності "Корекційна освіта (за нозологіями)" (м. Київ, 2012 р.);

– Альона Дерев'яно – нагороджена грамотою за найкращу наукову роботу на VIII Всеукраїнській з міжнародною участю студентській олімпіаді зі спеціальності "Корекційна освіта (за нозологіями)" (м. Київ, 2012 р.);

– Світлана Клименко нагороджена грамотою за теоретичну підготовленість на Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Психологія" (м. Одеса, 2012 р.);

– Катерина Теліус нагороджена грамотою за глибоке науково-теоретичне дослідження на IX Всеукраїнській студентській олімпіаді з міжнародною участю з напрямку "Корекційна освіта" (за нозологіями)" (м. Київ, 2013 р.)

– Яна Добросол нагороджена грамотою за скрупульозність наукового дослідження на IX Всеукраїнській студентській олімпіаді з міжнародною участю з напрямку "Корекційна освіта (за нозологіями)" (м. Київ, 2013 р.);

– Дарія Товстуха – II місце на IX Всеукраїнській студентській олімпіаді (з міжнародною участю) з напрямку "Корекційна освіта" (за нозологіями)" (м. Київ, 2013 р.);

– Юлія Порохня – II місце у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з дисципліни "Психологія" (м. Одеса, 2013 р.);

– Олена Передера – II місце у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з "Теоретичної та прикладної психології" (м. Одеса, 2013 р.);

– Валентина Балабас і Мирослава Кучерук нагороджені грамотами за кращу роботу з методики природознавства у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з початкової освіти (м. Глухів, 2013 р.);

– Жанна Матюх нагороджена дипломом за креативний підхід та презентацію педагогічного досвіду "Кращий вихователь мого міста" на Всеукраїнській студентській олімпіаді з дошкільної освіти (м. Ялта, 2013 р.)

Студенти, які активно займалися науковою діяльністю та мали значні наукові здобутки, отримали рекомендацію кафедр до вступу в аспірантуру і продовжують навчання: М. М. Скрипник (ХНУ імені В. Н. Каразіна, спеціальність 19.00.01 – Загальна психологія і історія психології), А. В. Мирошеченко (НПУ імені М. П. Драгоманова, спеціальність 19.00.07 – Вікова і педагогічна психологія), С. І. Данилишина (Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків, спеціальність 19.00.03 – Психологія праці, інженерна), К. П. Крикля (НПУ імені М. П. Драгоманова, спеціальність 19.00.07 – Вікова і педагогічна психологія), А. А. Стриж (ПНПУ імені В. Г. Короленка, спеціальність 10.01.05 – Порівняльне літературознавство), Т. М. Скрипай (ПНПУ імені В. Г. Короленка, спеціальність 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти), Н. В. Таран (ПНПУ імені В. Г. Короленка, спеціальність 13.00.07 – Теорія та методика виховання).

У 2005 р. Віталій Заїка подав заяву на заміщення вакантної посади асистента кафедри психології ПНПУ, у 2011 р. успішно закінчив аспірантуру й працює на факультеті психології Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. Значна частина молодих науковців працює викладачами на рідному факультеті. Це: Ольга Олефір – асистент кафедри соціальної і корекційної педагогіки, Леся Клевака – старший викладач кафедри початкової і дошкільної освіти, Наталія Яремака (Науменко) – асистент, аспірант кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін, Юлія Павленко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих і математичних дисциплін, Наталія Павленко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики та інші.

Активну участь студенти і магістранти факультету беруть і в *конкурсах студентських наукових робіт*, тематика яких відповідає завданням підготовки спеціалістів, напрямам і проблематиці сучасних наукових досліджень, інтересам студентів у галузі наукової теорії й практики, результатам роботи в науковому студентському товаристві, розробці актуальних науково-практичних проблем.

З 2005 по 2013 р. у I етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук взяв участь 51 студент, за результатами I етапу конкурсу було відібрано 32 роботи для участі в II етапі всеукраїнського конкурсу. Результатом змагань стало те, що 15 студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету стали переможцями, 3 нагороджені грамотами, 14 – дипломами:

– Олена Шулькевич – грамотою за III місце у конкурсі "Наукова робота" (м. Луганськ, 2005 р.);

– Марина Подовжня – грамотою лауреата II Всеукраїнського конкурсу на кращу наукову роботу серед студентської молоді, науковий керівник – доц. Л. С. Москаленко (м. Київ, 2006 р.);

– Наталія Яремака (Науменко) – дипломом III ступеня за перемогу в номінації: "Науково-популярна стаття", вікова група "студенти" (м. Полтава, 2007 р.);

– Катерина Скорик – дипломом I ступеня за результатами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук у галузі "Педагогічні науки (в т. ч. педагогічна і вікова психологія)" у 2006–2007 н. р., науковий керівник – доц. Н. М. Савельєва (м. Ялта, 2007 р.);

– Тетяна Попова – дипломом II ступеня за результатами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук у галузі "Педагогічні науки (в т. ч. педагогічна і вікова психологія)" у 2006–2007 н. р., науковий керівник – доц. О. Г. Мирошник (м. Ялта, 2007 р.);

– Катерина Крикля – дипломом II ступеня за результатами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук у галузі "Педагогічні науки (в т. ч. педагогічна і вікова психологія)" у 2007–2008 н. р., науковий керівник – ст. викл. О. Д. Кравченко (м. Київ, 2008 р.);

– Альона Мирошниченко – дипломом за I місце у номінації "Психологія та педагогіка у фокусі гендерних досліджень" Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із напрямку "Гендерні дослідження", науковий керівник – доц. О. Г. Мирошник (м. Київ, 2008 р.);

– Каріна Гонтарюк – дипломом за професійну презентацію доповіді Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт у галузі "Мистецтвознав-

ство. Дизайн"; дипломом за краще наукове мультимедійне висвітлення теми (м. Київ, 2010 р.);

– Наталія Юсупова – дипломом II ступеня Всеукраїнського конкурсу наукових студентських робіт у галузі "Педагогічні науки (в тому числі педагогічна і вікова психологія)", науковий керівник – доц. Л. Г. Перетятко (м. Переяслав-Хмельницький, 2009 р.);

– Людмила Плужник – дипломом II ступеня за перемогу у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт у галузі "Педагогічна та вікова психологія", науковий керівник – доц. О. Г. Мирошник (м. Переяслав-Хмельницький, 2010 р.);

– Людмила Гавриленко – грамотою за III місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності "Корекційна освіта", науковий керівник – доц. І. М. Омельченко (м. Луганськ, 2010 р.);

– Євгенія Газданова – дипломом I ступеня за перемогу у Всеукраїнському конкурсі наукових студентських робіт у галузі "Педагогічні науки", науковий керівник – доц. Н. І. Дячук (м. Київ, 2011 р.);

– Віта Корень – дипломом II ступеня Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт у галузі "Педагогічні науки", науковий керівник – доц. Н. І. Дячук (м. Глухів, 2013 р.);

– Жанна Матюх – дипломом III ступеня за підсумками Слов'янського міжнародного студентського конкурсу науково-дослідницьких робіт "Педагогічний пошук", присвяченого 125-річчю від дня народження А. С. Макаренка, науковий керівник – доц. Л. В. Зімакова;

– Надія Гавришок – дипломом I ступеня за підсумками Слов'янського міжнародного студентського конкурсу науково-дослідницьких робіт "Педагогічний пошук", присвяченого 125-річчю від дня народження А. С. Макаренка, науковий керівник – проф. О. А. Гнізділова.

За перемогу в II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських робіт із напрямку "Туризм" дипломом II ступеня нагороджена Анна Скоряк, науковий керівник – проф. Л. М. Кравченко (м. Львів, 2011 р.).

У 2013 р. студенти IV курсу групи К-44 кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Ольга Тютюнник, Анна Голуб, Яна Голуб, Ірина Федоренко, Альона Черкасова, Богдан Бархан стали лауреатами премії імені Володимира Короленка.

Проведення таких заходів дозволяє студентам удосконалювати свою наукову роботу, оволодівати професійними знаннями та вміннями і згодом якісно виконувати бакалаврські та магістерські кваліфікаційні дослідження. Так, на основі магістерської роботи магістром культурології Я. М. Єнком було видано монографічно-довідникове видання "Музеї М. В. Гоголя у світовому та національному культурологічному контексті" (Полтава, 2011 р.).

В університеті неухильно підвищується роль *студентських наукових конференцій* як засобу стимулювання науково-дослідницької роботи майбутніх фахівців. На конференціях студенти доповідають про результати теоретичних та експериментальних робіт, про опрацювання нових наукових ідей. Спостерігається тенденція збільшення кількості студентів, що беруть участь у конференціях різних рівнів: міжнародних, всеукраїнських, міжрегіональних, регіональних.

З 2000 р. щорічно в березні на психолого-педагогічному факультеті проводяться студентські науково-практичні конференції "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття", "Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика", які внесено до переліку МОН МС України. Так, у

Секційне засідання студентської науково-практичної конференції. 2010 р.

студентській науково-практичній конференції "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття" брали участь: 84 особи (2000 р.); 102 особи (2001 р.); 82 особи (2002 р.); 108 осіб (2003 р.); 115 осіб (2004 р.); 109 осіб (2005 р.); 112 осіб (2006 р.); 110 осіб (2007 р.); 124 особи (2008 р.); 115 осіб (2009 р.); 118 осіб (2010 р.); 120 осіб (2011 р.) студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету, а в 2013 р. – вже 248 осіб.

У процесі роботи конференції майбутні науковці беруть активну участь у дискусійних круглих столах "Актуальні питання сучасної психологічної науки", "Теоретичні основи організації навчально-виховного процесу в дошкільних закладах", науково-практичних семінарах "Теоретико-методичні аспекти гармонійного розвитку особистості дитини", "Проблеми соціально-педагогічної діяльності у роботі з дітьми та молоддю", методичній майстерні "Сучасні технології навчання мови", творчому вернісажі "Мистецька освіта: реалії і перспекти-

ви", зустрічі з вихователями-новаторами на тему "Особливості статевого виховання дітей дошкільного віку", презентації підручника "Довкілля. Інтегрований курс" для студентів вищих педагогічних навчальних закладів зі спеціальності "Початкове навчання", студентському лекторії "Музичне краєзнавство", засіданні лінгвістичної студії "Слово" з проблеми "Формування комунікативної компетенції учнів та студентів", презентації експериментальної групи "Стиль і метод", відеосемінарі "Передові технології сучасного хореографічного мистецтва".

Починаючи з 2006 р., студентська науково-практична конференція набула статусу міжнародної, оскільки в ній беруть участь студенти і магістранти провідних вишів України, Росії, республіки Білорусь, США, Німеччини, Данії, Норвегії, Швеції. Так, у Міжнародній студентській науково-практичній конференції "Наукові здобутки студентів і магістрантів XXI століття" взяло участь: 74 особи психолого-педагогічного факультету, 32 особи студентів і магістрантів українських вишів, 6 осіб з Росії (2006 р.); 80 осіб психолого-педагогічного факультету, 23 особи студентів і магістрантів вишів України, 5 осіб з Росії, 2 особи з Норвегії (2007 р.); 80 осіб психолого-педагогічного факультету, 37 осіб студентів і магістрантів вишів України, 5 осіб з Росії, 1 особа з Німеччини, 1 особа з Республіки Білорусь (2008 р.); 88 осіб психолого-педагогічного факультету, 18 осіб студентів і магістрантів вишів України, 7 осіб з Росії, 1 особа з Німеччини, 2 особи з Республіки Білорусь (2009 р.); 82 особи психолого-педагогічного факультету, 28 осіб студентів і магістрантів вишів України, 6 осіб з Росії, 1 особа з Німеччини, 1 особа з Республіки Білорусь (2010 р.); 82 особи психолого-педагогічного факультету, 22 особи студентів і магістрантів вишів України, 14 осіб з Росії, 1 особа з Німеччини, 1 особа з Республіки Білорусь (2011 р.); 172 особи психолого педагогічного факультету, 19 осіб студентів і магістрантів вишів України, 2 особи з Росії, 1 особа з Німеччини, 1 особа з США, 3 особи з Данії (2012 р.); 248 осіб психолого-педагогічного факультету, 29 осіб студентів і магістрантів вишів України, 1 особа з Данії, 1 особа з Німеччини, 1 особа з США, 25 осіб з Росії, 1 особа із Швеції (2013 р.).

Студентська наукова асоціація факультету постійно урізноманітнює форми своєї діяльності. У березні 2006 р. з ініціативи голови студентської наукової асоціації Ольги Параки в рамках студентської науково-практичної конференції було проведено круглий стіл "Місце студентського співврядування в системі виховання майбутніх фахівців", до роботи якого були запрошені студенти, магістранти, учасники конференції. Також учасники конференції взяли участь: у круглому столі "Інноваційні технології в практиці роботи дошкільних навчальних закладів", метою якого стало підведення підсумків роботи магістрантів зі створення та опису інноваційних програм, які запроваджені в дошкільних закладах м. Полтави; хореографічному фестивалі "Барви

дитинства", де були представлені дитячі хореографічні колективи, окремі виконавці, керівниками яких є студенти і викладачі кафедри хореографії; вернісажі студентських робіт "Подих весни", який став важливим компонентом професійної підготовки вчителя образотворчого мистецтва та культурологічних дисциплін, оскільки програма вернісажу передбачала презентації творчих робіт студентів, виконаних на заняттях із декоративно-ужиткового мистецтва, виступ завідувача кафедри образотворчого мистецтва Л. В. Бичкової, виступ провідного наукового спеціаліста, відповідального за фонди літературно-меморіального музею Панаса Мирного, Н. А. Березовської з нагоди відкриття вернісажу, проведення екскурсії студенткою Оксаною Гром'як, участь у святі весни, підготовленому працівниками літературно-меморіального музею Панаса Мирного, обмін досвідом і надання рекомендацій щодо організації, популяризації і проведення вернісажу; природничій вікторині "Дивосвіт", де команди учасників досліджували красу й неповторність, таємниці й загадки навколишнього світу; інтелектуальній грі "Психологія: факти, події", участь у якій передбачала знання основних категорій і концепцій, творчу командну роботу над вирішенням проблемних практичних ситуацій; засіданні лінгвістичної студії "Слово" з проблеми "Використання комунікативно-інтерактивних технологій у процесі навчання іноземної мови", на якому учасники мали змогу не лише ознайомитися з інноваційними методами, а й практично засвоїти їх; концерти-презентації "Музична колекція", де майбутні вчителі опрацьовували програмові й додаткові музичні матеріали, призначені для використання в навчальній і позакласній музично-виховній роботі з дітьми дошкільного і шкільного віку.

Дієвою формою активізації науково-дослідницької роботи студентів стало проведення з 2008 р. кафедрою культурології та методики викладання культурологічних дисциплін низки студентських круглих столів:

- "Духовна діяльність особистості як основа пошуків культурної ідентичності у світових модернізаційних процесах", травень 2008 р.;
- "Наука як феномен культури", травень 2009 р.;
- "Культурологічна проблематика у новітньому гуманітарному дискурсі", жовтень 2009 р.;
- "Культурологічні сценарії діяльності особистості", березень 2010 р.;
- "Культура і духовність молоді як проблема педагогічної освіти", березень 2011 р.;
- "Наука як компонент духовної культури особистості", травень 2011 р.;
- "Духовність української молоді в контексті модернізації суспільних процесів (у рамках II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Духовна культура особистості в системі соціального регулювання суспільства"), листопад 2011 р.

Студентське наукове товариство – організатор загальноміського круглого столу "Перспективи працевлаштування студентської молоді". 2010 р.

З 2007 р. щорічно у вересні на факультеті проводяться Педагогічні читання, присвячені дню народження видатного українського педагога В. О. Сухомлинського. З цікавими, змістовними доповідями за весь період читань виступили перед першокурсниками 334 студенти старших курсів і магістрантів.

На основі кращих наукових досліджень, представлених на студентських науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях, видано 16 збірників наукових праць студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету.

Студенти-науковці психолого-педагогічного факультету – активні учасники міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференцій, семінарів, педагогічних читань:

- Н. Довгаль, Л. Чорна, О. Карпенко, Н. Мельникова, О. Коцан брали участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах" (16–17 квітня 2003 р., м. Полтава);
- Т. Карась – у Всеукраїнському науково-практичному семінарі "Педагогічний потенціал образу жінки в українському образотворчому мистецтві" (23–24 березня 2004 р., м. Полтава);
- І. Воскобойник, Д. Колодяжний, А. Сизоненко, О. Ко – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови" (18–19 листопада 2003 р., м. Полтава);
- О. Парака, О. Єрьомко, О. Ко, Л. Мельніченко – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи" (24–25 грудня 2003 р., м. Полтава);

– О. Бриль – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти" (14–15 квітня 2004 р., м. Полтава);

– Т. Скрипай, А. Куліш – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Образотворче мистецтво у контексті сучасності" (Полтава, 26–27 травня 2007 р.);

– О. Чигріна, Т. Куцолап, О. Чеботарьов, А. Науменко, Л. Строй, Г. Ходакевич, А. Тимошенко, І. Геращенко, А. Васюта, Н. Фролова, Ю. Легенда, С. Мілько – у Міжнародних студентських європейських наукових читаннях "Служба богові і Батьківщині" – національний виховний ідеал українського народу (40 років світлої пам'яті Г. Г. Ващенко – видатного педагога ХХ століття)" (24–25 квітня 2007 р.);

– Ю. Касьян, Н. Лелюх, І. Пилипенко, Т. Скрипай – у науково-практичному семінарі "Духовна діяльність особистості як основа пошуків культурної ідентичності у світових модернізаційних процесах" (16 травня 2008 р., м. Полтава);

– Н. Дігтяр, О. Моргун, М. Путря, К. Корнеев, Т. Шаповал – у регіональному науково-методичному семінарі "Традиції і новаторство в народному мистецтві Полтавщини" (25 березня 2008 р., м. Полтава);

– К. Гонтарюк – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії та практики" (20–21 листопада 2008 р., м. Полтава);

– Ю. Кісільова, Т. Скрипай – у Всеукраїнській науковій конференції "Філософсько-освітні і мистецькі проблеми сучасної культурології України" (23–24 жовтня 2008 р., м. Полтава);

– А. Кіба – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Студентська наука: проблеми і перспективи педагогічної та інформаційно-виробничої технологій" (2008 р., м. Полтава);

– І. Литовка – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування" (2009 р., м. Полтава);

– В. Філоненко, С. Утіралова, Є. Тимошенко, О. Куторжевська, М. Кусайко, В. Мерзлова, І. Горай, В. Кос, Н. Панченко, Т. Шарівська, Н. Євтушенко, О. Гавриленко, О. Пнітій – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії і практики" (21 листопада 2009 р., м. Полтава);

– О. Куторжевська, Ю. Панченко, І. Руденко, Є. Тищенко, Т. Шарівська – у II Міжнародній науково-практичній конференції "Новітні медико-психолого-педагогічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів" (1–2 жовтня 2009 р., м. Полтава);

– В. Кос, І. Недавня, І. Кос, О. Куторжевська – у Міжнародній науково-практичній конференції "Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти" (28–29 жовтня 2009 р., м. Полтава);

– Н. Панченко – у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Мистецтво в реаліях сучасної освіти" (22–23 квітня 2010 р., м. Полтава);

– Н. Панченко – в обласному науково-практичному семінарі "Поширення кращого досвіду роботи соціальних педагогів Полтавської області" (27 жовтня 2011 р., м. Полтава);

– М. Гром, Н. Касьяненко, А. Коцаренко, О. Куторжевська, С. Куторжевська, Ж. Покотило – у Міжнародній науково-практичній конференції "Технології управління освітніми закладами", присвяченій пам'яті А.С. Макаренка (11–12 березня 2011 р., м. Полтава).

Студенти факультету також беруть участь у наукових конференціях, які проводяться за межами університету: І. Литовка, Є. Кузнецова взяли участь у Всеукраїнській студентській конференції органів студентського самоврядування (2008 р., м. Суми); О. Куторжевська, І. Кос – у VII Міжрегіональній конференції молодих учених та аспірантів "Дослідження науковців у галузі гуманітарних наук" (2009 р., м. Горлівка). Молоді дослідники виступають із результатами своєї наукової роботи, що стимулює їхню наукову підготовку, формує ораторські здібності. Кожний студент чи магістрант має змогу оцінити свою роботу на тлі інших і зробити відповідні висновки. Оскільки на конференціях зазвичай відбувається творче обговорення доповідей, то кожен доповідач може почерпнути оригінальні думки, ідеї, активно включитися в дискусію, знайти шляхи до вирішення тієї чи іншої проблеми. Такі зустрічі науковців сприяють зміцненню молодіжних наукових зв'язків між студентами вишів України та інших країн.

Традиційно щороку в листопаді на кафедрах факультету проводяться *Дні наукової творчості*. У рамках цих днів студенти і магістранти беруть активну участь у таких заходах, як: відеосемінар "Становлення та розвиток світового балетного мистецтва", зустріч студентів-першокурсників із викладачами кафедри соціальної і корекційної педагогіки "Мій шлях у науку", бесіда зі студентами спеціальності "Психологія" "Психологічні аспекти справжнього кохання", науково-практичні семінари "Естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва", "Використання образотворчого мистецтва у соціальній роботі з підлітками", "Людина і світ: в пошуках гармонії", презентація і круглий стіл "Образотворче мистецтво і сучасність", екскурсія для студентів першого курсу до музею В. М. Верховинця і українського народного хору "Калина", розширене методичне засідання викладачів кафедри музики і викладачів фортепіанного відділення школи мистецтв м. Полтави "Сучасна фортепіанна педагогіка", виставка наукових здобутків викладачів кафедри музики, відкрите за-

няття з хорового класу на базі українського народного хору "Калина", науковий лекторій "Пренатальні аспекти психологічного розвитку", методичний семінар "Корпусна лінгвістика у вивченні та викладанні іноземної мови" тощо.

З 1 по 8 грудня 2008 р. на психолого-педагогічному факультеті відбулися заходи, присвячені 90-річчю Академії наук України, в яких узяли участь студенти і магістранти. Було проведено виставку "Різьбярські традиції Полтавщини" (кафедра образотворчого мистецтва); науково-практичний семінар "Впровадження наукових здобутків викладачів і студентів у практику роботи вихователів дошкільних навчальних закладів" (кафедра початкової і дошкільної освіти); у рамках програми "Музеї-дітям" – обласний фестиваль зі спортивних бальних танців "Листопад-2008" (кафедра хореографії); виставку наукових здобутків викладачів "Актуальні проблеми гуманізації стосунків між поколіннями" (кафедра психології); круглий стіл "Лінгвістична Полтавщина" (кафедра філологічних дисциплін); лекцію з елементами тренінгу "Взаємозв'язок і взаємозумовленість наркозалежності з іншими видами адикцій" (кафедра соціальної і корекційної педагогіки); екскурсію для студентів I курсу до музею В. М. Верховинця і українського народного хору "Калина" (кафедра музики); лекцію з теми "Творча біографія В. О. Щепотьєва" (кафедра музики); відкрите заняття з хорового класу на базі українського народного хору "Калина" (кафедра музики).

Заслужують на увагу заходи *Всеукраїнського фестивалю науки*, які проводяться щорічно з 18 по 21 травня студентським науковим товариством психолого-педагогічного факультету.

Так, у 2011 р. було проведено: круглий стіл "Наука як компонент духовної культури суспільства" (кафедра культурології та методики викладання культурологічних дисциплін); виставку публікацій викладачів і студентів кафедри музики; екскурсії в музеї В. М. Верховинця та українського народного хору "Калина", аудиторію-музей П. Т. Лиманського; 3-й обласний конкурс виконавської майстерності учнів дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв Полтавщини "Музичний вернісаж-2011" (кафедра музики); регіональні науково-практичні семінари "Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти", "Валеологічна освіта – шлях до зміцнення здоров'я нації", "Технологічні аспекти інтеграції змісту підготовки майбутніх соціальних педагогів і дефектологів-логопедів" (кафедри початкової і дошкільної освіти, природничих і математичних дисциплін, соціальної і корекційної педагогіки); Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Мовленнєвий розвиток особистості" (кафедра філологічних дисциплін); виставку дипломних робіт студентів кафедри образотворчого мистецтва; вечір пам'яті П. Т. Лиманського з нагоди 60-річчя від дня народження і 10-річчя від дня смерті (кафедра музики); круглий стіл "Мій шлях у науку" (кафедра психології); звіт творчих лабораторій кафедри хореографії.

У цьому ж році змістовними були заходи з підготовки та відзначення 20-ї річниці незалежності України. Студенти і магістранти стали активними учасниками звітнього концерту народного ансамблю танцю "Весна", ансамблю "Соколики", народного ансамблю українського танцю "Козацькі забави"; зустрічі з майстром народної творчості і відвідування персональної виставки творів заслуженого художника України, кавалера ордена Григорія Сковороди Михайла Онацька "Що не край, то звичай", відвідування майстер-класу; виставки творів народного мистецтва незалежної України "Решетилівська весна", круглого столу "Народне мистецтво незалежної України", науково-практичного семінару за підсумками екскурсознавчої роботи студентів-культурологів "Полтава – перлина незалежної України", спільного засідання круглого столу кафедри початкової і дошкільної освіти та Полтавського методичного кабінету на тему "Особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку в сучасних умовах незалежної України", круглого столу "Мій шлях у науку" для студентів II курсу психолого-педагогічного факультету, обласного пісенного фестивалю "Калинові гуляння", регіонального науково-практичного семінару "Валеологічна освіта – шлях до зміцнення здоров'я нації".

Частими гостями студентських наукових заходів є керівники й фахівці обласних управлінь та організацій Полтави, котрі не тільки беруть участь у дискусіях, а й діляться досвідом розв'язання реальних проблем управління соціокультурною сферою. Саме такі творчі обговорення породжують нові ідеї та стимулюють наукову думку.

У зв'язку з реалізацією в Україні ступеневої освіти, значна увага на психолого-педагогічному факультеті приділяється питанням залучення до *наукової роботи магістрантів*. Саме в магістратурі акцентується увага на відповідальній науковій роботі і бажанні студентів реалізувати вміння і навички, отримані у процесі професійної підготовки, які свідчать про схильність до науково-дослідницької роботи.

Науково-дослідницька робота студентів магістратури ґрунтується на завданнях навчального процесу і сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців. Однією з провідних вимог до студентів магістратури є всебічний розвиток їхніх творчих здібностей та дослідницьких умінь, спрямованість на розвиток у майбутніх педагогів і науковців нахилів до пошукової, дослідницької діяльності, до творчого розв'язання навчально-виховних завдань в освітніх закладах, а також формування умінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних питань обраного фаху. Перебудова системи освіти незалежної України поставила проблему вдосконалення підготовки кадрів у галузі дошкільного виховання та початкового навчання. Крім того, у кінці 90-х років українська вища школа починає процес реформування та поступове входження в європростір вищої освіти на спільних принципах роз-

виту. Першочерговими цілями для створення і просування європейської зони вищої освіти визнано: прийняття системи зрозумілих і порівнювальних (академічних) ступенів, заснованої на двох основних циклах – доступневу та ступеневому тощо [1000, с. 64]. У зв'язку з цим 1998 р. Полтавський педінститут перейшов на ступеневу систему підготовки фахівців за рівнями "бакалавр – спеціаліст", а наступного року ліцензовано діяльність магістратури за 8 спеціальностями, серед яких були початкове навчання та дошкільне виховання [644, с. 110]. З 1999 р. керівництво факультету та його професорсько-викладацький склад розпочали роботу з організації науково-дослідницької роботи магістрантів спеціальностей "Дошкільне виховання" та "Початкове навчання" (нині "Дошкільна освіта" та "Початкова освіта").

Керівництво першими магістерськими дослідженнями з названих вище спеціальностей здійснювалося викладачами кафедр дошкільної педагогіки, природничих і математичних дисциплін. Першими магістрантами спеціальності "Дошкільне виховання" були Я. Рева, Ж. Шиян та Т. Щербина. Магістерськими дослідженнями керували доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної педагогіки М. П. Лещенко та кандидат педагогічних наук, доцент О. С. Чернова. Темою магістерського дослідження Я. Реви була "Методика психотерапевтичного впливу на дітей з проблемами у розвитку". Нині Я. Рева працює старшим викладачем кафедри хореографії та завершує навчання в аспірантурі ПНПУ імені В. Г. Короленка, здійснюючи кандидатське дисертаційне дослідження з теми "Підготовка майбутніх учителів хореографії до використання танцювальної терапії". Як уже зазначалося, нині її науковим керівником є О. А. Федій – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової і дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка, яка в свою чергу, була першою аспіранткою М. П. Лещенко.

Наступного 2000–2001 н. р., у магістратурі спеціальності "Дошкільне виховання" навчалось три магістранти: Н. Ковалевська, О. Наливка, Н. Лещенко, які здійснювали дослідження в галузі професійної, порівняльної та пренатальної педагогіки. Науковими керівниками магістерських досліджень на той час були М. П. Лещенко, О. С. Чернова, В. І. Березан. Магістрантом спеціальності "Початкове навчання" у 2000–2001 н. р. був О. А. Жиров, нині доцент кафедри хореографії.

Починаючи з 2003–2004 н. р., кількість магістрантів спеціальності "Дошкільне виховання" стабільно становить 5 осіб.

Магістратура спеціальності 8.01010601 – Соціальна педагогіка була ліцензована в 2008 р. з обсягом 10 осіб денної форми навчання. Керівництво МКР здійснюється провідними викладачами кафедри, які мають вчені ступені та наукові звання.

Усі матеріали магістерських досліджень проходять апробацію на Міжнародній науковій конференції студентів і магістрантів, яка відбувається щорічно на базі психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка в березні.

Традиційними стали спільні публікації методичних рекомендацій магістрантів і викладачів за матеріалами кваліфікаційних досліджень, які мають не лише теоретичну, а й практичну значущість і можуть бути використані безпосередньо в практиці соціально-педагогічної роботи, організації виховного процесу загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

Магістратура на кафедрі хореографії функціонує з 2008 р. За 4 навчальні роки її закінчили 19 магістрантів, серед них: лауреат І премії Міжнародного хореографічного конкурсу "Art premium–2010", кандидат у майстри спорту України зі спортивних танців Олексій Рязанов, кандидати в майстри спорту України зі спортивних танців Світлана Рожкова, Євген Солодкий, майстри спорту України Оксана Сідак, Євгенія Сорокіна, Віталій Горголь, Юлія Басюк, Євгеній Бронніков. Результати магістерських досліджень є перспективними щодо подальшого їхнього впровадження викладачами кафедри хореографії у процес професійної підготовки вчителів-хореографів у вищих педагогічних навчальних закладах України, зокрема, при викладанні дисциплін "Мистецтво балетмейстера", "Теорія і методика європейських танців", "Теорія і методика латиноамериканських танців", "Теорія і методика народно-сценічного танцю", "Теорія і методика сучасного танцю", "Історія хореографічного мистецтва", "Українське хореографічне мистецтво".

На кафедрі психології магістратура існує з 2000 р. Пріоритетним завданням магістратури є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Підготовка магістрів психології враховує передусім фундаменталізацію змісту навчання, забезпечення формування у фахівців інноваційного мислення. Фундаменталізація змісту навчання досягається розширенням і поглибленням міждисциплінарних знань фахівців, орієнтованих на вирішення проблемних ситуацій у науковій і педагогічній діяльності, підвищенням рівня сформованості методів пізнавальної, професійної, комунікативної та аксіологічної діяльності, забезпеченням синтезу природничо-наукового і гуманітарного знання, переходом до комплексних критеріїв продуктивності, ефективності і якості діяльності. Магістерські роботи з психології містять наукову інформацію, яка найбільш повно розкриває результати пошуку із детальним описом методик дослідження, зокрема – фактичний матеріал, гіпотетичні теорії, методи їх доведення. Основою робіт є матеріал, що включає опис нового фактажу, явищ або закономірностей,

а також раніше відомі та узагальнені дані, наукову позицію автора роботи, його власний ракурс дослідження проблеми. Магістерські роботи з психології мають відповідати вимогам оригінальності, унікальності та неповторності сформульованих положень із чітким обґрунтуванням методології наукового пошуку.

Щорічно магістранти-психологи беруть участь у конкурсах наукових робіт та фахових олімпіадах. Зокрема, як нами вже зазначалося, магістранти Т. Попова (2008 р.), Н. Супова (2009 р.), Л. Плужник (2010 р.) стали переможцями всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт у галузі "Педагогічна та вікова психологія". У квітні 2010 р. магістрант В. Лаврінченко брав участь у II турі Всеукраїнської студентської олімпіади з психології (м. Одеса), де посів IV місце.

Магістратура на кафедрі образотворчого мистецтва функціонує з 2007 р. За 4 навчальні роки її закінчили 20 магістрантів, серед них: майстер народної творчості України Н. Дігтяр, майстер народної творчості України, член НСМНМ України С. Качан, Н. Рабинович, член молодіжного відділення Спілки художників України О. Перепелиця. Магістрантка кафедри М. Рожнятовська – член Спілки художників України. Магістерські кваліфікаційні роботи спрямовані на дослідження теоретичних та методичних аспектів викладання дисциплін образотворчого циклу у вищій школі. Результати досліджень таких магістрантів, як О. Моргун "Підготовка майбутніх вчителів до використання інтерактивних форм навчання образотворчого мистецтва молодших школярів", Т. Морозко "Методика проведення пленерної практики у вищій педагогічній школі", К. Гонтарюк "Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до вивчення учнями художніх традицій виготовлення народного вбрання", І. Цибулько "Методика організації образотворчої діяльності дітей з особливими потребами", Р. Кліпак "Методичні засади викладання "Рисунку" у вищій школі (фігура людини)", Ю. Тимошенко "Підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до експозиційної діяльності", Ю. Редчука "Підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до вивчення зі школярами архітектури України" упроваджено в навчально-виховний процес підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Перспективним щодо подальшого впровадження магістрантами і викладачами кафедри образотворчого мистецтва розпочатих наукових досліджень є використання їхніх результатів у процесі професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вищих педагогічних закладах України, зокрема при викладанні дисциплін циклу професійно-практичної підготовки.

Нині принципи культурної політики в Україні полягають у визначенні культури як одного з найважливіших чинників духовного відродження суспільства й особистості, збереженні багатой художньо-культурної спадщини українського народу. Ураховуючи заострення національних культурно-освіт-

ніх проблем, вирішенню яких значною мірою сприяє активізація музично-педагогічної і мистецької діяльності, суспільство постало перед нагальною проблемою підготовки висококваліфікованих фахівців-магістрів зі спеціальності 8.020204 – Музичне мистецтво, на яких покладається висока місія утвердження гуманістичних ідей, національних і загальнолюдських цінностей, забезпечення умов для творчого розвитку дітей і молоді в процесі різноманітної художньо-мистецької діяльності.

У порівнянні з бакалаврами і спеціалістами значно розширюється діапазон працевлаштування магістрів музики. Так, вони мають можливість працювати асистентами та викладачами мистецьких дисциплін вищих закладів освіти і культури II–IV рівнів акредитації, молодшими науковими співробітниками науково-дослідницьких установ, адміністраторами й викладачами спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, художніми керівниками, організаторами, методистами в позашкільних навчальних установах тощо. Навчальний план для магістрів музики, крім соціально-економічних, гуманітарних і психолого-педагогічних дисциплін, включає низку професійно-орієнтованих курсів і спеціальних курсів, таких як "Актуальні проблеми музикознавства", "Музична психологія", "Теорія і методика викладання музичних дисциплін у вищих закладах освіти та середніх навчальних закладах", "Музичний інструмент", "Хорове диригування", "Хор та практикум роботи з хором", "Теорія і методика емоційного виховання особистості", "Комунікативно-ігрові технології" тощо.

Магістратура з музики на психолого-педагогічному факультеті ліцензована на 2006 р. в кількості 5 осіб, а наступного року розпочали навчання перші магістранти – О. Бідна, С. Бригида, М. Палишева, З. Солоха, а також випускниця, у минулому учасниця українського народного хору "Калина", а тепер громадянки Голландії Н. Вандервоодт.

2011 р. здійснено четвертий випуск магістрів музики, які досягли досить високих результатів у своїй професійній діяльності. Так, С. Бригида – директор Щербанівського будинку культури, артист Полтавської обласної філармонії; А. Кіба і Р. Шегера – артисти Полтавської обласної філармонії; Є. Газданова – переможець II туру Всеукраїнського конкурсу наукових робіт (березень 2011 р., Переяслав-Хмельницький); Н. Яремака (Науменко) – асистент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; М. Бибка, О. Бідна, П. Буторин, М. Палишева – викладачі дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв Полтавщини; В. Бригида, Н. Пилипенко – художні керівники відомих у Полтаві вокальних студій; М. Артеменко, М. Беседіна, Л. Міняйло, О. Середя – учителі музичного мистецтва загальноосвітніх шкіл.

Вагомими показниками результативності науково-дослідницьких робіт студентів факультету є їхні наукові публікації. Талановита, обдарована студентська молодь активно публікує результати наукових досліджень у факультетських збірниках "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття", "Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика", у часопису кафедри культурології та МКД "Культуролог", а також у співавторстві з науковими керівниками у різних фахових та спеціалізованих виданнях України й інших держав.

Студенти і магістранти як науковці беруть участь у створенні методичних матеріалів і рекомендацій, навчально-методичних посібників, матеріалів до тренінгів, програм, які в подальшому використовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців. Усього з 1999 р. по нинішній час виконано більше двохсот таких досліджень.

С. Олійник

ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИХ КОМПОНЕНТІВ УПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ

Високий науково-педагогічний і творчий потенціал професорсько-викладацького колективу та тридцятип'ятирічний досвід навчально-виховної діяльності дозволили створити на психолого-педагогічному факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка чітку систему виховної роботи зі студентською молоддю.

Оскільки виховний процес є "широкою, багатогранною взаємодією активних суб'єктів діяльності з навколишнім природно-соціальним середовищем" [714], то вихідними для створення системи виховної роботи на факультеті стали такі положення:

– особистість майбутнього фахівця розглядається як багаторівневе утворення, в якому діалектично взаємодіють індивідуально-особистісні та соціальні фактори;

– студентське життя як етап набуття соціального досвіду через соціальну та навчальну діяльність молоді людини є основною школою її особистісного становлення та професійної фахової підготовки;

– виховання особистості кожного студента та його підготовка до виконання ключових функцій у педагогічному процесі потребують цілеспрямованого, систематичного та організованого впливу [714].

Як зазначає Н. Д. Карапузова, сутність виховної роботи полягає у створенні сприятливих умов для самовиховання студента шляхом розкриття перед ним поля можливого вибору певного виду соціально значущої діяльності (наукової, художньої, естетичної, організаторської, волонтерської тощо) [714], причому остаточний особистісний вибір завжди визначає сам студент.

Розуміючи систему виховання як цілісний педагогічний процес, який передбачає взаємодію самостійних, взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують створення оптимальних умов для саморозвитку особистості студента, *структурними елементами виховної роботи на факультеті* визначено виховну та організаторську діяльність деканату, традиційні факультетські заходи, концертну діяльність факультетських художніх колективів, роботу творчих лабораторій, музейне виховання, навчально-виховну діяльність кафедр, систему кураторства та діяльність студентського самоврядування.

Планують виховну роботу та керують навчально-виховним процесом на факультеті декан і його заступник з виховної роботи. Вони організують взаємодію кафедр, роботу кураторів груп, студентського деканату та куратора гуртожитку. На засіданнях деканату координуються зусилля суб'єктів діяльності та аналізується їх успішність. Питання виховної роботи зі студентами постійно розглядають на засіданнях ради факультету, кафедр.

Педагогічно доцільна, організована діяльність студентської молоді є продуктивною основою для формування поглядів, переконань, почуттів майбутніх фахівців – носіїв культурно-історичних традицій нації. Саме традиції як найбільш стійкі, ефективні, перевірені досвідом та часом засоби виховання посідають у виховній роботі психолого-педагогічного факультету провідне місце. До них належать конкурсно-показові виступи і програми, у яких беруть участь усі студенти кожного курсу.

На першому курсі впродовж тривалого часу проводиться конкурс талантів першокурсників. Історично захід виник як конкурс художньої самодіяльності, що проводився щорічно у жовтні [1014; 1015; 1017–1021]. Першочерговою метою заходу було створення умов для самореалізації першокурсників та формування колективу на рівні групи. Не менш суттєвим моментом було виявлення обдарованої студентської молоді серед першокурсників, яка згодом стане джерелом поповнення художніх творчих колективів факультету. З розширенням кількості спеціальностей на факультеті з 1990-х рр. завданням конкурсу стало не лише розкриття мистецьких талантів студентів, а й презентація обраної спеціальності, демонстрація творчого потенціалу групи. З 1999 р. конкурс отримав свою сучасну назву – "Зорепад" [1015].

Конкурс-огляд талантів першокурсників "Зорепад – 2009".

Умовою проведення даного конкурсу є наявність як індивідуальних, так і групових та колективних сценічних форм презентації кожної групи, тому із середини 2000-х він проводиться у два етапи: перший конкурсний день – огляд номерів художньої самодіяльності, другий день – творча презентація груп та спеціальностей. Участь у традиційному конкурс-огляді талантів першокурсників "Зорепад" дає можливість студентам практично засвоїти елементи сценічної етики та культури, що є важливими для їхньої майбутньої професії. Захід проводиться за загальним сценарієм, який затверджує художня рада факультету. Активну участь у підготовці та проведенні "Зорепаду" беруть студенти творчих спеціальностей (музика, хореографія, образотворче мистецтво) старших курсів. До кожної групи призначається студентський куратор-старшокурсник відповідної спеціальності. Його функціями є допомога у створенні сценарію, консультування, корекція й режисура виступу та забезпечення зв'язку групи з творчими майстернями факультету. Таким чином, студентський куратор виступає своєрідним агентом соціалізації студентів-першокурсників, здійснює важливий виховний вплив на молоде факультетське поповнення [1015].

На другому курсі традиційним заходом, що продовжує виховну ідею "Зорепаду", є "Театр казок", де всі студенти залучаються до активної театральної виконавської діяльності. Вони отримують реальну можливість для розкриття акторських здібностей як складових педагогічної професії та для розвитку власного індивідуально-творчого потенціалу, адже на сцені "Театру казок" другокурсники не лише моделюють уже відомі казкові сюжети, а й створюють нові. Методика виявлення індивідуально-творчого потенціалу кожного студента реалізується через використання різноманітних видів художньо-творчої діяльності, які передбачаються театральною постановкою: музично-виконавська діяльність, хореографічна постановка, написання сценарію, режисура, елементи образотворчої діяльності (створення ескізів і виготовлення акторських костюмів, декорації тощо) та власне акторська робота. Саме така широка палітра видів художньо-творчої діяльності сприяє самореалізації та самовираженню студента.

Конкурс інсценованої казки, як він називався у 1980–1990-х рр. проводився за участю всіх груп факультету [1015; 1019–1024; 1026]. Беручи участь у спектаклі, студенти психолого-педагогічного факультету набували досвіду організації та проведення позаурочних виховних заходів, новорічних ранків та театральних вечорів, відпрацьовували педагогічні технології живого спілкування з дитячою глядацькою аудиторією. На конкурс інсценованої казки глядачами запрошували учнів початкових класів м. Полтави та Полтавського району. Крайні інсценізації включались до репертуару "Театру казок" та новорічних ранків для молодших школярів. Наприклад, у 1984–1985 н. р. у школах міста студентами факультету організовано 44 новорічних ранки, у

1986–1987 – уже понад 70 ранків і 28 вистав "Театру казок", а у 2002–2003 н. р. "Театр казок" презентував новорічне свято, яке відвідало близько 3000 дітей міста та області [1014; 1019–102; 1024–1025]. Сама побудова загального сценарію "Театру казок" за принципом "спектакль у спектаклі" сприяє зміцненню товариських стосунків між студентами різних груп та курсів, формує в них почуття власної причетності до єдиної справи, дає змогу відчувати себе членом великої факультетської родини.

На третьому курсі естафету виховної роботи в означеному контексті продовжує традиційне факультетське театралізоване фольклорне свято "*Народний календар*", яке було започатковане 2000 р. [1015]. Метою заходу є залучення студентської молоді до глибокого вивчення і сценічного відтворення культурно-обрядових традицій українського народу, перенесення набутого досвіду в майбутню професійну діяльність. Підготовка до свята розпочинається з вивчення студентами архівних матеріалів, етнопедагогічної літератури, матеріалів етнографічних практик. Його структура, побудована за технологією "спектакль у спектаклі", передбачає презентацію студентами-третьоккурсниками різноманітних річних обрядів зимового, весняного, літнього та осіннього циклів. Щоб відтворення музично-пісенно-хореографічних пластів сценічних побудов кожного народного свята здійснювалося на достатньому професійному рівні, до режисури постановок залучають талановитих студентів старших курсів, викладачів творчих кафедр, кураторів академічних груп. Положенням про проведення заходу передбачено обов'язкову участь у презентації народного свята всіх студентів групи, наявність декорації та костюмів, певну тривалість виступу (вміння за короткий час викласти найважливішу інформацію), дотримання темпоритму постановки, демонстрацію вміння передати виховний аспект обряду тощо.

Уже із середини 1980-х рр. традиційним стало проведення навесні *Тижня факультету* [1021; 1023] за участю творчих лабораторій, художніх колективів, кафедр та студентського самоврядування факультету. Наприклад, 2003 р. програмою Тижня факультету було передбачено проведення ряду заходів, тематично об'єднаних у День науки, День знань, День творчості, День мистецтва, День народознавства і культури. 2004 р. до програми Тижня факультету були включені такі заходи: конкурс-олімпіада виконавської майстерності студентів спеціальності "Музика"; мистецька вітальня – зустріч викладачів психолого-педагогічного факультету з виконавцями творів класичної музики: асист. кафедри музики і співів С. О. Глушковою, викладачем музичного училища О. І. Бугай, асист. кафедри музики і співів О. А. Возовик та ін.; "Мистецтво без кордонів" – хореографічне свято за участю творчих лабораторій секції хореографії, художніх колективів міста і області; виставка малюнків дітей

"Веселкою фарб нехай розквітнуть долі..."; "Таланти факультету презентують" – концерт студентів психолого-педагогічного факультету; СТЕМ "А на нашому поверсі" – творча зустріч викладачів та студентів психолого-педагогічного факультету з мешканцями гуртожитку; науково-методичні семінари "Проблеми соціально-педагогічної діяльності у роботі з дітьми та молоддю" та "Теоретично-методичні аспекти гармонійного розвитку особистості дитини"; зустріч студентів-психологів із шкільними психологами міста – випускниками факультету; педагогічна майстерня "Мистецтво у викладанні іноземної мови"; конкурс-огляд студентів спеціальності "Соціальна педагогіка та іноземна мова", "Дефектологія і логопедія", "Практична психологія і соціальна педагогіка", "Я і моя майбутня професія"; конкурс "Комп'ютерні технології у процесі підготовки фахівців на психолого-педагогічному факультеті ПДПУ імені В. Г. Короленка"; зустріч із митцем, художником Віктором Олександровичем Трохименком-Мілотінім; дискусійний круглий стіл "Актуальні питання сучасної психологічної науки"; дискусійний круглий стіл "Теоретичні основи організації навчально-виховного процесу у дошкільних закладах"; методична майстерня "Лінгвістичні засади підготовки вчителя початкової школи"; творчий вернісаж "Мистецька освіта. Реалії і проблеми"; спортивні змагання з футболу серед студентів психолого-педагогічного факультету на приз ректора університету проф. В. О. Пащенко [1017; 1018].

2010 р. Тиждень факультету пройшов 10–19 березня під такими гаслами: "Вибір молоді – наука!", "Молодь обирає активну життєву позицію!", "Молодь – за здоровий спосіб життя!", "Молодь обирає професію за покликанням!", "Молодь обирає мистецтво!", "Вибір молоді – духовність!". У програмі Тижня факультету 2011 р. було проведено заходи з формування культури студентської молоді, зокрема круглий стіл "Культура і духовність молоді як проблема педагогічної освіти"; виставки студентських художніх та фоторобіт "Традиції української ляльки", "Світ моїх захоплень", "Яскраві миті студентського життя", "Подих весни"; конкурс виконавської майстерності "Покликання – музикант"; фестиваль дитячих хореографічних колективів "Танцюючі перлинки"; фестиваль студентських хореографічних постановок "Танцювальний серпантин"; лекція-диспут проф. В. Ф. Моргуна "Критерії справжнього кохання"; літературно-музичний вечір до 140-річчя від дня народження Лесі Українки; лекція-концерт із нагоди 130-річчя від дня народження В. О. Щепотьєва; свято студентської поетичної творчості "Повінь душі" та ін.

Тиждень факультету 2012 р. відзначився великою кількістю проведених майстер-класів, а саме: "Розвиток творчих здібностей засобами ручної праці у дітей дошкільного віку", майстер-клас із лялькарства "Із бабусиною скрині...", "Національні свята Німеччини", "Формування творчих здібностей у студентів спеціальності "Початкова освіта" й "Дошкільна освіта" засобами техніки оригамі" та ін.

2013 р. Тиждень факультету було проведено в рамках відзначення року дитячої творчості в Україні. Проведені заходи відповідали поставленій тематиці: творча зустріч майстра народної творчості Н. М. Дігтяр зі школярами "Майстер-клас з малярства на склі", презентація студентами спеціальності "Соціальна педагогіка" інформаційно-просвітницьких, пропагандистсько-рекламних форм роботи з дітьми та молоддю на соціально-педагогічну тематику "Творчі студенти – творчим дітям", творча зустріч із заслуженим майстром народної творчості України В. О. Омелянком "Глина – то жива істота", виставки художніх робіт студентів та викладачів кафедри образотворчого мистецтва "Перлинки творчості" та "Весняні барви", круглий стіл "Творчість дитини: погляд психолога", майстер-клас із Петриківського розпису для учнів старших класів "Дивоцвіт", майстер-клас із виготовлення вітальних листівок у техніці декупажу, попу та скраббукінгу "Вітальна листівка", науково-методичний семінар "Життєтворчість дошкільника: теорія і практика", дискусійно-методичний майданчик "Роль мовленнєвого середовища у розвитку творчості учнів і студентів" та ін.

Протягом усієї історії факультету у виховній роботі передбачений тісний взаємозв'язок різних напрямів виховання.

У 80-х рр. XX ст. упроваджувався комплексний підхід до виховання студентів як єдність ідейно-політичного, трудового та морального виховання [1019; 1021–1026]. Поширеними формами виховної роботи були зустрічі студентів із ветеранами Великої Вітчизняної війни, ветеранами праці, досвідченими вчителями міста та області, видатними людьми (письменниками, художниками й ін.); екскурсії місцями бойової та трудової слави, на підприємства, в установи міста й області; бесіди про творчість художників, композиторів, обговорення книг, статей, кінофільмів, вистав; культпоходи в театр, на концерти класичної та сучасної музики; тематичні зустрічі з юристами та лікарями; бесіди та диспути на морально-етичну тематику (наприклад: "Що значить бути сучасною людиною", "Як би я хотів прожити своє життя", "Етика вчителя", "Етика сімейних стосунків", "Ми будемо дім", "Моральні засади дружби, кохання, сім'ї" тощо). 1985 р. проведено заходи, присвячені 40-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні (бесіди, зустрічі з ветеранами) [1021; 1023].

Студенти брали активну участь у навчанні на факультеті суспільних професій, відвідували школу молодого лектора та заняття університету культури (відділення образотворчого мистецтва, ритуалів та звичаїв, туризму та екскурсій тощо). У 1984–1985 рр. проводив свою роботу клуб народної творчості, в якому брали участь студенти перших-других курсів, з великим успіхом пройшов організований ними вечір "Маруся Чурай – легендарна поетеса та піснярка". Велика увага приділялась професійно-трудоваму вихованню, студенти факультету взяли шефство над початковими класами школи-інтернату

імені Н.К. Крупської, організовано гуртки "М'яка іграшка", "Шийте з нами", "Вміли руки" тощо. Студенти активно залучалися до самообслуговування: чергування в їдальні, участь у будівництві гуртожитку та теплиць, оснащення кабінетів та аудиторій, виготовлення наочних посібників, допомога сільськогосподарським підприємствам у зборі врожаю [1024; 1025].

1986 р. на факультеті вперше організовано ярмарок солідарності, кошти від якого було спрямовано у Фонд миру. Згодом такі ярмарки стали традиційними і проводилися двічі на рік (восени та навесні), кошти від них перераховувались у Фонд миру та Дитячий фонд. 1987–1988 н. р. на факультеті проведено заходи з відзначення 100-ї річниці від дня народження А. С. Макаренка [1019; 1021; 1026].

Чільне місце в роботі посідало військово-патріотичне виховання: проведення тематичних вечорів до пам'ятних дат календаря, зустрічей із ветеранами та учасниками Великої Вітчизняної війни і бойових дій в Афганістані, суботників і концертів у госпіталях інвалідів війни, вечорів інтернаціональної дружби, проводів студентів на службу в збройних силах та зустрічей демобілізованих військовослужбовців [1021; 1023].

З набуттям Україною незалежності поряд із заходами морального, фізичного, естетичного, трудового, правового, інтелектуального виховання з 90-х рр. XX ст. великого значення набуває національно-патріотичне виховання. Так, 1992–1993 н.р. проведено тематичні вечори, присвячені Т. Г. Шевченкові; організовано подорож під назвою "Чумацький шлях", яка передбачала вивчення студентами національних традицій та обрядів українського народу. Чільне місце у виховній роботі у 90-х рр. посідали заходи із формування професійної спрямованості майбутніх педагогів, інтелектуального, морального та естетичного виховання [1015].

У виховній системі психолого-педагогічного факультету велика увага постійно надавалася *розвиткові інтелектуально-творчого потенціалу студентства*. Так, на факультеті стали традиційними фестивалі, КВК, олімпіади, круглі столи, диспути, конкурси виконавської майстерності, тематичні вечори, проведення Дня студента, посвята у хореографи, щорічна зустріч із випускниками, святкове вручення дипломів, виставки студентських творчих робіт, випуск стінних газет тощо. Ще у 1980-х рр. поширеними стали конкурси пісні, плаката, на яких студенти факультету виборювали призові місця на загальноінститутському рівні, конкурси гумористичної газети та гумористичного читання. 1986–1987 н. р. було створено кабінет музично-виховної роботи. 1987–1988 н. р. у рамках Тижня інтернаціональної дружби команда знавців педагогічного факультету посіла перше місце в інтелектуальних змаганнях [1019; 1021; 1026]. 1999–2000 н. р. здійснено випуск факультетської газети. 1999 р. студенти факультету брали участь у загальноміських заходах із нагоди 1100-річчя м. Пол-

тави. Традиційними стали тематичні заходи до святкових дат (Дня Святого Валентина, 8 Березня, Дня вчителя, Дня студента тощо).

1999–2000 н.р. студенти брали активну участь у загальноміських заходах "Не той тепер студент" і "Антиснід", за організацію яких факультет отримав подяку міського відділу у справах сім'ї та молоді. Того ж року започатковано традицію організації благодійних акцій для дітей із малозабезпечених родин та дітей-сиріт і фестиваль студентських хореографічних постановок "Серпантин", організовано конкурс виконавської майстерності на базі кафедри музики і співів, проведено творчі вечори кафедр та виставки студентських творчих робіт і викладачів, відкрито мистецьку вітальню психолого-педагогічного факультету [1015].

У 2000–2001 н. р. до Дня української писемності проведено конкурс юних літераторів "Слова морська глибина", що теж у подальшому став традиційним. Того ж року започатковано захід "Посвята в хореографи". У першій половині 2000-х проводилися конкурси "Випускник року", засідання "Братства інтелектуалів", літературні читання до дня народження Т. Г. Шевченка, захід "Слідами літніх практик" тощо [1015;1017;1018;1020].

У 2000-х рр. головна мета виховних впливів була спрямована на формування особистості майбутнього спеціаліста, розвиток його здібностей, підвищення культурного рівня. Система виховної роботи на факультеті передбачала диференційований підхід до роботи зі студентами різних курсів, поєднання масових заходів із різноманітними формами індивідуальної роботи, реалізувалася як під час навчального процесу, так і в позааудиторний час. Колектив факультету перебував у постійному творчому пошуку нових форм, методів ведення виховної роботи зі студентами. Проводилися тижні кафедр, до сталих, традиційних заходів додавалися нові, зростав рівень їх проведення. Результати ефективної виховної роботи: створені сприятливі умови для проходження адаптаційного періоду для студентів перших курсів; відзначено позитивну мотивацію різних видів діяльності студентів (навчально-пізнавальної, науково-дослідної та ін.); відсутність серйозних випадків правопорушень трудової та навчальної дисципліни; створення мікроклімату, що сприяв самореалізації особистості кожного студента; активна участь студентів у роботі проблемних груп, колективів художньої самодіяльності, факультетських, університетських заходах та ін.

Відповідно до Концепції виховної роботи зі студентами Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (затвердженої вченою радою ПДПУ імені В. Г. Короленка 25.06.2001 р.), виховна робота здійснювалася за такими напрямками: інтелектуальний і духовний розвиток, формування національної свідомості і самосвідомості, морально-естетичне виховання, естетичне становлення особистості, фізична досконалість та формування здорового способу життя. Проводилися заходи з патріотичного, націо-

нально-громадянського, екологічного, морально-естетичного, художньо-естетичного, правового, спортивного, трудового та професійного виховання [1018]. У 2000-х рр. продовжено традиції зустрічей із визначними людьми, організації благодійних акцій для дітей із малозабезпечених родин та дітей-сиріт (на базі шкіл-інтернатів м. Полтави і м. Кременчука), проведення виставок студентських творчих робіт, екскурсій до галереї мистецтв, музеїв м. Полтави (літературно-меморіального музею В. Г. Короленка, літературно-меморіального музею І. П. Котляревського, садиби І. П. Котляревського – філії літературно-меморіального музею, літературно-меморіального музею Панаса Мирного, Державного історико-культурного заповідника "Поле Полтавської битви", Полтавського краєзнавчого музею), подорожей-екскурсій Гоголівськими місцями, до центрів традиційної народної творчості (Меморіального музею-садиби гончарки Олександри Селюченко, Національного музею-заповідника гончарства в Опішному, Меморіального музею-садиби гончарної родини Пошивайлів, майстерні художніх промислів смт Решетилівка, Решетилівського художнього професійно-технічного училища № 28 та Центру культури і дозвілля "Оберіг"), екскурсій до оранжереї природничого факультету, біоценозів околиць міста з метою екологічного та патріотичного виховання.

З 2003 н. р. налагоджено співпрацю з основними соціальними центрами та службами міста і області, відомими громадськими організаціями з питань пропаганди здорового способу життя, профілактики алкоголізму та наркоманії, організації дозвілля молоді, пропаганди відповідального батьківства, забезпечення тимчасового працевлаштування, надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях тощо. Студенти факультету входять до складу волонтерських груп Полтавського обласного та міського центрів соціальних служб для молоді. Спільно з Обласним центром планування сім'ї, Полтавським обласним центром у справах сім'ї та молоді проведено заходи з проблем репродуктивного здоров'я та безпечного материнства, відповідального батьківства та планування сім'ї [1020].

З 2009 р. відповідно до "Концепції національного виховання студентської молоді" (додаток до рішення колегії МОН від 25.06.2009 р., протокол № 7/2-4), виховна робота на психолого-педагогічному факультеті проводиться за такими напрямками: національно-патріотичне виховання, громадянсько-правове виховання, естетичне виховання, інтелектуально-духовне виховання, моральне виховання, екологічне виховання, трудове виховання, фізичне виховання та утвердження здорового способу життя. Основною метою виховання є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбав українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина України, духовності, художньо-естетичної, правової, екологічної, валеологічної, гендерної культури.

У рамках *національно-патріотичного виховання* традиційно студенти психолого-педагогічного факультету відвідують музеї міста, які неодноразово нами вже згадувалися. Студенти першого курсу разом із кураторами ознайомлюються з пам'ятними місцями Полтави. 2009–2010 н. р. студентів факультету було залучено до участі в акції "У нас одне коріння", а саме: організовано конкурс на складання власного родового дерева. На підтримку цього заходу аспірантом Національного університету імені Т. Г. Шевченка, асистентом кафедри психології В. М. Заїкою для студентів проведено майстер-клас "Знання власного роду як чинник особистісного саморозвитку". Також у 2009–2010 н. р. на факультеті проведено конкурс "Краєзнавство", у рамках якого групи-учасники ознайомилися з музеями міста та області, провели краєзнавчу роботу за місцем свого проживання. Студенти факультету долучаються до відзначення історичних та пам'ятних дат календаря (День українського козацтва, День Перемоги, День міста, День пам'яті жертв голодомору, День пам'яті жертв голокосту, День пам'яті загиблих під Крутами, День української писемності та мови ін.), а також до вшанування річниць народження видатних українських діячів.

У рамках *громадянсько-правового виховання* на психолого-педагогічному факультеті проводиться робота, спрямована на розширення і поглиблення знань студентської молоді щодо прав людини і громадянина. Для студентів 2009–2010 н. р. створено куточок права, де вони мають змогу отримати відповіді на різноманітні питання. Головне завдання цієї роботи – сприяти формуванню правового світогляду молоді, який включав би як систему теоретичних поглядів на права і основні свободи людини, так і відповідну життєву позицію, моральні та ціннісні орієнтири, ідеали, переконання. Важливим аспектом правового виховання є формування в студентів сучасних уявлень про роль жінки в суспільстві, про гендерну рівність та необхідність поліпшення становища жінок. Для реалізації цього напрямку роботи факультет підтримує тісні зв'язки з різноманітними громадськими організаціями міста та в співпраці з ними проводить просвітницько-виховні заходи для студентів (наприклад, 2009–2010 н.р. спільно з громадською організацією "Вихід е!" було проведено тематичні заходи з протидії насилля). Як один з аспектів реалізації громадянсько-правового виховання на факультеті активно діє волонтерський загін, учасники якого щорічно беруть участь у багатьох благодійних акціях для дітей-сиріт, дітей-інвалідів, а також просвітницьких заходах для учнівської та студентської молоді. У 2009–2013 рр. студенти факультету та члени студентського самоврядування брали активну участь в організації і проведенні міських акцій до дня Святого Миколая, Нового року та Різдва: "Різдвяний янгол", "Подаруй радість дітям", "Зроби світ кольоровим", благодійних концертів для дітей Градизької школи-інтернату, а також святкових концертів для дитячих садків та шкіл м. Полтави.

У рамках *естетичного виховання* кураторами академічних груп, кафедрами та виховним відділом психолого-педагогічного факультету ведеться активна робота із залучення студентів до відвідування концертів класичної музики, художніх виставок, театральних вистав та спектаклів, музеїв міста та області. Значну роботу в цьому напрямі здійснюють кафедри музики, хореографії та образотворчого мистецтва. Студенти психолого-педагогічного факультету беруть участь у роботі колективів художньої самодіяльності. Щорічно на факультеті проводять мистецькі заходи, що презентують творчі здобутки студентів, наприклад, 2001–2002 н. р. проведено виставу творів поетів, композиторів і творчих доробок викладачів і студентів "До тебе, Україно, струна моя перша озветься", концерт виконавців авторських творів "Таланти факультету презентують", гала-концерт за участю провідних колективів факультету "Для України жити, навчатися й творити" (2001–2002 н.р.) [1020]. Кафедрою хореографії на базі університету проводиться обласний фестиваль Народного танцю "Весняні передзвони" (2012, 2013 рр.). Упродовж 2013 р. студентським самоврядуванням спільно з виховним відділом факультету проведено ряд виставок творчих робіт студентів: виставка творчих робіт студентів-першокурсників "Handmade", виставка квіткових композицій "Дари осені", виставка фоторобіт студентів факультету "АРТ-прання" та ін.

Реалізуючи *інтелектуально-духовний напрям* виховання, виховний відділ факультету, студентське самоврядування та куратори груп залучають студентів до участі у різноманітних конкурсах інтелектуального та пізнавального спрямування. Кафедрою філологічних дисциплін та виховним відділом факультету традиційно проводяться конкурси та вечори студентської аматорської поетичної творчості. У 2009–2010 н. р. спільно зі студентським науковим товариством факультету та студентським деканатом організовано круглі столи з актуальних питань студентського життя: особливостей упровадження Болонського процесу, шляхів оптимізації працевлаштування молоді тощо. З 2009–2010 н. р. започатковано складання та ведення групами власного портфоліо, яке є способом фіксації, накопичення та оцінки досягнень групи в певний період її освітньої діяльності (в процесі навчання у виші). Портфоліо являє собою самопрезентацію групи, дає уявлення про результати індивідуального розвитку студентів, різноманіття їх творчої активності, інтересів, а саме: загальну інформацію про групу; інформацію про наукові здобутки (участь у конференціях, олімпіадах, конкурсах наукових робіт, публікації, іменні стипендії); інформацію про спортивні здобутки; інформацію про участь у колективах художньої самодіяльності; інформацію про участь у громадському житті факультету та студентському самоврядуванні; інформацію про волонтерську роботу (участь у благодійних та волонтерських акціях, заходах), інші здобутки студен-

тів. Усі матеріали портфоліо, за можливістю, ілюструються фото та підкріплюються ксероксами програм конференцій, сертифікатів, публікацій, грамот, подяк. Робота над портфоліо формує у студентів здібність до рефлексії, мотивує студента на отримання максимальних результатів у різних видах діяльності.

У рамках морального виховання кураторами та кафедрами регулярно проводяться бесіди на морально-етичну тематику, виховним відділом факультету спільно зі студентським самоврядуванням організуються заходи до відзначення Міжнародного дня миру, Міжнародного дня людей похилого віку, Дня солідарності з людьми, що живуть із ВІЛ, Міжнародного дня інвалідів, Дня матері, Міжнародного дня сім'ї та ін. Кафедрами організуються тематичні зустрічі з представниками громадських організацій. Спільно зі студентським деканатом студенти залучаються до участі у благодійних акціях "Милосердя" на допомогу дітям-сиротам, інвалідам, із малозабезпечених сімей.

Кураторами академічних груп, кафедрами, виховним відділом факультету проводиться робота із *трудового виховання* студентів, важливу роль у ньому посідають зустрічі з учителями шкіл, вихователями дошкільних закладів, практичними психологами, фахівцями соціальних служб, представниками Полтавського обласного молодіжного центру праці. Значна робота з *трудового виховання* проводиться викладачами факультету під час проходження студентами виробничих практик.

Екологічне виховання студентів факультету здійснюється кураторами академічних груп, які проводять бесіди та екскурсії до Ботанічного саду університету, музеї природничого факультету, дендропарку, біоценозів околиць міста. На факультеті проводяться заходи з відзначення Всесвітнього дня Землі, Дня оточуючого середовища, організуються фотовиставки та інформаційні стенди. Також студенти факультету долучилися 2010 року до насаджування дубового та соснового лісу в Полтавському районі в рамках проведення масових акцій із благоустрою існуючих та створення нових зелених зон, парків та скверів. Навесні 2010 та 2013 рр. студенти психолого-педагогічного факультету і члени волонтерського сектора здійснювали прибирання території, прилеглої до літературно-меморіального музею імені В. Г. Короленка, висаджувала там саджанці дерев та квітів. Не стояли осторонь студенти факультету і під час проведення всеукраїнського суботника, який відбувся навесні 2013 р. Тоді вони долучилися до прибирання територій, прилеглих до університету, та впорядкування території Співочого поля імені М. Чурай.

Актуальною проблемою є *утвердження здорового способу життя* серед студентської молоді. З цієї метою на факультеті спільно зі студентським самоврядуванням проводяться акції "Молодь обирає здоров'я", у рамках яких відбуваються конкурси соціальної реклами проти тютюнопаління, вживання

алкоголю та наркотиків, зустрічі з представниками громадських організацій, лікарями, фахівцями правоохоронних органів, бесіди, лекції, диспути, демонстрації просвітницьких відеофільмів. Значну роботу в цьому напрямку здійснюють куратори груп, а також викладачі кафедри природничих та математичних дисциплін. Спортивним сектором студентського деканату організуються квест-тури та спортивні змагання для студентів факультету.

До виховної роботи зі студентами на психолого-педагогічному факультеті активно долучаються магістранти, які проводять для студентів заходи, спрямовані на підвищення духовності, пропаганду здорового способу життя та підвищення культури поведінки.

Завдяки інформаційній відеосистемі, яка функціонує на факультеті, починаючи з 2009–2010 н. р., здійснюється постійна трансляція інформаційних повідомлень, культурних новин факультету, університету, міста та країни. Студенти мають змогу переглядати відеоролики культурного спрямування, мультимедійні презентації соціальної реклами, добірки афоризмів, прислів'їв, вислови відомих людей з морально-етичної проблематики. Під час відзначення пам'ятних дат (День пам'яті жертв Голодомору, День захисника Вітчизни, День Перемоги та ін.) на екрані транслюються короткі художні чи історичні відеоматеріали.

На факультеті створене сприятливе середовище для розкриття таланту кожного студента в *художніх колективах, творчих лабораторіях, спортивних гуртках та секціях*. Визнані й широковідомі сьогодні в Україні та за рубежом: український народний хор "Калина", народний самодіяльний камерний хор імені Павла Лиманського, народний ансамбль спортивного бального танцю "Грація", народний самодіяльний естрадно-музичний центр "Вікторія", народний ансамбль танцю "Весна", народний ансамбль сучасного балету "Марія", ансамбль танцю "Кредо", жіночий вокальний ансамбль "Свічадо", камерний ансамбль кафедри музики, чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст", студентський театр естрадних мініатюр "Фреш" та інші колективи.

Спортивна робота на факультеті завжди проводилася у двох напрямках: формування у студентів життєво необхідних фізичних навичок та проведення спортивно-масової роботи. Перший напрям здійснювався на заняттях із фізичного виховання згідно з програмою, розробленою кафедрою фізичного виховання та затвердженою радою інституту. Ця програма мала кілька розділів, відповідно до яких, студенти складали заліки, що й було оцінкою їхньої успішності [1015;1020].

Окрім занять із фізичної культури, значне місце в спортивній роботі зі студентами постійно відводилося участі у традиційних спортивно-масових заходах, які беруть свій початок із моменту заснування факультету. На той час поширеною формою роботи були спартакиади всередині факультету між

курсами та групами за наступними видами спорту: легка атлетика, літнє та зимове багатоборство, легкоатлетичний крос, кульова стрільба, волейбол, ручний м'яч, шашки та шахи [1020]. При всьому різноманітті – у них була одна мета: сприяти повноцінному фізичному розвитку студентів та здійснити відбір кращих спортсменів до складу факультетських команд, які брали участь у традиційній спартакіаді серед перших курсів, загальноінститутських комплексних олімпіадах та захищали честь області на республіканських і обласних змаганнях. Так, участь в університетській спартакіаді принесла факультету не одну перемогу: I місце – ручний м'яч (жінки), III місце – ручний м'яч (чоловіки), I місце – волейбол (жінки), I місце – гребля, I місце – зимове та літнє багатоборство, II місце – легка атлетика (1983 р.) Упродовж 1985–1987 рр. поспіль збірна команда факультету здобувала III місце серед 12 команд на спартакіаді факультетів міста [1016; 1019; 1021–1023]. Кращими студентами-спортсменами були: В. Співак, В. Мінак, К. Майборода, Л. Сухаренко, П. Барвенко, Н. Маловічко, Н. Михальська, В. Ступак, Л. Танцюра, Л. Товма, М. Панченко, Є. Криштопова, Г. Мордовець, Н. Бирюкова, Ю. Головка, А. Аверіна, С. Сідляк [1016].

Незважаючи на такі високі результати, у 80-х рр. XX ст. завданням факультету в спортивно-масовій роботі було досягнення того, щоб усі студенти, особливо ті, що проживають у гуртожитку, виконували вранішню гігієнічну гімнастику. Не припинялося проведення постійної роботи з резервом, використання якого дозволило б факультету зайняти ще вищі місця на спартакіаді факультетів міста. Було поставлено за мету, щоб кожен студент факультету був спортсменом-розрядником. Для підвищення мотивації студентів до участі в спортивному житті факультету оформлювалися інформаційні стенди, які відображали досягнення спортсменів факультету і спортивно-масової роботи в цілому. Також викладачами факультету надавалися додаткові консультації з навчальних дисциплін студентам, активно задіяним у спортивній роботі, з метою попередження відставання в навчанні.

Починаючи з 1986–1987 н. р. на факультеті була організована вранішня гігієнічна гімнастика для студентів та фізкультпауза за допомогою радіоузла, що сприяло запровадженню фізичної культури та спорту в побут студентів [1021]. Спортивно-масова робота здійснювалася навіть у вихідні дні. Так, студенти факультету за підтримки викладачів організовували лижні походи, туристичні змагання. З 1990 р. рівень фізичної підготовки студентів факультету дещо знизився, що стало підґрунтям для ухвалення радою факультету пропозиції про введення диференційного заліку з методики фізичного виховання [1015]. Таке рішення мало на меті надати заняттям із фізичної культури інструктивно-освітній характер, щоб випускники мали методичні й організаційні навички впровадження фізичної культури в життя та побут кожного учня.

Комплексний підхід до фізичного виховання студентської молоді факультету сприяв результативності участі в різноманітних змаганнях як регіонального рівня, так і проведених кафедрою фізичного виховання та ректоратом університету. Команда психолого-педагогічного факультету завжди посідала провідні позиції, перебуваючи в трійці кращих.

З кінця 90-х рр. спостерігається збільшення кількості студентів, залучених до участі в спортивних змаганнях. Активно беруть участь в університетських та міських змаганнях Р. Норкін, С. Артюх, Т. Сахно, В. Слись, О. Головченко, О. Пупченко, Є. Стаднік, Є. Бузинська, В. Євсєвський, О. Івахненко, В. Гадяка, А. Завгородня, Л. Бут, О. Ширманова, В. Манучаров, Т. Сальваровська, В. Прихидько, О. Длупак, К. Костенко, Й. Яблуновська, Д. Немчук, Т. Безик, О. Лисенко, Т. Шешеня, В. Антонець, В. Коконенко, І. Бондаренко, Н. Литвиненко, О. Поліщук, М. Правда, Я. Сіваєв, С. Чернета, І. Тітов, Б. Сафонов, Р. Пугасей, Л. Цику [1015].

Активізація студентської молоді, збільшення інтересу до спортивної діяльності мали позитивні результати. Так, наприклад, 2002 р. волейбольні жіноча та чоловіча команди здобули II місце на університетській спартакіаді. Цього ж року студенти факультету здобули II місце з настільного тенісу, I та II місце з плавання на дистанції 50 м [1020].

Види спорту, що входили до спартакіад, із кожним роком доповнювалися та змінювалися. Так, із більш пізніх нововведень варто відзначити проведення змагань із ритмічної гімнастики, яке традиційно відбувалося навесні та було найвидовищнішою та найяскравішою складовою спартакіади. Окрім участі у спортивних змаганнях, студенти факультету залучалися до спортивно-масових заходів міста на стадіоні "Ворскла", Співочому полі Марусі Чурай, в естафеті до Дня здоров'я.

Нині спортивна робота на факультеті спрямована на агітацію та пропаганду фізичної культури і спорту як засобу виховання й зміцнення здоров'я, покращення оздоровлення молоді, виявлення найсильніших студентів-спортсменів для поповнення збірних команд факультету, підготовка до здачі комплексу ЦКП фізичного виховання. Фізичне виховання студентської молоді на психолого-педагогічному факультеті здійснюється відповідно до Концепції національного виховання студентської молоді (додаток до рішення колегії МОН від 25 червня 2009 р. №7/2-4), що передбачає формування знань і навичок фізичної культури в житті людини, виховання відповідального ставлення до свого здоров'я, здорового способу життя, забезпечення повноцінного фізичного розвитку студентів, фізичне, духовне та психічне загартування, формування потреби в безпечній поведінці, протидію та запобігання негативним звичкам, профілактику захворювань, створення умов для активного відпочинку студентів.

Виконання вимог сьогодення до проведення спортивно-масової роботи здійснюється шляхом залучення студентства до участі у традиційній спартакіаді, яка проводиться у два етапи: перший – масові змагання в навчальних групах, курсах, відділеннях; другий – фінал загальноуніверситетської спартакіади, яка включає легкоатлетичний крос, баскетбол (чоловіки), міні-футбол (чоловіки), настільний теніс (чоловіки, жінки) та волейбол (чоловіки, жінки).

Результатом роботи з фізичного виховання та утвердження здорового способу життя останніх років є здобуті перемоги, серед яких: III місце загальнокомандної першості традиційної спартакіади ПНПУ серед факультетів (2008, 2010, 2011, 2013 рр.), II місце з легкоатлетичного кросу (2008 р.), I місце з настільного тенісу (2010 р.), II місце з міні-футболу (2010 р.), I місце з волейболу (жінки; 2010 р.) традиційної спартакіади ПНПУ імені В. Г. Короленка серед фа-

Збірна психолого-педагогічного факультету з легкої атлетики. 2011 р.

культетів, I місце з настільного тенісу (2010 р.), III місце з міні-футболу (2008 р.) традиційної спартакіади серед перших курсів ПНПУ імені В. Г. Короленка, I та II місця з настільного тенісу IX універсиади Полтавщини (2009 р.), III місце в змаганнях із міні-футболу на приз ректора ПНПУ, професора М. І. Степаненка (2011 р.), III місце в змаганнях із черлідінгу на приз ректора ПНПУ, професора М. І. Степаненка (2011 р.), II місце (команда з черлідінгу) та I і II місця у сольних виступах із стрітфлексу (Я. Коляда, С. Бабенков) на відкритому чемпіонаті м. Полтави з черлідінгу (2012 р.).

Вагомою складовою системи виховної роботи на факультеті є музейне виховання. На факультеті діють музеї: аудиторія-музей історії факультету, музей В. М. Верховинця та українського народного хору "Калина", музей декоративно-ужиткового мистецтва, аудиторія імені П. Т. Лиманського та аудиторія-вернісаж. Їх естетичному оформленню факультет завдячує творчій групі викладачів та студентів на чолі з викладачем кафедри образотворчого мистецтва В. С. Бабенком. Створений ними естетичний простір виконує важливі виховні функції. У ньому відображено етнографічні традиції Полтавщини, історію психолого-педагогічного факультету та творчі здобутки його колективу. Метою музейного виховання на факультеті є формування у студентів почуття поваги до навчального закладу, збереження історичного зв'язку, кращих традицій факультету. На матеріалах факультетських музеїв студенти вчать шанувати та поважати митців України, імена яких пов'язані з історією та сьогоденням факультету, відчувають гордість за можливість спілкування з відомими в країні особистостями. Відбувається становлення студентської самосвідомості та відчуття важливості свого майбутнього професійного призначення.

Структурно об'єднано в систему цілеспрямованих заходів із виховання студентської молоді є *робота кафедр факультету*. Особливістю виховної роботи кафедр є використання викладачами виховного потенціалу змісту навчальних дисциплін як гуманітарного, так і природничо-математичного циклів. Виховна робота кафедр представлена так: позааудиторна робота (робота зі студентським активом, виховання навичок організаторської роботи, участь у громадських та культурних заходах на курсі), робота кураторів академічних груп (участь у громадських та культурних заходах в академічній групі, робота з активом академічної групи, індивідуальні виховні роботи зі студентами, виховні роботи серед студентів, що мешкають у гуртожитку), виховна робота у навчальному процесі (формування професійних якостей під час лекцій, семінарських занять, виховання позитивних якостей та рис характеру в процесі вивчення навчальних дисциплін, виховання загальної культури майбутнього спеціаліста, виховання професійної культури сучасного спеціаліста).

Викладачі кафедр психолого-педагогічного факультету реалізують завдання з формування культурної особистості студента безпосередньо у навчальному процесі. Відзначимо діяльність кафедри філологічних дисциплін із формування у студентів мовленнєвої та комунікативної культури; кафедр хореографії, музики та образотворчого мистецтва з формування сценічної культури, культури виконавської майстерності, естетичної культури; кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін із формування аспектів креативної особистості; кафедри природничих та математичних дисциплін із формування екологічної та валеологічної культури студент-

ства; кафедр психології, соціальної та корекційної педагогіки, дошкільної та початкової освіти у формуванні професійної культури особистості, культури спілкування та міжособистісних взаємин.

На кафедрі соціальної і корекційної педагогіки під час викладання навчальних курсів здійснюється ефективний виховний вплив на студентську молодь із метою формування стійкої особистісної позиції, орієнтованої на здоровий спосіб життя, уміння долати кризові ситуації, робити правильний соціально-педагогічний прогноз, розумітися у власних проблемах соціалізації. У процесі вивчення цих дисциплін студенти набувають таких особистісних рис характеру, як милосердя, емпатія, толерантність, емоційна культура поведінки тощо. Основним принципом виховної роботи кафедри є спрямування студентів на особистісне переживання та осмислення кожним власних проблем соціалізації як умови успішного професійного становлення майбутнього педагога. Викладачі кафедри організують лекторії за участю фахівців соціальних служб та громадських організацій міста. Ефективними з виховної точки зору є навчальні й виробничі практики, які проходять майбутні фахівці, активна співпраця з різноманітними закладами соціально-психологічних служб міста та області, зокрема Полтавським товариством інвалідів-спинальників "Аріс", благодійним фондом "Антиснід", редакцією газети "Біла альтанка", Полтавським обласним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді. Студенти є волонтерами Полтавського обласного центру соціальних служб для молоді, де здійснюють безкоштовну анонімну психологічну допомогу та консультування.

На кафедрі філологічних дисциплін традиційними стали літературні вечори та вечори рідної мови, конкурси молодих майстрів слова, конкурси знавців української мови. Яскравими прикладами таких заходів є літературний вечір "Золота осінь" (доц. О. В. Халчанська, доц. С. П. Олійник, 2000 р.), конкурс молодих літераторів "Слова морська глибина" (доц. О. О. Григор'єва, 2000 р.), літературно-мистецькі композиції "Як добре те, що смерті не боюся я..." Життя і творчість Василя Стуса" в програмі Тижня факультету 2007 р., "О, слово рідне, хто без тебе я..." (О. Павличко) в програмі Тижня факультету 2010 р., "Знову день переходить у ніч..." в програмі Тижня факультету 2012 р., "У твоїй любові до Вітчизни сто віків є чим на світі жити" у програмі Тижня факультету 2013 р. (доц. М. П. Волочай), вечори студентської аматорської поетичної творчості "Повінь душі" (доц. О. О. Рудич, доц. Ю. С. Стиркіна), майстер-класи "Шекспір у світовому просторі" (доц. О. О. Рудич, доц. О. Ю. Тупиця), "Німецькі свята і традиції" (доц. О. В. Дмитренко, доц. О. Ю. Тупиця). 2002 р. викладачами кафедри проведено літературні читання до дня народження Т. Г. Шевченка "Доля жінки і дитини у творчості великого Кобзаря" [1020]. Зазначені заходи сприяють формуванню національно-патріотичних рис характеру майбутньо-

го педагога, створюють умови для стимулювання професійного становлення студента, його творчого самовираження.

Специфіка кафедри природничих і математичних дисциплін дозволяє здійснювати активну екологічно-освітню виховну діяльність під час проведення лекційних, практичних занять та польових практик із дисциплін соціо-екологічного та валеологічного циклів (аналіз і опис студентами історико-краєзнавчих особливостей місцевості, особливостей екології рідного краю) та проведення екскурсій до Ботанічного саду ПНПУ імені В. Г. Короленка, біоценозів міста [1019; 1021]. Викладачами кафедри систематично проводяться лекції-бесіди для студентів, зокрема у своїх лекціях доц. О. І. Березан висвітлює питання запобігання інфекціям, що передаються статевим шляхом, гігієни статевих стосунків, підготовки до майбутнього материнства та шляхів збереження здоров'я поколінь; доц. В. М. Помогайбо розкриває проблеми збереження здорового генофонду нації, доц. А. В. Петрушов – питання профілактики основних розповсюджених захворювань людей, доц. І. В. Беседіна – аспекти культури поведінки студентів у взаємостосунках та ін.

Значну виховну роботу з формування культури студентської молоді здійснює кафедра культурології та методики викладання культурологічних дисциплін. За п'ятирічну історію розвитку кафедри традиційним стало проведення викладачами (ст. викл. Р. В. Коровіна, доц. Т. Я. Руденко) круглих столів на культурологічну тематику, а також організація кафедрою щорічної презентації груп "Ми – культурологи" (ст. викл. Д. М. Кравченко, асист. Н. С. Науменко).

Викладачі кафедри початкової та дошкільної освіти у ході лекційно-практичних занять використовують виховний потенціал психолого-педагогічних дисциплін. У виховній діяльності кафедри поєднуються різноманітні форми індивідуальної та консультативної роботи, систематично проводяться бесіди на морально-етичну тематику та зустрічі з вихователями та методистами ДНЗ м. Полтави та області.

Мета виховної роботи кафедри психології передбачає створення умов для особистісного, морального, інтелектуального, творчого і професійного розвитку студентів, що сприяє в майбутньому їхній ефективній адаптації в соціокультурному середовищі суспільства. Викладачі кафедри сприяють формуванню світоглядних цінностей студентів, у яких виражене ставлення людини до цінностей соціального життя: "Я", "Інші", "Праця", "Добро", "Творення", "Толерантність". Традиційними у виховній роботі кафедри стали проведення завідувачем кафедри, професором В. Ф. Моргуном лекцій-диспутів "Критерії справжнього кохання" та конкурс "Психологія і мультимедіа. Зроби навчання яскравішим" (доц. А. С. Харченко).

Виховна робота кафедри образотворчого мистецтва спрямована на розвиток творчої уяви, естетичного смаку, почуття краси, творчої активності

студентів. Викладачі кафедри систематично залучають студентів до відвідування творчих майстерень художників і виставок, організованих Полтавською спілкою художників України у художньому музеї (галерея мистецтв), Художньому салоні, Полтавському краєзнавчому музеї.

Напрямом роботи кафедр музики та хореографії є естетичне виховання студентської молоді через організацію широкої мережі концертів викладачів і студентів, залучення студентів до мистецьких заходів міста, участь у роботі творчих лабораторій та колективів художньої самодіяльності, проведення творчих вечорів, мистецьких віталень, мистецьких лекторіїв. Завідувачем кафедри музики, доцентом О. О. Лобач сплановано роботу музично-культурологічного лекторію "Відомі та невідомі сторінки культурного життя Полтавщини XVII–XIX століть". Завідувачем кафедри хореографії доцентом П. С. Гюргелем організовано активну роботу студентів у творчих лабораторіях, яка в різні роки здійснювалася на базі дитячого танцювального клубу "Перші кроки" обласної школи-інтернату для дітей-сиріт; секції спортивного танцю ДЮСШ при облраді спортивного товариства "Колос"; хореографічного колективу Опішнянського колегіуму мистецтв; хореографічного колективу "Міленіум" середньої школи № 5 м. Полтави; дитячо-спортивного танцювального клубу "Альянс" міського Будинку культури тощо.

Важливим завданням виховної роботи кафедр факультету є *організація виховної роботи в гуртожитку*, зокрема бесіди щодо дотримання санітарно-гігієнічних норм, морально-етичних правил співжиття тощо. Найбільш типовими темами бесід є: "Ознайомлення з правилами проживання в гуртожитку", "Санітарний стан твого приміщення", "Економія електроенергії", "Організація дозвілля", "Стосунки між мешканцями гуртожитку та обслуговуючим персоналом", "Культура стосунків", "Гігієна розумової та наукової праці", "Здоровий спосіб життя – основа здоров'я", "Комп'ютер у житті сучасного студента", "Мистецтво організації вільного часу", "Психологічний клімат кімнати", "Сексуальність і кохання", "Чистота це здоров'я", "Я майбутня мати", "Мій режим дня", "Паління шкодить Вашому здоров'ю", "Гуртожиток мій дім", "Майбутнім подружжям", "Побут у житті студента", "Шляхи попередження конфліктів у спілкуванні" і т. ін. [1020]. Виховання в гуртожитку здійснюється і силами студентського самоврядування, наприклад, ще 1987–1988 н. р. у гуртожитку організовано роботу щотижневого клубу "Педфаківець", коли кожна секція раз на рік мала підготувати цікавий вечір для інших мешканців гуртожитку [1019].

Активну роль у вирішенні основних завдань виховної роботи зі студентами відіграє інститут кураторів, який забезпечує організацію роботи на рівні академічної групи. Планами виховної роботи кураторів передбачено реалізацію всебічного та гармонійного розвитку студентської молоді через націо-

нально-громадянське, моральне, політичне, правове, трудове, екологічне, фізичне, естетико-художнє виховання та активну участь студентів у громадському житті факультету й університету. Куратор академічної групи виконує такі функції: аналітичну, організаторську, комунікативну та функцію соціалізації. Аналітична функція пов'язана з вирішенням питань планування та організації виховної роботи на основі вивчення міжособистісних стосунків студентів групи, мотивів їхньої навчально-пізнавальної діяльності, соціально-побутових умов життя тощо. Організаторська функція забезпечує надання необхідної допомоги студентському самоврядуванню в організації дозвілля, залученні студентів до різноманітних видів діяльності відповідно до особистісних інтересів та соціальних запитів молоді. Реалізація комунікативної функції передбачає здійснення необхідної корекційної роботи зі студентами для створення мікроклімату, що впливає на підвищення статусу окремих членів колективу та забезпечує позитивні зміни в міжособистісних стосунках. Куратор є посередником у вирішенні різноманітних питань, що виникають між адміністрацією, викладачами та студентами. Функція соціалізації розуміється так: у гуманістично-орієнтованій взаємодії "педагог-студент" куратор академічної групи сприяє вихованцю в особистісно-духовному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм і цінностей.

Зміст роботи кураторів на психолого-педагогічному факультеті змінюється та коригується у відповідності до курсу, на якому навчаються студенти. Так, на першому курсі основою діяльності є сприяння адаптації студентів до нових умов навчання та засвоєнню прийомів організації їх самостійної роботи, ознайомлення з історією, традиціями університету й факультету, специфікою кафедр, діяльністю творчих художніх колективів факультету тощо. Діяльність куратора другого-третього курсів передбачає організацію, спільно зі студентським самоврядуванням, різноманітних форм виховної позааудиторної роботи в групі; залучення студентів до різноманітних виховних заходів на рівні факультету чи університету в межах міста та області; систематичне проведення кураторських годин; вивчення інтересів, запитів студентів, а також міжособистісних стосунків у академічній групі. Орієнтовний зміст діяльності куратора четвертого курсу включає залучення студентів до науково-дослідницької роботи в студентському науковому товаристві, участі у предметних олімпіадах; надання необхідної допомоги студентам під час організації педагогічних практик. На п'ятому курсі куратор групи, окрім уже зазначених видів роботи, консультує студентів, які навчаються за індивідуальним графіком, допомагає у працевлаштуванні.

Питання організації виховної роботи кураторами в академічних групах на психолого-педагогічному факультеті систематично розглядаються на засідан-

нях ради факультету. Наприклад, у грудні 2000 р. комісія у складі заступника декана з виховної роботи В. І. Березан, асист. Л. І. Сокіл, асист. Т. Ф. Рибаса досліджувала роботу кураторів перших курсів [1015], у лютому 2010 р. було створено комісію у складі доц. А. С. Харченко, ст. викл. Г. В. Пужай, асист. Д. М. Кравченка, яка ґрунтовно проаналізувала роботу кураторів академічних груп на основі документів, що регламентують роботу кураторів як у вишах України, так і в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка; бесід із заступниками декана психолого-педагогічного факультету; вивчення протоколів засідань кафедр факультету, де заслуховувалися питання про виховну роботу кураторів у академічних групах; аналізу планів та звітів кураторів груп; анкетування "Куратор очима студентів" серед студентів I-V курсів факультету (стаціонарного відділення). Результати роботи комісії з організації виховної роботи кураторами в академічних групах на психолого-педагогічному факультеті було представлено на засіданні ради факультету (протокол № 11 від 9 березня 2010 р.).

Кращими кураторами в різні періоди факультетської історії були визнані: М. Й. Алексюк, Л. М. Трищ, М. Л. Семенюченко, Л. А. Левченко, В. Х. Нечипоренко, Т. М. Бугаєць, Н. В. Косенко, С. А. Семеняк (у 80-х рр.) [1019; 1021; 835], Н. І. Рибас, В. І. Багрий, Г. В. Пужай, В. П. Шпак, М. Д. Тугіна, Л. І. Сокіл, Г. Ф. Ірза, А. В. Литвиненко [1015], Н. Ю. Дем'янюк, І. В. Мостова, О. А. Остряньська, А. С. Харченко, О. В. Халчанська, Ж. О. Шиян, В. М. Степаненко, О. О. Бабенко, В. Х. Нечипоренко, О. А. Лаврінченко, В. М. Цимбал, В. І. Березан, Т. І. Губіна (у 90-х рр.), Л. В. Зімакова, Ю. С. Стиркіна, О. А. Жиров, Л. С. Москаленко, А. В. Пасічніченко, О. А. Остряньська, І. В. Карапузова, В. А. Ржеко, О. О. Рудич, М. П. Волочай, О. В. Дмитренко, Н. М. Буць, Л. І. Куторжевська, З. В. Резніченко, Ю. Л. Горбенко, Л. П. Клевака, Л. В. Литовченко, Т. В. Батієвська та ін. (у 2000-х рр.) [1015].

Педагогічно правильно здійснена діяльність куратора академічної групи дозволяє досягти значних результатів у вихованні студентської молоді. Так, на факультеті забезпечується стабільний режим роботи академічних груп, відсутні серйозні випадки порушень трудової та навчальної дисципліни студентами; у більшості груп налагоджений мікроклімат, що сприяє самореалізації особистості кожного студента.

У системі організації та координації виховної роботи факультету значна роль належить *органам студентського самоврядування*. Це досить дієва структура з активною життєвою позицією та правами керівництва, за участю якої проходить організація усіх заходів факультету. Діяльність органів студентського самоврядування спрямована на удосконалення навчально-виховного процесу, здійснення контролю за навчальною і трудовою дисципліною, формування почуття відповідальності за доручену справу, активізацію соці-

альної позиції, максимальне виявлення та реалізацію творчих здібностей студентів. Це своєрідна школа майбутнього організатора, керівника, практичного психолога та соціального працівника, яку проходять під час виконання своїх обов'язків студенти – члени цієї факультетської організації.

Традиції діяльності студентського самоврядування зародилися та функціонували з перших років існування факультету. На початковому етапі до його складу входили старости, культорги та профорги груп. Основними задачами, на виконання яких була спрямована робота студентського органу управління, були контроль за відвідуванням і успішністю та робота зі студентами в гуртожитку [1019; 1022]. Лідером студентського активу в ті роки була Людмила Михайлюк. Першими студентськими деканами факультету стали: 1980–1984 рр. – Наталя Мацак (нині доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Н. М. Манжелій), 1984–1987 рр. – Вікторія Гаврилюк (нині доцент кафедри музики, заступник декана з практик В. С. Ірклієнко). У той час студентський деканат, очолюваний Наталією Мацак та Вікторією Гаврилюк, успішно працював у напрямі контролю стану навчального процесу. На засіданнях студентського активу протягом року було заслухано звіти студентів із низькою успішністю у навчанні, а також тих, хто мав за час екзаменаційної сесії лише задовільні оцінки [1019; 1021–1026].

З метою досягнення більшої ефективності виховної роботи на факультеті використовувалися різні форми та методи виховання, координовано форми студентського самоврядування (студеканат, комітет комсомолу, профком); проводилися спільні засідання для прийняття єдиних рішень для підвищення ролі студентського самоврядування з метою більш глибокого аналізу ситуації на факультеті, виявлення недоліків та їх ліквідації [1025].

У 1987–1988 н. р. на раді факультету починають обговорюватися питання розвитку та покращення студентського самоврядування, зароджується традиція студентських наставників шляхом залучення студентів випускних курсів до роботи з першокурсниками. Цього року було ухвалено рішення про заміну кураторів академічних груп консультантами, яких призначали зі складу студентів старших курсів [1019; 1021]. Посаду студентського декана обіймала Олена Климко, за якої студентський актив займався питаннями поселення в гуртожиток, призначенням стипендії, наданням відпусток та включав профбюро факультету [1026]. Спільно із заступником декана з навчальної роботи члени студентського активу проводили роботу із "невстигаючими" студентами, з тими, хто не відвідував заняття без поважних причин. Уживалися заходи для боротьби із запізненнями студентів – знімалися стипендії, відбувалось виселення з гуртожитків [1019].

Студентський актив почав брати участь у діяльності "Школи вожатого". Було запропоновано організувати групи студентів для роботи зі складними підліт-

ками, використовуючи досвід А. С. Макаренка і його послідовників [1019]. Окрім того, студентський деканат активно долучається до здійснення морального та естетичного виховання студентів факультету. За його участю здійснюється організація та проведення зустрічей із ветеранами Великої Вітчизняної війни, митцями, передовими вчителями міста та області, надається допомога в проведенні традиційного конкурсу художньої самодіяльності перших курсів, інсценізації казок, свята "У нас у гостях батьки", зустрічі з випускниками минулих років, студентських ярмарків, які проходили на факультеті два рази на рік, а вичурені кошти передавались у Фонд миру та в Дитячий фонд [1019].

У гуртожитку № 1, де проживали студенти педагогічного та історичного факультетів, систематично проводились конкурси на кращу кімнату, секцію, поверх [1021]. Неодноразово кімнати педагогічного факультету були кращими.

У першій половині 90-х рр. ХХ ст. під загальним впливом складної соціально-політичної ситуації, яка панувала в країні, активність органів студентського самоврядування знижується. Проте повністю діяльність студентської ради факультету не припиняється, вона узгоджується з деканом та заступниками. Студентськими деканами в цей період були Ірина Іванова, Людмила Пугач. За їх участі регулярно відбуваються старостати, спільно з виховним відділом факультету проводиться театралізована самопрезентація груп I курсу та "Театр казок" [1015;1019].

Нова потужна хвиля в розвитку студентського самоврядування розпочинається наприкінці 90-х рр. з приходом Н. Д. Карапузової на посаду декана факультету. Збільшення спеціальностей, а відповідно й кількості студентів, зміна вимог до підготовки майбутніх працівників освіти привели до необхідності переосмислення специфіки діяльності студентського активу. Таким чином, було вибудовано структуру виборних органів студентського самоврядування та власне структуру їхньої діяльності. Ініціативу декана підтримали сестри Оксана та Ольга Параки, Людмила Мельниченко, Іванна Комісар, Катерина Клімко, Наталя Нарадько, Олександр Густодим, Роман Павлюк, які складали актив студентського самоврядування факультету в кінці 1990 на поч. 2000-х рр. [1015]. 1999 р. студентським деканом обрано Наталію Нарадько.

З часом відбувається визначення основних завдань *органів студентського самоуправління*, які включають: удосконалення навчально-виховної, науково-дослідницької, спортивно-масової, естетичної роботи; роботи в студентському гуртожитку з організації побуту та дозвілля; соціальний захист прав та інтересів студентів; співробітництво з іншими навчальними закладами і молодіжними організаціями. Для ефективного виконання поставлених завдань студентське самоврядування наділено повноваженнями: користуватися навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою й

оздоровчою базою вищу; мати доступ до інформації; бути представниками у керівних органах навчального закладу; самостійно вирішувати питання своєї діяльності.

Із визначенням завдань та набуттям повноважень, відповідно, у студентського самоврядування з'являються обов'язки, які передбачають здійснення діяльності в інтересах студентів і для студентів, захист їхніх прав та інформування, чітке дотримання законодавства України, а також звітування перед студентством та адміністрацією навчального закладу про свою діяльність. З метою посилення ефективності діяльності студентського самоврядування здійснено розподіл великого обсягу роботи за секторами. Так, було сформовано культурно-масовий, спортивний, інформаційний, профспілковий сектори, студентське наукове товариство та обрано відповідальних за здійснення роботи в гуртожитку. Діяльність кожного сектора була спрямована на виконання певного напрямку роботи [1015].

Організацією *спортивної роботи* на факультеті, співпрацею із заступником декана зі спортивної роботи, залученням студентів до участі у факультетських та університетських спортивних змаганнях, спартакіадах у різні роки займалися: Олександр Арнаутов, Леонід Василенко, Микола Сердюк, Владислав Доні, Олександр Василенко. Навчальна робота, яка передбачала контроль за відвідуванням, успішністю, ліквідацією академічних заборгованостей, підтримування зв'язків із батьками та їх інформування про стан успішності студентів, унесення пропозицій щодо поліпшення планування та організації навчально-виховного процесу виконувалася студдеканом, заступниками, старостами спеціальностей, старостами академічних груп та заступниками старост. Керівниками навчального сектора були Єлизавета Кузнецова, Галина Мартазіна, Мелітина Тищенко, Вікторія Конденко, Вікторія Дериведмідь та ін. *Наукова робота* здійснювалася головою студентського наукового товариства, заступником та відповідальними за наукову роботу зі спеціальностей шляхом заохочення студентів до наукової діяльності, інформування про проведення наукових конференцій та дискусійних клубів. Такі функції в різні роки діяльності самоврядування здійснювали Ольга Червінська, Тетяна Резніченко, Наталя Яремака, Віталій Лаврінченко, Наталя Метельська, Віка Філоненко, Лілія Кудря, Альона Белакова, Юлія Порохня та ін.

Робота з організації виховних заходів факультету (художнє, музичне, хореографічне оформлення); заохочення студентів до художньої самодіяльності; підтримки взаємозв'язків із творчими колективами факультету та інформування студентів про їх досягнення покладалася на *культурно-масовий сектор*, до якого входили культорг факультету, його заступник та культорги груп. Значних успіхів у цьому напрямку досягли: Сергій Сідоренко, Марина Іванісо-

ва, Любов Химочка, Микита Воловод, Світлана Тимченко, Андрій Кравчук, Вікторія Кравчук, Наталія Ломакіна, Дар'я Бурмістрова, Людмила Бабенко, Валерія Коцур, Людмила Супрунова, Олена Лесікова, Марина Малахова, Олександр Білоконь, Наталія Куріпта, Тетяна Корсун, Марія Самохвалова та ін.

Соціально-правовий захист, співпраця зі студентами, що належать до пільгових категорій населення, інформування про можливості надання пільг та можливості працевлаштування, контроль за санітарним станом навчальних приміщень, організація чергування під час проведення заходів факультету покладалися на профорга факультету, заступника, відповідального за роботу із соціально-правового захисту, профоргів груп, які входили до *профспілкового сектора*. Посади голів студентського профкому факультету обіймали Світлана Талько, Наталія Продан, Ірина Шокодько, Анна Солінська та ін. Інформаційний сектор у складі студентського декана та його заступника зі зв'язків з громадськістю проводив роботу з розширення та підтримання зв'язків з іншими університетами, громадськими та студентськими організаціями, інформував студентів про волонтерську роботу (Артем Колос, Юлія Савельєва, Ірина Когут, Роман Громцев, Марина Смирнова, Олена Івер, Ірина Грищенко, Наталія Жамардїй, Михайло Запорожан, Роман Івановський та ін.). *Робота в гуртожитках* проводилася старостою гуртожитку, його заступником та старостами "крил" у співпраці з деканом, господарською службою університету, директором студентського містечка, завідувачами гуртожитку. Така співпраця передбачала вирішення питань поселення, організацію побуту, відпочинку та дозвілля студентів, участь в організації ремонту кімнат, забезпечення зберігання в належному стані приміщень, обладнання та іншого майна, організацію чергування студентів та сприяння налагодженню пропускового режиму в гуртожитку, організацію змагань на кращу кімнату, пропаганду здорового способу життя, профілактику правопорушень [1017;1018]. Посади старост гуртожитку обіймали: Наталія Таран, Юлія Комишан, Євген Іщенко, Яна Коваленко, Алла Гаценко, Юлія Чернобай та ін.

Завдяки злагодженій діяльності всіх секторів студентського самоврядування факультету протягом 1999–2003 н. р. було організовано заходи благодійного, містецького, пізнавального характеру. За участі активу факультету проведено презентацію груп першого курсу "Зорепад" та конкурс студентів другого курсу "Театр казок". У рамках святкування Дня студента було відзначено день студентського самоврядування. У період Новорічних та Різдвяних свят проведено новорічні ранки для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Студенти факультету брали участь у загальноуніверситетському концерті, присвяченому дню виведення військ з Афганістану. До Дня Святого Валентина спільно із заступником декана з виховної роботи здійснено свят-

кове оформлення поверхів та організовано конкурсно-розважальну програму [1015;1017;1018;1020]. Члени студентського активу долучались до проведення та організації таких заходів, як гала-концерт естрадно-музичного центру "Вікторія" "Тобі дарую цю весну", масове обрядове дійство "Народний календар", творчий звіт секції хореографії, конкурс виконавської майстерності студентів спеціальності "Початкове навчання та музика", виставка "Світ наших захоплень", "Таланти факультету презентують...", конкурс з аеробіки серед студенток факультету, концерт художньої самодіяльності, виступ студентського театру естрадних мініатюр "Ананас".

Велика увага приділялася пропаганді здорового способу життя та оздоровленню студентів. Так, за підтримки студентського деканату студенти факультету щомісячно забезпечувались путівками для профілактичного лікування та реабілітації. Не стояли осторонь і в питаннях доброчинності та волонтерської роботи: за участі студентського самоврядування пройшов збір коштів на пам'ятник В. Г. Короленкові та до Червоного Хреста [1023;1025]. Студентський декан і старости спеціальностей регулярно контролювали журнали академічних груп, проводили збори старост та культурів. Щотижня відбувалися збори студдеканату, на яких обговорювались питання навчання, дозвілля, проживання в гуртожитку, підготовка різноманітних заходів та зустрічей. Також самоврядування факультету завжди підтримувало ініціативу студентів до участі у спортивних змаганнях та міжфакультетських спартакиадах.

Протягом 2002–2003 н. р., окрім традиційних видів діяльності, студдеканат проводив випуск стіннівок психолого-педагогічного факультету, організував ряд заходів у школах міста з питань екологічного виховання та оформив фотовиставку "Людина і природа", надав допомогу кураторам в організації і проведенні медичного огляду студентів [1020]. З нагоди Дня вчителя та Міжнародного дня студента на факультеті проводилися святкові заходи. Продовжувала здійснюватися активна робота в гуртожитку. З метою організації дозвілля проведено ряд вечорів відпочинку в гуртожитку № 1. Посилювалася волонтерська робота на факультеті, зокрема проводились благодійні акції "Милосердя", що були спрямовані на допомогу малозабезпеченим сім'ям, дітям-сиротам, інвалідам та ін. [1020].

2003–2004 н. р. відзначився зміною студентського декана, було обрано Людмилу Мельніченко, яка виконувала ці функції до 2005 р. У цей час у роботі студентського самоврядування активно були задіяні понад 200 чоловік – це голови секторів, старости та їхні заступники, культурги і профоргани академічних груп, студентські куратори [1018]. З 2005 р. по 2009 р. обов'язки студентського декана виконувала Ірина Литовка. Протягом цього періоду відбулася перебудова секторів студентського самоврядування, зумовлена збільшенням

у суспільстві проблем соціального характеру та зростанням кількості незахищених верств населення, що стало підґрунтям для розвитку волонтерського руху та призвело до необхідності створення на факультеті окремого волонтерського сектора, робота якого полягала в проведенні благодійних акцій та концертів, залученні волонтерів зі студентів факультету до участі в благодійній діяльності. Очолила новостворений сектор Аліна Мовчан. Надалі цю посаду обіймали: Тарас Гербіченко, Руслана Кузін, Ігор Тараненко, Мар'яна Шкуратько, Тетяна Прасоленко, Анастасія Годована, Оксана Лашенкова та ін. Культурно-масовий сектор розширюється та перейменовується на художню раду. Робота інших секторів, як і раніше, була спрямована на контроль за навчальною успішністю, організацію дозвілля студентів, участь у виховних заходах факультету, університету та міста, пропаганду здорового способу життя, налагодження зв'язків із громадськими організаціями міста. Ефективність діяльності студентського самоврядування забезпечувалася злагодженістю дій голів усіх секторів.

У 2007 р. за зразком органу студентського самоврядування психолого-педагогічного факультету була створена *Студентська рада університету*, яка об'єднала студентських деканів та активістів усіх факультетів університету. Представником від психолого-педагогічного факультету була Ірина Литовка. На основі положення про діяльність органів студентського самоврядування факультету було створено положення про студентське самоврядування в ПДПУ імені В. Г. Короленка, яким надалі скеровувалася робота Студентської ради.

У 2009–2010 н. р. студентським деканом було обрано Олену Лесікову. Цього ж року волонтерський сектор перейменовано на соціальний сектор у зв'язку з розширенням обсягу та характеру виконуваної роботи. Відтепер його

Студенти психолого-педагогічного факультету – волонтери міського та районного центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. 2007 р.

члени займаються не лише волонтерською роботою спільно із соціальними центрами міста та області, а й співпрацюють із громадськими організаціями, такими як Реабілітаційний центр "Вихід е!", Благодійна асоціація "Світло надії", Благодійний фонд "Громадське здоров'я". Також ведеться активна робота з пільговими категоріями студентів факультету, для яких організуються екскурсійні походи, учасники соціального сектора працюють у напрямку організації дозвілля для цих студентів. Одним із важливих напрямків роботи соціального сектора є пропаганда здорового способу життя та профілактика негативних явищ у молодіжному суспільстві. Спільно з представниками громадських організацій для студентів проводяться тренінгові заняття та лекції з профілактики вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюнопаління. Систематично організуються акції зі збору солодощів та іграшок для дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування. Значна кількість студентів залучається до волонтерської діяльності в Полтавському міському та районному центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

У грудні 2010 р. спільно зі Студентською радою університету вперше було проведено благодійну акцію "Зроби світ кольоровим", активістами якої стали Руслана Кузін, Ігор Тараненко, Тетяна Корсун, Артем Колос, Микола Сердюк, Тетяна Прасоленко. Яскравим заходом, організованим та проведеним активістами факультету, стала благодійна акція "Подаруй радість дітям". Студенти з подарунками та концертною програмою відвідали Полтавський обласний санаторій для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та провели святкування Дня Святого Миколая, за що були нагороджені подякою виконавчого комітету Полтавської міської ради. Традиційно відвідують благодійний бал "Допомогти так легко!"

Спортивним сектором систематично залучаються студенти до участі в спартакіадах у складі факультетської команди, організуються спортивні змагання між командами факультету, проводяться квести до Дня студента та в рамках відзначення Тижня факультету.

За результатами звітно-виборних конференцій, що відбулися 3 березня 2011 р. та 20 березня 2012 р., студентським деканом обрано Ярославу Бондаренко.

У вересні 2011 р. волонтери факультету брали участь в організації VI Міжнародного марафону інвалідів-візочників "Співдружність-2011". Уже вдруге на загальноуніверситетському рівні проводилася благодійна акція "Зроби світ кольоровим!", у якій беруть участь студенти факультету. Була проведена акція до Дня боротьби зі СНІДом та анонімне експрес-тестування на ВІЛ. Відбувається тісна співпраця з виховним відділом факультету, результатами якої є традиційні посвята в першокурсники, конкурс-огляд талантів першокурсників "Зоре-

пад" та фестиваль "Театр казок" студентів другого курсу. Було ініційовано написання листів студентами факультету в рамках Міжнародної акції до Дня захисту прав людини. У 2012 р. проведено пілотний конкурс соціальних проєктів "Дій заради майбутнього", метою якого є підвищення активності студентства та залучення їх до суспільної діяльності. Щорічно студентський актив допомагає у підготовці учасникам конкурсів "Студент року", "Королева ПНПУ" та "Містер університету". Студенти психолого-педагогічно факультету взяли участь у конкурсі "Я проти насилля, а ти?", що проводився Полтавським районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також у конкурсі "Я – українець!", що був організований громадською організацією "Молоді регіони".

Поряд із громадською діяльністю на факультеті члени студентського самоврядування протягом 2011–2012 н. р. здобували новий досвід у Всеукраїнській літній школі органів студентського самоврядування "Управління проєктами у сфері студентського самоврядування", що проходила на базі відпочинку "Гарт" Волинського національного університету на о. Світаязь, відвідали VI Міжнародний пленер органів студентського самоврядування в с. Коблево Миколаївської області та взяли участь у Всеукраїнській студентській конференції "Органи студентського самоврядування у просторі вищої освіти України", яку проводив Хмельницький національний університет.

11 березня 2013 р. в ході проведення чергових звітно-виборних зборів студентського самоврядування факультету на посаду студентського декана було обрано студентку II курсу спеціальності "Початкова освіта" Катерину Купрійову.

Сьогоднішні студенти – це майбутні представники владних структур, державні діячі, організатори виробництва, керівники колективів, фахівці. Від їх професійної компетенції, моральності залежить майбутнє. Студентське самоврядування є тим стартовим майданчиком, де можна почати реалізовувати свої плани. Самоврядування є невід'ємною складовою громадянського суспільства та сприяє забезпеченню якості вищої освіти, адже органи студентського самоврядування сприяють гармонійному розвитку особистості студента, формуванню навичок майбутнього організатора та керівника.

Психолого-педагогічний факультет має вагомі студентські здобутки. Так, 2002 р. студент факультету Роман Павлюк здобув перемогу на університетському конкурсі "Студент року", 2003 р. студентка Наталя Таран перемогла на обласному етапі конкурсу "Студент року", Олександр Білоконь 2010 р. став переможцем університетського та обласного конкурсів "Студент року", 2011 р. – фіналістом Всеукраїнського конкурсу "Студент року".

Таким чином, створена на факультеті система виховної роботи допомагає студентству у виробленні індивідуального стилю життя, діяльності і спілкування. Своє вміння знати і розуміти студентів, адекватно оцінювати їхні особис-

Команда психолого-педагогічного факультету та переможець обласного конкурсу "Студент року – 2010" Олександр Білоконь із мером м. Полтави Олександром Мамаєм

тісні якості та індивідуальний потенціал викладачі факультету справедливо вважають однією зі своїх найважливіших професійних якостей.

Загалом система виховної роботи факультету дозволяє ефективно забезпечити інтеграцію психолого-педагогічних наук, фахових дисциплін мистецького й культурологічного циклу, єдність теоретичної і практичної підготовки фахівців, що сприяє втіленню державної стратегії виховання підростаючого покоління в контексті становлення громадянського суспільства.

Л. Москаленко

Розділ 5.**МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ
І ВИКЛАДАЧІВ ФАКУЛЬТЕТУ**

Модернізація системи педагогічної освіти в Україні та переосмислення підходів до її змісту спрямовуються сьогодні у відповідності до пріоритетних цілей, які охоплюють формування людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, забезпечення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу, підвищення освітнього рівня народу... Досягненню таких цілей сприяє реалізація гуманістично-демократичних засад мистецької діяльності студентів психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вона характеризується орієнтацією на формування особистості як цілісної творчої індивідуальності, яка здатна максимально реалізувати свої можливості, здійснювати свідомий вибір та сприймати культурний досвід людства.

В організації мистецької діяльності майбутніх вихователів дошкільних закладів, соціальних педагогів, психологів, культурологів, учителів початкових класів, музичного, образотворчого, хореографічного мистецтва професорсько-викладацький склад факультету спирається на результати наукових досліджень учених щодо значимості особистісноорієнтованого підходу (М. Алексєєв, В. Андрєєв, І. Бєх, Є. Бондарєвська, А. Вербицький, І. Зязюн, С. Кульневич, А. Плігін, В. Серіков, І. Якиманська), спрямованого на людину як головну цінність і мету виховання (аксіологічний аспект); підтримує і розвиває суб'єктні властивості та індивідуальність (особистісний аспект); породжує у студентів особистісні смисли навчання та життя, вводить їх у світ культури (культурологічний аспект); пробуджує творчий потенціал особистості (діяльнісний аспект); стимулює фахівців до самостійного вирішення різноманітних проблем (синергетичний аспект).

Створене вченими наукове підґрунтя спрямовує діяльність викладачів психолого-педагогічного факультету на досягнення важливої мети – задоволення соціокультурних потреб особистості, формування загальнокультурної, моральної й громадянської зрілості майбутнього фахівця шляхом залучення до художньо-творчих колективів. Саме в умовах мистецької діяльності можлива реалізація основних підходів особистісно орієнтованої професійної під-

готовки: поєднання групових форм мистецької взаємодії з індивідуальною творчою діяльністю студента, здійснення диференціації за інтересами, що забезпечує можливість обирати напрям власного розвитку у відповідності зі своїми схильностями, інтересами, запитами, потребами тощо.

Визначена мета конкретизується у таких завданнях:

- стимулювання творчої активності майбутнього педагога;
- розвиток неповторної індивідуальності кожного учасника художньо-творчого колективу;

- активне і діяльне засвоєння різних видів мистецтв, прогнозування можливостей їх використання у професійних ситуаціях;

- виховання почуття національної свідомості тощо.

Ефективність мистецької діяльності студентів психолого-педагогічного факультету визначається її функціями, основними з яких є:

- функція естетичної соціалізації – підвищення активності майбутнього фахівця в питаннях формування естетичних смаків, здібностей і потреб; пробудження творчого начала; прагнення та вміння жити й творити за законами Істини, Добра і Краси;

- ціннісно-орієнтаційна функція – формування світогляду на основі узагальнених та інтерпретованих у мистецтві суспільних подій; розвиток духовності; усвідомлення людини як найвищої цінності; виховання почуття національної свідомості;

- пізнавально-евристична функція – поглиблення знань, умінь і навичок для високорезультативної майбутньої професійної діяльності;

- катарсисно-компенсаційна функція – формування внутрішньої гармонії особистості; сприяння встановленню психічної рівноваги; виклик почуття насолоди від творчості, відкриття, гармонії й довершеності;

- рекреаційна функція – поповнення духовних і фізичних сил студента в корисному проведенні вільного часу.

Висока результативність мистецької діяльності майбутніх фахівців факультету визначається дотриманням таких принципів: гуманістичної орієнтації, культуровідповідності, національної спрямованості, цілісності, систематичності й послідовності, особистісної орієнтації. Зокрема, основною вимогою до організації роботи художньо-творчих колективів є гуманістична орієнтація, умовами реалізації якої є добровільність мистецької діяльності, самостійне визначення її напрямів, оптимізм у передбаченні кінцевого результату. Цей принцип проявляється у дотриманні керівниками художньо-творчих колективів таких правил: спрямованість на активну позицію студента, повага до його особистості, урахування індивідуальних особливостей та можливостей кожного, забезпечення свободи вибору, підтримка у прагненнях і діях.

Мистецька діяльність студентів здійснюється з дотриманням принципу культуровідповідності, який передбачає відбір змісту мистецької діяльності, з урахуванням загальнокультурних цінностей, які вироблені людством упродовж століть. Він проявляється у формуванні позитивного ставлення майбутніх фахівців до національної й загальнолюдської культури, перетворенні змісту історичного морально-етичного досвіду людства на систему відкритих проблем, спонукання до пошуку розв'язання задач на основі загальнокультурних надбань минулого й сучасності.

Для студентів психолого-педагогічного факультету важливим є врахування принципу національної спрямованості, що передбачає формування моральної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до його культури; повагу, толерантність до культури інших народів. Реалізація принципу прямо залежна від глибокої усвідомленості викладачами й керівниками колективів значимості духовного, морально-етичного, мистецького спадку українців; виокремлення домінуючих цілей мистецької діяльності (збереження, передача й примноження культурних надбань народу). Цей принцип відбивається у таких правилах організації мистецької діяльності: створення мистецьких колективів національного спрямування, демонстрування найкращих зразків мистецької спадщини українського народу, відбір для ознайомлення доступних і водночас високохудожніх творів, підтримка національно свідомих ідей молоді.

Мистецька діяльність студентів психолого-педагогічного факультету в художньо-творчих колективах ґрунтується також на дотриманні принципу цілісності, що передбачає багатофакторну взаємодію відображених у змісті освіти та виховання основних компонентів соціального досвіду – художньо-естетичних знань, світоглядних уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, художніх умінь, творчості. У практичній діяльності цей принцип проявляється в дотриманні таких правил: взаємопідтримка в реалізації завдань високопрофесійної підготовки майбутнього фахівця, наступність у реалізації поставлених завдань на всіх етапах навчально-виховної діяльності в університеті.

Важливим для студентства є принцип систематичності й послідовності. Він ґрунтується на положеннях про те, що успішність мистецької діяльності залежить від логічної послідовності її реалізації, наступності змістової й процесуальної складової. Умовою дотримання такого принципу є створення розкладу занять художньо-творчих колективів з урахуванням навчального навантаження студентів.

Принцип особистісної орієнтації мистецької діяльності передбачає визначення індивідуальної траєкторії розвитку кожного студента, виокремлення завдань, які відповідають його можливостям, розкриття потенціалів, надан-

ня можливості для самопізнання й самореалізації. Умовами дотримання цього принципу є визначення ефективності пропонувані студентам видів мистецької діяльності, врахування індивідуальних якостей кожного при виборі засобів педагогічного впливу. У практичній діяльності принцип особистісної орієнтації реалізується в таких правилах: робота з колективом має здійснюватися з урахуванням особливостей кожного його учасника у процесі мистецької роботи сприяти розвитку і реалізації здібностей кожної особистості, виробляти оптимістичну стратегію результату її діяльності.

Мистецька діяльність студентів психолого-педагогічного факультету реалізується на основі використання колективної, групової та індивідуальної форм організації роботи. У переважній більшості досягнення мети й завдань мистецької діяльності відбувається на колективних художніх заняттях. Це обумовлено тим, що саме вона дозволяє залучити до мистецтва більшу кількість студентів. Колективне виконання художніх творів дає можливість кожному відчути себе частинкою єдиного цілого й, водночас, реалізуватися відповідно до своїх індивідуальних можливостей шляхом виконання певних ролей. Часто використовується на факультеті й групова форма організації мистецької діяльності, коли керівник колективу працює над певними хоровими, оркестровими партіями чи хореографічними картинками. Не виключенням є й індивідуальна форма роботи, особливістю якої є те, що викладач працює безпосередньо з кожним окремо, враховуючи його особистий рівень розвитку мистецьких здібностей, умінь, навичок, прагнень. Це дає можливість студентів розвивати власний потенціал та досягти більш високого рівня виконавської майстерності. Специфічним для мистецької діяльності є інтеграція різних форм роботи з учасниками художньо-творчих колективів. Так, музична та образотворча мистецько-освітня діяльність характеризується використанням індивідуально-групової форми організації мистецької діяльності. Її перевагою є можливість приділити увагу кожному студенту в період виконання іншими поставленого завдання. Це відбувається, наприклад, у різні періоди роботи над твором, зокрема, якщо певний музичний твір вимагає наявності соліста і звучання різних партій – керівник використовує індивідуальну форму організації діяльності для роботи над виконавською майстерністю соліста, далі окремо працює з кожною партією, відшліфовуючи чистоту звучання. Вибір форм організації роботи у художньо-творчих колективах залежить не тільки від виду мистецтва, а й специфіки роботи колективу та складу його учасників.

Зміст мистецької діяльності студентів і викладачів психолого-педагогічного факультету визначається напрямками художньо-творчих колективів, які існують сьогодні в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка та на факультеті зокрема:

– *музична діяльність* здійснюється у хорових колективах (українському народному хорі "Калина", народному аматорському камерному хорі імені П. Т. Лиманського психолого-педагогічного факультету), вокальних ансамблях психолого-педагогічного факультету (жіночому вокальному ансамблі "Свічадо", чоловічому вокальному ансамблі "Благовіст"), вокально-інструментальному ансамблі (народний естрадно-музичний центр "Вікторія") та камерному інструментальному ансамблі;

– *хореографічна діяльність* майбутніх педагогів реалізується в таких колективах психолого-педагогічного факультету: народному самодіяльному ансамблі танцю "Весна", народному ансамблі спортивного бального танцю "Грація" та "Грація II", народному аматорському ансамблі сучасного балету "Марія", ансамблі танцю "Кредо";

– *театральна діяльність* майбутніх фахівців здійснюється у студентському театрі естрадних мініатюр "ФРЕШ" психолого-педагогічного факультету.

Водночас, важливим видом мистецької діяльності на психолого-педагогічному факультеті є *образотворча діяльність*. Вона дає можливість майбутнім фахівцям утилити побачене, осмислене, усвідомлене, пережите, відчуте й уявлене в художньо-образній формі засобами кольору, ліній, пластики. Експонування створених молодими митцями художніх доробків на мистецьких виставках дозволяє продемонструвати досягнутий рівень майстерності та творчих здібностей студентів факультету.

Мистецька діяльність студентів психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка характеризується цілеспрямованою, планомірною, організованою взаємодією керівників і учасників художньо-творчих колективів, у ході якої розв'язуються завдання оволодіння системою знань про мистецтво й види мистецької діяльності та формування на цій основі вмінь і навичок їх практичного застосування, збагачення художньо-естетичного досвіду, розвитку творчих здібностей, оволодіння культурними цінностями власного народу й людства загалом.

Сьогодні мистецького життя психолого-педагогічного факультету відзначається високопрофесійною діяльністю дванадцяти самодіяльних художньо-творчих колективів, шість із яких мають високе звання "народного": український народний хор "Калина", народний аматорський камерний хор імені П. Т. Лиманського, народний естрадно-музичний центр "Вікторія", народний самодіяльний ансамбль танцю "Весна", народний ансамбль спортивного бального танцю "Грація", народний ансамбль сучасного балету "Марія".

Підґрунтя для створення художньо-творчих колективів психолого-педагогічного університету закладено ще у 20-х рр. минулого століття, коли кафедру мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти очолював видатний пе-

дагог, етнограф, диригент і композитор В. М. Верховинець. Справу митця продовжував композитор, фольклорист, етнограф, диригент, педагог, заслужений працівник культури України, завідувач кафедри музики і співів Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка у 1958–1966 рр. М. А. Фісун. Ідею неогічного впливу мистецтва на формування майбутнього педагога підтримує та втілює в життя завідувач кафедри музики психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка, професор, заслужений працівник культури України, заслужений діяч мистецтв України Г. С. Левченко. Наприкінці 70-х рр. митець став організатором та керівником хорової капели, яка за перші два роки існування здобула звання народної, двічі нагороджувалася золотими медалями на республіканських оглядах і фестивалях художньої самодіяльності. У 1979 р. за ініціативи І. А. Зязюна (ректора ПДП імені В. Г. Короленка (1975–1990 рр.) Г. С. Левченком створено *український народний хор "Калина"*.

Український народний хор "Калина". 2000 р.

За більш ніж тридцятирічну історію колективу його випускниками стали понад 1000 учасників – майбутніх учителів, вихователів, психологів, соціальних педагогів, культурологів, які не тільки пересвідчилися в унікальності й неповторності мистецької спадщини українського народу, а й прилучилися до його збереження, відтворення та передачі майбутнім поколінням.

Український народний хор "Калина" визнаний не лише на теренах нашої держави (лауреат обласної премії імені П. Артеменка, республіканської премії імені М. Островського, премії Міжнародного фестивалю міст-побратимів, має почесне звання самодіяльного хору України), а й за кордоном (налічує п'ять закордонних компакт-дисків: "Ukrainian volces "Kalena" із записами творів у виконанні хору (Boulogne–France, 1994, 1995); Production CH–1090 La Croix, + 41 792 1146 distribution ; Disques Offise Fribourg CH 2000 c. Azad; Productions St. Marienkirchen, Kirchenkonzert 2000 (Австрія); Productions St. Singen (2000). Колектив активно пропагує українське мистецтво в Україні (Київ, Тернопіль,

Луцьку, Житомирі, Кременчуці, Сімферополі, Керчі, Дрогобичі, Сумах, Комсомольську) та за кордоном (Бельгії – 1994, 1997, 2003, 2005 рр.; Болгарії – 1984, 1989 рр.; Італії – 1996, 1997 рр.; Німеччині – 1992, 1994, 1997, 1999, 2000, 2003, 2006, 2013 рр.; Польщі – 1990, 1993 рр.; Росії – 1983, 1993, 2005 рр.; Туреччині – 2003, 2004, 2005, 2009 рр.; Франції – 1997, 2011 рр.; Швейцарії – 1994, 1998, 2000, 2003, 2006, 2010 рр.; Швеції – 2007). Кожна поїздка українського народного хору "Калина" супроводжується великою кількістю публікацій закордонних видань, подяками, грамотами. Участь хору в щорічному благодійницькому Базарі ООН у Палаці Націй у Женеві викликала низку офіційних звернень-подяк на адресу обласної державної адміністрації, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка від постійного представника України при відділенні ООН у Женеві Є. Р. Бершеди, Почесного консула України в Женеві, Голови наглядової ради Міжнародного інституту менеджменту, проф. Б. Гаврилишина. У листах підкреслюється, що український народний хор "Калина" та його керівник Г. С. Левченко зробили значний внесок у виховання молоді на величних здобутках національної духовності та для зміцнення авторитету України у світі.

Репертуар хору вибудовується з орієнтуванням на місцеві фольклорні традиції (виконуються пісні, записані в Гадяцькому, Зіньківському, Пирятинському, Решетилівському, Кобеляцькому, Новосанжарському та інших районах Полтавщини), народні пісні, характерні для центральної частини України ("Ой, гиля, гусоньки, на став", "Цвіте терен", "В кінці греблі шумлять верби", "Вийди, Грицю, на вулицю", "Гай зелененький"), обробки творів видатних митців минулого і сьогодення (М. Леонтовича "Ой, сивая зозуленька", "Щедрик", Г. Хоткевича "Байда", І. Бідака "Червоная калинонька", "Не сходило вранці сонечко", Є. Савчука "Да що на горі Імбер", А. Авдієвського "Чуєш, брате мій", "Вербовая дощечка", "Весняний шум", Г. Левченка "Ой, давно, давно в матінки була", "Ой, у лузі"), оригінальні твори українських композиторів (Г. Левченка "Посіяла василечків", "Од села до села", "Земле рідна моя", Л. Кириліної "Лелеча доля" тощо).

Вихованці хору мають значні досягнення у мистецтві, зокрема, доцент кафедри музики М. Герасименко отримав звання заслуженого працівника культури України; випускниці психолого-педагогічного факультету Н. Мізева та Н. Сулаєва (нині доцент кафедри музики) одержали в колективі звання заслужених артисток України; І. Іванова стала солісткою Державного національного українського народного хору імені Г. Верьовки, О. Щеглова – лауреатом міжнародного конкурсу в м. Сопоті; студентка IV курсу психолого-педагогічного факультету Л. Супрунова – лауреат першої премії Міжнародного фестивалю-конкурсу "Слов'янський вінець" (Болгарія, 2010) та Всеукраїнського

Народний аматорський камерний хор імені П. Лиманського. 2010 р.

конкурсу "Пісенні крила Чураївни" (Україна, 2010), володар гран-прі I Міжнародного фестивалю-конкурсу "Різдво у Татрах" (Словаччина, 2011 р.).

Із метою популяризації українського народного музичного мистецтва в країнах Західної Європи у 2010 р. в Швейцарії під представництвом Катрін Азад засновано Асоціацію "Калина", до складу якої ввійшли відомі митці та громадські діячі європейських держав, які високо оцінили рівень виконавської майстерності колективу та поставили завдання підтримувати мистецьку діяльність українського народного хору "Калина". Участь майбутніх фахівців у хорі "Калина" ПНПУ імені В. Г. Короленка сприяє становленню гармонійно розвиненої особистості, здатної до транслявання найкращих здобутків свого народу молодому поколінню нашої держави.

Продовжувачем славних традицій академічного хорового співу в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка є народний аматорський камерний хор імені П. Лиманського.

Колектив створений у 1988 р. за ініціативи заслуженого працівника культури України, доцента кафедри музики П. Т. Лиманського (1951–2001 рр.). Його учасниками стали студенти й викладачі педагогічного університету та інших вишів міста, учителі шкіл, учні Полтавського музичного училища, творча інтелігенція. Усіх їх об'єднала любов до мистецтва, хорового співу, прагнення власними силами творити красу та добро.

Натхненна праця керівника та хористів принесла визнання колективу вже в перші роки існування. У 2000 р. в м. Дніпропетровську хор став дипломантом VII Всеукраїнського фестивалю хорової музики "Від Різдва до Різдва". Того ж року хор "Гілея" посів перше місце на Міжнародному конкурсі "Світ музики – 2000" у номінації "Духовна музика" в Італії, виступив із програмою української

хорової музики в Німеччині (м. Мюнхен), встановив творчі контакти з чоловічим хором м. Ліччіано (Італія), камерним хором "Віват" (м. Москва), з хоровими колективами зі Словаччини, Молдови, Болгарії, Чехії, хором української громади з м. Мюнхена. У цей період були створені тематичні концертні програми: української духовної музики "Кант Великодню", різдвяних колядок і щедрівок "Що то за предиво", яка включала обробки творів видатних українських композиторів, а також власні обробки українських народних пісень П. Т. Лиманського: "Ой, чий то кінь стоїть", "Ой, ходять сон", "Ой, хто-хто Миколая любить", програма до 50-ліття Української автокефальної православної церкви.

П. Т. Лиманський зробив значний внесок у становлення камерного хору "Гілея". Тому за ініціативи ректора Полтавського педагогічного університету імені В. Г. Короленка, академіка В. О. Пашенка, декана психолого-педагогічного факультету, доцента Н. Д. Карапузової та загальних зборів камерного хору з метою увічнення пам'яті відомого митця Полтавська міська Рада виконавчого комітету видала розпорядження "Про присвоєння камерному хору психолого-педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка імені Павла Тихоновича Лиманського" (29 жовтня 2002 р.). Послідовниками славного митця були В. В. Сидоров, Ю. В. Пелевіна, за керівництва яких колектив став дипломантом IV Міжнародного фестивалю-конкурсу "Ялта-Вікторія – 2003", лауреатом III премії у номінації "Камерні хори" на IX Міжнародному фестивалі хорової музики в м. Одесі.

Із 2007 р. народний аматорський камерний хор імені П. Лиманського психолого-педагогічного факультету продовжує творчу діяльність під керівництвом старшого викладача кафедри музики С. М. Жмайла. Колектив веде інтенсивну концертну діяльність: бере участь у міжнародних, всеукраїнських конкурсах-фестивалях, звітних концертах і благодійних акціях. Колектив – дипломант II Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хорового мистецтва, присвяченого 20-й річниці незалежності України (м. Київ, 2011 р.). У концертних програмах хору звучать твори різних жанрів і стильових напрямів – кантати, фрагменти з опер, духовна музика, обробки народних пісень і творів зарубіжних композиторів-класиків, твори вітчизняних композиторів М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Вербицького, С. Воробкевича, М. Леонтовича, М. Лисенка, Л. Ревуцького, Я. Яциневича, сучасних композиторів І. Гайдена, В. Степурка, В. Ходоша тощо. До репертуару колективу входять і обробки українських народних пісень, зроблені П. Лиманським та С. Жмайлом.

За вагомі мистецькі здобутки, високу виконавську майстерність і професіоналізм, пропаганду хорового мистецтва у 2010 р. камерному хору імені П. Лиманського психолого-педагогічного факультету було присвоєне почесне звання "Народний аматорський колектив".

Народний естрадно-музичний центр "Вікторія". 2013 р.

Більше 30 років студенти психолого-педагогічного факультету мають можливість прилучитися до естрадно-музичного мистецтва, яскравим зразком якого є народний естрадно-музичний центр "Вікторія".

Колектив створено в 1980 р. на базі педагогічного факультету ПДПУ імені В. Г. Короленка як вокально-інструментальний ансамбль. Його засновником та незмінним керівником став студент педагогічного факультету, у майбутньому піаніст-віртуоз, композитор, аранжувальник інструментальних та вокальних творів, старший викладач кафедри музики ПНПУ імені В. Г. Короленка С. В. Вовченко. До складу ансамблю "Вікторія" входять студенти педагогічного факультету: І. Березовський (ударні), А. Синенко (бас-гітара), М. Дерев'яно (вокал), Г. Соловійов (гітара), Ю. Синявський (гітара, вокал), С. Пачев (труба), В. Колодочка (труба), О. Ліло (саксофон), О. Кульбакова (фортепіано), О. Наливайко (ударні), В. Кущенко (соло-гітара), Д. Мохова (клавіші, вокал), О. Обух (соло-гітара, вокал), Є. Марусич, автор і виконавець пісень В. Козаченко, Є. Неженець, Л. Руденко та ін. У 1982 р. за високий рівень виконавської майстерності ансамблю "Вікторія" присвоєне почесне звання народного.

У 1990 р. на базі ансамблю "Вікторія" був створений гурт "Свої", до складу якого увійшли С. Вовченко, О. Обух та С. Ковтуненко. Результатом діяльності колективу став випуск двох альбомів авторських пісень і гастролі в Україні й за її межами (Росія, Швеція, Німеччина). Свідченням визнання композиторської

творчості та виконавської майстерності С. Вовченка і його колективу була подальша спільна концертна діяльність із відомим у Радянському Союзі вокально-інструментальним ансамблем "Фестиваль", виступи відбувалися не лише в республіках країни, а й за її межами (Польщі, В'єтнамі, Індії, Німеччині).

Нині концертна діяльність ансамблю "Вікторія" є надзвичайно насиченою (10–12 концертів на місяць). Колектив виступає на майданчиках Полтави, Києва, Івано-Франківська, Тернополя, Львова, Білгорода тощо. У репертуарі колективу українські народні пісні в сучасній обробці, популярні естрадні, авторські пісні й інструментальні композиції в різних стилях.

До останніх здобутків колективу належать:

- 2004 р. – дипломи лауреатів та переможців Всеукраїнських конкурсів "Червона Рута", "Пісенні крила Чураївни", "Наталка-Полтавка";
- 2006 р. – гран-прі Всеукраїнського конкурсу "Червона рута";
- 2008 р. – гран-прі обласного конкурсу "Квадрат У" шукає таланти" (м. Полтава);
- 2008 р. – диплом I ступеня Всеукраїнського фестивалю "Пісні рідного краю" за авторську пісню С. В. Вовченка на слова заслуженого діяча мистецтв України, поетеси-піснярки М. Бойко "Полтавський край", яка визнана кращим музичним твором, написаним до 1110-річчя м. Полтави;
- 2008 р. – гран-прі (К. Хуламханова), II премія (Л. Федченко), III премія (Н. Дробязко й О. Дебрецені) на VII Міжнародному конкурсі-фестивалі "Захід – XXI століття" в місті Івано-Франківську;
- 2009 р. – диплом I ступеня VIII Міжнародного конкурсу-фестивалю "Захід – XXI століття" (м. Івано-Франківськ) та гран-прі солістки колективу Л. Таран, диплом I ступеня Н. Дроб'язко, диплом II ступеня Л. Федченко;
- 2010 р. – диплом I ступеня та приз глядацьких симпатій Міжнародного конкурсу "Барви осені" (м. Київ);
- 2011 р. – виступ з авторським твором С. Вовченка на слова М. Бойко "Україна – Свята Родина" в Національному палаці мистецтв "Україна" на I Всеукраїнському фестивалі мистецтв "Україна – Свята Родина". Захід присвячувався 20-й річниці незалежності України та Покрові Пречистої Діви Марії і зібрав понад 3 тисячі гостей зі всієї держави. У фестивалі взяли участь більше 70 професійних та аматорських фольклорних колективів і виконавців, що представляли мистецтво як України, так і країн далекого і ближнього зарубіжжя. Зокрема, свої творчі здобутки продемонстрували такі визнані корифеї мистецтва як Національний хор імені Г. Верьовки, Національний ансамбль танцю імені П. Вірського та багато інших. Почесними гостями фестивалю стали численні представники дипломатичного корпусу України: повноважні послы Бельгії, Вірменії, Єгипту, Індії, Іраку, Канади, Кувейту, Мексики, Сирії, Сербії,

Угорщини, Хорватії, працівники посольств та консульств, співробітники авторитетних міжнародних організацій;

– 1989–2011 рр. – щорічні дипломи I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна".

Народний самодіяльний музично-естрадний центр "Вікторія" психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка додає вищу неповторного колориту. За десятиліття творчої діяльності змінилося 6 поколінь учасників, ціла епоха у мистецькому просторі України: Л. Руденко – знаний у Львові музикант, кандидат педагогічних наук, доцент; Н. Сокурєнко – успішно виступає за кордоном (в Італії), В. Козаченко – відомий співак на пострадянському просторі; Л. Таран утілює в життя власний проект "Любов і музика" (Київ), співпрацює з відомою співачкою, народною артисткою України Н. Могилевською.

Керівник ансамблю "Вікторія" С. Вовченко – талановитий композитор (ним створено більше 27 пісень), аранжувальник (62 вокальних та інструментальних твори), виконавець (до репертуару його колективу входять 99 музич-

Жіночий вокальний ансамбль "Свічадо". 2011 р.

них композицій). Авторські пісні, написані на слова полтавської поетеси-піснярки, заслуженого діяча мистецтв М. Бойко: "Україна – Свята Родина", "Поєднала серця Україна моя", "Полтавський край", "А я знайшла", "Віват, фестиваль", "Шалена", "Я твоя" – знайшли свого слухача не лише в Полтаві, а й за її межами. Співпраця з полтавським поетом С. Голубевим надихнула на створення пісень "Тобі дарую цю весну", "Про тебе", "Назавжди" та ін.

Учасники НСЕМЦ "Вікторія", молодь і артисти-професіонали з багаторічним стажем, бережуть пісенні традиції нашого рідного краю, виховують нові покоління талановитої, небайдужої і натхненної молоді з любов'ю і повагою до свого глядача, до української мелодики, до всієї України.

У 2005 р. за ініціативи декана психолого-педагогічного факультету Н. Д. Карапузової створено жіночий вокальний ансамбль "Свічадо", керівником якого призначено лауреата та дипломанта всеукраїнських і міжнародних конкурсів бандурного мистецтва, старшого викладача кафедри музики Н. М. Буць (Ремезову). Учасниками колективу стали майбутні вчителі музичного мистецтва, культурологи, соціальні педагоги тощо.

До репертуару ансамблю входить понад 30 творів: класичні – Дж. Батісті Перголезі "Stabat mater": частини "O quam tristis", "Quondo corpus morietur"; Х. Глюк на сл. І. Каруса "Свято хору", Дж. Верді хор "Кто там" з опери "Аїда", О. Бородін хор з опери "Князь Ігор", Д. Гершвін, сл. А. Гершвіна "Радість-ритм", обробка для хору К. Уорніка; твори сучасних українських авторів: "Співають діти" – муз. І. Кириліної, сл. Л. Гнатюк, "Як чудово запахла троянди" – муз. В. Верменича, сл. О. Новицького, "Ты откуда, музыка" – муз. В. Дубравіна, сл. В. Суслова, "Колодязний журавель" – муз. В. Льїна, сл. Ю. Рибчинського, "Даруйте музику" – муз. Е. Сокольської, сл. В. Степанової, "Музика землі" – муз. і сл. О. Житинського, "Є на світі казка" – муз. В. Камінського, сл. Б. Стельмаха, "Моя Україно" – муз. М. Свидюка, сл. М. Бойко, "Пісенні крила" – муз. В. Литвиненка, сл. М. Бойко та ін. Ансамбль активно співпрацює з полтавською поетесою-пісняркою, заслуженим діячем мистецтв України М. Бойко та співаком, композитором і аранжувальником гурту "Краєни" А. Пиляєм.

За концертну діяльність ансамбль відзначений подяками і дипломами:

- 2006 р. – подяка від спілки шанувальників польської культури на Полтавщині "Полонія";
- 2010 р. – подяка від спілки ветеранів Збройних сил України м. Полтави;
- 2012 р. – подяка від Козельщинського відділу освіти за проведення огляду-конкурсу "Ой, радуйся, земле, син Божий народився!"
- 2006–2009 рр. – диплом II ступеня обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу "Студентська весна", Всеукраїнського фестивалю-конкурсу вокально-хорового мистецтва імені М. Кондратюка "Пісенний край", дип-

лом III ступеня обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу "Студентська весна";

– 2010–2013 рр. – диплом I ступеня обласного міжвузівського фестивалю-конкурсу "Студентська весна", Міжнародного фестивалю-конкурсу мистецтв "Зірковий олімп" (м. Полтава), регіонального конкурсу військово-патріотичної пісні "Є така професія – Батьківщину захищати", Всеукраїнського

Чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст". 2012 р.

фестивалю-конкурсу вокально-хорового мистецтва імені М. Кондратюка "Пісенний край" (м. Полтава), Міжнародного фестивалю-конкурсу мистецтв "Зірковий олімп" (м. Полтава), Міжнародного фестивалю-конкурсу дитячої та юнацької творчості "На хвилях Євпаторії", диплом III ступеня Міжнародного вокально-хорового конкурсу "PREMIER-2012" (м. Київ).

Із метою залучення студентів психолого-педагогічного факультету до кращих зразків духовної музики, духовних скарбниць наших пращурів, виховання студентської молоді у духовно-патріотичному руслі на кращих творах вітчизняної класики, давніх і сучасних духовних піснеспівів у травні 2011 р. доцентом кафедри музики М. Маріо створено чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст". Учасниками колективу стали студенти стаціонарного та заочного відділень спеціальності "Музичне мистецтво". Репертуар складають твори духовної та світської вокальної музики: О. Кониський "Боже, великий, єдиний", В. Якимець

Камерний інструментальний ансамбль. 2011 р.

"Пречистая Діва", староболгарське "Святий Боже", обіходні "Богородице, Діво" та "Царю небесний", П. Диньов "Достойно есть", Л. Горова "Пісня про Святого Миколая", "Божий син народився"; українські народні щедрівки й колядки в обробці К. Стеценка "Добрий вечір", "Нова радість", "Ой, у Віфлеємі", "А в Єрусалимі рано задзвонили", М. Леонтовича "Щедрик", О. Білаша "Лелеченьки", О. Хромушина "Старий Собор".

За рік творчої діяльності ансамбль узяв участь у мистецьких заходах факультету, університету, міста, області: виступив у галереї мистецтв на відкритті виставки викладачів кафедри образотворчого мистецтва психолого-педагогічного факультету та творчому вечорі члена-кореспондента АПН України, завідувача кафедри педагогіки, професора А. М. Бойко; на семінарі-практикумі "Духовний розвиток учнів основної школи на уроках музичного мистецтва та християнської етики" у Нових Санжарах та семінарі-практикумі "Духовний розвиток учнів основної школи на уроках музики та християнської етики" (м. Полтава).

Чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст" має перші досягнення: на Всеукраїнському конкурсі "Пісенний край" колектив став лауреатом II ступеня в номінації "Академічний спів", отримав II місце на конкурсі патріотичної пісні "З Любов'ю до тебе, моя Батьківщино" (ПНПУ імені В. Г. Короленка), узяв участь у районному фестивалі-конкурсі колядок та щедрівок (сміт Козельщині) та міському фестивалі "Є така професія – Батьківщину захищати".

Популяризатором кращих зразків музичного мистецтва є камерний інструментальний ансамбль психолого-педагогічного факультету, створений у вересні 2009 р. переможцем Міжнародного конкурсу "Grandprizee Eurasia" (2008) та Всеукраїнського конкурсу виконавсько-інструментального мистецтва (2011), випускницею асистентури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, старшим викладачем кафедри музики С. І. Глушковою. Метою діяльності колективу було визначено: здійснювати естетичне виховання студентської молоді на кращих зразках вітчизняної і зарубіжної класичної музики та популяризувати світове музичне мистецтво.

У репертуарі ансамблю безсмертні твори І. Баха, А. Кореллі, Дж. Самартіні, В. Моцарта, Л. Бетховена, Д. Шостаковича, Я. Степового тощо. До складу колективу входять студенти заочного відділення спеціальності "Музичне мистецтво" спеціальності "Музичне мистецтво": заслужений артист України Р. Почеп (скрипка), Ю. Андріанова (скрипка), В. Міхно (скрипка), Н. Новак (скрипка), Н. Почеп (флейта), Н. Устименко (скрипка), І. Шаплика (віолончель). Соліст камерного інструментального ансамблю заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів Р. Почеп представляє психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка на теренах України, пострадянського простору, Європи.

Камерний інструментальний ансамбль є окрасою мистецьких заходів: днів науки, вечорів пам'яті П. Т. Лиманського, ректорських балів, студентських весен. Колектив плідно співпрацює з народним аматорським камерним хором імені П. Т. Лиманського, вокальним ансамблем "Свічадо", чоловічим вокальним ансамблем "Благовіст" тощо.

За високу виконавську майстерність та популяризацію класичної музики ансамбль отримав відзнаки:

– 2010 р. – диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна", подяка ректора університету за творчі здобутки та виконавську майстерність, велику роботу з естетичного виховання молоді, розвитку видів і жанрів аматорської художньої творчості, активну концертну діяльність;

– 2011 р. – диплом II Всеукраїнського фестивалю-конкурсу вокально-хорового мистецтва "Пісенний край" імені М. Кондратюка, диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна".

Народний ансамбль спортивного бального танцю "Грация" створений у 1975 р. Засновник, художній керівник і головний тренер – заслужений працівник культури України, професор кафедри хореографії П. С. Горголь. Ансамбль – неодноразовий лауреат і дипломант обласних, республіканських, всесоюзних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів.

Народний ансамбль спортивного бального танцю "Грація" (чемпіонат України – 2006, м. Київ, І місце)

Творчі здобутки колективу:

- 1975 р. – лауреат I Всесоюзного фестивалю художньої самодіяльної творчості;
- 1977 р. – диплом лауреата II Всесоюзного фестивалю художньої самодіяльної творчості;
- 1978 р. – показові виступи в Болгарії і Польщі;
- 1979 р. – перші навчально-тренувальні збори для танцюристів збірної команди СРСР на базі ансамблю "Грація";
- 1980 р. – присвоєне почесне звання народного, участь у культурній програмі "Олімпіада – 80" Всесоюзних зимових спортивних ігор, перемога на республіканському конкурсі серед ансамблів спортивних бальних танців;
- 1981 р. – диплом лауреата IV республіканського фестивалю "Молоді голоси", гран-прі II Міжнародного фестивалю ансамблів бального танцю соціалістичних країн у Польщі;
- 1983 р. – диплом лауреата обласної премії імені Петра Артеменка, участь у святковому гала-концерті, присвяченому 200-річчю міста Севастополя, Міжнародний фестиваль бального танцю "Парад грацій" (1983–1998 рр.) на базі ансамблю "Грація";
- 1984 р. – диплом лауреата фестивалю мистецтв "Білі ночі", показові виступи в містах Каунасі, Вільнюсі, Кишиневі, Мінську, Сочі, Ленінграді, Москві, Харкові, Києві, Одесі, участь у створенні навчально-методичного фільму "Сучасний бальний танець" на замовлення Міністерства культури СРСР;

- 1985 р. – звання лауреата, медаль і почесний диплом XII Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Москві, де колектив представляв Україну;
- 1986–1989 рр. – диплом лауреата телевізійних фестивалів: "Ширше коло", "Таланти твої, Україно", "Сонячні кларнети", "Естрада молодих" тощо;
- 1990–2013 рр. – диплом лауреата обласного міжвузівського фестивалю "Студентська весна"; організація і проведення керівником колективу в м. Полтаві Національних чемпіонатів України зі спортивних танців (1994 і 1996 рр.), першої Міжнародної командної зустрічі зі спортивних танців США, всеукраїнських семінарів і майстер-класів;
- 1995–2006 рр. – організація і проведення керівником ансамблю "Грація" П. С. Горголь відкритих Всеукраїнських змагань зі спортивних танців "Кубок Полтави";
- 1999 р. – П. С. Горголь – головний балетмейстер театралізованого свята, присвяченого 1100-річчю від дня заснування м. Полтави;
- 2000–2011 рр. – перемоги на чемпіонатах України (2003–2010 рр.), чемпіонатах Італії, Франції, Німеччини, Англії, Польщі, Румунії, Ізраїлю, США, Канади тощо; фіналісти і призери офіційних чемпіонатів Європи (Голландія, 2002 р.; Литва, 2002 р.; Німеччина, 2003 р.; Люксембург, 2003 р.; Чехія, 2003 р.; Білорусія, 2004 р.; Австрія, 2004 р.; Німеччина, 2004 р.; Люксембург, 2005 р.; Німеччина, 2007 р.) і світу;
- 2003–2009 рр. – володар Кубка України;
- 2008 р. – створення команди формейшн "Грація-2", до тренерського складу залучається вихованець колективу, майстер спорту України зі спортивних танців, магістр хореографії В. П. Горголь;
- 2008–2013 рр. – команда формейшн "Грація-2" – бронзовий призер чемпіонатів і кубків України зі спортивних танців.

Спортивно-танцювальний центр "Грація" сьогодні – це науково-методичний центр підготовки танцюристів від початкового до міжнародного рівня. Про високий рівень фахової підготовки танцюристів "Грації" свідчать досягнення її учасників, переможців відкритих чемпіонатів Австрії, Білорусії, Болгарії, Голландії, Греції, Ізраїлю, Італії, Канади, Німеччини, Польщі, Румунії, США, Франції та інших країн. 18 учасників народного ансамблю спортивного бального танцю "Грація" психолого-педагогічного факультету виконали норматив танцюриста міжнародного класу, 18 отримали почесне звання "Майстер спорту України", 36 – "Кандидат у майстри спорту України".

За 40 років існування "Грація" дала творчу путівку в життя сотням вихованців, які зараз представляють міжнародну діаспору "Грації", мають власні танцювальні студії в різних країнах світу: Білорусії, Великобританії, Греції, Ізраїлі, Канаді, Кореї, Китаї, Польщі, Росії, США, Японії тощо. На національно-

му рівні продовжують традиції свого колективу полтавці С. Даценко, Ю. Бондар, С. Гусев, С. Брик, Н. Фенко, подружжя Григоровичів, В. Єрасов, О. Скрипник, М. Щербань, С. Омельченко, В. Марфін, Т. Благова, А. Горголь.

На базі народного ансамблю спортивного бального танцю "Грація" психолого-педагогічного факультету реалізується обласна комплексна програма підтримки та розвитку танцювального мистецтва для учнів шкіл та позашкільних установ сільської місцевості. За популяризацію танцювального мистецтва і спорту, перемоги в національних і міжнародних чемпіонатах, фестивалів і конкурсах ансамбль "Грація-1" (керівник П. С. Горголь) і "Грація-2" (керівник В. П. Горголь) мають численні подяки і неодноразово нагороджені почесними грамотами і дипломами від ректорату педуніверситету, міськвиконкому, облдержадміністрації, обласної ради, Асоціації спортивного танцю України, Держкомспорту України, Кабінету Міністрів України, Міжнародного олімпійського комітету. Науковий і творчий потенціал народного ансамблю спортивного бального танцю "Грація" використаний на навчально-тренувальних зборах танцюристів і тренерів національної збірної команди.

У 1979 р. на базі Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка створено народний самодіяльний ансамбль танцю "Весна". Художнім керівником колективу став один із провідних хореографів України В. С. Гаврилюк. Саме він створив підґрунтя для подальшого розвитку народно-сценічного танцю у виші, який у виконанні ансамблю "Весна" сприяє усвідомленню студентами своєрідності й неповторності хореографічних надбань, формуванню поваги та любові до народного мистецтва.

Народний самодіяльний ансамбль танцю "Весна". 2011 р.

У 1986 р. на посаду керівника ансамблю запрошено вихованця Дніпропетровського театрального училища, талановитого хореографа В. С. Білошкурського. Колектив поповнився новими учасниками та новими хореографічними постановками. Сценічна майстерність, техніка виконання, різноманітність репертуарного доробку колективу вражала митців України. У 1988 р. ансамбль здобув почесне звання "Народний самодіяльний колектив", отримав перемогу на II Всесоюзному фестивалі народної творчості та зональному огляді-конкурсі ансамблів народного танцю, що принесло почесне звання заслуженого працівника культури України керівникові В. С. Білошкурському.

Наприкінці дев'яностих на психолого-педагогічному факультеті було відкрито секцію хореографії. Народний самодіяльний ансамбль танцю "Весна" стає мистецькою лабораторією з підготовки майбутніх хореографів. Колектив виїздить із гастроями до Австрії, Італії, Німеччини, Польщі, Росії. Високий рівень підготовки самодіяльного колективу давав можливість залучати до постановок танцювальних номерів митців, відомих в Україні. З метою започаткування традиції творчої співпраці з провідними мистецькими колективами країни до ансамблю запрошувалися: балетмейстер-постановник Державного заслуженого академічного українського народного хору імені Г. Верьовки О. Гомон ("Запорожці", "Троїсті музики"), балетмейстери та провідні танцюристи хореографічної групи Кубанського козачого хору (російський народний танець "Залицьяльники"), художній керівник заслуженого самодіяльного ансамблю пісні і танцю "Лтава" В. Тулаєв (українські народні танці "Лохвицькі викрутаси").

Із 1996 по 2001 р. ансамбль очолює вихованець колективу, випускник психолого-педагогічного факультету О. Нікішов. У цей період колектив перемагає на фестивалів і конкурсах в Україні, Італії (1997–1998 рр.), Німеччині (Магдебург, "Експо-99"). У 2001 р. керівником народного самодіяльного ансамблю танцю "Весна" став вихованець заслуженого ансамблю танцю України "Ятрань" О. М. Живолуп. До репертуару колективу додаються нові хореографічні композиції "Вітальний танець", "Аркан", "Тропотянка", "Гуси", "Купальські ігрища".

Із вересня 2004 р. керівником народного самодіяльного ансамблю танцю "Весна" стала Л. Б. Пригода – вихованка Санкт-Петербурзької школи народно-сценічного танцю, учениця народного артиста Росії, професора Ю. І. Промова. Почалась копійка робота зі збереження й розширення репертуару ансамблю та створення нового обличчя "Весни". У колективі з'явилися китайський "Танець з віялом", російський "Дівочий перепляс", румунський, грецький та єгипетський танці (хореографія І. Моїсеева), українські "Вітерець" та "Гопак". Керівник ансамблю Л. Пригода зробила постановку прикарпатського танцю "Голубка" (хореографія Я. Чуперчука), хореографічної композиції "Привітальна", старовинної української кадрилі "Дев'ятка" (сценічна обробка П. Вірського).

У 2007–2008 рр. до колекції "Танці народів світу" додалися циганський дівочий танець "Нічне багаття", були відновлені хореографічні мініатюри "Троїсті музики" та "Горлиця" (хореографія О. Гомона), які стали візитівкою "Весни".

- Досягненнями народного самодіяльного ансамблю танцю "Весна" є:
- 1982 р. – диплом I ступеня Всеукраїнського фестивалю "Сонячні кларнети" (м. Київ);
 - 1987 р. – диплом I ступеня обласного фестивалю-конкурсу "Студентська весна-87" (м. Полтава);
 - 1987 р. – диплом лауреата II всеспілкового фестивалю народної творчості;
 - 1988 р. – звання "Народний самодіяльний колектив";
 - 1990 р. – диплом лауреата III ступеня республіканського зонального конкурсу ансамблів народного танцю (м. Харків);
 - 1990, 1991, 1992 рр. – гастрольні виступи в Австрії, Італії, Німеччині, Польщі;
 - 1993 р. – виступ на виставці народного мистецтва "Експо-93" (м. Штутгарт, Німеччина);
 - 1994, 1995, 1996 рр. – дипломи "За високу виконавську майстерність та оригінальну творчу програму" V, VI, VII Міжнародних студентських фестивалів "Лесина пісня" (м. Луцьк);
 - 1997–1998 рр. – гастрольна поїздка до Італії, виступи на міжнародних фольклорних фестивалях (м. Венеція);
 - 1999 р. – диплом I ступеня обласного конкурсу художньої самодіяльності (м. Кременчук), виступ на виставці народного мистецтва "Експо-99" (м. Магдебург, Німеччина);
 - 2001 р. – диплом I ступеня Всеукраїнського огляду народної творчості (м. Полтава);
 - 2002 р. – диплом I ступеня обласного огляду народної творчості (м. Полтава);
 - 2003 р. – виступ на Міжнародному фольклорному фестивалі (м. Бржек долини, Польща);
 - 2003, 2004, 2005, 2006 рр. – дипломи I та II ступенів обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава);
 - 2006 р. – гран-прі Всеукраїнського конкурсу народного мистецтва "Барвистий віночок" (м. Дніпропетровськ), диплом II ступеня VIII Міжнародного фестивалю-конкурсу хореографічного мистецтва "Танцюючий бриз" (м. Керч), диплом лауреата I ступеня IX Міжнародного фестивалю-конкурсу студентської творчості "Барви осені" (м. Київ);
 - 2007 р. – диплом III ступеня I Міжнародного дитячо-юнацького хореографічного фестивалю-конкурсу "Містерія танцю" (м. Полтава), диплом I ступеня

IX Міжнародного фестивалю-конкурсу хореографічного мистецтва "Танцюючий бриз" (м. Євпаторія), диплом I ступеня III обласного фестивалю-конкурсу культури та мистецтва "Скликаємо друзів" (м. Лубни);

- 2008 р. – диплом I ступеня VI Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хореографічного мистецтва "Танець скликає друзів" (м. Кривий Ріг), диплом лауреата, приз народного артиста Росії Ю. Промова Міжнародного фестивалю-конкурсу танцю "Парі-Гранд" (м. Санкт-Петербург, Росія), диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна", м. Полтава; диплом учасника, грамота керівнику I міського фестивалю українського народного танцю (м. Полтава), диплом учасника V Міжнародного фестивалю хореографічного мистецтва "Сожскі карагод" (м. Гомель, Білорусь);
 - 2009 р. – диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава), диплом за участь у міському фестивалі хореографічного мистецтва "Миттевості чарівного дитинства";
 - 2010 р. – гран-прі XI Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної творчості "Барвистий віночок" (м. Дніпропетровськ), диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава), регіонального конкурсу військово-патріотичної пісні "Є така професія – Батьківщину захищати";
 - 2011 р. – диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава), гран-прі XIII Міжнародного фестивалю-конкурсу хореографічного мистецтва "Танцюючий бриз" (м. Керч);
- 2011 р. був насиченим на конкурсні виступи і нагороди для старшої групи дитячої студії народного самодіяльного ансамблю "Весна": диплом I ступеня XII Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народного мистецтва "Барвистий віночок" (м. Дніпропетровськ), диплом II ступеня V Всеукраїнського конкурсу "Шукаємо таланти", диплом I ступеня Всеукраїнського фестивалю-конкурсу дитячої та юнацької творчості "На хвилях Євпаторії".

За ініціативи художнього керівника народного ансамблю танцю "Весна" Л. Пригоди у 2007 р. була створена дитяча студія народного танцю, головною метою якої стало забезпечення бази практики для студентів кафедри хореографії, а в перспективі – підготовка абітурієнтів та майбутніх студентів психолого-педагогічного факультету. Керівником студії призначено випускницю кафедри, магістра хореографії, лауреата міжнародних та всеукраїнських конкурсів, солістку народного ансамблю танцю "Весна" К. Пригоду. Основу репертуару дитячого колективу складають народні танці: українські ("Весняний козачок", "Кривулька"), "Полька" та танці народів світу: російські, латиські, німецький.

Колектив "Весна" сьогодні – це тридцять талановитих хлопців та дівчат, які не уявляють свого життя без хореографічного мистецтва та докладають

максимум зусиль для популяризації українського народного танцю. У дитячій студії навчається 45 дітей віком від 5 до 13 років.

Самобутнім і неповторним колективом психолого-педагогічного факультету є народний аматорський ансамбль сучасного балету "Марія". Історія творчої діяльності колективу розпочалася у 1995 р., коли випускниця Санкт-

Народний аматорський ансамбль сучасного балету "Марія". 2008 р.

Петербурзької школи-театру танцю "модерн" (під керівництвом О. Кукіна) та Київського національного університету культури і мистецтв, призерка спартакіад народів РРФСР із фігурного катання на ковзанах, лауреат міжнародних конкурсів М. Погребняк заснувала при Національному музеї українського гончарства в смт Опішні школу-театр танцю. Через три роки вона стала структурним підрозділом Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I-III ступенів "Колегіум мистецтв у Опішні", а в 2005-му отримала звання "Народний аматорський колектив". Вихованці колективу були постійними учасниками культурно-мистецьких заходів Полтавщини: з нагоди 8-ї річниці незалежності України, 1100-річчя м. Полтави, Дня Перемоги – "Народному подвигу жити у віках", свят "Маріїна долина" (сmt Чутове), "Пісні Бузкового гаю" (сmt Диканька), "Сорочинського ярмарку", "Дня гончара" (сmt Опішня), фестивалів мистецтв "Полтавська ліра" (м. Полтава), православної молоді з нагоди "Різдва Христового" (м. Зіньків, м. Полтава) тощо.

Новий професійний етап розвитку колективу розпочався у 2007 р. Народний аматорський ансамбль сучасного балету "Марія" став творчою майстернею кафедри хореографії. Його перші учасники: А. Лобінцева (випускниця Київського державного хореографічного училища, артистка балету Харківського академічного театру опери та балету імені М. В. Лисенка), О. Павлюк, Н. Ломакіна, Н. Параїло, випускники школи-театру танцю М. Погребняк – М. Верьовка, О. Лисенко і Я. Лисак, Д. Єрмуратський, О. Телеп, М. Пругло, Г. Гордниць-

ка, О. Сук, О. Кочерга. Із 2009 р. з колективом співпрацюють О. Рязанов, Г. Калініченко і студентка факультету режисури і хореографії Київського національного університету культури і мистецтв Д. Погребняк. Під час проходження виробничої (навчальної) практики на кафедрі хореографії нею були здійснені постановки двох авторських хореографічних картин для балету "Сходження" та хореографічна мініатюра "Короткий політ". Для постановок цих робіт використана музика Л. Бетховена, В. Моцарта, І. Баха, К. Орфа тощо.

Індивідуальний стиль балетмейстера М. Погребняк відчувається в кожній роботі: символізм, неоміфологічна спрямованість, глибинний синтез мистецтв. Її театр танцю не перекладає літературні сюжети, а створює оригінальні сценічні версії засобами сучасного танцю (неокласичний, модерн-джаз, "contemporary dance"). Сьогоднішня мистецька діяльність колективу вирізняється: участю у факультетських, університетських, міських, обласних та всеукраїнських культурно-мистецьких заходах (фестиваль мистецтв православної молоді з нагоди Різдва Христового (м. Зіньків, м. Полтава), фестивалі мистецтв з нагоди Дня Києва (м. Київ), виступи в Дніпропетровську, Євпаторії, Керчі, Луганську тощо).

Творча діяльність ансамблю спрямована на створення самобутньої вітчизняної школи танцю "модерн" за принципами православного мистецтва, де танець "модерн" став унікальною можливістю самовираження в творчості, осмислення сутності життя. У репертуарі ансамблю – одноактні балети "Пісня, вогонь та земля", "Політ самотнього птаха", "Сходження", хореографічні мініатюри з циклу "Біблійні мотиви": "Втілення", "Каяття", "Народжені крила", "Ave Maria", "Великодня молитва", "Незрима битва", танцсимфонія "Із глибини воззвях" тощо.

Творчі здобутки колективу:

– 2008 р. – лауреати II премії в номінації "Сучасний танець", лауреат II премії в номінації "Класичний танець" (соло) А. Лобінцева, лауреат III премії у номінації "Класичний танець" (дует) А. Лобінцева, Я. Лисак Всеукраїнського хореографічного конкурсу "Сузір'я мрій" (м. Дніпропетровськ), диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна";

– 2009 р. – лауреати II премії в номінації "сучасний танець", лауреат III премії у номінації "Класичний танець" (соло) А. Лобінцева, лауреат II премії у номінації "Сучасний танець" (соло) А. Гордницька Міжнародного конкурсу мистецтв "Art premium" (м. Київ), диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава);

– 2010 р. – лауреати I премії у номінації "Сучасний танець" (дует) Міжнародного конкурсу мистецтв "Art premium" (м. Київ) О. Рязанов і Д. Погребняк;

– 2010 р. – лауреати II премії у номінації "Сучасний танець" Всеукраїнського відкритого IX фестивалю хореографічного мистецтва "Біла лелека" (м. Дніпропетровськ), диплом лауреата II премії у номінації "Modern, contemporary"

VI Міжнародного конкурсу сучасного танцю "Золото осені-2010" (м. Луганськ), I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава);

– 2011 р. – лауреати I премії у номінації "Сучасний танець" Міжнародного конкурсу мистецтв "Art premier-2011" (м. Київ), диплом I ступеня обласного міжвузівського мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" (м. Полтава);

– 2012 р. – лауреати II премії у номінації "Сучасний танець" (ансамбль), I премії у номінації "Естрадний танець" (дует) Міжнародного конкурсу мистецтв "Premier-2012" (м. Київ); лауреати II премії у номінації "Модерн, contemporary" (соло) М. Пругло; (дует) – О. Телеп, О. Сук та лауреати III премії II Міжнародного конкурсу сучасного хореографічного мистецтва "Super dance – 2012" (м. Львів); лауреат III премії у номінації "Modern-jazz" (соло) – М. Пругло VII Міжнародного конкурсу сучасного танцю "Золото осені-2012" (м. Луганськ);

– 2013 р. лауреати I премії у номінації "Сучасний танець", Міжнародного конкурсу мистецтв "Art premier-2013" (м. Київ).

Творчій діяльності ансамблю присвячені статті журналістів обласної та республіканської преси (автори Г. Козельська, Н. Олійник), кіносюжети режисерів національних каналів телебачення "1+1", "Інтер", "ICTV". М. М. Погребняк неодноразово була відзначена почесними грамотами Полтавської облради та облдержадміністрації, грамотою Єпископа Филипа Полтавського і Кременчуцького, а також дипломами II і III Міжнародних хореографічних конкурсів "Premier-2011, 2012" за високий рівень підготовки студентів.

Театром веселого танцю називають студенти і глядачі ансамбль "Кредо" психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного

Ансамбль "Кредо". 2011 р.

ного університету імені В. Г. Короленка. Його засновником у 1999 р. і художнім керівником був заслужений артист України В. В. Перепелкін. Із 2007 р. керівником колективу є магістр хореографії, старший викладач кафедри хореографії Я. Г. Рева.

За 14 років творчої діяльності ансамбль стверджує свій стиль серед мистецьких колективів Полтавщини. Його кредо – пошук нових засобів виразності та хореографічної лексики, доцільне поєднання різних хореографічних жанрів.

Великий мистецький досвід хореографічної діяльності першого керівника колективу В. В. Перепелкіна дав змогу йому створити незабутні хореографічні постановки: "Апокаліпсис", "Іспанське танго" в стилі фламенко, композицію у стилі рок з елементами репу "Байкери", танець малої форми "Розклеювачі афіш", хореографічні мініатюри "Курка-чубатурка", "Птаха", хореографічні картинки "Веселі Кашовари", "Імпровізація", "Вірменський дівочий" тощо.

Учасники ансамблю – студенти-хореографи психолого-педагогічного факультету – в процесі репетицій та концертних виступів удосконалюють танцювальну техніку, акторську майстерність, засвоюють основні підходи до створення хореографічних номерів. Репертуар колективу збагачений танцювальними постановками студентів М. Соніної ("Вчителька", "Буря"), О. Збарської ("Миттєвості життя"), А. Дзюби ("Диво кохання") тощо. Випускники "Кредо" продовжують хореографічну діяльність на педагогічній ниві. Кращі з них (О. Вільхова, Н. Барташ, А. Хлестун, Я. Петренко, М. Соніна, А. Дзюба) здійснюють керівництво власнествореними танцювальними колективами.

Колектив – постійний учасник всеукраїнських хореографічних конкурсів та обласних оглядів народної творчості: "Полтавська мозаїка" (м. Полтава), "Студентська весна" (8 дипломів I та 3 дипломи II ступеня за 1999–2011 рр.). Виступи ансамблю "Кредо" вносять притаманний лише цьому колективу стиль у мистецькі заходи психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка, міські, обласні концерти на сценах Полтавського обласного академічного музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя, Палацу дозвілля "Листопад", Обласного центру естетичного виховання учнівської молоді, міського Будинку культури.

Із метою прилучення студентів психолого-педагогічного факультету до театрального мистецтва, забезпечення належних умов розвитку їх творчих здібностей, організації дозвілля за ініціативи декана факультету Н. Д. Карапузової у 2008 р. створено студентський театр естрадних мініатюр "Фреш". Колектив є послідовником гумористично-театральних традицій колишнього СТЕМу психолого-педагогічного факультету "Ана-Нас", який упродовж тривалого періоду (1999–2007 рр.) був улюбленцем студентської глядацької аудиторії. Плідна співпраця керівника Н. В. Андреевої зі студентами (О. Ширмонов, А. Орлов, А. Бочаров, О. Безрук, О. Пащенко, М. Воловод тощо) сприяла чис-

Студентський театр естрадних мініатюр "Фреш". 2013 р.

ленням творчим здобуткам: подяка ректора ПНПУ імені В. Г. Короленка І. А. Зяюна за гумористичне відтворення студентського життя у формах сценічної дії (День студентства, 2000 р.), дипломи І ступеня конкурсу-фестивалю "Студентська весна" (1999–2007 рр.), виступ перед студентами радіофізичного факультету КДУ імені Т. Г. Шевченка (Київ, 2001 р.), участь в Міжнародному фестивалі "Курська Аномалія" (м. Курськ, 2002–2003 рр.), виступ перед студентами ПЛПУ (м. Сімферополь, 2002 р.), участь у Міжнародному фестивалі "Шалантух" (м. Запоріжжя, 2004 р.), участь у концертах до Дня студента ПНПУ імені В. Г. Короленка (2005–2007).

У 2008 р. керівником та режисером-постановником колективу став художній керівник міської асоціації КВК м. Полтави, постійний член журі міських ігор КВК, кандидат медичних наук, доцент кафедри природничих та математичних дисциплін А. В. Петрушов. Колектив змінює назву на СТЕМ "Фреш", починає працювати в різних жанрах: СТЕМу, КВК-театру одноактних спектаклів. Процес співтворчості значно ускладнюється: постановки СТЕМу "Фреш" перетворюються у наскрізні спектаклі, об'єднані спільною тематикою. Сценічна культура, акторська майстерність, високий смак у доборі сценарних текстів та іскрометний гумор визначають творче обличчя колективу. На концертних виступах фрешівці демонструють акторську майстерність (міміка, дикція, інтонація, пластика, рух тощо), фантазію, вміння імпровізувати. Це дає можливість учасникам студентського театру встановлювати емоційний контакт із глядачем, примушувати останнього співпереживати дії, що розгортаються на сцені. На звітних концертах колективу завжди аншлаг, оскільки найкращі

виступи у стилі КВК і класичні СТЕМівські мініатюри знаходять свого глядача. У репертуарному доробку колективу – театральні мініатюри, музичні, вокально-хореографічні постановки, сценки на теми студентського життя, збагачені елементами пантоміми та синхробронади.

Кращими учасниками СТЕМу "Фреш" є: І. Петруня – дворазовий чемпіон України зі шкільного КВК, провідний гравець із перших днів заснування колективу; Н. Ломакіна – провідна актриса та основний постановник хореографічних номерів; подружжя А. та В. Кравчуків. Колектив бере активну участь у мистецьких заходах факультету, університету, міста. Його учасники є членами студентського самоврядування та студентського деканату психолого-педагогічного факультету, сприяють розвитку волонтерського руху на Полтавщині (А. Кравчук є керівником школи волонтерів Полтавського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). Студентський театр естрадних мініатюр "Фреш" – триразовий володар дипломів І та ІІ ступенів обласного мистецького фестивалю-конкурсу "Студентська весна" різних років.

Важливим компонентом мистецької реалізації студентів психолого-педагогічного факультету є образотворча діяльність. Вона знаходить своє втілення в експонуванні різних за видами та жанрами, техніками та матеріалами художніх творів, які демонструють рівень набутих знань та умінь, професійної майстерності та творчих здібностей майбутніх фахівців.

Студенти та магістранти кафедри образотворчого мистецтва беруть активну участь у виставковому житті Полтавщини. Найбільш почесною для майбутніх педагогів стала участь у художніх виставках, які проходять у Полтавському художньому музеї (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка та в художньому салоні Полтавської обласної організації Національної спілки художників України: виставки творчих робіт студентів кафедри образотворчого мистецтва "Українська народна лялька" (2004) та "Ми – полтавці" (2005); виставка творів народного мистецтва "Зимовий вернісаж" (2007); виставка творчих робіт студентів кафедри образотворчого мистецтва "Феєрія образів" (2010). У залах музею та салону відбулися персональні виставки студентів М. Рожнятовської (2005), Н. Дмитренко (2007), А. Науменка, Ю. Кісільової (2008).

Плідною є виставкова співпраця з музеями та бібліотеками міста, для яких ця форма роботи з відвідувачами стала популярною. У Полтавському краєзнавчому музеї відбулися: виставки творів "Новорічний маскарад", "Різдвяний вернісаж", "Венеціанські мотиви" (2009); виставки творів народного мистецтва у рамках Міжнародної науково-практичної конференції "Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід", "Українська народна іграшка – традиції та сучасність" (2010). У Полтавському літературно-меморіальному музеї В. Г. Короленка проведено: виставку батіку

Експозиція творчих робіт студентів.

(2006); виставку робіт студентів кафедри образотворчого мистецтва "Ялинкові прикраси родини Короленків" (2008); виставку традиційної народної ляльки (2009); персональні виставки Н. Рабінович "Петриківські візерунки" (2009), С. Качан "Куманець" (2010). У літературно-меморіальному музеї І. П. Котляревського відбулися: виставка творчих робіт "Продовжуємо традиції народних майстрів" (2005); персональна виставка О. Перепелиці "Сон на Різдво" (2009); виставка традиційної народної іграшки (2012). У літературно-меморіальному музеї Панаса Мирного відбулася виставка батіку, присвячена Дню студента, "Маркізетовий розмай" (2005). Твори студентів експонувалися у Полтавській обласній універсальній науковій бібліотеці імені І. П. Котляревського та Полтавській обласній бібліотеці для юнацтва імені Олеса Гончара.

У виставковій залі Обласного центру естетичного виховання учнівської молоді відбулися: виставка творчих робіт студентів кафедри образотворчого мистецтва "Петриківський розпис", "Паперові диво-звірі", "Весняний подих" (2008); персональна виставка Н. Рабінович та О. Лук'яненко "Завітайте в Петриківку!" (2009); виставки творчих робіт студентів кафедри образотворчого мистецтва "Різдвяні мотиви" (2010) та "Маски-шоу" (2011).

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка стали традиційними експозиції творчих робіт студентів психолого-

педагогічного факультету: виставки, присвячені Міжнародній студентській конференції "Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіті XXI століття", тижню психолого-педагогічного факультету, тематичні та персональні виставки; виставки пленерних робіт.

Ретроспективний аналіз мистецької діяльності студентів психолого-педагогічного факультету дає можливість стверджувати, що систематична, планомирна і послідовна робота з естетичного виховання майбутніх фахівців дозволяє не тільки підвищувати рівень майстерності колективів із багаторічною історією, а й створювати нові (ансамбль спортивного бального танцю Грація-II – 2008 р., студентський театр естрадних мініатюр "Фреш" – 2008 р., камерний інструментальний ансамбль – 2009 р., чоловічий вокальний ансамбль "Благовіст" – 2011 р.). При цьому домінують роль відіграє концентрування на факультеті значної кількості високопрофесійних музикантів, хореографів, художників, мистецтвознавців регіону: заслужений діяч мистецтв України, професор Г. Левченко, заслужений працівник культури України, доцент П. Горголь, заслужений працівник культури України, доцент О. Таранцева, заслужена артистка України, доцент Н. Сулаєва, заслужений працівник культури України, доцент М. Герасименко, голова правління Полтавської обласної організації Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України, кавалер орденів Рівноапостольного князя Володимира та Архистратига Михаїла, лауреат премії імені М. Ярошенка Ю. Самойленко, лауреат премії імені М. Ярошенка, доцент Ю. Мохірева, заслужений майстер народної творчості України, кавалер ордена "За заслуги" III ступеня О. Бабенко, лауреат міжнародних та всеукраїнських конкурсів В. Бабенко, член Національної спілки композиторів України (секретар полтавського осередку) Г. М. Полянська, лауреат Полтавської щорічної премії імені В. Г. Короленка О. Кушніренко та ін. Їхній неповторний особистий творчий досвід, власні секрети майстерності, естетичні пріоритети інтегруються в зміст роботи, стають незалежними від зовнішніх обставин компонентами мистецького виховання, засвоюються майбутніми соціальними педагогами, культурологами, психологами, вчителями музичного, хореографічного, образотворчого мистецтва. Саме тому на факультеті діють мистецькі колективи з упізнаваним неповторним стилем діяльності.

Творчість викладачів і студентів факультету в галузі музичного, театрального, хореографічного й образотворчого мистецтва збагачує соціокультурне середовище Полтавщини. Колективи співпрацюють із різноманітними закладами культури полтавського краю, Обласним методичним кабінетом навчальних закладів мистецтва та культури; Обласним відділенням Українського фонду культури, Полтавським обласним академічним музично-драматич-

ним театром імені М. В. Гоголя, Полтавською обласною філармонією, міським Будинком культури, Обласним центром естетичного виховання учнівської молоді, Будинком дитячої та юнацької творчості, Полтавськими літературно-меморіальними музеями В. Короленка, І. Котляревського, Панаса Мирного, Полтавським художнім музеєм (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка, Полтавським обласним краєзнавчим музеєм, Державним історико-культурним заповідником "Поле Полтавської битви" і Музеєм історії Полтавської битви, з мистецькими навчальними закладами Полтави та області тощо.

Упродовж тридцятип'ятиріччя свого існування психолого-педагогічний факультет як складова Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка є духовно-просвітницьким центром науки, освіти та культури України.

Н. Сулаєва, В. Підгорна

Славетний шлях від факультету підготовки вчителів початкових класів до сучасного й престижного психолого-педагогічного факультету, що відображає кращі традиції вищої освіти, засновані на управлінських і педагогічних ідеях основоположників та керівників факультету, їх поєднання з новітніми тенденціями розвитку освіти й науки України. На цьому непростому шляху факультетові завжди таланило на людей – мудрих, відданих справі, небайдужих. Становленню й розвитку факультету сприяли колишні ректори університету – доктор філософських наук, професор, академік НАПН України І. А. Зязюн та доктор історичних наук, академік, член-кореспондент НАПН України В. О. Пашенко. Факультет постійно відчував і наразі отримує підтримку нинішнього ректора, доктора філологічних наук, професора М. І. Степаненка, науковців НАПН України, працівників Міністерства освіти й науки України, обласних і місцевих органів влади та управлінь освіти, дружню допомогу колег з інших педагогічних вишів.

За часи свого існування психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка має значні здобутки, але не зупиняється на досягнутому: постійно зростає науковий рівень професорсько-викладацького складу факультету; здійснюється гуманізація й гуманітаризація навчального процесу, його технологізація й комп'ютеризація; оновлюється та розширюється науково-методична й матеріально-технічна база. Ці заходи покликані забезпечити готовність майбутнього спеціаліста до роботи в умовах вибору власної педагогічної позиції і професійної траєкторії, альтернативних підручників, інноваційних технологій, нового змісту і форм навчання.

Завдання професійної підготовки вчителя, вихователя, психолога, соціального педагога колектив факультету вбачає в розвитку неповторної особистості фахівця, який має високу духовну й гуманістичну культуру, володіє науковими методами психолого-педагогічних досліджень, здатний бачити й творчо вирішувати педагогічні проблеми на засадах педагогіки співробітництва та співтворчості, школу якої він пройшов у стінах рідної alma mater.

Пропоноване видання відображає виконання цих завдань. У першому розділі "Етапи становлення і розвитку психолого-педагогічного факультету" в історичній ретроспективі та з точки зору сьогодення, на основі архівних джерел,

звітної документації, нормативних документів, свідчень освітян, які створювали підґрунтя для становлення психолого-педагогічного факультету, окреслено чотири етапи його розвитку: I (1977–1984 рр.) – етап загального проектування; II (1984–1997 рр.) – етап оптимізації структури і змісту підготовки фахівців; III (1997–2004 рр.) – етап поліпрофільності й професіоналізації підготовки; IV (2004 – по теперішній час) – етап модернізації педагогічного середовища.

Другий розділ "Кафедри факультету як осередки навчально-методичної та науково-дослідницької роботи" відтворює різнопланову діяльність кожної з дев'яти кафедр факультету, розкриваючи специфіку організаційної роботи, науково-методичний доробок, здобутки та біографічні дані викладачів.

У третьому розділі "Наукова робота студентів і магістрантів – базова складова професійної підготовки фахівців на факультеті" схарактеризовано види і форми наукової роботи студентів і магістрантів, представлено їхні наукові досягнення, перемоги на міжнародних, всеукраїнських олімпіадах і конкурсах.

Четвертий розділ "Виховне середовище факультету як цілісна система взаємопов'язаних компонентів впливу на особистість" присвячений організаційній структурі виховної роботи на факультеті: виховній та організаторській діяльності деканату, традиційним факультетським заходам, концертній діяльності факультетських художніх колективів, роботі творчих лабораторій, музейному вихованню, системі кураторства та діяльності студентського самоврядування.

Автори п'ятого розділу "Мистецька діяльність студентів і викладачів факультету" обґрунтували зміст (музичну, хореографічну, театральну, образотворчу діяльність) і форми (колективну, групову, індивідуальну) мистецької діяльності, репрезентували художньо-творчі колективи факультету, їхні мистецькі звершення.

Отже, у монографії на основі цілісного аналізу узагальнено різноаспектну діяльність психолого-педагогічного факультету, змодельовано структуру багатoproфільного факультету як змістової, організаційної та методичної ланки педагогічного університету.

Від імені всього колективу психолого-педагогічного факультету автори монографії висловлюють велику вдячність усім, хто надав допомогу факультету під час його становлення, сприяв його утвердженню, зміцненню, зростанню. Ми маємо міцне підґрунтя для реалізації освітніх перспектив, адже ми сповнені сил і надії на світле майбутнє факультету і наших випускників!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Монографії, дисертації (за роками)

1. **Моргун В. Ф.** Психологические условия воспитания познавательного интереса учащихся к учебному предмету : автореф. дисс... канд. психол. наук по спец. : 19.00.07 "Педагогическая и возрастная психология". – М. : МГУ имени М. В. Ломоносова, **1979**. – 22 с.
2. **Халчанская А. В.** Причинные предложные конструкции в украинском языке и адекватная передача их в переводах на русский язык: автореф. дисс... канд. филол. наук по спец. 10.02.02 – "Языки народов СССР (украинский язык)" / А. В. Халчанская. – Днепропетровск, **1980**. – 23 с.
3. **Полянська Г. М.** Людина з Ламанчі : монографія [Текст] / Галина Миколаївна Полянська. – К. : Муз. Україна, **1984**. – 96 с.
4. **Хомич Л. А.** Система межпредметных заданий как средство формирования научного мировоззрения школьников (9–10 классы общеобразовательной школы) : дисс... канд. пед. наук : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / Л. А. Хомич; Укр. науч.-исслед. ин-т педагогики. – К., **1986**. – 209 с.
5. **Байбара Т. М.** Дидактические условия эффективного использования исследовательского метода в обучении младших школьников : дисс... канд. пед. наук : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / Т. М. Байбара. – К., **1988**. – 217 с.
6. **Калюжная Ю. И.** Особенности формирования направленности на трудовую деятельность у подростков в разных условиях организации общественно полезного производительного труда : автореф. дисс... канд. психол. наук по спец. 19.00.07 – "Педагогическая и возрастная психология". – М. : Институт психологии АПН СССР, **1988**. – 22 с.
7. **Колянько В. В.** Психограмма как фактор совершенствования профориентации молодёжи на рабочие специальности: автореф. дисс... канд. психол. наук по спец. 19.00.07 – "Педагогическая и возрастная психология". – К. : НИИ психологии Минпроца УССР, **1988**. – 18 с.
8. **Моргун В. Ф.** та ін. Учитель, которого ждут / под ред. И. А. Зязюна. – М. : Педагогика, **1988**. – 168 с.
9. **Григорьева О. А.** Семантическая структура терминов коррозии и защиты металлов в современном русском языке : автореф. дисс... канд. филол. наук по спец. : 10.02.01 – "Русский язык" / О. А. Григорьева. – К., **1989**. – 18 с.
10. **Косенко Н. В.** Самообразование молодого учителя как условие непрерывности его образования : дисс... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / Н. В. Косенко; НИИ ООБ АПН СССР. – Л., **1990**. – 204 с.
11. **Лещенко М. П.** Эстетическое воспитание учащихся начальных классов общеобразовательной школы Канады : дисс... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / М. П. Лещенко; НИИ педагогики УССР. – К., **1990**. – 149 с.

12. **Мирошник О. Г.** Творческая инициатива учителя в ситуации решения педагогических задач: автореф. дисс... канд. психол. наук по спец. : 19.00.07 "Педагогическая и возрастная психология". – Л. : ЛГПИ имени А. И. Герцена, **1990**. – 18 с.
13. **Моргун В. Ф.** и др. Учителям и родителям о психологии подростка / под ред. Г. Г. Аракелова. – М. : Высшая школа, **1990**. – 267 с.
14. **Чернова О. С.** Формирование у младших школьников эстетического восприятия искусства : дисс... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / О. С. Чернова; Укр. науч.-исслед. ин-т педагогики. – К., **1990**. – 183 с.
15. **Шовкомуд Е. А.** Воспитание эмоциональной отзывчивости у младших школьников : дисс... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / Е. А. Шовкомуд; НИИ теории и методики воспитания АПН СССР – М., **1990**. – 208 с.
16. **Перетягко Л. Г.** Професійно-особистісне покликання особистості (психолого-біографічний аспект) : автореф. дисс... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 "Общая психология, история психологии". – М. : Ин-т психологии АН СССР, **1991**. – 20 с.
17. **Волочай М. П.** Нерегулярные семантические связи фразеологических единиц в художественном тексте: автореф. дисс... канд. филол. наук по спец. : 10.02.01 – "Русский язык" / М. П. Волочай. – Волгоград, **1992**. – 20 с.
18. **Трипольская С. Н.** Организация учебной деятельности студентов с высокой обучаемостью : дисс... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / С. Н. Трипольская; Полт. гос. пед. ин-т имени В. Г. Короленко. – Полтава, **1992**. – 176 с.
19. **Беседина І. С.** Агарикоїдні базидіоміцети Придніпровської низовини (в межах лівобережного лісостепу України) : дис... канд. біол. наук зі спец. : 03.00.24 – "Мікологія" / І. С. Беседина; Інститут ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України. – К., **1993**. – 225 с.
20. **Войналович О. О.** Становлення та розвиток загальноосвітньої школи для національних меншин в Україні (1917–1938 рр.) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / О. О. Войналович; Науково-досл. ін-т педагогіки АПН України. – К., **1993**. – 212 с.
21. **Ірклієнко В. С.** Формування естетичної культури молодших школярів у побуті : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / В. С. Ірклієнко; Український НДІ педагогіки. – К., **1993**. – 145 с.
22. **Гнатюк Л. А.** Микола Лисенко і Лейпцизька консерваторія: німецька музично-теоретична школа як фундамент європейської музичної освіти : дис... канд. мист. : спец. 17.00.02 – "Музичне мистецтво" / Л. А. Гнатюк; Київська держ. консерваторія імені І. П. Чайковського. – К., **1994**. – 216 с.
23. **Гришко О. І.** Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / О. І. Гришко; Ін-т педагогіки АПН України. – К., **1994**. – 168 с.
24. **Савельєва Н. М.** Групові форми навчальної діяльності як засіб підвищення ефективності загальнопедагогічної підготовки студентів педвузу : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / Н. М. Савельєва; Полт. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1994**. – 154 с.
25. **Шпак В. П.** Организация самообразования студентов педагогических вузов: дисс... канд. пед. наук по спец. : 13.00.01 – "Теория и история педагогики" / В. П. Шпак; Харк. гос. пед. ин-т Г. С. Сковороды. – Харьков, **1994**. – 158 с.

26. **Лещенко М. П.** Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання : монографія / М. П. Лещенко. – К., **1995**. – 174 с.
27. **Манжелій Н. М.** Педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів "Школа-дитячий садок" : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / Н. М. Манжелій; Полт. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1995**. – 188 с.
28. **Олійник С. П.** Осмислене письмо за зразком як засіб формування правописних навичок у першокласників : автореф. дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.02 – "Методика викладання (української мови)" / С. П. Олійник. – К., **1995**. – 20 с.
29. **Соломаха С. О.** Підготовка майбутніх учителів початкових класів до керівництва театральною діяльністю молодших школярів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / С. О. Соломаха. – К., **1995**. – 228 с.
30. **Ірклієнко В. С.** Формування естетичної культури молодших школярів у побуті : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / В. С. Ірклієнко; Український НДІ педагогіки. – К., **1993**. – 145 с.
31. **Федій О. А.** Підготовка студентів педагогічних інститутів до естетичного виховання дітей 6–7 років : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / О. А. Федій; Полт. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1995**. – 190 с.
32. **Бичкова Л. В.** Формування базових знань з кольорознавства в учителів початкових класів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / Л. В. Бичкова; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1996**. – 213 с.
33. **Дем'яно Н. Ю.** Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / Н. Ю. Дем'яно; Харківський держ. пед. ін-т Г. С. Сковороди. – Харків, **1996**. – 197 с.
34. **Лещенко М. П.** Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання : монографія / М. П. Лещенко. – 2-е вид., доп. – К., **1996**. – 192 с.
35. **Лещенко М. П.** Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на матеріалах Великобританії, Канади, США) : дис... д-ра пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / М. П. Лещенко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1996**. – 382 с.
36. **Степаненко Н. С.** Функціонування дієслівно-іменних конструкцій з просторовим значенням у сучасних російській та українській мовах : автореф. дис... канд. філол. наук зі спец. : 10.02.01 – "Українська мова", 10.02.02 – "Російська мова" / Н. С. Степаненко. – К., **1996**. – 22 с.
37. **Карапузова Н. Д.** Дидактичні умови організації екзамену у вищих навчальних педагогічних закладах : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / Н. Д. Карапузова; Харківський держ. пед. ін-т Г. С. Сковороди. – Харків, **1997**. – 231 с.
38. **Отич О. М.** Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04. – "Теорія і методика професійної освіти" / О. М. Отич; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **1997**. – 250 с.
39. **Чайкіна Н. О.** Психологічна структура професійної адаптації молодого вчителя : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 "Педагогічна та вікова психо-

логія" / Н. О. Чайкіна; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 24 с.

40. **Руденко Л. А.** Естетичне виховання молодших школярів у процесі позакласного читання : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / Л. А. Руденко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 195 с.

41. **Ковалевська Ю. М.** Визначення та корекція ранніх форм девіантної поведінки : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 – "Загальна психологія. Історія психології" / Ю. М. Ковалевська; Ун-т внутрішніх справ. – Харків, 1998. – 19 с.

42. **Ковалевська Ю. М.** Визначення та корекція ранніх форм девіантної поведінки : дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 – "Загальна психологія. Історія психології" / Ю. М. Ковалевська; Полтавський держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка – Полтава, 1998. – 194 с.

43. **Лаврінченко О. А.** Практична професійно-педагогічна підготовка вчителя у вищих закладах освіти України (1917–1928 рр.) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / О. А. Лаврінченко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1998. – 175 с.

44. **Мирошник О. Г., Моргун В. Ф., Устименко Т. А.** та ін. Роль іноземних інституцій у формуванні сучасного економічного мислення в Україні / за ред. В. В. Зелюка. – К.-Полтава, 1998. – 235 с.

45. **Мостова І. В.** Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Теорія та історія педагогіки" / І. В. Мостова; Луганський держ. пед. ін-т. – Луганськ, 1998. – 310 с.

46. **Хомич Л. О.** Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : монографія / Л. О. Хомич. – К. : "Магістр-S", 1998. – 200 с.

47. **Хомич Л. О.** Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів : дис... д-ра пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / Л. О. Хомич; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1998. – 443 с.

48. **Березан В. І.** Підготовка майбутніх педагогів до естетичного виховання школярів засобами сучасної музики масових жанрів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / В. Г. Березан. – Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1999. – 195 с.

49. **Гібалова Н. В.** Методична система навчання учнів 5-6 класів елементів геометрії : дис... канд. пед. наук : 13.00.02 – "Теорія і методика навчання математики" / Н. В. Гібалова; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова – К., 2000. – 237 с.

50. **Маріо М. Д.** Виховання молоді засобами православної духовної музики у початкових та середніх навчальних закладах України (кінець XIX початок XX століття) : дис... канд. пед. наук. зі спец. : 13.00.01 – Теорія та історія педагогіки / М. Д. Маріо; Харківський держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2000. – 238 с.

51. **Сулаєва Н. В.** Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання дидактичної мистецької гри у навчально-виховному процесі : дис... канд. пед. наук. зі спец. : 13.00.04 – "Професійна педагогіка" / Н. В. Сулаєва; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2000. – 20 с.

52. **Харченко А. С.** Психолого-педагогічні критерії диференціації навчання молодших школярів : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія". – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. – 20 с.

53. **Чуб К. Ф.** Оптиміальне керування кінетичною системою Моно-Ієрусалимського : дис... канд. фіз.-мат. наук зі спец. : 01.05.04 – "Системний аналіз і теорія оптимальних рішень" / К. Ф. Чуб; Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка – К., 2000. – 125 с.

54. **Мирошник О. Г., Устименко Т. А.** та ін. Гуманітарний вимір регіонального розвитку // Місцевий та регіональний розвиток в Україні : Досвід Полтавщини / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід [за ред. С. Максименка]. – К.: Міленіум, 2001. – 189 с.

55. **Пазюченко Т. М.** Індивідуалізація профорієнтаційної роботи зі старшокласниками : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / Т. М. Пазюченко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2001. – 18 с.

56. Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2001. – 202 с.

57. **Коваленко Т. В.** Формування творчої активності молодших школярів засобами української народної іграшки : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.02 – "Теорія і методика навчання образотворчого мистецтва" / Т. В. Коваленко; Нац. ун-т імені М. Драгоманова. – К., 2002. – 271 с.

58. **Мартиросян Л. І.** Українсько-російська міжмовна омонімія в генетичному і функціонально-семантичному аспектах (дієслівна лексика) : автореф. дис... канд. філол. наук зі спец. : 10.02.17 – "Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство" / Л. І. Мартиросян; Київський нац. лінгвістичний ун-т. – К., 2002. – 20 с.

59. **Стиркіна Ю. С.** Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів : автореф. дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Ю. С. Стиркіна; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2002. – 20 с.

60. **Стрельніков В. Ю.** Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : монографія : у двох кн. / В. Ю. Стрельніков. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2002.

61. **Таранцева О. О.** Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю : дис... кандидата пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / О. О. Таранцева; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 220 с.

62. **Атаманчук Н. М.** Розвиток самосвідомості обдарованих дітей у спільній діяльності : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Пед. та вікова психологія" / Н. М. Атаманчук; Ін-т психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 22 с.

63. **Моргун В. Ф.** Психолого-педагогіческие факторы и структура целостного мышления // Ильченко В. Р., Гуз К. Ж. Образовательная модель "Логика природы". Технология интеграции содержания естественнонаучного образования. – М. : Народное образование, 2003. – 287 с.

64. **Пасічніченко А. В.** Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку : дис... канд. психол. наук зі спец.

: 19.00.07 – "Пед. та вікова психологія" / А. В. Пасічніченко; Ін-т психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К., **2003**. – 193 с.

65. **Федорович Л. О.** Підготовка дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.09 – "Теорія навчання" / Л. О. Федорович; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2003**. – 254 с.

66. **Юдіна Н. О.** Розвиток мотивації навчання молодших школярів у процесі вивчення інтегрованих курсів : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / Н. О. Юдіна – К. : Центральний ін-т ППО АПН України. – К., **2003**. – 21 с.

67. **Березан О. І.** Профілактика тромбоембологічних ускладнень при розродженні жінок з варикозною хворобою вен нижніх кінцівок : дис... канд. мед. наук зі спец. : 14.01.01 – "Акушерство та гінекологія" / О. І. Березан; Харківський держ. мед. ун-т. – Харків, **2004**. – 173 с.

68. **Гнізділова О. А.** Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / О. А. Гнізділова; Харківський нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, **2004**. – 360 с.

69. **Зімакова Л. В.** Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Л. В. Зімакова; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2004**. – 250 с.

70. **Кайдановська О. О.** Формування творчого мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення основ композиції : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.02 – "Теорія і методика навчання образотворчого мистецтва" / О. О. Кайдановська; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2004**. – 271 с.

71. **Коваленко О. Г.** Розвиток емпатії та атракції майбутнього педагога як умов професійного спілкування : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / О. Г. Коваленко – К. : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, **2004**. – 23 с.

72. **Куторжевська Л. І.** Підготовка майбутнього вчителя до роботи вихователем у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей-сиріт : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Л. І. Куторжевська; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2004**. – 260 с.

73. **Петрушов А. В.** Оптимізація лікування хворих на виразкову хворобу в поєднанні з ішемічною хворобою серця в умовах надлишку фторидів в оточуючому середовищі : дис... канд. мед. наук зі спец. : 14.01.02 – "Внутрішні хвороби" / А. В. Петрушов; Київський мед. ун-т імені С. І. Георгієвського. – К., **2004**. – 156 с.

74. **Резніченко З. В.** Мистецький декоративно-ужитковий компонент у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / З. В. Резніченко; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2004**. – 294 с.

75. **Сайко Н. О.** Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і ме-

тодика професійної освіти" / Н. О. Сайко; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2004**. – 299 с.

76. **Брайло Ю. І.** Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60–80-х років ХХ століття (семантико-стилістичний аспект): автореф. дис... канд. філол. наук зі спец. : 10.02.01 – "Українська мова" / Ю. І. Брайло; Ін-т української мови НАН України. – К., **2005**. – 20 с.

77. **Волик Л.** Полікультурність особистості майбутнього вчителя : монографія / Л. Волик; Інститут пед. і психол. проф. освіти АПН Укр.; Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – К. – Полтава : Друкарська майстерня, **2005**. – 176 с.

78. **Волик Л. В.** Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 / Л. В. Волик; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2005**. – 229 с.

79. **Євстігнеєва Н. І.** Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів: дис... канд. пед. наук зі спец.: 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Н. І. Євстігнеєва; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, **2005**. – 246 с.

80. **Мужикова І. М.** Методика формування базових знань та вмінь з образотворчого мистецтва в майбутніх учителів початкових класів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.02 – "Теорія і методика навчання образотворчого мистецтва" / І. М. Мужикова; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., **2005**. – 216 с.

81. **Рудич О. О.** Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання сучасної англомовної дитячої літератури : автореф. дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / О. О. Рудич; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., **2005**. – 21 с.

82. **Стрельников В. Ю.** Теоретичні засади проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи (підготовка бакалаврів економіки) : монографія / В. Ю. Стрельников. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, **2005**. – 329 с.

83. **Тулиця О. Ю.** Композиційна роль безеквівалентної лексики в поетичному тексті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук зі спец. : 10.02.01 – "Українська мова" / О. Ю. Тулиця; Ін-т української мови НАН України. – К., **2005**. – 21 с.

84. **Федоренко Ю. П.** Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.09 – "Теорія навчання" / Ю. П. Федоренко; Волинський держ. ун-т імені Лесі Українки. – Луцьк, **2005**. – 20 с.

85. Шпак В. П. Реабілітаційна діяльність зарубіжних і вітчизняних виправно-виховних закладів ХІХ – початку ХХ століття : монографія / В. П. Шпак. – Полтава : АСМІ, **2005**. – 336 с.

86. **Благова Т. О.** Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Т. О. Благова; Житомирський держ. ун-т імені Івана Франка. – Житомир, **2006**. – 236 с.

87. **Валюх З. О.** Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові : автореф. дис... д-ра філол. наук зі спец. : 10.02.01 – "Українська мова" / З. О. Валюх; Ін-т української мови НАН України. – К., **2006**. – 36 с.

88. **Горбенко Ю. Л.** Особливості становлення ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки військовослужбовців : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 – "Загальна психологія, історія психології" / Ю. Л. Горбенко; Ін-т психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К., **2006**. – 24 с.

89. **Жиров О. А.** Розвиток української народної хореографії у мистецько-педагогічній спадщині та діяльності К. Василенко (50–90-ті роки ХХ століття) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / О. А. Жиров; Житомирський держ. ун-т імені Івана Франка. – Житомир, **2006**. – 267 с.

90. **Кравченко Л. М.** Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія / Л. М. Кравченко. – Полтава : Техсервіс, **2006**. – 420 с.

91. **Пахомова Н. Г.** Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі : дис... канд. пед. наук : 13.00.03 – "Корекційна освіта" / Н. Г. Пахомова; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К., **2006**. – 258 с.

92. **Стрельников В. Ю.** Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : монографія / В. Ю. Стрельников. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, **2006**. – 297 с.

93. **Шпак В. П.** Теоретичні та практичні засади реабілітаційної діяльності виправно-виховних закладів в Україні (XIX – початок ХХ ст.) : дис... д-ра пед. наук зі спец.: 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / В. П. Шпак; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2006**. – 500 с.

94. **Бережинська Т. В.** Формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Т. В. Бережинська; Ін-т педагогіки АПН України. – К., **2007**. – 179 с.

95. **Білоус Р. М.** Психологічні особливості формування професійних намірів у старшокласників в умовах профільного навчання : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Пед. та вікова психологія" / Р. М. Білоус. – К. : ДВНЗ "Університет менеджменту освіти", **2007**. – 22 с.

96. **Волик Л. В.** Живопопис роду : етносоціокультурний аспект : монографія / Л. В. Волик. – Полтава : ВАТ "Видавництво Полтава", **2007**. – 140 с.

97. **Гончарова Н. О.** Психологічні особливості старших підлітків з низьким рівнем навчальних досягнень в умовах профорієнтації : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Пед. та вікова психологія" / Н. О. Гончарова; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2007**. – 22 с.

98. **Даценко О. А.** Педагогічні умови діяльності дитячих творчих колективів Полтавщини : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.07 – "Теорія виховання" / О. А. Даценко; Східноукраїнський нац. ун-т імені Володимира Даля. – Луганськ, **2007**. – 253 с.

99. **Дзюба Т. М.** Формування психологічної готовності заступника директора школи до взаємодії з учителями в умовах конфлікту : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Пед. та вікова психологія" / Т. М. Дзюба; Центральний ін-т ППО АПН України. – К., **2007**. – 20 с.

100. **Ільченко А. М.** Ідеї раннього розвитку і вільного виховання дітей з обмеженими розумовими можливостями у педагогічній спадщині М. Монтесорі : дис... канд.

пед. наук зі спец. : 13.00.03 / А. М. Ільченко; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К., **2007**. – 227 с.

101. **Ковалевська Н. В.** Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в умовах сім'ї : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Н. В. Ковалевська; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., **2007**. – 189 с.

102. **Котломанітова Г. О.** Релігійне виховання в історії шкільної освіти України (60-ті роки ХІХ ст. – 30-ті роки ХХ ст.) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Г. О. Котломанітова; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2007**. – 233 с.

103. **Мохірева Ю. А.** Художній розпис у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва : дис. ...канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Ю. А. Мохірева; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., **2007**. – 256 с.

104. **Полянська Г. М.** Жанровий пошук у балетній музиці В. Губаренка : дис... канд. мист. : 17.00.03 – "Музичне мистецтво" / Г. М. Полянська; Харківський ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського. – К., **2007**. – 253 с.

105. **Юдіна Н. О.** Наукові студії із соціальної та політичної психології / Н. О. Юдіна, О. Г. Мирошник та ін. / за ред. С. Д. Максименка, М. М. Слюсаревського. – К. : Міленіум, **2007**. – Вип. 16. – 346 с.

106. **Волик Л. В.** Домінанта *signore* Nicolo : монографія / Л. В. Волик. – Полтава : ВАТ "Видавництво Полтава", **2008**. – 284 с.

107. **Дмитренко О. В.** Система романтичних мотивів і образів у художній прозі В. Ф. Одоевського : автореф. дис ... канд. філол. наук зі спец. : 10.01.02 – "Російська література" / О. В. Дмитренко; Таврійський нац. ун-т імені В. І. Вернадського. – Сімферополь, **2008**. – 20 с.

108. **Павленко Ю. Г.** Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів : дис. ... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Ю. Г. Павленко; Харківський нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, **2008**. – 248 с.

109. **Павленко Н. О.** Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій : дис ... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Н. О. Павленко; Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – 332 с.

110. **Седих К. В.** Психологія взаємодії систем : "Сім'я та освітні інституції" [монографія] / К. В. Седих. – Полтава: Довкілля-К, **2008**. – 228 с.

111. **Тітов І. Г.** Розвиток творчої уяви молодших школярів як компонент становлення їхньої суб'єктності : автореф. дис ... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / І. Г. Тітов; Центральний ін-т ППО АПН України. – К., **2008**. – 23 с.

112. **Яновська Т. А.** Особливості розвитку мислення молодших школярів в умовах інтегрованого навчання : автореф. дис ... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / Т. А. Яновська; Центральний ін-т ППО АПН України. – К., **2008**. – 22 с.

113. **Волик Л. В.** Освітньо-виховний феномен анімаційної діяльності майбутніх педагогів : монографія / Л. В. Волик. – Полтава : Полтавський літератор, **2009**. – 324 с.
114. **Волик Л. В.** Чотири сутності Гоголя : монографія / Л. В. Волик. – Полтава : Полтавський літератор, **2009**. – 68 с.
115. **Зімниця Є. А.** Педагогічні умови формування ергономічних компетенцій у майбутніх учителів початкових класів : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Є. А. Зімниця; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2009**. – 240 с.
116. **Карамушка Л. М., Дзюба Т. М.** Психологія управління конфліктами в організації (на матеріалі діяльності освітніх організацій): монографія / Л. М. Карамушка, Т. М. Дзюба. – К. : Наук. світ, **2009**. – 268 с.
117. **Кравченко Л. М.** Підготовка менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти : автореф. дис... докт. пед. наук : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Л. М. Кравченко; Ін-т вищої освіти НАПН України. – К., **2009**. – 40 с.
118. **Кононова М. М.** Глибинні детермінанти психічної дезадаптації суб'єкта : дис... канд. психол. наук зі спец.: 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / М. М. Кононова; Респ. вищ. навч. заклад "Кримськ. гуманіт. ун-т" (м. Ялта). – Ялта, **2009**. – 290 с.
119. **Отич О. М.** Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія [Текст] / О. М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, **2009**. – 752 с.
120. **Отич О. М.** Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : дис... докт. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / О. М. Отич; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України – К., **2009**. – 549 с.
121. **Павлюк Р. О.** Формування умінь майбутніх учителів іноземних мов до творення віртуальної педагогічної взаємодії : автореф. дис... канд. пед. наук: зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Р. О. Павлюк; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, **2009**. – 20 с.
122. **Погребняк М. М.** Танець "модерн" у художній культурі ХХ ст. : дис... кандидата мистецтвознавства : 26.00.01 – "Теорія й історія культури" / М. М. Погребняк; Київський національний університет культури і мистецтв. – К., **2009**. – 319 с.
123. **Протопопов А. О.** Проституція як соціально-педагогічна проблема : монографія / А. О. Протопопов, Н. М. Савельєва; за заг. ред. Н. М. Савельєвої. – Полтава : Дивосвіт, **2009**. – 120 с.
124. **Радіонова Г. В.** Тоталогічний вимір феномену гри : дис... канд. філософ. наук : 09.00.03 – "Соціальна філософія та філософія історії" / Г. В. Радіонова; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2009**. – 193 с.
125. **Федій О. А.** Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії : теорія і практика : монографія / О. А. Федій. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2009**. – 404 с.
126. **Вашак О. О.** Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / О. О. Вашак; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010**. – 298 с.

127. **Галушко Л. Я.** Психологічна корекція агресивної поведінки у ранній юності засобами мистецтва : автореф. дис... канд. психол. наук. зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / Л. Я. Галушко; Прикарпат. ун-т ім. В. С. Стефаника. – Івано-Франківськ, **2010**. – 20 с.
128. **Дем'янюк Н. Ю.** Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця : монографія [Текст] / Н. Ю. Дем'янюк. – Полтава : АСМІ, **2010**. – 275 с.
129. **Дмитренко О. В.** Мотивная организация художественной прозы В. Ф. Одоевского / О. В. Дмитренко. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – 178 с.
130. **Карапузова І. В.** Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / І. В. Карапузова; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010**. – 249 с.
131. **Колодочка В. В.** Історико-культурні передумови становлення Полтавської психологічної школи у ХVIII – ХХ століттях : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.01 – "Загальна психологія, історія психології" / В. В. Колодочка; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., **2010**. – 22 с.
132. **Копотун М. М.** Соціально-психологічні чинники життєвого цілепокладання студентської молоді : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.05 – "Соціальна психологія, психологія соціальної роботи" / М. М. Копотун; Ін-т соціальної і політичної психології АПН України. – К., **2010**. – 22 с.
133. **Литовченко Л. В.** Формування ораторської майстерності у майбутніх магістрів із соціальної педагогіки : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія та методика професійної освіти" / Л. В. Литовченко; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., **2010**. – 265 с.
134. **Омельченко І. М.** Особливості формування соціальної перцепції у дітей старшого дошкільного віку з дитячим церебральним паралічем : дис... канд. психол. наук зі спец.: 19.00.08 – "Соціальна психологія" / І. М. Омельченко; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К., **2010**. – 275 с.
135. **Павлюк Р. О.** Віртуально-навчальне іншомовне середовище освітніх систем сучасного інформаційного суспільства : монографія / Р. Павлюк. – Полтава, **2010**. – 183 с.
136. **Федій О. А.** Теорія і практика підготовки педагогів до використання естетотерапії у професійній діяльності : дис... д-ра. пед. наук зі спец.: 13.00.04 – "Теорія та методика професійної освіти" / О. А. Федій; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010**. – 500 с.
137. **Волик Л. В.** Підготовка майбутніх педагогів до анімаційної діяльності : монографія / Л. В. Волик. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 276 с.
138. **Волик Л. В.** Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогів до анімаційної діяльності : дис... д-ра. пед. наук зі спец. : 13.00.04 – "Теорія та методика професійної освіти" / Л. В. Волик; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, **2011**. – 479 с.
139. **Гнізділова О. А.** Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття : теорія, досвід, перспективи [монографія] / О. А. Гнізділова; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 288 с.

140. **Зелюк В. В., Моргун В. Ф., Устименко Т. А.** Особистість в освіті: парадигма культури [монографія] / В. В. Зелюк, В. Ф. Моргун, Т. А. Устименко. – Полтава : ТОВ "АСМГ", **2011.** – 212 с.

141. **Коровіна Р. В.** Виховання загальнолюдських цінностей у літературній спадщині та громадсько-просвітницькій діяльності В. Г. Короленка : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Р. В. Коровіна; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011.** – 399 с.

142. **Куц О. С.** Психологічні умови розвитку творчого мислення старшокласників засобами рольових ігор : автореф. дис... канд. психол. наук зі спец. : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / О. С. Куц; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., **2011.** – 20 с.

143. **Омельченко И. Н.** Формирование когнитивных стилей – перспективное направление развития личности ребенка дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи / И. Н. Омельченко, Л. А. Федорович // Личность в едином образовательном пространстве: организация, содержание и технологии освоения : коллектив. монография / науч. ред. К. Л. Крутий, А. И. Павленко, В. В. Пашков. – Запорожье : ООО "ЛИПС" ЛТД, **2011.** – С. 399–404.

144. **Процай Л. П.** Педагогічні ідеї і просвітницька діяльність В. А. Євтушевського (1836-1888 рр.) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Л. П. Процай; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011.** – 197 с.

145. **Степаненко Н. С.** Часопис "Рідний край" : духовні обшири українства / Н. С. Степаненко. – Полтава : ПНПУ, **2011.** – 190 с.

146. **Гнізділова О. А.** Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в ХХ столітті : Дис. на здобуття наук. ступеня док-ра пед. наук: спец. 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / О. А. Гнізділова. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, МОНмолодьспорт України. – Харків, **2012.** – 499 с.

147. **Карапузова Н.** Василь Адріанович Євтушевський – педагог, просвітник (1836–1888 рр.): Монографія / Наталія Карапузова, Людмила Процай / за ред. Н. Д. Карапузової. – Полтава: Ред.-вид. відділ Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, **2012.** – 230 с.

148. **Седих К. В.** Психологія взаємодії сім'ї з освітніми соціальними інституціями : дис... д-ра психол. наук зі спеціальності 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / К. В. Седих; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., **2012.** – 400 с.

149. **Хоменко Л. Г.** Структурні перетворення в швидкозагартованих бінарних та квазібінарних системах на основі Fe, Ti і W : дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз.-мат. наук зі спец. : 01.04.07 – "Фізика твердого тіла" / Л. Г. Хоменко; Сум. держ. ун-т. – Суми, **2012.** – 170 с.

150. **Кравченко Д. М.** Розвиток професійної підготовки вчителя історії у педагогічних інститутах України (1934–1958 рр.) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Д. М. Кравченко; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2013.** – 263 с.

151. **Лук'яненко О. В.** Повсякдення колективів педагогічних ВНЗ Української РСР часів десталінізації (1953–1964 роки) : дис... канд. іст. наук зі спец. : 07.00.01 – "Історія України" / О. В. Лук'яненко; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2013.** – 263 с.

152. **Лобач О. О.** Кордоцентрична парадигма розвитку емоційної культури вчителя мистецьких дисциплін / Олена Лобач // Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності : [монографія] / І. А. Зязюн, Г. Г. Філіпчук, О. О. Лобач, О. М. Отич та ін.; за наук. ред., передм. і післямова О. М. Отич. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., **2013.** – С. 98–114 (334 с.)

153. **Мельничук М. М.** Особливості толерантності як системної характеристики особистості студента: автореф. дис... канд. психол. наук зі спеціальності : 19.00.01 – "Загальна психологія, історія психології" / М. М. Мельничук; Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – Харків, **2013.** – 16 с.

154. **Пахомова Н. Г.** Теорія і практика професійної підготовки логопедів у ВНЗ монографія. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013.** – 346 с.

155. **Пахомова Н. Г.** Інтеграція медико-психологічної та педагогічної складових професійної підготовки майбутніх логопедів : дис... доктора пед. наук : 13.00.03 / Пахомова Наталія Георгіївна; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., **2013.** – 533 с.

156. **Скорик Б. С.** Просвітницькі ідеї та навчально-виховна діяльність православних чернечих монастирів центральної України (кінець XVII – XVIII століття) : дис... канд. пед. наук зі спец. : 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Б. С. Скорик; Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2013.** – 294 с.

157. **Сулаєва Н. В.** Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти : [монографія] / Наталія Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013.** – 408 с.

158. **Тесленко М. М.** Формування пізнавальної самостійності студентів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис... канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.09 – "Теорія навчання" / М. М. Тесленко; Харківський національний пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, **2013.** – 20 с.

159. **Тітова Т. Є.** Формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів у процесі професійної підготовки : автореф. дис... канд. психол. наук зі спеціальності : 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія" / Т. Є. Тітова; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., **2013.** – 20 с.

160. **Федорович Л. О.** Сучасні вимоги до якості раннього дитинства – новий аспект логопедичної роботи. Розвиток особистості в сучасному медіа-просторі : колективна монографія / А. Богуш, О. Істоміна, Л. Калмикова, С. Коростова, К. Крутий та ін.; за заг. ред. В. Курила. – Луганськ : Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", **2013.** – 445 с.

Підручники, посібники, збірники наукових праць (за роками)

161. **Моргун В. Ф., Ткачова Н. Ю.** Проблема периодизации развития личности в психологии. – М. : МГУ, **1981.** – 84 с.

162. "Калина". Досвід роботи самодіяльного українського народного хору "Калина". Г. С. Левченко. – Полтава : Вид-во "Полтава", **1987**. – 40 с.
163. Методичні рекомендації на допомогу керівникам шкільних хороших гуртків (на прикладі роботи відділення факультету громадських професій по підготовці керівників шкільних хороших гуртків Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка) / П. Т. Лиманський; відп. за випуск Н. Ялівець. – Полтава : Вид-во "Полтава", **1988**. – 18 с.
164. Мониристическая концепция многомерного развития личности: Аннотированный библиографический указатель с 1984 по 1988 год / сост. В. Ф. Моргуна. – Полтава, **1989**. – 56 с.
165. **Бичкова Л. В., Литвиненко Н. С. Кольорознавство**. Частина III. Теорія кольорової гармонії : Методичний посібник для спеціальності 2121 "Педагогіка та методика початкового навчання з додатковою спеціальністю вчитель образотворчого мистецтва". – Полтава, **1990**. – 48 с.
166. **Ломов С. П., Рыбас Н. И.** Методика преподавания изобразительного искусства / Программы пед. ин-тов для спец. "Педагогика и методика начального обучения" с дополнительной спец. "Изобразительное искусство". – М., **1990**. – С. 1–18.
167. Мова в системі початкового навчання: Матер. республіканської наук.-практ. конфер. 12–14 листопада 1991 року. – Полтава, **1991**. – 157 с.
168. Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя : Матер. Всесоюзной научн.-практ. конф. / Гос. комитет СССР по народному образованию, НИИ художественного воспитания АПН СССР, Министерство культуры СССР; Министерство народного образования УССР, Полтавский государственный педагогический институт имени В. Г. Короленко; гл. ред. И. Ф. Кривонос. – Полтава : Изд-во "Полтава", **1991**. – 384 с.
169. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Використання образно-художньої мови в роботі з молодіжним шкільним хором : метод. реком. / П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло. – Полтава : Полтавський літератор, **1992**. – 24 с.
170. **Соломаха С. О.** Естетичне виховання студентів засобами театрального мистецтва : метод. реком. для викладачів і студентів педагогічних вузів / С. О. Соломаха, І. М. Юрас. – Полтава, **1992**. – 28 с.
171. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Формування музичної культури майбутнього вчителя : метод. реком. / П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло – Полтава : Полтавський літератор, **1993**. – 16 с.
172. Розбудова національної початкової школи : Матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 11–13 травня 1993 р. [ред. кол. : М. Й. Алексіюк, Н. А. Вакуленко, Т. М. Байбара, Н. М. Бібік, І. П. Гудзик, Н. С. Литвиненко, В. О. Мартиненко, К. С. Прищеп, О. Я. Савченко (відп. ред.), М. Л. Семенюченко, В. П. Тищенко]. – Полтава, **1993**. – 266 с.
173. Теоретико-методичні основи формування громадянина України : Матер. всеукр. наук.-практ. конф. [ред. кол. В. О. Пащенко, А. М. Бойко, В. Є. Лобурець, М. С. Пашко (гол. ред.), Л. О. Хомич, В. Ф. Моргуна та ін.] – Полтава : ПДП імені В. Г. Короленка, **1993**. – 218 с.
174. Актуальные проблемы начальной школы : междунар. сб. науч.-метод. ст. [ред. кол. : Н. Н. Бобух (отв. ред.), Н. А. Вакуленко, О. А. Григорьева, Н. С. Литвиненко, М. Л. Семенюченко (отв. секр.)]. – Полтава : Изд-во "Полтава", **1994**. – 200 с.

175. **Отлич О. М., Тягло Є. І.** Народна пісня та її роль у формуванні культури учнів початкової школи : метод. реком. / О. М. Отлич, Є. І. Тягло. – Полтава : Вид-во "Полтава", **1994**. – 28 с.
176. Програми з дисциплін образотворчого циклу для спеціальності 030800 "Педагогіка і методика початкового навчання та образотворче мистецтво. – Полтава, **1994**. – 140 с.
177. **Левченко Г. С., Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Хорове диригування : навч. посібн. [для студентів спеціальності 7.010103, 7.020411 – Початкове навчання і музичне виховання]. – Ч. I. – Полтава : ПДП, **1995**. – 91 с.
178. Методи психодіагностики підлітків. Навч. посіб. / за ред. О. Д. Кравченко, В. Ф. Моргуна. – Полтава, **1995**. – 124 с.
179. **Моргуна В. Ф.,** Седых К. В. Делинквентный подросток: учебн. пособие. – Полтава, **1995**. – 161 с.
180. Обдаровані діти: виявлення, діагностика і розвиток [за ред. В. Ф. Моргуна]. – Полтава, **1995**. – 165 с.
181. Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів : Матер. всеукр. наук.-практ. конф., Полтава, 17–19 травня 1995 р. / АПН України: Полт. держ. пед. інститут імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1995**. – 249 с.
182. Словник термінології з педагогічної майстерності / [Н. М. Тарасевич, Л. В. Крамущенко, Н. М. Савельєва та ін.]. – Полтава, **1995**. – 98 с.
183. Шкільний тлумачний словник української мови (для початкових класів) / [Укл. : Н. М. Бобух, М. Й. Алексіюк, Н. А. Вакуленко, В. Д. Василенко, О. О. Григор'єва, С. Є. Єфименко, Г. О. Ірза, М. П. Кравченко, А. А. Руденко, М. Л. Семенюченко, Н. С. Степаненко, Л. М. Трищ, О. В. Халчанська]. – Тернопіль : Збруч, **1995**.
184. **Ірклієнко В. С.** Естетичний розвиток молодших школярів у процесі підготовки народного свята : метод. реком. / В. С. Ірклієнко. – Полтава : ПДП ім. В. Г. Короленка, **1996**. – 23 с.
185. **Моргуна В. Ф.** Інтеграл освіти: Психолого-педагогічні основи інтеграції та диференціації (інтеграл) навчання на прикладі шкільного циклу природничих дисциплін : курс лекцій / В. Ф. Моргуна. – Полтава : Наукова зміна, **1996**. – 78 с.
186. Педагогічна майстерність : тести / [Н. М. Тарасевич, Л. В. Крамущенко, Н. М. Савельєва та ін.]. – Ч. I : Комплект для контролю знань. – К. – Полтава, 1996. – 123 с.
187. Педагогічна майстерність : тести / [Н. М. Тарасевич, Л. В. Крамущенко, Н. М. Савельєва та ін.]. – Ч. II : Дешифратори тестів для контролю знань. – К. – Полтава, **1996**. – 146 с.
188. **Дем'янюк Н. Ю.** Етнографічно-дослідницька діяльність Василя Миколайовича Верховинця : навч. посіб. / Н. Ю. Дем'янюк. – Полтава : Ред.-видав. відділ УМСА, **1997**. – 32 с.
189. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Вокально-хорова робота вчителів музики в дитячому хорі : навч. посіб. / П. Т. Лиманський, Є. І. Тягло – Полтава : ПДП, **1997**. – 74 с.
190. **Лобач О. О.** Педагогіка співробітництва в дії (з досвіду роботи гімназії № 33 м. Полтави) : зб. метод. матеріалів / [укл. та наук.-метод. ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПОПОПП, **1997**. – 99 с.
191. Наукові записки психолого-педагогічного факультету : зб. наук. праць : у 3-х ч. / [ред. кол. : Н. С. Литвиненко (відп. за вип.), О. С. Чернова (відп. за вип.), В. Д. Васи-

ленко, О. О. Григор'єва, М. П. Кравченко, М. Й. Олексюк, Н. С. Степаненко; корект. Л. Д. Маслій, К. І. Лелюх]. – Полтава : Частн. изд-во "Three S & J", **1997**.

192. Наукові записки психолого-педагогічного факультету : зб. статей : у 3-х ч. – Ч. І. – Полтава, **1997**. – 127 с.

193. **Чайкіна Н. О.** Комплекс психологічних методів дослідження професійної адаптації молодого вчителя / Н. О. Чайкіна. – К., **1997**. – 41 с.

194. **Шпак В. П.** Олег Ольжич // Гроно нездоланих співців : навч. пос. [для вчит. та учнів] / В. П. Шпак. – К. : Укр. письменник, **1997**. – С. 212–226.

195. **Шпак В. П.** Олена Теліга // Гроно нездоланих співців : навч. пос. [для вчит. та учнів] / В. П. Шпак. – К. : Укр. письменник, **1997**. – С. 227–239.

196. **Ковалевська Ю. М.** Виявлення ранніх форм девіантної поведінки : навч. посіб. [для практ. психологів] / Ю. М. Ковалевська. – Харків : Друкарня ХВУ, **1998**. – 39 с.

197. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Хорове диригування : навч. посібн. [для студентів спеціальності 7.010103, 7.020411 – Початкове навчання і музичне виховання]. – Ч. II. – Полтава : ПДПУ, **1998**. – 181 с.

198. **Настенко Н. В., Білик Н. І., Моргун В. Ф.** Обдаровані діти і школа. Методика діагностики та педагогічний досвід. – Полтава, **1998**. – 167 с.

199. Наукові записки психолого-педагогічного факультету : зб. наук. праць / [Ред. кол.: А. М. Бойко, О. О. Григор'єва, Н. Д. Карапузова, М. П. Лещенко, В. І. Лозова та ін.]. – Полтава : Астроя, **1998**. – 426 с.

200. **Устименко Т. А.** Основи міжкультурної взаємодії. Навч. посіб. / Т. А. Устименко. [відпов. за вип. В. Ф. Моргун]. – Полтава : ІВМЦ "Освіта", **1998**. – 218 с. (гриф МО України).

201. Бобрицька В. І. Валеологія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів освіти / [В. І. Бобрицька, М. В. Гриньова, В. М. Помогайбо (13 авторів)]. – Полтава : Скайтек, **1999**. – 306 с.

202. **Помогайбо В. М.** Основы анатомии и физиологии человека. Часть III: Ангиология. Неврология : учеб. пособ. для иностранных студентов подготовительных отделений медвузов / В. М. Помогайбо. – Полтава : УМСА, **1999**. – 87 с.

203. Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця : зб. наук. праць / [ред. кол. В. О. Пащенко, А. М. Бойко, Н. Д. Карапузова, Г. С. Левченко, О. О. Лобач, Л. А. Гнатюк, В. С. Ірклієнко та ін.]. – Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, **1999**. – 310 с.

204. **Березан В. І.** Українська музика масових жанрів / В. І. Березан // Українське мистецтво у полікультурному просторі : навч. посіб. / [за ред. д-ра пед. наук, проф. О. П. Рудницької]. – К. : ЕксОб, **2000**. – Розд. 11. – С. 170–179 (гриф МОН України)

205. **Валерій Мозок.** Живопис. – Полтава : Поліграфічний центр "Скайтек", **2000**. – 24 с.

206. Вивчення мови на комунікативній основі: Матер. міжнар. наук.-практ. конфер. 17–19 квітня 2000 року. – Полтава, **2000**. – 132 с.

207. **Карапузова Н. Д.** Удосконалення методики навчання учнів початкових класів розв'язувати текстові задачі : методичні рекомендації до спецсемінару для студентів-заочників / Н. Д. Карапузова, М. Л. Тітенко; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2000**. – 30 с.

208. **Куторжевська Л. І.** Вихователь сирітського інтернату. З досвіду роботи Полтавської школи-інтернату для дітей-сиріт : навч.-метод. посіб. / Л. І. Куторжевська. – Полтава : АСМІ, **2000**. – 120 с.

209. **Лиманський П. Т., Тягло Є. І.** Самостійна робота з хорового диригування : метод. реком. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2000**. – 40 с.

210. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття : зб. наук. праць. – Вип. I. – Полтава: ПДПУ, **2000**. – 246 с.

211. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 1–3 березня 2000 р. / наук. ред. В. О. Пащенко; [ред. кол. : А. М. Бойко, В. Р. Ільченко, Л. О. Хомич, М. П. Лещенко, М. В. Гриньова, Н. Д. Карапузова]. – Полтава : ПДПУ, **2000**. – 240 с.

212. Волочай М. П. Відроджені імена письменників Полтавщини: посіб. зі спецкурсу з дитячої літератури / М. П. Волочай. – Полтава, Ч. I., **2001**.

213. **Карапузова Н. Д.** Контрольна робота з методики викладання математики в початкових класах : посіб. для студентів заочного відділення спеціальності 7.010102 – "Початкове навчання" / Н. Д. Карапузова, Т. В. Алаєва; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2001**. – 26 с.

214. **Карапузова Н. Д.** Нестандартні уроки математики у початковій школі : метод. посіб. [для вчит. поч. кл.] / Н. Д. Карапузова, Н. М. Савельєва, О. А. Жиров. – Полтава : ПДПУ, **2001**. – 198 с.

215. **Красницький М. П.** Геометрія: навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗО / М. П. Красницький, В. А. Ржеко, І. М. Старостенко; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2001**. – 44 с.

216. **Левченко Г. С.** Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини : посібн. [для муз.-пед. навч. закладів] / Г. С. Левченко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2001**. – 144 с.

217. **Лиманський П. Т.** Обробки українських народних пісень та переклади для академічного хору : зб. муз. творів / Передм. Л. А. Гнатюк, Є. І. Тягла / П. Т. Лиманський. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2001**. – 36 с.

218. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття: зб. наук. праць. – Вип. 2. – Полтава, **2001**. – 282 с.

219. **Помогайбо В. М.** Біологічний експрес-довідник для вчителів, абітурієнтів та школярів / В. М. Помогайбо, Т. В. Помогайбо. – Полтава : ПОІППО, **2001**. – 180 с.

220. Сповідуємо Україну. Всеукраїнська художня виставка до 10-річчя Незалежності України "Історія і сучасність в образотворчому мистецтві України. 1991–2001" : Альбом / Редактор-упорядник М. Маричевський. – К. : Журнал "Образотворче мистецтво", **2001**. – 108 с.

221. **Тупиця О. Ю.** Історія мови : навч. посіб. для студентів 2 курсу денної форми навчання / О. Ю. Тупиця. – Полтава, **2001**.

222. **Федорович Л. О.** Логопедичний альбом : навч. посіб. / Л. О. Федорович. – Кременчук : Християнська Зоря, **2001**. – 188 с. (гриф МОН України)

223. Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини: Матер. обл. наук.-практ. конференції, 12–13 березня 2002 р. / Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ, **2002**. – 150 с.

224. **Дзюба Т. М.** Педагогічна конфліктологія у загальноосвітньому навчальному закладі : посіб. для вчителів, керівників навчальних закладів / Т. М. Дзюба. – Полтава, ПОІППО, **2002**. – 126 с.
225. **Карапузова Н. Д.** Таблиці для складання задач у початкових класах : посіб. для вчителів, магістрантів і студентів вищих закладів педагогічної освіти / Н. Д. Карапузова, Ю. А. Остряняська. – Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2002**. – 28 с.
226. **Карапузова Н. Д.** Методика викладання математики в початкових класах : метод. матер. : навч.-метод. посіб. для студентів 3-го курсу ВНЗО / Н. Д. Карапузова, Ю. Г. Павленко. – Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2002**. – 44 с.
227. **Карапузова Н. Д.** Методика викладання математики в початкових класах : метод. матер. : навч.-метод. посіб. для студентів 4-го курсу ВНЗО / Н. Д. Карапузова, Ю. Г. Павленко. – Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2002**. – 48 с.
228. **Моргун В. Ф.** Психологія особистості в педагогіці А. С. Макаренка. Факсимільний збірник праць 1988–2001 рр. / В. Ф. Моргун. – Полтава : АСМІ, **2002**. – 84 с.
229. **Олійник С. П.** Методика викладання української мови в початковій школі : матер. і метод. рекомендації для самостійної підготовки студентів IV курсу до практичних і лабораторних занять / С. П. Олійник. – Полтава, **2002**. – 65 с.
230. **Олійник С. П.** Методика викладання української мови в початковій школі : опорні конспекти на допомогу студентам стаціонарного та заочного відділень у підготовці до іспитів. – Полтава, **2002**. – 67 с.
231. **Олійник С. П.** Методика формування правописних навичок у першокласників : навч.-метод. посібник / С. П. Олійник, О. А. Даценко. – Полтава, **2002**. – 62 с.
232. **Помогайбо В. М.** Порівняльна анатомія нервової системи : навчально-методичний посібник для студентів ВНЗО / В. М. Помогайбо; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2002**. – 66 с.
233. **Резніченко З. В.** Теорія і практика використання декоративно-ужиткового мистецтва у початковій школі : метод. посіб. [для проведення навч.-ігрового практикуму] / З. В. Резніченко. – Полтава : ПДПУ, **2002**. – 76 с.
234. **Сулаєва Н. В.** Становлення дошкільного виховання на Полтавщині у 20-ті роки ХХ століття : метод. посіб. / Н. В. Сулаєва. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2002**. – 72 с.
235. **Бичкова Л. В.** Колористична культура античного світу : навч.-метод. посіб. / Л. В. Бичкова – К. : Вища школа, **2003**. – 135 с. : іл. (гриф МОН України)
236. **Волик Л. В.** "Seines Weges gehen..." (Йдучи своїм шляхом...) : навч. посіб. / Л. В. Волик. – Полтава : АСМІ, **2003**. – 67 с.
237. **Волик Л. В.** "Sonnenschein" (Сонячне сяйво) : навч. посіб. / Л. В. Волик. – Полтава : АСМІ, **2003**. – 70 с.
238. **Іщенко О. В.** Від неповносправності до життя: метод. посіб. з основ самореабілітації осіб з ушкодженням опорно-рухового апарату / [за ред. Л. О. Хомич, В. Ф. Моргуна]. – Полтава, **2003**. – 96 с.
239. **Карапузова Н. Д.** Контрольні роботи з методики викладання математики в початкових класах : посіб. для студентів ВНЗО / Н. Д. Карапузова, Н. В. Стрельникова, Ю. Г. Павленко; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2003**. – 62 с.
240. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень : курс лекцій (в електрон. форматі) [для студ. психол.-пед. ф-ту спец. "Соціальна педагогіка"] / Л. О. Хомич. – Полтава, **2003**. – 81 с.
241. **Мохірева Ю. А.** Цей мальований світ : навч.-метод. посіб. / Ю. А. Мохірева. – Полтава – К. : Афіша, **2003**. – 48 с.
242. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі ХХІ століття : зб. наук. праць студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету. – Вип. 3. – Полтава : ПДПУ, **2003**. – 124 с.
243. Іграшки у школі [спецвипуск] // Постметодика. – **2003**. – № 5–6 (51–52) (фахов. видання).
244. **Рудич О. О.** Педагогічні технології використання сучасної дитячої англійської літератури у процесі навчання молодших школярів : навч. посіб. / О. О. Рудич. – Київ, **2003**.
245. **Сулаєва Н. В.** Особливості формування особистості дитини в умовах центру розвитку дитини : метод. посіб. / Н. Сулаєва, Л. Корсунська. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2003**. – 86 с.
246. Формування здорового способу життя студентської молоді : реалії та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 грудня 2002 р. / [ред. кол. : Л. О. Хомич, А. М. Бойко, М. В. Гриньова, О. Л. Єрьоміна, Н. Д. Карапузова]; відп. за вип. Л. О. Хомич; відп. ред. О. О. Григор'єва. – Полтава, ПДПУ, **2003**. – 224 с.
247. **Бугаєць О.** Організація логопедичної роботи з підлітками і дорослими : навч.-метод. посіб. / О. Бугаєць, Л. Федорович. – Полтава, **2004**. – 64 с.
248. **Волик Л. В.** Полікультурність від А до Я : міні-словник / Л. В. Волик. – Полтава : ЮЦ ПДПУ, **2004**. – 31 с.
249. **Дем'янюк Н. Ю.** Василь Миколайович Верховинець / Н. Ю. Дем'янюк // Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагогіки : підруч. / [А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін.]; заг. ред. А. М. Бойко. – К. : ВД "Професіонал", **2004**. – С. 460–489.
250. **Дем'янюк Н. Ю.** Основи хорознавства і методики роботи з хором : навч. посіб. для студ. серед. спец. і вищ. закл. освіти / Н. Ю. Дем'янюк. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2004**. – 96 с.
251. **Ільченко А.** Психопатологія дитячого віку : навч.-метод. посіб. / А. Ільченко, Н. Куліш, Л. Федорович. – Полтава, **2004**. – 240 с.
252. "Спеціальна педагогіка: реалії та перспективи" // Імідж сучасного педагога : [над номером працювали : В. Засенко, Н. Карапузова, С. Миронова, Н. Пахомова, В. Пашенко, В. Пузанова, Л. Федорович, Л. Хомич]. – 2004. – № 8–9 (47–48). – 128 с. (**фахове видання**).
253. **Лісняк Т.** Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з ринолалією : навч.-метод. посіб. / Т. Лісняк, Л. Федорович. – Полтава, **2004**. – 54 с.
254. **Манжелей Н. М.** Олександр Васильович Духнович / Н. М. Манжелей // Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагогіки : підручник / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та інші. – К. : Професіонал, **2004**.
255. **Мужикова І. М.** Методика викладання образотворчого мистецтва : метод. рекомендації. / І. М. Мужикова. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 42 с.

256. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття : зб. наук. праць студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету. – Вип. 4. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 254 с.
257. **Омельченко І. М.** Казкотерапія у психокорекції дітей з дислалією : навч.-метод. посіб. / І. М. Омельченко, О. А. Федій. – Полтава, **2004**. – 92 с.
258. **Пасічніченко А. В.** Соціально-психологічні аспекти міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / А. В. Пасічніченко. – Полтава : ІОЦ ПДПУ, **2004**. – 76 с.
259. Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 16–17 квітня 2003 року. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 178 с.
260. Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 18–19 листопада 2003 року. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 174 с.
261. **Ржеко В. А.** Аналітична геометрія. Ч. 1 : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ / В. А. Ржеко, М. П. Красницький; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2004**. – 68 с.
262. **Савельєва Н. М.** Методика роботи гувернера : навч.-метод. посіб. [для сам. роб. студ.] / Н. М. Савельєва. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 101 с.
263. Теорія і практика навчання і виховання дітей з обмеженими фізичними і психічними можливостями : інноваційний підхід : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 6–8 жовтня 2004 р. / укл. Л. О. Хомич, С. П. Олійник, Л. О. Федорович; [ред. кол. : В. О. Пашенко, В. М. Синьов, В. В. Масенко, М. К. Шеремет, Є. І. Тягло, Н. Д. Карапузова, Л. О. Хомич, Л. О. Федорович]. – Полтава : ПДПУ, **2004**. – 240 с.
264. **Тітов І. Г.** Психофізіологія людини: навч. модульний посіб. для студентів вищих навчальних закладів зі спеціальності "Психологія" / за ред. В. Ф. Моргуна. – Полтава: ІОЦ ПДПУ, **2004**. – 198 с.
265. **Федорович Л. О.** Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : метод. рекомендації та дидакт. матеріал для логопедів шкіл, дит. садків, учителів і вихователів загальноосв. і спец. осв. закладів та батьків / Л. О. Федорович. – Кременчук : Християнська Зоря, **2004**. – 348 с. (**гриф МОН України**).
266. **Березан О. І.** Анатомія і фізіологія дитини : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ / О. І. Березан. – Полтава : РА "Бойко", **2005**. – 106 с.
267. **Березан О. І.** Органи мовлення : анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ / О. І. Березан. – Полтава : РА "Бойко", **2005**. – 92 с.
268. **Буць Н. М.** Виховання загальної культури особистості засобами хорового мистецтва : методичні матеріали [для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 6.020100, 7.020101 – Культурологія. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / Н. М. Буць. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2005**. – 34 с.
269. **Даценко О. А.** Танцювальна музика : реперт. зб. [для вчителів загальноосвітніх навч. закладів та шкіл естетичного виховання] / О. А. Даценко. – Полтава : АСМІ, **2005**. – 118 с.
270. Дозвіллезнавство : навч. посіб. [для студ. спец. 6.010100, 7.010105 – "Соціальна педагогіка"] / укл. В. І. Березан. – Полтава : РА "Бойко", **2005**. – 122 с.

271. Спеціальна педагогіка : теорія і практика логопедії // Імідж сучасного педагога / [над номером працювали : Н. Білик, Л. Зайцева, В. Калягіна, Л. Лопатіна, Л. Федорович, О. Харитоновна, Л. Хомич, М. Шеремет]. – **2005**. – № 6–7 (55–56). – 104 с. (**фахове видання**).
272. **Левченко Г. С.** Пісенні крила Полтавщини : зб. пісень / Г. Левченко. – Полтава : СПДФО, **2005**. – 120 с.
273. **Лобач О. О.** Інноваційна педагогічна технологія "Вибір" / О. О. Лобач, В. О. Логвін, О. В. Корнієнко [заг. ред. І. В. Охрімєнка]. – Полтава: ПОІППО імені М.В.Остроградського, **2005**. – 70 с.
274. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття : зб. наук. праць студентів і магістрантів психолого-педагогічного факультету. – Вип. 5. – Полтава : ПДПУ, **2005**. – 246 с.
275. Образотворче мистецтво Полтавщини 1970–2005 : альбом / Автор проекту Ю. Самойленко. – Полтава : ВАТ "Видавництво "Полтава". **2005**. – 200 с.
276. **Помогайбо В. М.** Довкілля: підручник для студентів ВПНЗ / В. М. Помогайбо. – Полтава : Довкілля-К, **2005**. – 304 с.
277. Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини : педагогічний, психологічний, медичний аспекти : Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 14–15 квітня 2004 р. – Полтава : ПДПУ, **2005**. – 222 с.
278. **Сулаєва Н. В.** Особливості педагогічного впливу на дітей із аутизмом (на основі формування етичних норм поведінки) : метод. посіб. / Н. Сулаєва, І. Шептун. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2005**. – 80 с.
279. **Сулаєва Н. В.** Театральне мистецтво у системі роботи з дітьми дошкільного віку з дислалією : метод. посіб. / Н. Сулаєва, Л. Таран. – Полтава : ПДПУ, **2005**. – 90 с.
280. **Шпак В. П.** Олег Ольжич // Грона нездоланих співців : навч. пос. [для вчит. та учнів] / В. П. Шпак. – 2-е вид. – К. : Укр. письменник, **2005**. – С. 212–226.
281. **Шпак В. П.** Олена Теліга // Грона нездоланих співців : навч. пос. [для вчит. та учнів] / В. П. Шпак. – 2-е вид. – К. : Укр. письменник, **2005**. – С. 227–239.
282. **Березан О. І.** Анатомо-фізіологічні та клінічні основи сурдопедагогіки : Навчальний посібник для студентів ВНЗ / О. І. Березан. – Полтава : РА "Бойко", **2006**. – 100 с.
283. **Березан О. І.** Основи дитячої нейропсихопатології : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. І. Березан. – Полтава : РА "Бойко", **2006**. – 112 с.
284. **Бесєдіна І. С.** Основи валеології : метод. матер. : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ / І. С. Бесєдіна, Т. В. Мірошніченко; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2006**. – 36 с.
285. **Гнізділова О. А.** Володимир Короленко: педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності: навч.-метод. посіб. / О. А. Гнізділова. – Полтава : ПДПУ, **2006**. – 118 с.
286. **Григор'єва О. О.** Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / за ред. О. С. Чернової. – Полтава, **2006**. – 27 с.
287. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. – Вип. 1 / за заг. ред. О. С. Чернової. – Полтава : ПДПУ, **2006**. – 232 с.
288. Орієнтири соціальної педагогіки // Імідж сучасного педагога : спецвипуск / [над номером працювали : В. Березан, Н. Білик, Н. Карапузова, П. Матвієнко, В. Пашенко, Л. Хомич]. – **2006**. – № 7 (66). – 67 с. (**фахове видання**).

289. **Калюжна Ю. І., Моргун В. Ф.** та ін. Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно орієнтованої освіти : модульний посіб. / упор. : П. І. Матвієнко, Н. І. Білик, О. О. Новак. – Полтава : ПОІППО, **2006.** – 395 с.
290. **Левченко Г. С.** Народні пісні Полтавщини : навч. посіб. / Г. Левченко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 148 с.
291. **Левченко Г. С.** Ой, у лузі, та ще й при березі : навч. посіб. / Г. Левченко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 160 с.
292. **Лобач О. О.** Творчі портрети вчителів музичного мистецтва Полтавщини : навч.-метод. посібн. до курсу "Методика музичного виховання школярів" [для студентів спеціальності 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / О. О. Лобач. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 78 с.
293. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 14–15 березня 2006 року. – Полтава : ПДПУ, **2006.** – 248 с.
294. **Олійник С. П.** Шкільний курс української мови та методика його викладання у початковій школі : навч.-метод. посіб. для студентів II курсу заочного відділення психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 7.0101002 "Початкове навчання", 7.0101020 "Дошкільне виховання" / С. П. Олійник. – Полтава, **2006.** – 64 с.
295. **Олійник С., Григор'єва О.** Інноваційні педагогічні технології вдосконалення техніки читання : навч.-метод. посіб. для студентів, магістрантів, учителів, батьків / С. Олійник, О. Григор'єва. – Полтава, **2006.** – 48 с.
296. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. [для студ. психол.-пед. ф-ту спец. 6.010100 – "Дефектологія" / укл. В. І. Березан, Л. В. Литовченко. – Полтава : ПДПУ, **2006.** – 70 с.
297. **Павлюк Р. О., Чернова О. С.** Навчання дошкільників іноземної мови у дошкільному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. для студентів спец. – 6.010100 "Дошкільне виховання" та вихователів, методистів, завідувачів дошкільних навч. закладів / Р. О. Павлюк, О. С. Чернова. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 76 с.
298. **Павлюк Р. О., Зімакова Л. В.** Використання казки на заняттях з іноземної мови у дошкільному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / Р. О. Павлюк, Л. В. Зімакова. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 56 с.
299. Педагогічні та соціально-психологічні аспекти виховання у контексті сучасного європейського виміру : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 жовтня 2006 р. / [ред. кол. : Л. О. Хомич, А. М. Бойко, М. В. Гриньова, Н. Д. Карапузова, Б. В. Год, Н. І. Шиян, В. І. Березан]; відп. за вип. В. І. Березан; відп. ред. З. В. Резніченко, Н. О. Сайко, О. А. Федій. – Полтава, ПДПУ, **2006.** – 88 с.
300. Перспективи художньо-педагогічної освіти // Імідж сучасного педагога [специвипуск]. – 2006. – №5–6 (64–65) (**фахове видання**).
301. Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 лютого 2006 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2006.** – Ч. I. – 294 с.
302. **Помогайбо В. М.** Анатомія та фізіологія нервової системи. : підр. для студентів ВНЗ / В. М. Помогайбо. – Полтава : Довкілля-К, **2006.** – 136 с.

303. **Помогайбо В. М.** Вступ до пренатальної психології : навч. посіб. для студентів ВНЗ. – Полтава : Довкілля-К, **2006.** – 48 с.
304. Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру : Матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 лютого 2006 р. – Полтава : ПДПУ, **2006.** – Ч. II. – 203 с.
305. **Ржеко В. А.** Математика : Наближені обчислення : навчальний посібник для студентів ВНЗО / В. А. Ржеко, Н. В. Гібалова; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2006.** – 24 с.
306. Специфіка медико-педагогічної реабілітації астенічних дітей у санаторних школах Полтавщини : метод. посіб. / В. П. Шпак, І. С. Литка. – Полтава : ЮЦ ПДПУ, **2006.** – 84 с.
307. **Тітов І. Г.** Розвиток творчої уяви молодших школярів : Навч.-метод. посіб. для шкільних психологів та вчителів / [за ред. Г. О. Балла] / І. Г. Тітов. – Полтава : Астрей, **2006.** – 112 с.
308. **Федоренко Ю. П.** Методика викладання іноземної мови у середніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. для викладачів курсу методики навчання іноземних мов, керівників педагогічної практики, студентів / Ю. П. Федоренко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2006.** – 64 с.
309. Хореографічне мистецтво у контексті культурно-освітніх процесів: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 12–13 грудня 2005 р. – Полтава : Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, **2006.** – 282 с.
310. **Шпак В. П.** Реабілітаційна педагогіка : навч. посіб. / В. П. Шпак. – Полтава : АСМІ, **2006.** – 250 с. (**гриф МОН України**).
311. Актуальні проблеми роботи служби "Телефон Довіри" : метод. посіб. [для соц. педагогів, психологів, волонтерів, студентів] / укл. В. І. Березан, О. Л. Тараненко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2007.** – 58 с.
312. **Березан О. І.** Невропатологія: навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава: РА "Бойко", **2007.** – 104 с.
313. **Березан О. І.** Основи психопатології : навч. посіб. для студентів ВНЗО О. І. Березан. – Полтава : ДПП "Ткалич", **2007.** – 116 с.
314. **Березан О. І.** Сенсорні і мовленнєві системи та їх порушення : навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава : РА "Бойко", **2007.** – 92 с.
315. **Березан В. І.** Організація підготовки шкільних та студентських команд КВН до виступів : метод. посіб. [для керівників та організаторів КВН, педагогів-організаторів шкіл, студентів] / В. І. Березан, М. А. Петрушова. – Полтава : ПДПУ, **2007.** – 42 с.
316. **Буць Н. М.** Переклад музичних творів для оркестру : сутність та загальні вимоги : метод. рекомендації до навч. курсу "Оркестровий клас" [для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 6.010100 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика] / Н. М. Буць. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2007.** – 32 с.
317. **Валерій Мозок.** Живопис. – Полтава : Поліграфічний центр "Скайтек", **2007.** – 72 с.
318. **Власюга Н. М.** Організація логопедичної допомоги дітям дошкільного віку в умовах загальноосвітніх закладів : навч.-метод. посіб. / Н. М. Власюга, Л. О. Федорівич, М. К. Шеремет. – Полтава, **2007.** – 111 с.

319. **Глушкова С. І., Пужай Г. В.** Технологія створення акомпанементу : навч.-метод. посіб. / С. І. Глушкова, Г. В. Пужай. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2007**. – 76 с.
320. **Дем'яно Н. Ю.** Методичні матеріали до курсу "Аранжування музичних творів" для магістр. зі спец. 8.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Музика / Н. Ю. Дем'яно. – Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, **2007**. – 28 с.
321. **Дяченко К.** Логопедична читанка / К. Дяченко; за наук. ред. Л. О. Федорович. – Тернопіль : Підручники і посібники, **2007**. – 224 с. (**гриф МОН України**).
322. **Зімакова Л. В.** Теорія і методика розвитку мовлення у схемах, таблицях, тезах : навч. посіб. для студентів спеціальності "Дошкільне виховання" / Л. В. Зімакова. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2007**. – 63 с.
323. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. – Вип. 2 / за заг. ред. О. С. Чернової. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 229 с.
324. **Кайдашев І. П.** Алгоритми надання невідкладної допомоги хворим з патологією внутрішніх органів : навч. посіб. для студентів ВМНЗ / І. П. Кайдашев, М. С. Расін, А. В. Петрушов. – Полтава : ДПП "Ткалич", **2007**. – 114 с.
325. **Калюжна Ю. І., Моргун В. Ф.** та ін. Педагогічні системи, технології. Досвід. Практика : довідник / за ред. П. І. Матвієнка, С. Ф. Клепка, Н. І. Білик. – 2-е вид., переробл. і допов. – У 2 ч. – Полтава : ПОППО, **2007**. – Ч. 1 : А-М. – 220 с.; Ч. 2 : Н-Я. – 236 с.
326. Комунікативна компетенція у професійній діяльності педагога і психолога : зб. наук. праць. – Полтава: Освіта, **2007**. – 168 с.
327. **Куторжевська Л. І.** Соціально-педагогічна робота у загальноосвітніх закладах інтернатного типу : навч.-метод. посіб. [для студ. психол.-пед. ф-ту] / Л. І. Куторжевська. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 72 с.
328. **Левченко Г. С.** Спогади, погляди, роздуми, поради : навч.-метод. посіб. / Г. Левченко. – Полтава : ПФ "Форміка", **2007**. – 108 с.
329. **Лобач О. О.** Класифікація емоцій у "педагогіці серця" / О. Лобач // Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів: наук.-метод. посіб. / Уклад. : П. І. Матвієнка, Г. А. Каліберда. – Полтава: ПОППО, **2007**. – С. 119–124. (**гриф МОН України**).
330. **Мирошник О. Г., Москаленко Л. С., Тітова Т. Є.** Загальна психологія: навч. посіб. / О. Г. Мирошник, Л. С. Москаленко, Т. Є. Тітова (частини 1, 2) / [ред. Ю. І. Калюжна]. – Полтава, **2007**. – 90 с.
331. **Моргун В. Ф., Москаленко Л. С.** Кваліфікаційні роботи з психології : курсова, дипломна, магістерська : метод. рекомендації для студентів [за ред. В. Ф. Моргуна]. – Полтава : ТОВ Фірма "Техсервіс", **2007**. – 72 с.
332. Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття : Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конфер. 14–15 березня 2007. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 208 с.
333. Олійник С. Інтеграція музики і читання на уроках у початковій школі (на прикладі фольклорного матеріалу) : навч.-метод. посіб. / О. Мостова, С. Олійник. – Полтава: ПДПУ, **2007**. – 130 с.
334. **Олійник С. П.** Контрольна робота з курсу "Каліграфія" : навч.-метод. посіб. для студентів заочного відділення / С. П. Олійник. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 35 с.

335. **Олійник С. П.** Шкільний курс української мови та методика його викладання у початковій школі : навч.-метод. посіб. для студентів III курсу заочного відділення / С. П. Олійник. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 57 с.
336. **Павлюк Р. О.** Навчально-методичний посібник з дисципліни "Іноземна мова" (англійська) для студентів I курсу психолого-педагогічного факультету спеціальності 6.020202 – "Хореографія" / Р. О. Павлюк. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2007**. – 99 с.
337. Понятійно-термінологічний словник з соціально-правового захисту особистості [для студ. спец. "Соціальна педагогіка", "Корекційна освіта"] / укл. Н. М. Савельєва. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 50 с.
338. Професійна спрямованість майбутніх соціальних педагогів : метод. посіб. [для студ. психол.-пед. ф-тів, соц. педагогів, психологів, вчителів старшої школи] / укл. В. С. Ленівенко, В. І. Березан. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 48 с.
339. **Савельєва Н. М.** Соціально-правове забезпечення дітей з вадами у психофізичному розвитку : навч. посіб. [для студ. спец. "Корекційна освіта"] / Н. М. Савельєва, Л. О. Федорович. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 182 с.
340. Словник естетотерапевтичних термінів / авт.-укл. О. А. Федій. – Полтава : ПДПУ, **2007**. – 32 с.
341. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів : навч.-метод. посіб. / В. П. Шпак та ін.; за заг. ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І. І. Цушка. – К. : ФОРМ "Купріянова", **2007**. – 240 с. (**гриф МОН України**).
342. Теорія та практика духовно-релігійного виховання учнівства в сучасних загальноосвітніх закладах України : метод. посіб. / В. П. Шпак, А. О. Павленко. – Полтава : ІОЦ ПДПУ, **2007**. – 80 с.
343. **Тітов І. Г.** Психологія індивідуальної суб'єктності молодших школярів: теоретико-методичний аспект : навч. посіб. / І. Г. Тітов – Полтава : Фірма "Техсервіс", **2007**. – 70 с.
344. **Тітова Т. Є., Тищенко Н. М.** Цінності в моєму житті : програма та метод. рекомендації тренінгу з формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів Т. Є. Тітова, Н. М. Тищенко. – Полтава, **2007**. – 100 с.
345. **Тупиця О. Ю.** Deutsch. Zusammen Lernen : навч. посіб. з німецької мови для студентів I–II курсів О. Ю. Тупиця. – Полтава, **2007**. – 61 с.
346. **Тупиця О. Ю.** Безеквівалентна лексика в поетичному тексті : проблема створення етномовної картини світу О. Ю. Тупиця. – Полтава : "АСМІ", **2007**. – 88 с.
347. **Федій О. А.** Естетотерапія : навч. посіб. / О. А. Федій. – К. : Центр учбової літератури, **2007**. – 256 с. (**гриф МОН України**).
348. **Федоренко Ю. П.** Іноземна мова (англійська) : навч. програма, робоча програма, метод. рекомендації для студентів I курсу психолого-педагогічного факультету спец. 6.010102 "Початкове навчання" / Ю. П. Федоренко. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2007**. – 76 с.
349. **Чуб К. Ф.** Лабораторний практикум з нових інформаційних технологій : навч. посіб. для студентів ВНЗО / К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко, Л. П. Процай; Полтава, держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2007**. – 76 с.
350. Education in Europe: the main features. Освіта в Європі : основні характеристики: Навч. посіб. / М. В. Гаврилюк, М. П. Лещенко, З. Т. Магдач, Н. В. Муқан / за ред. М. П. Лещенко. – Львів : Вид-во "Бескид Біт", **2008**. – 244 с.

351. Адаптація дітей дошкільного віку до умов дошкільного закладу : навч.-метод. посіб. / Н. О. Сайко, Г. О. Олефір. – Полтава, **2008**. – 56 с.
352. **Березан О. І.** Неврологічні основи логопедії : навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава: ДПП "Ткалич", **2008**. – 92 с.
353. **Березан В. І.** Сценарне мистецтво : навч. посіб. [для студ. спец. 6.010100, 7.010105 – "Соціальна педагогіка"] / В. І. Березан. – Полтава : Друкарня ПП Ткалич А. М., **2008**. – 122 с.
354. **Благова Т. О.** Розвиток шкільної і професійної мистецької освіти на Полтавщині (друга половина XIX-поч. XX ст.) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. О. Благова. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 240 с. (з грифом МОН).
355. **Бойко Г. Ю.** Профілактика нехімічних адикцій у підлітковому середовищі : метод. посіб. / Г. Ю. Бойко, Н. М. Савельєва. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 52 с.
356. **Бурсова С. С.** Особливості використання масажу у роботі з дітьми першого року життя : навч.-метод. посіб. [для студентів вищ. навч. закл. спец. 6.010100 – "Дошкільне виховання" та вихователів дошкільних навчальних закладів] / С. С. Бурсова. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 37 с.
357. **Буць Н. М.** Оркестровий клас : електр. підр. з курсу [для студентів магістратури психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 7.010103 – "Педагогіка і методика середньої освіти. Музика"] / Н. М. Буць. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**.
358. **Гібалова Н. В.** Математика. Частина 1: навч. посіб. для студентів ВНЗО / Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – 80 с.
359. **Гібалова Н. В.** Математика. Частина 2: навч. посіб. для студентів ВНЗО / Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко. – Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – 104 с.
360. **Гібалова Н. В.** Математика : метод. матеріали : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗО / Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – 46 с.
361. **Гінжелюк О. В.** Конспекти логопедичних занять із навчання правильної вимови звуків [р], [р'], у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. В. Гінжелюк, О. В. Дідусенко, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, **2008**. – 152 с.
362. **Горопашна Ю. М.** Конспекти логопедичних занять із навчання правильного вимовляння звуків к-г, х-г у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Ю. М. Горопашна, Т. І. Литвиненко, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, **2008**. – 204 с.
363. **Григор'єва О. О.** Культура і техніка мовлення : навч.-метод. посіб. / О. О. Григор'єва. – Полтава, **2008**. – 40 с.
364. **Деточка О. В.** Засоби формування морально-етичних навичок у глухих та слабкозуючих дітей : метод. посіб. / О. В. Деточка, Н. Г. Пахомова. – Полтава, **2008**. – 86 с.
365. **Дорошенко С. О.** Конспекти логопедичних занять із навчання правильної вимови звуків [л], [л'], у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / С. О. Дорошенко, І. В. Кацька, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, **2008**. – 152 с.
366. Ігротерапевтичні методи соціальної реабілітації дітей із вадами психофізичного розвитку : метод. посіб. / В. П. Шпак, А. А. Чернов. – Полтава : ЮЦ ПДПУ, **2008**. – 80 с.

367. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Вип. 3 / за заг. ред. Чернової О. С. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 123 с.
368. **Ірклієнко В. С., Вандервоодт Н. В.** Зимові свята як засіб художньо-естетичного розвитку особистості : метод. реком. [для вчителів музичного мистецтва] / В. С. Ірклієнко, Н. В. Вандервоодт. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 53 с.
369. **Карапузова І. В.** Валеологічна освіта дошкільників : навч.-метод. посібник для студентів спеціальності 6.010100 – "Дошкільне виховання" та вихователів дошкільних навчальних закладів / І. В. Карапузова. – Полтава : ПДПУ. – **2008**. – 40 с.
370. **Карапузова Н. Д.** Математична скринька нестандартних задач для молодших школярів : посіб. для вчителів початкової школи / Н. Д. Карапузова, Ж. Ю. Михальчук; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – 43 с.
371. **Ковалевська Н. В.** Домашній вихователь у соціально-педагогічному дискурсі : [навч.-метод. посіб.] / Н. В. Ковалевська. – Полтава, **2008**. – 120 с.
372. **Ковалевська Н.** Формування креативно компетенції у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Н. Ковалевська, Н. Павлюк. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 110 с.
373. Культуролог : Часопис кафедри культурології ПДПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – №1. – 186 с.
374. **Кусайко М. В.** Теорія і практика соціально-правового захисту матерів і дітей в Україні : метод. посіб. / М. В. Кусайко, Н. М. Савельєва. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 146 с.
375. **Куторжевська Л. І.** Соціально-педагогічна робота у загальноосвітніх закладах інтернатного типу : навч.-метод. посіб. [для студ. психол.-пед. ф-ту] / Л. І. Куторжевська. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 86 с.
376. **Куторжевська Л. І., Грищенко А. В.** Соціально-педагогічні умови створення та функціонування прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу : метод. посіб. / Л. І. Куторжевська, А. В. Грищенко. – Полтава, **2008**. – 86 с.
377. **Мазур Н. В.** Конспекти логопедичних занять із навчання правильної вимови звуків [с], [с], [з], [з], [ц], [ц], [дз], [дз] дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Н. В. Мазур, В. М. Романенко, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, **2008**. – 340 с.
378. **Мирошник О. Г.** та ін. Педагогічна майстерність: підр. / за ред. І. А. Зязюна. – 3-є вид., допов. і переробл. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – **367 с.** (гриф МОН України).
379. Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття: зб. наук. праць. – Вип. 8, ч. II. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 200 с.
380. Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття: зб. наук. праць. – Вип. 8, ч. I. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 207 с.
381. Образотворче мистецтво у контексті сучасності: зб. наук. праць. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 127 с.
382. **Олефір О. І.** Конспекти логопедичних занять із навчання правильної вимови звуків [ш], [ж], [ч], [дж] та звукосполучення [шч] дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. І. Олефір, А. В. Патинка, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, **2008**. – 228 с.
383. **Олійник С. П.** Вправи на розвиток артикуляції на уроках навчання грамоти: Навч.-метод. посіб. / С. Олійник, О. Польгуй. – Полтава, **2008**. – 47 с.

384. **Олійник С. П.** Методика викладання української мови в початковій школі (за вимогами кредитно-модульної системи) / С. П. Олійник. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 87 с.
385. Організація літнього оздоровлення й відпочинку дітей з обмеженими психічними і фізичними можливостями : навч.-метод. посіб. / І. М. Омельченко, Л. О. Федорович. – Кременчук : Вид-во "Християнська Зоря", **2008**. – 262 с.
386. **Остряньська О. А.** Проектування і реалізація процесу розвитку професійної компетентності вчителя початкової школи в системі перервної педагогічної освіти : навч.-метод. пос. для магістрантів спец. 8.010102 "Початкове навчання" / О. А. Остряньська. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 100 с.
387. **Павлюк Р. О.** Іноземна мова (англійська); навч. прогр., робоча прогр., метод. рекомендації для студентів II курсу психолого-педагогічного факультету спеціальності 6.020202 "Хореографія" (за кредитно-модульною системою) : навч.-метод. посіб. / Р. О. Павлюк. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 80 с.
388. **Павлюк Р. О., Мартиросян Л. І.** Організація та методика науково-дослідницької роботи : навч.-метод. посіб. для студентів психолого-педагогічного факультету ПДПУ імені В. Г. Короленка спец. "Мова і література (англійська, німецька)" / Р. О. Павлюк, Л. І. Мартиросян. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 64 с.
389. **Петрушов А. В.** Невідкладна допомога та догляд за хворими : навч. посіб. для студентів ВНЗО / А. В. Петрушов. – Полтава : ДПП "Ткалич", **2008**. – 143 с.
390. **Петрушов А. В.** Основи медичних знань : навч. посіб. для студентів ВНЗО / А. В. Петрушов, О. В. Пелипенко. – Полтава : ДПП "Ткалич", **2008**. – 138 с.
391. Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць / [за ред. проф. Валюх З. О.]. – Полтава : Освіта, **2008**. – 108 с.
392. Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва : від традицій до інновацій : зб. статей за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. 17–18 квітня 2008 р. / [ред. кол.: В. О. Пащенко, Б. В. Год, Г. С. Левченко, Н. В. Сулаєва; відп. ред. О. О. Лобач]. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 212 с.
393. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / укл. О. В. Пнітій, І. В. Макаренко, Л. О. Федорович; за наук. ред. Л. О. Федорович. – Кременчук : Вид-во "Християнська Зоря", **2008**. – 217 с.
394. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / укл. О. В. Пнітій, І. В. Макаренко, Л. О. Федорович; за наук. ред. Л. О. Федорович. – Кременчук : Вид-во "Християнська Зоря", **2008**. – 249 с.
395. Розвиток шкільної і професійної мистецької освіти на Полтавщині (друга половина XIX-поч. XX ст.) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. О. Благова. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – 240 с.
396. **Савельєва Н. М.** Основи соціально-правового захисту особистості : навч. посіб. [для студ. спец. "Соціальна педагогіка"] / Н. М. Савельєва. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 286 с.
397. **Саєнко Т. В., Федоренко С. В.** Формування творчої активності учнів молодшого шкільного віку на заняттях трудового навчання та художньої праці: метод. посіб. для вчителів трудового навчання, художньої праці, образотворчого мистецтва, студентів педагогічних університетів / Т. В. Саєнко, С. В. Федоренко. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 143 с.

398. Соціально-педагогічна робота з молодими сім'ями у сфері попередження конфліктів : навч.-метод. посіб. / укл. Н. О. Сайко, Ю. С. Самолисова. – Полтава, **2008**. – 56 с.
399. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів : навч.-метод. посіб. / В. П. Шпак та ін. ; за заг. ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І. І. Цушка. – Вид. 2-ге. – К. : ФОРМ Чальцев, **2008**. – 384 с. (гриф МОН України).
400. Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика: Матер. Всеукр. наук.-практ. конфер., 21–22 травня 2008 р. – Полтава: ПДПУ, **2008**. – 180 с.
401. Соціально-педагогічний тренінг з превенції девіантної поведінки учнів середніх загальноосвітніх закладів : метод. посіб. / В. П. Шпак, О. Ю. Чурикова. – Полтава : ІОЦ ПДПУ, **2008**. – 80 с.
402. Тупиця О. Ю. Ділова німецька мова : навч.-метод. посіб. (для магістрів) / О. Ю. Тупиця [за ред. Іщенко В. Л.]. – Полтава : ПУСКУ, **2008**. – 128 с.
403. Хрестоматія з логопедії : Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія : навч. посіб. / укл. М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. – 2-е вид., змін. і доп. – К. : КНТ, **2008**. – 380 с. (гриф МОН України).
404. **Чуб К. Ф.** Лабораторний практикум з нових інформаційних технологій : навч. посіб. для студентів ВНЗО. – 2-е вид. / К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко, Л. П. Процай; Полтав. держ. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2008**. – 86 с.
405. **Шпак В. П.** Родинне виховання // Вища педагогічна наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Полтавська область [Текст] / В. П. Шпак, Н. І. Білик, Н. Д. Карапузова; за заг. ред. В. О. Пащенко, М. І. Степаненка, Б. В. Гола. – Полтава : АСМІ, **2008**. – С. 450–468.
406. 70-річчя Національної спілки художників України / [редкол. : Чепелик В. А. (та ін.)]; упор. І. М. Волощук, О. В. Боковня. – К., **2009**. – 504 с.
407. **Березан О. І.** Клініка психічного дезонтогенезу : навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава: ДПП "Ткалич". – 2009. – 120 с.
408. **Березан О. І.** Невропатологія : навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава : ДПП "Ткалич". – **2009**. – 104 с.
409. **Березан О. І.** Психопатологія дитячого віку : навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава : ДПП "Ткалич". – **2009**. – 120 с.
410. **Беседіна І. С.** Основи валеології : навч. посіб. для студентів ВНЗО / І. С. Беседіна, А. В. Петрушов, Т. В. Мірошніченко. – Полтава : ДПП "Ткалич". – **2009**. – 157 с.
411. **Благова Т. О., Жиров О. А.** Теорія і методика європейських танців [Електронний ресурс] : навч.-наоч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. О. Благова, О. А. Жиров. – 250 МВ. – Полтава, ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2009. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Celeron 633 MHz; 128 MB RAM; CD-ROM Windows 98/2000/Me/XP/Vista; Microsoft Word 97-2007; Microsoft Office Power Point 97-2007. – Назва з титул. екрана гриф МОН України.
412. **Бондар В. І.** Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі : навч. посіб. / В. І. Бондар, А. М. Ляченко. – Полтава : РВВ ПДАА, **2009**. – 252 с. (гриф МОН України).
413. **Валюх З. О.** Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч.-метод. посіб. для студентів психолого-педагогічного факультету / З. О. Валюх. – Полтава : Освіта, **2009**. – 62 с.

414. **Вашак О. О.** Екологічне виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки : навч.-метод. посіб. для студентів спец. 7.010101 – "Дошкільна освіта", вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / О. О. Вашак. – Полтава, **2009.** – 120 с.
415. **Горопашна Ю.** Формування плавного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із закінням засобами психологічного тренінгу : навч.-метод. посіб. / Ю. Горопашна, І. Омельченко, Л. Федорович. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 96 с.
416. **Григор'єва О. О.** Сучасна російська мова (за кредитно-модульною системою навчання) : навч.-метод. посіб. для студентів II курсу спец. "Початкова освіта" / О. О. Григор'єва. – Полтава : ПНПУ, **2009.** – 54 с.
417. **Гришко О. І.** Становлення методики математичної освіти дошкільників в Україні : метод. рекомен. / О. І. Гришко, А. О. Глушко. – Полтава : ПДПУ, **2009.** – 119 с.
418. Декоративно-ужиткове мистецтво. 1–12 класи : Програма курсу за вибором / Л. В. Бичкова, О. М. Кушніренко // Програми факультативів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю / Упоряд. О. В. Корнілова, О. В. Гайдамака. – Х.: Вид-во "Ранок", **2009.** – 340 с. – С. 4 – 82. (гриф МОН України).
419. **Дем'янюк Н. Ю.** Хрестоматія з диригування хором : навч. посіб. для студ. педагогічних ун. у 3 ч. / [уклад. Н. Ю. Дем'янюк], – Полтава : Полтав. держ. пед. ун. імені В. Г. Короленка, **2009.** – Ч. I. – 183 с.; Ч. II. – 150 с.; Ч. III. – 198 с.
420. Живопис. Наскрізна програма навчальної дисципліни / Л. В. Бичкова, І. М. Мужикова, О. О. Бабенко. – Полтава : ПНПУ, **2009.** – 28 с.
421. Іванюк Я. Ю. Конспекти логопедичних занять із навчання правильного вимовлення звуків д-д', т-т', н-н' у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Я. Ю. Іванюк, А. Л. Пістряк, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛПС" ЛТД, **2009.** – 244 с.
422. **Карапузова Н. Д.** Розвиток творчих здібностей першокласників у процесі пом'якшення мовленнєвої діяльності : метод. рекомен. / Н. Д. Карапузова, О. В. Ющенко; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2009.** – 90 с.
423. Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти : Мат-ли. Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 жовтня 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2009.** – 211 с.
424. **Ковалевська Н. В.** Професійна підготовка майбутніх вихователів до організації індивідуальної трудової діяльності в умовах сім'ї : навч.-метод. посіб. / Н. В. Ковалевська. – Полтава : ПДПУ, **2009.** – 116 с.
425. Корекційно-педагогічна допомога // Імідж сучасного педагога [спецвипуск] / [над номером працювали : Н. Білик, Н. Пахомова, М. Степаненко, В. Тарасун, Л. Федорович, М. Шеремет, В. П. Шпак]. – **2009.** – № 6–7 (95–96). – 105 с. (фахове видання).
426. Культурологічна освіта // Імідж сучасного педагога [спецвипуск]. – **2009.** – № 5 (94). – С. 3–5 (фахове видання).
427. Кусайко М. Соціально-правовий захист материнства і дитинства у професійній діяльності соціального педагога і соціального працівника : навч.-метод. посіб. / М. Кусайко, Н. Савельєва. – Полтава : ПДПУ, **2009.** – 84 с.
428. Литвиненко А. І. Полтавщина: музична культура (XIX – початок XX століття) : навч. посіб. – К. : Автограф, **2009.** – 220 с. (гриф МОН України).
429. **Мерзлова В. В.** Комплексний підхід до подолання заїкання у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / В. В. Мерзлова, І. М. Омельченко, Л. О. Федорович. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 96 с.
430. Микола Гоголь. Україна і світ : Каталог творів. – К., **2009.** – 96 с.
431. Мистецтво замість гармат : Міжнародний мистецький проєкт. – Полтава, ФОП Говоров С. В., **2009.** – 40 с.
432. **Моргун В. Ф., Тітов І. Г.** Основи психологічної діагностики: навч. посіб. / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. – К. : ВД "Слово", **2009.** – 472 с. (гриф МОН України)
433. Музичне краєзнавство Полтавщини : від витоків до сьогодення : хрестоматія до факультативного курсу "Музичне краєзнавство : 7 клас" / Укл. О. О. Лобач, Л. Л. Халецька. – Полтава : ПОІППО, **2009.** – 360 с.
434. Музичне краєзнавство : 7 клас : програма факультативного курсу / Авт.-укл. О. О. Лобач, Л. Л. Халецька // Програми факультативних курсів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного профілю / Упор. О. В. Корнілова, О. В. Гайдамака. – Х. : Ранок, **2009.** – С. 119 – 130. (гриф МОН України).
435. Науковий потенціал студентської молоді ХХІ століття: зб. наук. праць. – Полтава: ПДПУ, **2009.** – Вип. 9, ч. I. – 191 с.
436. Науковий потенціал студентської молоді ХХІ століття: зб. наук. праць. – Полтава: ПДПУ, **2009.** – Вип. 9, ч. II. – 204 с.
437. Новітні медико-психолого-педагогічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів : Матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. 1-2 жовт. 2009 р. / [ред. кол. : Н. Д. Карапузова, В. Д. Курєдова, В. В. Тарасун, М. К. Шеремет; відп. ред. В. П. Шпак; відп. секр. Л. О. Федорович. – Полтава : ТОВ "Фірма "Техсервіс", **2009.** – 242 с.
438. **Овчіннікова Т. С.** Музика, ритм і співи в логопедичній роботі : метод. посіб. [для логопедів, учителів, вихователів і муз. керівників загальноосв. і спец. навч. закладів] / Т. С. Овчіннікова, Л. О. Федорович; за наук. ред. Л. О. Федорович. – Кременчук : Вид-во "Християнська Зоря", **2009.** – 88 с.
439. **Олійник С. П.** Матеріали підсумкового контролю з курсу "Методика викладання української мови у початковій школі" для студентів психолого-педагогічного факультету / С. П. Олійник. – Полтава : ПДПУ, **2009.** – 66 с.
440. **Олійник С. П.** Тести і завдання варіантів комплексних контрольних робіт з курсу "Методика викладання української мови у початковій школі для студентів III–IV курсів психолого-педагогічного факультету / С. П. Олійник. – Полтава : ПДПУ. – **2009.** – 76 с.
441. **Омельченко І. М.** Психолого-педагогічна допомога сім'ям дітей із обмеженими можливостями : навч.-метод. посіб. / І. М. Омельченко, О. М. Тиха, Л. О. Федорович. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 80 с.
442. **Остряньська О. А.** Організація самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації : навч.-метод. посіб. [для магістрантів зі спеціальності 8.010102 – "Початкове навчання"] / О. А. Остряньська. – Полтава : ПДПУ, **2009.** – 176 с.
443. **Павлюк Р. О., Мартиросян Л. І.** Організація та методика науково-дослідницької роботи : навч.-метод. посіб. [для студ. псих.-лед.ф-ту ПДПУ імені В. Г. Короленка спец. "Мова і література (англ.,нім.)"]. / Л. Мартиросян, Р. Павлюк. – 2-ге вид., доправ. і перероб. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009.** – 64 с.

444. **Пасічніченко А. В.** Загальна психологія : тези, основні поняття, схеми, таблиці : навч. посіб. / А. В. Пасічніченко. – Полтава, **2009**. – 100 с.
445. **Пахомова Н. Г.** Діагностика мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі : навч.-метод. посіб. / Н. Г. Пахомова. – Вид. 2-ге, доп. – Полтава : ТОВ "АСМІ", **2009**. – 107 с. (гриф МОН України).
446. **Пахомова Н. Г.** Основи психолінгвістики : навч. посіб. [для студ. спец. 6.010100 – "Корекційна освіта" / Н. Г. Пахомова; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ТОВ "АСМІ", **2009**. – 170 с.
447. **Пахомова Н. Г.** Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі : навч.-метод. посіб. / Н. Г. Пахомова, М. К. Шеремет. – К., **2009**. – 137 с.
448. **Пахомова Н. Г.** Формування невербальних засобів комунікації у дітей із затримкою психічного розвитку : метод. посіб. / Н. Г. Пахомова, Т. І. Литвиненко. – Полтава, **2009** – 144 с.
449. **Петрушов А. В.** Вікова фізіологія та валеологія : навч. посіб. для студентів ВНЗО / А. В. Петрушов, Т. В. Мірошніченко. – Полтава : ДПП "Ткалич". – **2009**. – 182 с.
450. **Пицалка Я. О.** Конспекти логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення : навч.-метод. посіб. / Я. О. Пицалка, Л. О. Федорович. – Запоріжжя : ТОВ "ЛПРС" ЛТД, **2009**. – 288 с.
451. Полтава : Історико-архітектурний нарис / В. С. Бабенко, О. В. Безверхній, С. І. Бочарова та ін.; укл. Бабенко В. С. – Полтава : ФОП Гворов С. В., **2009**. – 320 с.
452. **Полянська Г. М.** Сходінки становлення стилю. Композитор Т. Парулава-Оскоменко : Біографічний нарис / Г. Полянська. – Полтава : Полтава, **2009**. – 57 с.
453. Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць / [за ред. проф. Валюх З. О.]. – Полтава : Освіта, **2009**. – Вип. 2. – 227 с.
454. Профілактична та реабілітаційна робота з делінквентними підлітками : метод. посіб. / Н. А. Марченко, З. В. Резніченко. – Полтава : ПДПУ, **2009**. – 88 с.
455. Психодіагностика особистості підлітка : навч. посіб. із психологічної практики для студентів-бакалаврів педагогічних і психологічних спец. / [за ред. О. Д. Кравченко, В. Ф. Моргуна]. – К.: ВД "Слово", **2009**. – 136 с. (гриф МОН України).
456. **Пужай Г. В.** Самостійна робота з курсу "Гармонія" (гармонічний аналіз і сольфеджіо) : метод. реком. / Г. В. Пужай. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009**. – 26 с.
457. Реабілітаційна педагогіка : актуальні питання теорії та практики : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. 20–21 лист. 2008 р. / [ред. кол. : С. Т. Золотухіна, Л. О. Хомич, В. П. Шпак, Н. Д. Карапузова, Н. І. Білик, З. В. Резніченко]. – Полтава : ПДПУ, **2009**. – 170 с.
458. **Савельєва Н. М.** Соціально-педагогічна робота з батьками учнів загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посіб. / Н. М. Савельєва, А. В. Тимошенко. – Полтава : ПДПУ, **2009**. – 89 с.
459. **Сайко Н. О.** Соціальна робота з людьми похилого віку у Німеччині : метод. посіб. / Н. О. Сайко, Д. О. Коробов. – Полтава, **2009**. – 92 с.
460. **Сайко Н. О.** Соціально-педагогічні методи організації взаємовідносин між дорослими і дітьми першого року життя : метод. посіб. / Н. О. Сайко, С. М. Утіралова. – Полтава, **2009**. – 82 с.

461. Теорія і методика європейських танців [Електронний ресурс]: навч.-наоч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Т. О. Благова, О. А. Жиров. – 250 МВ. – Полтава, ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009**. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Celeron 633 MHz; 128 MB RAM; CD-ROM Windows 98/2000/Me/XP/Vista; Microsoft Word 97-2007; Microsoft Office Power Point 97-2007. – Назва з титул. екрана.
462. Теорія та методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / авт.-укл. В. І. Березан. – Полтава : Друкарня ПП Ткалич А. М., **2009**. – 128 с.
463. **Чернова О. С.** Особливості роботи ДНЗ за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / О. Чернова, Т. Жеребець-Іванова. – Полтава: ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009**. – 84 с.
464. **Чернова О. С.** Статеве виховання дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. для студентів вищ. навч. закл. зі спец. "Дошкільне виховання" / О. С. Чернова, Т. І. Фіяло. – Запоріжжя: ТОВ ЛПРС ЛТД, **2009**. – 196 с.
465. **Бабенко В. С.** Логіка культури. Елементи введення в культурознавство / В. С. Бабенко. – Полтава: Видавнича група "Культуросфера", **2010**. – 520 с.
466. **Березан О. І.** Неврологічні основи логопедії: навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – 2-е вид. – Полтава : ДПП "Ткалич", **2010**. – 100 с.
467. **Березан О. І.** Основи нейропсихології: навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – Полтава : ДПП "Ткалич", **2010**. – 100 с.
468. **Беседіна І. С.** Основи валеології: навч. посіб. для студентів ВНЗО / І. С. Беседіна, А. В. Петрушов, Т. В. Мірошніченко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010**. – 52 с.
469. Василенко Л. Консультативно-просвітницька діяльність соціального педагога із захисту соціальних прав дітей-сиріт : навч.-метод. посіб. / Л. Василенко, Н. Савельєва. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – 98 с.
470. Виконання та захист бакалаврських, дипломних і магістерських кваліфікаційних робіт з напрямку підготовки 6.020205, спеціальності 7.02020501, 8.02020501 – Образотворче мистецтво: метод. рекомендації для студентів / Укладачі: Л. В. Бичкова, І. М. Мужикова, Н. М. Савельєва. – Полтава, **2010**. – 42 с.
471. **Віктор Бабенко.** Серія: "Художники Полтавщини". – Полтава: ТОВ "АСМІ", **2010**. – 15 с. – іл. 50.
472. **Гібалова Н. В.** Математика. Ч. 1-а : навч. посіб. для студентів ВНОЗ / Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – 2-е вид. Полтава, **2010**. – 105 с.
473. **Гончарова Н. О.** Основи професійної орієнтації: навч. посіб. / за ред. В. Ф. Моргуна. – К.: ВД "Слово", **2010**. – 168 с. (гриф МОН України).
474. **Григор'єва О. О.** Збірник вправ з курсу сучасної російської мови : навч.-метод. посіб. для студентів спец. "Початкова освіта". – Полтава, **2010**. – 54 с.
475. **Губарь О. Г.** Організація логопедичної роботи з підлітками і дорослими : навч.-метод. посіб. / О. Г. Губарь, Л. О. Федорович. – Вид. 2-ге, випр. й доп. – Кременчук : Християнська Зоря, **2010**. – 165 с. (гриф МОН України).

476. **Дмитренко О. В.** Історія зарубіжної літератури : навч.-метод. комплекс / О. В. Дмитренко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 56 с.
477. **Дмитренко О. В.** Кон'ютив у сучасній німецькій мові : навч.-метод. посіб. / О. В. Дмитренко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 34 с.
478. **Дячук Н. І.** Історія зарубіжної музики : метод. реком. до написання курсових, бакалаврських, дипломних робіт / Н. І. Дячук. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 120 с.
479. **Дячук Н. І.** Основи теорії музики : навч. посібн. [для студентів хореографічних груп вищих педагогічних закладів] / Н. І. Дячук. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 92 с.
480. Художня культура України // Імідж сучасного педагога [спецвипуск] – **2010.** – № 8 (107). – 102 с. **(фахове видання).**
481. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Вип. 4 / [за заг. ред. Чернової О. С.]. – Полтава : ПНПУ, **2010.** – 118 с.
482. Карапузова І. В. Особливості організації експериментально-дослідної діяльності дошкільників у природі : навч.-метод. посіб. / І. В. Карапузова, Т. В. Федій. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 56 с.
483. **Карапузова Н. Д.** Індивідуалізація самостійної роботи молодших школярів на уроках математики засобами дидактичної гри : метод. реком. / Н. Д. Карапузова, І. В. Лобода; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010.** – 57 с.
484. **Карапузова Н. Д.** Особливості організації процесу формування елементарних математичних уявлень в учнів 1-го класу : метод. реком. / Н. Д. Карапузова, Т. В. Морозова; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010.** – 84 с.
485. **Конопляста С. Ю.** Логопсихологія : навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак; за ред. М. К. Шеремет. – К. : Знання, **2010.** – 293 с. **(гриф МОН України).**
486. Логопедія : підруч. / за ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім "Слово", **2010.** – 376 с. **(гриф МОН України).**
487. Логопедія : підруч. / за ред. М. К. Шеремет. 2-е вид., переробл. і доп. – К. : Видавничий Дім "Слово", **2010.** – 672 с. **(гриф МОН України).**
488. Мистецтво в реаліях сучасної освіти: зб. наук. праць за мат-лами Всеукр. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2010 р. – Полтава, **2010.** – 367 с.
489. Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіті ХХІ століття: зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ, **2010.** – Вип. 10. – 419 с.
490. **Олійник С. П.** Державний екзамен з методики викладання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студентів психолого-педагогічного факультету зі спец. 6.010100 – "Початкове навчання" / С. П. Олійник. – Полтава, **2010.** – 91 с.
491. **Олійник С. П.** Збагачення словникового запасу молодших школярів під час вивчення української народної казки : навч.-метод. посіб. / Укл. С. Жара, С. Олійник. – Полтава : ПНПУ, **2010.** – 84 с.
492. **Павлюк Р. О.** Іноземна мова (англійська) : навч. прог., роб. прог., метод. рек. [для студ. III курсу псих.-пед. ф-ту спец. 6.020202 – "Хореографія" (за кред.-мод. сист.)] / укл. Р. О. Павлюк. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 57 с.

493. **Павлюк Р. О.** Іноземна мова (англійська) : навч. прог., роб. прог., метод. рек. [для студ. IV курсу псих.-пед. ф-ту спец. 6.020202 "Хореографія" (за кред.-мод. сист.)] / укл. Р. О. Павлюк. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 48 с.
494. **Павлюк Р. О.** Лінгвокраїнознавство (англомовні країни) : навч. посіб. [для учн. сер. шк. та студ. вищ. навч. закл. осв., вчит. та викл.] / упорядн. Р. Павлюк. – Ч. 1. – Полтава, **2010.** – 351 с.
495. **Павлюк Р. О., Мартиросян Л. І., Олійник С. П.** Курсові, дипломні, магістерські роботи : метод. посіб. [для студ. псих.-пед. ф-ту ПНПУ імені В. Г. Короленка]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – 99 с.
496. **Пахомова Н. Г.** Спеціальна педагогіка з історією : навч. посіб. [для студ. спец. 6.010105 – "Корекційна освіта" / Н. Г. Пахомова; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ТОВ "АСМІ", **2010.** – 280 с.
497. Підготовка фахівців соціально-психологічної служби до роботи в навчально-виховному комплексі "ДНЗ – початкова школа" : метод. посіб. / М. В. Гайдар, З. В. Резніченко. – Полтава : ПНПУ, **2010.** – 96 с.
498. Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика: зб. наук. праць / [за ред. проф. Валюх З. О.] – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010.** – Вип. 3. – 177 с.
499. Розвиток системи дошкільної освіти // Імідж сучасного педагога [спецвипуск]. – **2010.** – № 6–7 (105–106). – 126 с.
500. **Савельєва Н.** Соціально-педагогічна профілактика правопорушень серед підлітків : навч. посіб. / Н. Савельєва, Ю. Сурмач. – Полтава, **2010.** – 118 с.
501. **Степаненко Н. С.** Методика викладання російської мови : навч.-метод. посіб. для студентів спец. "Початкова освіта" / Н. С. Степаненко. – Полтава, **2010.** – 120 с.
502. **Сулаєва Н. В.** Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми із обмеженими психічними і фізичними можливостями : навч. посіб. / Н. В. Сулаєва, Л. О. Федорович; за наук. ред. Л. О. Федорович. – Кременчук : Християнська Зоря, **2010.** – 163 с. **(гриф МОН України).**
503. **Сулаєва Н. В.** Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів : навч.-метод. посіб. / Н. В. Сулаєва. – Полтава : ПНПУ, **2010.** – 102 с.
504. Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти : зб. наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 19–20 травня 2010 р. – Полтава : Вид-во ФО-П Рибалка Д. Л., **2010.** – 198 с.
505. **Тулиця О. Ю.** Ділова німецька мова : навч.-метод. посіб. до спецкурсу з німецької мови / О. Ю. Тулиця. – Полтава, **2010.** – 78 с.
506. **Федоренко Ю. П.** Іноземна мова (англійська) : навч. програма, робоча програма, метод. реком. для студентів IV курсу / Ю. П. Федоренко. – Полтава, **2010.** – 48 с.
507. **Федоренко Ю. П.** Іноземна мова (англійська) : навч. програма, робоча програма, методичні реком. для студентів III курсу / доц. Ю. П. Федоренко. – Полтава, **2010.** – 49 с.
508. **Федоренко Ю. П.** Історія мови (англійська) : навч. програма, робоча програма, метод. реком. / Ю. П. Федоренко. – Полтава, **2010.** – 50 с.
509. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення : навч.-метод. посіб. [для логопедів шкіл і дит. садків, учителів і вихователів спец. загальноосв. закладів / авт.-укл. Л. О. Федорович. – Кременчук : Вид-во "Християнська Зоря", **2010.** – 92 с.

510. **Хіміч М. Д.** Особливості роботи над духовними творами з церковним хором та іншими хоровими колективами : метод. реком. [для керівників хорів та вчителів музичного мистецтва] / М. Д. Хіміч, І. В. Рера. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – 51 с.
511. Художня виставка з нагоди 40-річчя ПОО НСХУ. Каталог. – Полтава: ТОВ "АС-МІ", **2010**. – 20 с.
512. **Чайкіна Н. О., Ніколенко О. М.** Організація внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки фахівців в умовах кредитно-модульної системи навчання / Н. О. Чайкіна, О. М. Ніколенко. – Полтава, **2010**. – 151 с.
513. **Чепіль О. В.** Вулицями старої Полтави : наук.-популярні нариси / О. В. Чепіль. – Полтава : ТОВ "РІК", **2010**. – 152 с.
514. **Березан О. І.** Анатомо-фізіологічні та клінічні основи сурдопедагогіки: навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – 2-е вид. – Полтава : ДПП "Ткалич". – **2011**. – 100 с.
515. **Березан О. І.** Органи мовлення : анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти: навч. посіб. для студентів ВНЗО / О. І. Березан. – 2-е вид. – Полтава : ДПП "Ткалич". – **2011**. – 98 с.
516. **Вашак О. О.** Особливості використання українських народних традицій в екологічному вихованні дітей дошкільного віку : метод. рек. для студентів спец. 7.010101 – "Дошкільна освіта", вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / О. О. Вашак, Е. О. Троцька. – Полтава, **2011**. – 84 с.
517. **Гнізділова О. А.** Експериментально-дослідницька діяльність у природі як засіб виховання дітей дошкільного віку / О. А. Гнізділова, Т. В. Федій. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 129 с.
518. **Григор'єва О. О.** Збірник вправ з сучасної російської мови для студентів психолого-педагогічного факультету спец. "Початкова освіта" / О. О. Григор'єва. – Полтава, **2011**. – 37 с.
519. **Григор'єва О. О.** Сучасна російська мова : фонетика, графіка, орфографія : метод. посіб. / О. О. Григор'єва – Полтава, **2011**. – 60 с.
520. **Гришко О.** Дидактичні ігри як засіб логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. Гришко, М. Панченко. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 64 с.
521. Дитячі оздоровчі табори як центри здоров'я і радості. Школа вожатого-2011 – студенту : навч. посіб. в електрон. форматі / укл. Н. М. Савельєва. – Полтава, **2011**. – 203 с.
522. **Дмитренко О. В.** Антологія сучасної німецької малої прози для дітей : навч. посіб. / О. В. Дмитренко, О.І. Кобзар. – Полтава : РВВ ПУЕТ, **2011**. – 157 с.
523. **Залата М. В.** Соціально-педагогічний зміст опіки : навч.-метод. посіб. / М. В. Залата, Н. М. Савельєва. – Полтава, **2011**. – 111 с.
524. **Зімакова Л. В.** Теорія і методика розвитку мовлення дошкільників: опорні конспекти. навч. посіб. для студентів спец. "Дошкільна освіта" / Л. В. Зімакова. – Полтава, ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 63 с.
525. **Зімниця С. А.** Методика екологічного виховання молодших школярів на уроках природознавства : метод. рекомєнд. для вчителів початкових класів, студентів і магістрантів спец. "Початкова освіта" / Є. А. Зімниця, А. В. Климко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011**. – 60 с.
526. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Вип. 5 / [за заг. ред. Чернової О.С.]. – Полтава: ПНПУ, **2011**. – 139 с.
527. **Карапузова Н. Д.** Математика. Частина 2-а : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Н. Д. Карапузова, Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011**. – 152 с.
528. **Карапузова Н. Д.** Позакласна робота з математики в початкових класах : навч. посіб. для студентів ВНЗО / Н. Д. Карапузова, Т. В. Мірошніченко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011**. – 102 с.
529. **Манжелій Н. М.** Соціалізація молодших школярів засобами народної звичаєвості. навч.-метод. посіб. / Н. Манжелій. – Полтава, **2011**. – 97 с.
530. **Мартирисян Л. І., Павлюк Р. О.** Методика керівництва роботою з формування мовленнєвої компетенції : навч.-метод. посіб. [для студ. спец. "Початкове навчання"] / Л. І. Мартирисян, Р. О. Павлюк. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 36 с.
531. Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти XXI століття: зб. наук. праць. – Полтава: ПНПУ, **2011**. – Вип. 11. – 480 с.
532. **Олійник С. П.** Збірник орфографічних вправ для учнів початкової школи / Л. Ю. Гринько, С. П. Олійник. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 64 с.
533. **Омельченко І. М.** Вступ до спеціальності "Логопедія" : навч. посіб. / І. М. Омельченко, В. В. Тарасун, Л. О. Федорович. – Кременчук : Вид-во "Християнська Зоря", **2011**. – 416 с.
534. Основи сценічного та екранного мистецтва : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / авт.-укл. В. І. Березан. – Полтава : Друкарня ФО-П Ткалич А. М. **2011**. – 154 с.
535. **Павленко Н. О.** Інтерактивні педагогічні технології в музичній освіті : наук.-метод. посібн. / Н. О. Павленко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 67 с.
536. **Помогайбо В. М.** Генетика людини : навч. посіб. для студентів ВНЗО / В. М. Помогайбо, А. В. Петрушов. – К. : Академія, **2011**. – 273 с.
537. Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – Вип. 4. – 158 с.
538. **Рудич О. О.** Англійська мова (за професійним спрямуванням) : навч. прогр. [для студ. денної та заочної форм навчання вищ. навч. закл. осв.-квал. рівня "бакалавр", спеціальності: "Початкове навчання", "Дошкільне виховання"] / Укл.: Ю. Федоренко, О. Рудич. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 60 с.
539. **Рудич О. О.** Література країни, мова якої вивчається: навч. прогр. [для студ. вищ. навч. закл. осв.-квал. рівня "спеціаліст", спеціальності: "Соціальна педагогіка", "Хореографія та іноземна мова і література"] / О. Рудич. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 40 с.
540. **Рудич О. О.** Робоча програма та інструктивно-методичні матеріали виробничої педагогічної практики / О. О. Вашак, О. О. Рудич. – Полтава, **2011**. – 53 с.
541. **Савельєва Н. М.** Соціально-педагогічна профілактика правопорушень : курс лекцій / Н. М. Савельєва. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 204 с.
542. Світова художня культура // Імідж сучасного педагога [спецвипуск]. – № 7 (116) – **2011**. – 112 с. (**фахове видання**).
543. **Сулаєва Н. В.** Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з вокально обдарованими дітьми : метод. посіб. / Н. Сулаєва, В. Бригида. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 123 с.

544. Тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного мистецтва : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. 6–7 груд. 2010 р. – Полтава : Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, **2011**. – 128 с.

545. **Тітов І. Г.** Вступ до психофізіології : навч. посіб. / І. Г. Тітов – К.: Академвидав, **2011**. – 296 с. (гриф МОН України).

546. Український натюрморт другої половини ХХ – початку ХХІ століття з приватної збірки Олексія Петренка: альбом-каталог / [упоряд. : О. М. Петренко, О. А. Білоусько]. – Полтава : ТОВ "АСМІ", **2011**. – 92 с.

547. **Халчанська О. В.** Український мовленнєвий етикет : навч.-метод. посібн. / О. В. Халчанська. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 52 с.

548. **Хімич М. Д.** Особливості вокально-хорової роботи з духовними піснями (на прикладі українського сакрального мистецтва) / М. Д. Хімич. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 46 с.

549. Християнська етика в українській культурі : наук.-метод. посібн. / Укл. О. О. Лобач, Г. А. Каліберда. – Полтава : ПОІППО, **2011**. – 324 с.

550. **Чуб К. Ф.** Збірник вправ та тестів з мови Турбо Паскаль : навч. посіб. для студентів ВНЗО / К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко. – Полтава : Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, **2011**. – 76 с.

551. **Чуб К. Ф.** Нові інформаційні технології : навч. посіб. для студентів ВНЗО / К. Ф. Чуб, Н. Д. Карапузова, А. О. Борисенко, Л. П. Процай; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2011**. – 124 с.

552. **Чуб К. Ф.** Основи інформатики та обчислювальної техніки : навч. посіб. для студентів ВНЗО / К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко. – Полтава : – Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, **2011**. – 168 с.

553. **Чуб К. Ф.** Основи програмування на мові Турбо Паскаль : навч. посіб. для студентів ВНЗО / К. Ф. Чуб, А. О. Борисенко. – Полтава : Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, **2011**. – 84 с.

554. **Карапузова Н. Д.** Основи педагогічної ергономіки : навч. посіб. для студентів ВНЗО / Є. А. Зімниця, В. М. Помагайбо. – К. : Академія, **2012**. – 198 с. (гриф МОНМС України).

555. **Моргун В. Ф., Тітов І. Г.** Основи психологічної діагностики: навч. посіб. / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. – 2-е вид. – К. : ВД "Слово", **2012**. – 464 с. (гриф МОНМС України).

556. **Мужикова І. М.** Історія зарубіжного мистецтва: Тестові завдання підсумкового контролю для студентів напряму підготовки 6.020205 – Образотворче мистецтво / І. М. Мужикова. – Полтава, **2012**. – 88 с.

557. Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти ХХІ століття: зб. наук. праць. – Полтава: ПНПУ, **2012**. – Вип. 12. – 404 с.

558. Українська графіка другої половини ХХ – початку ХХІ століття з приватної збірки Олексія Петренка : альбом-каталог / [упоряд.: О. М. Петренко, О. А. Білоусько]. – Полтава : ТОВ "АСМІ", **2012**. – 112 с.

559. **Федій О. А.** Естетотерапія: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / О. А. Федій. – К. : "Вид-во "Центр учбової літератури", **2012**. – 304 с.

560. **Березан В. І.** Основи сценарної роботи соціального педагога : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Валентина Березан. – Полтава : Друкарня ФО-П Ткалич А. М., **2013**. – 175 с. – (Серія : Методика соціально-педагогічної роботи).

561. **Березан В. І.** Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Валентина Березан. – Полтава : Друкарня ФОП Ткалич А. М., **2013**. – 186 с. – (Серія : Методика соціально-педагогічної роботи).

562. **Вашак О. О., Хапикало С. Г.** Формування мовленнєвої компетенції у підготовці дитини до школи / О. О. Вашак, С. Г. Хапикало / Навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності 7.010101 – "Дошкільна освіта", вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів. – Полтава, **2013**. – 87 с.

563. Вивчаємо біблійну історію та християнську етику в 5 класі : методичний посібник (плани-конспекти занять) : у 2-х ч. / упор. : Л. М. Деряга, О. О. Лобач, Ж. Г. Михайлець. – Краматорськ : Тіраж-51, **2013**. Ч. 1 – 200 с.; Ч. 2. – 220 с.

564. **Гнізділова О. А.** Дослідно-експериментальна діяльність дітей з природними об'єктами в умовах ДНЗ : навч. посіб. / О. А. Гнізділова, Т. В. Федій. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013**. – 182 с.

565. **Гришко О. І.** Спільна робота дитячого садка та сім'ї з екологічного виховання дошкільників : навч.-метод. пос. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 – Дошкільна освіта, вихователів, методистів ДНЗ / О. І. Гришко, М. А. Шишкіна. – Полтава : ПНПУ, **2013**. – 77 с.

566. **Зімакова Л. В.** Формування морально-етичних суджень старших дошкільників на заняттях з розвитку мовлення : навчально-методичний посібник / Зімакова Л. В., Є. Т. Коваль. – Полтава: ПНПУ, **2013**. – 110 с.

567. **Ковалевська Н. В.** Шляхи оптимізації взаємодії ДНЗ і сім'ї в сучасних умовах: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 6.010101 – "Дошкільна освіта", вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Н. Ковалевська, М. Петрович. – Полтава : ПНПУ, **2013**. – 92 с.

568. **Котломанітова Г. О.** Соціально-педагогічна діяльність з прийомними сім'ями: Навчально-методичний посібник / Котломанітова Г. О., Панченко Н. В., Батієнко С. В. – Полтава: ПНПУ, **2013**. – 68с.

569. **Сайко Н. О.** Вплив ЗМІ на формування особистості дитини: навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів, соціальних педагогів // укл. Н. О. Сайко, Ю. В. Стародуб. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013**. – 42 с.

570. **Лобач О. О.** Музично-дидактичні ігри в початковій школі / Олена Лобач. – К. : Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, **2013**. – 104 с. – (Бібліотека "Шкільного світу")

571. **Манжелій Н. М., Федірчук О. В.** Вплив сім'ї на формування особистості дошкільника. – Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 6.010101 – "Дошкільна освіта", вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Н. М. Манжелій, О. В. Федірчук. – Полтава : ПНПУ, **2013**. – 73 с.

572. **Савельєва Н. М.** Соціально-педагогічна робота з молодими подружжями. Навчально-методичний посібник / укл. Н. М. Савельєва, Ю. С. Савельєва. – Полтава : ПНПУ, **2012**. – 101с.

573. **Сулаєва Н. В.** Неформальна мистецька освіта : теоретико-методологічний та історичний аспекти : навч. посіб. для студ. вищих педагогічних навчальних закладів

III-IV рівнів акредитації / Наталія Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2013**. – 116 с.

574. **Помогайбо В. М.** Анатомія та еволюція нервової системи : навч. посібник. / В. М. Помогайбо, О. І. Березан. – К. : Академ-видав, **2013**. – 160 с. (Серія "Альма-матер") **(гриф МОН ІС України)**.

575. **Федій О. А., Федь М. К.** Підготовка майбутніх вчителів до використання естетотерапевтичного потенціалу освітніх комп'ютерних технологій в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 7.01010101, 8.01010201 – "Початкове навчання". – Полтава, **2013**. – 95 с.

Публікації викладачів факультету

576. **Levchenko G.** Verdienter kunstler der Ukraine // St. Marienkirchena. – N., **2003**. – P. 180 – 181.

577. **Moskalenko L.** Psychological support of process of establishment of the social status of the person // 10th International Training Seminar of Positive Psychotherapy. Book of Abstracts. – Riga, **2009**. – P. 22.

578. **Sulayeva Natalia.** Genesis of non-formal art education in Ukraine / Natalia Sulayeva // Nauka i Studia [Redaktor naczelna: Prof. dr hab. Koretskiy M.H.], Przemysl, NR 34 (102), **2013**. – P. 22–31.

579. **Агаманчук Н. М.** Чи знаєш ти себе? / Н. М. Агаманчук // Обдарована дитина. – **2011**. – №2–3. – С. 15–28.

580. **Агаманчук Н. М., Пасічніченко А. В.** Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку / Н. М. Агаманчук, А. В. Пасічніченко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Т. XII, част. 5. – К., **2010**. – С. 23–27 **(фахове видання)**.

581. **Агаманчук Н. М.** Вплив порушень в особистісно-сміслових властивостях підлітків на прояв міжособистісних конфліктів / Н. М. Агаманчук // Імідж сучасного педагога. – № 9–10. – **2008**. – С. 25–27 **(фахове видання)**.

582. **Агаманчук Н. М., Пасічніченко А. В.** Структурно-динамічні характеристики групи дітей старшого дошкільного віку / Н. М. Агаманчук, А. В. Пасічніченко // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 6–7. – С. 59–61 **(фахове видання)**.

583. **Бабенко В. С.** Декоративно-ужиткове мистецтво як онтологічна проблема / В. С. Бабенко // Образотворче мистецтво у контексті сучасності: зб. наук. праць. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 127 с. – С. 57–59.

584. **Бабенко В. С.** Українське народне мистецтво в реаліях сучасності / В. С. Бабенко // Мистецтво в реаліях сучасної освіти : зб. наук. праць за мат-лами. Всеукр. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2010 р. – Полтава, **2010**. – 367 с. – С. 74–79.

585. **Бабенко О. О.** Використання традиційних народних технік у декоруванні сценічних костюмів / О. О. Бабенко // Тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного мистецтва : Мат-ли II Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 126 с. – С. 78–79.

586. **Бабенко О. О.** Основоположні принципи вивчення килимарства в загальному контексті викладання декоративно-ужиткового мистецтва / О. О. Бабенко // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць / Мат-али IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Гуманістичні орієнтири мистецької освіти", 27–29 квітня 2011 року. – Вип. 11(16). – К. : НПУ, **2011**. – 319 с. – С.215–218 **(фахове видання)**.

587. **Бабенко О. О.** Український гобелен – важливий компонент формування художньо-естетичного середовища / О. О. Бабенко // Молодь і ринок. – **2010**. – № 11 (70). – 166 с. – С. – 123–127 **(фахове видання ВАК України)**.

588. **Бабенко О. О.** Художньо-естетичний та виховний потенціал традиційного народного декоративно-ужиткового мистецтва / О. О. Бабенко // Мистецтво в реаліях сучасної освіти : зб. наук. праць за Мат-ми Всеукр. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2010 р. / М-во освіти і науки України, ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010**. – 367 с. – С. 67–73.

589. **Батієвська Т. В.** Вивчення основ комп'ютерного дизайну у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва / Т. В. Батієвська // Молодь і ринок. – **2010**. – № 11 (70). – 166 с. – С. – 149–154 **(фахове видання)**.

590. **Батієвська Т. В.** Інноваційна спрямованість навчального процесу майбутніх учителів образотворчого мистецтва / Т. В. Батієвська // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, **2010**. – № 4. – 356 с. – С. 9–14. **(фахове видання)**.

591. **Батієвська Т. В.** Проектування процесу фахової підготовки вчителів образотворчого мистецтва на основі інформаційних технологій / Т. В. Батієвська // Горизонти освіти (Психологія, Педагогіка). – **2011**. – № 1. (31). – 128 с. – С. 35–38 **(фахове видання)**.

592. **Батієвська Т. В.** Структурно-функціональна модель проектування навчального процесу засобами інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] / Батієвська Т. В. // Народна освіта. – **2013**. – Вип. 2 (20). – Режим доступу до журн. : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/20/statii/batievska.htm>

593. **Бережинська Т. В.** Готовність учителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів / Т. В. Бережинська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб.наук.праць / Уман. держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – К. : Науковий світ, **2002**. – С. 134–138.

594. **Бережинська Т. В.** Зміст підготовки майбутнього вчителя до оцінювання досягнень молодших школярів у системі педагогічної освіти / Т. В. Бережинська // Педагогічні науки: вісник Глухівського держ. пед. ун-ту. – Глухів : ГАПУ, **2004**. – Вип. 5. – С. 62–65 **(фахове видання)**.

595. **Бережинська Т. В.** Стан готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів / Т. В. Бережинська // Імідж сучасного педагога. – **2005**. – № 3–4. – С. 40–43 **(фахове видання)**.

596. **Бережинська Т. В.** Формування готовності до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя / Т. В. Бережинська // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2004**. – Вип. 12 (35). – С. 67–73 **(фахове видання)**.

597. **Березан В. І.** Проблеми соціально-педагогічної роботи з жінками / В. І. Березан, О. І. Березан // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 2 (35). – Полтава : ПДПУ, **2005**. – С. 40–44.

598. **Березан О. І.** Клінічна ефективність застосування антикоагулопатичного комплексу під час абдомінального розродження жінок з варикозною хворобою / О. І. Березан, Л. А. Нестеренко // Актуальні проблеми сучасної медицини. Вісник Української медичної стоматологічної академії. – **2004**. – Т. 4. – Вип. 2(8). – С. 53–55.

599. **Березан О. І.** Розкриття креативного потенціалу викладача вищого закладу освіти через мультимедійні технології / О. І. Березан, В. І. Березан // Зб. наук. праць ПДПУ імені В. Г. Короленка. – Вип. 3 (50). – Полтава, **2006**. – С. 40–44 (фахове видання).

600. **Березан О. І.** Спосіб профілактики коагулопатичних ускладнень при розродженні жінок з варикозною хворобою / О. І. Березан, А. М. Громова // Патент України на винахід № 47307 А, А61В17/42. – Заявка № 2001117497 від 02.11.2001. – Затв. 17.06.2002 р. – Опубл. 17.06.2002. Бюл. № 6. – 3 с.

601. **Березан О.** Пренатальні аспекти дефектології у підготовці корекційних педагогів / О. Березан, В. Березан // Дидактичні та соціально-педагогічні аспекти корекційної роботи у спец. шк. : Наук.-метод. зб. / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – Вип. 8. – Т. І. – Запоріжжя, **2006**. – С. 14–18.

602. **Беседіна І. С.** *Amanita olivaceobrunneus* sp. Nov. – новий вид з України / І. С. Беседіна, Р. В. Ганжа // Укр. бот. журнал. – **1993**. – № 3. – С. 123–125.

603. Беседіна І. С. Нові знахідки грибів порядку Agaricales s. l. України / І. С. Беседіна // Укр. бот. журнал. – Т. 48. – **1991**. – № 5 – С. 23–26.

604. **Беседіна І. С.** Нові та рідкісні для мікобіоти України види роду *Agaricus* f. r. emend. Karst. / І. С. Беседіна // Укр. бот. журнал. – Т. 49. – **1992**. – № 1. – С. 51–54.

605. **Бичкова Л. В.** Дефініції феномена колористичної культури / Л. В. Бичкова // Педагогічні науки: зб. наук. праць Полтавського нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 1. – Полтава, **2011**. – 180 с. – С. 98–105 (фахове видання).

606. **Бичкова Л. В.** Дисципліна "Колористична культура" як результат цивілізаційних трансформацій змісту педагогічної освіти / Л. В. Бичкова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць / За ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Випуск 1.30. – Миколаїв: МДУ імені В. О. Сухомлинського, **2010**. – 248 с. – С. 215–219 (фахове видання).

607. **Бичкова Л. В.** Кредитно-модульна організація змісту дисципліни "Живопис" / Л. В. Бичкова // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. – Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць: Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Гуманістичні орієнтири мистецької освіти", 27–29 квітня 2011 року. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, **2011**. – 319 с. – С. 190–193 (фахове видання).

608. **Бичкова Л. В.** Оптимізація – системотворюючий чинник оновлення сучасної художньо-педагогічної освіти України / Л. В. Бичкова // Імідж сучасного педагога. – **2006**. – № 5–6 (64–65). – С. 12–16 (фахове видання).

609. **Благова Т. О.** Мистецькі дисципліни у середніх навчальних закладах другої половини XIX на початку XX ст. / Т. О. Благова // Шлях освіти : наук.-метод. журнал. – **2006**. – № 2. – С. 51–56 (фахове видання).

610. **Благова Т. О.** Організація педагогічного процесу в системі хореографічного аматорства в Україні / Благова Т. О. // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. – **2012**. – № 6. – С. 98–107 (фахове видання).

611. **Благова Т. О.** Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти / Т. О. Благова // Вісник Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка. – **2010**. – № 50. – С. 72–77.

612. **Благова Т. О.** Хореографічна освіта України середини XX ст. у системі підготовки культурно-освітніх працівників / Т. О. Благова // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. – **2011**. – Вип. 11 (16). – С. 286–290 (фахове видання).

613. **Божко К. В.** Взаємозв'язок рис особистості та детермінант прояву синдрому професійного вигорання у юристів / К. В. Божко // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Т. XII. – Ч. 5. – К., **2010**. – С. 270–277 (фахове видання).

614. **Бойкова О. С.** Психолого-педагогічні технології роботи з вагітними жінками : метод. рекомендації [для магістрантів спец. 8.010105 – "Соціальна педагогіка"] / О. С. Бойкова, В. І. Березан. – Полтава : ПДПУ, **2006**. – 36 с.

615. Борисенко А. Matrix Realizations of Four-Dimensional Lie Algebras and Corresponding Invariant Spaces / Симетрія у нелінійній математичній фізиці / А. Борисенко // Праці Ін-ту математики НАН України. – Т. 30. – Ч. 2. – К. : Ін-т математики НАН України, **2000**. – С. 324–329.

616. **Борисенко А. А.** Групповая классификация нелинейных эволюционных уравнений. II. Инвариантность относительно разрешимых групп локальных преобразований / А. А. Борисенко, В. И. Лагно, А. М. Самойленко // Дифференциальные уравнения. – **2002**. – Т. 38, № 4. – С. 482–489.

617. **Борисенко А. О.** Інваріантність одного класу нелінійних рівнянь еволюційного типу відносно напівпростих алгебр Лі операторів симетрії / А. О. Борисенко, В. І. Лагно // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2000**. – Вип. 1(9). – С. 53–59.

618. **Борисенко А. О.** Багатопараметричні сім'ї ермітових точно розв'язних матричних моделей Шрьодінгера / А. О. Борисенко, С. В. Спічак // Праці Інституту математики НАН України. – Т. 36 – К. : Ін-т математики НАН України, **2001**. – С. 12–25.

619. **Борисенко А. О.** Про нові класи ермітових точно розв'язуваних матричних операторів Шредінгера / А. О. Борисенко, С. В. Спічак // Математичні студії. – Т. 15. – № 1. – Львів, **2001**. – С. 44–56.

620. **Брайло Ю. І.** Вплив конфесійного стилю на поетичне мовлення Івана Гнатюка : лексико-семантичний аспект / Ю. І. Брайло // Філологічні науки : [зб. наук. праць / ред. М. І. Степаненко та ін.]. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – Вип. 3(6). – С. 84–91.

621. **Брайло Ю. І.** Життя, невіддільне від міфів. Евдокія Михайлівна Галкіна-Федорук / Ю. І. Брайло // Слов'янський збірник. – Полтава : ТОВ "Фірма "Техсервіс", **2010**. – Вип. 9. – С. 162–169.

622. **Брайло Ю. І.** Конфесійна лексика в поетичному мовленні Степана Сапеляка / Ю. І. Брайло // Вивчення мови на комунікативній основі : [зб. наук. праць / за ред. З. О. Валюх]. – Полтава, **2010**. – Вип. 3. – С. 22–29.

623. **Браїлко Ю. І.** Многая літа, многая літа... Річниця, ювілей, роковини – що святкуємо? / Ю. Браїлко // Слов'янський збірник. – Полтава : ТОВ "Фірма "Техсервіс", **2011**. – Вип. 10. – С. 10–20.
624. **Буць Н. М.** Професійна підготовка майбутніх педагогів-хормейстерів вищої школи / Н. М. Буць // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 3 (50). – Полтава, **2006**. – С. 12–19 (**фахове видання**).
625. **Буць Н. М.** Структура музичної культури майбутнього вчителя / Н. М. Буць // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 4. – С. 14–19 (**фахове видання**).
626. **Буць Н. М.** Хорове мистецтво в Полтавському педагогічному університеті / Н. М. Буць // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 2 (61). – С. 6–9 (**фахове видання**).
627. Від творчої особистості вчителя до творчої особистості учня: з досвіду роботи школи-гімназії № 6 м. Кременчука / укладачі Т. М. Дзюба, І. В. Охріменко / за заг. ред. І. В. Охріменка. – Полтава, **2003**. – 132 с.
628. **Війтенко Н.** Розвивальна освіта як засіб профілактики девіантної поведінки підлітків / Н. Війтенко // Зб. наук. праць : Вісник Харківського нац. ун-ту. – № 702. – Сер. : Психологія / за ред. О. Ф. Іванової. – Вип. 34. – Х. : ХНУ, 2005. – С. 24–26 (**фахове видання**).
629. **Війтенко Н. М.** Психологічні особливості профілактики адиктивної поведінки підлітків / Н. Війтенко // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 5. – С. 24–26 (**фахове видання**).
630. Волонтерська діяльність у професійній підготовці соціального педагога : метод. рекомендації [для студ. і магістрантів спец. "Соціальна педагогіка"] / Н. М. Савельєва, І. П. Петруня. – Полтава : ПДПУ, **2005**. – 52 с.
631. **Волочай М. П.** Мистецтво як засіб соціального пізнання світу дітьми / М. Волочай, Л. Зімакова // Зб. наук. праць Чернівецького університету. – Вип. 498–499. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Книги – ХХІ, **2010**. – 214 с. – С. 22–26.
632. **Волочай М. П.** Новаторство поезій Василя Симоненка / М. Волочай, Л. Зімакова // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. / [за ред. проф. Валюх З.О.]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – Вип. 3. – С. 124–131.
633. **Волочай М. П.** Особливості вивчення творчості О. Купріяна як знавця людської душі / М. Волочай, Л. Зімакова // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ, 2011. – Вип. 4. – С. 17–22.
634. **Волочай М. П.** Педагогічний потенціал творів Марійки Підгорянки / М. Волочай, Л. Зімакова // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 6–7 (105–106). – С. 83–87 (**фахове видання**).
635. **Гайдамака В. М.** Сповитий вітрами / В. М. Гайдамака. – Полтава : Вид-во "Дексі-принт", **2004**. – 188 с.
636. **Гелота В. П.** Макроміцнти Шацького національного природного парку / В. П. Гелота, І. С. Беседіна, О. П. Висоцька // Заповідна справа в Україні. – Т. 15. – Вип. 2. – **2009**. – С. 56–60.
637. **Гібалова Н. В.** Виховання потреби в учнів 5–6 класів доводити геометричні твердження / Н. В. Гібалова // Дидактика математики: проблеми і дослідження. Між-

народ. зб. наук. роб. / Міжнародна програма "Евристика і дидактика точних наук". – Вип. I(11). – Донецьк, **1999**. – С. 59–63.

638. **Гібалова Н. В.** Формування в учнів 5–6 класів умінь виконувати геометричні побудови / Н. В. Гібалова // Наукові записки: Зб. наук. стат. НПУ імені Драгоманова / Укл. П. В. Дмитренко, О. Л. Макаренко. – К. : НПУ, **2000**. – Ч. 2. – С. 35–40.

639. **Гібалова Н. В., Ржеко В. А.** Застосування кредитно-модульної системи у вивченні блоків математичних дисциплін на психолого-педагогічному факультеті / Н. В. Гібалова, В. А. Ржеко // Праці міжнар. конф. "Європейський вектор української освіти". – Полтава : АСМІ, **2008**.

640. **Глушкова С. І.** Виховне значення хорових духовних творів у педагогічній спадщині М. В. Лисенка / С. І. Глушкова, М. Д. Хімч // Постметодика. – **2009**. – № 7 (91). – С. 41–44 (**фахове видання**).

641. **Глушкова С. І.** Українська піаністична діаспора / С. І. Глушкова // Слов'янський збірник. – Полтава : Слов'янський клуб, **2005**. – Вип. 4. – С. 176–181.

642. **Глушкова С. І., Пужай Г. В.** Формирование творческих навыков у студентов на индивидуальных занятиях по фортепиано / С. Глушкова, Г. Пужай // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. статей. Вип. 4 / ред. кол. Ю.И. Борсяков [и др.]; ответ. ред. Л. В. Яркіна. – Воронеж : Воронежский государственный педагогический университет, **2013**. – С. 95–101.

643. **Гнатюк Л. А. Ф.** Мендельсон і Лейпцигська консерваторія / Л. А. Гнатюк // Ф. Мендельсон-Бартольди і традиції музикального професіоналізму : сб. научн. трудов / [сост. Г. И. Ганзбург; "Харьковские ассамблеи"]. – Х., **1995**. – С. 48–50.

644. **Год Б., Єрмак О., Киридон П.** Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка : історія і сучасність / Б. Год, О. Єрмак, П. Киридон. – Полтава : ПДПУ, **2009**. – 194 с.

645. **Гомза Ю. П.** Рентгенографічні дослідження ближньої впорядкованості надтонких плівок / [В. В. Клепко, С. Д. Несін, Е. А. Лисенков, Ю. А. Куницький, М. Ю. Барабаш, Л. Г. Хоменко] // Наносистеми, наноматеріали, нанотехнології. – **2009**. – Т. 7. – № 2. – С. 411–419.

646. **Гончарова Н. О.** Основи вибору професії: консультативний тренінг: Метод. посіб. для психологів, педагогів та школярів / за ред. В. Ф. Моргуна. – Полтава, **2007**. – 48 с.

647. **Гончарова Н. О.** Особливості психолого-педагогічного супроводу вибору професії / Н. О. Гончарова // Зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Т. XII. – Ч. 5. – К., **2010**. – С. 95–102 (**фахове видання**).

648. **Гончарова Н. О.** Психологічні особливості професійної орієнтації підлітків з низьким рівнем навчальних досягнень / Н. О. Гончарова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 12: Психологічні науки : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, **2009**. – № 26. – Ч. II. – С. 7–13 (**фахове видання**).

649. **Горбенко Ю. Л.** Проблема взаємообумовленості свідомих та підсвідомих компонентів ціннісних орієнтацій / Ю. Л. Горбенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К. : Пнозіс, **2010**. – Т. XII. – Ч. 5. – С. 102–110 (**фахове видання**).

650. **Горбенко Ю. Л.** Психологічна модель ділової гри як інструменту трансформації смислів та смислових установок / Ю. Л. Горбенко // Вісник Національної акаде-

мі оборони України : зб. наук. праць. – К. : НАОУ, **2009**. – Вип. 5 (13). – С. 116–120 (**фахове видання**).

651. **Горбенко Ю. Л.** Психологічний аналіз несвідомих чинників релігійності з точки зору теорії діяльності / Ю. Л. Горбенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К. : Гнозіс, **2009**. – Т. XI. – Ч. 7. – С. 135–147 (**фахове видання**).

652. **Горголь П. С.** Бальні танці, танцювальні ігри і вікторини для дітей молодшого шкільного віку : програма курсу [для спец. 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія]. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2002**. – 12 с.

653. **Горголь П. С.** Народні вигоки сучасної бальної хореографії : зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – 1999. – С. 124–128 (**фахове видання**).

654. **Горголь П. С.** Організація і проведення дитячих хореографічних заходів: програма спецкурсу [для спец. 7.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія]. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2001**. – 10 с.

655. **Горголь П. С.** Організація хореографічної роботи з дітьми молодшого шкільного віку : зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – **2002**. – С. 147–151 (**фахове видання**).

656. **Григор'єва О. О.** До питання про використання персонального комп'ютера у процесі навчання першокласників грамотного письма / О. О. Григор'єва, С. П. Олійник // Матер. І Міжнар. пед. конгресу "Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи", 30 червня–2 липня 2011 р. – Одеса, **2011**. – С. 50–51.

657. **Григор'єва О. О.** Информативность как проявление системной организации научной терминологии / О. О. Григор'єва // Філологічні науки : [зб. наук. праць / ред. М. І. Степаненко та ін.]. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – Вип. 3(6). – С. 98–102 (**фахове видання**).

658. **Григор'єва О. О.** Способи номінації у термінології креслення / О. Григор'єва, Л. Прищенко // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – Вип. 4. – С. 28–32.

659. **Григор'єва О. О.** Нестандартні форми як засіб модернізації процесу навчання української мови в початковій школі / О. Григор'єва, С. Олійник // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – С. 68–81.

660. **Гринь Ю. М.** Європейське мистецтво у творчій спадщині В. Щепотьєва / Ю. М. Гринь // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць / за заг. ред. М. Б. Євтуха; укл. О. В. Михайличенко. – Вип. 32. – К. : Вид. Центр КНЛУ, **2007**. – С. 29–32.

661. **Гринь Ю. М.** Патріотичне виховання молодого покоління в освітній діяльності та творчій спадщині Володимира Щепотьєва (1880–1937 рр.) / Юлія Гринь // Potrzeby człowieka współczesnego i ich zaspokajanie. – Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Katolicki Dom Kultury "ARKA" – Stalowa Wola, **2013**. – S. 177–193.

662. **Гринь Ю. М.** Роль музичної та педагогічної діяльності В. Щепотьєва у розбудові української національної культури на початку ХХ ст. / Ю. М. Гринь // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, **2010**. – № 4. – С. 35–41.

663. **Гром М. С.** Погляди А. С. Макаренка на формування свідомості підлітків / М. С. Гром // Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. "Технології управління освітніми закладами", присв. пам'яті А. С. Макаренка, та регіон. наук.-практ. семінару "Управління проектами: проблеми та перспективи розвитку" (11–12 березня 2011 р. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, **2011**. – С. 119–120.

664. **Гром М. С.** Справжня святість слова "Батьківщина" / М. С. Гром // Пед. читання, присв. 91-й річниці від дня народження В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – С. 123–125.

665. **Губарь О. Г.** Логопедична допомога підліткам з вадами мовлення в закладах МОЗ України / О. Г. Губарь // зб. наук. праць Луганського нац. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки. – Ч. II. – Луганськ, **2011**. – № 14 (197). – С. 114–121 (**фахове видання**).

666. **Губарь О. Г.** Основні етапи розвитку логопедичної допомоги підліткам в Україні / О. Г. Губарь // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, **2011**. – № 17. – С. 61–66 (**фахове видання**).

667. **Губина Т. И.** Особенности "Я-концепции" студентов-психологов как ресурса копинг-поведения / Т. И. Губина // Психология стресса и совладающего поведения в современном российском обществе : сб. науч. трудов по матер. Междунар. науч.-практ. конф. 23–25 сентября 2010 г. – Кострома: Ин-т педагогики и психологии КГУ имени Н. А. Некрасова, **2010**. – С. 220–226.

668. **Губина Т. И.** Психологические особенности копинг-поведения студентов-психологов / Т. И. Губина // Потенциал личности : комплексная проблема : сб. науч. трудов по матер. IX Междунар. науч. конф. 4 июня 2010 г. – Тамбов : ТГУ имени Г. Р. Державина, **2010**. – С. 11–14.

669. **Губина Т. И.** Психологічні особливості формування девіантної поведінки у підлітковому віці / Т. І. Губіна // Вісник Нац. академії оборони України : зб. наук. праць. – К. : НАОУ, **2009**. – Вип. 4. – С. 52–60 (**фахове видання**).

670. **Губіна Т. І., Борбицька Н. О.** Психологічні особливості прояву екзаменаційного стресу в студентських групах із різною структурою міжособистісних стосунків / Т. І. Губіна, Н. О. Борбицька // Соціально-педагогічний комплекс регіону : теорія і практика : зб. наук. пр. – Полтава, **2008**. – С. 20–28.

671. **Данилишина С. І.** Динаміка ціннісних орієнтацій студентів-психологів / С. І. Данилишина // Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіти ХХІ століття : Матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. 11–12 березня 2008 р. – Ч. II. – Вип. 8. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – С. 19–21.

672. **Дем'яно Н. Ю.** В. М. Верховинець : три стадії підготовки до створення "Жінхорансу" / Н. Ю. Дем'яно // Постметодика. – **2009**. – № 9. – С. 40–44 (**фахове видання**).

673. **Дем'яно Н. Ю.** Митець, науковець, педагог / Н. Ю. Дем'яно, Н. І. Тарасова // Михайловський замок. – Санкт-Петербург, **2002**. – № 5. – С. 205–217.

674. **Дем'яно Н. Ю.** Музей В. М. Верховинця та українського народного хору "Калина" / Н. Ю. Дем'яно // Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка мовою музейних експонатів. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2000**. – С. 110–117.

675. **Дем'янюк Н. Ю.** Педагогічні ідеї В. М. Верховинця у сучасній початковій школі / Н. Ю. Дем'янюк // Початкова школа. – 2000. – № 2. – С. 56–57 (**фахове видання**).
676. **Дзюба Т. М.** "Життєва криза" як феномен внутрішнього світу дорослої людини / Т. М. Дзюба / Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [ред. кол.: С. Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]. – К. : А.С.К. – Т. I: Організаційна 2011 психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – Вип. 31. – С. 155–160 (**фахове видання**).
677. **Дзюба Т. М.** Комплекс методик для діагностики психологічної готовності керівника школи до взаємодії в умовах конфлікту / за наук. ред. Л. М. Карамушки / Т. М. Дзюба. – Полтава : ПОППО, 2005. – 64 с.
678. **Дігтяр Н. М.** Малярство на склі в творчості народних майстрів та художників-професіоналів / Н. М. Дігтяр // Образотворче мистецтво в контексті сучасності : зб. наук. пр. – Полтава : ПДПУ, 2008. – С. 83–86.
679. **Дігтяр Н. М.** Малярство на склі у підготовці вчителя образотворчого мистецтва / Н. М. Дігтяр // Мистецтво в реаліях сучасної освіти: зб. наук. пр. за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2010 р. – Полтава, 2010. – 367 с. – С. 193–198.
680. **Дігтяр Н. М.** Народна картина на склі як засіб етнодизайну сучасного шкільного приміщення / Н. М. Дігтяр // Молодь і ринок. – 2010. – № 11(70). – 166 с. – С. 140–145 (**фахове видання**).
681. **Дігтяр Н. М.** Професійна підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до викладання народної картини на склі в загальноосвітній школі / Н. М. Дігтяр // Збірник наукових праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 4. – 336 с. – С. 53–58 (**фахове видання**).
682. **Дмитренко Е. В.** Жанровая природа произведения В. Ф. Одоевского "Русские ночи" / Е. В. Дмитренко // Проблемы современной филологии: лингвистика, литературоведство, лингводидактика. – Полтава, 2011. – Вип. 4. – С. 39–44.
683. **Дмитренко О. В.** Научные гипотезы в фантастической литературе и утопия В. Ф. Одоевского "4338 год" / О. В. Дмитренко // Слов'янський збірник. – Вип. 7. – Полтава: Слов'янський клуб, 2008. – С. 322–330.
684. **Дмитренко О. В.** Роль гротеску та фантастики в "Сказке о мертвом теле, неизвестно кому принадлежащем" В. Ф. Одоевського / О. В. Дмитренко / Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Серія "Філологічні науки". – Полтава, 2008. – Вип. 1–2 (59–60). – С. 80–85.
685. **Дмитренко О. В.** Соотношение реалистических и романтических мотивов в повестях В. Ф. Одоевского // Materialy VI mezinarodni vedecko-praktick conference "Vedecky pokrok na Rozmezi tisicileti – 2011". – Dil 20. Filologicke vedy. Praha. Publishing House "Education and Science". – St. 98–101.
686. **Дмитренко О. В.** Тема искусства и назначения художника в цикле В. Ф. Одоевского "Русские ночи" / О. В. Дмитренко // Мова та культура. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. – Вип. 13. – Т. IV (140). – С. 50–56.
687. **Дмитренко О. В.** Фольклорный образ домового в сказке В. Ф. Одоевского "Игоша" / О. В. Дмитренко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Серія: "Філологічні науки". – Полтава, 2010. – Вип. 2(5). – С. 79–83.

688. **Дячук Н. І.** Методи музикотерапії у навчально-виховному процесі початкової школи / Н. І. Дячук // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць за матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Гуманістичні орієнтири мистецької освіти", 27–29 квітня 2011 р. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, 2011. – С. 252–255.
689. **Дячук Н. І.** Музичне мистецтво як психотерапевтичний засіб оптимізації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи / Н. І. Дячук // Простір арт-терапії: витоки натхнення : зб. матер. VII Міжнар. міждисциплін. наук.-практ. конф. 24–26 лютого 2011 р. – К. : Золоті ворота, 2011. – С. 25–29.
690. **Євстігнєєва Н. І.** Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта різнорівневого впливу на особистість / Н. І. Євстігнєєва // Наук. вісник Чернівецького ун-ту : зб. наук. праць. – Вип. 89. – Чернівці : Рута, 2000. – С. 20–27 (**фахове видання**).
691. **Євстігнєєва Н. І.** Психолого-педагогічна проблема формування довільної саморегуляції вчителя / Н. І. Євстігнєєва // Педагогіка і психологія професійної освіти. – № 2. – Львів, 2007. – С. 114–122.
692. **Євстігнєєва Н. І.** Музика як засіб саморегуляції: зміст діяльності вчителя з використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів / Н. І. Євстігнєєва // Постметодика. – 2007. – № 2 (73). – С. 37–40 (**фахове видання**).
693. **Жиров О. А.** Основні етапи мистецько-педагогічної діяльності Кіма Василенка / О. А. Жиров // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – № 6. – С. 163–170 (**фахове видання**).
694. **Жиров О. А.** Особливості мистецько-педагогічної діяльності К. Василенка в самодіяльних танцювальних колективах / О. А. Жиров // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вісник 3 (69). – 2013. – С. 84–88 (**фахове видання**).
695. **Жиров О. А.** Розвиток українського хореографічного мистецтва в період післявоєнної відбудови / О. А. Жиров // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – 2009. – Вип. 2. – С. 146–151 (**фахове видання**).
696. **Заїка В. М., Перетятко Л. Г.** Особливості трансформації особистості при подоланні кризових ситуацій у житті людини / В. М. Заїка, Л. Г. Перетятко // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – К., 2007. – Вип. 16. – С. 191–199 (**фахове видання**).
697. **Зімниця Є.** Ергономічний підхід у початковій школі / Є. Зімниця // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 1–2 (70–71). – С. 37–39 (**фахове видання**).
698. **Зімниця Є. А.** Вплив ергономічних компетенцій учителя на ефективність навчального процесу у початковій школі / Є. А. Зімниця / Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 48. – Херсон : ХДУ, 2008. – С. 223–228 (**фахове видання**).
699. **Зімниця Є. А.** Ергономічні компетенції як фактор професіоналізму майбутнього вчителя початкових класів / Є. А. Зімниця // Наук.-пед. ж-л "Обрії" / Івано-Франківський обл. ін-т післядипломної освіти. – 2010. – № 2 (31). – С. 8–10.
700. **Зімниця Є. А.** Формування ергономічних компетенцій у майбутніх учителів початкових класів / Є. А. Зімниця // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Вип. 1. – Полтава, 2009. – С. 82–87 (**фахове видання**).
701. **Зіненко Т.** Формування колекції керамічної скульптури в Опішні. Частина перша. "Поезія гончарства на майданах і в парках України" (1997–1998 рр.) / Т. Зіненко

ко // Музейні колекції : історія, дослідження, атрибуція : зб. наук. праць [за ред. д-ра мист-ва М.Селівачова]. – К. : ТОВ "ХІК", 2011. – 324 с. – С. 57–63.

702. **Зіненко Т. М.** Дзеркало й задзеркалля виставки або п'ять відображень у дзеркалі виставки-2 / Т. М. Зіненко // Друга Національна виставка-конкурс художньої кераміки "КерамПік у Опішньому" : альбом-каталог / Авт.-упор. О. Пошивайло. – Опішніє : Українське народознавство, 2011. – 312 с.

703. **Зіненко Т. М.** Художнє життя Полтавщини 90-х років ХХ ст. (на прикладі симпозиумів художньої кераміки) / Т. М. Зіненко // Дизайн, архітектура, образотворче мистецтво : Міжвідомчий наук.-техн. зб. / [відп. ред. В. М. Губарь]. – Вип. 6. – Полтава: ПШП, 2009. – С. 259–267.

704. **Ірклієнко В. С.** Особливості організації та підготовки народного свята у сучасній школі / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 1. – Полтава, 2001. – С. 87–91.

705. **Ірклієнко В. С.** Креативний потенціал процесу підготовки народного свята / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2008. – Вип. 3 (61). – С. 214–220 (фахове видання).

706. **Ірклієнко В. С.** Моделювання національно-естетизованого середовища засобами народного свята у сільській школі / В. С. Ірклієнко // Зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – С. 84–89. (фахове видання).

707. **Ірклієнко В. С., Підгорна В. В.** Проведемо у школі ярмарок / В. С. Ірклієнко // Початкова школа. – 2000. – № 3. – С. 54–57 (фахове видання).

708. **Калюжна Ю. І.** Застосування активних методів навчання при викладанні психології у системі післядипломної освіти / Ю. І. Калюжна // Імідж сучасного педагога. – Полтава, 2008. – № 7–8. – С. 79–80. (фахове видання).

709. **Калюжна Ю. І.** Психологічні аспекти розвитку пізнавальних інтересів учнівської молоді у процесі становлення громадянської свідомості / Ю. І. Калюжна // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка та ін.] – Т. VI. – Вип. 2. – К. : ГНОЗИС, 2004. – С. 126–130 (фахове видання).

710. **Калюжна Ю. І.** Психологія взаємодії вчителя з учнями у педагогічному процесі / Ю. І. Калюжна // Постметодика. – Полтава, 2010. – № 6. – С. 22–26 (фахове видання).

711. **Калюжна Ю. І.** Розвиток пізнавальної мотивації студентів інтерактивними засобами викладання психологічних дисциплін / Ю. І. Калюжна // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К. : ГНОЗИС, 2010. – С. 158–165 (фахове видання).

712. **Карамушка Л. М., Дзюба Т. М.** Дослідження особливостей психологічної готовності менеджерів освіти до взаємодії з персоналом в умовах конфлікту / Л. М. Карамушка, Т. М. Дзюба // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2011. – № 8. – С. 1–10. (фахове видання).

713. **Карамушка Л. М., Дзюба Т. М.** Дослідження особливостей психологічної готовності менеджерів освіти до взаємодії з персоналом в умовах конфлікту / Л. М. Карамушка, Т. М. Дзюба // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2011. – № 9. – С. 20–29 (фахове видання).

714. **Карапузова Н. Д.** Особливості організації виховної роботи на психолого-педагогічному факультеті / Н. Д. Карапузова // Materialy IV mezinarodni vedecko-practic-ka Konference "Efektivni nastroje modernich ved-2001". – Dil 9. Pedagogika: Praha. Publishing House "Education and Science" s.r.o. – S. 90–97.

715. **Карапузова Н.** До проблеми змісту курсу "Методика викладання математики у початкових класах" в умовах багаторівневої освіти. / Н. Карапузова, Ю. Павленко // Школа першого ступеня : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту імені Григорія Сковороди. – Вип. 8. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – С. 184–192.

716. **Карапузова Н. Д.** Інноваційний потенціал середовища як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя / Н. Д. Карапузова // Вісник Черкаського ун-ту. Серія "Педагогічні науки". – Вип. 126. – 2008. – С. 68–74 (фахове видання).

717. **Карапузова Н. Д.** Нові інформаційні технології навчання : орієнтир у перспективі / Н. Д. Карапузова, К. Ф. Чуб, Т. В. Березинська // Праці Міжнар. наук.-практ. конф. "Інформаційно-комунікаційні технології навчання". – Умань, 2008. – С. 121–127.

718. **Карапузова Н. Д.** Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання математики / Н. Д. Карапузова, Н. М. Манжелій // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Вінниця : ТОВ фірма "Планер", 2009. – С. 117–181.

719. **Карапузова Н.** Використання музеїв у процесі підготовки майбутніх учителів з методики викладання математики / Н. Карапузова, Ю. Павленко // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 2. – Полтава, 2011. – С. 62–67 (фахове видання).

720. **Карапузова Н.** Тести для самоконтролю і контролю знань учнів 9–11-х класів з інтегрованого навчального курсу "Художня культура" / Н. Карапузова, Л. Кравченко // Імідж сучасного педагога [специвпуск "Світова художня культура"]. – 2011. – № 7 (116). – С. 53–57 (фахове видання).

721. **Карауланова Л. М.** Розвиток теорії дошкільного виховання у 20–60-х роках ХХ століття : навч.-метод. посіб. / Л. М. Карауланова, О. С. Чернова. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2008. – 70 с.

722. **Кірічек В., Храменкова Т.** Особливості психічної саморегуляції школярів / В. Кірічек, Т. Храменкова. – Полтава, 2008. – 56 с.

723. **Коваленко О. Г.** Зміст та методичні засади викладання дисципліни "Вступ до спеціальності" майбутнім психологам / О. Г. Коваленко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К., 2010. – С. 165–172 (фахове видання).

724. **Коваленко О. Г.** Чинники атракції у міжособистісному спілкуванні / О. Г. Коваленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 9. – С. 13–17 (фахове видання).

725. **Коваленко О. Г.** Чинники міжособистісної атракції політичного лідера / О. Г. Коваленко // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави. – Вип. 10. – К., 2011. – С. 78–86. (фахове видання).

726. **Коваленко О. Г.** Проблема толерантності у міжособистісному спілкуванні людей похилого віку / О. Г. Коваленко // Психологія діалогу і світ людини : зб. наук. пр. Кіровоградського держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка / [за ред.

Г. В. Дьяконова]. – Вип. 1. – Кіровоград : ПП "Центр оперативної поліграфії "Авнгард", **2011**. – С. 117–125.

727. **Колодочка В. В.** Значення лідера для наукової школи / В. В. Колодочка // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. X. – Ч. 1. – Київ, **2008**. – С. 210–218 (**фахове видання**).

728. **Колодочка В. В.** Полтавська земля як осередок психологічної думки / В. В. Колодочка // Вісник Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія "Психологія". – № 702. – Вип. 34. – Харків, **2005**. – С. 72–76 (**фахове видання**).

729. **Колодочка В. В.** Проблема типології наукових шкіл / В. В. Колодочка // Проблеми загальної та педагогічної психології. зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. X. – Ч. 5. – Київ, **2008**. – С. 219–224 (**фахове видання**).

730. **Колодочка В. В.** Психологія в творчості М. В. Гоголя та творчість з точки зору психології / В. В. Колодочка // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XI. – Ч. 3. – Київ, **2009**. – С. 143–152 (**фахове видання**).

731. **Кононова М. М.** Вплив травмівного досвіду дитинства на дезадаптацію суб'єкта / М. М. Кононова // Актуальні проблеми психології : [зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України / наук. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Главник, **2009**. – Т. X. – Ч. 11. – С. 190–198.

732. Кононова М. М. Глибинні детермінанти психічної дезадаптації суб'єкта / М. М. Кононова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, **2009**. – Вип. 21. – Ч. 2. – С. 19–27.

733. **Кононова М. М.** Когнітивний дисонанс як детермінанта дезадаптації суб'єкта / М. М. Кононова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [наук. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Логос, **2009**. – Т. XI. – Ч. 2. – С. 204–213 (**фахове видання**).

734. **Кононова М. М.** Пізнання глибинно-психологічних детермінант дезадаптації суб'єкта в процесі корекції за методом АСПН / М. М. Кононова // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 12. "Психологічні науки" : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, **2011**. – № 33 (57). – С. 68–75 (**фахове видання**).

735. **Копотун М. М.** Наративний метод вивчення життєвого цілепокладання студентської молоді / М. М. Копотун // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – **2009**. – Вип. 22. – С. 167–173 (**фахове видання**).

736. **Копотун М. М.** Умови ефективного життєвого цілепокладання особистості / М. М. Копотун // Вісник Нац. академії оборони України. – **2009**. – № 5. – С. 130–135 (**фахове видання**).

737. **Копотун М. М.** Ціннісні орієнтації як соціально-психологічний чинник життєвого цілепокладання студентської молоді / М. М. Копотун // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 12 : Психологічні науки. – **2009**. – № 26. – Ч. 1. – С. 257–264 (**фахове видання**).

738. **Коровіна Р. В.** Морально-естетичні засади виховання особистості у творчості та діяльності В. Г. Короленка / Р. В. Коровіна : зб. наук. праць. – Бердянськ : БДПУ, **2010** – С. 122–127. (**фахове видання**).

739. **Коровіна Р. В.** Філософсько-культурологічні погляди В. Г. Короленка на культурно-історичну спадщину / Р. В. Коровіна // Імідж сучасного педагога. – **2009**. – № 5 (94). – С. 14–16 (**фахове видання**).

740. **Коровіна Р. В.** Ідеї полікультурного виховання особистості у творах В. Г. Короленка / Р. В. Коровіна // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 8 (107). – С. 66–69 (**фахове видання**).

741. **Коровіна Р. В.** Наукові підходи до вивчення освітньо-філософських ідей у спадщині В. Г. Короленка / Р. В. Коровіна // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Вип. LV. – ч. III. – Слов'янськ : СДПУ, **2011**. – С. 188–196 (**фахове видання**).

742. **Коровіна Р. В.** Інтелекція античної доби (постать Сократа у творчому осмисленні В. Г. Короленка) / Р. В. Коровіна // Слов'янський збірник. – Вип. IX. – Полтава, **2010**. – С. 224–232.

743. **Котломанітова Г. О.** До питання підготовки вчителів початкових народних шкіл 2-ї пол. XIX ст. / Г. О. Котломанітова, Н. В. Ігнатенко // Наукові записки з української історії : зб. наук. праць – Переяслав-Хмельницький, **2007**. – Вип. 19. – С. 390–397.

744. **Котломанітова Г. О.** Чинники впровадження релігійного виховання в систему шкільної освіти України / Г. О. Котломанітова // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Серія : "Педагогічні науки". – Вип. 3 (61). – Полтава, **2008**. – С. 292–296 (**фахове видання**).

745. **Кравченко Д. М.** Монастирі Полтавщини XV–XVIII ст. як осередки культури і освіти (рекомендації для викладачів художньої культури та історії сердньої загальноосвітньої школи) / Д. М. Кравченко, Б. С. Скорик // Імідж сучасного педагога [специвипуск "Художня культура України"]. – **2010**. – № 8(107). – С. 14–18 (**фахове видання**).

746. **Кравченко Д. М.** Світові тенденції розвитку шкільної історичної освіти та підготовки вчителя історії у першій третині XX ст. / Д. М. Кравченко // Імідж сучасного педагога. – **2011**. – № 7 (116). – С. 21–25 (**фахове видання**).

747. **Кравченко Д. М.** Еволюція поглядів Івана Огієнка: інтеграція світського і священного / Д. М. Кравченко // Імідж сучасного педагога. – **2009**. – № 5 (94) – С. 18–21 (**фахове видання**).

748. **Кравченко Д. М.** Нормативно-правова база підготовки вчителя історії у вітчизняних ВНЗ у 30-х роках XX століття / Д. М. Кравченко // Гуманізація навчального процесу : зб. наук. пр. / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Вип. LII. – Слов'янськ : СДПУ, **2010**. – С. 88–96 (**фахове видання**).

749. **Кравченко Л. М.** Варіативний проект регіональної програми навчального курсу "Українська художня культура" (для учнів 10-х класів ЗНЗ) / Л. М. Кравченко, Н. Д. Карапузова // Імідж сучасного педагога [специвипуск "Художня культура України"]. – **2010**. – № 8 (107). – С. 10–14 (**фахове видання**).

750. **Кравченко Л. М.** Ідея нової школи і національної освіти у творчості С. Ф. Русової початку XX століття / Л. М. Кравченко // Вісник Чернігівського ДПУ імені Т. Г. Шевченка [Серія "Педагогічні науки"]. – Чернігів : ЧДПУ, **2007**. – Вип. 47. – С. 32–34 (**фахове видання**).

751. **Кравченко Л. М.** Ідея оптимальної школи у творчій спадщині В. О. Сухомлинського і діяльності сучасних менеджерів освіти / Л. М. Кравченко // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. – Слов'янськ : СДПУ, 2007. – Вип. 34. – С. 20–26 (фахове видання).

752. **Кравченко Л. М.** Компетентнісно-концетричний підхід до підготовки менеджера загальноосвітнього навчального закладу / Л. М. Кравченко // Педагогічні науки : зб. наук. праць ПНПУ імені В. Г. Короленка. – 2011. – Вип. 2. – С. 11–18. (фахове видання).

753. **Кравченко Л. М.** Комплекс особистісних технологій самопрезентації менеджера освіти / Л. М. Кравченко // Вісник Львівського університету [Серія педагогічна]. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 2007. – Вип. 22. – С. 84–91 (фахове видання).

754. **Кравченко Л. М.** Культурологічна освіта на зламі епох : теоретичні й практичні аспекти (про створення Полтавської регіональної культурологічної школи) / Л. М. Кравченко // Імідж сучасного педагога [специвипуск "Культурологічна освіта"]. – 2009. – № 5 (94). – С. 3–5 (фахове видання).

755. **Кравченко О. Д.** Особливості конфліктної взаємодії в системі "педагог-учень" / О. Д. Кравченко // Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. "Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти". – Полтава, 2008. – С. 35–38.

756. **Кравченко О. Д.** та ін. Теоретичний аналіз та методики психодіагностики розвитку особистісної саморегуляції студентів у процесі професійної підготовки: метод. рекомендації. / О. Д. Кравченко та ін. – Полтава, 2011. – 68 с.

757. **Кравченко О. Д., Лаврінченко В. А.** Психологічні особливості практичної роботи психолога з підлітками із неформальних об'єднань по оптимізації їх міжособистісної взаємодії / О. Д. Кравченко, В. А. Лаврінченко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К., 2010. – С. 207–214 (фахове видання).

758. **Кравченко О. Д., Лаврінченко В. А.** Психологічні умови оптимізації міжособистісної взаємодії підлітків із неформальних об'єднань : метод. рекомендації. / О. Д. Кравченко, В. А. Лаврінченко. – Полтава, 2010. – 78 с.

759. **Крикля К. П.** Ієрархічно-рівнева структура ставлення до себе майбутнього психолога : теоретичний аспект / К. П. Крикля // Зб. наук. пр. кафедри психології та педагогіки Ін-ту педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова – К., 2011. – С. 136–148 (фахове видання).

760. **Крикля К. П.** Професійне становлення студентської молоді : психологічний аспект / К. П. Крикля // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки : зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – № 33. – С. 82–95 (фахове видання).

761. **Крикля К. П.** Самоставлення особистості як проблема психологічної науки / К. П. Крикля // Матер. II Всеукр. психол. конгресу, присв. 110 річчю від дня народження Г. С. Костюка (м. Київ, 19–20 квітня 2010 р.). – Т. I. – К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2010. – С. 152–155.

762. **Крикля К. П.** Самоставлення як чинник особистісного зростання майбутнього психолога / К. П. Крикля // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 :

Психологічні науки: зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 48–56 (фахове видання).

763. **Кушніренко О. М.** Безрезервні техніки розпису тканин у практиці вчителя образотворчого мистецтва / О. М. Кушніренко // Наук. вісник Миколаївського держ. ун-ту імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць / [за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоті]. – Вип. 1.30. – Миколаїв: МДУ імені В. О. Сухомлинського, 2010. – 248 с. – С. 228–233 (фахове видання).

764. **Кушніренко О. М.** Інноваційність у діяльності сучасного вчителя образотворчого мистецтва / О. М. Кушніренко // Мистецтво в реаліях сучасної освіти : зб. наук. пр. за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2010 р. – Полтава, 2010. – 367 с. – С. 161–165.

765. **Кушніренко О. М.** Інтеграція елементів крос-культурного дослідження у декоративно-ужиткову підготовку студентів / О. М. Кушніренко // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, 2011. – 319 с. – С. 212–215 (фахове видання).

766. **Кушніренко О. М.** Методичні аспекти включення безрезервних технік розпису тканин до змісту уроків образотворчого мистецтва // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Вип. 1. – Полтава, 2011. – 180 с. – С. 11–19 (фахове видання).

767. **Литвиненко А. І.** Гастрольно-концертне життя Полтави рубежу XIX–XX століть : хроніка мистецьких подій / А. І. Литвиненко // "Студії мистецтвознавчі" ІМФЕ АН України. – К., 2007. – С. 32–43.

768. **Литвиненко А. І.** "Музикальний календар" А. Габриловича як культурне явище і цінне джерело інформації / А. І. Литвиненко // "Студії мистецтвознавчі" ІМФЕ АН України. – К., 2009. – № 4. – С. 124–129.

769. **Лобач О. О.** Емоційна культура майбутнього вчителя як умова емоційної вихованості дитини / О. Лобач // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 5/6 (26/27). – Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2002. – С. 31–62 (фахове видання).

770. **Лобач Е. А.** Педагогика как феномен сенсорной культуры / Е. А. Лобач // Россия в современном мировом образовательном пространстве: Матер. Междунар. науч.-практ. конф. "Седьмые Есиповские чтения". – Глазов : Глазовский гос. пед. ин-т имени В. Г. Короленко, 2008. – С. 29–32.

771. **Лобач О. О.** Змістовий компонент професійної підготовки магістра музики до емоційного виховання особистості / О. О. Лобач // Зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 4. – 336 с. – С. 146–151 (фахове видання).

772. **Лобач Е. А.** Музыкальное искусство в содержании общего среднего образования: история и современность / Е. А. Лобач // Педагогические проблемы музыкального образования : сб. научн. статей / ред. кол. Ю. И. Борсяков [и др]; ответ. ред. Л. В. Яркина. – Вып. 3. – Воронеж : Воронежский государственный педагогический университет, 2013. – С. 10–16.

773. **Логopedична допомога учням молодшого шкільного віку в умовах логopedичного пункту : метод. посіб. [для вчителів-логopedів, вчителів поч. класів, вихователів ГПД, батьків] / авт.-укл. Я. Я. Януш. – Полтава, 2011. – 38 с.**

774. **Маріо М. Д.** Значение православной духовной музыки в воспитании подрастающего поколения / М. Д. Маріо // Вышенский паломник. – Москва, **1997**. – № 4. – С. 132–133.

775. **Маріо М. Д.** Виховання молоді засобами православної духовної музики у початкових та середніх навчальних закладах України (кінець XIX–початок XX ст.) / М. Д. Маріо // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 6/7 (20–21). – Полтава, **2001**. – С. 214–225 **(фахове видання)**.

776. **Маріо М. Д.** Вплив загальнонародного церковного співу на формування морально-етичних почуттів молоді на Україні (кінець XIX–початок XX ст.) / М. Д. Маріо // Філософські обрії : наук.-теор. часопис Ін-ту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 7. – Київ–Полтава, **2002**. – С. 190–198 **(фахове видання)**.

777. **Маріо М. Д.** Особливості виховання школярів засобами хорового церковного співу в початкових навчальних закладах освіти України кінця XIX–початку XX ст. / М. Д. Маріо // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Вип. 5 (32). – Полтава, **2003**. – С. 93–101 **(фахове видання)**.

778. **Мартиросян Л. І.** Лексична семантика : Особливості імпліцитної та експліцитної семантичної деривації дієслівних семем (на матеріалі української та російської мов) / Л. І. Мартиросян // Materialy VI Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ["Stosowane naukowe opracowania – 2010"]. – Przemysl : Nauka i studia, **2010**. – Volume 5. Filologiczne nauki. Psychologia i socjologia. – S. 41–46.

779. **Мартиросян Л. І.** Формальные и акцентологические расхождения семантически неэквивалентных полнозначных слов / Л. И. Мартиросян // Materialy VII mezinarodni vedecko-prakticka konference ["Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – 2011"]. – Filologicke vedy: Praha. Publishing House "Education and Science" s.r.o – 104 stran, **2011**. – Dil 16. – S. 62–72.

780. **Мартиросян Л. І.** Актуальные проблемы сопоставительной семантики : сходства и отличия отдельных фрагментов родственных языков / Л. І. Мартиросян // Філологічні науки : зб. наук. праць / [ред. М. І. Степаненко та ін.]. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – Вип. 3 (6). – С. 102–105 **(фахове видання)**.

781. **Мартиросян Л. І.** Метод. поради та пропозиції : Специфіка, зміст, мета і завдання навчальної дисципліни Українська мова (за професійним спрямуванням) / Л. І. Мартиросян // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. / [за ред. проф. Валюх З. О.]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – Вип. 3. – С. 76–81.

782. **Мартиросян Л. І.** Міжмовний аспект : Розмежування полісемії та омонімії в лексичних системах споріднених мов / Л. І. Мартиросян // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. / [за ред. проф. Валюх З. О.]. – Полтава : Освіта, **2011**. – Вип. 4. – С. 61–68.

783. Медико-соціальні проблеми евтаназії в історії соціальної роботи : метод. рекомендації / В. П. Шпак, М. В. Воловод. – Полтава, **2010**. – 82 с.

784. **Мельничук М. М.** Емпіричне дослідження феномену толерантності як багаторівневої характеристики особистості студента : множинний регресійний ана-

ліз / М. М. Мельничук // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка. – К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", **2011**. – Т. X. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – Вип. 19. – С. 705–719 **(фахове видання)**.

785. **Мирошнеченко А. В.** Гендерна роль як фактор міжособистісних відносин / А. В. Мирошнеченко // Матер. Всеукр. наук.-практ. студ. конф. "Гендерні компетенції студентської молоді" 23 травня 2008 р. – Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, **2008**. – С. 238–245.

786. **Мирошнеченко А. В.** Гендерні аспекти міжособистісного ставлення до співрозмовника у спілкуванні / А. В. Мирошнеченко // Матер. Молод. наук.-практ. конф. "Вектори психології" 13–14 березня 2009 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, **2009**. – С. 194–196.

787. **Мирошнеченко А. В.** Особливості міжособистісного ставлення суб'єктів спілкування з різними гендерними ролями : зб. наук. праць за матер. III Міжнар. студ. наук.-практ. конф. 11–12 березня 2008 р. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2008**. – С. 198–207.

788. **Мирошник О. Г.** Гендерна роль як чинник стильових характеристик спілкування / О. Г. Мирошник // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – № 26. – Ч. II. – С. 83–89 **(фахове видання)**.

789. **Мирошник О. Г.** Дослідження особливостей прояву структурних складових емпатії в молодшому та старшому підлітковому віці / О. Г. Мирошник // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. – К. : Міленіум, 2007. – Вип. 17. – С. 137–144 **(фахове видання)**.

790. **Мирошник О. Г.** Особливості емпатії майбутніх педагогів із різним типом гендерної ролі / О. Г. Мирошник // Наука і освіта : наук.-практ. ж-л Південного наукового Центру АПН України. – Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2008. – № 3. – С. 104–109 **(фахове видання)**.

791. **Мирошник О. Г.** Психологічний аналіз педагогічної рефлексії / О. Г. Мирошник // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 12. Психологічні науки: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – № 32. – С. 158–164 **(фахове видання)**.

792. **Мирошник О. Г.** Рефлексивні процеси в професійній діяльності вчителя / О. Г. Мирошник // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2011. – Том X. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – Вип. 19. – С. 719–728 **(фахове видання)**.

793. **Мишко Н. М.** Психологічні особливості адиктивної поведінки особистості / Н. М. Мишко // Наукові студії із соціальної та політичної психології. зб. статей. – К.: Інститут соціальної та політичної психології, 2007. – Вип. 16. – С. 263–267 **(фахове видання)**.

794. **Мирошніченко Т. В.** Навчально-виховний потенціал педагогічної пісочниці у змісті професійної підготовки педагога / Т. В. Мірошніченко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. / гол. ред. М. І. Степаненко. – Вип. 8. – Ч. I. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – С. 218–223 **(фахове видання)**.

795. **Моргун В. Ф.** "Багатовимірний опитувальник мотивації кохання" як критеріально-орієнтована методика психодіагностики / В. Ф. Моргун // Наукові студії із соціальної та політичної психології. зб. статей / [за ред. С. Д. Максименка, М. М. Слюсаревського]. – Вип. 16. – Київ, **2007**. – С. 268–277 (**фахове видання**).
796. **Моргун В. Ф.** "Психозойська ера" В. І. Вернадського і його погляди на особистість / В. Ф. Моргун // Імідж сучасного педагога. – **2004**. – № 7. – С. 22–23 (**фахове видання**).
797. **Моргун В. Ф.** Автобіографічний опитувальник "Історико-психологічний портрет фахівця" / В. Ф. Моргун // Зб. наук. праць "Педагогічний процес: теорія і практика" / [за ред. С. Сисоевої.]. – К.: Вид-во "ЕКМО", 2009. – № 4. – С. 208–228 (**фахове видання**).
798. **Моргун В. Ф.** Багатовимірна психодіагностика досягнень учня як перший крок профільної освіти / В. Ф. Моргун // Практична психологія та соціальна робота. – К., **2006**. – № 1. – С. 1–5 (**фахове видання**).
799. **Моргун В. Ф.** Багатовимірність та цілісність менталітету особистості / В. Ф. Моргун // Практична психологія та соціальна робота. – **2010**. – № 5. – С. 1–10. (**фахове видання**).
800. **Моргун В. Ф.** Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування / В. Ф. Моргун // Філософська і соціологічна думка : респ. наук.-теорет. часопис. – К., **1992**. – № 2. – С. 27–40.
801. **Моргун В. Ф.** Общение в многомерной концепции личности / В. Ф. Моргун // Психология общения : энциклопед. словарь / [под общ. ред. А. А. Бодалева]. – М. : Когито-Центр, 2011. – С. 40–41.
802. **Моргун В. Ф.** Опитувальник реального, бажаного та фантастичного бюджетів часу людини / В. Ф. Моргун // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 8. – С. 45–50 (**фахове видання**).
803. **Моргун В. Ф.** Психологічна Полтавщина : історія і сучасність // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К. : ГНОЗИС, 2010. – С. 7–23 (**фахове видання**).
804. **Моргун В. Ф.** Школа-хозяйство после А. С. Макаренко: забвение или возрождение? [Уч-ки дискуссии : М. Быблук (Польша), З. Вайц, Э. Понтер-Шелльгаймер, Г. Хиллиг (Германия), И. Зязюн, В. Моргун (Украина), А. Петрикаш (Венгрия), А. Фролов (Россия), Ю. Хашковец (Чехия)] // Воспитательная работа в школе. – М., **2010**. – № 6. – С. 11–21.
805. **Москаленко Л. С.** Позитивна психологія і позитивна психотерапія: спільне і відмінне / Л. С. Москаленко // Позитум Україна: Наук.-практ. ж-л. – К., **2011**. – № 4 [Спецвипуск]. – С. 140–147.
806. **Москаленко Л. С.** Психологічний аналіз процесу становлення соціального статусу молодшого школяра / Л. С. Москаленко // Проблеми загальної та педагогічної психології. зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [за ред. С. Д. Максименка.]. – К., 2006 – Т. VIII. – Дип. 2. – С. 195–200 (**фахове видання**).
807. **Москаленко Л. С.** Соціальна ідентифікація як психологічна умова становлення соціального статусу школяра в учнів початкової школи / Л. С. Москаленко // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 12. Психологічні науки: зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – № 21. – С. 92–98 (**фахове видання**).

808. **Мостова І. В.** Педагогічно-виконавська майстерність учителя музики / І. В. Мостова // Мистецтво та освіта. – **1998**. – № 2. – С. 46–51.
809. **Мостова І. В.** Психолого-педагогічні аспекти читання нотного тексту / І. В. Мостова // Фортепіанна культура України : історія та сучасність : зб. статей І Конф. асоціації піаністів-педагогів України. – К., **1993**. – С. 119–124.
810. **Мохірева Ю. А., Полівко О. М.** Використання засобів народного малярства в духовному розвитку студентів / Ю. А. Мохірева, О. М. Полівко // IV Міжнародна конф. "Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи", м. Харків: ХДАДМ, 25–26 квітня 2013 р. / Збірник матеріалів. – Х. : ХДАДМ, **2013**. – С. 174–179
811. **Мохірева Ю. А.** Мистецький наратив "сонячне дерево" : сучасне методичне прочитання / Ю. А. Мохірева // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. – Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, **2011**. – 319 с. – С. 21–223 (**фахове видання**).
812. **Мохірева Ю. А.** Навчання студентів використанню традиційних складових полтавського художнього розпису в етнодизайні / Ю. А. Мохірева // Молодь і ринок. – 2010. – №11(70). – 166 с. – С. 78–83 (**фахове видання**).
813. **Мохірева Ю. А.** Професійна компетентність учителя образотворчого мистецтва у галузі художнього розпису / Ю. А. Мохірева // Імідж сучасного педагога. – 2006. – №5-6 (64-65). – 104 с. – С. 58–60 (**фахове видання**).
814. **Мужикова І. М.** Застосування модульно-рейтингової системи у процесі підготовки вчителів образотворчого мистецтва / І. М. Мужикова // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. – Вип. 9 : Зб. наук. праць / [ред. кол. Н. Ф. Федорова (відповідальний редактор) та ін.]. – К. : Інститут Реклами, 2005. – Вип. 9. – 131 с. – С. 170–174 (**фахове видання**).
815. **Мужикова І. М.** Методичне забезпечення процесу вивчення образотворчого мистецтва майбутніми вчителями початкових класів / І. М. Мужикова // Наукові записки. Серія : Психолого-педагогічні науки (Ніжинський держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / [за ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – № 4. – 208 с. – С. 108–110 (**фахове видання**).
816. **Мужикова І. М.** Оптимізація оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з образотворчого мистецтва / І. М. Мужикова // Наук. вісник Миколаївського держ. університету імені В. О. Сухомлинського: зб. наук. праць / [за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти.]. – Вип. 1.30. – Миколаїв : МДУ імені В. О. Сухомлинського, **2010**. – 248 с. – С. 209–214 (**фахове видання**).
817. **Науменко Н. С.** Історичні аспекти підготовки вчителів мистецьких дисциплін / Н. С. Науменко // Мистецтво в реаліях сучасної освіти: зб. наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2010 р. – Полтава, **2010** – С. 128–133.
818. **Науменко Н. С.** Комп'ютерна гра у духовно-суб'єктному розвитку підлітка / Н. С. Науменко // Євробіюлетень. – Полтава, **2010**. – С. 32–34.
819. **Науменко Н. С., Науменко А. А.** Графічне мистецтво Далекосхідного культурно-регіону / Н. С. Науменко, А. А. Науменко // Імідж сучасного педагога. – **2011**. – № 7(116). – С. 45–49 (**фахове видання**).

820. **Олефір О. І.** Стан сформованості лексичних умінь та навичок у молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення / О. І. Олефір // *Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : зб. наук. пр.* – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, **2011**. – № 17. – С. 184–188 (**фахове видання ВАК України**).

821. **Олефір О. І.** Стан сформованості розуміння текстів різних жанрів молодшими школярами із ТПМ / О. І. Олефір // *зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна.* – Вип. 16. – **2011**. – С. 164–168 (**фахове видання**).

822. **Олефір О. І.** Теоретико-методологічні основи формування лексичних умінь та навичок у молодших школярів із ТПМ на уроках читання / *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. серія 19. Зб. наук. праць.* – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, **2012**. – № 19. – С. 132–136.

823. **Олійник С. П.** До питання використання нестандартних форм у процесі навчання молодших школярів української мови / С. Олійник, О. Григор'єва // VII mezinárodní vedecko-praktická konference "Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – 2011". Dil. 16. Filologické vedy: Praha. Publishing House "Education and Science". – S. 11–18.

824. **Олійник С. П.** До питання про використання персонального комп'ютера у процесі навчання першокласників грамотного письма / С. Олійник, О. Григор'єва // *Матер. І Міжнар. пед. конгресу "Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи"*. – Одеса, **2011**. – С. 50–51.

825. **Олійник С. П.** Збагачення словникового запасу молодших школярів під час вивчення української народної казки : навч.-метод. посіб. // *Укл.* : С. Жара, С. Олійник. – Полтава: ПНПУ, **2010**. – 84 с.

826. **Олійник С. П.** Збірник орфографічних вправ для учнів початкової школи // *Укл.* : Л. Ю. Гринько, С. П. Олійник. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – 64 с.

827. **Олійник С. П.** Матеріал букваря як засіб формування і розвитку культури мовлення першокласників / С. П. Олійник // *Проблеми сучасної філології : лінгвістика, література, лінгводидактика: зб. наук праць [за ред. проф. Валюх З. О.]*. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – Вип. 3. – С. 146–152.

828. **Олійник С. П.** Соціокультурний аспект у навчанні першокласників осмисленого письма за зразком / С. Олійник, Н. Степаненко // *Рідне слово в етнокультурному вимірі: матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер.* – Дрогобич, **2011**. – С. 469–478.

829. **Олійник С. П.** Формирование культуры устной речи шестилетних первоклассников / С. П. Олійник // *Матер. междунар. науч.-практ. конф. "Современные тенденции развития теории и практики дошкольного и начального школьного образования"*. – Белгород : Изд-во "ПОЛИТЕРРА", **2010**. – Ч. 1. – С. 200–203.

830. Основний музичний інструмент (фортепіано) : освітньо-професійна програма інтегрованого курсу [для спец. 7.010104, 7.020411 – Початкове навчання і музичне виховання] / *Укл.* І. В. Мостова. – Полтава : ПДП імені В. Г. Короленка, 1996. – 69 с.

831. **Отич О. М.** Пісня – душа народу / О. М. Отич // *Початкова школа.* – **1994**. – № 8. – С. 29–32.

832. Охріменко Іван Володимирович : біобібліографічний покажчик / авт.-упорядн. Т. В. Водолазька. – Полтава : ПОППО, **2007**. – 48 с.

833. **Павленко Ю.** Авторський спецкурс "Основи музейно-педагогічної діяльності вчителя" в умовах кредитно-модульної системи / Ю. Павленко // *Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка.* – Вип. 3 (61). – Полтава, **2008**. – С. 98–104 (**фахове видання**).

834. **Павленко Ю. Г.** Застосування потенціалу музеїв педагогічного профілю в професійній підготовці майбутніх учителів / Ю. Г. Павленко // *зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту.* – № 1. – Бердянськ : БДПУ, **2007**. – С. 139–144 (**фахове видання**).

835. **Павленко Ю. Г.** Музей як чинник професійного самовизначення школярів / Ю. Г. Павленко // *Педагогічні науки. Профільна освіта : зб. наук. праць.* – Ч. 1. – Суми : Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, **2009**. – С. 167–173.

836. **Павленко Ю.** Ретроспектива діяльності музеїв педагогічного профілю як фактора професійної підготовки майбутніх учителів / Ю. Павленко // *Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка.* – Вип. 3 (50). – Полтава, **2006**. – С. 219–225 (**фахове видання**).

837. **Павленко Н. О.** Формування інтерактивно-рефлексивних умінь майбутніх учителів музики / Н. О. Павленко // *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць.* – Вип. 11/16. – К. : НПУ, **2011**. – С. 162–166 (**фахове видання**).

838. **Пахомова Н. Г.** Принципи та умови інтеграції медико-психологічного й педагогічного складників професійної підготовки корекційних педагогів *Education and pedagogical sciences (Освіта та педагогічна наука).* – Луганськ : Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", **2013**. – № 2 (157). – С. 43–52.

839. **Перетятко Л. Г.** Особистісні проблеми дошкільнят з вадами мовлення / Л. Г. Перетятко // *Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка].* – Т. XII, 5. – К., **2010**. – С. 262–270. (**фахове видання**).

840. **Перетятко Л. Г., Скрипник М. М.** Стиль сімейного виховання як фактор формування характеру в підлітковому віці / Л. Г. Перетятко, М. М. Скрипник // *Вісник Нац. академії оборони України : зб.-к. наук. праць.* – К. : НАОУ, **2009**. – Вип. 5. – С. 164–171 (**фахове видання**).

841. **Перетятко Л. Г.** Професійне покликання особистості як психологічна проблема / Л. Г. Перетятко // *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* – К., **2007**. – Вип. 17. – С. 274–280 (**фахове видання**).

842. **Петрушов А. В.** Корекція мікроциркуляції та перекисного окислення ліпідів у хворих на виразкову хворобу в поєднанні з ішемічною хворобою серця / А. В. Петрушов // *Світ медицини та біології.* – **2010**. – № 3. – С. 176–180.

843. **Петрушов А. В.** Місце ензимопатій у медико-біологічній підготовці студентів медичних та педагогічних ВУЗів / А. В. Петрушов // *Світ медицини та біології.* – **2009**. – № 4. – С. 176–180.

844. **Петрушов А. В.** Спосіб лікування хронічного обструктивного захворювання легень у поєднанні з ішемічною хворобою серця / А. В. Петрушов, В. М. Васильєв, І. П. Кайдашев, М. С. Расін // *Патент України на винахід № 16079 А, А61К 31/00, опубл. 17.07.2006 р. Бюл. № 7.*

845. **Підгорна В., Карапузова Н.** Театралізоване фольклорно-обрядове свято "Народний календар" (з досвіду організації та проведення заходу на псих.-пед. ф-ті ПДПУ імені В. Г. Короленка) / В. В. Підгорна, Н. Д. Карапузова // Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти : матер. міжнар. наук.-практ. конф. 28-29 жовтня 2009 р. – Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009**. – С. 116–126.
846. **Підгорна В. В.** 95-річчя Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка : фільм / В. В. Підгорна, Н. О. Павленко. – Полтава, **2009** (18 хв.).
847. **Підгорна В. В.** Педагогічному – 15! : фільм до ювілею пед. ф-ту / В. В. Підгорна, Р. А. Колесникова, В. С. Білошкурський. – Полтава, **1992** (50 хв.).
848. **Підгорна В. В.** Це розквіт і сила : фільм про псих.-пед. факультет / В. В. Підгорна; ТРК "Лтава". – Полтава, **2002** (25 хв.).
849. **Погребняк М. М.** "Contemporary dance": поняття та етапи формування школи / М. М. Погребняк // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. – (Серія: мистецтвознавство). – **2011**. – С. 16–172 (**фахове видання**).
850. **Погребняк М. М.** Естетико-теоретичні засади танцю "модерн" та його стильова типологія / М. М. Погребняк // Теоретичні питання освіти і виховання. – **2011**. – С. 152–159 (**фахове видання**).
851. **Погребняк М. М.** Кітайський танець. Історія розвитку : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Погребняк. – Полтава : Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, **2004**. – 88 с.
852. **Погребняк М. М.** Постмодерний танець: сутність, генеза та естетика / М. М. Погребняк // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – К., **2012**. – Вип. 45. – С. 308–316 (**фахове видання**).
853. **Полянська Г. М.** Образи української демонології в опері-балеті В. Губаренка "Вій" як чинник драматургічного конфлікту / Г. М. Полянська // Наук. вісник НМАУ імені І. П. Чайковського. – Вип. 89. Сучасний оперний театр і проблеми оперознавства : зб. статей / [ред.-упорядн. М. Р. Черкашина-Губаренко]. – К. : НМАУ імені І. П. Чайковського, **2010**. – С. 678–691.
854. **Полянська Г. М.** Полтавські композитори – члени Всеукраїнського союзу композиторів / Г. М. Полянська // Музичне краєзнавство Полтавщини : від витоків до сьогодення. Полтавський обл. ін-т післядипл. пед. освіти імені М. В. Остроградського. – Полтава, **2009**. – С. 282–295.
855. **Полянська Г. М.** Професійна музика Полтавщини на рубежі ХХ–ХХІ століть (Полтавська організація НСКУ) / Г. М. Полянська // Імідж сучасного педагога [специвпуск "Художня культура України"]. – **2010**. – № 8(107). – С. 18–25 (**фахове видання**).
856. **Полянська Г. М., Чечотка О. П.** Академічний спів та хорове мистецтво на Полтавщині у ХХ столітті (матеріал до уроку української художньої культури в 10 кл.) / Г. М. Полянська, О. Чечотка // Імідж сучасного педагога. – **2011**. – № 7 (116). – С. 65–69 (**фахове видання**).
857. **Полянська Г. М.** Балетні проекти В. Губаренка у контексті пошуків сучасного балетного театру / Г. М. Полянська // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : Мистецтво : "Від існуючого до виникаючого": зб. наук. праць. – Х. : ХДУМ, **2007**. – Вип. 20. – С. 126–134.

858. **Полянська Г. М.** Жанровий пошук у музичному театрі України (на прикладі балетних творів В. Губаренка) / Г. М. Полянська // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – Київ – Суми : КНЛУ, НМАУ, СумДПУ, **2007**. – Вип. 32. – С. 75–79 (**фахове видання**).
859. **Помогайбо В. М.** До питання про українську біологічну термінологію / В. М. Помогайбо. – Біологія і хімія в школі. – **2004**. – № 1. – С. 6–7.
860. **Помогайбо В. М.** До питання про якість сучасної освіти / В. М. Помогайбо // Шлях освіти. – **2009**. – № 2. – С. 44–45 (**фахове видання**).
861. **Помогайбо В. М.** Освіта : Україна і світ : Думки з приводу прочитання "Конспектів з філософії освіти" / В. М. Помогайбо // Постметодика. – **2010**. – № 5 – С. 58–63 (**фахове видання ВАК України**).
862. Правовий компонент діяльності соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах : метод. рекомендації [для студ. і магістрантів спец. "Соціальна педагогіка"] / Н. М. Савельєва, М. Ю. Лисенко. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 42 с.
863. **Процай Л. В. А.** Євтушевський – український педагог, просвітител, засновник домашніх шкіл / Л. Процай // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 6–7. – С. 80–83 (**фахове видання**).
864. **Процай Л.** Ідея домашньої школи у педагогічній спадщині В. А. Євтушевського / Л. Процай // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2010**. – Вип. 1. – С. 124–131 (**фахове видання**).
865. **Процай Л. П.** Ідея педагогічного музею у творчій спадщині В. А. Євтушевського / Л. П. Процай // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, **2010**. – № 176. – С. 132–136 (**фахове видання**).
866. **Процай Л. П.** Редакторська діяльність В. А. Євтушевського / Л. П. Процай // Постметодика. – **2010**. – № 4. – С. 50–53 (**фахове видання**).
867. **Пугач Н. П.** Художня культура Стародавнього Сходу (матеріали до вивчення курсу "Світова художня культура" в 11 класі загальноосвітньої школи) / Н. П. Пугач // Імідж сучасного педагога. – **2011**. – № 7. – С. 40–44. (**фахове видання**).
868. **Пугач Н. П.** Художня культура України найдавніших часів (матеріали до вивчення курсу "Українська художня культура" у 10 класі загальноосвітньої школи) / Н. П. Пугач // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 8. – С. 15–41 (**фахове видання**).
869. **Пужай Г. В.** Деякі особливості вокального виховання дітей молодшого шкільного віку / Г. В. Пужай // Початкова школа. – **1996**. – № 12. – С. 48–51 (**фахове видання**).
870. **Рева Я. Г.** Актуальні проблеми підготовки викладачів хореографії до використання танцювальної терапії / Я. Г. Рева // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. – **2011**. – Вип. 11 (16). – С. 178–180. (**фахове видання**).
871. **Рева Я. Г.** Мистецтво як засіб психотерапевтичного педагогічного впливу дітей із проблемами у розвитку / Я. Г. Рева // Імідж сучасного педагога. – **2006**. – № 5–6 (64–65). – С. 69–72. (**фахове видання**).
872. **Резніченко З. В.** Забезпечення розвитку громадської активності учнівської молоді / З. В. Резніченко. // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Вип. 54. – Полтава : ПНПУ, **2012**. – 0,2 д.а.

873. **Ржеко В. А.** Про прийоми узагальнення та систематизації знань учнів у класах з поглибленим вивченням математики / В. А. Ржеко, Л. І. Нічугівська // Фіз.-мат. науки : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, **1998**. – С. 156–159.
874. **Ржеко В. А.** Оптимізація діяльності вчителя через змістові узагальнення на заняттях з математики / В. А. Ржеко, Н. Т. Мирна, М. М. Ніколаєв // Імідж сучасного педагога. – **2000**. – № 2(6). – С. 18 (**фахове видання**).
875. **Ржеко В. А.** Про деякі аспекти оптимізації навчальної діяльності для розвитку творчих здібностей учнів при вивченні математики / В. А. Ржеко, Н. Г. Мирна // Нові педагогічні технології викладання фізико-математичних дисциплін у середніх навчальних закладах нового типу. – Полтава, **2001**. – С. 156–160.
876. **Ржеко В. А.** Узагальнення теорем планіметрії / В. А. Ржеко, І. В. Севрюк / Наук. метод. посіб. для вчителів та студентів. – Полтава, **1992**. – С. 48–51.
877. **Рибас Т. Ф.** Виховний потенціал іконографії Пресвятої Богородиці в моральному вихованні молоді / Т. Ф. Рибас // Імідж сучасного педагога. – **2006**. – № 5–6. – С. 94–96 (**фахове видання**).
878. **Рибас Т. Ф.** Духовна домінанта спецкурсу "Естетика православного сакрально-літургійного комплексу" / Т. Ф. Рибас // Мистецтво в реаліях сучасної освіти : зб. наук. пр. за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 22–23 квітня 2010 р. – Полтава, **2010**. – 367 с. – С. 350–356.
879. **Рибас Т. Ф.** Ієрархізація майбутніми вчителями образотворчого мистецтва сучасних проблем виховання особистості / Т. Ф. Рибас // Традиції та інновації в педагогіці початкової школи. Випуск 3. Збірник наукових праць. – Сімферополь : ФЛП НОСКОВА В., **2012**. – С. 52–55.
880. **Рибас Т. Ф.** Спецкурс "Естетика православного сакрально-літургійного комплексу" у системі професійної освіти вчителя образотворчого мистецтва / Т. Ф. Рибас / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. – Вип. 11(16). – К. : НПУ, **2011**. – 319 с. – С. 201–204. (**фахове видання**).
881. **Руденко Т. Я.** Історична динаміка і форми стилування в художній культурі / Т. Я. Руденко // Імідж сучасного педагога [спецвипуск "Культурологічна освіта"]. – **2009**. – № 5(94). – С. 60–63 (**фахове видання**).
882. **Руденко Т. Я.** Формування європейських стилів в архітектурі та музиці : культурологічний аспект / Т. Я. Руденко // Імідж сучасного педагога. – **2010**. – № 8(107). – С. 30–37. (**фахове видання**).
883. **Руденко Т. Я., Даллакян Н. Г.** Орнаментика древніх цивілізацій у системі художньої культури сучасності / Т. Я. Руденко, Н. Г. Даллакян // Імідж сучасного педагога. – **2011**. – № 7(116). – С. 49–53 (**фахове видання**).
884. **Рудич О. О.** Англійська мова (за професійним спрямуванням) : навч.прогр. [для студ. денної та заочної форм навчання вищ. навч. закл. осв.-квал. рівня "бакалавр", спец. "Початкове навчання", "Дошкільне виховання"] / Уклад. : Ю. Федоренко, О. Рудич. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2011**. – 60 с.
885. **Рудич О. О.** Вивчення іноземної мови у контексті професійної освіти майбутніх вихователів дошкільних закладів / О. О. Рудич // VII mezinárodní vedecko-praktic-

ka konference "Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – **2011**". Dil.16. Filologické vedy: Praha. Publishing House "Education and Science" – С. 7–10.

886. **Рудич О. О.** Література іноземної мови для дітей дошкільного віку : навч. прогр. [для студ. вищ. навч. закл. осв.-квал. рівня "бакалавр", спец. "Дошкільне виховання"] / Уклад. О. Рудич. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – 40 с.

887. **Рудич О. О.** Специфіка вивчення іноземної мови у контексті професійної освіти вчителів початкових класів та вихователів дошкільних закладів / О. О. Рудич // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – Вип. 4. – С. 90–94.

888. **Рудич О. О.** Технології навчання у співробітництві як ефективний засіб оволодіння іноземною мовою / О. О. Рудич // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. / [за ред. проф. З. О. Валюх]. – Полтава : Освіта, **2010**. – Вип. 3. – С. 154–158.

889. **Саєнко Т. В.** Вивчення традиційної вишивки Полтавщини у початковій школі / Т. В. Саєнко // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава, **2005**. – Вип. 2(41). – 299 с. – С. 65–281. (**фахове видання**).

890. **Саєнко Т. В.** Досвід вивчення з магістрантами проблем сучасного образотворчого мистецтва / Т. В. Саєнко // Наук. вісник Миколаївського держ. ун-ту імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. / [за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоті]. – Вип. 1.30. – Миколаїв : МДУ імені В. О. Сухомлинського, **2010**. – 248 с. – С. 220–227 (**фахове видання**).

891. **Саєнко Т. В.** Живопис на склі у професійній підготовці вчителя образотворчого мистецтва / Т. В. Саєнко // Наук. записки. Серія: психолого-педагогічні науки (Ніжинський держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, **2008**. – № 4. – 215 с. – С. 189–191 (**фахове видання**).

892. **Саєнко Т. В.** Народний костюм у полікультурній освіті майбутніх викладачів мистецьких дисциплін / Т. В. Саєнко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. праць. – К. : Фенікс, **2011**. – Вип. 12. – 284 с. – С. 227–235 (**фахове видання**).

893. **Сайко Н. О.** Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики проблеми торгівлі людьми / Н. О. Сайко // Вісник Черкаського ун-ту. Серія: "Педагогічні науки". – Вип. 2. – Черкаси, **2010**. – С. 122–126 (**фахове видання**).

894. **Самойленко Ю. О.** Засоби активізації художньо-творчої діяльності майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва / Ю. О. Самойленко // Естетика і етика педагогічної дії: Зб. наук. пр. – Вип. 2. – Київ – Полтава, **2011**. – 202 с. – С. 152–158 (**фахове видання**).

895. **Самойленко Ю. О.** Структура неформальних взаємозв'язків Спілки художників із кафедрою образотворчого мистецтва / Ю. О. Самойленко // Імідж сучасного педагога. – **2012**. – № 4(123). – С. 46–48 (**фахове видання**).

896. **Скорик Б. С.** Етико-естетичні засади виховання особистості в період козацької доби / Б. С. Скорик // Наук. метод. зб. Бердянського держ. пед. ун-ту "Теоретичні та методичні засади підготовки вчителів мистецьких дисциплін у системі національної освіти України : регіональний аспект". – Бердянськ – Київ, **2010**. – С. 34–36 (**фахове видання**).

897. **Скорик Б. С.** Монастирі Полтавщини XV–XVIII ст. як осередки культури і освіти (рекомендації для викладачів художньої культури та історії середньої загальноосвіт-

ньої школи) / Б. С. Скорик, Д. М. Кравченко // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 6 (96). – С. 25–30 (фахове видання).

898. **Скорик Б. С.** Освіта і культура українського козацтва : європейський вимір / Б. С. Скорик // Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 7 (116). – С. 58–60 (фахове видання).

899. **Скрипник М. М.** Теоретичні підходи до визначення поняття "толерантність" / М. М. Скрипник // Зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К., 2010. – С. 306–310 (фахове видання).

900. **Скрипник М. М.** Толерантність у ракурсі різних теоретичних підходів / М. М. Скрипник // Матер. VI Харківських Міжнар. психологічних читань, присв. пам'яті О. М. Лактіонова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 467–470.

901. **Скрипник М. М., Павленко В. Н.** Теоретико-психологічна модель толерантності як багаторівневої характеристики особистості / М. М. Скрипник, В. Н. Павленко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2010. – № 959. – Серія "Психологія". – С. 174–178 (фахове видання).

902. **Скрипник М. М., Перетятко Л. Г.** Взаємозв'язок стилів сімейного виховання з характерологічними особливостями підлітків / М. М. Скрипник, Л. Г. Перетятко // Зб. наук. пр. "Педагогічний процес: теорія і практика". – К. : ЕКМО, 2009. – Вип. 4. – С. 291–303 (фахове видання).

903. **Соболь О. В.** Процеси впорядкування в іонно-плазмових конденсатах систем W-Ti-B та W-Ti-C / [Ю. А. Куницький, М. Ю. Барабаш, Я. А. Нечитайло, Л. Г. Дзюба] // Фізика і хімія твердого тіла. – 2008. – Т. 9. – № 3. – С. 515–519.

904. **Соломаха С. А.** Студенческий театр сказок как одна из форм подготовки будущего учителя / С. А. Соломаха // Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя : матер. весоюз. науч.-практ. конф. – Полтава, 1991. – С. 370–371.

905. Соціально-педагогічна діяльність у сфері соціально-правового захисту дітей від насильства : метод. рекомен. [для студ. пед. навч. закладів, соц. педагогів, психологів, учителів школи] / укл. Н. В. Панченко, В. І. Березан. – Полтава : ПДПУ, 2009. – 44 с.

906. Соціально-педагогічні аспекти роботи з чоловіками, які зазнали насильства : метод. матеріали [для студ. пед. навч. закладів, соц. педагогів, психологів, вчителів школи] / укл. В. П. Шпак, Н. В. Панченко, І. Б. Гурдієнко. – Полтава : ПНПУ, 2010. – 66 с.

907. **Степаненко Н. С.** "Де б він не був, що б не робив, він скрізь був самим собою і не міг бути нічим іншим" ("Рідний край" про Івана Франка (1905–1916, 1999–2007) / Н. С. Степаненко // Рідний край. – 2008. – № 1. – С. 15–20.

908. **Степаненко Н. С.** "Тарас Шевченко є наш дорогоцінний скарб, є коштовний самоцвіт український" (Про працю Олени Пчілки "Український національний скарб: історико-літературний дослід" у "Рідному краї") / Н. С. Степаненко // Рідний край. – 2009. – № 2. – С. 10–17.

909. **Степаненко Н. С.** "Честь і хвала ... тим, хто положив свою працю на таку ... поважну справу" ("Рідний край" про Святе Письмо в українському перекладі) / Н. С. Степаненко // Рідний край: Альманах Полтавського держ. пед. ун-ту. – 2011. – № 1 (24). – С. 228–234.

910. **Степаненко Н. С.** Знахідний відмінок як виразник просторового значення в сучасних українській та російській мовах / Н. С. Степаненко // Незгасимий словос-

віт: зб. наук. пр. на пошану проф. Володимира Семеновича Калачника – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 352–360.

911. **Степаненко Н. С.** Соціокультурний аспект у навчанні першокласників осмисленого письма за зразком / Н. Степаненко, С. Олійник // Рідне слово в етнокультурному вимірі : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. – Дрогобич, 2011. – С. 469–478.

912. **Стиркіна Ю. С.** Вивчення іноземної мови як засіб формування інтеркультурної компетенції / Ю. С. Стиркіна // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. / [за ред. проф. З. О. Валюх]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2010. – Вип. 3. – С. 131–138.

913. **Стиркіна Ю. С.** Збагачення змістового компоненту навчання іноземної мови автентичними (літературними та фольклорними) матеріалами / Ю. С. Стиркіна // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип. 1. – Полтава, 2011. – С. 25–31 (фахове видання).

914. **Стиркіна Ю. С.** Ілюстрування підручників як одна зі складових повноцінного засвоєння знань студентами вищих навчальних закладів / Ю. С. Стиркіна // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної : матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. [За ред. В. К. Зернової]. – Полтава, 2010. – С. 469–472.

915. **Стиркіна Ю. С.** Формування інтеркультурної компетенції особистості засобами іноземної мови / Ю. С. Стиркіна // Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ, 2011. – Вип. 4. – С. 104–112.

916. **Сулаєва Н. В.** Аксіологічні виміри педагогічної діяльності Г. Левченка в українському народному хорі "Калина" Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка / Н. В. Сулаєва // Хорове мистецтво України та його подвижники : матер. першої міжнар. наук.-практ. конф. / [ред.-упорядк. П. Гушоватий, З. Гнатів]. – Дрогобич : Ред.-вид. відділ Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка, 2011. – С. 333–342.

917. **Сулаєва Н. В.** Виникнення та становлення неформальної музичної освіти в Україні / Н. В. Сулаєва // Молодь і ринок. – 2010. – № 4 (63). – С. 95–101.

918. **Сулаєва Н. В.** Виховання майбутніх педагогів на основі використання надбань української культури / Н. В. Сулаєва // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Вид. центр КНПУ, 2007. – Вип. 32. – С. 191–194.

919. **Сулаєва Н. В.** Менеджмент неформального музикального образования студентов высших педагогических учебных заведений / Н. В. Сулаєва // Педагогические проблемы музыкального образования : сборник научных статей. Вып. 3 / ред. кол. : Ю. И. Борсяков [и др.]; ответ. ред. Л. В. Яркіна. – Воронеж : Воронежский государственный педагогический университет, 2013. – С. 39–45.

920. **Сулаєва Н. В.** Розвиток духовної культури майбутнього вчителя в неформальних художньо-творчих колективах вищих педагогічних закладів освіти / Н. В. Сулаєва // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – Вип. 11 (16). – К. : НПУ, 2011. – С. 128–133 (фахове видання).

921. **Таранцева О. О.** Виховання національної культури молоді засобами хореографії у педагогічній спадщині В. М. Верховинця / О. О. Таранцева // Формування національної культури молоді засобами народного мистецтва у контексті творчої спадщини В. М. Верховинця : зб. наук. праць. – 1999. – С. 43–49 (фахове видання).

922. Таранцева О. О. Програма спецкурсу з українського народного танцю для педагогічних закладів / О. О. Таранцева // Мистецтво та освіта. – 2000. – № 4. – С. 38–40 **(фахове видання)**.

923. **Таранцева О. О.** Теорія та методика класичного танцю: робоча навчальна програма та метод. реком. [для студ. вищ. навч. закл.]. – Полтава: ПДПУ імені В. Г. Короленка, **2009**. – 46 с.

924. **Таранцева О. О.** Український народний танець як засіб формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії / О. О. Таранцева // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – **2001**. – Вип. 1. – С. 159–165 **(фахове видання)**.

925. **Тесленко М. М.** Формування пізнавальної самостійності студентів методами інтерактивного навчання / М. М. Тесленко // Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 2. – С. 32–35 **(фахове видання)**.

926. **Тесленко М. М.** Пізнавальна самостійність студента як структурний елемент професійної компетентності майбутнього вчителя / М. М. Тесленко // Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти: зб. наук. пр. / [за ред. М. А. Журби]. – Ч. II. – Луганськ: СНУ імені В. Даля, **2011**. – С. 278–283.

927. **Тесленко М. Н.** Адаптація к условиям обучения в университете как эффективное средство формирования познавательной самостоятельности у студентов / М. М. Тесленко // Актуальные вопросы современной науки: матер. XII Междунар. науч.-практ. конф. : сб. науч. трудов / [под. науч. ред. Г. Ф. Гребенщикова]. – М.: Спутник+, **2011**. – С. 246–250.

928. **Тищенко Н. М.** Психологічна готовність майбутніх соціальних педагогів до взаємодії в ситуаціях ускладненого професійного спілкування / Н. М. Тищенко // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. – К.: Ун-т менеджменту освіти НАПН України, **2010**. – Вип. 1, част.2: Психологія / [голов. ред. В. В. Олійник]. – С. 400–406 **(фахове видання)**.

929. **Тищенко Н. М.** Ситуації ускладненого спілкування у професійній взаємодії майбутніх соціальних педагогів / Н. М. Тищенко // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія / [за ред. С. Д. Максименка]. – Київ – Кіровоград: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", **2009**. – Том. X. – Вип. 14. – С. 324–332 **(фахове видання)**.

930. **Тітов І. Г.** Постнекласичні засади сучасної психологічної науки / І. Г. Тітов // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка. – К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", **2011**. – Т. X. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – Вип. 19. – С. 766–775 **(фахове видання)**.

931. **Тітов І. Г.** Психологічні аспекти світогляду особистості / І. Г. Тітов // Практична психологія та соціальна робота. – К., **2011**. – № 11. – С. 2–5 **(фахове видання)**.

932. **Тітов І. Г.** Психологічні виміри суб'єктності особистості / І. Г. Тітов // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К., 2010. – С. 313–321 **(фахове видання)**.

933. **Тітов І. Г.** Творча уява як компонент суб'єктності молодших школярів / І. Г. Тітов // Наук. записки Ін-ту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – К.: Міленіум, **2006**. – Вип. 29. – С. 379–389 **(фахове видання)**.

934. **Тітов І. Г.** Теоретико-методологічні засади психолого-педагогічного проектування експериментального навчання щодо розвитку творчих здібностей молодших школярів / І. Г. Тітов // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. – Вип. 6 / [за ред. В. В. Олійника]. – К.: Геопринт, **2007**. – С. 217–225 **(фахове видання)**.

935. **Тітова Т. Є.** Теоретико-методологічні аспекти формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів / Т. Є. Тітова // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей [редкол.: С. Д. Максименко, М. М. Слосаревський та ін.]. – К.: Міленіум, 2007. – Вип. 17. – С. 301–309 **(фахове видання)**.

936. **Тітова Т. Є.** Формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів у процесі професійної підготовки / Т. Є. Тітова // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. – Вип. 6. – К., 2007. – С. 226–234 **(фахове видання)**.

937. **Тітова Т. Є.** Формування ціннісних орієнтацій як необхідна складова навчання майбутніх психологів / Т. Є. Тітова // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 12: Психологічні науки: зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – № 17. – Ч. 1. – С. 287–291 **(фахове видання)**.

938. **Трохименко А. О.** Консолідаційна сутність хорової православної духовної музики України XVII ст. / А. О. Трохименко // Молодь і ринок. – № 9 (80). – Дрогобич, **2011**. – С. 158–160.

939. **Трохименко А. О.** Музична освіта у братських школах як передумова національно-культурного відродження України XVII століття / А. О. Трохименко // Наук. часопис Нац. пед. ун. імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. – Вип. 11 (16). – К.: НПУ, **2011**. – С. 275–278 **(фахове видання)**.

940. **Трохименко А. О.** Музично-педагогічна діяльність П. Т. Лиманського в контексті відродження православної духовної музики України / А. О. Трохименко // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, **2011**. – Вип. 16. – С. 175–183 **(фахове видання)**.

941. **Тупица А. Ю.** Сказка как модель социализации детей / Л. В. Зимакова, А. Ю. Тупица // Современные тенденции развития теории и практики дошкольного и начального школьного образования: матер. междунар. науч.-практ. конф. – Белгород: Изд-во "ПОЛИТЕРРА", **2010**. – Ч. 1. – 446 с. – С. 346–348.

942. **Тупица О. О.** Загальні особливості поетичного тексту / О. О. Тупица // Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика: зб. наук. пр. – Полтава: ПНПУ, **2011**. – Вип. 4. – С. 116–119.

943. **Тупица О. Ю.** Situativitat des Fremdsprachenunterrichts in der Schule / О. Ю. Тупица // Зб. наук. пр. каф. романо-германської філології ПНПУ імені В. Г. Короленка "Аспекти дослідження іноземних мов і лінгвометодичні основи викладання". – Полтава, **2010**. – Вип. 7. – С. 35–42.

944. **Тупица О. Ю.** Зміни в лексичній системі сучасної української мови за часів незалежності (1991–2011 рр.) / О. Ю. Тупица // Слов'янський збірник: зб. наук.-публ. пр. / [за ред. Л. Л. Безобразової]. – Полтава: Слов'янський клуб, **2011**. – Вип. 10. – С. 362–369.

945. **Тупица О. Ю.** Національно маркована безеквівалентна лексика у композиції поетичного тексту / О. Ю. Тупица // Філологічні науки: зб. наук. праць / [ред. М. І. Степаненко та ін.]. – Полтава: ПНПУ, **2010**. – Вип. 3(6). – С. 91–98 **(фахове видання)**.

946. **Тулиця О. Ю.** Педагогічні умови раннього вивчення іноземної мови в сім'ї / О. Ю. Тулиця // *Наук. вісник Чернівецького ун-ту : зб. наук. пр. – Вип. 497. "Педагогіка та психологія"*. – Чернівці : Книги – ХХІ, **2010**. – С. 46–54.

947. **Тулиця О. Ю., Зімакова Л. В.** Безеквівалентна лексика: проблеми визначення / О. Ю. Тулиця // *Рідне слово в етнокультурному вимірі : матер. III Міжнар. наук.-пр. конфер. [упор. М. Федурко та ін.]*. – Дрогобич : Посвіт, **2011**. – С. 251–259.

948. **Тулиця О. Ю.** *Moeglichkeiten zur situativen Gestaltung des Fremdsprachenunterrichts* / О. Ю. Тулиця // *Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство*: зб. наук. праць / [за ред. проф. З. О. Валюх]. – Полтава, **2010**. – Вип. 3. – С. 153–155.

949. **Тягло В. Є.** Особливості формування сучасного українського весільного обряду як результат трансформації дохристиянських вірувань / В. Є. Тягло // *Український історичний журнал*. – 2011 р. – С. 23–26 (**фахове видання ВАК України**).

950. **Тягло В. Є.** Світоглядні вірування східних слов'ян як елемент художньої культури українського народу (матеріал до теми "Художня культура України найдавніших часів" / В. Є. Тягло // *Імідж сучасного педагога*. – **2010**. – № 8 (107) – С. 3–9 (**фахове видання**).

951. **Фабро І. М.** Ідеї реабілітаційної педагогіки у спадщині В. О. Сухомлинського / І. М. Фабро // *Зб. наук. пр. Полтавського державного педагогічного ун-ту імені В. Г. Короленка : Серія "Пед. науки"*. – Вип. 1. – Полтава, **2011**. – С. 38–43 (**фахове видання**).

952. **Фабро І. М.** Проблема педагогічної реабілітації важковиховуваних дітей / І. М. Фабро // *Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Вип. 34. – Ч. 1. – Ялта, 2011*. – С. 194–199.

953. **Федоренко Ю. П.** Автономне навчання як умова подальшої ефективної професійної діяльності / Ю. П. Федоренко // *Нова педагогічна думка : зб. наук. пр. – Рівне, 2011*. – Вип. 3. – С. 79–84.

954. **Федоренко Ю. П.** Соціокультурний аспект міжкультурної професійної взаємодії майбутніх фахівців з іноземної мови / Ю. П. Федоренко // *Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. [за ред. проф. З. О. Валюх]. – Полтава : Освіта, **2010**. – Вип. 3. – С. 161–163.

955. **Федоренко Ю. П.** Фактори ефективного вербального спілкування у процесі вивчення іноземної мови / Ю. П. Федоренко // *VII mezinarodni vedecko-prakticka konference "Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – 2011"*. Dil. 16. Filologicke vedy: Praha. Publishing House "Education and Science" – S. 35–37.

956. **Федорович Л. О.** Врахування вікової динаміки розвитку мовлення у дітей раннього віку в підготовці майбутніх логопедів *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Вип. XXIII в трьох частинах, частина 2. Серія: Соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, **2013**. – 412 с. – С. 357–369

957. Функції соціального педагога у студентській соціальній службі : метод. рекомендації для студ. і магістрантів спец. "Соціальна педагогіка" / Н. М. Савельєва, М. С. Маюренко. – Полтава : ПДПУ, **2008**. – 38 с.

958. **Халчанська О. В.** До проблеми закономірних мовних відповідників при перекладі (на матеріалі каузальних відношень) / О. В. Халчанська // *Філологічні науки : зб. наук. пр. / ред. М. І. Степаненко та ін.]*. – Полтава : ПНПУ, **2010**. – Вип. 3(6). – С. 105–110 (**фахове видання**).

959. **Халчанська О. В.** Психологічні аспекти персонажів античної літератури / О. В. Халчанська // *Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / [за ред. проф. З. О. Валюх]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, **2010**. – Вип. 3. – С. 170–177.

960. **Халчанська О. В.** Синоніміка етикетних форм у сучасній українській мові / О. В. Халчанська // *Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ, **2011**. – Вип. 4. – С. 128–133.

961. **Халчанська О. В.** Формування етикетної культури мовлення студентів / О. В. Халчанська // *VII mezinarodni vedecko-prakticka konference "Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – 2011"*. Dil. 16. Filologicke vedy: Praha. Publishing House "Education and Science" – S. 31–34.

962. **Харченко А. С.** Дослідження психолого-педагогічних критеріїв комплектування класів у контексті профільної диференціації навчання / А. С. Харченко // *Психологія*: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, **2003**. – Вип. 21. – С. 189–196 (**фахове видання**).

963. **Харченко А. С.** Індивідуально-психологічні особливості молодших школярів як підстава диференціації навчання / А. С. Харченко // *Вісник ХДПУ. Психологічні науки*. – Х. : ХДПУ, **1999**. – Вип. 3. – С. 159–162 (**фахове видання**).

964. **Харченко А. С.** Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків // *Актуальні проблеми юридичної та екстремальної психології : матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* – Макіївка : МЕРІ, **2011**. – С. 127–131.

965. **Харченко А. С.** Структура і принципи вивчення педагогічних здібностей соціальних педагогів / А. С. Харченко // *Наукові студії із соціальної і політичної психології* : зб. ст. – Київ, **2007**. – Вип. 17. – С. 316–320 (**фахове видання**).

966. **Хімич М. Д.** Генеза професійної підготовки регентів у диригентсько-хоровій освіті України // М. Д. Хімич // *зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту. – Бердянськ : БДПУ, 2010*. – № 4. – С. 273–278 (**фахове видання**).

967. **Чайкіна Н. О.** Активні методи навчання у курсі "Психологія сім'ї" / Н. О. Чайкіна // *Зб. наук. пр. ПДПУ імені В. Г. Короленка. Серія: "Педагогічні науки"*. – Полтава, **2004**. – Вип. 2 – С. 45–56 (**фахове видання**).

968. **Чайкіна Н. О.** Комплекс психологічних методів дослідження професійної адаптації молодого вчителя / Н. О. Чайкіна // *Практична психологія і соціальна робота*. – К., **2009**. – № 2. – С. 16–36 (**фахове видання**).

969. **Чайкіна Н. О.** Моніторинг якості підготовки фахівців у системі вищої освіти / Н. О. Чайкіна // *Практична психологія і соціальна робота*. – К., **2011**. – № 5. – С. 46–52 (**фахове видання**).

970. **Чайкіна Н. О.** Психологічні особливості організації та проведення ігор в курсі "Психологія сім'ї" / Н. О. Чайкіна // *Практична психологія та соціальна робота*. – К., **2006**. – № 10. – С. 33–38. (**фахове видання**).

971. **Чайкіна Н. О.** та ін. Соціальна психологія в Україні. Довідник / [за ред. М. М. Слосарського]. – К. : Міленіум, **2004**. – 196 с.

972. **Чуб К. Ф.** Дослідження розв'язків однієї задачі оптимального збирання врожаю / К. Ф. Чуб // *Фіз.-мат. наук и: Вісник Київського ун-ту*. – **1999**. – Вип. № 3. – С. 263–273.

973. **Чуб К. Ф.** Дослідження розв'язків однієї задачі оптимального керування двома параметрами кінетичної системи / К. Ф. Чуб // Фіз.-мат. науки : Вісник Київського ун-ту. – 2002. – Вип. № 3. – С. 250–257.

974. **Чуб К. Ф.** Дослідження сквозних режимів при прямому керуванні кінетичною системою Моно-Ієрусалимського / К. Ф. Чуб // Фіз.-мат. науки : Вісник Київського ун-ту. – 2000. – Вип. № 1. – С. 301–308.

975. **Чуб К. Ф.** Побудова магістральних траєкторій розв'язків деяких задач оптимального керування для кінетичної системи Моно-Ієрусалимського / К. Ф. Чуб // Фіз.-мат. науки : Вісник Київського ун-ту. – 1999. – Вип. № 4. – С. 155–163.

976. **Чубенко О. В.** Організація роботи психолого-медико-педагогічних консилиумів в умовах НВК інтернатного типу для дітей з вадами розвитку / О. В. Чубенко // Зб. наук. пр. Луганського нац. ун. імені Т. Г. Шевченка. – 2011. – № 4. – С. 124–134.

977. **Шовкомуд Е. А.** Эмоциональная отзывчивость / Е. А. Шовкомуд // Советская педагогика. – 1991. – № 3. – С. 79–83.

978. **Шпак А. П.** Влияние термического фактора на процесс концентрационно-структурного упорядочения в ионно-плазменных конденсатах системы W – Ti – B / [О. В. Соболев, Л. Ю. Куницкая, М. Ю. Барабаш, Ю. А. Куницкий, Л. Г. Хоменко] // Журнал технической физики. – 2010. – Т. 80. – № 8. – С. 233–320.

979. **Шпак А. П.** Напруження в аморфних та нанокристалічних матеріалах / [Ю. А. Куницький, Л. Ю. Куницка, Д. С. Леонов, Л. Г. Дзюба, М. Ю. Барабаш] // Наносистеми, наноматеріали, нанотехнології. – 2008. – Т. 6. – № 1. – С. 211–230.

980. **Шпак А. П.** Стохастична магнетна структура аморфних стопів / [Ю. А. Куницький, В. О. Демент'єв, Я. А. Нечитайло, Л. Ю. Куницка, Л. Г. Дзюба, М. Ю. Барабаш] // Наносистеми, наноматеріали, нанотехнології. – 2008. – Т. 6. – № 2. – С. 1–20.

981. **Шпак В. П.** Роль вищих навчальних закладів в управлінні культурно-освітніми процесами в Україні XIX ст. / В. П. Шпак // Вісник Черкаського університету. Серія : "Педагогічні науки". – Вип. № 19 (232). – Черкаси. 2012. – С. 142–147.

982. **Шупта І. М., Тесленко М. М.** Методичні рекомендації для проведення семінару-тренінгу ефективного лідерства та спілкування / І. М. Шупта, М. М. Тесленко. – Полтава, 2010. – 64 с.

983. **Юдіна Н. О.** Мотивація молодших школярів у процесі інтегрованого навчання : метод. рекомендації для практик. психол. і вчителів почат. класів / Н. О. Юдіна [за ред. В. Ф. Моргуна]. – Полтава : Тетра, 2002. – 58 с.

984. **Юдіна Н. О.** Особливості структури мотивації молодших школярів при інтегрованому навчанні / Н. О. Юдіна // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 9. – С. 46–51 (фахове видання).

985. **Юдіна Н. О.** Психологічний аналіз мотивації навчання студентів / Н. О. Юдіна // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. – Вип. 6. – К., 2007. – С. 244–254 (фахове видання).

986. **Яковлев В. П.** Художня культура України найдавніших часів / Н. Пугач, В. Яковлев // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 8 (107). – С. 48–54 (фахове видання).

987. **Яковлев В. П.** Досвід підготовки вчителя музики у зарубіжній професійній педагогічній освіті / В. П. Яковлев. // Зб. наук. пр. ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава. 2011. – Вип. 1. – С. 86–92 (фахове видання).

988. **Яновська Т. А.** Вплив інтегрованої освіти на особливості розвитку мислення учнів початкових класів : метод. рекомендації для практик. психол. і вчителів почат. класів / Т. А. Яновська [за ред. В. Ф. Моргуна]. – Полтава, 2007. – 62 с.

989. **Яновська Т. А.** Методи дослідження мислення молодших школярів у навчальній діяльності / Т. А. Яновська // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / голов. ред. В. В. Олійник. – К., 2005. – Вип. 12. – С. 337–343 (фахове видання).

990. **Яновська Т. А.** Особистісний розвиток майбутніх спеціалістів у контексті Болонського процесу / Т. А. Яновська // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – № 34. – С. 224–229 (фахове видання).

991. **Яновська Т. А.** Психологічні особливості прояву конфліктів між підлітками та батьками / Т. А. Яновська // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII. – Ч. 5. – К., 2010. – С. 349–355 (фахове видання).

992. **Яновська Т. А.** Психологічні резерви підвищення ефективності інтегрованого навчання у молодшому шкільному віці / Т. А. Яновська // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / [гол. ред. В. В. Олійник]. – К., 2005. – Вип. 12. – С. 325–336 (фахове видання).

Педагогічна література

993. **Бех І. Д.** Принципи виховання / І. Д. Бех // Енциклопедія освіти / [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 712–713.

994. **Бобух Н. М.** Антонімічна синтагма свій-чужий у віршованих текстах / Н. М. Бобух // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : У 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2007. – Вип. 73. – С. 23–30.

995. **Бобух Н. М.** Атрибутивна антонімічна парадигма лівий – правий у віршованих текстах [на матеріалі української і болгарської поезії] / Н. М. Бобух // Сучасні дослідження з іноземної філології. – Ужгород : ПП Обручар В. В., 2007. – Вип. 5. – С. 12–21.

996. **Бойко А., Дем'янюк Н.** Система педагогічної діяльності В. М. Верховинця / А. Бойко, Н. Дем'янюк // Зб. наук. пр. Полтавського держ. пед. ін-ту імені В. Г. Короленка. – Серія "Педагогічні науки". – 1999. – № 1. – С. 3–12.

997. **Бойко А. М.** Виховання людини : нове і вічне. / А. М. Бойко. – Полтава : Техсервіс, 2006. – 568 с.

998. **Бойко А. М.** Шляхи забезпечення єдності теорії і практики у підготовці вчителя // Педагогічні науки : зб. наук. праць ПДПУ імені В. Г. Короленка. – 2002. – № 5/6. – С. 4–11.

999. Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Полтавська область [Текст] / Акад. пед. наук України; Асоц. ректорів пед. унів. Європи; Ін-тут вищ. освіти [за заг. ред. В. О. Пащенко, М. І. Степаненка, Б. В. Года]. – Полтава : ТОВ "АСМІ", 2008. – 476 с.

1000. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, **2008**. – 1040 с.
1001. **Зязюн І. А.** Педагогіка добра : ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, **2000**. – 312 с.
1002. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах : 25.02.04 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – **2004**. – № 10. – С. 3–24.
1003. **Крисюк С. В.** Цілі освіти / С. В. Крисюк // Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, **2008**. – С. 989.
1004. **Ягупов В. В.** Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, **2002**. – 560 с.

Архівні матеріали

Державний архів Полтавської області (ДАПО)

Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка

(ф. р - 1507)

1005. інв. № 1, індекс № 01-12.
1006. інв. № 150, спр. № 17-01. – 128 арк.
1007. інв. № 2203, індекс № 10-02. – 13 арк.
1008. інв. № 2365, спр. № 26-02. – 8 арк.
1009. інв. № 2366, спр. № 26-01. – 43 арк.
1010. інв. № 2573, спр. № 26-01. – 68 арк.
1011. інв. № 2679, спр. № 24-01. – 38 арк.
1012. інв. № 2753, спр. № 10-02. – 14 арк.
1013. інв. № 2753, спр. № 10-04. – 14 арк.
1014. інв. № 2252, спр. № 26-01. – 25 арк.
1015. оп. 3, спр. 1026, № 01-4. – 233 арк.
1016. оп. 3, спр. 1034, № 02-1. – 46 арк.
1017. оп. 3, спр. 1072, № 43-7. – 25 арк.
1018. оп. 3, спр. 1114, № 25-2, 25-12. – 30 арк.
1019. оп. 3, спр. 1122, № 25-1. – 122 арк.
1020. оп. 3, спр. 1197, № 25-1. – 126 арк.
1021. оп. 3, спр. 1396, № 39-7. – арк. 31, 51.
1022. оп. 3, спр. 880. – 36 арк.
1023. оп. 3, спр. 972, № 43-6. – 28 арк.
1024. оп. 3, спр. 973, № 43-7. – 62 арк.
1025. оп. 3, спр. 938, № 135-2. – 162 арк.
1026. оп. 1277, індекс № 03-2. – 12 арк.
1027. оп. 1313, індекс № 28-11, 28-12. – 15 арк.
1028. оп. 1314, індекс № 28-1. – 79 арк.
1029. оп. 1424, індекс № 22-01. – 115 арк.
1030. оп. 1159, індекс № 03-2. – 82 арк.
1031. спр. 01-01. – 22 арк.
1032. спр. № 40-01. – 62 арк.
1033. спр. 1603. – 43 арк.
1034. спр. 2179. – 71 арк.
1035. спр. 2649. – 128 арк.
1036. спр. 381. – 143 арк.
1037. спр. 400. – 145 арк.; 32 арк.
1038. спр. 407. – 82 арк.
1039. оп. 3, спр. 400. – 32 арк.
1040. оп. 1, спр. 09-03. – 250 арк.
1041. оп. 1, спр. 10-04. – 25 арк.
1042. оп. 1, спр. 02-7. – 4 арк.
1043. оп. 1, спр. 08-03. – 82 арк.
1044. оп. 1, спр. 08-05. – 38 арк.
1045. оп. 1, спр. 09-02. – 96 арк.
1046. оп. 1, спр. 09-05. – 25 арк.
1047. оп. 1, спр. 09-06. – 16 арк.
1048. оп. 1, спр. 39-06. – 26 арк.
1049. оп. 1, спр. 39-07. – 96 арк.
1050. оп. 1, спр. 42-6. – 43 арк.
1051. оп. 1, спр. 42-7. – 18 арк.
1052. оп. № 1, спр. 51-05. – 8 арк.
1053. оп. 3, спр. 1034, 46 арк.
1054. оп. 3, спр. 1114, 30 арк.
1055. оп. 3, спр. 2754, 202 арк.
1056. оп. 3, спр. 487, 191 арк.
1057. оп. 3, спр. 572, 190 арк.
1058. оп. 3, спр. 574, 47 арк.
1059. оп. 3, спр. 584, 202 арк.
1060. оп. 3, спр. 606, 23 арк.
1061. оп. 3, спр. 621, 22 арк.
1062. оп. 3, спр. 660, 234 арк.
1063. оп. 3, спр. 689, 18 арк.
1064. оп. 3, спр. 703, 25 арк.
1065. оп. 3, спр. 737, 64 арк.
1066. оп. 3, спр. 758, 198 арк.
1067. оп. 3, спр. 828, 26 арк.
1068. оп. 3, спр. 848, 146 арк.
1069. оп. 3, спр. 861, 80 арк.
1070. оп. 3, спр. 880, 36 арк.
1071. оп. 3, спр. 938, 162 арк.
1072. оп. 3, спр. 972, 28 арк.

**Архів Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка**

1073. Ф. 1195, спр. № 25-11, 25-12. – 15 арк.
1074. Ф. 1311, спр. № 27-11, 27-12. – 14 арк.
1075. Ф. 1312, спр. № 27-1. – 106 арк.
1076. Ф. 1419, спр. № 20-03. – 18 арк.
1077. Ф. 1420, спр. № 20-01. – 110 арк.
1078. Ф. 1523, спр. № 20-03. – 14 арк.
1079. Ф. 1524, спр. № 20-01. – 81 арк.
1080. Ф. 1624, спр. № 20-03. – 14 арк.
1081. Ф. 1625, спр. № 20-01. – 65 арк.
1082. Ф. 1719, спр. № 20-03. – 13 арк.
1083. Ф. 1720, спр. № 20-01. – 72 арк.
1084. Ф. 1818, спр. № 21-02, 21-03. – 15 арк.
1085. Ф. 1819, спр. № 21-01. – 33 арк.

Публіцистичне видання

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА:**
історична, організаційно-педагогічна
і науково-методична ретроспектива

Художньо-технічний редактор Г. П. Грибан
Коректор Л. М. Калашник
Комп'ютерна верстка Є. Г. Прокопенка

Мова українська

Підписано до друку 12.05.14. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура BookmanС.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 26,3. Ум. фарб.-відб. 26,7.
Обл.-вид. арк. 41,3. Тираж 200 пр. Вид. № 6.

Видавець і виготівник: ПП «Дивосвіт».
36014, Полтава, вул. Жовтнева, 37, оф. 25.
Тел. (0532) 50-65-63, тел./факс (05322) 7-33-60.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 866 від 22.03.02.